Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı

ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT TANTRİK BİR METİN: SİTĀTAPATRĀDHĀRAṆĪ

Ayşe KILIÇ CENGİZ

Doktora Tezi

Ankara, 2018

ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT TANTRİK BİR METİN: SİTĀTAPATRĀDHĀRAṆĪ

Ayşe KILIÇ CENGİZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Ayşe KILIÇ CENGİZ tarafından hazırlanan "Eski Uygur Türkçesi Dönemine Ait Tantrik Bir Metin: Sitātapatrādhāraṇī" başlıklı bu çalışma, 27/04/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. A. Melek ÖZYETGİN (Başkan)

Prof.Dr. Ferruh AĞCA

Prof.Dr. Nesrin BAYRAKTAR ERTEN

Prof.Dr. Emine YILMAZ (Danışman)

Doç.Dr. Bülent GÜL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Musa Yaşar Sağlam
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun 3.. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

27 Nisan 2018

Ayşe KILIÇ CENGİZ

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- ○ **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**
  (Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- ○ **Tezimin/Raporumun ..... tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**
  (Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- ⊗ **Tezimin/Raporumun 27.04.2021 tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

- ○ **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

27/04/2018

Ayşe KILIÇ CENGİZ

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof.Dr. Emine YILMAZ danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

27/04/2018

Ayşe KILIÇ CENGİZ

ÖN SÖZ

Eski Uygurlara ait olan edebiyatın önemli bir kısmını Budist çevrede yazılan eserler oluşturur. Tarihleri boyunca Uygurlar, birden çok dine mensup olmuşlar ve genel itibariyle Mahāyāna Budizmi ve onun bir kolu olan Vajrayāna, bir başka adıyla Tibet Budizmini benimsemişlerdir. Vajrayāna yani Tibet Budizmine ait edebiyatın temeli ise bazı Tantrik metinler vasıtasıyla oluşturulmuştur. Bu çalışmada, sözü edilen Budizme ait Tantrik metinlerden birisi olarak adlandırılan ve bir *dhāraṇī* metni olarak bilinen, Sanskritçe adı *Ārya-sarva-tathāgata-uṣṇīṣa-sitātapatrā-aparājitā-nāma-dhāraṇī* olan Eski Uygurca *Sitātapatrādhāraṇī* adlı metin ele alınmıştır. "Beyaz şemsiyeli Tanrıça" olarak bilinen *Sitātapatrā*'nın, kendisine inananlar tarafından okunan ya da taşınan *dhāraṇī*si ile inanırlarını kara büyü, şeytan ve çeşitli felaketlere karşı koruduğuna inanılmaktadır. Eserin Sanskritçe, Hotan-Sakaca, Tibetçe, Çince, Moğolca gibi çeşitli dillerde nüshaları bulunmaktadır. Eserin Eski Uygurcaya 13. ya da 14. yüzyılda Moğol Yuan Hanedanlığı döneminde çevrildiği düşünülmektedir.

Çalıştığımız eserde incelenen fragmanlar, Berlin (U ve Mainz kodlu), St. Petersburg IOM RAS, St. Petersburg State Hermitage Museum, Paris Bibliothèque Nationale de France, Nakamura Fusetsu, Ōtani ve Tachibana koleksiyonunda muhafaza edilenlerdir. Bunlardan çoğunluğu orijinalleri elde edilerek okunmuş olup, elde edilemeyen fragmanlar için üzerine yapılan yayımlardaki okumalar ya da fragmanlar esas alınarak çalışmamıza dâhil edilmiştir.

Eser üzerine yapılan ilk fragman yayımı Friedrich W. K. Müller tarafından Uigurica II (1911)'de yapılmış olup bu çalışmayı A. von Le Coq (1919), S. E. Malov (1930), R. R. Arat (1965), L. Ligeti (1973), P. Zieme (1975, 1982, 1984, 1985, 1989, 2014), M. Shōgaito (1979), T. Tekin (1986), Porció (2003b), K. Röhrborn, ve A. Róna-Tas (2005), Y. Kasai (2008), A. Yakup (2009, 2016), N. Pchelin ve S. C. Raschmann (2016) yayımları takip etmiştir.

İçerisinde Berlin koleksiyonunda muhafaza edilen fragmanların da bulunduğu katalog çalışması A. Yakup ve M. Knüppel (2007) tarafından yapılmıştır. Berlin koleksiyonundaki fragmanlar esas alınarak oluşturulan çalışmamızda, belirtilen

katalogda bulunan fragmanlardan *Sitātapatrādhāraṇī*'ye ait olanların hepsi dâhil edilmiştir. Ancak Berlin koleksiyonuna ait fragmanların bir kısmı kayıp ya da eksik olduğu için metnin bütünlüğünü sağlamak amacıyla yukarıda da belirtilen diğer koleksiyon ve çalışmalardaki fragmanlara başvurulmuştur.

Çalışmamız Giriş, Metin, Çeviri, Notlar, Dizin ve Tıpkıbasım olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, eserin içerisinde değerlendirildiği Tantrik Budizm, bu Budizme ait diğer adlandırmalar, uygulama biçimleri, esere adını veren *dhāraṇī*ler ve *Sitātapatrā* ile eserin içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Bunlarla birlikte çeviri meselesi, çevirinin yapıldığı tarih, fragman sıralaması, eser ve eserin diğer versiyonları üzerine yapılan çalışmalar ve çalışmanın kurgusu üzerinde durulmuştur.

Metin bölümünde, esere ait fragmanların transkripsiyon ve transliterasyonları yapılmıştır. Metnin bütünlüğünü sağlamak, onarımını yapmak ve yazımdaki farklılıkları göstermek adına, farklı nüshalara ait olan paralel fragmanlar da dipnotta transliterasyon ve transkripsiyonları yapılarak gösterilmiştir. Eser üzerine yapılan çalışmalardaki farklı okumalar, yanlış okumalar ya da okuma önerileri de dipnotlarda belirtilmiştir.

Çeviri bölümünde, eserin Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Bu aktarımı yapmak amacıyla Eski Uygurca üzerine yapılmış çalışmalar, eserin diğer dillerdeki versiyonları ve çeşitli terminoloji sözlüklerinden faydalanılmıştır.

Notlar bölümünde, çalıştığımız eserde geçen özellikle Sankritçe, Soğdca ve Çince kökenli Budist terminolojiye ait sözcüklerin yanında, çeşitli Budist terimlere karşılık oluşturulmuş Eski Uygurca terimler ve bazı nadir sözcükler ya da yapılar ele alınmıştır. Bu yapılırken sözcüğün geldiği dil öncelikle belirtilmiş, sözcüğün ele alındığı çalışmalarda verilen anlam ve açıklamalarla birlikte Budist terminoloji sözlüklerindeki tanımlardan bahsedilmiştir. Ayrıca metnin diğer dillerdeki versiyonlarıyla karşılaştırmalar yapılarak sözcüğün bu dillerdeki karşılıkları verilmiş, eğer farklı bir çeviri ya da anlam var ise bunun üzerinde durulmuş ve çeşitli yorumlar yapılmıştır. Bununla birlikte sözcükler üzerine yapılan çeşitli tartışmalar da ele alınmıştır.

Dizin bölümünde, çalışmamızı oluşturan metindeki bütün sözcüklerin gramatikal dizini yapılmıştır. Sözcüklerden Türkçe olmayanlarının geldikleri diller belirtilmiş ve karşılıkları verilmiştir. Ayrıca maddebaşı sözcük için notlar bölümünde bir açıklama

yapıldıysa sözcük yanında notlar bölümüne gönderme yapılmıştır. Böylelikle metnin Budist terminolojisine ait sözcükler ile birlikte daha iyi yorumlanması hedeflenmiştir.

Tıpkıbasım bölümünde, çalışmamızı oluşturan fragmanların fotoğrafları metni oluşturan sıralama çerçevesinde verilmiştir. U ve Mainz kodlu Berlin koleksiyonuna ait fragmanlar için Turfanforschung/Digitales Turfan-Archiv'deki fotoğraflar kullanılmıştır. Kayıp olduğu düşünülen fragmanlar için eğer üzerine yapılmış bir çalışma bulunuyorsa o çalışmada verilmiş olan fotoğraflar eğer fotoğraf yoksa çalışmanın kendisi kullanılmıştır. Berlin koleksiyonunda olmayan fragmanlar için ise fragmanların muhafaza edildikleri yerler ile iletişime geçilerek fragmanlar temin edilmiş ve tıpkıbasım bölümüne eklenmiştir.

Çalışmam boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim ve benden desteğini esirmeyen, birçok kaynağa ulaşmamda bana yardımcı olan ve tezimi baştan sona okuyarak düzenleme ve katkılarda bulunan değerli danışman hocam Prof.Dr. Emine Yılmaz'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmam için bu konuyu veren ve gerek Türkiye'de gerekse Almanya'ya gittiğimde benden hiçbir akademik desteğini esirgemeyen, bana çalışma ortamı sağlayan ve derin bilgisini benimle paylaşan değerli hocam Prof.Dr. Abdurishid Yakup'a da teşekkür ederim.

Tezimin metin bölümünü baştan sona okuyan, yazdığım elektronik postalara bıkmadan cevap veren ve bana önerileriyle yol gösteren hocam Prof.Dr. Marcel Erdal'a, çalışmama bazı fragmanları da dâhil etmem konusunda beni uyaran ve değerli görüş ve tavsiyelerini esirmeyen hocam Prof.Dr. Peter Zieme'ye, bana Petersburg State Hermitage Museum'da bulunan fragmanlar ile ilgili her soruma cevap veren ve bana kaynak sağlayan hocam Dr. Simone Christiane-Raschmann'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tezin yazılma sürecinde görüş ve yönlendirmeleriyle yardımlarını esirgemeyen hocalarım Prof.Dr. A. Melek Özyetgin'e, Prof.Dr. Nurettin Demir'e, Prof.Dr. Ferruh Ağca'ya ve Doç.Dr. Bülent Gül'e teşekkür ederim.

Çalışmamın dizininde Şavk indeks programını kullanmama izin veren hocam Prof.Dr. Ülkü Çelik Şavk'a teşekkür ederim.

Doktora tezini ve Tibetçe ile ilgili bazı kaynakları benimle paylaşan ve sorularıma cevap veren değerli Dr. Tibor Porció'ya, St. Petersburg IOM RAS'ta muhafaza edilen fragmanlara ulaşmamda bana yardımcı olan, fragmanların izni için benimle birlikte uğraşan ve temin aşamasına getiren, Tibetçe ile ilgili sorduğum sorulara gece-gündüz usanmadan cevap veren meslektaşım Dr. Anna A. Turanskaya'ya, Bibliothèque nationale de France'ta muhafaza edilen fragmanlara ulaşma sürecinde gerekli izinler konusunda yardımcı olan Türkçe Koleksiyonu Bölümü sorumlusu Sara Yontan Hanımefendiye, bana Çince dersi veren, tanıştığım günden beri Çince ile ilgili sorularıma ve çevirilerime yardımını esirgemeyen hocam Ayşe Öztürk'e, çeşitli Rusça kaynakların temininde yardımını esirgemeyen değerli arkadaşım ve meslekdaşım Dr. Aziyana Bayır-ool'a teşekkür ederim.

Fragmanların yayım izinlerini veren Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften ve Staatsbibliothek zu Berlin – Preussischer Kulturbesitz Orientabteilung'a teşekkür ederim.

Son olarak, her daim yanımda olan ve tezimin oluşmasında büyük katkı sahibi olan sevgili eşim Dr. Mikail Cengiz'e ve gerekli zamanı ayıramadığım aileme anlayışları ve varlıklarından ötürü çok teşekkür ederim.

ÖZET

KILIÇ CENGİZ, Ayşe, *Eski Uygur Türkçesi Dönemine Ait Tantrik Bir Metin: Sitātapatrādhāraṇī*, Doktora Tezi, Ankara, 2018.

Bu çalışmada, Tibet bir başka adıyla Vajrayāna Budizmine ait Tantrik eserlerden birisi olarak bilinen ve Sanskritçe adı *Ārya-sarva-tathāgata-uṣṇīṣa-sitātapatrā-aparājitā-nāma-dhāraṇī* olan Eski Uygurca *Sitātapatrādhāraṇī* ele alınmıştır. Kendisinden "beyaz şemsiyeli Tanrıça" şeklinde de söz edilen Tanrıça *Sitātapatrā*'nın, inanırları tarafından okunan da ya taşınan *dhāraṇī*si ile onları her türlü felaket, kara büyü ve şeytana karşı koruduğuna inanılmaktadır. 13. ya da 14. yüzyılda Moğol Yuan Hanedanlığı döneminde çevrildiği düşünülen eserin Eski Uygurca haricinde Tibetçe, Sanskritçe, Hotan-Sakaca, Moğolca gibi dillerde de nüshaları bulunmaktadır. Berlin koleksiyonu temel alınarak yapılan çalışmada, St. Petersburg IOM RAS, St. Petersburg State Hermitage Museum, Paris Bibliothèque Nationale de France, Nakamura Fusetsu, Ōtani ve Tachibana gibi çeşitli koleksiyonlarda muhafaza edilen birden fazla fragman ve nüshanın bir araya getirilmesi ile yeni ve neredeyse tam bir metin oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmamız Giriş, Metin, Çeviri, Notlar, Dizin ve Tıpkıbasım olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, eser ile ait olduğu çevreye ait genel bilgiler verilmiş ve eserde işlenen konular açıklanmıştır. Ayrıca eserin farklı dillerdeki versiyonları, eser üzerine yapılan çalışmalar ve eserin çeviri konusu üzerinde durulmuştur. Çeşitli koleksiyonlara ait olan fragmanlar bir tablo ile liste hâlinde gösterilmiştir. Ayrıca Metin, Çeviri, Notlar, Dizin ve Tıpkıbasım bölümleri oluşturulurken izlenen yöntemler yine bu bölümde açıklanmıştır. Metin bölümünde, çalışmaya dâhil edilen farklı nüshalara ve koleksiyonlara ait fragmanların transliterasyonları ve transkripsiyonları yapılmış, metindeki bütünlüğünü sağlamak ve fragmanlardaki yazım farklılıklarını göstermek amacıyla paralel olarak adlandırılan farklı nüshalara ait fragmanlar da dipnotlarda gösterilmiştir. Yine zarar görmüş fragmanlardaki sözcükler için okuma önerileri, metin üzerine yapılan çalışmalardaki farklı okumalar da dipnotlarda gösterilmiştir. Yine bu bölümde eserin diğer versiyonlarından Çince ve Tibetçe ile eserin ilgili fragmanına dair yapılan çalışmalar da fragmanın katalog numarasının altında belirtilmiştir. Çeviri bölümünde eser diğer tarihî metin yayımları, eserin diğer versiyonları ve terminoloji

sözlükleri vasıtasıyla Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Notlar bölümünde, Budist terminolojiye ait yabancı kökenli sözcüklere karşılık olarak oluşturulmuş yapı ve terimler ele alınarak anlamları verilmiş, eserin diğer dillerdeki versiyonları ile karşılaştırmalar yapılmış ve bunlar üzerine yapılan yorumlar ele alınmıştır. Dizin bölümünde, eserde geçen tüm sözcüklerin gramatikal dizini yapılarak eğer alıntılandıkları dil varsa belirtilmiş ve Türkiye Türkçesindeki karşılıkları verilmiştir. Tıpkıbasım bölümünde ise eserde ele alınan fragmanların fotoğrafları metni oluşturan sıralama ile verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Eski Uygurca, Budizm, *Sitātapatrādhāraṇī*, *dhāraṇī*, Tantrik metin.

ABSTRACT

KILIÇ CENGİZ, Ayşe, *A Tantric Text of the Old Uyghur Turkic Period: Sitātapatrādhāraṇī,* Phd Thesis, Ankara, 2018.

This study deals with the Old Uyghur text *Sitātapatrādhāraṇī,* which is called *Ārya-sarva-tathāgata-uṣṇīṣa-sitātapatrā-aparājitā-nāma-dhāraṇī* in Sanskrit and known to be a Tantric text belonging to Tibet Buddhism, namely Vajrayāna Buddhism. *Sitātapatrā*, referred to as "Goddess with the White Parasol" is believed to protect against all kind of disasters, black magic and devil through her dhāraṇī read or worn by believers. The text is believed to be translated during the Mongol Yuan Dynasty in the 13th or 14th century and has copies in the Old Uyghur language, Tibetan, Sanskrit, Khotan Saka, and Mongolian. This study fundamentally based on the Berlin collection attempted to create new and almost complete text by combining multiple fragments and manuscripts stored in various collections such as St. Petersburg Institute of Oriental Manuscripts of the Russian Academy of Sciences (IOM RAS), St. Petersburg State Hermitage Museum, Paris Bibliothèque Nationale de France (The National Library of France), Nakamura Fusetsu, Ōtani and Tachibana. The study consists of six chapters including Introduction, Text, Translation, Notes, Index, and Facsimile. The Introduction chapter provides general information about the context to which the text belongs and explains subjects addressed in the text. The chapter also explores versions of the text in different languages, work on the text, and the translation of the text. The fragments from various collections are also listed in a table in the Introduction chapter. Additionally, the chapter presents an explanation of the methods used to design the Text, Translation, Notes, Index, and Facsimile chapters. The Text chapter involves the transliterations and transcriptions of the fragments of different copies and collections included in the study. The chapter also introduces the fragments belonging to different versions parallelly named in the footnotes to ensure the integrity of the text and to demonstrate the spelling differences in the fragments. The footnotes also include reading suggestions for words in the damaged fragments and different interpretations drawn in previous work on the text. Additionally, the Text chapter presents work on the Chinese and Tibetan versions of the text and on the relevant fragment of the text under the catalog number of the

fragment. The Translation chapter involves the translation of the text into Turkey Turkish made using other historical text publications, other versions of the text, and terminology glossaries. In the Notes chapter, expressions and terms corresponding or equivalent to foreign words from Buddhist terminology are offered and defined in comparison with versions of the text in other languages and relevant comments are also discussed. The Index chapter provides a grammatical index of all words in the text, demonstrates the language from which words are borrowed, if any, and presents corresponding words in Turkey Turkish. Finally, the Facsimile chapter includes the photographs of the fragments of the text covered in this study in the order by which they form the text.

Keywords

Old Uyghur Language, Buddhism, *Sitātapatrādhāraṇī, dhāraṇī*, Tantric Text.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY ..... **i**
BİLDİRİM ..... **ii**
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI ..... **iii**
ETİK BEYAN ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
ÖZET ..... **ix**
ABSTRACT ..... **xi**
İÇİNDEKİLER ..... **xiii**
KISALTMALAR ..... **xv**
İŞARETLER ..... **xix**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **xx**
1. GİRİŞ **1**
1.1. ESER **7**
1.1.1. Eserin Adı **7**
1.1.2. Eserin Konusu **8**
1.1.3. Eserin Farklı Dillerdeki Versiyonları **12**
1.1.3.1. Tibetçe Versiyonu 12
1.1.3.2. Çince Versiyonu 13
1.1.3.3. Sanskrit ve Hotan-Saka Versiyonu 13
1.1.3.4. Moğolca Versiyonu 15
1.2. ÇEVİRİ **15**
1.2.1. Çevirinin Tarihi ve Kaynağı **15**
1.2.2. Çeviriyi Yapan Kişi **24**
1.3. FRAGMANLARIN DÜZENLENMESİ **25**
1.3.1. Fragman Sıralaması **25**
1.3.2. Satır Sıralaması Tespit Edilemeyen Bazı Dhāraṇī Metinleri ve Çeşitli Fragmanların Sıralaması **29**
1.4. SİTĀTAPATRĀDHĀRAṆĪ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR **30**
1.5. ÇALIŞMANIN KURGUSU **40**
1.5.1. Metnin Kurgusunda İzlenen Yol **40**
1.5.2. Çeviride İzlenen Yol **48**
1.5.3. Notlar Oluşturulurken İzlenen Yol **48**
1.5.4. Dizin Hazırlanırken İzlenen Yol **50**
1.5.5. Tıpkıbasımın Bölümünün Oluşturulmasında İzlenen Yol **52**
2. BÖLÜM: METİN **54**
3. BÖLÜM: ÇEVİRİ **128**

4. BÖLÜM: NOTLAR 150
5. BÖLÜM: DİZİN 250
6. BÖLÜM: TIPKIBASIM 312
KAYNAKÇA 461
EK 1. ETİK KURUL İZNİ MUAFİYETİ FORMU 474
EK 2. ORİJİNALLİK RAPORU 475

KISALTMALAR

Abhi-Sho	*Studies in the Uighur Version of the Abhidharmakośabhāṣya-ṭīkā Tattvārthā, Volume II, Text, Translation and Commentary and Glossary* (bk. Shōgaito, 1993).
AH 11	*Alttürkische Handschriften. Teil 11: : Die uigurischen Blockdrucke der Berliner Turfansammlung. Teil 1: Tantrische Texte* (bk. Yakup ve Knüppel, 2007).
AH 15	*Alttürkische Handschriften. Teil 15:Die uigurischen Blockdrucke der Berliner Turfansammlung. Teil 3: Stabreimdichtungen, Kalendarisches, Bilder, Unbestimmte Fragmente und Nachträge* (bk. Yakup, 2009).
AY	*Altun Yaruk* (bk. Kaya, 1994).
AY-Ayazlı	*Altun Yaruk* (bk. Ayazlı, 2012).
BHSD	*Buddhist Hybrid Sanskrit, Grammar and Dictionary, Vol. II: Dictionary* (bk. Edgerton, 1953).
bk.	bakınız.
BNF	*Bibliothèque nationale de France*
BsdAU	*Zur buddhistischen Stabreimdichtung der alten Uiguren* (bk. Zieme, 1975).
BT I	*Berliner Turfantexte I* (bk. Hazai ve Zieme, 1971).
BT IX	*Berliner Turfantexte IX* (bk. Tekin, 1980).
BT VII	*Berliner Turfantexte VII* (bk. Kara ve Zieme, 1976).
BT VIII	*Berliner Turfantexte VIII* (bk. Kara ve Zieme, 1977).
BT XIII	*Berliner Turfantexte XIII* (bk. Zieme, 1985).
BT XVIII	*Berliner Turfantexte XVIII* (bk. Zieme, 1996).
BT XXIII	*Berliner Turfantexte XXIII* (bk. Zieme, 2005).
BT XXVI	*Berliner Turfantexte XXVI* (bk. Kasai, 2008).
BT XXVIII	*Berliner Turfantexte XXVIII* (bk. Yakup, 2010).
BT XXXVI	*Berliner Turfantexte XXXVI* (bk. Yakup, 2016).
BT XXXVII	*Berliner Turfantexte XXXVII* (bk. Wilkens, 2017).
Buddh-Uig II	*Buddhistische Uigurica der Yüan Zeit, 1. HSIN Tözin Okıdtaçı Nom, 2. Die Geschichte von Sdaprarudita und Dharmodgata Bodhisattva* (bk. Tekin, 1980).
Çağ.	Çağatayca.
Çal.	Çalkanduca.
Çin.	Çince.
DAS	*A Tibetan-English Dictionary with Sanskrit Synonyms* (bk. Das, 1902).

DLT	*Divanü Lûgati't-Türk.* (bk. Dankoff ve Kelly, 1984; Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014).
DTS	*Drevnetyurkskiy Slovar'* (bk. Nadalyaev vd., 1969).
EUyg.	Eski Uygurca.
ED	*An Etimological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish* (bk. Clauson, 1972).
Eitel	*Hand-book of Chinese Buddhism: Being a Sanskrit-Chinese Dictionary, with Vocabularies of Buddhist Terms in Pali, Singhalese, Siamese, Burmesi, Tibetan, Mongolian and Japanese* (bk. Eitel, 1904).
ETŞ	*Eski Türk Şiiri* (bk. Arat, 1991).
Etü.	Eski Türkçe.
Fa.	Farsça.
Gharib	*Sogdian Dictionary Sogdian-Persian-English* (bk. Gharib, 1995).
HM I	The 'Unknown Languages' of Eastern Turkestan, II. *The Journal of the Royal Asiatic Society* (bk. Hoernle, 1911).
HM II	*Manuscript Remains of Buddhist Literature Found in Eastern Turkestan, Facsimiles with Transcripts, Transliterations and Notes, Vol. I* (bk. Hoernle, 1916).
IOM RAS	Institute of Oriental Manuscripts of the Russian Academy of Sciences.
k.b.	Kişisel bilgi.
KhoT A	*Indo-Scythian Studies: Being Khotanese Texts Volume V* (bk. Bailey, 1963, ss. 359-367).
KhoT B	*Indo-Scythian Studies: Being Khotanese Texts Volume V* (bk. Bailey, 1963, ss. 368-376).
LeCoq	Kurze Einführung in die uigurische Schriftkunde (bk. Le Coq, 1919).
Maitr-Hami	"Das Erscheinen des Bodhisattva", Das 11. Kapital der Hami- Handschrift der Maitrisimit (bk. Geng, Klimkeit ve Laut, 1988).
MalovSitā	Sitātapatrā-dhāraṇī v Uygurskoy Redaktsii (bk. Malov, 1930).
MED	*Mongolian - English Dictionary* (bk. Lessing, 1960).
Mnz	Mainz fragmanları.
Mo.	Moğolca.
MSOS	*Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der F. Wilhelms-Universität in Berlin.*
MVY	*A Buddhist Terminological Dictionary: The Mongolian Mahāvyutpatti* (bk. Sárközi, 1995).
MW	*A Sanskrit–English Dictionary, Etymologically and Philologically Arranged with Special Reference to Cognate Indo–European Languages* (bk. Monier-Williams, 1899).
No:	Numara.
OFa	Orta Farsça.

OMo.	Orta Moğolca.
Osm.	Osmanlıca.
OTWF	*Old Turkic Word Formation* (bk. Erdal, 1991).
Örn.	Örneğin.
Porció T1	*The One with the White Parasol, Four Sitātapatrā Texts in the Derge Kanjur and a Dunhuang Text (Pelliot Tibétain No. 45) with an Annotated English Translation of the Longest Canonical Version* (bk. Porció, 2000).
PTSD	*The Pali Text Society's Pali–English dictionary* (bk. Rhys Davids ve Stede 1921-1925).
RRT	*Spätformen des zentralasiatischen Buddhismus, Die altuigurische Sitātapatrā-dhāraṇī* (bk. Röhborn ve Róna-Tas, 2005).
s.	sayfa.
ss.	sayfalar
SBAW	Sitzungsberichte, der Preußischen Akademie der Wissenschaften, Phil. - hist. Klasse, Berlin.
SEDTF IV	*Sprachwissenschaftliche Ergebnisse der deutschen Turfan-Forschung, Band 4* (bk. Hazai ve Zieme, 1983).
SH	*A Dictionary of Chinese Buddhist Terms* (bk. Soothill ve Lewis, 1937).
SHT IV	*Sanskrit Handschriften aus den Turfanfunden. Teil IV. Ergänzungsband zu Teil 1-3 mit Textwiedergaben, Berichtigungen und Wörterverzeichnissen* (bk. Sander ve Waldschmidt, 1980).
SHT V	*Sanskrit Handschriften aus den Turfanfunden. Teil V. Die Katalognummern 1015-1201 und 63 vorweggenommene höhere Nummern* (bk. Sander ve Waldschmidt, 1985).
Skt.	Sanskritçe.
SKZ II-1	Ōtani Koleksiyonu (*Saiiki koko zufu*, II. Cilt, 23, No: 1).
Soğd.	Sogdca.
ss.	sayfalar.
SWTF	*Sanskrit-Wörterbuch der buddhistischen Texte aus den Turfan-Funden* (1973-).
Tach. Frag.	Nagoya'da Tachibana Koleksiyonuna Ait Fragman.
Taishō	*Taishō Shinsū Daizōkyō* (大正新脩大藏經) (bk. Taishō, t.y.)
TDK	Türk Dil Kurumu.
Tel.	Teleütçe
Tib.	Tibetçe.
Tietze	*Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati Cilt 1*: *A-E.* (bk. Tietze, 2016).
Toc. A	Toharca – A lehçesi (bk. *A Dictionary of Tocharian B,* Adams, 2013).
Toc. B	Toharca – B lehçesi (bk. *Thesaurus Linguage Tocharicae Dialecti A,* Poucha, 1955).

TT V	*Türkische Turfan-Texte V* (bk. Bang-Kaup ve Gabain, 1931).
TT VI	*Türkische Turfan-Texte VI* (bk. Bang-Kaup ve Gabain ve Arat, 1934).
TT VII	*Türkische Turfan-Texte VII* (bk. Arat ve Eberhard, 1937).
TT VIII	*Türkische Turfan-Texte VIII* (bk. Gabain, 1954).
Tü.	Türkçe.
t.y.	tarih yok.
U	Berlin fragmanları.
U II	*Uigurica II* (bk. Müller, 1911).
U III	*Uigurica III* (bk. Müller, 1922).
USp	*Uigurische Sprachdenkmäler* (bk. Radloff, 1972).
UW	*Uigurisches Wörterbuch* (bk. Röhrborn, 1977-1996).
vd.	ve devamı.
VEWT	*Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen* (bk. Räsänen, 1969).
ya	Yer adı.
Yay.	Yayınları.
Yun.	Yunanca.

İŞARETLER

<	: Gelişimin hangi yöne doğru olduğunu gösterir.
<<	: Alıntılanan sözcüğün ikinci bir dil yoluyla geldiğini gösterir.
[ ]	: Yıpranmış, kaybolmuş kısımlarda yapılan metin tamirini gösterir.
...	: Yıpranmış ya da kaybolmuş kısımlardaki okunamayan sözcükleri gösterir.
////	: Yıpranmış ya da kaybolmuş kısımlardaki sözcüklerde kaç harf olduğu biliniyorsa onu göstermek için kullanılır.
< >	: Metinde eksik yazılan kısımları göstermek için kullanılır.
:	: Fragmanlardaki noktalama işaretini gösterir.
( )	: Metinde yazılmayan ünlüleri göstermek için kullanılır.
*	: Orijinaline ulaşılamayan fragmanları ve bazı dhāraṇī sözcüklerinin tespit edilememiş ancak tahmine dayalı şekillerini belirtir.
+	: İsme gelen ekleri gösterir.
(?)	: Çeviride emin olunmayan sözcükleri gösterir.
2	: İkilemeleri gösterir.
T	: Fragmandaki harfin silik ya da yıpranmış olduğunu gösterir (italik olarak yazım).

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Satır Sıralaması Tespit Edilen Fragmanlar Listesi.....25
Tablo 2. Satır Sıralaması Tespit edilemeyen Fragmanlar Listesi.....29

1. GİRİŞ

Çoğunlukla dinî içerikli metinlere dayalı bir edebiyata sahip olan Uygurlar, Maniheizm, Budizm ve Hristiyanlık gibi çeşitli dinler benimsemişler ve benimsedikleri bu dinlerin etkisiyle çeviri eserlere dayalı bir edebiyata sahip olmuşlardır. Bu çeviri edebiyatını oluşturan eserlerin büyük bir kısmını Budizme ait olanlar oluşturmaktadır. Bu eserleri, 9. yüzyıl ile 14. yüzyıl arasında tarihlendirenler olmakla birlikte daha kapsamlı bir şekilde 762 yılında Bögü Kağan tarafından Maniheizmin kabulüyle başlatıp 14. yüzyılda Uygurların Ming hanedanlığının boyunduruğu altına girmesine kadar olan süre kapsamında değerlendirenler de bulunmaktadır.

Uygurların benimsedikleri dinler arasında Budizm ve onun bir ekolü olan *Vajrayāna* Budizminin en geniş taraftar kitlesine sahip olduğu görülür. *Vajrayāna* için Tantrik Budizm, Mantrayāna, Zhenyan, Shingon, Mikkyō, Yoga gibi adlandırmalar da mevcuttur. Tantrik Budizmin etkisi sadece ilk ortaya çıktığı yer olan Hindistan'da değil, Güneydoğu Asya, Orta Asya, Tibet ve Moğolistan ile Doğu Asya ülkeleri olan Çin, Kore ve Japonya'da da görülmüştür (Orzech vd., 2011, s. 3).

Vajrayāna Budizminin ortaya çıkışı konusunda çeşitli yorumlar mevcuttur. Bunlardan birisi, ilkel Budizmde Buda'nın ölümünden sonra araştırmacıların tabiriyle bir "yozlaşma" başlamış, bu "yozlaşmış" biçim de *Vajrayāna* yani Tantrik Budizmi meydana getirmiştir. İlkel Budizmden farklı olarak, Buda'nın ve onun tarafından kurulmuş olan dinin bozulmaya başlamasıyla beş *Dhyāni Buda*, her birisine eklenmiş olan beş elementi ya da *Skandha*'yı yöneten bir *Śakti* görüşü oluşturulmuştur (Bhattacharyya, 1964, ss. 32-33). Bununla birlikte Tantrik Budizmde ilahi varlıklar farklı türdeki aile/soy (Skt. *kula*) sınıflarına ayrılmışlardır. Bu sınıflamaların çeşitli biçimleri bulunmaktadır. Örneğin *Dhyāni Buda*lar için beşli bir sınıflama geliştirilmiştir.[1] Tantrik Budizmde bu sınıflamalar sayı bakımından değişiklik göstermektedir.

Tantrizmin kaynağı ilkel büyüler olarak bilinmektedir. İnsanlar bilinen veya bilinmeyen düşmanların üstesinden gelmek ve bazı vahşi hayvanlarla birlikte yaşamak zorunda

[1] Bu sınıflandırma için bk. SH 120 五智如來 *wǔzhì rúlái* maddesi.

kaldıklarından bunlarla mücadele edebilmek için çeşitli yollara başvurmuşlardır. Bazıları fiziksel kuvvetleri ve zekâlarını kullanarak düşmanlarını yenmiş, bazıları ise düşmanlarının ve vahşi hayvanların etkisiyle batıl bir korkuya kapılarak büyülere başvurmuşlardır. Bu büyüler insanlara yardımcı olmakla birlikte ölüm, ruhlar ve hayaletlerin korkusu ile birlikte insanların zihinlerini daha çok meşgul etmeye başlamışlardır. İleri zamanlarda insanların uygarlaşmaya başlamasıyla birlikte aslında kendilerinin sebep oldukları bu batıl korkulardan kurtulmak için sihrin temellerini atmışlar ve bu durum da öncü ilimlerin doğmasını hızlandırmıştır. Örneğin kendilerini vahşi hayvanlardan korumak için kullandıkları tılsım ve muskalar, ısırıklara karşı kullandıkları bitkiler, salgın hastalıklar için kullandıkları ham ilaçlar, tıp (Bhattacharyya, 1964, ss. 8-9) ve Tantrik literatür, astronomi, astroloji, simya, el falı, horoskopi, kehanet, prognoz, Yoga ve Hathayoga gibi bilim dallarına büyük katkıda bulunmuştur (Bhattacharyya, 1958, s. 8). *Vajrayāna* (Tib. *rdo rje theg pa*, Çin. 金剛乘 *jīngāng chéng*[2]) sözcük olarak "yıldırım; elmas taşıt" anlamlarının yanında Tantrik Budizm için tercih edilen genel bir terimdir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 957).

Tantrik Budizme adını veren Tantra[3] dalgası çeşitli uygulama biçimleri, ritüeller ve meditasyon tekniklerini içermektedir. Ayrıca aydınlanmaya ulaşmak için alternatif yollar sunarak öğretiler için keşişler ve rahibeler yerine Tantra uygulayıcılarını hedefler. Dünyevi amaç ve kazanımları tanıyarak ruhsal yapıdan ziyade kişilik ile ilgilenerek özel meditasyon türlerini öğretir. Bu meditasyonlar, gerçekliğin doğasının somut ifadesi olarak çeşitli *maṇḍala*lar (dairesel şekiller), *mantra*lar (büyülü sözcükler) ve *dhāraṇī*lerden (büyüler) meydana gelmekle birlikte bunlar, yaratıcı hayal gücü vasıtasıyla meditasyon esnasında çeşitli Tanrıların imgelerinin oluşumu kavrayış sürecinde anahtar rolündedirler (S. Prebish ve Keown, 2005, s. 141). Rahipler tarafından yazılan *dhāraṇī*ler ve *mantra*lar, Çinceye veya Tibetçeye çevrilmiş olsalar bile kendilerine özgü Sanskrit seslere sahiptirler (Pal ve Meech-Pekarik, 1988, s. 258). Ayrıca zaman zaman *mantra*lar ile birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülse de aslında *dhāraṇī*ler *mantra*lardan daha uzundurlar. Birtakım araştırmacılar ise *dhāraṇī*ler için *uzun mantra*lar adlandırmasını yapmışlardır.

---

[2] Bk. SH 281 金剛乘 *jīngāng chéng* "眞言 Shingon'un diğer adı"; BHSD 468a "*Mahāyāna*'nın Tantrik biçimi".

[3] Bazı araştırmacılara göre Tantra için Ezoterik Budizm de kullanılmaktadır. Ancak buna karşıt olan görüşler de mevcuttur. Bu görüşler için bk. Orzech vd., 2011, s. 5.

Bu şekilde çeşitli adlandırmalara sahip olan *dhāraṇī*ler[4], kısa ya da uzun biçimde yazılmış ve düzgün bir şekilde okunduğunda inananlara mutluluk bahşeden ve onları kötülüklerden koruyan mistik formüller ya da koruyucu büyüler olarak bilinmektedirler (Sengupta, 1999, s. 49). Sankritçede sözcük olarak "anımsatıcı yöntem; kod" anlamlarının yanı sıra etimolojik açıdan Skt. *dhṛ* kökü "elinde tutmak, korumak" itibariyle bir şeyi "koruyan, tutan" anlamları önerilmekle birlikte, daha uzun metinlerin ve bitmek tükenmek bilmez doktrinlerin anlamlarını "elinde tutan" ve "kapsayan" sözlü olarak söylenen biçimler ve dolayısıyla da sözcük anlamında olduğu gibi bir "anımsatıcı yöntem" işlevinde oldukları belirtilmektedir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 241). Özellikle Budizme karşı ilgi azalmaya başlayınca dinsel uygulamaların çökmesine engel olmak ve Budizmin sürdürülmesini sağlamak amacıyla büyülere verilen önemin gittikçe arttığı, bu yüzden de *dhāraṇī*lerin oluşturulduğu söylenmektedir (Conze, 2008, s. 65).

Budizmin erken dönemlerinde tören ve ayinlere karşı bir tutum sergilendiği görülmektedir. Bu "karşı tutum"a rağmen, yine erken edebiyat metinlerinde "yılan ısırması" gibi felaketlere karşın yazılmış olan dizelere de rastlanılmaktadır. Bu dizeler zamanla *Mahāyāna* ve onun zirveleri olan *Tantrayāna* ve *Mantrayāna*da ritüellere ve *mantra*lara dönüşmüşlerdir. Birçok Tanrıya tapınma, birtakım *mantra*ların yenilenmesi ve yukarıda bahsedildiği gibi Budizme olan ilginin geri kazanılması için *dhāraṇī*ler popüler hâle gelmişlerdir. Ancak *dhāraṇī*ler koruyucu büyüler olmalarına karşın bazen her türlü kötülüğe karşı koruyan vücutta taşınan tılsımlar olarak da kullanılmışlardır (Sengupta, 1999, ss. 49-50).

*Dhāraṇī*ler, okunarak etki edilmesinin yanı sıra, boyna takılarak, kâğıda ya da ağaç kabuğuna yazılarak da taşınabilir (bk. U 398 -a ve -b). Bunun yanında bayrağın tepesine bağlanarak askerin yenilmez olmasını sağlamak için kullanıldığı durumların varlığı da bilinmektedir (Sárközi, 2007, s. 232). Ayrıca çatı, çit ya da şehir kapısına asılan bayrağın üzerine yazıldığında ise rüzgâr ile asıldığı bölgeye dağılarak orada yaşayanları koruduğuna da inanılmaktadır (Shaw, 2006, s. 288). Ezberlendikleri takdirde ise ezberleyen kişilerin "sahip olunan kapsamlı öğretileri muhafaza etme" yetenekleri

[4] SH 252 陀羅尼 *tuóluóní* "*dhāraṇī*; *mantra*, sihir, büyü, yemin, lanet; başarısızlıklara karşı verilen cezalarla birlikte bir yemindir. *Yoga*da kullanılan mistik ve büyülü formüllerdir. Lamaizmde, Sanskrit hecelerle bağlantılı olan Tibetçe kelime kümelerinden meydana gelirler. Daha geniş bir anlamda ise mistik anlamlar taşıyan veya onu açıklayan bilimsel eserlerdir". Ayrıca bk. SH 284 陀羅尼 *tuóluóní* (ya da 陀羅那); 陀鄰尼 *dhāraṇī*.

kazandıkları düşünülmektedir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 241). Bazı araştırmacılar *dhāraṇī*lerin, Xuanzang'ın da belirttiği üzere çok eski zamanlardan beri var olduklarını ve bu yüzden sistemlerinin ayrılmaz bir parçası olarak sadece *Mahāyāna*ya mensup olanlar tarafından değil öncesinde de kullanıldıklarını belirtir (Kern, 1896, s. 6).

Bazı kaynaklara göre 1.-4. yüzyıllarda (Sárközi, 2007, s. 231) bazılarına göre ise 7. yüzyılda Tantrik sisteminin etkisiyle Tanrının dişil enerjisine olan hayranlık başlamıştır. Bu dönemde görülen barışçıl ve öfkeli Tanrıçalar bulunmaktadır. Barışçıl Tanrıçalar, genellikle oturmuş ve içerisinde beş yapraklı tacın da bulunduğu Bodhisattva'nın on üç takısını takmışlardır. Ayrıca daima gülümseyen bir yüz ifadesiyle alınlarının ön tarafında bir *ūrṇā*ya sahiptirler. Saçları ise uzun ve dalgalıdır. Öfkeli Tanrıçalar ise karmaşık saçları ve üç adet olan gözleri ile taktıkları Tantra takıları ve sembolleri Tanrıların Dharmapāla formlarını temsil ederler (Getty, 1914, s. 104).

Sitātapatrā[5] Sanskritçede "beyaz şemsiye" anlamına gelmekte olup *Mahāyāna* ve Tantrik panteonda dişi bir Bodhisattvayı temsil etmektedir. Bazı kaynaklarda ise Buda'nın *uṣṇīṣa*sından (kafatası yumrusu) ortaya çıktığından dolayı *Uṣṇīṣasitātapatrā* olarak da adlandırılmaktadır (Buswell ve Lopez, 2013, s. 827).

İyi talihin sekiz işaretinden birisi olarak kabul edilen *Sitātapatrā* (beyaz şemsiye) terim olarak kutsal bir obje olarak tanımlanır ve onun için "ufuktaki bulutlar kadar beyaz" tabiri kullanılır (Beyer, 2001, s. 156). Bu şemsiyenin müritlerini felaket ve güçlüklerden koruduğuna inanılır (Schumann, 1993, s. 151).

Kaynaklarda *Avalokiteśvara*'nın bir unvanı olarak da bilinen bu Tanrıça, *Bodhisattva* rütbesine sahip olan *Tārā* formlarından birisi olarak da görülmektedir (Grünwedel, 1900, s. 150) ve muhtemelen *Misericordia* (merhamet) Tanrısının dişi tezahürü ya da *Avalokiteśvara*'nın özel bir formunun *śakti*si olabileceği de söylenmektedir (Getty, 1914, s. 121).

Sitātapatrā, açıklaması oldukça karışık olan *Vajrayāna* Tanrıçalarından birisidir. Tanrıça *Sitātapatrā, dhāraṇī* metinlerinde çeşitli türlerdeki hayvanları ve küçük Tanrıları ayakları altına alır. Bu metinlerde kendilerini görünmez kılacak sihirli güçleri olan, bütün varlıkların kalplerini okuyan ve insanların dilinde konuşabilen yaratıklar da vardır. Budist mitolojisine ait olan bu yaratıklar ve çeşitli hayvanlar ikonografilerde

[5] Tib. *gdugs dkar*, Çin. 白傘蓋佛頂, Mo. *tsagaan shühert*.

tanımlanır ve resmedilir (Beer, 1999, ss. 59-60). Tanrıça *Sitātapatrā*'nın, Bodhisattva *Vairocana*'nın soyuna/ailesine ya da Skt. *kula*sına ait olduğu belirtilmektedir (Sengupta, 1999, s. 53).

Moğol Lamaizminde *Sitātapatrā* yani *Tsagaan Shühert* (*Čaγan Šikürtei*), Lamaist kilisesinin yanı sıra halk inanışında da önemli bir yere sahiptir. Bu inanışın temelini ise dünyanın yaratılışı konusundaki efsanelerden birisi oluşturmaktadır. Buna göre hava ve su dışında hiçbir şeyin olmadığı bir zamanda *Vajrapāṇi* cennette oturmaktadır ve şimdiki dünyanın olduğu yere bakıp büyük su kütlesini gördüğünde aklına "bu suyun tepesinde dünyayı yaratabilirim" fikri gelir. Bu yaratılış fikrine eşlik etmek için kendisine *Tsagaan Shühert*'i seçer. Gördükleri su kütlesinin içerisinde buldukları kaplumbağayı ters çevirerek onun karnının üzerinde dünyayı yaratır ve sonrasında insan figürünü biçimlendirirler. Ancak sonrasında ortaya çıkan *čidkür* yani şeytan aralarında anlaşmazlık çıkmasına neden olur ve Tanrı ile Tanrıça arasında insanlığının yaratılışının esasları konusunda kavga ederler. Bu kavga üzerine çıkan anlaşmazlığı çözmek için bir karar alırlar. Bu karara göre ikisi de önlerine koydukları saksılara bir miktar su koyacaklar ve saksıların içerisindeki çiçeklerin büyümesini bekleyeceklerdir. Kimin saksısındaki çiçekler büyürse o "dünyanın hükümdarı" olacaktır. Bu anlaşma için gözlerini kapatıp beklemeye başlarlar ancak *Tsagaan Shühert*, *Vajrapāṇi*'nin gözleri hâlâ kapalı iken onun testisinde büyümeye başlayan çiçekleri alarak kendi testisine koyar. *Vajrapāṇi* ise bunun farkına vardığında bir büyü yapar ve yeryüzündeki insanların zalim birer yalancı olacaklarını ve birbirlerini aldatacaklarını söyleyerek cennete döner. Moğol Lamaizmine göre bu efsanedeki olumsuz Tanrıça figürü olan *Tsagaan Shühert*, daha sonraki paternal toplum yapısı ideolojisini açıklar.

Yine Moğol Lamaizminde, yağmur yağması için yapılan törenlerde ya da tam tersine kötü hava ve fırtınaları tersine çevirmek yani durdurmak için *Sitātapatrādhāraṇī* okunur (Sárközi, 2007, ss. 231-232). Zaten *Sitātapatrā*'nın Moğol-Yuan hanedanlığı döneminde orduları yok edip felaketleri önlediği düşünüldüğünden hükümdarlar tarafından çok saygı duyulmuştur. Bu saygı Tibet Budizminde de devam etmiştir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 827).

Tanrıça *Sitātapatrā*, ikonografik açıdan çeşitli biçimlerde tasvir edilir. Bunlardan ilki, beyaz rengi ve üç başı (beyaz, mavi ve kırmızı) (Grünwedel, 1900, s. 150) ya da

arkadaki başka bir dördüncü başı ve sekiz koluyla olan tasviridir. "Normal" şeklinde tanımlanmış olan iki koluyla kendine özgü sembolünü (*mūdra*) ve şemsiyesini tutar (sağ eliyle göğüs hizasında şemsiyesini tutarken, sol eli dizinde sembolünü göstermektedir). Diğer ellerinde ise ok, kitap, tekerlek, yay ve kement bulunmaktadır. Bazen üçüncü bir göze sahip olarak gösterilmekle birlikte, ikonografilerde yüzünün ifadesi genellikle sevecendir (Getty, 1914, s. 121). Diğeri ise ikonografisinin en basit olarak tasvir edilmiş olanı yani iki kollu ve tek başlı olarak yapılmış tasviridir (Shaw, 2006, s. 280). Bazı tasvirlerinde huzurlu bir yüz ifadesine sahipken bazılarında öfkelidir. Bu ve bunun gibi birçok farklı tasvirleri mevcuttur.

Sitātapatrā için atfedilen nitelikler çok fazla olmakla birlikte, özellikle tüm kötülüklerin yok edicisi olarak tanımlanması ve müritlerinin hepsine iyilik bahşetme güçleriyle donatılmış olması en bilinen özellikleridir. Bu nedenle, *Sitātapatrādhāraṇī*'nin okunmasının amacı, "beyaz şemsiyeli Tanrıça"nın tüm müritlerini ve bütün canlıları "hırsız, hükümdarın gazabı, ateş, su, açlık, zehirli silahlar, yılan, gizli ittifak, zamansız ölüm, deprem, yıldırım, meteor, sıcak kum, gezegenler, *Yakşa*lar, *Kinnara*lar, *Asura*lar ve diğerleri"nden korunma ihtiyacıdır. Bu korunulması gereken şeylerin listesi çok fazladır ve bunların sürekli tekrar eden "*phat*"[6] *mantra*sıyla yok edileceği düşünülmektedir (Sengupta, 1999, s. 55). Bunlarla birlikte, vücudun her bir kısmını etkileyen salgın ve bulaşıcı dâhil olmak üzere bütün hastalıkların önlenmesi ve tedavi edilmesi onun güçleri dâhilindedir (Shaw, 2006, s. 287). Şeytanlar, kara büyü ve astrolojik olarak düzenlenmiş aksilikler gibi her tür doğaüstü tehdide karşı yenilmez bir koruyucu olduğu da söylenmektedir (Shaw, 2006, s. 276). Daha önce yukarıda da bahsedilen ve adında var olan "şemsiye" yani Skt. *ātapatra*[7], sanıldığının aksine normal bir şemsiye değil üst rütbelere ait olan ipek kanopiden bir şemsiyedir. Bu şemsiye, Budist sembolojisinde Buda'nın manevi egemenliğini ve maddi tezahürleri ile acılarının üzerindeki hâkimiyetini temsil eder. Onun narin güzelliği ve "yenilmezliğini" (EUyg. *utsukmaksız*) gizler (Shaw, 2006, s. 276).

Sitātapatrā'nın erken tarihli çevirilerinde *33 Tanrının Cenneti*'ndeki (Skt. *Trāyastriṃśa*) Tanrıların meclisi olan *Sudharma*'daki *Bhagavat*'tan bahsedildiği görülür (Lessing ve Wayman, 1978, s. 117).

[6] Çalışmamızdaki biçim için bk. U 4731, U 4729, Mainz 764-d, *U 9208 vd.
[7] MW 134b *ātapatra* "ısıdan koruyan; (ipek ya da yapraklardan) büyük şemsiye".

Bazı rivayetlere göre ise *Śākyamuni* Buda, *Trāyastriṃśa* cennetinde iken onun başındaki *uṣṇīṣa*dan Tanrıça *Sitātapatrā* cisimleşerek çıkar. Buda, "diademin kusursuz imgelemi" de denilen meditasyon hâline girer ve bu *Sitātapatrā*'nın *dhāraṇī*sinin kutsal hecelerini başındaki tacından harf biçiminde ışığa yayar. Ardından *Sitātapatrā*'nın Buda'yı, Bodhisattvaları, ruhları ve Tanrıları selamlayan sesi duyulur. Sonrasında ise Buda'nın başının tepesinden akan zihninin ışığı, *Sitātapatrā*'nın parlak beyaz vücudunda ve şemsiyesinde kristalleşir. Buda onun rolünün "kötü niyetli şeytanları paramparça etmek, başkalarının yaptığı büyüleri yok etmek/kesmek, tüm düşmanları, tehlikeleri ve nefreti saptırmak" olduğunu söyler. Ayrıca onun melek gibi olan kişiliğinin cemaatini yanıltmaması için, *Sitātapatrā*'nın zarif ve güzel bir kız formunda görünen acımasız, alevlerle taçlanmış, düşmanlarını ve şeytanları ezerek toz hâline getiren korkunç bir Tanrıça olduğunu belirtir. Bu rivayet onun *Sitātapatrā* şeklinde kısaltılmış adından ziyade *Uṣṇīṣasitātapatrā* adına atıf gibidir (Shaw, 2006, s. 277).

1.1. ESER

1.1.1. Eserin Adı

Çalışmamızda ele aldığımız *Ārya-sarva-tathāgata-uṣṇīṣa-sitātapatrā-aparājitā nāma-dhāraṇī*[8] olarak da bilinen Uygurların çeviri edebiyatına ait Tantrik metinlerden birisi olan *Sitātapatrādhāraṇī*, "beyaz şemsiyeli Tanrıçanın *dhāraṇī*si" olarak bilinmektedir. Aynı zamanda "büyüler kraliçesi" (Skt. *Mahāvidyārājnī*), "mağlup edilemeyen/yenilmeyen büyü" ya da "yenilmez Tanrıçanın büyüsü" olarak da adlandırılmaktadır (Shaw, 2006, s. 277). Müller, *Uigurica II*'de "Bannformel" olarak nitelendirdiği, *Sitātapatrādhāraṇī* için Çin. 佛說大白傘蓋總持陀羅尼經 ve Skt. *ārya-[sarva] tathāgata-uṣṇīṣa-Sitātapatrā-nāma-aparājitā-dhāraṇī* olarak adlandırılan biçimlerinin çevirisi olduğunu belirterek eserin adını *Alqu ançolayu kälmislärning uṣnir lakṣanlarıntın önmis adı kötrülmis sitatapadra atlγ utsuqmaqsız darnı* şeklinde vermiştir (1911, s. 50). Eser içerisinde *Sitātapatrā*'nın *dhāraṇī*sinden bahsedilirken ise *alku*

[8] Çin. 大白傘蓋總持陀羅尼經 *dàbái sǎn gài zǒngchí tuóluóní jīng* (Taishō No: 977, 404a 4); Mo. *Qutuγ-tu tegünčilen iregsen-ü usnir-ača yaruγsan čaγan sikürtei busud-a ülü ilaγdaqu tarni* (bu ve diğer biçimler için bk. Ligeti, 1942, ss. 62-63); Mo. *Čaγan sikür-tei busud-ta ülü ilaγdaqu yekede qariγuluγči neretü tarni* (Heissig, 1976, s. 284).

ançulayu kälmişlärniŋ uşnir lakşanlarıntın ünmiş sitaṭapatiri atl(ı)g utsukmaksız ulug yanturdaçı (bk. *U 9203, U 4273) ya da *alku ançulayu kälmişlärniŋ uşnir lakşanlarıntın ünmiş sitaṭapatiri atl(ı)g utsukmaksız ulug yanturdaçı ulug arvışlar eligi* şeklinde ifade edilmektedir (bk. U 398-a, U 398-h, BNF 4-ön yüz (eksik)). Hatta eserin kolofonundan önceki fragmanında eserin bittiği *alku ançulayu käl[mişlär]niŋ uşnir lakşanlarıntın ünmiş sitaṭapatiri atl(ı)g utsukmaksız ulug yanturdaçı atl(ı)g arvışlar eligi tükädi* şeklinde ifade edilmiştir (bk. U 402 ve U 4762-a). Müller'in eserin Eski Uygurca adlandırması için vermiş olduğu çeviri biçimdeki *darnı* (Skt. *dhāraṇī*) için eser içerisinde *ulug yanturdaçı* ya da *ulug yanturdaçı ulug arvışlar eligi* karşılığı görülmektedir.

1.1.2. Eserin Konusu

U 376 numaralı çift fragman ile başlayan çalışmamızın ilk sayfasında, sol tarafta iki keşiş ile birlikte vaaz veren Buda, sağda ise üç yüzü ile tasvir edilen Tanrıça *Sitātapatrā* görülmektedir. *Sitātapatra*'nın daha önce çalışmamızın Giriş bölümünde de bahsedilen ikonografik tasvirleriyle karşılaştırıldığında, arkada dördüncü bir yüzünün olup olmadığı bu fragmandaki tasvirden anlaşılamamaktadır (bk. U 376). Müller, soldaki üç elindeki alametleri (önden ve üsten alta bakıldığında) asa, ok ve şimşek şeklinde, sağdaki üç elinde ise tekerlek, kement, ağ şeklinde olduğunu belirtir. Şemsiye alametinin ise Tanrıça ve onun halesi üzerinde asılı durduğunu söyler. Ayrıca yazılı metnin bulunduğu çift fragmanın ilk sayfasındaki çizimler de burada yorumlanmıştır (Müller, 1911, ss. 50-51): "Kırmızıyla yazılmış metin başlamadan hemen önce: Solda iki keşiş ile birlikte vaaz veren Buda, muhtemelen *Kāśyapa* ve *Ānanda*; sağda ise üç yüzü ile Tanrıça *Sitātapatrā*. Soldaki üç elindeki alametleri (önden ve üsten alta bakıldığında) asa, ok ve şimşek. Sağdakinde: tekerlek, kement, ağ. Şemsiye alameti Tanrıça ve onun halesi üzerinde asılı durur". Bu tasvirle başlayan metin şu içerik[9] ile devam etmektedir:

(1) Giriş niteliği taşıyan selamlamalar/yakarışlar (Satır 1-7)

[9] Metnin içerikleri konusunda yapılan sınıflandırmalar için bk. Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, ss. 248-249; Porció, 2000, ss. 12-13, introduction.

Bu bölümde "Budaya saygı! Dharmaya saygı! Saṅghaya saygı!" anlamında kullanılan *namo bud, namo drm, namo saŋ* kalıp ifadesi ile selamlamalar başlar ve bu EUyg. *burhan*lar, *bodis(a)t(a)v*lar, *pratikabud*lar, *şravak*lar gibi kutsal kabul edilen varlıklara *ve Sitatapaṭri*'ye verilen selamlar ile devam eder. Bu selamlamaların yakarış, saygı ya da sığınma anlamı taşıdıkları da söylenebilir.

(2) Anlatının çerçevesinin çizilmeye başlandığı giriş bölümü (Satır 7-14)

Bu bölümde "Tanrıların konakladığı yer" olarak bilinen EUyg. *strayastriş* (Skt. *Trayastriṁśāḥ* diye adlandırılan yerde Budanın meditasyon (Skt. *dhyāna*) hâline girişi ve *Sitātapatrā*'nın *dhāraṇī*sinin kutsal hecelerinin oluşumu[10] anlatılır. Bu bölüm U 376 fragmanının sonu ile Mainz 764-b ve Mainz 764-c fragmanından oluşmaktadır. Bu iki fragman arasında bulunan fragman eksiktir.

(3) Budalara, Budizmdeki dört mertebeye (EUyg. *arhant, şortapan, sakarḍagam, anagam*) Tanrılara, soyların (ailelerin) Bhagavatlarına (EUyg. *atı kötrülmiş*) yapılan selamlamalar/yakarışlar (Satır 14-109)

Mainz 764- b fragmanı, c sayfasının 4. satırı ile başlayan bu bölüm U 4145 fragmanı ve sonrasındaki fragmanlar ile devam eder. İki fragman arasında ve hatta U 4145 fragmanı sonrasında da eksik satırlar ya da eksik fragman mevcuttur. Bu bölümde, Skt. *bhagavat, arhat, śrotaāpanna, sakṛdāgāmin, anāgāmin, deva-ṛṣi, vidyādhara-ṛṣi* varlıklarına yapılan selamlamalar vardır. Bunları *Brahmā, Indra* gibi çeşitli Tanrı ve Tanrıçalara yapılan selamlamalar takip eder. Sonrasında ise *Tathāgata, Padma, Lotus* gibi soyların/ailelerin *bhagavat*ına yani EUyg. *atı kötrülmiş*'e ve diğer *tathāgata*lara yapılan selamlamalar/yakarışlar ile devam eder.

(4) *Dhāraṇī*nin okunacağının ilanı ve okunması sonucu oluşacak tesirler (109-132)

Bu bölümde, "(kötülüğün) yenilmez ve ulu bertaraf edicisi (EUyg. *utsukmaksız ulug yanturdaçı*) olarak tanımlanan *Sitātapatrā* anlatılarak onun *dhāraṇī*sinin okunması sonucundaki faydalar açıklanmaktadır.

(5) *Sitātapatrā* ve onun dişi tezahürlerine yakarış ve sığınma/korunma isteği (Satır 132-162)

[10] Bu konudaki ayrıntılı bilgi için bk. (Shaw, 2006, s. 27).

Bu bölümde, *Sitātapatrā*'nın dişi tezahürleri[11] olarak bilinenler çeşitli özellikleriyle birlikte tek tek söylenir. Sonrasında ise onlara ve *Sitātapatrā*'nın kendisine korunma isteği için yakarışta bulunurlar.

(6) *Mantra*nın okunması (Satır 162-175)

Önceki bölümde bahsedilen *Sitātapatrā* ve onun dişi tezahürlerinden talep edilen korunma için bir *mantra* okunur. Bu *mantra*nın bulunduğu fragmanlar ne yazık ki oldukça yıpranmıştır.

(7) Çeşitli korkulardan, tehlikelerden ve şeytanlardan korunmak için yakarış (Satır 178-232)

"Ülkenin hükümdarının (gazabının), hırsız, zehir, deprem korkusu" gibi korkular ve tehlikeler sayıldıktan sonra, bütün ele geçirici şeytanların ve ruhların adları söylenir. Daha sonra ise kimi zaman *hırsız* (EUyg. *kundaçı*) kimi zaman ise *yiyici* ya da *içici* (EUyg. *yetäçi* ya da *aşlıg, içtäçi*) olarak bahsedilen dişi şeytanlardan korunmak için yakarışta bulunulur.

(8) Tanrıçanın bu yakarışlara cevabı ve yapılan büyüleri bastırması (Satır 232-281)

Tanrılar, Tanrıçalar ve diğer varlıklar tarafından yapılan karşı büyülerin durdurulması ya da bastırılması için yapılan bir tür ayin anlatılır.

(9) *Mantra*nın okunması (Satır 281-311)

Korunma amaçlı olarak okunan uzun bir *mantra* yer alır.

(10) Korunmak istenilen kötü niyetliler, korkular, şeytanlar ve hastalıkların söylenmesi ve bunlardan korunmak için yakarış (Satır 312-363)

Bu bölüm, öncelikle kötü düşünce ve niyete sahip olanlara karşı okuyan kişi ile tüm canlıların korunmasına ve uzun bir ömür sürmesine dair bir yakarış ile başlar. Sonrasında ise yine *hırsız, yiyici* ve *içici* olarak bahsedilen şeytanlar ve kötü ruhlar sayılarak onlardan korunma istediği dile getirilir. En son ise çeşitli ateşli ve ağrılı hastalıklar ile bazı nedenlerle ortaya çıkan hastalıklar sayılmaya başlanır. 363. satırdan

[11] Porció onları *khro mo divinities*/*mudrās* şeklinde adlandırır (2000, s. 12, introduction). Zaten çalışmamızın 158. satırında da geçen "*Mudrā* toplulukları ve bütün analar topluluğuyla birlikte bu şekildedirler (EUyg. *munçulayu bolar mudur kuvragları alku analar kuvragı birlä*)" satırları da bunu doğrular niteliktedir.

sonraki bölüm eksiktir. Bu eksik olan kısımda büyük ihtimalle bu hastalıklar haricinde başka hastalıklar ve bunlardan korunmak için olan istek dile getirilir.[12]

(11) Karşı taraftakilerin büyülerine karşı korunmuş bir bölge oluşturmak (ya da sınır çekmek) (Satır 364-369)

Bu bölümün başladığı fragman eksik olduğundan 363 numaralı satırdan başladığı varsayılmıştır. Karşı taraftakilerin ya da düşmanların büyülerine karşı bir sınır çizmek ya da korunmuş bir bölge oluşturmak ve onları durdurmak isteği söylenir.

(12) *Mantra*nın okunması (Satır 370-378)

Korunma amaçlı okunan başka bir *mantra* yer alır.

(13) *Sitātapatrādhāraṇī*'nin yazılarak taşınması ve okunması sonucu kazanılacak faydalar (Satır 379-445)

*Dhāraṇī*nin ağaç kabuğu, kâğıt ya da diğer materyallere yazılarak taşınması ve okunması ile o kimsenin tehlike, hastalık, afet, karşı tarafın büyüsü gibi şeylerden daima korunacağı, bir başka yaşam formunda doğmayacağı ve çok büyük sevaba nail olacağı belirtilir.

(14) Ejderha krallarından (Skt. *Nāgarāja*) yardım isteği (Satır 445-447)

Skt. *Nāgarāja* olarak bilinen EUyg. *anante, şaŋkapale, m(a)hakarşne, nanḍe, upananḍe* gibi ejderha krallarından yağmur ve meteorolojik diğer ögelere dair isteğin belirtildiği bölümdür. Bu satırların bulunduğu fragmanın devamı büyük ölçüde eksiktir. Eski Uygurca versiyonda sadece ejderha krallarının adları bulunmakla birlikte, yağmur ve diğer meteorolojik olaylara dair olan kısım diğer versiyonlardan (Porció, 2000, s. 128, satır 368-370; Bailey, 1963, s. 376, 194) tamamlanmıştır.

(15) *Mantra*nın okunması (Satır 448-465)

Yine koruma amaçlı uzun bir *mantra* okunur.

(16) *Mantra*ların okunması için açıklama (Satır 465-467)

Her tehlikeye karşı *mantra*ların üç defa söylenmesi gerektiğine dair talimatın verildiği bölümdür.

[12] Bu eksik olan fragmanlardaki konular için bk. Tibetçe versiyon (Porció, 2000, ss. 116-121, satır 284-324).

(17) Anlatı çerçevesinin sonu (Satır 467-471)

Buraya kadar çizilmiş olan anlatı çerçevesinin sonlandığı bölümdür. EUyg. *atı kötrülmiş* (Skt. *Bhagavat*)'ın sözlerini (ya da büyüsünü) duyan Budaların, *Boddhisattva*ların, diğer Tanrı ile Tanrıçalar gibi varlıkların hatta insanların bu sözlere yaptıkları övgü ve şükürlerden bahsedilir.

(18) Metnin adının belirtilerek bitirildiğinin söylenilmesi (Satır 471-474)

Çalışılan eserin *tözün alku ançulayu käl[mišlär]niŋ uşnir lakşanlarıntın ünmiş sitaṭapatri atl(ı)g utsukmazsız ulug yanturdaçı atl(ı)g arvışlar eligi* şeklinde tanımlanarak sona erdiğinin söylendiği bölümdür.

(19) *Hṛdaya-dhāraṇī* ve kolofonun[13] verilmesi (Satır 474-503)

Hṛdaya-dhāraṇī ile başlayan satırlar sonrasında, *Sitātapatrādhāraṇī*'nin tamamlandığı belirtilir ve metnin başlangıcında olduğu gibi *buda, dharma* ve *saṅgha'*ya selam verilir. Bu selamlama sonrasında ise kolofon başlar. *Dhāranī*nin okunmasıyla ortaya çıkan sevap Tanrılara, hükümdarlık ailesinin üyelerine ve anne babası başta olmak üzere tüm canlılara tevcih edilir ve dua edilir. Sonrasında ise eser tamamıyla sonlandırılır.

Eserde işlenen bu konularda bir bütünlük sağlamak amacıyla eserin diğer nüshalara ait fragmanları ve diğer dillerdeki versiyonları da göz önünde bulundurulmuştur.

1.1.3. Eserin Farklı Dillerdeki Versiyonları

1.1.3.1. Tibetçe Versiyonu

Tibet Kanjurunda kanonik olarak sınıflandırılmış dört *Sitātapatrā* metni olup bunlar Sanskrit orijinallerinden çevrilmişlerdir. Bu dört metin Porció tarafından T1, T2, T3 ve T4 şeklinde sınıflandırılmışlardır (2000, s. 4, introduction). Bu metinler çalıştığımız Eski Uygurca versiyon ile karşılaştırılırken Porció tarafından da belirtilen "Uygur ve T1 aynı varyant gruba ait gibi görünmektedir" (2000, s. 10, introduction) yorumu ve çevirisinin verilmiş olması da dikkate alınarak Tibetçe versiyon için T1 metni esas alınmıştır. Eski Uygurca versiyonun çevirisi ve çalışmamızın notlar bölümü başta olmak

[13] Bu kolofon üzerine yapılan çalışmalar için bk. Zieme, 1985, ss. 170-172 (BT XIII); Arat, 1991, ss. 233-235; (ETŞ No: 25; Tekin, 1986, ss. 26-27; Kasai, 2008, ss. 122-123 (BT XXVI).

üzere eserdeki fragmanların konu bütünlüğü dâhilinde sıralanması ve eksik fragmanlardan kaynaklanan içerik boşluğun tamamlanması adına Tibetçe T1 versiyonuna sık sık başvurulmuştur.

1.1.3.2. Çince Versiyonu

Taishō Tripiṭaka'da 19. cilt (vol. 19) içerisinde, 944, 945, 947, 975, 976 ve 977 numaralı metinler *Sitātapatrādhāraṇī* metinleridir (Giebel, 2011, s. 31). Çalışmamızdaki Çince versiyon için 977 numaralı metin esas alınmıştır. Metin, *Taishō Tripiṭaka*'dan (Jap. *Taishō Shinshū Daizōkyō*) oluşan bir veritabanından temin edilmiştir (Taishō, t.y.). Eski Uygurca versiyona ait metnin çevirisinde, notlar bölümünde ve eksik kısımların tamamlanması ve metinde bütünlüğün sağlanması adına Çince metin ile karşılaştırılmıştır. Esere ait diğer dillerdeki versiyonlarlarla karşılaştırma yapılırken bazen sadece Çince versiyon ile paralellik kurulan durumların tespiti de sağlanmış olup böylece Çince versiyonun da Uygurca metnin çevirisinde kullanıldığını kanıtlar nitelikte olan örnekler de tespit edilmiştir. Eski Uygurca versiyondaki satır sıralaması kimi zaman Çince metinle paralel giderken kimi zaman bazı alt ya da üst satırlara paralel olarak ilerlemiştir. Eski Uygurca versiyondaki terim ve sözcüklerin Çince versiyondaki karşılıkları verilirken çalışmamızda kullanılan Budizm terminolojisine ait olan sözlükler başta olmak üzere çeşitli çalışmalar ve müstakil sözlükler kullanılmıştır. Çalıştığımız Eski Uygurca versiyondaki bazı sözcüklerin Çince versiyondaki karşılıkları tanıklanamamıştır. Çince versiyonda tespit edilen bütün karşılıklar Notlar bölümünde verilmiştir.

1.1.3.3. Sanskrit ve Hotan-Saka Versiyonları

Sitātapatrādhāraṇī'nin Sanskrit versiyonlarını oluşturan L. Sander ve E. Walschmidt'in (1980) *Sanskrit Handschriften aus den Turfanfunden. Teil IV.* ss. 274-279 ve (1985) *Sanskrit Handschriften aus den Turfanfunden. Teil V. ss. 184-185* çalışmaları eksik ve yıpranmış olsa da Uygurca versiyon ile karşılaştırılabilir durumdadır. Bu çalışmalarda ele alınan Sanskritçe fragmanlar Turfan keşifleri sırasında bulunarak Berlin koleksiyonuna getirilmişler ve yukarıda belirtilenler gibi çeşitli şekillerde

yayımlanmışlardır. Bu çalışmalardan ilki çalışmamızda SHT IV şeklinde kısaltılarak kullanılmış olup 274. ve 279. sayfalar arasında a'dan t'ye kadar sıralanmış olan yaklaşık 20 Sanskritçe fragmanı içermektedir. İkinci çalışma ise çalışmamızda SHT V şeklinde kısaltılmış olup uzun bir mantrayı içermektedir. Budist terminolojiye ait sözcüklerin Eski Uygurcadaki karşılıklarının belirlenmesi açısından Sanskritçe versiyon oldukça önemlidir. Çünkü Eski Uygurca versiyonda birçok terim Eski Uygurca bir terimle karşılanmak yerine Toharca vasıtasıyla Sanskritçeden alınmış biçimiyle kullanılmıştır [bk. *strayastriş* (< Toh. A. *strāyastriñś* < Skt. *trayastriṁśāḥ*), *dyan* (< Soğd. *dy''n* (Gharib 147b) /Toh. A/B *dhyaṃ* < Skt. *dhyāna*), *şortapan* (< Toh. B Srotāpanne < Skt. *Śrotaāpanna*) gibi]. Ayrıca Brāhmī yazısıyla satırarası yazılmış Sanskritçe terminolojiye ait çeşitli biçimler de Sanskrit versiyonun önemini ortaya koymaktadır. Porció, Sanskrit versiyonların kendisinin çalışmış olduğu Tibetçe T1 versiyonuna çok yakın olduğunu belirtmektedir (2000, s.10, introduction).

A. F. Rudolf Hoernle tarafından 1911 yılında yayımlanan *The 'Unknown Languages' of Eastern Turkestan, II* adlı makalede (ss. 461-463) çalışmamıza Sanskritçe versiyon olarak dâhil ettiğimiz bir nüsha bulunmaktadır. *Sitātapatrādhāraṇī*'nin, Hoernle'nin deyimiyle (1911, s. 461) şekil değiştirmiş (transmogrified) bir Sanskritçe versiyonu, esere ait diğer bir Sanskrit versiyon (Hodgson No: 77, bk. Hoernle, 1916, s. 57) ile karşılaştırmalı olarak bu çalışmada verilmiştir. Burada bulunan metin çalışmamızda HM I kısaltması ile kullanılmıştır. Yine Hoernle tarafından 1916 yılında *Manuscript Remains of Buddhist Literature Found in Eastern Turkestan, Facsimiles with Transcripts Traslations and Notes, vol. I* adıyla yayımlanan kitabın 56. ve 57. sayfasında bulunan ve Sanskritçe koleksiyonu oluşturan metinler, diğer nüshalar ile karşılaştırmalı olarak tablolar hâlinde yayımlanmıştır. Sanskrit versiyon içerisinde değerlendirilen bu yayım, çalışmamıza HM II kısaltması ile dâhil edilmiştir.

Hotan-Saka olarak tabir edilen versiyonları oluşturan metinler, Sir Aurel Stein tarafından keşfedilmiş olup Dunhuang'daki Temple Library'dendirler.[14] Bu metinler H. W. *Bailey'in Indo-Scythian Studies: Being Khotanese Texts Volume V* adlı çalışmasında birbirinden bağımsız biçimde No: 728 (1963, ss. 359-367) ve No: 729 (1963, ss. 368-376) yayımlanmışlardır. Bailey çalışmasının giriş bölümünde, MS. 8. yüzyıldan kalma edebi metinler, ticari mektuplar ile askeri emirlerden oluşan ve Hint-Saka (Indo-

[14] Ayrıntılı bilgi için bk. Porció, 2000, s. 10, introduction.

Scythian) diyalektiyle yazılmış bir koleksiyonun ele alındığını belirtilmektedir (1963). Bailey tarafından işlenen bu metinler çalışmamıza KhoT A ve KhoT B kısaltmalarıyla dâhil edilmişlerdir.

1.1.3.4. Moğol Versiyonları

Moğol Budizminde *Tsagaan Shühert* (*Čaγan Šikürtei*) olarak geçen Tanrıça *Sitātapatrā* ile ilgili ağaç kabuğuna yazılmış mantralar (Sárközi, 2007, s. 232) başta olmak üzere çeşitli koleksiyon ve müzelerde çok sayıda yazma eser bulunmaktadır. Ayrıca içerisinde *Sitātapatradhāraṇī*'nin de bulunduğu Moğol Kanjuru'nun kataloğu L. Ligeti (1942) tarafından hazırlanmıştır. Kanjur ise Lokesh Chandra tarafından ise 108 bölüm olarak basılmıştır (1973-1979). Kanjur içerisinde 207, 208, 209 ve 210 numaralı metinler *Sitātapatradhāraṇī* metinleridir. Moğol versiyonu çalışmamızda ele alınmamıştır.

1.2. ÇEVİRİ

1.2.1. Çevirinin Tarihi ve Kaynağı

Budist dönemi Uygur eserlerinin çeviri ve uyarlaması farklı dillerden farklı tarihlerde yapılmıştır. Zieme, bu çeviri ve uyarlamaları "1. Moğol dönemi öncesine ait olanlar (9.-12. yüzyıl) ve 2. Moğol dönemine ait olanlar (13.-14. yüzyıl)" şeklinde iki ana grupta toplayarak çeviri etkinliklerinin başladığı tarihin belirsiz olduğunu, bunlardan ilk dönemdeki en erken çalışmaların bile sonraki yüzyıllarda değişmeyen bir dilde yazıldığını, ikinci dönemde ise bazı morfolojik ve sözdizimi farklılıkları olduğunu belirtirmiştir. Ayrıca kaynak diller dikkate alındığında "Toharca – Çince – Tibetçe - Sanskritçe (muhtemelen sadece ikinci dönemde)" şeklinde bir kronolojik sıralamanın yapılabileceğini söylemektedir (1992, s. 16). Kasai, Uygurlar ve Moğollardaki din politikasına değinerek, Moğolların tüm dinlere saygılı olduklarını ve imparatorluk ailesinin Budizmin Tibet koluna yakın olduklarını belirterek yaptıkları *Sitātapatrā* törenlerinde Kubilay Han'ın, evrenin hükümdarı olarak bilinen Cakravartin ile eşit sayıldığını söyler (2008, s. 121).

Röhrborn ve Róna-Tas, eserin teknik ve birtakım özelliklerinin Moğol dönemine ait olduğunu belirterek buna çeşitli örnekler vermişlerdir. Bununla birlikte Brāhmī yazısıyla satırarası yazılan Sanskrit terimlerdeki biçime ve Eski Uygurcanın ortografisine değinerek metnimizde 38 ve 245. satırlarda Tanrı *Mahākala* için kullanılan EUyg. *mahakade* biçiminin Orta Hintçe dönemine gittiğini, *mahakala* gibi geç dönem biçiminde olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumu sebebinin de Moğol döneminde yeniden revize edilmiş bir *Sitātapatrādhāraṇī* olduğu yönünde açıklamalar yapmışlardır (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 248). Kasai ise *Sitātapatrādhāraṇī*'nin telif dönemi söz konusu olduğunda, ilk defa Moğol döneminde tespit edilen Sanskrit terminolojisine ait biçimlerin sıklığından dolayı bu döneme ait olması olasılığı üzerinde durur. Bununla birlikte Röhrborn ve Róna-Tas'ın yukarıda bahsedilen görüşüne de değinerek terimlerin Moğol dönemine uymayan biçimleri göz önüne alındığında metnin daha eski ve Moğol döneminde revize edildiği ihtimalinin de göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtir (Kasai, 2008, s. 121).

Çalışılan esere ait olan U 4762-c ve -d fragmanları eserin kolofon başka bir deyişle hatime bölümlerini oluşturmaktadır.[15] Kolofonlar eserlerin tarihlendirilmesi yönünden önem taşıyan fragmanlardır. Diğer Uygurca kolofonlarda olduğu gibi çalıştığımız eserin kolofonunda da genel bir kolofon yapısı mevcuttur. Kasai'ye göre bu yapı,

1. Giriş cümlesi (Einleitungsformel),

2. Tarih (Datum),

3. Görevlendiren kimse (Auftraggeber),

4. Yazılma nedeni (Anlaß),

5. Sevabın tevcihi (a. Tanrılara, b. Hükümdarın ailesine, c. Görevlendiren kimsenin ailesine) (Verdienstzuwendung (a. an die Schutzgottheiten, b. an die Herrscher, c. Auftraggeber)),

6. Dilek ve niyet (Wünsche und Ziel),

7. Sonuç (Abschlußformel) biçimindedir (2008, s. 38). Bu yapıyı, çalıştığımız eserin kolofonuna uyguladığımızda, eserin tamamına bakıldığında Kasai'nin de belirttiği gibi

[15] Eserin diğer nüshalarına ait olduğu düşünülen 2 fragmanı daha mevcuttur. Bunlar satır sıralaması tespit edilemeyen fragmanlar başlığında değerlendirilen U 4292 ve SI Kr. III 8 fragmanlarıdır.

kolofonun zayıf bilgiler içerdiği (2008, s. 122) ve bu yapıdaki sıralamayla aynı olmadığı görülür. Bu yapıya göre, çalıştığımız eserde *ymä* ile başlayan girişten ve yazılma nedeninden (satır 483-491) sonra ya da önce herhangi bir tarih verilmez. Görevlendiren *Kamala Açari* (satır 490) ve *Kamala Anantaşiri* (satır 502) şeklinde iki farklı satırda yukarıda belirtilen yapıdan farklı olarak geçer. Sevabın tevcihi Tanrılara, hükümdar ailesine ve anne babası başta olmak üzere tüm canlılara yapılarak dilek ile niyet bildirilir (satır 492-503). Görüldüğü üzere kolofonlarda çevirinin yapıldığı tarih, çeviriyi yapan kimsenin adı ya da hangi dilden çevrildiği gibi konular hakkında bir bilgi verilmemektedir. Bununla birlikte "sevabın tevcihi"nin yapıldığı bölümde "kagan han" sözcük çifti görülmektedir (satır 495). Zieme'nin bir çalışmasında bu tür bir yapının 1326 tarihli Çince-Eski Uygurca bir kayıtta bulunduğunu (EUyg. *kagan han süüsi*) ve bu sözcük çiftlerinin Moğol döneminde yazılan metinler için tipik bir özellik olduğunun belirtildiğini görmekteyiz (1981, ss. 393-394). Çalıştığımız eser gibi kolofon kaydı olduğu hâlde kolofonunda yazıldığı tarih hakkında bilgi verilmeyen eserler ya da kolofon kaydı hiç olmayan eserlerin tarihlendirilmesi konusu ise eserin yazıldığı materyalin yapısı ve boyutu, ne ile veya nasıl yazıldığı ya da eserin dil yapısındaki değişimler vasıtasıyla eser, belirli bir döneme ait olarak tarihlendirilebilmektedir. Metinlerin tarihlendirmesi konusunda Erdal (1979), Doerfer (1993) ve Ağca (2006) tarafından yapılmış müstakil çalışmalar bulunmaktadır.

Erdal, Yenisey ve Köktürk yazıtları ile birlikte Eski Uygur Türkçesi dönemine ait metinleri çeşitli ölçütler dâhilinde tasnifleyerek dört grupta toplamıştır. Bu ölçütlere göre *Sitātapatrādhāraṇī*, *Utsuqmaqsız Darni* adıyla IV. grup içerisinde değerlendirilmiştir (Erdal, 1979, s. 174). Doerfer, Erdal'ın kullanmış olduğu çeşitli ölçütlere yeni ölçütler ekleyerek Eski Türkçeye ait olan metinleri 30 ölçütle tarihlendirmiştir.[16] *Sitātapatrādhāraṇī*'nin Berlin koleksiyonuna ait olan fragmanlarının ele alındığı U II'deki 6. metni, belirlediği ölçütler dâhilinde 4. grupta (Altersstufe 4) değerlendirmiştir (Doerfer, 1993, s. 47-48) ve yazılış tarihinin belli olmadığını belirtmiştir (Doerfer, 1993, s. 106). Ağca'nın doktora çalışmasında ise daha önce araştırmacılar tarafından verilen tarihlendirme ölçütlerine yeni ölçütler eklenmiş ve Eski Uygur dönemine ait metinler oluşturulan 39 ölçüte göre yeniden değerlendirilmiştir (2006, ss. 84-86). Ağca, U II'de 6. metin olarak adlandırdığı *Sitātapatrādhāraṇī*'yi, VII.

[16] Kullanılan ölçütler için bk. Doerfer, 1993, s. 91-188.

gruptaki özelliklere göre değerlendirmiştir (2006, ss. 475-488). VII. gruptaki metinlerin yazılış tarihleri itibariyle 13. yüzyıldan sonraya ve 14. yüzyıla ait oldukları savunulmaktadır (2006, s. 543).

Çalıştığımız eser genel itibariyle blok baskı tekniği ile meydana getirilmiştir. Blok baskı tekniği ile oluşturulmuş en iyi baskıların tarihi genellikle 13. yüzyıl ile 14. yüzyılın başları olarak bilinmektedir (Carter, 1925, s. 143). Zaten baskı tekniği ile oluşturulan metinlerin en erken tarihlisi Berlin koleksiyonuna ait bir 1248 tarihli kolofondur (Zieme, 1981, s. 386). Bu yüzden gerek çalıştığımız eser gerekse diğer Eski Uygur dönemine ait metinlerden baskı tekniğiyle oluşturulanların 13. yüzyıldan önceye ait olduğuna yönelik bir yorum yapılamaz. Yapılan çalışmalar ve yorumlar ışığında çalıştığımız eserin Moğol hanedanlığı döneminde çevrildiği ya da Röhrborn ve Róna-Tas'ın belirttiği üzere bazı alıntı sözcüklerin alıntılanma biçimlerinden dolayı Moğol hanedanlığı döneminde revize edilerek yazıldığı konusunda bir çıkarımda bulunabiliriz.

Çalıştığımız eserin çevirisinde hangi dildeki versiyonun temel alındığı yani hangi dilden çevrildiği konusunda ise çeşitli görüşler mevcuttur.

Bunlardan ilki F. W. K. Müller'e aittir. Müller çalışmasına Eski Uygurca ve Çince versiyonu dâhil etmiştir. Ayrıca "belki de Çince ve Eski Uygurca versiyonların ikisinin de Tibetçe versiyon kullanılarak yazılmış olabileceğini" öne sürmüştür ("Vielleicht sind beide Übersetzungen, die uigurische wie die chinesische, der *Sitātapatrādhāraṇī* schon mit Benutzung der tibetischen Version hergestellt"). Bununla birlikte Tibetçe versiyona da değinerek kanjurlarda kullanılan bazı kalıp yapıları göstermiştir (Müller, 1911, s. 51).

A. von Le Coq, içerisinde çalışmamıza ait dört birleşik fragmanı da verdiği makalesinde, daha önce yukarıda da bahsettiğimiz üzere *Sitātapatrādhāraṇī*'nin blok baskı tekniği ile oluşturulduğunu ve çok erken bir döneme ait olmadığını belirterek çeviri için esas alınan versiyon hakkında herhangi bir bilgi vermemiştir.

L. Ligeti, Uygurca metnin Tibetçe versiyonun (*'Phags-pa de-bzhin-gshegs-pa'i gtsug-tor-nas byung-ba'i gdugs-dkar-po-can gzhan-gyis mi-thub-ma zhes-bya-ba'i gzungs*) çevirisi olduğunu vurgulayarak Eski Uygurca, Tibetçe ve Çince versiyonların bazı kısımlarını karşılaştırarak açıklamalı dipnotlar hâlinde vermiştir. Bunlarla birlikte Müller'in çalışmasındaki Çince versiyonu eleştirerek Uygurca metin için Tibetçe

versiyonun bazı kelimelerin anlaşılması açısından daha fazla bilgi verdiğini söylemiştir (Ligeti, 1973, ss. 145-161).

Porció ise dört Tibetçe versiyonu kapsayan doktora tezinde (2000, s. 35, introduction) ve öncesinde yazmış olduğu bir makalesinde (1997, s. 239), Eski Uygurca versiyonun doğrudan Kanjurlarda bulunan Tibetçe versiyonlar kullanılarak çevrilmediğini, ancak Tibetçe versiyonların tümü ile kıyaslandığında T1 versiyonuna en yakın olduğunu belirtir. Ayrıca Eski Uygurca ve Tibetçe kanonik versiyonların arasındaki hatırı sayılır farklılıkların Eski Uygurca metnin çevirisinde bir Sanskritçe orijinal versiyonun temel alınarak ya da bir yardımcı olarak kullanılmış olabileceğini söyler (Porció, 2003a, s. 88) Bununla birlikte Sanskritçe ve Tibetçe orijinal versiyonaların çeviride kullanımlarına dair elde ettiği hipotezleri ve örnekleri (EUyg. *ädgülük* ~ Tib. *legs ldan* (?) gibi) başlıklar altında değerlendirir (Porció, 2000, ss. 36-39, introduction).

K. Röhrborn ve A. Róna-Tas, Uygur çevirmenin çeviride Sanskritçe versiyonu temel almış olabileceğini belirtirler. Porció'nun dediklerine değinerek bu hipoteze başka görüşler de eklerler. Onlara göre, çalışmamızda da 14. ve 15. satırlara denk gelen bölümün tercüme edilmeden Sanskritçe biçimiyle bırakılmış olması tercümanın çevirisinde Sanskritçe bir versiyonu temel aldığını göstermektedir. "Eğer çevirmen temel olarak Sanskritçe olmayan bir versiyonu almış olsaydı o satırları çevirmeden o şekilde bırakmazdı" görüşünü belirterek diğer versiyonlarda bu satırların çevrildiği konusunu da söylerler. Bu versiyonların çevirmenler tarafından bilinip bilinmediği konusunun sorgulanması gerektiğini belirtirler. Bunun için de Hotan-Saka ve Moğolca biçimlere değinirler. Porció tarafından tez çalışmasında (2000) kullanılan Moğolca versiyondaki çevirilerin aslında kullanılmaması gerektiğini çünkü aksine Moğolca çevirmenlerin muhtemelen Eski Türkçe versiyondan ödünç aldıklarını belirtirler. Hotan-Saka versiyonunun ise Uygur Budizmi geliştikçe virulansını kaybettiğini düşünmektedirler. Tibetçe versiyona gelindiğinde ise Porció'nun EUyg. *edgülüg* için Tib. *legs ldan*'dan ödünçleme olduğu konusundaki hipotezini eleştirerek bunun Tibetçenin etkisinin doğrudan bir delili olmadığını söylerler. Yine Porció tarafından belirtilen *-mak kıl-* yapısının Tibetçe ile ilişkili olduğunu ancak Moğol dönemindeki Uygurcanın doğal yapısından da ortaya çıkmış olabileceğini belirtirler. Ayrıca bilinen Tibetçe versiyonların çeviri için temel bir şablon olmasa da Uygurca versiyon için en

yakın T1 versiyonunun olduğunu ortaya koyarlar (K. Röhrborn ve A. Róna-Tas, 2005, ss. 246-247).

Yakup, *Sitātapatrādhāraṇī* üzerine yapılmış yayımlar [F. W. K. Müller (1911), S. E. Malov (1930) ve M. Shōgaito (1979)] ve bu yayımlardaki fragmanlardan bahsettikten sonra, K. Röhrborn ve A. Róna-Tas (2005), L. Ligeti (1973) ve T. Porció (2000) tarafından yapılan çalışmalarda metnin Tibetçeden çevrildiği konusunun dile getirildiğini ancak bu savın U 400'e (T III M 225 (61)) bakıldığında çürütülebileceğini söylemektedir. Bunu desteklemek için de U 400'de bulunan *alku türlüg süü çäriglärdä* "her türlü asker ve ordularda" satırını verir. Çince versiyonda ise 一切軍兵之中[17] *yīqiè jūnbīng zhī zhōng* karşılığını gösterir. Tibetçe versiyondaki "*enemy hosts* (düşman orduları)"[18] karşılığının Uygurca versiyona uymadığını, Uygurca versiyon için Çince versiyonda bulunan satırın daha uygun olduğu belirtir. Bu durumun da Uygurca çevirmeninin sadece Tibetçe metne güvenmediği, Çince metni de dikkate aldığını kanıtlar nitelikte olduğunu söyler (Yakup, 2005, s. 3). Ayrıca BT XXXVI'de de F. W. K. Müller, T. Porció, P. Zieme ve K. Röhrborn ile A. Róna-Tas'ın Tibetçe ve Sanskritçe konusundaki görüşlerine tekrar değerlendirerek yukarıda bahsedilen Çince versiyondaki bölümü yeniden ele alır (Yakup, 2016, ss. 11-12).

P. Zieme, Tibetçeden çevirilerin Moğol döneminde (13.-14. yüzyıl) başladığını belirterek Kolofonlar vasıtasıyla elde edilen bilgilerden dolayı *Aparamitāyurjñānamahāyāna-Sūtra, Mañjuśri-Sādhana* gibi bazı metinlerin Tibetçeden çevrildiğinin bilinmesiyle birlikte, bunlardan başka *Sitātapatrādhāraṇī*, *Tārā-Lobpreis* ve diğer birtakım Eski Uygurca metinlerin de aynı şekilde Tibetçe çevirildiklerinin iddia edildiğini ve bu metinlerin sahip oldukları birtakım karakteristik özelliklerden dolayı çevirmenlerin en azından Tibetçe metinleri de göz önünde bulundurduklarının savunulabileceğini söyler (1992, ss. 40-41). Porció, Uygurların kendi çevrelerindeki Budist uygarlıkların sadece kutsal metinlerini değil aynı zamanda çeviri tekniklerini de benimsediklerini belirterek Zacchetti'nin bulgularına değinir (2003a, s. 85). Zacchetti, Han Hanedanlığı döneminde üçlü bir çeviri yapısı olduğunu belirterek bu yapıyı şu şekilde numaralandırır: 1. orijinal metni nakleden ana verici, 2. sözlü olarak tercüme eden tercüman, 3. çeviriyi yazan kâtipler. Ayrıca Budist metinlerin çevirilerinin erken

[17] bk. Taishō No: 977 406 b 27.
[18] bk. Tib. *dmag tshogs* (Porció, 2000, s. 10, satır 107).

safhalarında, Sanskrit ve Çince dilleri için her ikisini birden bilmenin ana verici için zorunlu bir gereklilik olmadığını belirterek bunun yerine gerçekten önemli olanın çevrilen metinlerdeki doktrinal kavrayışları olduğunu dile getirir (Zacchetti, 1996, ss. 138-139).

Tüm bu görüşler değerlendirildiğinde, çevirmenin tek bir versiyonu esas alarak çeviriyi yapmadığı, çevirmen ya da çeviri ekibindekilerin metnin diğer versiyonlarındaki Sanskritçe, Tibetçe ya da Çince gibi dilleri de bildiği ve birden fazla versiyonu şablon olarak kullandığı görüşü ortaya çıkmaktadır.

Çeviri başlığı altında bahsedilmesi gereken bir başka unsur ise yazılırken kullanılan Uygur yazısının yanında satırarası olacak biçimde yerleştirilen Brāhmī yazılı sözcüklerdir.[19] Çalıştığımız metindeki Brāhmī yazılı bölümler ise L. Sander'in sınıflandırmasına göre "Nordtürkistanische Brāhmī Typ b, Alphabet u" şeklindedir (1968, s. 182 ve tablo 29-40). Fragmanların bazılarında görülen bu Brāhmī yazıları, çoğunlukla mantraları oluşturan kısımların neredeyse hepsinde birebir yazılmıştır. Bunun yanında Budist terminolojiye ait sözcüklerde de Uygur yazılı kısmın yanında mutlaka Brāhmī yazısıyla belirtilmiştir (bk. U 4375, U 378, U 4731 gibi).

Metnin çevrilmesi sonucu kaç nüshası olduğu konusunda kesin bir görüş bulunmamaktadır. Ancak baskı ve el yazması fragmanlar hakkındaki tartışmalar (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 245) ve bazı yazım farklılıkları paralel fragmanlar ile blok metnin birden fazla nüshasının olduğunu kanıtlar niteliktedir. Fragmanlar karşılaştırıldığında, *alambana* (*U 9206-a, IOM RAS SI 4571 (1)) ~ *alambane* (U 395, U 2256-a); *amanuži* (Malov No: 7 (IOM RAS SI 4502), U 394, U 398-c, U 2749, U 2752) ~ *amaniži* (*T III M 182 (7)); *garude* (Malov No: 5 (IOM RAS SI 4502), U 4355) ~ *garuḍe* (Malov No: 6 (IOM RAS SI 4502), U 391-a, U 394, U 402, U 2749, U 2752); *kadır* (*U 9204-b) ~ *kaḍır* (*U 9205, Malov No:4 (IOM RAS SI 4502), Malov No: 8 (IOM RAS SI 4502), Malov No: 11 (IOM RAS SI 4502), U 393, U 4495); *kataputane* (Malov No: 7 (IOM RAS SI 4502), U 398-f) ~ *kaṭaputane* (U 2256-b); *küzät* (*T III M 182 (6), U 398-e) ~ *küzäd-* (Malov No:4 (IOM RAS SI 4502), U 392-e, U

[19] Fragmanlardaki yazıların yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı kabul edildiğinde ise Brāhmī yazılı bölümler açıklama getirdiği sözcüğün sağında kalmaktadır. Bu açıklamanın sebebi ise bazı fragmanlardaki Brāhmī yazılarının çoğunluğun aksine dikey konumda yazıldığının düşünülmesidir. Porció, dikey konumda yazılan Brāhmī grafemlerine örnek olarak U 4273 ve U 4275'i örnek vermektedir (2003b, s. 93).

4721, U 398-e); *ozgur-* (*U 9203-b) ~ *oẓgur-* (U 388); *ögirttür-* (*U 9204-a, u 4173) ~ *ögirtdür-* (U 391-b); *sitatapaṭri* (U 376) ~ *sitatapaṭiri* (*U 9203-a) ~ *sitaṭapatiri* (U 398-a, BNF 4-Ön Yüz) ~ *sitaṭapatri* (U 4762-a, U 4762-b, U 4599, U 4292, U 403, NF IVa) ~ *sitaṭap(a)tri* (U 4762-c) ~ *sitatapaḍiri* (U 4273); *uçrug* (U 387) ~ *uçurug* (U 385-b); *utmada* (Malov No: 7 (IOM RAS SI 4502) ~ *utmade* (U 2256-b); *üd* (*T III M 182 (6), Mainz 764-a) ~ *üḍ* (U 377, U 4228, U 4375); *yıd* (* U 9207-a, *T III M 182 (8), IOM RAS 4571 (3), U 4611) ~ *yıḍ* (U 387, U 4716) şeklinde çeşitli yazım farklılıkları görülmektedir. Bu örnekler Röhrborn ve Róna-Tas'ın "metnin blok baskılarının tek bir yazı kurulunda yapıldığı ve metnin farklı nüshalarının bulunmadığı" (2005, s. 245) görüşüne karşın farklı nüshaların varlığına işaret etmekle birlikte, yazıldığı dönemde Uygurlar arasında yaygın olarak kullanılan bir metin olduğunun da kanıtıdır.

Çevirinin yapıldığı dönem ve çeviride temel alınan versiyonun yanında, eserin çevirisinin yapıldığı dönemdeki hâkim olan kült üzerine de çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Röhrborn ve Róna-Tas, *Amitabha* kültünün Çin'de 3. yüzyıldan beri var olduğunu ve bu kültün Çin'den Orta Asya'ya geçmesiyle birlikte inanca ait önemli metinlerin Eski Türkçeye çevrildiğini belirtmektedir. Buna karşı *Amitabha* kültünün yanında aynı derecede önemli olan *Maitreya* kültünün metinde aynı şekilde işlenmediğini ve *Amitabha* ile *Maitreya* kültü taraftarları arasında var olduğunu düşündüğü bir çeşit savaş vurgusu yapar. Tibetçe metinde 40. satırda selefi *Śākyamuni*'nin ve ailesinden önde gelenlerinin adının söylenmesinden sonra dahi adının verilmediğini belirtir. Metnimizin bazı Tibetçe versiyonlarında *Maitreya*'nın adının geçtiğini ancak bir Buda olarak değil, *Śākyamuni*'nin cemaatinin bir üyesi olarak bahsedildiğini dile getirir. Orta Asya'da bulunan bir Sanskrit versiyonunda da adın atlandığını hatta Eski Uygurca versiyonunda da adın olmadığını vurgular. *Maitreya* adının metinlere bu şekilde dâhil edilmemesinin, 7. yüzyılda Çin'deki *Amitabha* ile *Maitreya* kültü arasındaki düşmanlıkla bağlantılı olduğunu belirtir (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, ss. 242-243). Ayrıca metnin *Amitabha* kültünün mensupları tarafından nakledildiğini *Amitabha* kültünün inanç yönüne vurgu yaparak dile getirir ve bu durumun bu inanca ait metinlere özgü olmadığını belirtir. "Arık Ülke (Reinen Land)" olarak bilinen yerdeki "Yeniden Doğuş (Wiedergeburt)" manevi hedefinin çalıştığımız bu metinde kesinlikle alt düzeyde olduğunu söyler ve buna rağmen metnin son

kısmındaki manevi hedeflerin gözden kaçırılmaması gerektiğini de bu görüşe ekler (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 242).

Röhrborn ve Róna-Tas tarafından bahsedilen *Maitreya*'nın diğer versiyonlarda adının geçip geçmediği konusu için bu versiyonlara tek tek bakmak gerekmektedir. Hoernle tarafından çalışılan Sanskritçe metne baktığımızda *namo buddhāya namo dharmāya namo saṁghāya namo saptānāṁ samyak-saṁbuddha-koṭīnāṁ namo loke arhantānāṁ namaḥ śrautāpannānāṁ* ... (1911, s. 462) biçiminde devam etmektedir. Bailey'in çalıştığı Brāhmī yazılı Hotan-Saka metinlerinde de aynı durum söz konusudur: *namau budhāya namau dharmāya namau saṃghāya nama saptānāṃ samyak-saṃbuddha-kotīnāṃ saṃśrāvaka-saṃghānāṃ namau loki arhaṃttānāṃ nama srautāpaṃnānāṃ* ... (1956, s. 368, 13-15); *namau baudhāya namau dharmāya namau sagāya namau sapttānā samya-sabaudha-kauṭīnā namau lake arhattānā namau srrāttāpanānā* ... (1956, s. 360, 11-12). Sanskrit ve Hotan metinlerinde görüldüğü üzere *Maitreya* adı yoktur. Çince metinde ise 敬禮七俱胝眞實究竟正覺及聲聞大衆等 *jìnglǐ qī jùzhī zhēnshí jiùjìng zhèngjué jí shēngwén dàzhòng děng* "yedi koṭi doğru aydınlanmışlara ve 聲聞大衆'lara secde ederim" şeklindedir. Buradaki 聲聞 *shēngwén* "*śrāvaka*, dinleyici, Buda'nın öğretilerini dinleyen mürit" anlamındadır (bk. SH 279 ve bk. Notlar 4 şravak). 大衆 *dàzhòng* ise "*mahāsaṇgha*, meclis, herhangi bir meclis, herkes" anlamındadır (SH 95). Bu durumda 聲聞大衆 *shēngwén dàzhòng*'ın "dinleyici/mürit (*śrāvaka*) topluluğu ya da meclisi" anlamına geldiği görülmektedir. Bu durumda Çince versiyondaki cümleyi "yedi koṭi doğru aydınlanmışlara ve *śrāvaka* meclisine secde ederim" şeklinde çevirebilmekteyiz. O hâlde Çince versiyonda da müstakil olarak *Maitreya*'dan bahsedilmediğini görüyoruz.

Bunlardan farklı olarak Tibetçe metinde Porció, T1'e bağlı kalarak *yang dag par rdzogs pa'i sangs rgyas bye ba phrag bdun po rnams la phyag 'tshal lo | byams pa la sogs pa sangs rgyas dang byang chub sems dpa' nyan thos kyi dge 'dun dang bcas pa rnams la phyag 'tshal lo* "I salute the seven koṭis (*sapta koṭi*) of Perfectly Enlightened Buddhas (*samyaksaṃbuddha*), and Maitreya etc., and the assembly of the Buddhas, the Bodhisattvas and the Hearers (*śrāvaka*)" demiştir (2000, s. 91, satır 11). Sanskrit ve Brāhmī yazılı Hotan metinlerinin aksine Tibetçe versiyonda *Maitreya* geçmektedir. Çalıştığımız Eski Uygurca versiyon ile diğer dillerdeki versiyonları (Sankrit, Hotan-

Saka, Tibet ve Çin) karşılaştırdığımızda Eski Uygurca fragmandaki satırların karşılık geldiği satır için sadece Tibetçe versiyonda *Maitreya* sözcüğü geçmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere Röhrborn ve Róna-Tas bunu "bir Buda olarak değil, *Śākyamuni*'nin cemaatinin bir üyesi olarak bahsedildiği" şeklinde yorumlamaktadır (2005, s. 242). Ancak bu durum Eski Uygurca versiyonunda *Maitreya*'ya bir karşıtlık olduğu ya da eşit derecede bahsedilmediği anlamına gelmez. Adı geçen satırın bulunduğu U 4145 (T II 3085) fragmanı, Röhrborn-Róna Tas tarafından yapılan çalışmaya dâhil edilmemiştir. Fragman çok hasarlı olduğundan şu şekilde günümüze ulaşmıştır:

ka: yükünür-m(ä)n nom k[….....]
yeti kolṭi köni tüz[üni tuymış .....]
bodis(a)t(a)v baştın[.....]
burhan-lar [bodis(a)t(a)v-lar kut-larıŋ-a yükünürm(ä)n]

Görüldüğü üzere fragmandaki hasardan dolayı çok fazla eksik kısım bulunmaktadır. Sadece U 4145 fragmanı dâhilinde bir değerlendirme yapıldığında da, bu fragmanın tüm versiyonlar arasında, en çok Tibetçe nüsha ile yakın olduğu görülmektedir. Bu durumda Eski Uygurca metinde *Maitreya*'dan bahsedilip bahsedilmediği ya da *Maitreya* taraftarları arasında bir savaş olup olmadığı hakkında bir yorum yapılamamaktadır. Ancak bu fragmanın varlığı ve Tibetçe nüshadaki *Maitreya* bahsi bile "*Maitreya*'dan Eski Uygurca versiyonda eşit derecede bahsedilmediği" yorumunun geçersiz olabileceğini ortaya koymaktadır. Yeni bir paralel fragman ortaya çıkana ve fragman tamamlanana kadar da kesin bir yorum yapmak olanaksız görünmektedir.

1.2.1. Çeviriyi Yapan Kişi

Çeviriyi yapan kişi hakkında bir bilgi yoktur. Esere ait olan kolofonda sadece metnin yazılması için görevi verenin/görevlendiren kişinin iki ayrı satırda *Kamala Açari* (satır 490) ve *Kamala Anantaşiri* (satır 502) şeklinde geçtiği görülmektedir.

1.3. FRAGMANLARIN DÜZENLENMESİ

1.3.1. Fragman Sıralaması

Metin ve konu bütünlüğünün sağlanması için fragmanlar aşağıda yer alan tabloda belirtildiği üzere tarafımızdan sıralanmıştır. Fragmanların katalog numaraları Yakup ve Knüppel'in çalışmasından alınmıştır (2007, ss. 235-237). Katalog numarası kısmında "-" yazılan fragmanlar ise Yakup ve Knüppel'in çalışmasında olmadığından bu şekilde belirtilmiştir. Katalog numarası kısmında hiçbir şey yazmayan fragmanlar ise önceki fragman ile aynı katalog numarasına sahip olanlardır. Bulunduğu yer ile ilgili kısımda yanına sadece "(a), (b), (c) ve (d)" yazılanlar ise aynı fragmanın "a, b, c ve d" şeklindeki farklı sayfalarıdır ve karışıklığı önlemek amacıyla yazılmıştır. Fragmanların kayıt numaralarıyla birlikte bulundukları yer numaraları da tabloda belirtilmiştir. Ayrıca çalışmamızda ele aldığımız fragmana dair başka bir paralel fragman var ise bu paralel fragmanlar da aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (bk. Tablo 1).

Tablo 1. Satır Sıralaması Tespit Edilen Fragmanlar Listesi

Katalog No	**Kayıt Numarası**	**Bulunduğu Yer**	**Paralel Fragman**
1	U 376	T III M 225	U 4563 (o.F.) , U 4542 (o.F.), U 4028 (T I)
4	Mainz 764- b fragmanı (b)	T III M 115	
6	U 4145	T II 3085	Mainz 764 (T III M 115) – a fragmanı-(a)
7	U 377	T III 225 (23)	U 4228 (T II T 637), U 4375 (o.F.), U 4056 (T I 665), Mainz 764 (T III M 115)-a fragmanı – (a)
10	U 378	T III M 225 (24)	Mainz 764 (T III M 115)-a fragmanı – (b) U 4056 (T I 665), U 4346 (o.F.), NF IVb

13	U 379	T III M 225 (25)	U 4637 [T III M 225 (2)] (a) Mainz 764 (T III M 115) –a fragmanı, c sayfası
14	U 380	T III M 225 (15)	Mainz 764 (T III M 115), U 4637 [T III M 225 (2)], U 4281 (T III M 148.502)
17	U 381 (a) U 381 (b)	T III M 225 (16) T III M 225 (17)	
18	U 4718 (a) + U 4205 U 4718 (b) + U 4205	T III M 225 + T II T 609	Toyok-a, Toyok-b Toyok-b
19	U 382 (a) U 382 (b)	T III 225 (6b) T III 225 (7b)	Toyok b U 4135 (T II 932)
20	U 383 (a) U 383 (b)	T III M 225 (2) T III M 225 (3)	U 4135 (T II 932)
22	U 384	T III M 225 (14)	U 4279 (T III M 148.500) + U 4280 (T III M 148.503), U 4275 (T III M 131)
4	Mainz 764- c fragmanı	T III M 115	U 4275 (T III M 131)
25	U 385 (a) U 385 (b)	T III M 225 (6a) T III M 225 (7a)	U 4333 (o.F.) U 4333 (o.F.)
27	U 386	T III M 225 (4)	
28	U 387	T III M 225 (5)	U 4273 (T III M 123)
29	*U 9203 (a) *U 9203 (b)	*T III M 225 (6) *T III M 225 (7)	U 4273 (T III M 123)
31	*U 9204 (a) *U 9204 (b)	*T III M 225 (8) *T III M 225 (9)	U 4174 (T III M 225 (24)) + U 4173 (T II M 166.501), U 4322 (o.F.)
33	*U 9205	*T III M 225 (10)	
34	U 388	T III M 225 (11)	
35	U 389 (a) U 389 (b)	T III M 225 (21) T III M 225 (22)	U 4658 (T I μ), *Malov No: 16
-	-	*Malov No: 1	U 4658 (T I μ) (c)
-	-	*Malov No: 13 (IOM RAS SI 4502)	*Nagoya'daki Tachibana Koleksiyonu'ndan bir parça
-	-	*Malov No: 14 (IOM RAS SI 4502)	*Nagoya'daki Tachibana Koleksiyonu'ndan bir parça

-	*Nagoya'daki Tachibana Koleksiyonu'ndan bir Fragman		
38	U 4477	T III M 225 (24)	
39	U 4721	T III M 225	
-	-	*Malov No: 2 (IOM RAS SI 4502)	U 4472 (o.F.)
-	-	*Malov No: 3 (IOM RAS SI 4502)	U 4223 (T II T 630), U 4265 (T III 218.519)
-	-	*Malov No: 4 (IOM RAS SI 4502)	
-	-	*Malov No: 5 (IOM RAS SI 4502)	U 4355 (o.F.), U 4387 (o.F.) + U 4416 (o.F.)
-	-	*Malov No: 6 (IOM RAS SI 4502)	U 2749 (T II M 501), U 2752 (T II M 504)
-	-	*Malov No: 7 (IOM RAS SI 4502)	U 4633 (T II D), U 2749 (T II M 501), U 2752 (T II M 504)
47	*U 9206 (a)	T III M 182 (1)	IOM RAS 4571 (1)
	*U 9206 (b)	T III M 182 (2)	IOM RAS 4571 (2)
49	*U 9207 (a)	T III M 231	U 4611 (o.F.), U 4716 T III M 225), IOM RAS 4571 (3)
	*U 9207 (b)	T III M 231	U 4611 (o.F.), U 4716 T III M 225), IOM RAS 4571 (4)
	*U 9207 (c)	T III M 231	U 4716 T III M 225), IOM RAS 4571 (5)
	*U 9207 (d)	T III M 231	IOM RAS 4571 (6)
37	U 390	T III M 225 (59)	U 4658 (T I M) (a), IOM RAS 4571 (7)
-	-	*Malov No: 8 (IOM RAS SI 4502)	
-	-	*Malov No: 9 (IOM RAS SI 4502)	
-	-	*Malov No: 10	
-	-	*Malov No: 11 (IOM RAS SI 4502)	

-	-	*Malov No: 12 (IOM RAS SI 4502)	
52	U 391 (a) U 391 (b)	T III M 225 (26) T III M 225 (27)	
53	U 392 + U 4255	T III M 225 (27a) + T II Y 58	
81	U 4731	T III M 225	U 4009 (T I), U 4122 (T I μ)
78	U 4729	T III M 225	U 4000 (T I)
85	U 4114	T I μ	
-	-	Saiiki Koko Zufu, II. Cilt, 23, No: 1	
4	Mainz 764 –d fragmanı	T III M 115	
54	*U 9208	*T III M 231	
47	- - -	*T III M 182 (6) *T III M 182 (7) *T III M 182 (8) *T III M 182 (9)	U 4045 (T I 653)
55	U 393	T III M 225 (42)	U 4495 (o.F.)
57	U 394	T III M 225 (13)	
-	U 2256 (b)	T I 552	
58	U 395	T III M 225 (20)	U 2256 (T I 552) (a)
59	U 396	T II M 225 (44)	U 4048 (T I 656)
61	U 397 (a) U 397 (b) U 397 (c) U 397 (d) U 397 (e)	T III M 225 (45) T III M 225 (45) T III M 225 (39) T III M 225 (40) T III M 225 (41)	 BNF 162 U 4367 (o.F.) + U 4373 (o.F.), U 4492 (o.F.), U 4559
64	U 398 (a) U 398 (b) U 398 (c) U 398 (d) U 398 (e) U 398 (f) U 398 (g) U 398 (h)	T III M 225 (31) T III M 225 (32) T III M 225 (33) T III M 225 (34) T III M 225 (35) T III M 225 (36) T III M 225 (37) T III M 225 (38)	 BNF 4 -Ön Yüz
-	BNF 4 –Arka Yüz	-	
65	U 4246 (a)	T II T 661	
65 + 66	U 4246 (b) + U 4717	T II T 661 + (o.F.)	

67	U 400	T III M 225 (61)	
68	U 399	T III M 225 (12)	
69	U 4660	(T I μ)	
91	U 4728 (a) U 4728 (b)	(T III M 225 (24))	
70	U 401	T III M 225 (48)	
71 + 72	U 404 + U 4647	T III M 231 + (T I μ)	U 4139 (T II 1027)
74	U 402	T III M 225 (43)	
75	U 4762 (a)	T I D 172	U 403 [T III M 225 (62)]
76	U 4762 (b)		NF IVa, *Malov No: 15
77	U 4762 (c)		
78	U 4762 (d)		

1.3.2. Satır Sıralaması Tespit Edilemeyen Bazı Dhāraṇī Metinleri ve Çeşitli Fragmanların Sıralaması

Aşağıda verilen fragman listesi, çalıştığımız eser içerisinde ait oldukları satırlar tespit edilemeyen bazı *dhāraṇī* metinleri, kolofonlar ve oldukça yıpranmış birtakım fragmanlardan oluşmaktadır. Bu fragmanların katalog ve kayıt numaraları, bulundukları yerler ve eğer varsa paralel fragmanları aşağıda verilen listede gösterilmiştir (bk. Tablo 2).

Tablo 2. Satır Sıralaması Tespit Edilemeyen Fragmanlar Listesi

Katalog No	**Kayıt Numarası**	**Bulunduğu Yer**	**Paralel Fragman**
79	U 4160	T II D 63	
82	U 4084	T I D	U 4074 (T I D)
83	U 4099	T I μ	
84	U 4112	T I μ	
86	U 4303 (a) U 4303 (b)	T III M 276	
88	U 4429	o.F.	
89	U 4493	D	
89	U 4599	o.F.	
91	U 4734	o.F.	

92	U 4735 (a) U 4735 (b)	T III M 225	
93	U 4047	T I 655	
94	U 4513	o.F.	
95	U 4810	o.F.	
96	U 4043	T I 651	
97	U 4264	T III 218. 518	
98	U 4292	T III M 225	
-	SI. Kr. III 8		

1.4. SİTĀTAPATRĀDHĀRAṆĪ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Sitātapatrādhāraṇī'nin Eski Uygurca versiyonu ve bu versiyon içerisinde bulunan fragmanlar üzerine geçmişten günümüze birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalar aşağıda belirtilerek içerikleri hakkında kısa değerlendirmeler yapılacaktır:

1. Müller, F. W. K. (1911). *Uigurica II*. Berlin: Abhandlungen der Königlich Preuβischen Akademie der Wissenschaften (Facsimiles: Sprachwissenschaftliche Ergebnisse der deutschen Turfan-Forschung IV (1983), plates 35-62): Müller'in bu çalışması, metnin Eski Uygurca versiyonu üzerine yapılan ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Bu çalışma, çok erken tarihli olduğundan bütün fragmanları kapsamayıp, sadece bir kısım fragmanın transkripsiyonu ve çevirisi verilmiştir (bk. Uigurica II, ss. 50-75). Ayrıca transkripsiyonların sağ tarafında Çince versiyondaki tespit karşılıkları da tespit edilebildiği kadarıyla verilmiştir. Bu çalışmanın fragmanları SEDTF IV içerisindedir. Çalışmanın daha sonra II. Dünya Savaşı esnasında ya da sonrasında kaybolacak bazı fragmanların (T III M 225 (6), (7), (8), (9), (10), T III M 182, T III M 231 vd.) transkripsiyonlarını içeriyor olması bizim için çok önemlidir. Bu fragmanların orijinallerinin savaş sonrasında kaybedildikleri düşünülerek araştırmacılar tarafından "verschollene Blätter" olarak değerlendirilmişlerdir. Çalışmamızda da kayıp olan fragmanlar dipnotlar ile belirtilmişlerdir.

2. Kagawa, M. (1915). *Saiiki Koko Zufu* 『西域考 古圖譜』*(Illustrated Archaelogy of Central Asia)*, vol. II. Tokyo: Kokkasya: 1902'den 1914'e kadar yapılan Ōtani seferlerinde elde edilen çeşitli arkeolojik objeler ve yazmaların kataloğundan oluşan bu çalışma aslında iki cilttir. Bu çalışmanın ikinci cildinin içerisinde 23 numaralı fotoğrafta

irili ufaklı birkaç fragman bulunmaktadır. Bunlardan 1 numaralı fragman Uygurca metindeki bir *dhāraṇī* fragmanını karşılamaktadır. Bu fragmanlar üzerine J. Ishihama'nın bir çalışması[20] ve T. Inokuchi editörlüğünde yapılan başka bir çalışma[21] da mevcuttur. Fragman çalışmamıza *Otani Koleksiyonu (Saiiki koko zufu, II. Cilt, 23, No: 1)* şeklinde eklenmiştir.

3. Le Coq, A. von. (1919). Kurze Einführung in die uigurische Schriftkunde. *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der F. Wilhelms-Universität in Berlin 22/2*. 93-109: Çalışılan esere ait olan 4 bitişik fragmanın transkripsiyonları ve çevirisi ile birlikte başka metinlere ait fragmanları da içeren bu çalışmanın faksimileri SEDTF IV içerisine dâhil edilmiştir. Ancak bu fragmanların orijinallerine de tıpkı Müller'in yayımında olduğu gibi daha sonra ulaşılamadığı için fragmanlar "verschollene Blätter" olarak değerlendirilmişlerdir. 2016 yılına kadar bu fragmanların orijinal faksimilelerine ulaşılamamış, SEDTF IV'teki baskıları sayesinde faydanılabilinmiştir (bk. Pchelin ve Raschmann, 2016, s. 23-24).

4. Malov, S. E. (1930). Sitātapatrā-dhāraṇī v uygurskoy redaktsii. *Dokladı Akademii Nauk SSSR 1930*. 88-94: Bu çalışmada metne ait olan 16 fragmanın dökme Uygur harfleriyle verilmiş olan biçimi ve çevirisi verilmiştir. Transliterasyon ya da transkripsiyon yapılmamıştır. Bu çalışmadaki bazı fragmanlar "paralel fragman" olarak değerlendirilebildikleri gibi metindeki hasar görmüş olan fragmanlardan kaynaklanan boşlukları da tamamlamaktadırlar. Fragmanların orijinalleri yayımlanmamıştır ancak bu çalışmada ele alınan fragmanlar IOM RAS'ın izni ile görülmüş ve fragmanların transkripsiyon ve transliterasyonlarına çalışmamızda yer verilmiştir.

5. Gabain, A. von. (1964). Alttürkische schreibkultur und Druckerei. *Philologiae Turcicae Fundamenta II*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag. 171-191: Eski Uygurca blok baskı metinler ve onların yazımıyla ilgili yaptığı açıklamalar içerisinde

---

[20] Ayrıntılı bilgi için bk. Yakup, A. (1999). [Johan Elverskog: *Uygur Buddhist Literature*, Silk Road Studies I, Brepols 1997 kitabının tanıtımıdır]. İstanbul: *Türk Dilleri Araştırmaları 9*. ve Ishihama, J. (1939). *Fragments of Sitātapatrādhāraṇī in Uyghur* [In Japanese]. 龍谷大學佛教史學論叢 [*Ryūkoku Daigaku bukkyō shigaku ronsō*]. 115-118.

[21] Inokuchi, T. (1980). *Seiiki shutsudo butten no kenkyō: "Seiiki kōko zufu" no kanbun butten* 『西域出土佛典の研究』:『西域考古圖譜』の漢文佛典 [*A Study on the Buddhist Texts Unearthed in Central Asia: Based upon Chinese Buddhist Texts in the Archaeological albums of the Otani collection*]. Kyoto: Hōzōkan.

Sitātapatrādhāraṇī'yi değerlendirilmiş ve onun yazımının yanı sıra fragmanlarda bulunan Brāhmī yazılı sözcükler hakkında bilgi verilmiştir (Gabain, 1964, s. 182).

6. Gabain, A. von. (1965). Die alttürkische Literatur. *Philologiae Turcicae Fundamenta II*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag. 211-243: Gabain, çalıştığımız metnin blok baskı şeklinde ve satırarası Brāhmī yazılı açıklamalarla yazıldığını belirterek imlanın geç döneme ait olduğunu söylemiştir. Ayrıca Yuan döneminde Çinceye yapılmış bir çevirisi ve B. Nanjio tarafından yapılan çalışmaya da değinerek Eski Uygurca ve Çince versiyon üzerinde Tibetçe etkisinin bulunduğunu söylemiştir (Gabain, 1965, s. 229).

7. Arat, R. R. (1965)[22]. *Eski Türk Şiiri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. 233-235: Çalıştığımız esere ait olan kolofonun (U 4762-d fragmanı (T I D 172)) ele alındığı bir çalışmadır. Arat, "Hâtime Duâsı" şeklinde adlandırdığı (1991, s. 233) bu fragmanın transkripsiyonunu ve çevirisini vererek dörtlükler hâlinde ele almıştır. Bu fragman üzerine P. Zieme (1975) ve Kasai'nin de (2008) çalışmaları mevcut olup aşağıda ele alınacaktır.

8. Dmitrieva, L. V. (1969). Drevneuygurskie Materialı (Uygurskim Pis'mom) v Institute Vostokovedeniya AN SSSR. D. A. Ol'derogge (Ed), *Stranı i Narodı Vostoka Vıpusk VIII Geografiya, Etnografiya, İstoriya* içinde (ss. 222-228). Moskva: İzdatel'stvo "Nauka": Dmitrieva, Sovyet Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü bünyesindeki Eski Uygurca malzemeyi işlediği makalesinde Budist çevreye ait çoğu Çince, Tibetçe, Hintçe ve Toharcadan çeviri olan Eski Uygurca fragmanların sayıca daha fazla olduğu belirtir (1969, s. 226) ve bunların da arasından Brāhmī açıklamalı *Dişastvustik*, *Sitātapatrādhāraṇī* gibi metinleri örnek gösterir (ss. 226- 227). Buna göre *Sitātapatrādhāraṇī*, Şarkiyat Enstitüsü koleksiyonuna 1952 yılında S. E. Malov tarafından verilmiş ve No: 4175 olarak kaydedilmiştir. Dmitrieva makalesinde bu fragmanların sūtra içeriğine benzer olduğunu ve satır aralarında zaman zaman Brāhmī açıklamaların yer aldığını da ifade eder (Dmitrieva, 1969, s. 227).

9. Ligeti, L. (1973). Le Sacrifice Offert Aux Ancêtres Dans L' Historie Secrète. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. Vol. 27. No.2. 145-161: Ligeti, tarihte atalara sunulan kurbanları ele aldığı bu çalışmasında, Müller tarafından yayımlanan

[22] Bu eserin ilk baskısı 1965 yılına aittir ancak elimizde 1991 yılı baskısı olduğundan çalışmamızda kaynak gösterilirken 1991 yılı baz alınmıştır.

(1911, ss. 64-65) T III M 182 (2) –b fragmanından başlayarak, *U 9207 (T III M 231)-a, *U 9207 (T III M 231)-b ve *U 9207 (T III M 231)-c fragmanlarını Tibetçe, Çince ve Moğolca versiyonlardaki biçimler ile karşılaştırılarak ele almıştır. Karşılaştırılan fragmanların, çalışmanın dili olan Fransızcaya çevirisi verilmiş ve bazı sözcükler için dipnot bölümünde notlama yapılmıştır. EUyg. *çöklä-* eylemi başta olmak üzere, *kurban /adak* ile ilgili çeşitli sözcükler incelenmiştir. Ayrıca bu fragmanlarda geçen bazı Eski Uygurca sözcükler de dipnotta ele alınarak Çince ve Tibetçe versiyonlardaki birebir karşılıkları verilmeye çalışılmıştır (1973, s. 159).

10. Zieme, P. (1975). Zur buddhistischen Stabreimdichtung der alten Uiguren. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae 29*/2. Budapest. 187-211: Zieme, Eski Uygur dönemine ait aliterasyonlu şiirleri ele aldığı bu çalışmasında şiirleri, 1. Budizm ile ilgili konuları ele alan şiirler, 2. Düzyazı metinlerinin ya da Budist şiirlerinin sonundaki kolofonlar veya tevcihler olmak üzere iki sınıfta değerlendirmiştir. Bunlara dayanarak çeşitli kolofonları ele almıştır. Ele aldığı bu kolofonlardan dördüncüsü, daha önce Arat tarafından da işlenilen ve "Hâtime Duâsı" diye adlandırılan (1991, s. 233) U 4762- d (T I D 172) fragmanıdır. Zieme burada fragmanın diğer yarısının Arat tarafından işlendiğini belirterek kolofon ile ilgili bilgi ile birlikte bu fragmanın transkripsiyonu, çevirisi ve faksimilesini vermiştir.

11. Shōgaito, M. (1979). Kyūzo Uigurugo Monjō Danpen no Kenkyū (A Study of the Fragments of Uigur Text Found in the Fusetsu Nakamura Collection). *The Tōyō Gakuhō 61*. 1-2: 254 (01)-226 (029): Bu çalışmada, Japonya/Nagoya'da bulunan *Sitātapatrādhāraṇī*'ye ait iki fragman ve bu iki fragman haricinde başka fragmanlar ele alınmıştır. Bahsedilen bu iki fragmanın orijinal faksimileleri ile birlikte transkripsiyonları ve Japoncaya çevirileri de verilmiştir.

12. Zieme, P. (1982). Zum Uigurischen Tārā Ekaviṃśatistotra. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae 36, 1/3*. Budapest. 583-597: Tantrik Budizmdeki Tārā kültünün ve bazı fragmanların neşredildiği bu çalışmada, çalıştığımız esere ait olan U 4135 ve U 4145 fragmanları da ele alınarak Eski Uygurca *Tārā Ekaviṃśatistotra*'ya ait olduğu söylenmiştir. Bu durum daha sonra Zieme'nin 1989 yılındaki bir başka yayımında düzeltilecektir.

13. Zieme. P. (1983). Colophons to the Säkiz Yükmäk Yaruq. *Altorientalische Forschungen 10/1*. 143-149: Farklı kitap türlerine ait üç fragmanı ele aldığı makalesinde Zieme, bu fragmanların kolofon olduklarını belirterek Uygur çevirmenin adlarını ve yazıldıkları zamana ait kesin bir tarih belirtmemelerine rağmen, bu sūtraların yazılması için gereken desteği sağlayanlar ve sūtranın blok baskı olması durumunda ne zaman yazıldığına dair yaklaşık bir tahminin yapılması hususunda gereken bilgileri sunması bakımından çok önemli olduklarını belirtmiştir. İncelemiş olduğu fragmanlardan üçüncüsünün farklı *Mahāyāna* sūtralara ait bir koleksiyonun blok baskısı olduğu düşünülmektedir. Bu fragmanda çeşitli sūtraların adları sayılmaktadır. Bu sayılan adlardan birisi de *Sitātapatrādhāraṇī*'dir.

14. Zieme, P. (1984), Zur Verwendung der Brāhmī-Schrift bei den Uiguren. *Altorientaliche Forschungen 11/2*. 331-346: Brāhmī yazısının Uygurlardaki kullanımı ile ilgili bu çalışmada Zieme, Eski Uygur yazmalarında kullanılan sayısız Brāhmī yazılı açıklamalara değinerek ve bu açıklamaların çoğunlukla yazmalardaki Sanskritçe terimler, özel adlar ve *Dhāraṇī*lerin yanına dikey bir biçimde yazıldıklarını belirtmiş ve bu yapıda olan birtakım eserleri incelenmiştir. *Sitātapatrādhāraṇī*'ye ait olan ve kolofon olduğu bilinen U 4292 numaralı fragmanın çevirisini de ele almıştır (Zieme, (1984, s. 333).

15. Zieme, P. (1985). *Buddhistische Stabreimdichtungen der Uiguren*. *Berliner TurfanTexte XIII*, Berlin: Akademie Verlag. (ss. 170-172): Zieme, Eski Uygurcadaki aliterasyonlu manzum eserlerin ele alındığı bu çalışmadaki 47 numaralı metinde, *Sitātapatrādhāraṇī*'ye ait yine U 4762 numaralı fragmanın transkripsiyon ve çevirisini vermiştir. Bununla birlikte, fragmanda bulunan bazı sözcükler ve bu fragman üzerine yapılan diğer çalışmalar ile ilgili çeşitli notlar oluşturmuştur. Aynı çalışmadaki 48 numaralı fragmanın başlığını *Sitātapatrā Sūtra* şeklinde yazmış ve bu blok baskının ait olduğu nüshaya ait başka hiçbir fragman korunmadığından, "bunun gerçekten *Sitātapatrādhāraṇī*'ye ya da başka bir esere ait olup olmadığına karar verilmemelidir" şeklinde yorumlamıştır. Bu kolofonun *Sitātapatrādhāraṇī* dâhil edilip edilmeyeceği konusunda belirsizlikler bulunmaktadır (bk. Zieme, 1985, s. 172, not 48.2). Bu konu hakkındaki bir diğer çalışma aşağıda verilecektir (bk. Kasai, 2008, s. 120).

16. Tekin, T. (1986). İslam Öncesi Türk Şiiri. *Türk Dili [Türk Şiiri Özel Sayısı I (Eski Türk Şiiri)] 51 (409)*. 26-27: Tekin, Budist ve Maniheist manzum parçaları ele aldığı bu çalışmasında, *Hatime Duaları*na da değinerek bu duaların yazılma biçimleri ve nedenlerinden bahsetmiştir. Sonrasında ise "*Sitadapatri Sudur (Sitātapatrādhāraṇī) Hatimesi*" başlığında daha önce Arat (1965) ve Zieme (1985), sonra ise Kasai (2008) tarafından incelenecek olan kolofonu altı dörtlük hâlinde yayımlayarak Türkiye Türkçesine aktarmıştır.

17. Zieme. P. (1989). Zum mehrsprachigen Blockdruck des Tārā-Ekavimsatistotra aus der Yuan-Zeit. *Altorientalische Forschungen 16, 1*. 197: Zieme, Yuan dönemine ait olan "21 Tārā'nın Övgüleri (Lobpreises der 21 Tārās)" adlı çok dilli blok baskı fragmanı ele aldığı bu makalesinde, bu fragmana dair çeşitli bilgiler verdikten sonra 1982 yılında *Tārā* Ekaviṃśatistotra'ya ait olduğunu söylediği U 4145 ve U 4135 fragmanlarının aslında Sitātapatrādhāraṇī'ye ait olduğu yönünde bir düzeltme yapmaktadır.

18. Zieme. P. (1992). Religion und Gesellschaft im Uigurischen Königreich von Qočo: *Kolophone und Stifter des alttürkischen buddhistischen Schrifttums aus Zentralasien.* Opladen: Westdeutscher. (s. 41): Bu çalışmada Zieme, bir bölümünde Moğol hanedanlığı döneminde Tibetçeden yapılan çevirilerden bahseden başlık altında (ss. 40-42), *Sitātapatrādhāraṇī* ve diğer birkaç Eski Uygurca metnin bazı karakteristik özelliklerinden dolayı doğrudan Tibetçe olmasa da Tibetçe metni de göz önünde bulunduran çevirmenler tarafından çevrildiğini belirmektedir.

19. Raschmann, S. C. (1995). *Baumwolle im türkischen Zentralasien*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag. 106-107: "Türk Orta Asya'sında pamuk" adlı bu çalışmasında Raschmann, çeşitli fragmanlar içerisinde U 398- a ve b fragmanlarını da ele almış ve burada geçen "böz" sözcüğü dolayısıyla bu fragmanların transkripsiyon ve çevirisini vermiştir.

20. Elverskog, J. (1997). *Silk Road Studies I: Uigur Buddhist Literature*. Brepols, Turnhout. 108-110: *Sitātapatrādhāraṇī* ve onun işlevinden bahseden Elverskog, bu metin üzerine yapılan yayımlardan bahsetmiş ve çeviri konusuna değinmiştir. Ayrıca eserin 108 kopya hâlinde yazıldığını ve eserin kolofonları üzerine yapılan çalışmaları da belirtmiştir. Shōgaito (1979) tarafından yayımlanan ve Nakamura Fusetsu

koleksiyonuna ait olan iki fragmanın, Müller'in yayımındaki (1911) U 4292 fragmanıyla paralel olduğuna değinerek daha önce de yukarıda belirtildiği üzere Zieme'nin 1982 ve 1989 yılındaki çalışmalarıyla ilgili Zieme tarafından yapılan düzeltmeye dikkat çekmiştir.

21. Porció, T. (1997). Preliminary Notes on the Uigur and Tibetan Versions of the Sitātapatrādhāraṇī. *Historical and Linguistic Interaction between Inner-Asia and Europe (Proceedings of the Permanent International Altaistic Conference)* (Á. Berta ve E. Horváth Ed.) içinde (229-241). Szeged: Department of Altaic Studies: Bu çalışmada, 5. ya da 6. yüzyıldan popüler olmaya başlayıp, günümüzde de Tibetliler arasında yaygın olan *Sitātapatrādhāraṇī*'nin okunma amacı ve Eski Uygurcadaki versiyonu üzerine yapılan yayımlar söylenmekle birlikte, Tibetçede mevcut olan dört ayrı *Sitātapatrādhāraṇī* metni ile Eski Uygurca versiyonu karşılaştırılmış ve Tibetçe versiyonlardan hangisinin Eski Uygurca versiyon ile daha yakın olduğu ortaya konulmaya çalışmıştır. Bu çalışma sonucunda Eski Uygurca versiyonun doğrudan Tibetçeden çeviri olmamakla birlikte, Tibetçede T1 olarak adlandırılan versiyona çok yakın olduğunu söylenmiştir (1997, s. 239).

22. Porció, T. (2000). *The One with the White Parasol, Four Sitātapatrā Texts in the Derge Kanjur and a Dunhuang Text (Pelliot Tibétain No. 45) with an Annotated English Translation of the Longest Canonical Version.* Faculty of Arts of the University of Vienna. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Vienna: Porció, Tibet Kanjurunda bulunan *Sitātapatrādhāraṇī* metinlerinden T1, T2, T3 ve T4 ve "ekstra" (2000, s. 5, introduction) olarak belirttiği Tx versiyonlarını geniş bir biçimde incelemiştir. Bunların yanında "Tibetçe olmayan versiyonlar" başlığı altında Sanskrit, Hotan-Saka, Eski Uygur, Moğol versiyonlarını da vererek tezinin takip eden bölümlerinde Tibetçe versiyonun çevirisini yaparken bazı sözcükleri bu diğer versiyonlardaki karşılıkları ile göstermiş ve ayrıca Budist terminoloji sözlüklerindeki karşılıklarını da vermiştir.

23. Porció, T. (2003a). On the Tecnique of Translating Buddhist texts into Uygur. *Indien und Zentralasien Sprach und Kulturkontakt. Vorträge des Göttinger Smposions vom 7. bis 10. Mai 2001*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag. 85-94: Eski Uygurca *Sitātapatrādhāraṇī, Mañjuśrīnāmasaṃgīti, Caityastotra* ve diğer birtakım metinler temelinde ele alınan bu makalede Porció, Budist metinlerin Eski Uygurcaya

çevirisindeki tekniklerden bahsederek çeviriye temel oluşturan versiyon ile çeviri metin arasındaki farklılıkları ve neden kaynaklanmış olabileceklerini irdelemiştir. Ayrıca *Sitātapatrādhāraṇī*'nin çevirisi için kullanılan tek bir veriyon değil, birden çok versiyon olabileceğini dile getirmiş ve metnin bazı kısımlarını Sanskritçe ile Tibetçe versiyonlarda bulunan satırlarıyla karşılaştırarak göstermiştir. Bunun yanında Moğol-Yuan döneminde oluşturulduğunu söylediği bu metinlerin Uygur Budizminin verimli safhalarından birisini oluşturduğunu kaydederek Tibet Budizminin Moğollar tarafından yoğun bir şekilde himaye edilmesinin Uygur dünyasındaki Tibet etkisini önemli ölçüde yükselttiğini belirtmiş ve bu durumun yeni bir çeviri dalgasını harekete geçirdiğini söyleyerek çeşitli değerlendirmelerde bulunmuştur.

24. Porció, T. (2003b). On the Brāhmī Glosses of the Uygur Sitātapatrā Text. *Central Asiatic Journal*. Vol. 47, No. 1. 91-109: Brāhmī yazısının Uygurlar tarafından kullanılmaya başlandığı dönem üzerinde ayrıntılı bir şekilde duran Porció, Uygur yazısıyla yazılan eski Türkçe metinlerde Brāhmī yazılı bölümleri içeren iki türlü grup olduğunu söyler: 1. Brāhmī yazılı parçaların eserin ayrılmaz bir bileşeni oluşturduğu metinler, 2. Brāhmī yazılı Budist adları, terimleri ve bunların yanı sıra mantraları satırarası yerleştirilmiş bir biçimde içeren metinler (2003b, s. 92). Porció, *Sitātapatrādhāraṇī*'yi bu ikinci grupta değerlendirmiştir. Bunlarla birlikte Eski Uygur yazısıyla yazılan metinlerde Budist terimlerini, adlarını ve mantraları Brāhmī yazısıyla metne yerleştirmedeki amacın ne olduğunu sorgulamıştır. Ayrıca çalıştığımız metindeki Budist terimlerin yazımını Sanskritçedeki orijinalleriyle karşılaştırmış ve terimlerin yazımındaki farklılıkların açık bir biçimde yazıcıdan kaynaklandığını belirtmiştir. Çeşitli örneklerle, Budist terimlerin Eski Uygurca yazımı ile yine metin üzerindeki Brāhmī yazılı bölümleri karşılaştırmıştır. Bu kısımlarda göze çarpan farklılıkların ya yazıcıların sadece Eski Uygurca metne bağlı kalması ve çeviriyi yaparken önlerinde Hint kökenli bir versiyonun olmasından ya da Brāhmī yazıcısı ile Eski Uygurca versiyonun yazıcısı arasında bir işbirliğinin olmamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Daha sonra Budist terimleri imlaya göre ünlü ve ünsüzler açısından inceleyerek ve kısa bir sözlük hâlinde bu terimleri vermiştir. Tüm bu incelemeleri metnimize de dâhil ettiğimiz çeşitli mantraların bulunduğu fragmanlar (U 4477, U 4721, U 4009 + U 4731 + U 4122, U 4729) takip etmektedir.

25. Röhrborn, K. ve Róna-Tas, A. (2005). *Spätformen des zentralasiatischen Buddhismus, Die altuigurische Sitātapatrā-dhāraṇī, Göttingen. (Nachrichten der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen, I. Philologisch-historische Klasse Jahrgang, Nr. 3).* Göttingen: Vandenhooeck&Ruprecht: Metnin 2005 yılına kadar olan en kapsamlı neşri Röhrborn ve Róna-Tas tarafından yapılmıştır. Çalışmada *Amitabha* ve *Maitreya* kültü arasındaki çatışmadan ve metnin yazıldığı dönemden bahsedilmiş ve sonrasında çalışmayı oluşturan fragmanların listesi verilerek ellerine henüz ulaşmayan fragmanlar hakkında bilgi verilmiştir. Metin üzerine yapılan diğer yayımlarda olduğu gibi bu çalışmada da çeviri konusuna değinilmiş ve ayrıca metnin içeriği başlıklar hâlinde değerlendirilerek metin bölümüne geçilmiştir. "Eski Uygurca Metin" bölümünde fragmanların transkripsiyon ve transliterasyonları verilmiştir. "Çeviri" bölümünde bütün fragmanların bütünlüklü bir çevirisi verilmiştir. "Açıklamalar" bölümünde ise Budist terminolojiye ya da Eski Uygurcaya ait olan çeşitli sözcüklerin ve çeşitli yapıların diğer versiyonlardaki durumu ile karşılaştırmalar yapılmış, okuma ve anlamlandırma konusunda çeşitli farklılıklar da ortaya konulmuştur.

26. Yakup, A. ve Knüppel, M. (2007). *Alttürkische Handschriften. Teil 11: Die uigurischen Blockdrucke der Berliner Turfansammlung. Teil 1: Tantrische Texte.* Stuttgart: Franz Steiner Verlag: Yakup ve Knüppel tarafından hazırlanan bu çalışmada, Eski Uygur dönemine ait çeşitli eserlerin kataloğu yapılmıştır. *Sitātapatrādhāraṇī* çalışmadaki ilk metindir. Çalıştığımız esere ait Berlin koleksiyonundaki Berlin ve Mainz kodlu fragmanların kayıt numaraları ve bu numaraların hemen yanlarında bulundukları yer sırası verilmiştir. Fragmanlara ait teknik özellikler (renk, yazı, ölçü gibi), metinler üzerine yapılan diğer çalışmalar ve bu çalışmalardaki fragmanlara ait sayfa ve satır numaraları verilmiştir. Bununla birlikte paralel olan fragmanlar birbiri ardına verilmiş ve bu fragmanların paralellik oluşturdukları belirtilmiştir. Ayrıca verilen fragmanların ilk ve son satırları mutlaka transkripsiyon ile gösterilerek verilmiştir.

27. Kasai, Y. (2008). *Die uigurischen buddhistischen Kolophone. Berliner Turfantexte XXVI.* Turnhout: Brepols. 120-124: Uygur Budizmine dair kolofonların bulunduğu bir başka deyişle hatime fragmanlarının ele alındığı bu çalışmada Kasai, *Sitātapatrādhāraṇī*'ye ait olduğu düşünülen üç ayrı kolofonu ele almıştır. Bunlarda ilki Zieme tarafından BT XIII'te de ele alınan 48 numaralı *Sitātapatrā-Sūtra* (1985, s. 172) adı verilen fragmandır. Y. Kasai 43 numarayla ele aldığı U 4292 fragmanının bu

kolofonunda EUyg. *sitaṭapatri sudur* diye bahsedildiği için *Sitātapatrādhāraṇī*'ye eklenememe olasılığının gözardı edilemeyeceğini ancak bu *dhāraṇī*nin önemi dikkate alındığında *Sitātapatrādhāraṇī* ile *Sitātapatrā-Sūtra*'nın birbirine eş değer olarak göründüğünü söyler. Ele alınan kolofonlardan ikincisi ise U 4762 numaralı fragmandır. Son kolofon ise SI Kr. III 8 numaralı başka bir *Sitātapatrādhāraṇī* nüshasına ait Petersburg fragmanıdır. Fragmanların hepsi çalışmamızın metin bölümünde ele alınmıştır.

28. Yakup, A. (2009). *Alttürkische Handschriften. Teil 15: Die uigurischen Blockdrucke der Berliner Turfansammlung. Teil 3: Stabreimdichtungen, Kalendarisches, Bilder, Unbestimmte Fragmente und Nachträge.* Stuttgart: Franz Steiner Verlag. s. 181: Yakup çalışmasında, Budist aliterasyonlu şiirler, takvimler, resimler, yeri belirlenemeyen fragmanlar ve ekler olarak tanımlamış olduğu başlıklar altında çeşitli fragmanların kataloğunu yapmıştır. "Ekler" bölümünde *Sitātapatrādhāraṇī*'ye ait olan ve ayrıca U 397- e fragmanına paralel olan U 4559 fragmanını vermiştir.

29. Zieme, P. (2014). *Neues zur altuigurischen Sitātapatrādhāraṇī.* academia.edu. November. 1-3: Zieme, academia.edu adlı sitede yayımlamış olduğu bu makalede, Röhrborn ve Róna-Tas'ın çalışmalarında belirtmiş oldukları "metnin blok baskılarının açık bir biçimde tek bir yazı kurulunda yapıldığı ve metnin varyasyonlarının bulunmadığı"na dair açıklamayı (2005, s. 245) eleştirir. 2011 yılında kazıların ve yeni buluntuların fotoğraflarını içeren Toyok'taki yeni bulgularla ilgili bir yayımın 147. sayfasında yeni blok baskı fragmanın bulunduğu belirtir. Bu fragmanın, çalıştığımız metni oluşturan diğer fragmanların aksine herhangi bir Brāhmī yazısına sahip olmadığını ve elbette bu yorumun sadece bu fragmana özel olduğunu, beş satırlı diğer fragmanların aksine altı satıra sahip olduğunu ve satırların yerlerinin diğer fragmanlarla aynı olmadıklarını söyler. Bu bahsedilen fragman iki ayrı altı satırdan oluşan toplam 12 satırlık birleştirilmiş iki ayrı fragman gibidir. P. Zieme bahsedilen çalışmasında fragmanın transkripsiyonunu vererek çeşitli açıklamalarda da bulunmuştur.

30. Pchelin, N. ve Raschmann, S. C. (2016). Turfan Manuscripts in the State Hermitage- a rediscovery. *Written Monuments of Orient 2 (4).* 13-14 ve 23-24: Daha önce Alman Turfan seferlerinde (1902-1914) ele geçirilen ve sergi dolayısıyla Berlin Etnoloji Müzesi'nde (Museum für Völkerkunde) tutulan ancak daha sonra II. Dünya

Savaşı esnasında kaybedildiği düşünülen bazı fragmanların Petersburg State Hermitage Museum'da tekrar keşfedilmesi sonucunda yapılan bu çalışmada beş farklı dile ait çeşitli fragmanlar ele alınmıştır. Bizim çalıştığımız esere ait olan fragmanlar ise *U 9203, *U 9204, *U 9205 şeklinde numaralandırılmış olup kayıp oldukları düşünülerek önceden "Verschollenes Doppelblatt" şeklinde adlandırılmışlardır. Çalışmada, fragmanların teknik özellikleri, Petersburg'taki kayıt numaraları, paralel fragmanları, katalog numaraları gibi özellikleri de belirtilmiştir.

31. Yakup, A. (2016). *Altuigurische Aparimitāyus-Literatur und kleinere tantrische Texte. Berliner Turfantexte XXXVI.* Turnhout: Brepols. 11-12: Yakup, çalıştığımız metnin çevirisinde esas alınan versiyon ile ilgili görüşlere değinmiş ve çeşitli eleştirilerde bulunmuştur. Çevirinin yapıldığı dilin Tibetçe ve Sanskritçenin yanı sıra Çince de olabileceğini söyleyerek bu savını U 400 fragmanı ile desteklemiş ve çeviride esas alınan metinlerden birisinin de Çince versiyon olduğunu ortaya koymuştur.

1.5. ÇALIŞMANIN KURGUSU

1.5.1. Metin Kurgusunda İzlenen Yol

Eski Uygur Dönemine Ait Tantrik Bir Metin: Sitātapatrādhāraṇī adlı çalışmamızda, metnin çeşitli nüshalarına ait fragmanlar birleştirilmiş ve eserin diğer dillerdeki versiyonları da göz önünde bulundurularak metin kurgusu yapılmaya çalışılmıştır. Bu kurgu yapılırken günümüze kadar metin üzerine yapılmış olan çalışmalar da dikkate alınmıştır. Bu çalışmalardan farklı olarak metne yeni fragman eklemeleri yapılmış ve bunun yanında bazı fragmanlar yeniden sıralanmıştır.

Çalıştığımız esere ait metnin kurgusu yapılırken genel olarak Berlin koleksiyonuna ait U ve Mainz kodlu fragmanlar esas alınmıştır. Bu fragmanlara Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften-Turfanforschung Digitales Turfan-Archiv'den erişilmiştir. Çalışmamızda U (Uigurische Texte) ve Mainz (Mainz-Signaturen) fragmanları kodlarıyla adlandırdığımız bu fragmanların kataloğu, Yakup ve Knüppel tarafından hazırlanmıştır (bk. AH 11). Bu fragmanlar, katalogda 1'den 98'e kadar verilmiş olan numaralandırma sistemiyle verilen 106 fragman çalışmamıza dâhil edilmiş

ve ayrıca katalog numaraları da çalışmamızdaki "Fragman Sıralaması" kısmında kullanılmıştır. Berlin koleksiyonuna ait fragmanların bir kısmı kayıp veya eksik olduğundan ya da koleksiyonda bulunmadığından metin kurgusunu tamamlamada eksik kalan yerlerde Petersburg IOM RAS, Petersburg State Hermitage Museum (Pchelin ve Raschmann, 2016), Paris BNF, Nakamura Fusetsu (NF IVb), Tachibana ve Ōtani (SKZ II-1) koleksiyonlarındaki fragmanlara ve Prof.Dr. Peter Zieme'nin verdiği kişisel bilgilere ve çalışmasına dayanarak Berlin koleksiyonundan elde edilen fragmanlara (U 4322, U 2749, U 2752, U 4160, U 4264, Toyok-a ve Toyok-b) ve diğer dillerdeki versiyonlarına başvurulmuştur. Böylelikle, birden fazla nüsha bir araya getirilerek en az eksiklikle tek ve eldeki fragmanlarla neredeyse tam bir nüsha oluşturulmaya çalışılmıştır.

Kurgusu yapılan fragmanların önce kodları (*U, *U, Mainz, Malov No, IOM RAS SI, Tachibana, Ōtani, BNF, NF* gibi), kayıt numaraları ve bulundukları yer her fragmanın başlangıcında belirtilmiştir. Fragmanlar içerisinde oluşacak karışıklıkları önlemek amacıyla birden fazla sayfası olan ancak tek numaraya sahip olan fragmanlar, AH 11'de olduğu gibi "a, b, c" gibi sayfalara bölünmüşlerdir. Daha sonra ise Çince (Taishō) ve Tibetçe (Porció T1) versiyonlar ile karşılaştırılarak denk geldikleri bölümler ile daha önce eser üzerine yapılan çalışmalar (U II, RRT, BT XXVI, BsdAU 204, ETŞ No: 25, LeCoq gibi) da fragmanın transkripsiyon ve transliterasyonundan önce belirtilmiştir. Daha sonra ise ele alınan fragmanın önce transkripsiyonu sonra ise transliterasyonu Eski Uygurca çalışmalarında izlenen yöntemler dâhilinde yapılmıştır.

İki fragman arasında "(Boşluk)" biçiminde belirtilen yerler oradaki fragmanın eksik ya da kayıp yani elimizde var olmadığını göstermektedir.

Çalıştığımız eserde sadece transliterasyon olarak verilen fragmanlar mantraların bulunduğu *dhāraṇī* metinleridir (bk. satır 165-177, 283-311, 369-378, 448-465, 475-481 gibi).

Hem katalogda bahsedilen 1-98 numaralar arasındaki fragmanlar içerisinde hem de daha sonra bahsedilecek olan Rusya (Petersburg IOMS RAS), Fransa (Paris BNF) ve Japonya (Nakamura Fusetsu, Tachibana, Ōtani)'da muhafaza edilen kimi fragmanlara ait birden fazla kopya yani paralel fragman bulunmaktadır. Ayrıca Zieme tarafından

yayımlanmış olan ve tarafımızdan Toyok-a ve Toyok-b şeklinde adlandırılan fragmanlar da çalışmamızdaki çeşitli fragmanlara paraleldirler. Bu kopyalar/paralel fragmanlar, çalıştığımız eser olan *Sitātapatrādhāraṇī*'nin tek bir nüsha olmadığını göstermiş ve çalışmamızın "Metin" bölümünde "paralel fragman" adıyla nitelendirilmişlerdir. Bu paralel fragmanlar şimdiye kadar yapılan çalışmalarda müstakil olarak işlenmemişlerdir. Çalışmamızda metni kurgularken Berlin koleksiyonu temelinde en az zarar görmüş olan fragmanlar tercih edilmiş ve bunun yanında paralel olan fragmanlara metin tamirine ihtiyaç duyulan durumlarda başvurulmuştur. Ayrıca paralel olarak adlandırılan tüm fragmanlar, temel alınan fragmanda olduğu gibi ilgili fragmana ait dipnotta kayıt numarası ve bulunduğu yeri içeren başlık altında transliterasyon ve transkripsiyon yapılarak gösterilmişlerdir. Böylece temel kabul edilen fragman ile başka nüshaya ait paralel fragmanlar arasında aynı ve farklı biçimlerde yazılan sözcükler tespit edilmiştir [bk. *garude* (Malov No: 5 (IOM RAS SI 4502), U 4355) ~ *garuḍe* (Malov No: 6 (IOM RAS SI 4502), U 391-a, U 394, U 402, U 2749, U 2752)]. Paralel fragmanların tek bir fragmana paralellik oluşturmaları ile birlikte bazen ard arda gelen iki ayrı fragmana da paralel oldukları görülür (bk. U 4275, U 4273 gibi).

Çalıştığımız eser ya da eserde işlediğimiz bazı fragmanlar üzerine yapılan yayımlardaki ses ve söz düzeyindeki farklılıklar ilgili fragmana ait dipnotta gösterilmiştir. Fragmanlar genellikle beşli satırdan oluşmuşlardır. Ancak beşli satır hâlinde yazılmayan U 2256, U 2752 fragmanları ve Zieme (2014) tarafından yayımlanan Toyok-a fragmanları da bulunmaktadır. Yayımlar ve eser arasındaki ses ve söz düzeyindeki karşılaştırmalar yapılırken "yayımların kısaltması, sayfa numarası ve satır numarası" (Örn. RRT 250, 11; U II 52, 2 gibi) ya da "yayımların kısaltması, dipnot/satır numarası" (Örn. Porció T1, dipnot 150; Porció T1, satır 200 gibi) şeklinde çeşitli atıflar da oluşturulmuştur. Bu atıflarda kullanılan kısaltmalar çalışmamızda liste halinde verilmiştir.

Bazı fragmanların birden fazla paraleli (bk. 377, U 378, U 384 vd.) varken bazılarının hiç paraleli yoktur (bk. U 381, U 382, U 394 vd.).

Ayrıca fragmanlardan bazıları tek sayfadan oluşurken (bk. U 4428, U 377, U 378, U 379 gibi), bir kısmı iki (U 4637 –a ve –b, U 381 –a ve –b, 383 –a ve –b gibi), dört (*U 9207 –a, -b, -c ve –d, U 4267 –a, -b, -c ve -d), beş (U 397 –a, -b, -c, -d ve –e) ve sekiz (U 398 –a, -b, -c, -d, -e, -f, -g ve –h) şeklinde çok sayıda sayfadan da oluşmuşlardır.

Birden fazla sayfadan oluşan fragmanlarda metin genelindeki karışıklığı önlemek adına "Fragman Sıralaması" bölümünde de belirtildiği üzere -a, -b, -c, -d gibi sayfa kodları verilmiştir.

Eserin kataloğuna (AH 11) dâhil edilmemiş olan ancak Berlin koleksiyonunda muhafaza edilen U kodlu fragmanlardan Röhrborn ve Róna-Tas'ın çalışmalarında (2005) da bulunan U 2256 fragmanının yanı sıra, Zieme tarafından verilen bilgiler sonucunda öğrenilen bazı fragmanlar "k.b. (kişisel bilgi)" şeklinde gösterilerek çalıştığımız esere eklenmiştir. Bu fragmanlar kimi zaman U 4322 (*U 9204'e paralel), U 2749 (Malov No: 6 ve 7'ye paralel), U 2752 (Malov No: 6 ve 7'ye paralel) gibi paralel, kimi zaman ise çalışmamıza ait olduğu bilindiği hâlde birden fazla fragmana ve satıra eş göründüğü için hangi fragmana paralel olduğu tespit edilemediğinden U 4160 ve U 4246 gibi "Satır Sıralaması Tespit Edilemeyen Fragmanlar" kapsamında değerlendirilerek çalışmamıza eklenmişlerdir.

Berlin ve Mainz fragmanları haricinde, Fransa Bibliothèque nationale de France'ta (BNF) Çince yazmalar koleksiyonunda bulunan ve birisi arkalı önlü yazılmış olan 2 fragman da çeşitli yazışmalar sonucunda gerekli izinler alınarak çalışmamıza eklenmiştir. Bu fragmanlar, Pelliot Ouigour Grotte 181'e kayıtlı olan 363 belgeden ikisidir. Çalışmamıza dâhil ettiğimiz bu fragmanların kataloğu Moriyasu (1985) tarafından oluşturulmuştur. Katalogda 4 ve 162 numaraları ile belirtilmişlerdir (1985, s. 39 ve s. 47). 4 ve 162 numaralı bu iki fragman, BNF Çince yazmalar koleksiyonundan da teyit edildiği üzere 4 ve 162 (6) numaralı iki kutunun içerisinde muhafaza edilmektedir. 162 (6) şeklinde verilen kutu numarası, (6) haricinde (1), (2), (3), (4) ve (5) gibi başka fragmanların olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. Ancak Çince yazmalar koleksiyonu başkanlığı ve "reproduction" bölümüyle yapılan yazışmalarda – kesin bir dille- "162 (6) numaralı kutuda sadece bir fragmanın bulunduğu, 162 yazmak yerine neden 162 (6) yazıldığının bilinmediği" belirtilmiştir (Kılıç Cengiz, 2016, s. 243). Zaten Moriyasu'nun çalışmasında da BNF'de muhafaza edilen fragmanların numaraları 4 ve 162'dir. Bu fragmanlardan 4 numaralı fragman oldukça yıpranmış bir durumda bulunduğundan ön ve arka yüzünde sadece birkaç tane sözcüğü koruyabilmiştir. Bu fragmanın ön yüzü, U 398 numaralı Berlin fragmanının 8. yani "-h" sayfası (çalışmamızda 414-418. satırlara denk gelen kısım) ile paraleldir. Bu fragmanın

arka yüzü ise şimdiye kadar bulunan fragmanlar arasında hiçbir fragmana paralel olmayıp yeni bir fragmandır. Bahsedilen 4 numaralı fragmanın ön yüzünün paralel olduğu U 398 fragmanının –h sayfasından sonra ne yazık ki eksiklik (Lücke)[23] bulunmakta olup bu kısma ait olduğu düşünülen fragmanlar kayıptır. Fragmanın arka yüzü aşırı derecede yıpranmış olsa da işte bu eksik olarak adlandırılan bölümü tamamlaması açısından birkaç sözcüğü koruduğu görünmektedir. Arka yüz çalışmamızda 419-422 numaralı satırlarda ele alınmıştır. BNF'deki 162 numaralı fragman ise U 397 fragmanının 2. yani "b" sayfasına paralel olup diğerlerinde olduğu gibi sadece birkaç sözcüğü korumuştur. Çalışmamızda 363. numaralı satıra paraleldir.

Ayrıca bazı fragmanlar için gerekli izinler alınamadığından orijinallerine ulaşılamamamış, metnin kurgusu yapılırken Röhrborn ve Róna Tas (2005) ve Shōgaito'nun (1979) çalışmalarından faydalanılmıştır. Nagoya'daki Tachibana koleksiyonunda oldukları söylenen bu fragmanlardan birisi olan *dhāraṇī* fragmanı, Röhrborn ve Róna Tas'ın yayımında 168-170 numaralı satırlarda ele alınmış olup yine devamında ele alınan U 4477 fragmanından bağımsız olarak değerlendirilmiştir (2005, s. 261). Bu değerlendirmeden farklı olarak AH 11'de Tachibana koleksiyonundaki bu fragman ile U 4477 ve U 4721 kodlu Berlin fragmanlarının paralel olduğu söylenilmiştir (2007, ss. 56-57). Bu iki farklı görüşe karşın, çalıştığımız metnin Tibetçe versiyonlarından birisi olan ve Porció tarafından çalışılan T1 (2000) metni göz önünde bulundurulduğunda Tachibana fragmanındaki *dhāraṇī* metninin Tibetçe versiyonun 89-90 numaralı satırlarına, U 4477 fragmanındaki *dhāraṇī* metninin ise 93-95 numaralı satırlardaki Mantra bölümüne[24] denk geldiği görülmektedir. Çalışmamızda 165-172 numaralı satırlarda ele alınan bu fragmanın dipnotunda da belirtildiği üzere, Tachibana fragmanı ve U 4477'nin her satırında tekrar edilen "*hūṃ drūṃ hrī ṣṭoṃ* (EUyg. metinde *qwṅk twrwm qyryṣ̈dwrwm*)" seslerin iki fragmanın birbirine paralel olan tek bir fragman olduğu izlenimi uyandırsa da iki ayrı fragman olduğu düşünülerek ayrı fragmanlar olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca U 4721 fragmanı, Röhrborn ve Róna Tas tarafından yapılan çalışmaya (2005) dâhil edilmemiştir. Porció'nun bazı *dhāraṇī*lerin *Mantra* bölümlerini de incelediği makalesinde U 4477 ve U 4721 fragmanları birbirinin devamı olan fragmanlar şeklinde ele alınmıştır (2003b, s. 102). Bu bölümün Tibetçe versiyon

[23] Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 277.
[24] Mantra bölümü için bk. Porció, 2000, ss. 9-10, satır 86-97.

yani Porció T1'de 93-97 numaralı satırlara denk geldiği de görüldüğünden, iki ayrı çalışma da kanıt olarak gösterilerek U 4477'den sonra U 4721 fragmanı bağımsız bir fragman olarak metnimize eklenmiştir. Yine Nagoya'da bulunan ve Shōgaito'nun yayımladığı 2 fragman ise "NF IVa ve IVb" şeklinde adlandırılmış ve ilki U 4762 fragmanının 2. yani –b sayfasına, ikincisi ise U 378 fragmanına paralel olarak ele alınmışlardır. Bu iki fragmanın da aynı sebeplerden dolayı orijinallerine ulaşılamamış ancak Shōgaito yayımında (1979) tıpkıbasımları verildiği için bu fragmanlar çalışmamızın Tıpkıbasım kısmına eklenmiştir. Bu üç fragmandan farklı olarak yine Ōtani koleksiyonunda muhafaza edilen ve 1915 yılında Kagawa tarafından yayımlanan tek fragman da Japonya'da bulunan *Sitātapatrādhāraṇī* fragmanlarına dâhil edilebilir. Kagawa'nın çalışması, 1902'den 1914'e kadar süren Ōtani seferlerinde elde edilenler arkeolojik verileri içeren iki ciltlik bir eserdir. Bu eserin ikinci cildi içerisindeki 23 numaralı fotoğraf, çalışmamızda 297-301 numaralı satırlarda ele alınmıştır. Bu fragmanın orijinali ise *Digital Silk Road Project* kapsamında *dsr.nii.ac.jp* adlı sitenin *Toyobunko* arşivinden alınarak çalışmamızın Tıpkıbasım bölümüne eklenmiştir.

Petersburg'da bulunan Institute of Oriental Manuscripts of the Russian Academy of Sciences (IOM RAS)'ta muhafaza edilen ve bir kısmı S. E. Malov tarafından yayımlanan 14 fragman ile II. Dünya Savaşı sırasında kaybedildiği düşünülen bir takım fragmanlara paralel olan ve henüz kataloglanmayan ancak SI 4502 ve SI 4571 şeklinde numaralandırılan 7 fragmanın orijinalleri görülmüş ve yine görülen bu fragmanlar üzerinden transkripsiyon ve transliterasyon yapılmıştır. Malov tarafından (1930) fragmanların sadece çevirileri ve dökme Uygur harfli baskıları verilmiştir. Fragmanların orijinal faksimileri ve transkripsiyon ile transliterasyonları verilmemiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki, bugün IOM RAS'ta SI 4502 numarasıyla ve Malov'un kişisel notları ile birlikte muhafaza edilen 14 fragman olmasına rağmen Malov'un çalışmasında (1930) işlediği 16 fragman bulunmaktadır. Orijinallerini gördükten sonra transkripsiyon ve transliterasyon yaparak çalışmamıza eklediğimiz Petersburg fragmanlarından Malov'un yayımladığı SI 4502 kodlu No: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 ve 14 fragmanları ile birlikte Malov'un yayımında 8 numaralı fragmandan önce gelerek U 390 ve U 4658 fragmanlarına paralel olan başka bir fragmana bugün ulaşılabilmektedir. Ancak Malov tarafından da belirtilen ve kendisine Çinli Lyang Yü Shoo tarafından gösterilen (1930, s. 92) 15 numaralı fragman haricinde, yine Malov yayımında işlenen 1

ve 16 numaralı fragmanlara bugün ne olduğu bilinmemektedir. Bu fragmanların Petersburg IOM RAS'ta olmadığı fragmanları görmemiz konusunda bize yardımcı olan Dr. Anna A. Turanskaya tarafından da teyit edilmiştir. Fragmanların muhafaza edildiği bölümdeki dosyada, fragmanların 28 Temmuz 1952 yılında IOM RAS'a bağışlandığı belirtilmektedir. Malov'un çalışmasının yayımı 1930 yılı olduğundan, fragmanların 1952 yılına kadar geçen süre zarfında mı yoksa daha sonra mı kayıp olduğu ya da Lyang Yü Shoo'da kalıp kalmadığı konusunda bir bilgi sahibi değiliz. Bu fragmanlar haricinde yine aynı koleksiyon içerisinde muhafaza edilen ve işlenmemiş *U 9206 (*T III M 182 (1), (2), *U 9207 (T III M 231) fragmanlarına paralel olan fragmanlar da bulunmaktadır. Bunlar çalışmamızda bahsedilen ve diğer çalışmalarda "kayıp (verschollene Blätter)" addedilen ya da bu kayıp fragmanlara paralel olan fragmanlardır. Bugün fragmanların orijinal fotoğraflarının yayım izinleri çıkma aşamasında olduğundan orijinal faksimileleri eklenememiş ancak metin tamirlerinde faydalanılarak transliterasyon ve transkripsiyonları da verilerek müstakil olarak çalışmamıza dâhil edilmişlerdir.

Metin üzerine yapılmış ilk çalışma olan ve toplamda 36 adet Berlin koleksiyonuna ait fragmanın bulunduğu 1911'deki Müller yayımında yer numarası T III M 225 (6), (7), (8), (9) ve (10) olarak belirtilen fragmanların bu yayımdan sonraki 2016 yılına kadar yapılan çalışmalarda kayıp oldukları[25] belirtilmiştir. Raschmann'ın tarafımıza verdiği bilgilere göre *U 9203-9208 fragmanları, Turfan keşifleri sonrasında Berlin'deki koleksiyona gelmiş ancak daha sonra bu fragmanlar kaybolmuştur. Kendisi, Petersburg ziyaretinde II. Dünya Savaşı sonrası getirilen bir takım yazmaları State Hermitage Museum arşivinde gördüğünü, bu fragmanların henüz halka açık bir biçimde sergilenmediğini ve oldukça kötü durumda olduklarını belirtmiştir. Burada görmüş olduğu fragmanların bazılarını katalog çalışması için fotoğraflamıştır. Petersburg State Hermitage Museum ve Göttingen Bilimler Akademisi'ndeki akademisyenlerin işbirliği sonrasında bu fragmanların bir kısmının elde edildiği belirtilerek Rusya İlimler Akademisi, Doğu Yazmaları Enstitüsü (*Russian Academy of Sciences, Institute of Oriental Manuscripts*) tarafından çıkarılan *Written Monuments of the Orient* dergisinde fragmanlar yayımlanmıştır. Makalede kaybolduğu düşünülen bu fragmanların, 1902-

[25] Röhrborn ve Róna-Tas bu fragmanlar için "Verschollenes Doppelblatt" (2005, s. 257) derken, AH 11, 51'de "savaş kaybı" sayılmışlardır. Ayrıntılı açıklama için bk. *U 9203 fragmanı dipnotu.

1914 yılındaki Alman Turfan seferlerine ait olduğu da belirtilerek *U 9203 (T III M 225 (6)-(7)), *U 9204 (T III M 225 (8)-(9)) ve *U 9205 (T III M 225 (10)), *U 9206 (T III M 182 (1) ve (2), *U 9207 (T III M 231) şeklinde katalog numarası verilerek kaydedilmişlerdir (Pchelin ve Raschmann, 2016, ss. 13-14 ve ss. 23-24). Bu fragmanların Tıpkıbasım bölümüne eklemek için orijinallerinden birer kopyalarının alınması konusunda Petersburg State Hermitage Museum'a yönelik yazışmalar tarafımızdan yapılmıştır ancak bir sonuç alınamamıştır. Bu yüzden Tıpkıbasım bölümüne Pchelin ve Raschmann'ın yayımındaki fragmanların fotoğrafları eklenmiştir.

Bu çalışmalar ve fragmanlar haricinde Kasai tarafından BT XXVI'te verilen SI Kr. III 8 numaralı bir kolofon daha bulunmaktadır. Fragman *Sitātapatrādhāraṇī*'nin başka bir nüshasına ait olmakla birlikte Petersburg'da muhafaza edilmektedir. Çalışmamıza eklenirken BT XXVI'ye eklenen fragman kullanılmıştır (bk. Kasai, 2008, s. 124).

Bahsedilen tüm bu fragmanlar bir araya getirilerek metnin tamiri ve eksik fragmanların tamamlanarak eserin bir bütün hâline getirilmesi ve yanlış okumaların düzeltilmesi kısmen de olsa sağlanmıştır. Kısmen denilmesinin sebebi, 10, 15, 19, 84, 89, 154, 167, 177, 277, 282, 292, 296, 301, 306, 311, 343, 363, 422, 437, 447 ve 457 satırlar sonrasında fragman ya da satır eksikliği bulunması dolayısıyladır. Bu eksiklikler çoğunlukla *dhāraṇī*lerin bulunduğu bölümlerdir.

Eserin farklı nüshalarına ait fragmanların yanı sıra farklı dillerdeki versiyonları da mevcuttur. Metnin kurgusu oluşturulurken özellikle anlamsal ve *dhāraṇī* metinlerinin sıralamaları açısından *Sitātapatrādhāraṇī* üzerine yapılan diğer yayımlardan farklı olarak çalışmaya çeşitli fragmanlar ve satırlar dâhil edilmiştir. Çalışmamızda karşılık gelen satırların dipnotunda da belirtildiği üzere Tibetçe T1 şeklinde adlandırılan ve Porció tarafından yayımlanan versiyon (2005) ile karşılaştırmalar yapılarak U 4145 (satır 16-19), U 4721 (satır 173-177), U 4731 (satır 283-287), U 4729 (satır 288-292), U 4114 (satır 293-296), U 4246 –a (satır 423-427), U 4246 –b + U 4717 (satır 428-432), U 400 (satır 433-437) ve U 4728 (satır 448-452) fragmanları çalışmaya eklenmiştir. *Taishō Tripiṭaka*'da bulunan *Sitātapatrādhāraṇī* metni ile de yapılan karşılaştırmalar sonucu satırların bazen paralel ilerlemediği görülmüş olup özellikle Eski Uygurcadaki *dhāraṇī* metinlerinin bulunduğu kısımların *Taishō Tripiṭaka*'daki karşılıkları tespit edilememiştir. Diğer dillerdeki versiyonlarla yapılan bu karşılaştırmalar aynı zamanda

Çeviri Bölümü için bir temel hazırlamış olmakla birlikte Çince ve Tibetçe versiyonlar ile Eski Uygurca versiyon arasındaki farklılıkların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu farklılıklar Çeviri ve Notlar bölümlerinde açıklamalarla gösterilecektir.

1.5.2. Çeviride İzlenen Yol

Eserin çevirisi yapılırken sayfanın sol tarafında hangi fragman olduğu belirtilerek cümle cümle çeviri yapılmış ve karşılık gelen satırlar çevrilen her cümleden önce parantez içerisinde (2-3), (5-7) ya da (16-19) örneklerinde olduğu gibi gösterilmiştir. Böylece satırlarda bölünen cümleler için bir bütünlük sağlanmıştır. Zarar görmüş ya da kayıp fragmanlardaki eksiklikler üç nokta "..." ile gösterilmiş ve köşeli parantez ile "[Eksik]" ibaresi yazılmıştır. Eksik olan bazı satırların çevirisinin Tibetçe versiyondaki karşılıkları dipnotlarda gösterilmiştir (bk. satır 8-10). Metindeki ikilemeler çeviri bölümünde "$_2$" ile gösterilmiştir. (bk. satır 195 *ig käm* "hastalık$_2$", satır 183 *bı bıçgu* "bıçak$_2$" gibi). Dhāraṇī metinlerinin bulunduğu satırlar "(Dhāraṇī)" şeklinde gösterilmiştir.

1.5.3. Notlar Oluşturulurken İzlenen Yol

Notlar bölümünde, eserde geçen özellikle Sankritçe, Soğdca ve Çince kökenli Budist terminolojiye ait alıntı sözcüklerin yanında, çeşitli Budist terimlere karşılık oluşturulmuş Eski Uygurca terimler ve bazı nadir sözcükler ya da yapılar ele alınmıştır. Bu incelemeler yapılırken önce satır numarası ve sözcük ya da yapı verilerek koyu puntolarla belirtilmiştir. Sonra eğer sözcük Türkçe ise önce anlamı tırnak işareti içerisinde açıklanmış ve parantez içerisinde Sanskrit versiyonlardaki ya da terminoloji sözlüklerindeki karşılığı verilmiştir (bk. 40 *analar kuvragı* "analar topluluğu" (Skt. *mātṛgaṇa*), 49-50 *ärdini uguşlug* "cevher soylu" (Skt. *ratna-kula*) gibi). Eğer sözcük Türkçe değilse önce sözcüğün alıntı yapıldığı dil "<" ya da "<<" işaretleriyle belirtilmiştir (bk. 9 *strayastriş* "trayastriṁśāḥ" < Toh. A. *strāyastriñś* < Skt. *trayastriṁśāḥ*, 9-10 *sudaramşal* "sudharma-śālā" << Skt. *sudharma-śālā* gibi). Alıntılandıkları dil Gharib (1995), Poucha (1955), Adams (2013) gibi araştırmacıların hazırlamış oldukları sözlükler yoluyla gösterilmiştir. Sonra gerek alıntı sözcükler gerekse Türkçe sözcüklerin için olsun, sözcüğün ele alındığı çalışmalarda verilen anlam

ve açıklamalarla birlikte Budist terminoloji sözlüklerindeki tanımlardan bahsedilmiştir. Budist terminolojiye ait çeşitli alıntı sözcüklerin açıklaması için MW, BHSD, Eitel, SH, SWTF, PTSD başta olmak üzere Buswell ve Lopez (2013), Lurker (2005) gibi araştırmacıların yayımlarına da başvurulmuştur. Eski Uygurca terimlerin Budist terminolojiye ait karşılıkları verilirken Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonları, SH, Taishō Tripiṭaka'nın elektronik versiyonu, Porció (2000) ve Röhrborn ve Róna-Tas (2005) ile diğer araştırmacıların çalışmaları göz önünde bulundurulmuştur. SWTF kullanılırken elektronik veritabanı tercih edilmiştir (Gāndhārī, t.y.). Elektronik kaynakta sadece SWTF'de sözcüğün bulunduğu yer gösterildiğinden çalışmamıza da bu şekilde dâhil edilmiştir. Bunlarla birlikte sözcükler üzerine yapılan çeşitli tartışmalar da ele alınmıştır. Müller (1911), Röhrborn ve Róna-Tas (2005) ve Porció (1997, 2000, 2003a, 2003b) başta olmak üzere Ligeti (1973), Malov (1930), Zieme (1982, 1985, 1982, 2014), Yakup ve Knüppel (2007), Yakup (2005) gibi araştırmacılar tarafından *Sitātapatrādhāraṇī* üzerine yapılan çalışmalarda yapılan yorum ve açıklamalar yine bu bölümde verilmiş ve yer yer sorgulanarak çeşitli eleştirilerde bulunulmuştur. Bu kaynaklara atıflar yapılırken genellikle "soyad, yıl, sayfa numarası", "soyad, yıl, sayfa numarası, not/dipnot", "soyad, yıl, sayfa numarası, satır numarası" biçimleri kullanılmıştır.

Ayrıca Eski Uygurca versiyonun diğer dillerdeki versiyonlarıyla karşılaştırmalar yapılarak sözcüğün bu dillerdeki tespit edilebilen karşılıkları verilmiş, eğer farklı bir çeviri ya da anlam var ise bunun üzerinde durulmuş ve çeşitli yorumlar yapılmıştır. Bu karşılıklar belirtilirken de Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlar için KhoT A ve KhoT B, HM I, HM II, SHT IV, SHT V, Çince versiyon için Taishō No: 977 kullanılmıştır. Tibetçe versiyon Metin bölümünde "Porció T1" şeklinde kısaltılmasına rağmen burada Porció tarafından yapılan açıklamalar, çeviri ve notlar adına bir karışıklık olmaması için Notlar bölümünün genelinde "Porció, 2000, s." şeklinde atıf tercih edilmiş ve yapılan atıflarda "satır, dipnot, introduction" gibi kısaltmalar da atıfın sonuna eklenmiştir. Bunun sebebi, kendisinden temin ettiğimiz çalışmanın (doktora tezi) tek bir dosya değil bölüm bölüm dosyalar halinde olmasından dolayı oluşacak karışıklığı önlemek amacıyladır. Bu çalışmalar ile yapılan karşılaştırmalarla esere ait versiyonlar arasındaki terim ve anlam düzeyindeki farklılıklar ortaya konulmuştur. Sanskrit versiyona ait kaynaklardaki fragmanlar eksik olduğundan bazı Eski Uygurca terimlerin Sanskrit

dilindeki karşılıkları verilmemiştir. Hotan-Saka versiyonu ile Eski Uygurca versiyonun farklılık gösterdikleri bölümlerde de aynı şekilde karşılıklar verilmemiştir. Çince versiyonda da çeşitli satırlarda Eski Uygurcadaki eş biçimleri tespit edilemediğinden bazı sözcükler için karşılıkları verilememiştir. Bu bölüm, Metin ve Çeviri bölümü için açıklama niteliğindedir.

1.5.4. Dizin Hazırlanırken İzlenen Yol

Bu bölüm hazırlanırken çalıştığımız eserde yer alan sözcükler alfabetik ve gramatikal bağlamda ele alınarak *Şavk İndeks* adı verilen program ile dizilmiştir. Çalışmamızın Dizin bölümüne sadece satır sıralaması tespit edilen fragmanlardaki sözcükler alınmıştır. Satır sıralaması tespit edilemeyen fragmanlar içerisindeki ve yalnızca transliterasyonu yapılmış olan sözcüklere dizinde yer verilmemiştir. Hazırladığımız dizinde önce ilgili sözcük verilerek eğer Türkçe ise karşılığında tırnak işareti içerisinde anlamı, değilse "<" ya da "<<" işaretleriyle önce alıntılandığı dil ya da diller gösterilerek sonra da yine tırnak işareti içerisinde anlamı belirtilmiştir. Sözcük eğer tek dil aracılığıyla alıntılandıysa "<", ikinci bir dil aracılığıyla alıntılandıysa "<<" işaretiyle gösterilmiştir. Bunlar tespit edilirken ilgili dillere dair sözlükler ve çalışmalar taranmıştır. "**asure** < Toh. A *asur* / Toh. B *asūre* < Skt. *asura* "bir tür şeytan" örneğinde "asure" sözcüğü koyu yazılarak maddebaşı olduğu gösterilmiş, daha sonra alıntılandığı dillerin gelişim yönleri ve orijinal biçimleri Tohar A ve B diyalektlerine ait sözlükler, Sanskrit terminoloji sözlükleri ya da Eski Uygur Türkçesine ait olan çeşitli çalışmalar vasıtasıyla belirtilmiştir.

Eserde satır sonunda bölünen ve bir sonraki satırdan devam eden sözcükler, sözcüğün başladığı satır numarasıyla ilgili madde başında gösterildi:

Metinde:

3. kut-lar-ıŋa: yükünürm(ä)n alku pratika-

4. bud-lar töz-ün şravak-lar kut-lar-ıŋa :

Dizinde:

pratikabud < Toh. B *Pratikapañäkte, Pratyaikapudñäkte* ? < Skt. *Pratyekabuddha* "yalnızca kendisi için kurtuluşu elde eden Buda"
alku p. +lar 3 bk. Notlar 3-4

Madde başlarının anlamsal karşılığı verilirken çalıştığımız eserde geçen anlam esas alınmıştır. Son yıllarda yayımlanan Eski Uygurca çalışmalar ışığında, eserde geçen Budist terminolojiye ait sözcükler ve biçimler, Tanrı adlarını ya da çeşitli varlıkları karşılayan yapılar ve öbekler yine bir bütün olarak ilgili madde başının alt maddelerinde alfabetik olarak dizilmiştir.

Madde başında verilen sözcük alt maddede alfabetik olarak dizilmiştir. Bu sıralamada eğer sözcük yalın biçimde ise en üstte, ekli biçimde ise eklerin alfabetik sırası ile verilmiştir. Ancak yalın biçimler bir terim ile yapıyı karşılıyor ise bunlar madde altında kendi içerisinde alfabetik olarak gösterilmiştir. Madde başında verilen sözcüğün aynı eki almış biçimleri farklı yapılar ya da terimlerle birlikte kullanılmışsa yine alfabetik olarak dizilmiştir. Örn.:

köŋüllüg "gönüllü, kalpli; düşünceli"

amrılmış yavalmış k. 156
k. +lär 312
artamış k. +lär 333
ayıg ögli k. +lär 335 bk. Notlar 335
bulganmış k. +lär 313, 334
kaḍır k. +lär 333
yavlak k. +lär 334
bulgaṅmış k. +lärig 126

Metin içerisinde farklı yazımlara sahip olan sözcükler "~" işaretiyle madde başında gösterilmiştir (Örn. **sitatapaṭri ~ sitatapaṭiri ~ sitaṭapatiri ~ sitaṭapatri ~ sitaṭap(a)tri**).

Dizin hazırlanırken doğru anlam verilmesi amacıyla birçok sözlük ve çalışma taranmıştır. Kullandığımız bu sözlük ve çalışmalar çalıştığımız esere ait Kaynaklar bölümünde verilmiştir. Anlamı tespit edilemeyen sözcükler ise "(?)" ile gösterilmiştir.

Diğer Eski Uygurca çalışmalarından farklı olarak dizinde geçen çeşitli sözcük ve yapılar için eğer Notlar bölümünde bir açıklama var ise bu açıklama ve açıklama yapılan sözcük ya da yapının satır numarası ilgili madde başının alt maddesinde karşılık olarak verilmiştir. Böylece Notlar ve Dizin bölümü arasında bağlantı kurularak metnin daha kolay anlaşılması hedeflenmiştir.

1.5.5. Tıpkıbasım Bölümü Oluşturulurken İzlenen Yol

Çalıştığımız esere ait metnin kurgusu yapılırken Berlin koleksiyonuna ait U ve Mainz kodlu fragmanlar esas alınmıştır. Fragmanların yayım izinleri Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften ve Staatsbibliothek zu Berlin – Preussischer Kulturbesitz Orientabteilung'dan yazışmalar sonucu ve "user card" sözleşmesiyle alınmıştır. Bu fragmanlara Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften-Turfanforschung Digitales Turfan-Archiv'deki açık ağ sayfasından erişilmiştir.[26] Çalıştığımız esere ait olan her fragmana ait fotoğraf Tıpkıbasım bölümünde verilmiş ve her fotoğrafın altına hangi fragman olduğuna dair önce kayıt numarası sonra da parantez içerisinde bulunduğu yer verilmiştir (bk. U 377 (T III 225 (23)). Eğer fotoğraf paralel olan fragmana ait ise yine aynı şekilde kayıt numarası ve bulunduğu yer verildikten sonra, parantez içerisinde paralel olduğu fragman belirtilmiştir (U 4228 (T II T 637) (U 377'ye paralel fragman)). Metin bölümünde olduğu gibi paralel fragmanlar, temel kabul edilen fragmandan hemen sonra verilmiştir. Eğer iki fragman hasarlı ve birbirini tamamlıyor ise önce her fragmanın ayrı ayrı fotoğrafları ve kayıt numarası ile yer işaretleri fragmanın altına not düşülmüştür. Daha sonra fragmanların birbirlerini tamamladıkları konusunda açıklama yapılarak her iki fragmanın da ilgili kayıt numarası ve yer işareti verildikten sonra "+" işaretiyle gösterilmiştir (bk. U 4718 (T III M 225) – a sayfası ile U 4205 (T II T 609) fragmanının sağ kısmı birbirlerini tamamlamaktadır (U 4718 (T III M 225) – a sayfası + U 4205 (T II T 609)). Berlin koleksiyonuna ait fragmanların bir kısmı eksik ya da kayıp veya koleksiyonda bulunmadığı için metin kurgusu tamamlamada eksik olan yerlerde Petersburg IOM RAS, Petersburg State Hermitage Museum (Pchelin ve Raschmann, 2016), Paris BNF, Nakamura Fusetsu (NF IVb), Tachibana ve Ōtani (SKZ II-1) koleksiyonlarındaki fragmanlara ve Prof.Dr. Peter Zieme'nin verdiği kişisel bilgilere ve çalışmasına dayanarak Berlin koleksiyonundan elde edilen fragmanlara (U 4322, U 2749, U 2752, U 4160, U 4264, Toyok-a ve Toyok-b) başvurduğumuzu daha önce belirtmiştik. Metin kurgusu ve fragman sıralamasını tamamlamada eksik kalan bu yerler için sırasıyla Paris Bibliothèque nationale de France'tan yazışmalar ve ödemeler sonucunda elde edilen fragmanların Tıpkıbasım bölümüne orijinal fotoğrafları yerine ne

[26] U kodlu fragmanlar için bk. (Turfanforschung U, t.y.); Mainz kodlu fragmanlar için bk. (Turfanforschung Mainz t.y.). Fragmanların tezimizde kullanılması hususundaki yayım izni için Staatsbibliothek zu Berlin'in Preussischer Kulturbesitz'in Orientabteilung'daki ilgili biriminden gerekli izinler alınmıştır.

yazık ki fragmanların tarama sonucu ortaya çıkan fotoğrafları tarafımızdan yapılan yayımdan (Kılıç Cengiz, 2017) alınarak konulmuştur. Bibliothèque nationale de France'ın kuralları gereği orijinal fotoğraflar verilmemiştir. IOM RAS'ta muhafaza edilen ve 1930'da Malov tarafından yayımlanan fragmanların orijinalleri görülmüş ancak fotoğraflarının yayımı için gerekli izinler henüz alınamadığı için ilgili birimin de bilgisi dâhilinde sadece transkripsiyon ve transliterasyonları Metin bölümünde verilebilmiştir. Bu sebeple, Tıpkıbasım bölümüne her fragman için Malov'un yayımında (1930) bulunan dökme Uygur harfli baskılar konulmuş ve Malov'un yayımından alındığına dair dipnotlarda belirtilmiştir. *U kodlu fragmanlar muhafaza edildikleri Petersburg State Hermitage Museum ile yapılan yazışmalara rağmen temin edilemediğinden, fragmanların Tıpkıbasım bölümüne eklenmesi için Raschmann ve Pchelin (2016) tarafından yayımlanan makaledeki fotoğraflar kullanılmıştır. Bu durum fragmanın ilgili dipnotunda belirtilmiştir. Japonya'daki koleksiyonlara ait fragmanlardan SKZ II-1, Ōtani koleksiyonuna ait olup Kagawa'nın çalışmasından (1915) alınmış ve fragmana ait dipnotta gösterilmiştir. Nagoya koleksiyona ait olan *dhāraṇī* metni ise Japonya'da bir banka kasasında muhafaza edildiğinden (Zieme, k.b.) Röhrborn ve Róna-Tas'ın çalışmasından (2005) alınarak Tıpkıbasım bölümüne eklenmiştir. Yine Japonya Nakamura Fusetsu koleksiyona ait olan NF IVb fragmanı ise Shōgaito tarafından yapılan yayımdan (1979) alınmış ve fragmanın dipnotunda gösterilmiştir.

Görüldüğü üzere, birden fazla farklı nüsha bir araya getirilerek ulaşılabilen tüm fragmanlar ile neredeyse tam bir nüsha oluşturulmaya çalışılmıştır.

1. METİN

U 376 (T III M 225)[27]

(Taishō No: 977 404b 8-10; U II 50; Porció T1 1-5; RRT 1-10)

(1) 1. namo bud: namo d(a)rm: namo saŋ:
n’mw pwt: n’mw drm: n’mw s’nk:

(2) 2. yükünürm(ä)n alku burhan-lar bodis(a)t(a)v-lar
ywkwnwrmn ’’lq̈w pwrq’n l’r pwdystv l’r

(3) 3. kut-lar-ıŋa: yükünürm(ä)n alku pratika-
qwt l’r ynk’: ywkwnwrmn ’’lqw pr’tyk’

(4) 4. bud-lar töz-ün şravak-lar kut-lar-ıŋa :
pwd l’r twyz wn ş̣r’v’k l’r qwt l’r ynk’:

(5) 5. yükünürm(ä)n alku ada-larıg yanturdaçı adın-
ywkwnwrmn ’’lq̈w ’’d’ l’ryq y’ńtwrd’čy ’’dyn

(6) 6. lar-ka utsukmak-sız: aṭı kötrülmiş sita-
l’r q̈’ ’wtswq̈m’q̈ syz: ’’dy kwytrwlmyš syt’

(7) 7. tapaṭri kutıŋa: ançulayu[28] ärür mäniŋ[29]
t’p’dry q̈wtyn’: ’’nčwl’yw ’rwr m’nynk

(8) 8. äşidmiş-im: ymä bir üdün[30] aṭı kötrül-
’ş̣ydmyš ym: ym’ pyr ’wydwn ’’dy kwytrwl

---

[27] Müller, U II 50’de kırmızı mürekkep kullanılan ve çift fragman olan bu bölümün başlangıcı *Alqu ançolayu kälmişlärniŋ uṣnir lakṣanlarıntın önmiş adı kötrülmiş sitatapadra atlg utsuqmaqsız darni (ārya-[sarva] tathāgata-uṣṇīṣa-Sitātapatrā-nāma-aparājitā-dhāraṇī)* şeklinde kendisi Eski Uygurcaya tercüme ederek vermiştir (1911, s. 50). Ayrıca yazılı metnin bulunduğu çift fragmanın ilk sayfasındaki çizimler de Müller tarafından yorumlanmıştır.

[28] U II 51, 7 *ançolayu*.

[29] **U 4563 (o.F.) + U 4542 (o.F.)** fragmanları oldukça yıpranmıştır ve bu fragmana paraleldir. Fragmandan geriye birkaç sözcük kaldığı için sözcüklerin fragmanın hangi satırında geçtikleri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak karışıklığı önlemek açısından 2. ve 3. satırlar şeklinde verilmiştir.

1. [ ]
2. m[ä]niŋ [ ]
’ rwr mnynk
3. strayastriş /[ ]
str’y’strys

[30] U II 51, 8 *ödün*.

(9) 9. miş strayastriş t(ä)ŋri yer-intä sudaram-
myš str’y’stryš tnkry yyr yńt’ swd’r’m

(10) 10. şal-ta[31] t(ä)ŋri-lär-*n[i]ŋ* yıgılgu- [l]uk-ın
ş̣’l t’ tnkry l’r n//k yyq̇ylq̇w /wq yn[32]

(Boşluk)

Mainz 764 (T III M 115) – b Fragmanı, b sayfası

(Taishō No: 977 404b 11-13; U II -; Porció T1 6-9; RRT 11-15)

(11) 1. ötrü aṭı kötrülmiş töltäg-lig oron-ta oloru[33] y(a)rlıkap uşnir
’wytrw ’’ty kwytrwlmyš twylt’k lyk ’wrwn t’ ’wlwrw yrlyk’p ’wş̣ńyr

(12) 2. körmäk atl(ı)g dy[a]nıg öritü y(a)rlıkadı: ol dyanıg öritdükdä ö*k*
kwyrm’k ’’tlq dy’nyq ’wyrytw yrlyq̈’dy : ’wl dy’ńyq ’wyrytdwkd’ ’wyk

(13) 3. aṭı kötrülmiş-niŋ uşnir l(a)kşan otrasıntın bo arvış-lıg p(a)daklar
’’dy kwytrwlmyš nynk ’wyş̣nyr lkş̣’n ’wtr’syńtyn pw ’’rvyš lyq pd’ql’r

(14) (4) ünti-lär: om namo bagavate uşniş-a-y-a şuḍde viraçe v[imale][34]
’wyńty l’r : ’wm n’mw p’k’v’ty ’w̱šnyš ’y ’ šwtdy vyr’čy v/////

(15) 5. svaha : namo bagavate aprati-hata uşniş-a-y-a yükünü[rm(ä)n]
sv’q’ : n’mw p’k’v’ty ’’pr’ty q’t’ ’wş̣ńyš ’ y ’ ywkwnw///

---

[31] U II 52, 10 *sudaramṣal*.

[32] U 376’ya paralel bir başka fragman da **U 4028 (T I)**’dir. Her iki varakta yazım ve içerik aynı olmakla birlikte, kâğıt, kâğıdın ölçüleri ve ksilografisi farklıdır:

1. namo bud: namo drm: namo saŋ:
n’mw pwt: n’mw drm: n’mw s’nk:
2. yükünürm(ä)n alku burhan-lar bodis(a)t(a)v-lar
ywkwnwrmn ’’lq̈w pwrq’n l’r pwdystv l’r
3. kut-lar-ıŋa: yükünürm(ä)n alku pratika-
qwt l’r ynk’: ywkwnwrmn ’’lqw pr’tyk’
4. bud-lar töz-ün ṣravak-lar kut-lar-ıŋa :
pwd l’r twyz wn ş̣r’v’k l’r qwt l’r ynk’:
5. yükünürm(ä)n alku ada-larıg yanturdaçı adın-
ywkwnwrmn ’’lq̈w ’’d’ l’ryq y’ńtwrd’čy ’’dyn

[33] RRT 250, 11 ve AH 11, s. 36 *oluru*.

[34] RRT 250, 14 *v[imale]*.

(Boşluk)

U 4145 (T II 3085)[35]

(Taishō No: 977 404b 14-15; U II -; Porció T1 10-11; RRT -)

(16) 1. ka: yükünürm(ä)n nom k[…

q̈a : ywkwnwrmn nwm q

(17) 2. yeti kolṭi köni tüz[üni tuymış …

yyty kwldy kwyny twyz/// //////

(18) 3. bodis(a)t(a)v baştın[kı ?…

pwdystv p'ṣ̌tyṕ//

(19) 4. burhan-lar [bodis(a)t(a)v-lar kut-larıŋ-a yükünürm(ä)n][36]

pwrq'n /'r

(Boşluk)

U 377 (T III 225 (23))[37, 38]

---

[35] Bu fragman, Müller (U II) ile Röhrborn ve Róna-Tas (RRT)'ın çalışmalarına dâhil edilmemiştir. Ancak Porció T1 ile karşılaştırıldığında, U 4145 fragmanının satır sıralamasına göre burada olması gerektiği görülür: *I salute the Buddha. I salute the Doctrine (dharma). I salute the Community (saṅgha). I salute the seven koṭis (sapta koṭi) of Perfectly Enlightened Buddhas samyaksaṃbuddha) I and Maitreya etc., and the assembly of the Buddhas, the Bodhisattvas and the Hearers (śrāvaka*) (Porció, 2000, s. 91, satır 10-11). Ayrıca bu fragman Zieme tarafından da ele alınmış ve *Tārā Ekaviṃśatistotra* adlı esere ait olduğu söylenmiş (1982, s. 591) ancak daha sonra bu yine Zieme tarafından başka bir yayımında (1989, s. 197) düzeltilmiştir. AH 11'e de Yakup tarafından aynı fragman sıralamasıyla dâhil edilmiştir. Bu çalışmalar haricinde daha sonra yine Zieme tarafından bu fragmanın da tekrar ele alındığı bir çalışma yapılmış ve bu fragman bizim de sıralamamızda esas aldığımız üzere Mainz 764- b fragmanı- b sayfası ile U 377 arasında bulunması gerektiği söylenmiştir (2016, s. 4). Mainz 764 (T III M 115) a fragmanı-a sayfasının ilk iki satırı da bu fragman ile paraleldir. Bu fragmanın en iyi durumda olan ve okunan diğer satırı U 377 fragmanı ile paralel olduğundan bir sonraki fragmanın dipnotunda verilmiştir.

[36] Bk. Mainz 764 (T III M 115) – a fragmanı, a sayfası.

[37] Bu fragman, 1. satırı eksik olan ve oldukça yıpranmış durumda olan U 4228, U 4375 (o.F.), U 4056 (T I 665) –a sayfası ile paraleldir:

U 4228 (T II T 637)

2. [kälmädük köz-ü]nür üç üḍdäki[lär-kä]
   //////// /////ṅwr 'wyč 'wydt'ky/// //
3. [yükünürm(ä)n] şortapan-lar-ka [yükünürm(ä)n]
   ///////// šwrt'p'n l'r q̈' /////////
4. [sakarḍagam-l]ar-ka: yükünürm(ä)n [anagam-lar-]
   ///////// /'r q̈' : ywkwnwrmn /////// ///
5. [ka : yükünürm(ä)n y]ertinçü-tä [kön-in
   // ///////// /rtynčw t' //// //

U 4375 (o.F.)

2. [kälmädük köz-ünür üç üḍdäk]i [lär-kä]
   //////// //// //// //// ///////y /// //
3. [yükünürm(ä)n şortapan-lar-ka] yükünürm(ä)n
   ///////// //////// /// // ywkwnwrmn
4. [sakarḍagam-lar-ka: yükünürm(ä)n anagam-lar
   ///////// /// // ///////// ''n'kr'm l'r
5. [ka : yükünürm(ä)n yertinçü-t]ä könin
   // ///////// //////// /' kwynyn

U 4056 (T I 665)

3. [yük]ünürm(ä)n [şortapan-lar-ka yükünürm(ä)n]
   ///wnwrmn //////// /// // /////////

(Taishō No: 977 404b 17-18; U II 52; Porció T1 12; RRT 16-21)

(20) 1. yertinçü-täki arhant-lar-ka : ärtm[i]ş

yyrtynčw t’ky ’’rq’nt l’rq̈’ : ’rtm/š

(21) 2. kälmädük közünür üç üḍdäki-lär-kä[39]

k’lm’dwk kwyz wṅwr ’wyč ’wytd’ky l’r k’

(22) 3. yükünürm(ä)n şortapan-lar-ka[40] : yükünürm(ä)n

ywkwnwrmn šwrt’p’n l’r q̈’ : ywkwnwrmn

(23) 4. sakarḍagam-lar-ka: yükünürm(ä)n anagam-lar-

s’k’rt’k’m l’r q̈’ : ywkwnwrmn ’’n’k’m l’r

(24) 5. ka : yükünürm(ä)n yertinçü-tä kön-in

q’ : ywkwnwrmn yyrtynčw t’ kwyn yn

U 378 (T III M 225 (24))[41]

---

4. sakarḍagam-l[ar-ka: yükünürm(ä)n anagam-lar-]
s’k’rt’k’m l// // ///////// /////// ///

5. ka: yükünürm(ä)n [yertinçü-tä [kön-in]
q’ : ywkwnwrmn //////// // //// //

[38] Bu fragmana Mainz 764 (T III M 115) numaralı a fragmanının a sayfası paraleldir. Bu fragman U II ve RRT’de yoktur. U 377 fragmanından farklı olarak fragmanın başında 2 satır bulunmaktadır ancak bu satırlardan sadece birkaç kelime okunabilmektedir:

Mainz 764 (T III M 115) – a fragmanı, a sayfası

1. [ ] klyq bodis(a)t[(a)v […
klyq pwdyst/
2. [... burhan-lar] bodis(a)t(a)v-lar kut-larıŋ-a : y[ükünürm(ä)n ...
////// /// pwdystv l’r q̈wt l’rynk ’ : y////////
3. [ ] : yükünürm(ä)n yertinçü-täki arhant [lar-ka är]tmiş kälm[ädük…
: ywkwnwrmn y’rtynčw t’ky ’’rh’nt [/// // //]tmyš k’lm[/// …

[39] U II 52, 2 *ötdäkilärkä*.

[40] U II 52, 3 *surtapanlarqa*

[41] Satır sıralaması değişmekle birlikte U 378 ve bu fragmana paralel **Mainz 764 (T III M 115)** a fragmanının b sayfası bulunmaktadır:

1. köz-ünür üç üd-täki-lärkä: yükünürm(ä)n şortapan-larka: yükünürm(ä)n
kwyz wṅwr wyč wyd t’ky l’rk’ : ywkwnwrmn šwrt’p’n l’rq̈’ : ywkwnwr
2. [s]akartakam-larka: yükünürm(ä)n anakam-larka: yükünürm(ä)n yirtinçü
/’k’rt’q’m l’rq̈’: ywkwnwrmn ’’n’q’m l’rq̈’: ywkwnwrmn yyrtynčw
3. [täki] könin barmış-larka: könin katıg[l]andacı-larka: yükünürm(ä)n [ ]
//// kwyṅyn p’rmyš l’rq̈’: kwyṅyn q̈’tyq[/]’nd’čy l’rq̈’: ywkwnwrmn
4. t(ä)ŋri-lär erž-i-larıŋa : yükünürm(ä)n bütmiş viḍyadare erž-i-larka
tnkry l’r ’yrz y l’ryṅk’: ywkwnwrmn pwytmyš vyty’d’ry ’yz y l’rq̈’
5. yükünürm(ä)n ş(a)p alkış öz yaş-ta ulatı-larıg bulmış-larka: yükünür
ywkwnwrmn ş̱p ’’lq̈yš ’wyz y’š t’ ’wl’ty l’ryq pwlmyš l’rq̈’ : ywkwṅwr

Oldukça eksik olan ve yıpranmış durumda olan aşağıdaki fragmanlar da bu fragmana paraleldir.

(Taishō No: 977 404b 18-20; U II 52-53; Porció T1 12-13; RRT 22-26)

(25) 1. barm[ı]ş-lar-ka: könin kat[ıg]landaçı-la[r]-
p’rm/š l’r q̈’ : kwynyn q̈’t//l’ńd’čy l’r

(26) 2. ka: yükünürm(ä)[n] t(ä)ŋri-lär erži-l[ar]ıŋ-a
q̈’ : ywkwnwrm/ tnkry l’r ’yrẓ̈ l//ynk ’

(27) 3. yükünürm(ä)n bütmiş viḍyadare erži-larka[42]
ywkwnwrmn pwytmyš vyty’d’ry ’rẓ̈y l’rq̈’

(28) 4. yükünürm(ä)n ṣ(a)p[43] alkış öz yaş-ta ulatı-
ywkwnwrmn s̱̈p ’’lq̈yš ’wyz y’š t’ ’wl’ty

(29) 5. larıg: bulmış-larka: yükünürm(ä)n ṣ(a)p alkış
l’ryq pwlmyš l’rq̈’ : ywkwnwrmn s̱̈p ’’lq̈yš

U 379 (T III M 225 (25))[44]

U 4056 (T I 665) –b sayfası

1. barmış-lar-ka: könin ka[tıglandaçı-lar-]
p’rm/š l’r q̈’ : kwynyn q̈’////////// ///
2. ka: yükünürm(ä)n t[(ä)ŋri-lär erži-larka]
q’ : ywkwnwrmn t//// /// //// /////
3. : yükünürm(ä)n [bütmiş viḍyadare erži-larka]
ywkwnwrmn /////// ///////// //// /////
4. yükünürm(ä)n ṣ(a)p alkış öz yaş-ta ulatı-
ywkwnwrmn // ////// //// /// // //////
5. larıg: b[ulmış-larka : yükünürm(ä)n ṣ(a)p alkış
l’ryq : p///// ///// ///////// // //////

U 4346 (o.F.)

2. [ka: yükünürm(ä)n t(ä)]ŋ[ri-lär erži-larka]
// ///////// /nk// /// //// /////
3. [yükünürm(ä)]n bütmiş v[iḍyadare erži-larka]
n pwytmyš v//////// // /////
4. [yükünürm(ä)]n ṣ(a)p alkış ö[z yaş-ta ulatı-]
////////n šp ’’lq̈yš ’wy/ /// // //////
5. [larıg: bul]mış-l[ark]a: y[ükünürm(ä)n ṣ(a)p alkış
///// ///myš l/// /’ y//////// // //////

Paralel olan bu Berlin fragmanları haricinde Shōgaito tarafından yayımlanan ve IVb şeklinde numaralandırılmış olan Nakamura Fusetsu koleksiyonundaki bir paraleli daha mevcuttur (1979, s. 21):

NF IVb

1. barmış-lar-ka: könin katıglandaçı-lar-
p’rmyš l’r q̈’ : kwynyn q̈’tyql’ńd’čy l’r
2. ka: yükünürm(ä)n t(ä)ŋri-lär erži-larıŋ-a
q̈’ : ywkwnwrmn tnkry l’r ’yrẓ̈ l’rynk ’
3. yükünürm(ä)n bütmiş viḍyadare erži-larka
ywkwnwrmn pwytmyš vyty’d’ry ’rẓ̈y l’rq̈’
4. yükünürm(ä)n ṣ(a)p alkış öz yaş-ta ulatı-
ywkwnwrmn s̱̈p ’’lq̈yš ’wyz y’š t’ ’wl’ty
5. larıg: bulmış-larka: yükünürm(ä)n ṣ(a)p alkış
l’ryq : pwlmyš l’rq̈’ : ywkwnwrmn s̱̈p ’’lq̈yš

[42] U II 53, 3 *pütmiş vityadari a̱rẓ̈ılarqa*.

[43] U II 53, 4 *s̱p* (*Skr. śāpa*).

[44] Bu fragman eksik ve yıpranmış durumda olan **U 4637 (T III M 225 (2))** -a sayfası (ilk sayfası) ile paraleldir:

(Taishō No: 977 404b 20-21; U II 53; Porció T1 13-15; RRT 27-31)

(30) 1. üzä asıg kılgalı uḍaç*ı*[45]-larka : yükünür-

’wyz’ ’’syq q̈ylq̈’ly ’wt’čy l’rq’ : ywkwnwr

(31) 2. m(ä)n alku viḍyadare-lar-ka[46] yükünürm(ä)n

mn ’’lqw vyty’d’ry l’r q̈’ ywkwnwrmn

(32) 3. äzrua t(ä)ŋri-kä yükünürm(ä)n hormuz-ta[47]

’zrw’ tnkry k’ ywkwnwrmn qwrmwz t’

(33) 4. t(ä)ŋri-kä: [yü]künürm(ä)n ädgülüg uma

tnkry k’ : //kwnwrmn ’dkw-lwk ’wm’

(34) 5. hat[u]*n* bägi maheşvare[48] birlä birgärü-kä

q’t/n p’ky m’kyş̱v’ry pyrl’ pyrk’rw k’

U 380 (T III M 225 (15))[49]

---

1. üz-[ä] asıg kılgalı uḍaçı-larka : yükünür-
   ’wyz / ’’syq q̈ylq̈’ly ’wt’čy l’rq’ : ywkwnwr
2. [m(ä)n] alku viḍyadare-lar-ka yükünürm(ä)n
   // ’’lqw vyty’d’ry l’r q̈’ ywkwnwrmn
3. [äzr]ua t(ä)ŋri-kä yükünürm(ä)n hormuz-ta
   ///w’ tnkry k’ ywkwnwrmn qwrmwz t’
4. t(ä)ŋri-kä: yükünürm(ä)n ädgülüg uma
   tnkry k’ : ywkwnwrmn ’dkwlwk ’wm’
5. hatun bägi makeşvare birlä birg[ärü-k]ä
   q’t/n p’ky m’kyş̱v’ry pyrl’ pyrk/// /’

[45] RRT 251, 27 ve AH 11 41 *utaçı*.
[46] U II 53, 3 *vityadari*.
[47] U II 53, 3 *xurmuzta*.
[48] U II 53, 5 *makişvari*; RRT 252, 31 *makeşvare*; AH 11, 41 *makeşvare*.
[49] Satır sıralaması değişmekle birlikte U 379’a ve bu fragmana paralel **Mainz 764 (T III M 115)** a fragmanının c sayfası bulunmaktadır:

1. m(ä)n ş(a)p alkış üzä asıg kılgalı uḍaçı-larka : yükünürm(ä)n alku
   mn ş̱p “lq̈w ’wyz ’ “syq q̈ylq̈’ly ’wt’čy lrq̈’ : ywkwnwrmn “lq̈w
2. [vi]ḍyadare -lar-ka : yükünürm(ä)n äzrua t(ä)ŋri-kä yükünür
   //ty’d’ry lr q̈’ : ywkwnwrmn ’zrw’ tnkry k’ ywkwṅwr
3. m(ä)n hormuz-ta t(ä)ŋri-kä: yükünürm(ä)n ädgülüg uma
   mn qwrmwz t’ tnkry k’ : ywkwnwrmn ’dkwlwk ’wm’
4. [hatun] bägi[49] makeşvare birlä birgärü-kä: yükünür
   ///// p’ky m’k’ş̱v’r’ pyrl’ pyrk’rw k’ ywkwnwr
5. m(ä)n varune-ka: yükünürm(ä)n ädgülüg narayan-e
   mn v’rwṅ’ q̈’ : ywkwnwrmn ’dkwlwk n’r’y’n ’

Ayrıca bu fragman eksik ve yıpranmış durumda olan **U 4637 (T III M 225 (2))** b sayfası ve **U 4281 (T III M 148.502)** fragmanı ile de paraleldir:

(Taishō No: 977 404b 21-23; U II 53; Porció T1 16-18; RRT 32-36)

(35) 1. [yükünürm(ä)]*n*[50] varune-ka : yükünürm(ä)n ädgülüg
/////////n v’rwńy k’ ywkwnwrmn ’dkwlwk

(36) 2. naraya[ne]-ka : beş ulug mudur-lar üzä
n’r’y’// q’ pyš ’wlwq mwdwr l’r ’wyz ’

(37) 3. yüküntürülmiş-kä : yükünürm(ä)n ögrünç
ywkwńtwrwlmyš k’ ywkwnwrmn ’wykrwnč

(38) 4. ärklig mahakade-ka tiripur balık-ıg buz-
’rklyk m’q’k’dy q̈’ tyrypwr p’lyq yq pwz

(39) 5. daçı-ka [ulug] sın supurgan aras[ınta]
d’čy q̈a ///// syn swpwrq̈’n ’’r’s////

---

1. yükünürm(ä)n varune-ka : yükünürm[(ä)n ädgülüg]
ywkwnwrmn v’rwńy q̈’ : ywkwnwrm/ ///////
2. n[aray]ane-ka : beş ulug mudur[-lar üz-ä]
n////’n’ q’ : pyš ’wlwq mwdwr /// // /
3. [yükü]ntürülmiş-kä : yükünürm(ä)n [ögrünç]
////ńtwrwlmyš k’ ywkwnwrmn ////////
4. [ärklig] mahakade-ka tiripur bal[ık-ıg buz-]
////// m’q’k’dy q̈’ tyrypwr p’l// // ///
5. daç[ı-k]a ulug sın supurgan arasınta
d’č/ /’ ’wlwk syn swpwrq̈’n ’’r’synt’

U 4281 (T III M 148. 502)

1. [yükünürm(ä)n] varune-: ka [: yükünürm(ä)n ädgülüg]
///////// v’rwńy : q̈’ ///////// ///////
2. [narayane-]ka : beş ulug [mudur-lar üz-ä]
//////// q̈’ : pyš ’wlwq ///// /// //// /
3. [yüküntürü]lmiş-kä : y[ükünürm(ä)n ögrünç]
/////////lmyš k’ : y//////// ////////
4. [ärklig] mahakade-ka [tiripur balık-ıg buz-]
////// m’q’k’dy q̈’ /////// ///// // ///
5. [daçı-ka] ulug sın s[upurgan arasınta]
//// ’wlwk syn s/////// /////////

[50] U 4637 fragmanıyla paralel olduğu için metin tamamlaması yapılmıştır.

U 381 (T III M 225 (16)) – a sayfası

(Taishō No: 977 404b 23-25; U II 54; Porció T1 18-19; RRT 37-41)

(40) 1. ärig ornag [tutgalı][51] *t*apladaçı ana-lar kuvragı
’ryk ’wrn’q̈ /////// t’pl’d’čy ’’n’ l’r qwvr’qy

(41) 2. üzä yüküntürülmiş-kä: yükünürm(ä)n aṭı
’wyz ’ ywkwntwrwlmyš k’ : ywkwnwrmn ’’dy

(42) 3. kötrülmiş ançulayu kälmiş uguş-lug-ka[52]
kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš ’wq̈wš lwq q̈’

(43) 4. yükünürm(ä)n aṭı kötrülmiş lenhu-a uguş-
ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš lyńq̈w ’ ’wq̈wš

(44) 5. lug-[ka : y]ükünürm(ä)n[53] aṭı kötrülmiş v(a)çir
lwq // /wkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš včyr

U 381 T III M 225 (17)) – b sayfası

(Taishō No: 977 404b 25; U II 54; Porció T1 19-20; RRT 42-46)

(45) 1. u[guşlug-k]a[54] : yükünürm(ä)n aṭı kötrülmiş
’w/// /// /’ : ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš

(46) 2. monçuk *ä*[rdin]i[55] uguş-lug-ka: yükünürm(ä)n
mwńčwq ’////y ’wq̈wš lwq q̈’ : ywkwnwrmn

(47) 3. aṭı kötrülmiş el han uguş-lug-ka:
’’dy kwytrwlmyš ’yl q̈’n ’wq̈wš lwq q̈’ :

(48) 4. yükünürm(ä)n aṭı kötrülmiş iş uguş-lug-
ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš ’yš ’wq̈wš lwq

(49) 5. ka: yükünürm[(ä)n] aṭı kötrülmiş ärdini
q̈’ : ywkwnwrm/ ’’dy kwytrwlmyš ’rdyny

---

[51] Eski Uygur dönemine ait AY 346, 13’teki *yertinçüde ... erig ornag tutmışlarka* örneği de benzer şekilde tanıklanmıştır (Kaya, 1994, s. 208). Buna ve RRT 252, 37 “[*tutgalı*]”; AH 11, 43 “[*tutgalı*?]” örneklerine dayanarak metin tamiri yapılmıştır. Ayrca bk. U II 54, 1 “...”.

[52] U II 54, 3 *oqusluγqa*.

[53] Önceki ve sonraki satırlar dikkate alınarak metin tamiri yapılmıştır. Ayrıca bk. RRT 252, 41.

[54] Önceki ve sonraki satırlar dikkate alınarak metin tamiri yapılmıştır. Ayrıca bk. RRT 252, 42.

[55] U II 54, 2 *ä[rdin]i*; RRT 252, 43 *[ärdin]i*.

U 4718 (T III M 225) – a sayfası **+ U 4205 (T II T 609)**[56]

(Taishō No: 977 404b 25-26 vd.; U II -; Porció T1 20-24; RRT 47-51)

(50) 1. uguş-lug-ka: [yükü]**nürm(ä)n aṭı kötrülmiş**

’q̈wš lwq q̈’ : ////nwrmn ’’dy kwytrwlmyš

(51) 2. urı uguş-lug-ka **yükünürm(ä)n [aṭı köt-]**

’wry ’wq̈wš lwq q̈’ ywkwnwrmn //// ////

(52) 3. [r]ülmiş yaŋa uguş-**lug-ka** : **yü[künürm(ä)n]**

/wlmyš y’ńk’ ’wq̈wš lwq q̈’ : yw/////////

(53) 4. aṭı kötrülmiş mara-**kulaka [yükünür-]**

’’ty kwytrwlmyš m’r’ kwl’q̈’ ///////

(54) 5. m(ä)n aṭı kötrülmiş ra**ga-kulak[a]:**

mn ’’dy kwytrwlmyš r’k’ kwl’q̈/

U 4718 (T III M 225) – b sayfası **+ U 4205 (T II T 609)**

(Taishō No: 977 404b 26 vd.; U II -; Porció T1 23 ve 25; RRT 52-56)

(55) 1. yükünürm(ä)n aṭı kötr**ülmiş moha**-[kula-]

ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš mwq’ ////

[56] U 4718 (T III M 225) fragmanının a sayfası ile U 4205 (T II T 609) fragmanının sağ kısmı birbirini tamamlamaktadır. Yine U 4718 fragmanının b sayfası ile U 4205 fragmanının sol kısmı birbirinin devamı niteliğindedir. U 4205 olarak tek bir sayfa gibi taranmış olan fragman (zaten yırtılmış ve yıpranmış 2 parça kâğıt) aslında 2 ayrı fragmana ait parçaları içermektedir. Bu fragman U II’de mevcut değildir. Aynı zamanda bu ve devamındaki 2 fragmana paralel olarak Zieme (2014, ss. 1-2) tarafından yayımlanan 2 birleşik fragmandan oluşan bir çalışma da bulunmaktadır. Bu fragmanlardaki satırların yeri değişmekle birlikte ilk fragman 6, ikinci fragman ise 5 satırdan oluşmaktadır. Ayrıca 53, 54 ve 55. satırlardaki EUyg. *mara*, *raga*, *moha* ailelerinden bahsetmeyip metin satır numarasına göre 54’ten devam eder. Bu fragmanlar Zieme tarafından T şeklinde adlandırılmıştır. *Tuyugou* arkeolojik kazılarında bulunan bu fragmanlar çalışmamızda *Toyok a* ve *b* biçiminde nitelendirilmişlerdir:

Toyok-a

1. ärdini uguş-lug-ka yükünürm(ä)n ’ryny ’wqwš lwq q’ ywkwnwrmn
2. yaŋa uguş-lug-ka yükünürm(ä)n y’nk’ ’wqwš lwq q’ ywkwnwrmn
3. urı uguş-lug-ka yükünürm(ä)n ’wry ’wqwš lwq q’ ywkwnwrmn
4. luu uguş-luk-ka yükünürm(ä)n lww ’wqwš lwq q’ ywkwnwrmn
5. aṭı kötrülmiş ançulayu kälmiş ayag- ’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q
6. [ka] tägimlig köni tüzüni tuymış alp // t’kymlyk kwyny twyzwny twymyš ’lp

Toyok-b:

1. y(a)rp süü-lüg bi-lik salık yrp sww lwk py lyk s’lyq
2. eligi hanı burhan kutıŋa : ’ylyky q’ny pwrq’n kwtynk’ :
3. yükünürm(ä)n aṭı kötrülmiş ançulayu ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw
4. kälmiş ayag-ka tägimlig köni tüz- k’lmyš ’’y’q q’ t’kymlyk kwyny twyz
5. üni tuymış amita-aba burhan wny twymyš ’’myt’ ’’p’ pwrq’n

(56) 2. ka: yükünürm(ä)n aṭı **kötrülmiş [alp]**[57]
q̈’ ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš

(57) 3. y(a)rp süü-lüg bilik **salık elig[i hanı]**[58]
yrp sww lwk pylyk s’lyq ’ylyk/

(58) 4. ançulayu kälmiş a[yag]**ka tägiml[ig köni]**
’’nčwl’yw k’lmyš ’’/// q̈’ t’kyml// /////

(59) 5. tüz-üni tuymış [burha]**n kutıŋa [: yükünür-]**
twyz wny twymyš /////n q̈wtynk’ ///////

U 382 (T III 225 (6b)) – a sayfası

(Taishō No: 977 404b 27; U II 54-55; Porció T1 26-27; RRT 57-62)

(60) 1. m(ä)n aṭı kötrülmiş ançulayu kälmiş ayag-
mn ’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q

(61) 2. ka tägimlig köni tüz-ü*n*i tuymış[59] abi-
q̈’ t’kymlyk kwyńy twyz wny ’’py

(62) 3. ta burhan kutıŋa: yükünürm(ä)n aṭı
t’ pwrq’n q̈wtynk’ : ywkwnwrmn ’’dy

(63) 4. kötrülmiş ayag-ka tägimlig köni tüz-
kwytrwlmyš ’’y’q q̈’ t’kymlyk kwyńy twyz

(64) 5. üni tuymış akşobi burhan kutıŋa :
wńy twymyš ’’kš̤wpy pwrq’n q̈wtynk’ :

[57] Bk. Toyok-a, satır 6.
[58] Bk. Toyok- b, satır 8.
[59] U II 54, 2 *tözüni tuimiş*.

U 382 (T III 225 (7b)) [60] –b sayfası

(Taishō No: 977 404b 27 vd.; U II 55; Porció T1 28-29; RRT 63-67)

(65) 1. yükünürm(ä)n aṭı kötrülmiş ançulayu kälmiş
ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš

(66) 2. ayag-ka tägimlig köni tüz-üni tuymış
’’y’q q’ t’kymlyk kwyny twyz wny twymyš

(67) 3. v(a)çir tutdaçı taloy ügüz-üg[61] üväḍäçi[62]
včyr twtd’čy t’lwy ’wykwz wk ’wyv’t’čy

(68) 4. burhan kutıŋa: yükünürm(ä)n aṭı kötrül-
pwrq’n q̈wtynk’ : ywkwnwrmn ’’dy kwytrwl

(69) 5. miş ançulayu kälmiş ayag-ka tägimlig
myš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q q̈’ t’kymlyk

U 383 (T III M 225 (2)) – a sayfası

(Taishō No: 977 404b 27-28; U II 55; Porció T1 29-30; RRT 68-72)

(70) 1. köni tüz-üni tuymış vayḍuri[63] ärdini
kwyńy twyz wny twymyš v’ytwry ’rdyny

(71) 2. y(a)ruk-lug oṭaçı-lar eligi t(ä)ŋri burhan
yrwq̈ lwq ’wd’čy l’r ’lyky tnkry pwrq̈’n

(72) 3. kutıŋa: yükünürm(ä)n aṭı kötrülmiş
q̈wtynk’ : ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš

---

[60] Bu fragman, oldukça yıpranmış durumda olan **U 4135 (T II 932)** fragmanı ile paraleldir. Bu fragman üzerine Zieme’nin de çalışması mevcuttur (bk. Zieme, 1982, s. 592 ve 1989, s. 197).

1. [köni tüz-üni tu]ymış v(a)çir tutdaçı taloy ügüz-
///// //// /// //ymyš včyr twtd’čy t’lwy ’wykwz
2. [üg üvädäçi burhan kutıŋa yü]künürm(ä)n aṭı kötrülmiş
// ///////// ////// /////// //kwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš
3. [ançulayu kälmiş ayag-ka tägimlig kön]i tüz-üni tuymış
///////// ////// ///// // //////// ////y twyz wny twymyš
4. [vayḍuri ärdini y(a)ruk-lug oṭaçı-lar eligi t(ä)ŋri bu]rhan
/////// ////// //// /// ////// ///// //rq’n

Burada 3. satır Zieme tarafından *[…]v* şeklinde okunmuştur. AH 11, 46’da ise daha önceki U 383, Fragman b’ye paralel olarak *[… kön]i* şeklinde metin tamamlaması yapılmıştır.

[61] U II 55, 3 “*taloi ögüzüg*”.

[62] U II 55, 3 ve RRT 254, 65 “*üveteçi*”.

[63] U II 55, 1 *vaituri*.

(73) 4. ançulayu kälmiş ayag-ka tägimlig köni
’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q q̈’ t’kymlyk kwyńy

(74) 5. tüz-üni tuymış amogasiḍe[64] burhan kut-
twyz wny twymyš ’’mwk’syty pwrq’n q̈wt

U 383 (T III M 225 (3)) – b sayfası

(Taishō No: 977 404b 28-29; U II 55-56; Porció T1 31-32; RRT 73-77)

(75) 1. ıŋa : yükünürm(ä)n aṭı kötrülmiş ançulayu
ynk’ : ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw

(76) 2. kälmiş ayag-ka tägimlig köni tüz-üni
k’lmyš ’’y’q q̈’ t’kymlyk kwyńy twyz wńy

(77) 3. tuymış uz açılmış çäçäk-lig şal sögüt-
twymyš ’wz ’’čylmyš č’č’k lyk š’l swykwt

(78) 4. lär eligi hanı burhan kutıŋa : yükünür-
l’r ’lyky q’ny pwrq’n qwtynk’ : ywkwnwr

(79) 5. m(ä)n aṭı kötrülmiş ançulayu kälmiş ayag-
mn ’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q

[64] U II 55, 5 *amogasiti*.

U 384 (T III M 225 (14))[65]

(Taishō No: ?; U II 56; Porció T1 32-33; RRT 78-83)

(80) 1. ka tägimlig köni tüz-üni tuymış yeg

q̈’ t’kymlyk kwyny twyz wny twymyš yyk

(81) 2. üstünki lenhu-a çäçäk eligi hanı

’wystwnky lynq̈w ’ č’č’k ’ylyky q̈’ny

(82) 3. burhan kutıŋa : yükünürm(ä)n aṭı kötrül-

pwrq’n q̇wtynk’ : ywkwnwrmn ’’dy kwytrwl

(83) 4. miş ançulayu kälmiş ayag-ka tägimlig

myš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q q̈’ t’kymlyk

(84) 5. köni tüz-üni tuymış vipaşi burhan kut-

kwyny twyz wny twymyš vyp’s̈y pwrq’n q̈wt

---

[65] Oldukça yıpranmış durumda olan iki ayrı **U 4279 (T III M 148.500) + U 4280 (T III M 148.503)** fragmanları bu fragmana paraleldir:

1. ka t[ägi]*m*lig kö*n*[i] **tüz-üni tu[ymış yeg]**
   q̈’ t///mlyk kwyn/ twyz wny tw//// ///
2. üstünki le[nhua] **çäçäk eligi [hanı]**
   ’wystwnky ly//// č’č’k ’ylygy ////
3. burhan kutıŋ[a] : **yükünürm(ä)n aṭı [kötrül-]**
   pwrq’n q̇wtynk/ ywkwnwrmn ’’dy ///////
4. -miş ançulayu … [a]**yag-ka tägiml[ig]**
   myš ’’nčwl’yw … //y’q q̈’ t’kyml//
5. köni tüz-ü[ni tuymı]**ş vipaşi burhan ku[t-]**
   kwyny twyz y// /////š vyp’šy pwrq’n q̈w/

Ayrıca bunların yanı sıra **U 4275 (T III M 131)** fragmanının da **U 384 (T III M 225 (14))** ve **Mainz 764 (T III M 115)** c fragmanları ile değişen satır sıralamalarıyla beraber bir paralelliğinin bulunduğundan da söz edilebilir. Satır sıralamaları değiştiğinden metin tamamlaması satır akışına göre yapılmıştır (Ayrıntılı bilgi için bk. AH 11, 48):

1. [ayag-ka tägiml]ig köni tüz-üni tuymış ye[g üstünki lenhua]
   ///// // //////yk kwyny twyz wny twymyš yy/ ///////// ///// /
2. [çäçä]k eligi han[ı] burhan kutı[ŋa : yükünürm(ä)n aṭı]
   ////k ’ylyky q’n/ pwrq’n q̈wty/// ///////// ////
3. kötrülmiş ançulayu kälmiş ayag-ka [tägimlig köni tüz-üni]
   kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q q̈’ //////// ///// //// ///
4. tuymı[ş] vipaşi burhan kutıŋa : y[ükünürm(ä)n aṭı kötrülmiş]
   twymy/ vyp’šy pwrq’n q̈wtynk’ : y//////// //// //////////
5. [anç]*ulayu kä*[lmiş ayag-k]a tägimlig [köni tüz-üni tuymış]
   ////wl’yw k’//// ///// /’ t’kymlyk ///// //// /// //////

(Boşluk)

Mainz 764 (T III M 115)[66] – c fragmanı

(Taishō No: -; U II -; Porció T1 34-36; RRT 84-88)

(85) 1. şiki burhan kutıŋa : yükünürm(ä)n [aṭı kötrülmiş ançulayu][67]
ş̈yky pwrq’n q̈wtynk’ : ywkwnwrmn //// ////////// /////////

(86) 2. kälmiş ayag-ka tägimlig *k*öni t[üz-üni tuymış vişvabu][68]
k’lmyš ’’y’q q̈’ t’kymlyk kwyny t/// /// ////// ///////

(87) 3. burhan kutıŋa: yükünürm(ä)n aṭ[ı kötrülmiş ançulayu kälmiş]
pwrq’n q̈tynk’ : ywkwnwrmn ’’d/ ////////// ///////// //////

(88) 4. köni tüz-üni tuymış karkaşuṇde burh[an kutıŋa: yükünürm(ä)n]
kwyny twyz yny twymyš q’rq’šwńty pwrq// /////// /////////

(89) 5. aṭı kötrülmiş ançulayu kälmiş aya*g*[-ka tägimlig köni tüz-üni tuymış]
’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q // //////// ///// //// /// //////

(Boşluk)

U 385 (T III M 225 (6a))– a sayfası

(Taishō No: 977 404b 29; U II 56; Porció T1 39-41; RRT 89-94)

(90) 1. tuymış şakimuni burhan kutıŋa : yükünür-
twymyš ş̈’kymwny pwrq’n q̈wtynk’ : ywkwnwr

(91) 2. m(ä)n aṭı kötrülmiş ançulayu kälmiş ayag-
mn ’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q

(92) 3. ka tägimlig köni tüz-üni tuymış ärdini-
q̈’ t’kymlyk kwyńy twyz wńy twymyš ’rdyny

(93) 4. lig ay t(ä)ŋri burhan kutıŋa : yükünür-
lyk ’’y tnkry pwrq’n q̈wtynk’ : ywkwnwr

(94) 5. m(ä)n aṭı kötrülmiş ançulayu kälmiş ayag-
mn ’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q

---

[66] Diğer Mainz fragmanlarında olduğu gibi bu fragman da U II’de yoktur.
[67] Önceki ve sonraki satırlar dikkate alınarak metin tamiri yapılmıştır. Ayrıca bk. RRT 255, 84.
[68] RRT 255, 85 “*vişvabu*” şeklinde metin tamiri yapmıştır. Zaten Porció T1, satır 35’e bakıldığında “*viśvabhu*” şeklinde geçtiği görülmektedir.

U 385 (T III M 225 (7a))[69] – b sayfası

(Taishō No: 977 404b 29-404c 02; U II 56-57; Porció T1 41-42; RRT 95-99)

(95) 1. ka tägimlig köni tüz-üni tuymış ärdini-
ḳ’ t’kymlyk kwyńy twyz wńy twymyš ’rdyny

(96) 2. lig uçurug-lar eligi burhan kutıŋa :
lyk ’wčwrwq l’r ’ylyky pwrq’n ḳwtynk’ :

(97) 3. yükünürm(ä)n aṭı kötrülmiş ançulayu kälmiş
ywkwnwrmn ’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš

(98) 4. ayag-ka tägimlig köni tüz-üni tuymış
’’y’q’ ḳ’ t’kymlyk kwyńy twyz wńy twymyš

(99) 5. samantabadire[70] burhan kutıŋa : yükünürm(ä)n
s’m’nt’p’dyry pwrq’n ḳwtynk’ : ywkwnwrmn

U 386 (T III M 225 (4))

(Taishō No: 977 404c 01-02; U II 57; Porció T1 43-44; RRT 100-104)

(100) 1. aṭı kötrülmiş ançulayu kälmiş ayag-ka
’’dy kwytrwlmyš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q ḳ’

(101) 2. tägimlig köni tüz-üni tuymış vairoçana
t’kymlyk kwyny twyz wny twymyš v’yrwč’ń’

(102) 3. burhan kutıŋa : yükünürm(ä)n aṭı kötrül-
pwrq’n ḳwtynk’ : ywkwnwrmn ’’dy kwytrwl

(103) 4. miş ançulayu kälmiş ayag-ka tägimlig
myš ’’nčwl’yw k’lmyš ’’y’q ḳ’ t’kymlyk

---

[69] Bu veya bir önceki U 385 –a sayfasına paralel **U 4333 (o.F.)** fragmanı bulunmaktadır. Bu fragman oldukça yıpranmış olduğundan kesin olarak hangi sayfaya paralellik oluşturduğu söylenemez:

1. [ka tägimlig köni] *t*üz-üni tuy*m*[ış ärdini-]
// //////// ///// twyz wny twym// //////
2. [lig uçurug-lar eligi] burhan *k*[utıŋa :]
/// /////// /// ////// pwrḳ’n q/////
3. [yükünürm(ä)n aṭı kötrülm]iş anç[ulayu kälmiş]
///////// //// ///////yš ’’nč///// //////

[70] U II 57, 5 *samantabadiri*.

(104) 5. köni tüz-üni tuymış açılmış utpal lenhu-
kwyny twyz wny twymyš ’’čylmyš ’wtp’l lynq̈w

U 387 (T III M 225 (5))

(Taishō No: 977 404c 02-03; U II 57; Porció T1 44-45; RRT 105-109)

(105) 1. a köz-lüg yıḍ uçrug-lar eligi burhan
’ kwyz lwk yyt ’wčrwq l’r ’ylyky pwrq’n

(106) 2. kutıŋa : yükünürm(ä)n alku burhan-lar :
q̈wtynk’ ywkwnwrmn ’’lq̈w pwrq’n l’r

(107) 3. bodis(a)t(a)v-lar kut-lar-ıŋa : köni tüz-
pwdystv l’r q̈wt l’r ynk’ kwyńy twyz

(108) 4. üni tuymış-lar-ka : ontın sıŋar katıg-
wny twymyš l’r q̈’ ’wntyn synk’r q’tyq

(109) 5. landaçı-larka olar-ka yükünüp munı alku
l’ńd’čy l’rq̈’ ’wl’r q̈’ ywkwnwp mwńy ’’lqw

U 9203** (T III M 225 (6))**[71]**,** [72] -a sayfası

(Taishō No: 977 404c 03-04; U II 57-58; Porció T1 45; RRT 110-115)

(110) 1. ançulayu kälmiş-lär-niŋ uşnir lakşan-
’’nčwl’yw k’lmyš l’r nynk ’wš̈nyr l’kš̈’n

(111) 2. lar-ıntın ünmiş[73] aṭı kötrülmiş sita-
l’r yntyn ’wynmyš ’’dy kwytrwlmyš syt’

(112) 3. tapaṭiri atl(ı)g utsukmaksız ulug yanturda-
t’p’dyry ’’tlq ’wtswq̈m’q̈syz ’wlwq y’ntwrd’

(113) 4. çı-nı sözläyür m(ä)n : alku kor ayıg
čy ńy swyzl’ywr mn : ’’lq̈w q̈wr ’’yyq

(114) 5. tüḍüş käriş karışmak-ıg amırtgurdaçı
twytwš k’ryš q̈’ryšm’q̈ yq ’’myrtq̈wrd’čy

---

[71] 2016 yılında Rusya İlimler Akademisi, Doğu Yazmaları Enstitüsü (*Russian Academy of Sciences, Institute of Oriental Manuscripts*) tarafından çıkarılan *Written Monuments of the Orient* dergisinde yayımlanan Pchelin ve Raschmann’ın yazılarına kadar T III M 225 (6), (7), (8), (9) ve (10) fragmanlarına ulaşılamadığı düşünülmekteydi (Pchelin ve Raschmann, 2016). Bu fragmanların orijinallerine ne diğer fragmanların birçoğunun faksimilelerinin bulunduğu SEDTF’de ne de bu fragmanların dâhil edildiği Müller’in çalışmasında (sadece transkripsiyon) ulaşılmaktaydı. “Verschollenes Doppelblatt” olarak belirtilen bu fragmanların U II’de olduğu ve fragmanlar hakkında Gabain’in “savaş öncesinde etnolojik müzede bulunduklarını ancak bugün büyük ihtimalle yine bir müzede, dolapta kilitli kaldığını düşündüğü” söylenilmiştir (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 245). AH 11, 51’de ise bu fragmanlar savaş kaybı sayılmakla birlikte yine U II’de mevcut oldukları söylenmiştir. Bunlara karşılık Pchelin ve Raschmann 2016 yılında, Rusya State Hermitage Müzesi ve Göttingen Bilimler Akademisi’ndeki akademisyenlerin işbirliği sonrasında bu fragmanların orijinallerini yayımlamışlardır. Bu işbirliği sonrasında Rusya’dan Berlin Museum für Volkerkunde’ye getirilen fragmanların, 1902-1914 yılındaki Alman Turfan seferlerine ait olduğu belirtilmiştir. Bu fragmanlar *U 9203 (T III M 225 (6)-(7)), *U 9204 (T III M 225 (8)-(9)) ve *U 9205 (T III M 225 (10)) olarak belirtilmişlerdir. Bu fragmanlar yapışkan ile arka arkaya yapıştırılmış bir biçimde muhafaza edilmişlerdir (Pchelin ve Raschmann, 2016, ss. 13-14, ss. 23-24).

[72] Değişen satır sıralamasıyla birlikte U 387 (T III M 225 (5)) ile T III M 225 a (6)’ya paralel olup 1., 2. ve 3. satırlarının baş kısımları ile 4. ve 5. satırlarının son kısımları oldukça yıpranmış durumda olan **U 4273 (T III M 123)** fragmanı bulunmaktadır:

1. [bodis(a)t](a)v-lar kut-lar-ıŋa: köni tüz-üni tuymış-lar-
//////v l’r q̈wtl’r yṅk’ : kwyny twyz wny twymyš l’r
2. [ka :] sıŋar katıglandaçı-lar-ka : olar-ka yükünüp
// syṅk’r q̈’tyql’ṅd’čy l’r q̈’ : ’wl’r q̈’ ywkwnwp
3. [munı alku a]nçulayu kälmiş-lär-niŋ uşnir lakşan-lar-ıntın
//// ///// /ṅčwl’yw k’lmyš l’r nynk ’wšnyr l’kš’n l’r yntyn
4. ünmiş aṭı kötrülmiş sitatapaḍiri atl(ı)g utsukmaksız ulu[g]
’wyṅmyš ’’ḍy kwytrwlmyš syt’t’p’tyry ’’tlyq ’wtswq̈m’q̈syz ’wlw/
5. yanturdaçı-nı söz-läyür-m(ä)n : alku kor ayıg tüṭüş k[äriş]
y’ntwrd’čy ny swyz l’ywr mn ’’lq̈w q̈wr ’’yyq twydwš k////

[73] U II 57, 2 *önmiş*.

***U 9203 (*T III M 225 (7))** -b sayfası

(Taishō No: 977 404c 04-06; U II 58; Porció T1 46-48; RRT 116-120)

(115) 1. ärür : alku bute[74] yäk içgäk-lärig

’rwr : ’’lq̈w pwty y’k ’yčk’k l’ryk

(116) 2. tıḍdaçı : adın-lar-nıŋ alku türlüg

tytd’čy : ’’dyn l’r nynk ’’lq̈w twyrlwk

(117) 3. arvış-ların käsdäçi alku üdsüz ölüm-

’’rvyš l’ryn k’sd’čy ’’lq̈w ’wydswz ’wylwm

(118) 4. lärdä umug boltaçı : alku tınl(ı)g-lar-

l’rd’ ’wmwq pwlt’čy : ’’lq̈w tynlyq l’r

(119) 5. nıŋ bag-ların-tın ozgurdaçı : alku

nynk p’q l’ryn tyn ’wzq̈wrd’čy : ’’lq̈w

***U 9204 (*T III M 225 (8))[75]** –a sayfası

(Taishō No: 977 404c 06-08; U II 58; Porció T1 49-52; RRT 121-125)

(120) 1. bulganmış yavız tül-lärig yanturdaçı : alku

pwlq̈’nmyš y’vyz twyl l’ryk y’ntwrd’čy : ’’lq̈w

---

[74] U II 58, 1 *buti*.

[75] Bu fragmana paralel olan **U 4174 (T III M 225 (24)) + U 4173 (T II M 166.501)** fragmanları bulunmaktadır. Bu fragmanlar 5 satırdan meydana gelmektedir. U 4173 fragmanının son kısımları ve U 4174 fragmanının baş kısımları oldukça yıpranmış durumdadır:

1. bulganmış ya[vız tülläri]**g yanturdaçı : alku**
   pwlq̈’ṅmyš y’/// ////////k y’ṅtwrd’čy : ’’lq̈w
2. **yäk rakşaz** [bute-larıg] artaṭtaçı : säkiz
   y’k r’kx̣’z //// ///// ’’rt’dt’čy : s’kyz
3. **tümän tört** [mıŋ b]ute-larıg buzdaçı
   twym’n twyrt //// /wty l’ryq pwzd’čy
4. **säkiz otuz y**[ultuzlar k]uvrag-ın ögirt-
   s’kyz ’wtwz y//////// /wvr’q yn ’wykyrt
5. **türdäçi : säkiz** [ulug g]arh-larıg artaṭtaçı
   twyrd’čy : s’kyz ///// /’rq̈ l’ryq ’’rt’dt’čy

İkinci paralel fragman ise iki satırı korunmuş olan **U 4322 (o.F.)** fragmanıdır (Zieme, k.b.). Bu fragman AH 15, 85’e dahil edilmiştir:

1. alku bulganmış yavız
   ’’lq̈w pwlq̈’nmyš y’vyz
2. [tül]lärig yanturdaçı alku
   twyl l’ryk y’ntwrd’čy ’’lq̈w

(121) 2. yäk rakşaz bute-larıg artaṭtaçı : säkiz
y’k r’kş̱’z pwty l’ryq ’’rt’dt’čy : s’kyz

(122) 3. tümän tört mıŋ[76] bute-larıg buz-daçı
twym’n twyrt mynk pwty l’ryq pwzd’čy

(123) 4. säkiz otuz yultuz-lar kuvrag-ın ögirt-
s’kyz ’wtwz ywltwz l’r qwvr’q yn ’wykyrt

(124) 5. türdäçi[77] : säkiz ulug garh-larıg artaṭtaçı :
twyrd’čy : s’kyz ’wlwq k’rq̈ l’ryq ’’rt’dt’čy :

***U 9204 (*T III M 225 (9))** –b sayfası

(Taishō No: 977 404c 08-10; U II 58-59; Porció T1 53-57; RRT 126-130)

(125) 1. alku yagı-larıg yanturdaçı : kadır yavlak-
’’lqw y’qy l’ryq y’ńtwrd’čy : q̈’dyr y’vl’q

(126) 2. larıg bulganmış köŋül-lüg-lärig alku yavız
l’ryq pwlq̈’ńmyš kwynkwl lwk l’ryk ’’lq̈w y’vyz

(127) 3. tül-lärig yokaḍdurtaçı alku türlüg
twyl l’ryk ywq̈’tdwrt’čy ’’lq̈w twyrlwk

(128) 4. agu bı bıçgu oot suv-ta ulatı ada-
’’q̈w py pyčq̈w ’wwt swv t’ ’wl’ty ’’d’

(129) 5. larıg tıḍdaçı : alku üç yavlak yol-lug
l’ryq tytd’čy : ’’lq̈w ’wyč y’vl’q ywl lwq

***U 9205 (*T III M 225 (10))**

(Taishō No: 977 404c 11-12; U II 59; Porció T1 57-60; RRT 131-136)

(130) 1. korkınç-lardın tartdaçı : säkiz türlüg
qwrqynč l’rdyn t’rtd’čy : s’kyz twyrlwk

(131) 2. üdsüz ölüm-tä ulatı-larta umug
’wydswz ’wylwm t’ ’wl’ty l’rt’ ’wmwq

[76] U II 58, 3; RRT 258, 123 *miŋ*.
[77] U II 58, 4 *ögirüntürdäçi*. Bu sözcük için bk. Notlar.

(132) 3. ınag boltaçı ärür : munı munçulayu adın-
’yn’q pwlt’čy ’rwr : mwńy mwńčwl’yw ’’dyn

(133) 4. ka utsukmak-sız ulug kaḍır yavlak ulug
q̈’ ’wtswqm’q syz ’wlwq q̈’tyr y’vl’q ’wlwq

(134) 5. küçlüg küsün-lüg : ulug çog-lug yalın-
kwyčlwk kwyswn lwk : ’wlwq čwq lwq y’lyn

U 388 (T III M 225 (11)

(Taishō No: 977 404c 12-15; U II 59; Porció T1 60-64; RRT 137-141)

(135) 1. lıg : ulug yavlak : ulug yürüŋ : ulug yalı-
lyq ’wlwq y’vl’q : ’wlwq ywrwnk : ’wlwq y’ly

(136) 2. nadaçı : ulug çog-lug ulug psak-lıg : ulug
n’d’čy : ’wlwq čwq lwq ’wlwq ps’k lyq : ’wlwq

(137) 3. yürüŋ ton-lug : tözün oẓgurdaçı tüg-
ywrwnk twn lwq : twyz wn ’wsq̈wrd’čy twyk

(138) 4. miş alın-lıg ymä : utmış çavıkmış
myš ’’lyn lyq ym’ : ’wtmyš č’vyq̈myš

(139) 5. v(a)çir psak-lıg : lenhu-a b(ä)lgülüg : v(a)çir
včyr ps’q lyq : lynq̈w ’ plkwlwk : včyr

U 389 (T III M 225 (21) – a sayfası

(Taishō No: 977 404c 14-17; U II 60; Porció T1 64-68; RRT 142-146)

(140) 1. lakşan-lıg adı[n]-ka utsukmaksız psak-
l’kṣ̈’n lyq ’’dy/ q̈’ ’wtswq̈m’q̈syz ps’q

(141) 2. lıg ymä ök : v(a)ç[i]r tumşuk-lug keŋ küväz[78]
lyq ym’ ’wk : vč/r twmṣ̈wq lwq kyńk kwyv’z

(142) 3. ymä : amrılmış t[(ä)ŋri-lä]*r*kä[79] inçip ayatı-
ym’ : ’mrylmyš t//// //rk’ ’ynčyp ’’y’ty

[78] U II 60, 2 *king kövez.*
[79] U II 60, 3 *t...kä*; RRT 259, 144 *t[(ä)ŋrilä]rkä*.

(143) 4. lmış : amrılmış alt[un psa]k-lıg[80] : ulug

lmyš : ’’mrylmyš ’’lt// ///k lyq : ’wlwq

(144) 5. yürüŋ öŋlüg tö[zü]n yürüŋ ton-lug

ywrwńk ’wyńklwk twy/ /n ywrwńk twń lwk

U 389 (T III M 225 (22))[81] – b sayfası

(Taishō No: 977 404c 17-19; U II 60; MalovSitā 93, 16; Porció T1 69-74; RRT 147-151)

(145) 1. tözün kutgardaçı u*lu*g küçlüg küsün-lüg

twyz wn q̈wtq̈’rd’čy ’wlwq kwyčlwk kwyswn lwk

(146) 2. ölüm-süz v(a)çir sınç[ırl]ıg[82] : ymä v(a)çir-lıg

’wylwm swz včyr syńč// /yq : ym’ včyr lyq

(147) 3. urı-nıŋ uguşı[n el]tindäçi[83] v(a)çir elig-

’wry nynk ’wq̈wšy/ ///tynd’čy včyr ’ylyk

(148) 4. lig v(a)çir arvış-l[ı]g şopag[84] altun psak-

lyk včyr ’’rvyš l/q s̱wp’q ’’ltwn ps’k

---

[80] U II 60, 4 *alt... ...k-lıg*; RRT 259, 145 *alt[un psa]klıg*.

[81] Bu ve haricinde 15 fragmanın Malov (1930) tarafından dökme Uygur harfli baskısı ve çevirisi verilmiştir. Malov yayımındaki bu 1 numaralı fragman hariç aynı yayımdaki diğer fragmanlar ve daha sonra bahsedilecek olan bazı fragmanlar IOM RAS’ta muhafaza edilmektedir. Fragmanlar SI 4502 numarasıyla kaydedilmişlerdir ancak henüz bir katalogları oluşturulmadığından bu numaralar hakkında bir kesinlik yoktur. Fragmanların orijinalleri görülmüş olup henüz gerekli izinler sağlanmadığından bu çalışmanın faksimile kısmına Malov yayımındaki fragmanlar eklenmiştir. Malov’un yayımladığı çalışmadaki 16 numaralı fragman (1930, s. 93) bu fragmana paraleldir. Ayrıca **U 4658 (T I µ)** –b fragmanı da buna paraleldir:

1. töz-ün kutgarda[čı] ulug küčlüg küsün-lüg
   twyz wn q̈wtq̈’rd’// ’wlwq kwyčlwk kwyswn lwk
2. ölüm-süz v(a)çir sınçırlıg ymä : v(a)çir-lıg
   ’wylwm swz včyr syńčyr lyq ym’ : včyr lyq
3. [urı-nıŋ] uguş-ın eltindäçi : v(a)çir elig-
   //// ’wq̈wš yn ’yltynd’čy : včyr ’ylyk
4. [lig] v(a)çir arvış-lıg şopag altun [p]sak-
   /// včyr ’’rvyš lyq s̱wp’q ’’ltwn /s’k
5. [lıg] kusumba hu-a öŋlüg vairoçana :
   /// kwswmp’ q̈w ’ ’wyńklwk v’yrwč’ń’ :

[82] Paralel olan Malov No: 16 ve U 4658 (T I µ) –b fragmanlarından tamamlanmıştır. U II 60, 2 *sınç...[ıq-lı]g*; Porció T1, satır 70 *vajra-chain*; RRT 260, 148 *sınç[ırl]ıg*.

[83] Paralel olan Malov 16 ve u 4658 (T I µ) –b fragmanlarından tamamlanmıştır. U II 60, 3 “*[tu]-tındaçı*”; Porció T1, satır 71 “upholder”; RRT 260, 149 *[el]tindäçi*.

[84] U II 60, 4 *s̱ubuγ*; Malov, 1930, s. 93, notlar *šubaγ*.

(149) 5. lıg kusumba hu-a öŋlüg vairoçana :

lyk kwswmp’ q̈w ’ ’wyńklwk v’yrwč’ń’ :

Malov No: 1[85] (U 4658- c fragmanı**)**

(Taishō No: 977 404c 19-21; U II -; MalovSitā 88,1; Porció T1 74-78; RRT 152-157)

(150) 1. uguş-lug[86] ärdini-lig ymä ök y(a)ruk-

’wq̈wš lwq ’rdyny lyk ym’ ’wk yrwq

(151) 2. lug : ançulayu kälmiş uguş-lug çavıkmış :

luq : ’’nčwl’yw k’lmyš ’wq̈wš lwq č’vyqmyš :

(152) 3. uşnir lakşan-lıg artokrak küväz altun

’wş̱nyr l’kş̱’n lyq ’rtwqr’q̈ kwyv’z ’’ltwn

(153) 4. [v(a)ç]ir-lıg y(a)ruk köz-lüg v(a)çir tumşuk-

//yr lyq yrwq kwyz lwk včyr twmş̱wk

(154) 5. [lug] : yürüŋ ymä[87] : yipün lenhu-a köz-

/// : ywyrwnk ym’ : yypwn lyńqw ’ kwyz

(Boşluk)

Malov No: 13 (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 404c 21-22; U II -; MalovSitā 92, 13; Porció T1 81-85; RRT 158-162)

(155) 1. lüg [yürüŋ][88] ymä : yipün lenhu-a [köz]-

lwk ////// ym’ : yypwn lyńqw ’ ////

(156) 2. lüg : amrılmış yavalmış köŋül-lüg ymä :

lwk : ’’mrylmyš y’v’lmyš kwynkwl lwk ym’ :

(157) 3. ätöz ädgü-sin biltäçi ay t(ä)ŋri y(a)ruk-

’t’wyz ’dkw syn pylt’čy ’’y tnkry yrwq̈

---

[85] Bu fragmana IOM RAS koleksiyonunda ulaşılamamıştır. Malov’un yayımladığı bu fragmana paralel olan U 4658 (T I µ)- c fragmanı bulunmaktadır. Malov No: 1’de, son satırın başında oldukça eksiklik bulunduğundan bu çalışma da U 4658 (T I µ) -c fragmanıyla birlikte işlenmiş, paralel olan bu fragmana bu yüzden dipnotta yer verilmemiştir.

[86] AH 11, 56 *uluş-lug*.

[87] U 4658 (T I µ) -c fragmanından tamamlanmıştır. Malov No: 1 “...”; RRT 260, 157 [*lug : yürüŋ ymä*].

[88] Bu sözcük Nagoya’daki Tachibana koleksiyonundan (S*ammlung Tachibana in Nagoya*) paralel bir fragmandan tamamlanabilmektedir (bk. RRT 260, 158). Ayrıca bu satırın Malov No: 1 fragmanının son satırıyla aynı olduğu ve eksik sözcüklerin yine buradan tamamlanabileceği görülmektedir.

(158) 4. lug : munçulayu bolar mudur kuvrag-ları : alku

lwq : mwnčwl’yw pwl’r mwdwr qwvr’ql’ry : ’’lqw

(159) 5. ana-lar kuvrag-ı birlä ymä : olar barç[a][89]

’’ń’ l’r qwvr’q y pyrl’ ym’ : ’wl’r p’rč/

Malov No: 14 (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 404c 22-?; U II -; MalovSitā 92, 14; Porció T1 85-86; RRT 158-162)

(160) 1. kamag-un : meni[90] terin-im kuvrag-ı*m* [birlä][91]

q’m’q wn : myńy tyryn ym qwvr’q y/ /////

(161) 2. alku tınl(ı)g-lar-nı ymä küzädmäk [*kılu][92]

’’lq̈w tynlq l’r ńy ym’ kwyz ’dm’k ////

(162) 3. y(a)rlıkazun-lar : ’wwm ’yrẕ y k’ń’ py/////

y’rlyq̈’zwn l’r :

(163) 4. s’rv’ t’t’k’d’ ’wş̱nyš ’ syt’d’p’tyry [*qwnk][93]

(164) 5. twrwm q̈yryş̱dwrwm : č’mp’qk’ry qwnk twrwm [*qyryş̱][94]

Nagoya’daki Tachibana Koleksiyonundan bir Fragman[95] (Dhāraṇī)

(Taishō No: 977 ?; U II -; Porció T1 Mantra 87-90; RRT 168-170)

(165) 1. [dwrwm] ... k’ry qwńk twrwm qyryş̱dwrwm

---

[89] RRT 260, 162 *barç[a]*.

[90] Burada kişi zamiri olan “ben” için “e”li (y) bir yazım mevcuttur. Oysaki çalışmamızda 7. satırda geçen “mäniŋ” biçiminde “ä”li (’) yazım bulunmaktadır.

[91] Bu ve alt satırlarda bulunan [*kılu*], [*qwnk*] ve [*qyryş̱*] parçacıkları da Nagoya’daki Tachibana koleksiyonundan (S*ammlung Tachibana in Nagoya*) paralel bir fragmandan tamamlanabilmektedir (bk. RRT 261, 163.

[92] RRT 261, 164’ten metin tamamlaması yapılmıştır.

[93] Porció T1, satır 86 *hūṃ* ~ Uyg. metinde *qwnk* şeklinde çeviriyazısı yapılmıştır. RRT 261, 166’da da aynı şekilde metin tamamlaması yapılmıştır.

[94] RRT 261, 167’den metin tamamlaması yapılmıştır.

[95] Nagoya’daki Tachibana koleksiyonuna ait olup oldukça eksik durumda bulunan bir fragmandır (*Dhāraṇī* metni). Sözü edilen fragman, Japonya’da bir banka kasasında muhafaza edilmekte olup orijinaline ne yazık ki ulaşılamamıştır (Zieme, k.b.). Bu fragman RRT 261, 168-170’de U 4477 fragmanından bağımsız bir fragman olarak gösterilmiştir. Bunun aksine AH 11, ss. 56-57’de, U 4477 ile Tachibana fragmanı birbirine paralel fragmanlar olarak belirtilmiştir. Porció T1’i göz önünde bulundurduğumuzda bu *Dhāraṇī* metninin 89-90 numaralı satırlardaki *Mantra* kısmına denk geldiğini görmekteyiz. U 4477’de bulunan *Dhāraṇī* ise aynı mantrada 93-95 numaralı satırlara denk gelmektedir. Her satırda tekrar edilen *hūṃ drūṃ hrī ṣṭoṃ* (EUyg. metindeki *qwṅk twrwm qyryş̱dwrwm*) sesleri, iki fragmanın birbirine paralel olduğu izlenimini uyandırsa da iki farklı fragman olduklarını düşünmekteyiz (Mantra için bk. Porció, 2000, ss. 9-10, satır 86-97).

(166) 2. [ ] [qwn]*k* twrwm qyryṣ̈dwrwm [...

(167) 3. [ ] k’ry [...

(Boşluk)

U 4477 (T III M 225 (24))

(Taishō No: 977 ?; U II -; Porció T1 Mantra 93-95; RRT 171-174)

(168) 1. [ ]

(169) 2. [ ]/ k’ry qwńk [...

(170) 3. [ ] šydyn’n kyr’q’ [...

(171) 4. [ ] qwńk twrwm qyr[yšdwrwm][96]

(172) 5. [ ] ń’kṣ̈’dyr’ń’ń [...

U 4721 (T III M 225)[97]

(Taishō No: 977 405a 7-8; U II -; Porció T1 Mantra 95-97; RRT -)

(173) 1. qwnk twrwm qyryšdwrwm [...

(174) 2. ń’ń vytv’ńs’ń’ k’ry qwnk [...

(175) 3. r’ks ’ r’ks ’ m’n : küzädzü*n*[...

: kwyz ’dz wn

(176) 4. tınl(ı)g-larıg ymä : yükünürm(ä)n [...

tynlq l’ryq ym’ : ywkwnwrmn

(177) 5. -kä : alku ançulayu kälmiş-lär[...

k’ : ’’lqw ’’nčwl’yw k’lmyš l’r

---

[96] Porció (2003b, s. 102) *qyr*[*yšdwrwm*].

[97] Bu fragman AH 11, 57’de, U 4477 fragmanında olduğu gibi Tachibana koleksiyonundaki *Dhāraṇī* fragmanına paralel olarak verilmiştir. RRT’ye ise bu fragman dâhil edilmemiştir. Porció’nun çalışmamıza da dâhil ettiğimiz, Brahmi yazılı açıklamaların bulunduğu bazı *Dhāraṇī*lerin *Mantra* bölümlerini ve Budist adlarını ele aldığı *On the Brāhmī Glosses of the Sitātapatra Text* adlı makalesinde, U 4477 ve U 4721 fragmanları birbirinin devamı olarak ele alınmış ve Sanskrit karşılığı verilmiştir (2003b, s. 102):
sarvayakṣarākṣasagrahāṇām vidhvaṃsanakarī | hūm drūṃ hrī ṣṭroṃ caturaśītīnāṃ grahasahasrāṇāṃ vidhvaṃsanakarī | hūm drūṃ hrī ṣṭroṃ aṣṭāviṃśatīnām nakṣatrāṇāṃ prasādanakari | hūm drūṃ hrī ṣṭroṃ aṣṭānām-mahāgrahāṇāṃ vidhaṃsanakarī | hūm drūṃ hrī ṣṭroṃ rakṣa rakṣa māṃ.
Bu kısım Porció T1’de 93-97 numaralı satırlara denk gelmektedir. (Sankrit karşılıkları için ayrıca bk. SHT IV 277-278). Bu nedenle U 4477’den sonra U 4721 fragmanını da çalışmamıza ekledik.

(Boşluk)

Malov No: 2 (IOM RAS SI 4502)[98]

(Taishō No: 977 405a 11-13; U II -; MalovSitā 89, 2; Porció T1 99-104; RRT 175-180)

(178) 1. [ ] ulug : v(a)çir tutdaçı üç uguş-lug

’wlwq : včyr twtd’čy /wyč ’wq̈wš lwq

(179) 2. [man]ḍal-ta[99] oom enç äsän kılzun meni :

///t’l t’ ’wwm ’ynč ’s’n q̇ylzwn myńy

(180) 3. [alku][100] tınl(ı)g-larıg ymä : el han korkınç-

///// tynlq l’ryq ym’ : ’yl q̈’n q̈wrq̈ynč

(181) 4. [ıntın][101] : ogrı[102] korkınç-ınt[ı]n : oot kork-

///// : ’wqr/ //rq̈ynč ynt/n : ’wwt q̇wrq

(182) 5. [ınç][103]-ıntın : suv korkınç-ıntın : agu

ynč yntyn : swv q̈wrq̇ynč yntyn : ’’q̈w

---

[98] Bu ve sonraki fragman Röhrborn ve Róna-Tas’ın yayımlarında St. Petersburg M 431 fragmanı şeklinde verilmiştir. Bu fragmana paralel **U 4472 (o.F.)** fragmanı bulunmaktadır:

1. [... ulug : v(a)çir tutdaç]ı üç uguş-lug
   ///// //// //////y ’wyč ’wq̈wš lwq
2. [manḍal-ta enç] äsän kıl[z]un meni :
   ////// // //// ’s’n q̇ylzwn myńy :
3. [alku tınl(ı)g-larıg ym]ä : el han korkınç
   ///// ///// ///// //’ : ’yl q̈’n q̈wrq̈ynč
4. [ıntın : ogrı korkınç]–ıntın : oot kork-
   ///// ///// /////// yntyn : ’wwt q̇wrq
5. [ınč-ıntın : suv kork]ınç-ıntın : agu
   /// ///// /// ////ynč yntyn : ’’q̈w

[99] Bk. Porció T1, dipnot 147 *maṇḍala*; RRT 261, 177 *[man]ḍalta*.

[100] Porció T1, satır 100 “all sentient beings”; RRT 261, 178.

[101] Sonraki satırlarda *korkınç-ıntın* şeklinde devam eden bir kalıp bulunduğu için bu durum esas alınarak metin tamamlaması yapılmıştır. Ayrıca bk. RRT 262, 179.

[102] RRT 262, 179 *ugrı*. Ayrıca Malov’un yayımında (Malov, 1930, s. 89) bu fragmandaki eksik kısım gösterilmemiştir.

[103] Malov 89; RRT 262, 180. SI 4502 numarasıyla kayıtlı olan bu fragmanda bu kısım eksiktir. Ancak Malov yayımında bu kısımda bir eksiklik olduğu belirtilmemiştir.

Malov No: 3 (IOM RAS SI 4502)[104]

(Taishō No: 977 405a 14; U II -; MalovSitā 89, 3; Porció T1 105-111; RRT 181-185)

(183) 1. korkınç-ıntın : bı bıçgu korkınç-ıntın
ɋwrɋynč yntyn : py pyčqw qwrɋynč yntyn

(184) 2. yagı korkınç-ıntın : adın-larnıŋ süü
y’ɋy ɋwrɋynč yntyn : ’’dyn l’rnynk sww

(185) 3. çärig korkınç-ıntın : aç kız korkınç-
č’ryq ɋwrɋynč yntyn : ’’č ɋyz ɋwrɋynč

(186) 4. ıntın : yad yagı korkınç-ıntın tolı
yntyn : y’d y’ɋy ɋwrɋynč yńtyn twly

(187) 5. korkınç-ıntın : üdsüz ölüm-lüg korkınç-
ɋwrɋynč yntyn : ’wydswz ’wylwm lwk ɋwrɋynč

Malov No: 4 (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 405a 15-16; U II -; MalovSitā 89, 4; Porció T1 112-117; RRT 186-190)

(188) 1. tın[105] yer täprämäk-lig korkınç-tın :
tyn yyr t’pr’m’k lyk ɋwrɋynč tyn :

---

[104] Bu fragmana paralel fragmanlardan ilki **U 4223 (T II T 630)**’dir:

1. korkınç-ın[tın : bı bıçgu korkınç-ıntın]
ɋwrɋynč yn/// // ///// /////// /////
2. [yagı] korkınç[-ıntın : adın-larnıŋ süü]
//// ɋwrɋynč ///// ///// /////// ///
3. [çär]ig korkınç [-ıntın : aç kız korkınç-]
///yk ɋwrɋynč ///// /// /// ///////
4. ıntın : yad ya[gı korkınç-ıntın tolı]
yntyn : y’d y’// /////// ///// ////
5. korkınç-ıntın : [üdsüz ölüm-lüg korkınç]
ɋwrqynč yntyn /////// ////// /// ///////

İkinci paralel fragman ise **U 4265 (T III 218.519)** fragmanıdır:

1. [korkınç-ıntın : bı] *b*ıçgu kor[kınç]-ıntın
/////// ///// // pyčqw qwr//// yntyn
2. [yagı korkınç-ıntın :] adın-lar-nıŋ süü
//// /////// ///// ’’dyn l’r nynk sww
3. [çärig korkınç-ıntın : aç] kız korkınç-
///// /////// ///// /// ɋyz ɋwrɋynč
4. [ıntın : yad yagı korkınç-ıntın] tolı
///// /// //// /////// ///// twly

[105] Bu ve sonraki satırda *korkınç-ıntın* biçimi yerine *korkınç-tın* biçimi kullanılmış, yani ayrılma durumu eki iyelik eki olmaksızın isim üzerine gelmiştir.

(189) 2. yaşın tüşmäk-lig korkınç-tın : el-
y’ş̱yn twyş̱m’k lyk q̈wrq̈ynč tyn : ’yl

(190) 3. niŋ han-nıŋ kıy(ı)n[106] kagut korkınç-
nynk q̈’n nynk q̇yyn q̈’q̈wt q̈wrq̈ynč

(191) 4. ıntın : t(ä)ŋri korkınç-ıntın luu korkınç-
yntyn : tnkry q̈wrq̈ynč yntyn lww q̈wrq̈ynč

(192) 5. ıntın : viçin : korkınç-ıntın :[107] kaḍır
yntyn : vyčyn : q̈wrq̈ynč yntyn : q̈’tyr

Malov No: 5[108] (IOM RAS SI 4502)

---

[106] RRT 262, 188 *kıyn kagut*.

[107] Malov’un çalışmasında yoktur.

[108] Bu fragmana paralel üç fragman bulunmaktadır. Bunlardan ilki **U 4355 (o.F.)** fragmanıdır:

1. [ ]
2. [kum korkınç-ıntın garude kuş kork]ınç-
/// /////// ///// ////// /// ////ynč
3. [ıntın : alku ig käm ada tud]a sıkış
///// ///// /// /// //// ///’ syq̈yš
4. [taŋış korkınç-lar-ıntın : yäk-lä]r kork-
///// /////// /// ///// /// //r q̈wrq
5. [ınç-ıntın : t(ä)ŋri tutmak-tın :] luu
/// ///// ///// ////// /// lww :

İkincisi ise **U 4387 (o.F.) + U 4416 (o.F.)** fragmanlarıdır. U 4416’daki ilk satırda bulunan *n* harfinin zarar görmüş olması haricinde U 4387 ve U 4416 fragmanları neredeyse birbirlerinin aynısıdır (bk. AH 11, 59).

1. [ ]
2. **[kum korkı]nç**[-ıntın garude kuş korkınç-]
/// /////nč ///// ////// /// ///////
3. [ıntı]n : alku i[g käm ada tuda sıkış]
////n : ’’lq̈w ’y/ /// //// //// /////
4. [taŋış] korkınç-lar[-ıntın : yäk-lär kork-]
///// q̈wrq̈ynč l’r ///// /// /// /////
5. [ınç]–ıntın : t(ä)ŋr[i tutmak-tın : luu]
/// yntyn : tnkr/ ////// /// ///

Üçüncüsü ise **U 4481+ U 4453** fragmanlarıdır:

1. **[yavlak käyi]k-lär kork**[ınç-ıntı]n : isig
////// ////k l’r q̈wrq̈/// ////n : ’ysyk
2. **[kum korkın]ç-ıntın gar**[ude kuş ko]rkınç-
/// //////č yntyn k’r/// /// //rq̈ynč
3. **[ıntın : a]lku ig k**[am ad]a tuda sıkış
///// /lq̈w ’yk ’ k// ///’ twd’ syq̈yš
4. **[taŋış ko]rkınç-lar-ıntın** : yäk-lär kork-
////// //rq̈ynč l’r yntyn : y’k l’r q̈wrq

(Taishō No: 977 405a 16-17; U II -; MalovSitā 90, 5; Porció T1 115, 118-125; RRT 191-195)

(193) 1. yavlak käyik-lär korkınç-ıntın : isig
y’vl’k k’yyk l’r q̈wrq̈ynč yntyn : ’ysyk

(194) 2. kum korkınç-ıntın garude kuş korkınç-
q̈wm q̈wrq̈ynč yntyn k’rwdy q̈wš q̈wrq̈ynč

(195) 3. ıntın : alku ig käm ada tuda sıkış
yntyn : ’’lq̈w ’yk k’m ’’d’ twd’ syq̈yš

(196) 4. taŋış korkınç-lar-ıntın : yäk-lär kork-
t’nkyš q̈wrq̈yč l’r yntyn : y’k l’r q̈wrq

(197) 5. ınç-ıntın : t(ä)ŋri tutmak-tın : luu
ynč yntyn : tnkry twtm’q̈ tyn : lww

Malov No: 6[109] (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 405a 17-18; U II -; MalovSitā 90, 6; Porció T1 115, 126-135; RRT 196-201)

(198) 1. tutmak-tın : asure tutmak-tın : yäk
twtm’q̈ tyn : ’’swry twtm’q̈ tyn : y’k

(199) 2. tutmak-tın :[110] rakşaz tutmak-tın ganḍar-
twtm’q̈ tyn : r’kš̱’z twtm’q̈ tyn k’nt’r

---

5. [ınç-ı]**ntın : t(ä)ŋri tutmak**-tın : luu
/// /ntyn : tnkry twtm’q tyn : lww

[109] Bu fragmanın 4. satırından, sonraki fragmanın 3. satırına kadar paralel olan **U 2749 (T II M 501)** fragmanı (Zieme, k.b.) ile yine bu fragmanın 4. satırından, sonraki fragmanın 4. satırına kadar paralel olan **U 2752 (T II M 504)** fragmanı (k.b. Zieme) bulunmaktadır. U 2749 fragmanı 5 satırdan, U 2752 fragmanı ise 6 ya da üzeri satırdan oluşmaktadır:

U 2749	**U 2752**
1. [garuḍe tutmak-tın : ma]*r*ute tutmak-tın : ////// ////// /// //rwty twtm’q tyn :	1. garuḍe tutmak-tın : ma[*r*ute tutmak-tın :] k’rwty twtm’q tyn : m’//// ////// ///
2. [kinare tutmak-tın :] mahorage tutmak-tın : ////// ////// /// m’qwr’ky twtm’q tyn	2. kinare tutmak-tın : [mahorage tutmak-tın :] kyn’ry twtm’q tyn //////// ////// ///
3. [manuşi tutmak-tın :] amanuži tutmak-tın : ////// ////// /// ’’m’nwẓ y twtm’q tyn	3. manuşi tutmak-tın : [amanuži tutmak-tın :] m’nwš̱y twtwm’q tyn /////// / ////// ///
4. [pret tutmak-tın : pi]şaçe tutmak-tın : //// ////// /// //š’čy twtm’q tyn :	4. pret tutmak-tın : p[işaçe tutmak-tın :] pryt twtm’q tyn p///// ////// ///
5. [kumbanḍe tutmak-tın :] puṭane tutmak-tın : //////// ////// // pwt’ny twtm’q tyn	5. kumbanḍe tutmak-t[ın : puṭane tutmak-tın :] kwmp’nty twtm’q t// ////// ////// ///
	6. kataputane tutmak-[tın : skanḍa tutmak-tın :] k’t’pwt’ny twtm’q tyn sk’nt’ twtm’q tyn

[110] Malov’un çalışmasında yoktur.

(200) 3. ve tutmak-tın : garuḍe tutmak-tın :
vy twtm’q̈ tyn : k’rwty twtm’q̈ tyn :

(201) 4. marute tutmak-tın : kinare tutmak-tın :
m’rwty twtm’q̈ tyn : kyń’ry twtm’q̈ tyn :

(202) 5. mahorage tutmak-tın : manuşi tutmak-
m’qwr’ky twtm’q̈ tyn : m’nwş̱y twtm’q̈

Malov No: 7[111] (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 405a 19-20; U II -; MalovSitā 90, 7; Porció T1 115, 136-146; RRT 202-206)

(203) 1. tın :[112] amanuži tutmak-tın : pret
tyn : ’’m’nwẓ y twtm’q̈ tyn : pryt

(204) 2. tutmak-tın : pişaçe tutmak-tın : kum-
twtm’q̈ tyn : pyš̱’čy twtm’q̈ tyn : kwm

(205) 3. banḍe tutmak-tın puṭane tutmak-tın
p’ńty twtm’q̈ tyn pwd’ńy twtm’q̈ tyn

(206) 4. kataputane tutmak-tın skanḍa tutmak-
k’t’pwd’ny twtm’q̈ tyn sk’ńt’ twtm’q̈

(207) 5. tın utmada tutmak-tın apasmar tutmak-
tyn ’wtm’d’ twtm’q̈ tyn ’’p’sm’r twtm’q

[111] Değişen satır sıralamasıyla birlikte bu fragmana paralel ve 2 satırı korunmuş olan **U 4633 (T II D)** fragmanı bulunmaktadır:

1. [... tutmak-tın : pret tutmak] t*utmak*-
////// /// //// ////// t/tm’q
2. [tın : pişaçe tutmak-tı]n : kumbanḍe
/// ////// ////// //n : kwmp’nty

[112] Malov’un çalışmasında yoktur.

***U 9206 (*T III M 182 (1))** –a sayfası[113], [114]

(Taishō No: 977 405a 17-21; U II 64; Porció T1 145-157; RRT 207-211)

(208) 1. tın çay-a[115] tutmak-tın : oṣṭarake[116] tutmak-
tyn č'y ' twtm'q̈ tyn : 'wsd'r'ky twtm'q

(209) 2. tın : irevati[117] tutmak-tın : çamika
tyn : 'yryv'ty twtm'q tyn : č'myk'

(210) 3. tutmak-tın : şakuni tutmak-tın : matar-
twtm'q tyn : š'kwny twtm'q tyn : m't'r

(211) 4. nanḍi tutmak-tın : lambika tutmak-tın :
n'nty twtm'q tyn : l'mpyk' twtm'q tyn :

---

[113] Bu fragmanlar dokuz adet birbirine bitişik sayfadan oluşmaktadır. Daha önce bu iki fragmanın transkripsiyonları Müller tarafından U II'de yapılmış ve diğer kayıp fragmanlar gibi (T III M 225 (6), (7), (8), (9) ve (10)) savaş sonrasında kaybedildikleri düşünülüp "verschollene Blätter" şeklinde değerlendirilmişlerdir. Pchelin ve Raschmann'ın *Written Monuments of the Orient* dergisindeki yazılarında, T III M 182 (1) ve (2) (*U 9206) fragmanlarının orijinallerini görebilmekteyiz (bk. Pchelin ve Raschmann, 2016, ss. 23-24). İlk iki sayfanın oluşturduğu *U 9206 fragmanından sonra yapıştırılarak eklenmiş olan *U 9207 fragmanıyla devam etmektedir.

[114] Pchelin ve Raschmann tarafından yayımlanan bu fragman haricinde *U 9206 a ve b, *U 9207 a, b, c ve d sayfalarına paralel olan IOM RAS'ta SI 4571 kaydıyla muhafaza edilen diğer fragmanlar da bulunmaktadır. Bu fragmanlar arasında ortografik ve bir takım satır dizilişi farklılıkları bulunmaktadır. Bu fragmanların kataloğu henüz oluşturulmadığından fragmana ait belirli bir katalog numarası verilememektedir. Bu yüzden IOM RAS SI 4571'de bulunan bu fragmanlar için "1, 2 ve 3" şeklinde bir ayrım yapılacaktır:

IOM RAS SI 4571 (1)

1. -tın çay-a tutmak-tın : oṣṭarake tutmak-
tyn c'y ' twtm'q̈ tyn : 'wsd'r'ky twtm'q

2. tın : irevati tutmak-tın : çamika tut-
tyn : 'yryv'ty twtm'q tyn : č'myk'

3. mak-tın : şakuni tutmak-tın : matar-
m'q̈ tyn : ş̈'kwny twtm'q tyn : m't'r

4. nanḍi tutmak-tın : lambika tutmak-tın
n'nty twtm'q̇ tyn : l'mpyk' twtm'q̈ tyn

5. şamika tutmak-tın : alambana tutmak-
ş̈'myk' twtm'q̈ tyn : ''l'mp'n' twtm'q̈

[115] U II 64, 1 *çai-a*.
[116] U II 64, 1 *çai-a*" ve "*osdaraki*.
[117] U II 64, 2 *irivati*.

(212) 5. şamika[118] tutmak-tın : alambana tutmak-
ş̣’myk’ twtm’q tyn : ’’l’mp’n’ twtm’q

***U 9206 (*T III M 182 (2))** –b sayfası[119]

(Taishō No: 977 405a 17-22; U II 64; Porció T1 157-162; RRT 212-216)

(213) 1. tın : ḍakini tutmak-tın : kaṭaḍakini tutmak-
tyn : t’kyny twtm’q tyn : k’t’t’kyny twtm’q

(214) 2. tın : kataŋkaṭa mali-ta ulatı-lar-nıŋ
tyn : k’t’nkk’d’ m’ly t’ ’wl’ty l’r nynk

(215) 3. tutmak-lıg ada-lar-ıntın alku tutdaçı-
twtm’q lyq ’’d’ l’r yntyn ’’lqw twtd’čy

(216) 4. lar-tın enç äsän kılzun meni : poo[120]
l’r tyn ’ynč ’s’n q̈ylz wn myny : pww

(217) 5. sigşil kundaçı-lar karın-takı känçig
sykšyl q̈wnd’čy l’r q̈’ryn t’q̈y k’nč yk

[118] RRT 264, 211 *samika*. *U 9206-a fragmanındaki bu sözcük *samika* (s’myk’) şeklinde yazılmıştır. Ancak paralel olan ve yukarıda da belirtilen IOM RAS fragmanında sözcük *şamika* (ş̣’myk’) biçimindedir. IOM RAS fragmanındaki biçim esas alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Notlar 212 *şamika*.

[119] Bu fragmana paralel **IOM RAS 4571 (2)** fragmanı bulunmaktadır:

1. tın : ḍakini tutmak-tın : kaṭaḍakini tutmak-
tyn : t’kyny twtm’q̈ tyn : k’t’t’kyny twtm’q
2. tın : kataŋkaṭa mali-ta ulatı-lar-nıŋ
tyn : k’t’ńkk’d’ m’ly t’ ’wl’ty l’r nynk
3. tutmak-lıg ada-lar-ıntın alku tutdaçı-
twtm’q̈ lyq ’’d’ l’r yntyn ’’lq̈w twtd’čy
4. lar-tın : enç äsän kılzun meni : poo[119]
l’r tyn : ’ynč ’s’n q̇ylz wn myńy : pww
5. sigşil kundaçı-lar karın-takı känçig
sykšyl q̈wńd’čy l’r q̈’ryn t’q̈y k’nč yk

[120] U II 64, 9 *buu*.

*U 9207 (T III M 231) –a sayfası [121], [122]

(Taishō No: 977 405a 22-b1; U II 60-61; LeCoq 106, 1-5 (Tafel 5) ; Porció T1 163-172; RRT 217-222)

(218) 1. kundaçı-lar : kan içtäçi-lär : münçik aş-lıg-
qwnd’čy l’r[123] : q’n ’yčt’čy l’r : mwynčyk[124] ’’š lyq

(219) 2. lar ät aş-lıg-lar : yakrı aş-lıg-lar :
l’r ’t ’’š lyq l’r : y’q̈ry ’’š lyq l’r :

[121] Bulunduğu yer numarası T III M 231 olan bu fragman, U II’de faksimileleri hariç olarak yayımlanmasının yanında, diğer kaybedilen fragmanların aksine büyük bir şans eseri Le Coq (1919) tarafından MSOS’ta yayımlanmış ve daha sonra faksimileler (4 fragman/ sayfa) ile SEDTF içerisine dâhil edilmiştir. Ancak daha sonra bu fragmanlara da ulaşılamadığı için araştırmacılar tarafından “verschollene Blätter” olarak nitelendirilmişlerdir. 2016 yılına kadar orijinal faksimilelerin baskılarına bu yayım ile ulaşılabilmekteydi. Daha sonra ise Pchelin ve Raschmann yayımıyla T III M 231’de bulunan fragmanları *U 9207 kayıt numarasıyla görebilmekteyiz (Pchelin ve Raschmann, 2016, s. 24). *U 9206 fragmanına yapıştırılarak eklenen *U 9207 (T III M 231) fragmanı, sonraki fragman olan *U 9208’e yapıştırılmış uzun bir fragmandır. * U 9207’nin *U 9206’ya yapıştırılmış olan ilk 3 sayfası, Pchelin ve Raschmann yayımındaki fragman fotoğrafında diğerlerinin aksine 5 satır değil 4 satır olarak görünmektedir.

[122] Bu fragmana paralel **IOM RAS 4571 (3)** fragmanı bulunmaktadır:

1. -kundaçı-lar : kan içtäçi-lär : münçik aş-lıg-
q̇wnd’čy l’r : q’n ’yčt’čy l’r : mwyńčyk ’’š lyq

2. lar ät aş-lıg-lar : yakrı aş-lıg-lar :
l’r ’t ’’š lyq l’r : y’q̈ry ’’š lyq l’r :

3. yilik aş-lıg-lar : tugmış-ıg kundaçı-lar
yylyk ’’š lyq l’r : twq̈myš yq q̈wńd’čy l’r

4. isig özüg kundaçı-lar : yagış aş-lıg-
’ysyk ’wyzwk q̈wnd’čy l’r : y’q̈yš ’’š lyq

5. lar : psak kundaçı-lar : yıd aş-lıg-lar :
l’r : ps’k q̈wn̈d’čy l’r : yyd ’’š lyq l’r :

[123] Le Coq tarafından yayımlanan fragmana bakıldığında transliterasyon tarafımızdan “q̇wnd’čy” şeklinde yapılabilmektedir. Ancak Le Coq çalışmasında transliterasyon yapmadığından burada satır numarası verilememektedir.

[124] Le Coq tarafından yayımlanan fragmana bakıldığında transliterasyon “mwyńčyk” biçiminde olmalıdır.

(220) 3. yilik aş-lıg-lar : tugmış-ıg[125] kundaçı-lar[126]

[125] U II 61, 3 ve Le Coq 106, 3 *togmış-ıg*.

[126] Bu fragmana paralel U 4611 (o.F.) ve U 4716 (T III M 225) fragmanları bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan **U 4611 (o.F.)** fragmanı, *U 9207 (T III M 231) –a sayfasının 4. satırından, yine aynı sayılı fragmanın b sayfasının 4. satırına kadar olan kısma paraleldir. Ancak iki fragmanın satırları ve kelimeleri yer değiştirmiştir. Ayrıca bazı kelimelerde *aşlıg* ve *kundaçı* sözcükleri birbirinin yerine kullanılmıştır.

1. -lar : isig özüg kundaç[ı-lar yagış aş-]
   l’r : ’ysyk ’wyzwk q̈wṅd’č/ ///
2. lıg-lar : psak *a*ş-lıg-lar [: yıd aş-lıg-lar]
   lyq l’r : ps’k /š lyq l’r /// /// /// ///
3. hu-a aş-lıg-lar : tütsüg aş-[lıg-lar : tüş]
   q̈w ’ ’’š lyq l’r : twytswk ’’š /// /// ////
4. yemiş aş-lıg-lar : ı tarıg aş-l[ıg-lar oot-]
   yymyš ’’š lyq l’r : t’ryq ’’š l// /// ////
5. ka çöklämiş-ig yetäçi-lär : nä [nägü]
   q̈’ čwykl’myš yk yyt’čy l’r : ṅ’ ////

İkinci paralel fragman **U 4716 (T III M 225)** ise T III M 231’in ilk sayfasından, yine aynı sayılı fragmanın 3. sayfasının üçüncü satırına kadar olan kısma paraleldir. Ayrıca T III 182’nin 8. sayfasında olduğu gibi (*tugurmışıg yetäçi*) *yetäçi*, *kundaçı* yerine kullanılmıştır. Bu iki fragman arasında farklılık gösteren birkaç sözcükten birisidir. Ayrıca 3. satırdaki *münçük* sözcüğü 210 ve 297. satırların bulunduğu fragmanlarda *münçik* biçiminde yazılmıştır. Bu sözcükle birlikte fragmanın tamamındaki benzerlik dolayısıyla T III M 182’ye de paralel olarak gösterebiliriz. Diğerinde olduğu gibi bu fragmanda da satır ve kelimeler yer değiştirmiştir:

1. [ ]-lar
   l’r
2. [sigşil kundaçı-lar karın-takı kän]çig
   ////// /////// /// ///// //// ///čyk
3. [kundaçı-lar : kan içtäçi-lär :]münçük aş-lıg-
   /////// /// /// /////// /// mwyṅčwk ’’š lyq
4. [lar ät aş-lıg-lar : yakrı] aş-lıg-lar
   /// // /// /// ///// ’’š lyq l’r
5. [yilik aş-lıg-lar tug]mış-ıg yetäçi-
   ////// // /// /// ///myš yq yyt’čy

1. [lär : isig özüg kunda]çı-lar : yagış aş-
   /// ///// ////// /////čy l’r : y’q̈yš ’’š
2. [lıg-lar : psak kundaçı-lar :]yıd aş-lıg-lar
   /// /// //// /////// /// yyt ’’š lyq l’r
3. [tütsüg aş-lıg-lar: hu-a çäçäk] aş-lıg-lar : tüş-
   /////// /// /// /// // / ///// ’’š lyq l’r : twyš
4. [yemiş aş-lıg-lar : ı tarıg aş-lıg-]lar : oot-
   ///// /// /// /// // ///// /// /// l’r : ’wwt
5. [ka çöklämiş-ig ....] aş-
   // ///////// // ’’š

1. [lıg-lar : yetäçi-lär] yiriŋ
   /// /// ////// /// yyryṅk
2. [akıg aş-lıg-lar: söl a]ş-lıg-
   ///// /// /// /// //// //š lyq

yylyk ’’š lyq l’r : twq̈myš yq q̈wńd’čy l’r

(221) 4. isig özüg kundaçı-lar : yagış aş-lıg-
’ysyk ’wyzwk q̈wnd’čy l’r : y’q̈yš ’’š lyq

(222) 5. lar : psak kundaçı-lar : yıd aş-lıg-lar
l’r : ps’k q̈wnd’čy l’r : yyd ’’š lyq l’r

***U 9207 (T III M 231)** –b sayfası[127]

(Taishō No: 977 405a 25-27; U II 61; LeCoq 106, 6-10 (Tafel 5); Porció T1 173-182; RRT 223-227)

(223) 1. tütsüg[128] aş-lıg-lar : hu-a çäçäk aş-lıg-
twytswk ’’š lyq l’r : q̈w ’ č’č’k ’’š lyq

(224) 2. lar : tüş yemiş aş-lıg-lar : ı tarıg aş-
l’r : twyš yymyš ’’š lyq l’r : ’y t’ryq ’’š

(225) 3. lıg-lar : oot-ka çöklämiş-ig yetäçi-
lyq l’r : ’wwt q̈’[129] čwykl’myš yk yyt’čy

(226) 4. lär : yiriŋ aş-lıg-lar : akıg aş-lıg-lar :
l’r : yyrynk ’’š lyq l’r : ’’q̈yq[130] ’’š lyq l’r :

---

3. [lar: yar aş-lıg-lar : leşip]aş-lıg-lar yiŋ
/// /// /// /// /// ///// ’’š lyq l’r nynk
4. [aş-lıg-lar : kusok aş-lıg-]lar : öṭmiş-ig
/// /// /// ///// /// /// l’r : ’wydmyš yk
5. [yetäçi-lär arıg-sız aş]-lıg-lar kalınçu
////// /// ///// /// /// lyq l’r q̈’lynčw

[127] Bu fragmana paralel **IOM RAS 4571 (4)** fragmanı bulunmaktadır:
1. tütsüg aş-lıg-lar : hu-a çäçäk aş-lıg-
twytswk ’’š lyq l’r : q̈w ’ č’č’k ’’š lyq
2. lar : tüş yemiş aş-lıg-lar : ı tarıg aş-
l’r : twyš yymyš ’’š lyq l’r : ’y t’ryq ’’š
3. lıg-lar : oot-ka çöklämiş-ig yetäçi-
lyq l’r : ’wwt q̈’ čwykl’myš yk yyt’čy
4. lär : yiriŋ aş-lıg-lar : akıg aş-lıg-lar :
l’r : yyrynk ’’š lyq l’r : ’’qyq ’’š lyq l’r :
5. söl aş-lıg-lar : yar aş-lıg-lar : leşip
swyl ’’š lyq l’r : y’r ’’š lyq l’r : lyšyp

[128] U II 61, 6 ve 65, 16 “*tütsük*”.
[129] Le Coq tarafından yayımlanan fragmanda transliterasyon “’wwt q̈’” şeklinde yapılmaktadır.
[130] Le Coq tarafından yayımlanan fragmanda transliterasyon “qyq” şeklinde yapılmaktadır.

(227) 5. söl[131] aş-lıg-lar : yar aş-lıg-lar : leşip

swyl ’’š lyq l’r : y’r ’’š lyq l’r : lyšyp

***U 9207 (T III M 231)** –c sayfası[132]

(Taishō No: 977 405a 24-29 1; U II 61; LeCoq 106, 11-15 (Tafel 5); Porció T1 183-190; RRT 228-232)

(228) 1. aş-lıg-lar : yiŋ aş-lıg-lar : kusok[133] aş-

’’š lyq l’r : yynk ’’š lyq l’r : qwswq[134] ’’š

(229) 2. lıg-lar : ötmiş-ig yetäçi-lär : arıg-sız

lyq l’r : ’wytmyš yk yyt’čy l’r : ’’ryq syz

(230) 3. aş-lıg-lar : kalınçu aş-lıg-lar : kaşanıg iç-

’’š lyq l’r : q̈’lynčw ’’š lyq l’r : q̈’š’nyq[135] ’yč

(231) 4. täçi-lär : nä nägü[136] aş-lıg-lar : köŋül-üg

t’čy l’r : n’ n’kw[137] ’’š lyq l’r : kwnkwl wk

(232) 5. kundaçı-lar : munçulayu[138] : bolar-nıŋ alku

q̈wńd’čy l’r : mwnčwl’yw : pwl’r nynk ’’lq̈w

---

[131] U II 61, 10 ve 65, 20 ve LeCoq 106, 10 “*sül*”, RRT 265, 227 *şöl*.

[132] Pchelin ve Raschmann paralel olarak belirttiğimiz bu fragmanı “T III M 231.5” şeklinde değerlendirmişlerdir (2016, s. 24). Ayrıca bu fragmana paralel olan **IOM RAS 4571 (5)** fragmanı bulunmaktadır:

1. aş-lıg-lar : yiŋ aş-lıg-lar : kusok aş-
’’š lyq l’r : yynk ’’š lyq l’r : q̈wswq ’’š
2. lıg-lar : ötmiş-ig yetäçi-lär : arıg-sız
lyq l’r : ’wytmyš yk yyt’čy l’r : ’’ryq syz
3. aş-lıg-lar : kalınçu aş-lıg-lar : kaşanıg iç-
’’š lyq l’r : q̈’lynčw ’’š lyq l’r : q̈’s̈’ṅyq ’yč
4. täçi-lär : nä nägü aş-lıg-lar : köŋül-üg
t’čy l’r : n’ ń’kw ’’š lyq l’r : kwnkwl wk
5. kundaçı-lar : munçulayu : bolar-nıŋ alku
q̈wńd’čy l’r : mwnčwl’yw : pwl’r nynk ’’lq̈w

[133] U II 61, 11 ve Le Coq 106, 11 *qusug*.

[134] Le Coq tarafından yayımlanan fragmanda transliterasyon “q̈wswq” şeklinde yapılmaktadır.

[135] Le Coq tarafından yayımlanan fragmanda transliterasyon “q̈’s̈’nyq” şeklinde yapılmaktadır.

[136] U II 61, 14 ve LeCoq 106, 14 *näkü*.

[137] Le Coq tarafından yayımlanan fragmanda transliterasyon “ń’kw” şeklinde yapılmaktadır.

[138] U II 61, 15 ve LeCoq 106, 15 “*munçolayu*”.

***U 9207 (T III M 231)** –d sayfası[139]

(Taishō No: 977 405a 29- 405b 2; U II 61-62; LeCoq 106, 16-20; Porció T1 190-192; RRT 233-237)

(233) 1. kamag bute-lar-nıŋ kılmış yaratmış arvış-
q’m’q pwty l’r nynk qylmyš y’r’tmyš ’’rvyš

(234) 2. ların kılıç üzä käsär m(ä)n v(a)çir üzä
l’ryn qylyč ’wyz ’ k’s’r mn včyr ’wyz ’

(235) 3. kaẓgok[140] tokıyur m(ä)n : hormuzta üzä ymä
q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn : q̇wrmwz t’ ’wyz ’ ym’

(236) 4. kılılmış arvış-ın käsär m(ä)n kaẓgok tokı-
qylylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twqy

(237) 5. yur m(ä)n : ḍakadakini-lar-nıŋ kılmış arvış-
ywr mn : t’k’d’kyny l’r nynk qylmyš ’’rvyš

[139] Bu fragmana paralel **IOM RAS 4571 (6)** fragmanı bulunmaktadır:

1. kamag bute-lar-nıŋ kılmış yaratmış arvış-
q’m’q pwty l’r nynk qylmyš y’r’tmyš ’’rvyš
2. ların kılıç üzä käsär m(ä)n v(a)çir üzä
l’ryn qylyč ’wyz ’ k’s’r mn včyr ’wyz ’
3. kaẓgok tokıyur m(ä)n : hormuzta üzä ymä
q̈’sq̈wq̈ twq̇yywr mn : qwrmwz t’ ’wyz ’ ym’
4. kılılmış arvış-ın käsär m(ä)n kaẓgok tokı-
qylylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twqy
5. yur m(ä)n : ḍakadakini-lar-nıŋ kılmış arvış-
ywr mn : t’k’d’kyny l’r nynk qylmyš ’’rvyš

[140] U II 61, 18 ve LeCoq 106, 18 *qasquq*.

U 390 (T III M 225 (59))[141]

(Taishō No: 977 405b 1-4 U II 62; Porció T1 190-195; RRT 238-242)

(238) 1. [ların] käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur *m*[(ä)n : äz-]

///// k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr m/ //

(239) 2. [rua-n]ıŋ kılmış arvış-ın käsär m(ä)n kaẓg-

/// /ynk q̈ylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn q̈’sq̈

(240) 3. [ok to]*k*ıyur *m*(ä)n : parivaraçake-lar-nıŋ kıl-

// //q̈yywr mn : p’ryv’r’č’ky l’r nynk q̈yl

(241) 4. [mış] arvış-ların käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur

/// ’’rvyš l’ryk k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twqyywr

(242) 5. [m(ä)n :] narayane-nıŋ[142] kılmış arvış-ın käsär m(ä)n :

// ń’r’y’ńy nynk qylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn :

---

[141] **U 4658 (T I M)** -a sayfası bu fragmana paralel ve neredeyse hiç zarar görmemiş olduğundan metin tamamlaması yapılmıştır:

1. ların käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n : äz-
   l’ryn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn : ’z
2. rua-nıŋ kılmış arvış-ın käsär m(ä)n kaẓg-
   rw’ nynk q̈ylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn q̈’sq̈
3. ok to*k*ıyur m(ä)n : parivaraçake-lar-nıŋ kıl-
   wq twq̈yywr mn : p’ryv’r’č’ky l’r nynk q̈yl
4. mış arvış-lar-ın käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur
   myš ’’rvyš l’r nynk k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twqyywr
5. m(ä)n : narayane-nıŋ kılmış arvış-ın käsär m(ä)n :
   mn : ń’r’y’ńy nynk qylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn :

Bu fragmana paralel bir diğer fragman ise **IOM RAS 4571 (7)**’tür. Bu fragman :

1. ların käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n : äz-
   l’ryn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn ’z
2. rua-nıŋ kılmış arvış-ın käsär m(ä)n kaẓg-
   rw’ nynk q̈ylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn q̈’sq̈
3. ok tokıyur m(ä)n : parivaraçake-lar-nıŋ kıl-
   wq twq̈yywr mn : p’ryv’r’č’ky l’r nynk q̈yl
4. mış arvış-ların käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur
   myš ’’rvyš l’ryn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twqyywr
5. m(ä)n : narayane-nıŋ kılmış arvış-ın käsär m(ä)n :
   mn ń’r’y’ńy nynk qylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn :

[142] U II 62, 5 *narayani*.

Malov No: 8 (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 405b 3-6; U II -; MalovSitā 90-91, 8; Porció T1 196-197; RRT 243-247)

(243) 1. kaẓgok tokıyur m(ä)n kaḍır yavlak mahapaşu-
q’sqwq twqyywr mn q’tyr y’vl’q m’q’p’ş̭w

(244) 2. paṭi-nıŋ kılmış arvış-ın käsär m(ä)n
p’dy nynk q̈ylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn

(245) 3. kaẓgok tokıyur m(ä)n : mahakade-nıŋ kılmış
q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn : m’q’k’dy nynk qylmyš

(246) 4. arvış-ın käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n :
’’rvyš yn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twkyywr mn :

(247) 5. ana-lar[143] kuvrag-ı-nıŋ kılmış arvış-ların
’’n’ l’r qwvr’q y nynk q̈ylmyš ’’rvyš l’ryn

Malov No: 9 (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 405b 7-?; U II -; MalovSitā 91, 9; Porció T1 198-200; RRT 248-252)

(248) 1. käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n : kapali-lıg-
k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn : k’p’ly lyq

(249) 2. lar-nıŋ kılmış arvış-ların käsär m(ä)n
l’r nynk q̈ylmyš ’’rvyš l’ryn k’s’r mn

(250) 3. kaẓgok tokıyur m(ä)n : şabari-nıŋ kılmış
q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn : ş̭’p’ry nynk q̈ylmyš

(251) 4. arvış-ın käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n
’’rvyš yn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn

(252) 5. pukkasi-nıŋ[144] kılmış arvış-ın käsär m(ä)n
pwkk’sy nynk q̈ylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn

---

[143] Bu sözcük Malov No: 8’de *nara* şeklinde okunmuştur. Malov’un, Eski Uygur yazısına aktarmış olduğu taş baskıdaki sözcüğün çeviriyazısı ise ancak “ ’’r’ “ ya da “ n’r’ “ şeklinde yapılabilmektedir. Bu sözcük daha önce U 381’de de ve daha sonraki fragmanlardan Malov No: 13’te *analar kuvragı* (Skt. *mātṛgaṇa*) biçiminde geçmektedir. Biz de bunları dikkate alarak *nara* değil de *ana* şeklinde olması gerektiği görüşündeyiz. Ayrıca bk. RRT 266, 247 *analar*.

[144] Malov No: 9’da bu sözcük *pukkakasi* artı bir *ka* ile yazılmıştır. RRT 266, 252’de de aynı yazım *pukka*{ka}si şeklinde devam ettirilmiştir. Ancak IOM RAS’ta muhafaza edilen ve tarafımızdan görülen nüshadaki yazım *pukkasi* şeklindedir.

Malov No: 10 (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 405b ?; U II -; MalovSitā 91, 9; Porció T1 202-203; RRT 253-257)

(253) 1. kaẓgok tokıyur m(ä)n : atarvana-nıŋ kıl-
ḳ’sḳwḳ twḳyywr mn : ’’t’rv’ń’ nynk ḳyl

(254) 2. mış arvış-ın käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur
myš ’’rvyš yn k’s’r mn ḳ’sḳwḳ twḳyywr

(255) 3. m(ä)n : v(a)çir-lıg urı-lar-nıŋ kılmış arvış-lar-
mn : včyr lyq ’wry l’r nynk ḳylmyš ’’rvyš l’r

(256) 4. ın käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n : ärk-
yn k’s’r mn ḳ’sḳwḳ twḳyywr mn : ’rk

(257) 5. lig han yagı-sı-nıŋ kılmış arvış-
lyk q’n y’ḳy sy nynk ḳylmyš ’’rvyš

Malov No: 11 (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 405b ?; U II -; MalovSitā 91, 9; Porció T1 204-206; RRT 258-262)

(258) 1. ların käsär m(ä)n kaẓgok tokıyu<r>[145] m(ä)n ärklig
l’ryn k’s’r mn ḳ’sḳwḳ twḳyyw/ mn ’rklyk

(259) 2. han arkış-ı-nıŋ kılmış arvış-ın käsär
ḳ’n ’’rḳyš y nynk ḳylmyš ’’rvyš yn k’s’r

(260) 3. m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n : kaḍır yavlak luu-
mn ḳ’sḳwḳ twḳyywr mn : ḳ’tyr y’vl’q lww

(261) 4. lar-nıŋ kılmış arvış-ın käsär m(ä)n kaẓgok
l’r nynk qylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn ḳ’sḳwḳ

(262) 5. tokıyur m(ä)n : oot iş-lig-lär-niŋ kıl-
twḳyywr mn : ’wwt’yš lyk l’r nynk ḳyl

[145] [*r*] sesi yazılmamıştır. Malov No: 10, 1 *tokıyu*; RRT 267, 258 *tokıyu<r>*.

Malov No: 12 (IOM RAS SI 4502)

(Taishō No: 977 405b ?; U II -; MalovSitā 91-92, 12; Porció T1 207-209; RRT 263-267)

(263) 1. mış arvış-ların käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur
myš ’’rvyš l’r yn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr

(264) 2. m(ä)n : vinayike-lar-nıŋ kılmış arvış-ların
mn : vyn’yyky l’r nynk q̈ylmyš ’’rvyš l’ryn

(265) 3. käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n : kumare-
k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn : kwm’ry

(266) 4. nıŋ kılmış arvış-ın käsär m(ä)n kaẓgok
nynk q̈ylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈

(267) 5. tokıyur m(ä)n : tört maharaç-lar-nıŋ
twq̈yywr mn : twyrt m’q̈’r’č l’r nynk

U 391 (T III M 225 (26)) – a sayfası

(Taishō No: 977 405b 8-11; U II 62; Porció T1 210-211; RRT 268-272)

(268) 1. kı*l*mış arvış-ların käsär m(ä)n kaẓgok [tokıyur-][146]
q̈ylmyš ’’rvyš l’ryn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ ///////

(269) 2. m(ä)n tört siŋil-lär-niŋ kılmış arvış-
mn twyrt syńkyl l’r nynk q̈ylmyš ’’rvyš

(270) 3. ların : käsär m(ä)n kaẓgok to[kıyur m(ä)n tatva ?][147]
l’ryn : k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ tw///// // /////

(271) 4. garuḍe-nıŋ[148] kılmış arvış-[ın käsär m(ä)n]
k’rwty nynk q̈ylmyš ’’rvyš // ///// //

(272) 5. kaẓgok tokıyur m(ä)n : ’y[]d […
q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn : ’y/d

[146] Önceki ve sonraki satırlar dikkate alınarak metin tamiri yapılmıştır (Ayrıca bk. RRT 267, 268).
[147] Bk. Porció T1, satır 211 ve dipnot 244; RRT 267, 270.
[148] U II 62, 4 *karuti*.

U 391 (T III M 225 (27)) –b sayfası

(Taishō No: 977 405b 8-11; U II 63; Porció T1 212-213; RRT 273-277)

(273) 1. maḍukare-nıŋ[149] siḍi kıltaç*ı*[…
m’twk’ry nynk syty q̈ylt’čy

(274) 2. bütmiş[150] asıg-lıg-nıŋ kılm[ış arvış-ın][151]
pwytmyš ’’syq lyq nynk q̈ylm// ////// //

(275) 3. käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n biraŋgi[riti]-[152]
k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn pyr’nkky ////

(276) 4. nıŋ kılmış arvış-ın käsär m(ä)n kaẓgok
nynk q̈ylmyš ’’rvyš yn k’s’r mn q̈’sq̈wq̈

(277) 5. tokıyur m(ä)n : ögirtd*ü*[rtäç]i ärklig ka*r*[i]*tik*[iyi]
twq̈yywr mn : ’wykyrtdw////y ’rklyk k’r/tyk///

(Boşluk)

U 392 (T III M 225 (27a)) + U 4255 (T II Y 58)[153]

(Taishō No: 977 405b 13-17; U II 63; Porció T1 223-225; RRT 278-283)

(278) 1. **t(ä)ŋrilär** [k]uvrag-ı-nıŋ kılmış arvış-ların
tnkryl’r /wvr’q y nynk q̈ylmyš ’’rvyš l’ryn

(279) 2. **käsär m(ä)n** kaẓgok tokıyur m(ä)n : alku ayıg
k’s’r mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn : ’’lqw ’’yyq

(280) 3. **tiligçi[154]-lä**r-niŋ kılmış arvış-ların käsär
tylykčy l’r nynk q̈ylmyš ’’rvyš l’ryn k’s’r

(281) 4. **m(ä)n kaẓgok** tokıyur m(ä)n : oom aṭı kötrül-
mn q̈’sq̈wq̈ twq̈yywr mn : ’wwm ’’dy kwytwl

---

[149] U II 63, 1 *matukari*.
[150] U II 63, 2 *pütmiş*.
[151] Önceki ve sonraki satırlar dikkate alınarak metin tamiri yapılmıştır. Ayrıca bk. RRT 268, 274.
[152] Porció T1, satır 213 *bhṛīgiriṭi*.
[153] U 392 fragmanının baş kısmı (sağ tarafı), U 4255’in ise son kısmı (sol tarafı) zarar görmüştür. Bu iki fragman paralel olduğundan birbirini tamamlamaktadır.
[154] U II 63, 3 “...”; RRT 268, 281 *tilikçi*. Bk. OTWF 371-374.

(282) 5. **miş küzä**dzün meni : küzädzün[155] alku tınl(ı)g-

myš kwyz ’dz wn m’ńy: kwyz ’dz wn ’’lq̈w tynlq

(Boşluk)

U 4731 (T III M 225)[156]

(Taishō No: 977 ?; U II -; Porció T1 227-228; RRT -)

(283) 1. typy[y]’ pt : s’rv’ čv*y*ry*p*y ’ pt s’rv’ [’’]p’

(284) 2. m’rypy ’ pt : s’rv’ ’wsd’r’kypy ’ pt [s]’rv’

(285) 3. t’kynypy ’ pt : s’rv’ ’yryv’typy ’ pt s’rv’

(286) 4. k’d’v’synypy ’ pt : s’rv’ č’mykypy ’ pt

(287) 5. s’rv’ š’kwnypy ’ pt : s’rv’ m’t’r ń’ńtyky

[155] U II 63, 5 *közädzün*.

[156] RRT’de U 392 (T III M 225 (27a)) + U 4255 (T II Y 58) fragmanından sonra T III M 231 yer numaralı *dhāraṇī* fragmanı verilmiştir. Ancak Porció T1, satır 226-236 ve yine Porció’nun başka bir çalışmasındaki (2003b, s. 103) Sanskritçe metin göz önünde bulundurulduğunda, bu ve sonrasındaki *dhāraṇī*lerin satır sıralamasının tamamıyla değişmesi gerektiği görülür. Bunun yanında AH 11’de bu ve bu bölüme ait diğer *dhāraṇī*ler kataloğa dâhil edilmiş ancak herhangi bir sıralama içerisinde verilmemiştir. Bunlar göz önünde bulundurularak *dhāraṇī* fragmanlarının satır sıralaması değiştirilmiş ve üç *dhāraṇī* fragmanının verildiği bu bölüme katalogda var olan ancak satır sıralaması belirtilmemiş ve U II başta olmak üzere RRT’ye dâhil edilmemiş üç fragman daha eklenmiştir.
Bu fragman, paralel fragmanlar esas alınarak Porció (2003b, s. 103) tarafından düzenlenmiştir. Paralel olan fragmanlar aşağıdaki **U 4122 (T I µ)** ve **U 4009** fragmanlarıdır:

U 4009 (T I)	**U 4122 (T I µ)**
1. typ// / pt : s’rv’ […]	1. […..] /č*vy*’ry*p*y […]
2. m’rypy ’ pt : s’r[…	2. […..]v’ ’wsd’r[…
3. t’kynypy ’ pt : […]	3. […..] s’rv’ ’yr […]
4. k’d’v’synypy ’ […]	4. […..] pt : s’rv’ […]
5. s’rv’ s̨’kwny	5. […..]py ’ pt : […]

U 4729 (T III M 225)[157],[158]

(Taishō No: 977 ?; U II -; Porció T1 228; RRT -)

(288) 1. py ’ pt : s’rv’ k’rypy ’ pt : s’rv’ vyšy

(289) 2. py ’ pt : s’rv’ ywkypy ’ pt : s’rv’ [”] l’m

(290) 3. p’ky py’ pt : s’rv’ p’yypy ’ pt s’rv’

(291) 4. ’wp’dyr’vypy ’ pt : s’rv’ ’wp’s’rk’ ’wp’y’sypy

(292) 5. ’ pt s’rv’ tyr’sypy ’[159] pt : s’rv’ vyy’typy ’

(Boşluk)

U 4114 (T I µ)

(Taishō No: 977 ?; U II -; Porció T1 229; RRT -)

(293) 1. [ ] / s’ […

(294) 2. [ ]/ p’d’kypy ’

(295) 3. [ ] s’rv’ č’yypy

(296) 4. [ ] pt : č’y ’[160]

(Boşluk)

Ōtani Koleksiyonu (SKZ II-1)[161]

(Taishō No: 977 ?; U II -; Porció T1 229-230; RRT 295-299)

(297) 1. *k*’r’ m’twk’r’ sytyk’r’ […

(298) 2. s’t’kypy ’ pt : s’rv’ vy/ […

---

[157] Bk. Porció, 2003b, s. 103.

[158] Bu fragmana paralel bir de **U 4000 (T I)** fragmanı bulunmaktadır:

1. py ’ pt : s[…
2. py ’ pt s’[…
3. p’kypy’ pt[…
4. ’w/////’vypy ’ pt s[…
5. ’ p/ ///v’ tyr’sy[…

[159] Porció “ <’w>tyr’sypy ’ “ (2003b, s. 103).

[160] Porció burayı “ c’y ’’ “ şeklinde okumuştur (2003b, s. 104).

[161] Röhrborn-Róna Tas, Müller (1911 ss. 100-102) tarafından da Tibet yazı biçimiyle verilen Sanskrit dilindeki bu *Dhāraṇī*’nin altında Çince çevrisinin de verildiğini ancak uydurma bir biçimde okunduğunu, kendi transliterasyonlarının ise Ishihama tarafınan yapılan çalışmaya paralel biçimde ilerlediğini söyler (2005, s. 301, not 295-299).

(299) 3. pt : s’rv’ vyty ’ r’čypy […

(300) 4. ’ p’kynypy ’ pt včyr ’ […

(301) 5. r’tyypy ’ pt : s’rv’ […

(Boşluk)

Mainz 764 (T III M 115) – d fragmanı

(Taishō No: 977 ?; U II -; Porció T1 232; RRT 290-294)

(302) 1. ’’mwk’y ’ pt […

(303) 2. p’’t’y pt […

(304) 3. tyvypy ’ pt […

(305) 4. pt s’rv’ r’k/ […

(306) 5. s’rv’ kyń’rypy ’ […

(Boşluk)

***U 9208 (*T III M 231)[162]**

(Taishō No: 977 ?; U II 64; Porció T1 235-236; RRT 285-289)

(307) 1. pt : n’y ’yrtyyy pt : v’rwny yy pt : m’rw-

(308) 2. tyyy pt : m’q’ m’rwty yy pt : swwmyyy

(309) 3. pt : ’yṣ̈nyyy pt : pwk’syyy pt : ’’t’rv’ny-

(310) 4. yy pt : š’p’r’y yy pt : k’rṣ̈n’ ṣ̈’p’ry yy

(311) 5. pt : y’m’twdy yy pt : nyṣ̈ tyw ’ č’rypy

(Boşluk)

[162] Pchelin ve Raschmann’ın yayımına kadar kayıp fragmanlardan birisi olarak görülmüştür. U II 64, 1-5’de transkripsiyonu, RRT 269, 285-289’de ise transliterasyonu verilmiştir. Pchelin ve Raschmann tarafından kayıt numarası *U 9208 olarak belirtilmiştir (2016, s. 24).
Bu ve sonrasındaki 2 fragman *dhāraṇī* fragmanlarıdır ve Porció T1, satır 192-218 ve RRT 269, 285-299 göz önünde bulundurularak fragmanlar sıralanmıştır.

***T III M 182 (6)**

(Taishō No: 977 405c 26-406a 3; U II 65-66; Porció T1 237-238; RRT 300-304)

(312) 1. köŋül-lüg-lär ayıg ögli-lär : ayıg ögli
kwnkwl lwk l’r ’’yyq ’wykly l’r : ’’yyq ’wykly

(313) 2. köŋül-lüg-lär : olar kamagu meni alku tınl(ı)g-
kwnkwl lwk l’r : ’wl’r q̈’m’qw myny ’’lqw tynlq

(314) 3. larıg ymä : küzätmäk kılzun-lar : yaşatz-
l’ryq ym’ : kwyz ’t m’k q̈ylzwn l’r : y’š’tz

(315) 4. un-lar : biz-ni yüz yıl tükäl körkitzün-
wn l’r : pyz ny ywz yyl twyk’l kwykytzwn

(316) 5. lär yüz küz üd-lär-ig : kim-lär [kayu]-lar[163]
l’r ywz kwyz ’wyd l’r yk : kym l’r //// l’r

***T III M 182 (7)**

(Taishō No: 977 405c 26-406a 3; U II 66; Porció T1 239-240; RRT 306-310)

(317) 1. birök yäk-lär bute amaniži[164] ärsär-lär:
pyrwk y’k l’r pwty ’’m’nyzy ’rs’r l’r :

(318) 2. poo sigşil kundaçı-lar karın-takı känç-ig
pww sykšyl q̈wnd’čy l’r q̈’ryn t’q̈y k’nč yk

(319) 3. kundaçı-lar : kan içtäçi-lär : münçik aş-lıg-
qwnd’čy l’r : q̈’n ’yčt’čy l’r : mwynčyk ’’š lyq

(320) 4. lar : ät aş-lıg-lar <:> yakrı aş-lıg-lar :
l’r : ’t ’’š lyq l’r y’q̈ry ’’š lyq l’r :

(321) 5. yilik aş-lıg-lar : tugurmış-ıg yetäçi-
yylyk ’’š lyq l’r : twq̈wrmyš yq yyt’čy

---

[163] 378, 414 ve 431- 432 numaralı satırlar göz önünde bulundurularak metin tamamlaması yapılmıştır. (Ayrıca bk. RRT 270, 304).

[164] U II 66, 31 *amaniži*. RRT’de *amaniži* şeklinde transkripyonunu verilmiş ancak daha sonra Notlar bölümünde normal yazımın *amanuži* olması gerektiğini belirtilmiştir (2005, s. 67, not 306). Bu fragman yukarıda da belirtildiği üzere kayıp fragmanlar arasında bulunduğundan sözcüğün gerçekte nasıl yazıldığı konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz ancak Eski Uygur sahasındaki diğer metinler ile karşılaştırıldığında RRT’de savunulduğu üzere bu sözcüğün *amanuži* şeklinde okunması gerektiği görüşündeyiz (bk. BT XIII 12, 92; BT XXIII H080). Ayrıca bk. satır 317.

*T III M 182 (8) [165]

(Taishō No: 977 405c 26-406a 3; U II 66; Porció T1 240-245; RRT 311-315)

(322) 1. lär : isig özüg kundaçı-lar : yagış aş-
l’r ’ysyk ’wyzwk qwnd’čy l’r y’q̈yš ’’š

(323) 2. lıg-lar : psak aş-lıg-lar <:> yıd aş-lıg-lar [:]
lyq l’r ps’k ’’š lyq l’r yyd ’’š lyq l’r

(324) 3. hu-a aş-lıg-lar : tütsüg aş-lıg-lar : tüş
q̈w ’ ’’š lyq l’r twytswk ’’š lyq l’r : twyš

(325) 4. yemiş aş-lıg-lar : ı tarıg aş-lıg-lar : oot-
yymyš ’’š lyq l’r ’y t’ryq ’’š lyq l’r ’wwt

(326) 5. ka çöklämiş-ig yetäçi-lär : nä nägü aş-
q’ čwykl’myš yk yyt’čy l’r n’ n’kw ’’š

*T III M 182 (9)

(Taishō No: 977 405c 26-406a 3; U II 66-67; Porció T1 246-248; RRT 316-320)

(327) 1. lıg-lar : ögüg könül-üg kundaçı-lar : yiriŋ
lyq l’r ’wykwk kwnkwl wk qwnd’čy l’r yyrynk

(328) 2. aş-lıg-lar : akıg aş-lıg-lar : söl aş-lıg-
’’š lyq l’r ’’q̈yq ’’š lyq l’r swyl ’’š lyq

(329) 3. lar : yar aş-lıg-lar :[166] leşip aş-lıg-lar [:] yiŋ
l’r y’r ’’š lyq l’r : lyšyp ’’š lyq l’r yynk

---

[165] Kayıp olarak adlandırılan bu fragmana paralel **U 4045 (T I 653)** fragmanı bulunmaktadır:

1. [lär : isig özüg kundaçı-]lar: yagış aş-
/// ///// ////// /////// l’r : y’q̈yš ’’š
2. [lıg-lar : psak aş-lıg-lar <:> yı]ḍ aş-lıg-lar
/// /// //// // /// /// //t ’’š lyq l’r
3. [hu-a aş-lıg-lar : tütsüg aş-]lıg-lar : tüş
// / /// /// /// /////// /// lyq l’r : twyš
4. [yemiş aş-lıg-lar : ı tarı]g-lar : oot
///// /// /// /// // ////q l’r : ’wwt
5. [ka çöklämiş-ig yetäçi-lär : nä n]ägü aş
// ////////// // ////// /// // /’kw ’’š

[166] RRT 270, 318 “ , “.

(330) 4. aş-lıg-lar : kusok aş-lıg-lar : ötmiş-ig
’’š lyq l’r q̈wswq ’’š lyq l’r ’wytmyš yk

(331) 5. yetäçi-lär : arıg-sız aş-lıg-lar : kalınçu
yyt’čy l’r ’’ryq syz ’’š lyq l’r q’lynčw

U 393 (T III M 225 (42))[167]

(Taishō No: 977 406a 4-6; U II 67; Porció T1 249-261; RRT 321-325)

(332) 1. aş-lıg-lar : kaşanı*g* aş-lıg-lar : artamı*ş*
’’š lyq l’r : q̈’ş̣’nyq ’’š lyq l’r : ’’rt’myš

(333) 2. köŋül-lüg-lär : kaḍır köŋül-lüg-lär : yavlak
kwnkwl lwk l’r : q̈’tyr kwnkwl lwk l’r : y’vl’q

(334) 3. köŋül-lüg-lär : bulganmış köŋül-lüg-lär :
kwnkwl lwk l’r : pwlq̈’nmyš kwnkwl lwk l’r :

(335) 4. ayıg ögli köŋül-lüg-lär : t(ä)ŋri yäk-läri :
’’yyq ’wykly kwnkwl lwk l’r : tnkry y’k l’ry :

(336) 5. luu yäk-läri : rakşaz yäk-läri : ganḍarve yäk-
lww y’k l’ry : r’kş̣az y’k l’ry : k’ńt’rvy y’k

U 394 (T III M 225 (13))

(Taishō No: 977 406a 7-9; U II 67; Porció T1 262-269; RRT 326-331)

(337) 1. läri asure tutdaçı-ları : garuḍe[168] tutdaçı-ları :
l’ry ’’swry twtd’čy l’ry : k’rwty twtd’čy l’ry

---

[167] Bu fragmana paralel **U 4495 (o.F.)** fragmanı bulunmaktadır:

1. [aş-lıg-lar : kaşanı*g* aş-lıg-lar : a]rtamış
/// /// /// /////// /// /// /// /rt’myš
2. [köŋül-lüg-lär : kaḍır kö]ŋül-lüg-lär : yavla[k]
////// /// /// ///// //nkwl lwk l’r : y’vl’q
3. [köŋül-lüg-lä]*r* : bulganmış köŋül-lüg-lär :
////// /// //r : pwlq̈’nmyš kwnkwl lwk l’r :
4. [ayıg ög]*li* köŋül-lüg-lär : t(ä)ŋri yäk-lär[i]
///// ////ly kwnkwl lwk l’r : tnkry y’k l’ry
5. [luu yäk-]läri : rak[ş]az yäk-läri : ganḍarve yäk-
/// /// l’ry : r’k/’z y’k l’ry : k’ńt’rvy y’k

[168] U II 67, 1 *karuti*.

(338) 2. kinare tutdaçı-ları m(a)[horag]e[169] tutdaçı-ları : yalaŋok[170]
kyn’ry twtd’čy l’ry m/////y twtd’čy l’ry : y’l’nkwq

(339) 3. tutdaçı-ları : amanuži [tut]daçı-ları : marute tutdaçı-
twtd’čy l’ry : ’’m’nwẓ y ///d’čy l’ry : m’rwty twtd’čy

(340) 4. ları : pret tutdaçı-l[arı : pi]şaçe[171] tutdaçı-ları :
l’ry : pr’t twtd’čy l/// //š’čy twtd’čy l’ry :

(341) 5. içgäk tutdaçı-ları : kum*b*an*ḍ*e tutdaçı-ları : puṭane
’yčk’k twtd’čy l’ry : kwmp’nty twtd’čy l’ry : pwd’ny

U 2256 (T I 552)[172] –b sayfası

(Taishō No: 977 406a 10; Porció T1 269; RRT 332)

(342) 7. [pu]ṭane[173] tutda[çı-la]rı : kaṭaputane tutda[çı]
//d’ny twtd’// //ry : k’d’pwt’ńy twtd’//

(343) 8. [ ]ı utmade
y ’wtm’dy

(Boşluk)

[169] U II 67, 2’de *ma ... –i* denilmiş ve çevirisinde [*mahoraga*] şeklinde belirtilmiştir. Porció T1, satır 263 *mahoraga* çevirisini vermiştir. RRT 271, 328’de *m(a)[horag]e* biçiminde metin tamiri yapılmıştır. Yaptığımız metin tamiri bu biçimlere dayanmaktadır.

[170] RRT 271, 328 *yalaŋuk.*

[171] U II 67, 4 *[pi]saçi*; Porció T1, satır 266 *piśāca*; RRT 271, 330) *[pi]şaçi*. Yaptığımız metin tamiri bu biçimlere dayanmaktadır.

[172] Satır sıralamaları değişmekle birlikte bu fragmanın önceki satırları U 394 (T III M 225 (13)) fragmanı ile paraleldir. AH 11’e dâhil edilmemiştir. Diğer fragmanlardan farklı bir biçimde beşli satırlar hâlinde yazılmamıştır. RRT 271, 332’de paralellikten bahsedilmemiş, 2 satır birleştirilerek alınmıştır.

[173] Porció T1, satır 269 *pūtana*. Bir önceki fragmanın son satırında da *puṭane* sözcüğü geçmektedir. RRT 271, 332’de, U 2256 fragmanının 7. satırının başından alınmamıştır.

U 395 (T III M 225 (20))[174]

(Taishō No: 977 406a 11-12; U II 67-68; Porció T1 272-276; RRT 333-337)

(344) 1. tutdaçı-ları : matar-nanḍi tutdaçı-ları : kantakam-
twtd’čy l’ry : m’t’r ń’ńty twtd’čy l’ry : k’ńt’k’m

(345) 2. ini tutdaçı-ları : alambane tutdaçı-ları : kaṭaḍaki-
yńy twtd’čy l’ry :’’l’mp’ńy twtd’čy l’ry : k’d’t’ky

(346) 3. ni tutdaçı-ları : kataŋkaṭa-mali-ta ulatı :
ny twtd’čy l’ry : k’t’ńk’d’ m’ly : t’ ’wl’ty

(347) 4. alku tutdaçı uguş-ların-tın törçimiş isi-
’’lq̈w twtd’čy ’wq̈wš l’ryn tyn twyrčymyš ’ysy

(348) 5. mäk-li[g ig ada-larıg bir][175] kün-lüg[176]
m’k ly/ // /// ///// /// kwyn lwk

[174] Bu fragman **U 2256 (T I 552)** – a sayfası ile paraleldir (RRT 68, Not 337):

1. [ ]
2. [ ]
3. [... kantakamini tutdaçı-ları]alambane
////////// /////// //// ’’l’mp’ńy
4. [tu]tdaçı-lar*ı* : [ka]*ṭa*ḍakini tutdaçı-ları :
//td’čy l’ry : //t’kyny twtd’čy l’ry :
5. : kataŋkaṭa-m[ali-t]a : ulatı alku
k’t’ńk’d’ m/// /’ : ’wl’ty ’’lq̈w
6. tutdaçı u[guş-]lar-ıntın törçimiş
twtd’čy ’w/// l’r yntyn twyrčymyš
7. isimäk-lig ig ada-larıg: bir
’ysym’k lyk ’yk ’’d’ l’ryk : pyr
8. kün-lüg tün-lüg [isimäk-lig käzig ...]
kwyn lwk twyn lwk /////// /// /////

U 395’te *uguş-ların-tın* şeklindeki yazım burada 5. satırda *u[ ]-lar-ıntın* şeklindedir.

[175] U II 68, 5 [*käzig igig : bir*].

[176] RRT 272, 337 *künlük*.

U 396 (T III M 225 (44))[177]

(Taishō No: 977 406a 12-13; U II 68; Porció T1 276; RRT 338-342)

(349) 1. tün-lüg[178] isimäk-lig käzig igig <:>
twyn lwk ’ysym’k lyk k’zyk ’ykyk

(350) 2. iki kün-lüg tün-lüg isimäk-lig
’yky kwyn lwk twyn lwk ’ysym’k lyk

(351) 3. käzig igig : üç kün-lüg tünlüg
k’zyk ’ykyk : ’wyč kwyn lwk twynlwk

(352) 4. isimäk-lig käzig igig : tört kün-
’ysym’k lyk k’zyk ’ykyk : twyrt kwyn

(353) 5. lüg tün-lüg isimäk-lig käzig igig :
lwk twyn lwk ’ysym’k lyk k’zyk ’ykyk :

U 397 (T III M 225 (45)) – a sayfası

(Taishō No: 977 406a 14-15; U II 68; Porció T1 280-283; RRT 343-347)

(354) 1. uz-aṭu isimäk-lig ig-lärig : yel[179] töz-[180]
’wz ’dw ’ysym’k lyk ’yk l’ryk : yyyl twyz

(355) 2. lüg ig-lärig : sarıg töz-lüg leşip töz-
lwk ’yg l’ryk : s’ryq twyz lwk lyšyp twyz

(356) 3. lüg : sanipat töz-lüg ig-lärig : alku
lwk : s’ńyp’t twyz lwk ’yk l’ryk : ’’lqw

---

[177] Bu fragmana **U 4048 (T I 656)** fragmanı paraleldir:
1. [bir kün-lüg tün-lüg isimäk-lig] käzig igig
/// //// /// //// /// /////// /// k’zyk ’ykyk
2. [iki kün-lüg tün-lüg] isimäk-lig
//// //// /// //// /// ’ysym’k lyk
3. [käzig igig üç kün-]lüg tünlüg
///// ///// //// //// lwk twynlwk
4. [isimäk-lig käzig igig] : tört kün-
/////// /// ///// /////: twyrt kwyn
5. [lüg tün-lüg isimäk-lig] käzig [igig :]
/// //// /// /////// /// k’zyk /////

[178] RRT 272, 338 *tünlük.*
[179] U II 68, 1 *yiil.*
[180] U II 68, 1 *tüz.*

(357) 4. isimäk töz-lüg ig agrıg-larıg keṭärz-

’ysym’k twyz lwk ’yk ’’qryq l’ryq kyd’rz

(358) 5. ün : baş agrıg igig keṭärzün : yarım

wn : p’š ’’q̈ryq ’ykyk kyd’rzwn : y’rym

U 397 (T III M 225 (45)) –b sayfası[181]

(Taishō No: 977 406a 16-18; U II 68-69; Porció T1 284-287; RRT 348-352)

(359) 1. ätöz-i agrımak-lıg igig : tapsız bolm[ak-]

’t’wyz y ’’q̈rym’q̈ lyq ’ykyk : t’psyz pwlm//

(360) 2. lıg igig : köz agrıg igig : burun agrı[g]

lyq ’ykyk : kwyz ’’qryq ’ykyk : pwrwn ’’qry/

(361) 3. igig <:> agız agrıg igig : boguz agrıg igig

’ykyk ’’qyz ’’qryk ’ykyk : pwqwz ’’qryq ’ykyk

(362) 4. yüräk agrıg igig : öŋüç agrıg igig <:> kulg(a)k

ywr’k ’’qryq ’ykyk : ’wynkwč ’’qryq ’ykyk q̈wlq̈q̈

(363) 5. agrıg igig : yüräk agrımakıg <:> marım agrıg

’’qryq ’ykyk : ywr’k ’’qrym’qyq m’rym ’’qryq

(Boşluk)

U 397 (T III M 225 (39)) –c sayfası

(Taishō No: 977 406a 21-406b 01; U II 69; Porció T1 324-328; RRT 353-357)

(364) 1. ara-lık ärsär ymä : arvı[şın] bayur m(ä)n

’’r’ lyq ’rs’r ym’ : ’’rvy/// p’ywr mn

(365) 2. küçin küsün-in bayurm(ä)n [: a]dın-lar-nıŋ

kwyčyn kwyswn yn p’ywrmn //dyn l’r nynk

[181] Bu fragmana paralel ve oldukça yıpranmış durumda olan (sadece birkaç sözcüğün okunabildiği) BNF 162 fragmanı bulunmaktadır. Bu fragman, U 397 fragmanının 2. sayfasının son satırı ile paraleldir (Ayrıntılı bilgi için bk. Kılıç Cengiz, 2017, ss. 245-246).

BNF 162:

1. yüräk agrımakıg m[arım agrıg ...]
ywr’k ’’qrym’qyq m//// //////

(366) 3. alku arvış-ların bayurm(ä)n : sim-ın ymä
’’lqw ’’rvyš l’ryn p’ywrmn : sym yn ym’

(367) 4. darni-sın bayur m(ä)n : kök kalık-takı-nı
d’rny syn p’ywr mn : kwyk q̈’lyq t’q̈y ńy

(368) 5. bayurm(ä)n : adın-lar-nıŋ süü-sin çärig-
p’ywrmn : ’’dyn l’r nynk sww syn č’ryk

U 397 (T III M 225 (40)) –d sayfası

(Taishō No: 977 406b 01-05; U II 69; Porció T1 328-336; RRT 358-362)

(369) 1. in tıḍmak särgürmäk kılur m(ä)n :
yn tytm’q̈ s’rkwrm’k q̈ylwr mn :

(370) 2. t’ty’d’ ’wwm ’’ń’ly ’’ń’ly : ’’č’ly ’’č’ly :

(371) 3. k’k’my k’k’my : vyş̣’ty vyş̣’ty : vyry vyry

(372) 4. v’yry v’yry : swwmy swwmy : ş̣’ńty ş̣’ńty :

(373) 5. t’ńty t’ńty : včyr ’ t’r’ [p’nty][182] p’nty :

[182] Aynı sözcüklerin tekrarı şeklinde devam ettiğinden metin tamamlaması yapılmıştır. Ayrıca bk. Porció 2003b, s. 104 ve RRT 273, 362.

U 397 (T III M 225 (41)) [183] –e sayfası

(Taishō No: 977 406b 01-05; U II 70; Porció T1 336-338; RRT 363-367)

(374) 1. včyr’p’ńy pt ’wwm qwnk *t*[wrwm][184] qyryṣ̈dwrwm

(375) 2. pt : sv’q’ : ’wwm včyr’p’ńy[185] p’ńt’ p’ńt’ :

(376) 3. včyr p’ṣ̈yń’ s’rv’ twṣ̈d’y vykń’ vyń’

(377) 4. y’k’m qwńk qwńk[186] pt pt : r’kš ’ r’kš ’[187] :

(378) 5. m’n s’rv’ s’tv’ńč’ sv’q’ : kim kayu[188]

: kym q̈’yw

U 398 (T III M 225 (31)) –a sayfası

(Taishō No: 977 406b 05-07; U II 70; Porció T1 339-340; RRT 368-373)

(379) 1. munı alku ançulayu kälmiş-lär-niŋ uşnir

mwńy ’’lqw ’’nčwl’yw k’lmyš l’r nynk ’wṣ̈nyr

(380) 2. lakşan-lar-ıntın ünmiş sitaṭapatiri atl(ı)g

l’kṣ̈’n l’r yntyn ’wyńmyš syt’d’p’tyry ’’tlq

---

[183] Bu fragmana paralel olan **U 4367 (o.F.) + U 4373 (o.F.)** fragmanları bulunmaktadır. Bu iki fragman oldukça yıpranmıştır. U 4367 fragmanının baş kısmından sadece 3 satırda bazı kelimelerin baş kısımları, U 4373 fragmanının ise 5 satırında son kısmının bazı kelimeleri okunabilmektedir:

1. **v*čy***[r’p’ṅy pt ’wwm qwnk twrwm qyry]ṣ̈dwrwm
2. **pt** [: sv’q’ : ’wwm včyr’p’ṅy p’ṅt’] p’ṅt’ **:**
3. **vč**[yr p’ṣ̈yṅ’ s’rv’ twṣ̈d’y vy]kṅ’ vyṅ’
4. [y’k’m qwṅk qwṅk[183] pt pt : r’kš] ’ r’kš ’ :
5. [m’n s’rv’ s’tv’ṅč’ sv’q’ :] kim kayu
   kym q’yw

Bu fragmanlardan başka **U 4492 (o.F.)** numaralı fragman da ikinci paralel fragmanı oluşturmaktadır:

1. [v*čy*r’p’ṅy pt] ’wwm qwṅ[k twrwm qyry]ṣ̈dwrwm]
2. [pt : sv’q’ : ’wwm včyr’p’ṅy]y p’nt’ [p’ṅt’ **:**]
3. [včyr p’ṣ̈yṅ’ s’rv’] twṣ̈d’y v[ykṅ’ vyṅ’]

Üçüncü paralel fragman ise **U 4559 (o.F.)** fragmanıdır. Bu fragman AH 15’te ekler bölümündedir (bk. Yakup, 2009, s. 181)

1. [v*čy*r’p’ṅ]*y* pt ’wwm qwnk [twrwm qyryṣ̈dwrwm]
2. [pt : sv’q]’ : ’wwm včyr’*p*[’ṅyy p’nt’ p’ṅt’ **:**]

[184] Porció (2003b, s. 104)’da “t[wrwm]”, RRT 273, 363’te “p[t]” şeklinde okunmuştur. Yıpranmış görünen ilk ses “p”den çok “t”nin yazımına benzediğinden Porció’nun okuyuşu esas alınmıştır. Ayrıca U 4477, U 4728, Malov No: 17 ve Tachibana fragmanlarına bakıldığında *qyryšdwrwm (hri ṣtroṃ)* öncesinde hep *twrwm (druṃ)* gelmiştir.

[185] RRT 273, 364 *včyr’p’ny*.

[186] Porció (2003b, s. 104) “qwṅk qwṅk” yerine “qwnk” okumuştur.

[187] RRT 274, 366 “ ’’kš’ ’’kš’ “ okunmuştur.

[188] Porció (2003b, s. 105) *kim kayu* yerine *rākṣa rākṣa* şeklinde yazmıştır.

(381) 3. utsukmaksız ulug yanturdaçı ulug arvış-lar
’wtswq̈m’q̈syz ’wlwq y’ńtwrd’čy ’wlwq ’’rvyš l’r

(382) 4. eligin toz-ta yapırgak-*t*a kägdä-tä
’ylykyn twz t’ y’pyrq̈’q̈ t’ k’kt’ t’

(383) 5. böz-tä pra-ta[189] ärsär ymä bitip ätöz-
pwyz t’ pr’ t’ ’rs’r ym’ pytyp ’t’wyz

U 398 (T III M 225 (32)) –b sayfası

(Taishō No: 977 406b 07-08; U II 71; Porció T1 341-343; RRT 374-378)

(384) 1. intä ärsär ymä boguz-ınta ärsär ymä
yntä ’rs’r ym’ pwq̈wz ynt’ ’rs’r ym’

(385) 2. tutsar-lar okısar-lar : ol tınl(ı)g-lar-ka
twts’r l’r ’wq̈ys’r l’r : ’wl tynlq l’r q̇’

(386) 3. bir ažun-ta näŋ agu tägmägäy : näŋ
pyr ’’z̨wn t’ ń’ńk ’’q̈w t’km’k’y : ń’ńk

(387) 4. bı bıçgu tägmägäy : näŋ isig ig tägmägäy
py pyčqw t’km’k’y : ń’ńk ’ys’k ’yk t’km’k’y

(388) 5. näŋ artok ämgäk ada kälmägäy : näŋ
ń’ńk ’’rtwq̈ ’mk’k ’’d’ k’lm’k’y : ń’ńk

U 398 (T III M 225 (33)) –c sayfası

(Taishō No: 977 406b 08-11; U II 71; Porció T1 344-347; RRT 379-383)

(389) 1. oot[190] suv ada-sı tägmägäy : näŋ alku ayıg
’wwt swv ’’d’ sy t’km’k’y : ń’ńk ’’lqw ’’yyq

(390) 2. kılılmış iş küç-lär tägmägäy-lär : näŋ
q̈ylylmyš ’yš kwyč l’r t’km’k’y : l’r ń’ńk

(391) 3. yelvi kömän tägmägäy : näŋ yavız yaratıg
yylvy kwym’n t’km’k’y : ń’ńk y’vyz y’r’tyq

[189] U II 70, 5 *ban-ta*.
[190] RRT 274, 379 *ot*.

(392) 4. tägmägäy : näŋ üdsüz ölüm-in ölmägäy-
t’km’k’y : ń’ńk ’wydswz ’wylwm yn ’wylm’k’y

(393) 5. lär : alku bute amanuži-larka : alku vigni-
l’r : ’’lqw pwty ’’m’ńwẓ y l’rq̈’ : ’’lq̈w vykńy

U 398 (T III M 225 (34)) –d sayfası

(Taishō No: 977 406b 11-14; U II 71-72; Porció T1 347-349; RRT 384-388)

(394) 1. vinayike-larka : amraguluk bolgay : köŋül yetgü-
vyń’yyky l’rq̈’ : ’’mr’q̈wlwq̈ pwlq̈’y : kwnkwl yytkw

(395) 2. lük ymä : säkiz tümän tört mıŋ kolṭi[191]
lwk ym’ : s’kyz twym’n twyrt mynk kwldy

(396) 3. k(a)lp-larta ažun ažun sayu tugum-ın[192]
klp l’rt’ ’’ẓwn ’’ẓwn s’yw twq̈wm yn

(397) 4. ötäçi çatisimare bolgay : säkiz tümän tört
’t’čy č’tysm’ry pwlq̈’y : s’kyz twym’n twyrt

(398) 5. mıŋ kolṭi nayut[193] sanı v(a)çir uguş-lug
mynk kwldy n’ywt s’ny včyr ’wq̈wš lwq

U 398 (T III M 225 (35)) –e sayfası

(Taishō No: 977 406b 13-15; U II 72; Porció T1 349-351; RRT 389-394)

(399) 1. arvış t(ä)ŋri-läri : ürüg[194] uzatı turkaru ol
’’rvyš tnkry l’ry : ’wyrwk ’wz’ty twkq̈’rw ’wl

(400) 2. tınl(ı)g-ıg kümäk küzätmäk kılgay-lar :
tynlq yq kwym’k kwyz’tm’k q̈ylq̈’y l’r :

(401) 3. tört säkiz on v(a)çir uguş-lug yumuş-çı
twyrt s’kyz ’wn včyr ’wq̈wš lwq ywmwš čy

(402) 4. tapıg-çı-lar turkaru küyü küzädü tutgay-
t’pyq čy l’r twrq̈’rw kwyw kwyz ’dw twtq̈’y

---

[191] U II 71, 2 *kuldi*; RRT 275, 385) *koldi*.
[192] U II 72, 3 *toqum*.
[193] RRT 275, 388 *koldi-nayut*.
[194] U II 72, 1 *örük*.

(403) 5. lar : olar-ka ymä amraguluk bolgay köŋül
l’r : ’wl’r q̇’ ym’ ’’mr’q̈wlwq̈ pwlq̈’y kwnkwl

U 398 (T III M 225 (36)) –f sayfası

(Taishō No: 977 406b 14-16; U II 72; Porció T1 351-356; RRT 395-399)

(404) 1. yetgülük ymä : näŋ kaçan ärsär yäk až-
yytkwlwk ym’ : ń’ńk q̈’č’n ’rs’r y’k ’’ẓ

(405) 2. un-ınta : näŋ rakşaz ažun-ınta : näŋ
wn ynt’ : ń’ńk r’kš̈’z ’’ẓwn ynt’ ń’ńk

(406) 3. bute ažun-ınta : näŋ pret ažun-ınta
pwty ’’ẓwn ynt’ : ń’ńk pryt ’’ẓwń yńt’

(407) 4. näŋ pişaçe ažun-ınta : näŋ puṭane ažun-
ń’ńk pyš̈’čy ’’ẓwn ynt’ : ń’ńk pwd’ńy ’’ẓwn

(408) 5. ınta : näŋ kataputane ažun-ınta tugma-
ynt’ : ń’ńk k’t’pwd’ny ’’ẓwn ynt’ twq̈m’

U 398 (T III M 225 (37)) –g sayfası

(Taishō No: 977 406b 16-17; U II 72-73; Porció T1 356-357; RRT 400-404)

(409) 1. gay-lar : näŋ yalaŋok ažun-ınta çıgay
q̈’y l’r : ń’ńk y’l’nkwq ’’ẓwn ynt’ čyq̈’y

(410) 2. bolmakıg täginmägäy-lär : gaŋgavalok[195] gaŋ[196]
pwlm’q̈yq t’kyńm’k’y l’r : k’nkk’v’lwk k’nk

(411) 3. ügüz için-däki kum sanınca sanaguluksuz
’wykwz ’yčyn d’ky q̈wm s’ńynč’ s’ń’qwlwq̈swz

(412) 4. ülgü-lägülük-süz[197] burhan atı kötrülmiş-
’wylkw l’kwlwk swz pwrq’n ’’dy kwytrwlmyš

(413) 5. lär-niŋ buyan-lıg ügmäk-läri[198] birlä tüz
l’r nynk pwy’n lyq ’wykm’k l’ry pyrl’ twyz

[195] U II 72, 2 *kanggavaluk*;RRT 276, 401 *gaŋgavaluk*.
[196] U II 72, 2 *kang*.
[197] U II 73, 4 *ölgülägülügsüz*.
[198] RRT 276, 404 *ükmäk*.

U 398 (T III M 225 (38)) –h sayfası[199]

(Taishō No: 977 406b 17-19; U II 73; Porció T1 358; RRT 405-409)

(414) 1. kılmış buyan-lıg bolgay-lar : kim kayu munı

ġylmyš pwy’n lyq pwlq̈’y l’r : kym q̈’yw mwńy

(415) 2. alku ançulayu kälmiş-lär-niŋ uşnir lakş-

’’lqw ’’nčwl’yw k’lmyš l’r nynk ’wšńyr l’kš

(416) 3. an-lar-ıntın ünmiş sitaṭapatiri atl(ı)g

’n l’r yntyn ’wynmyš syt’d’p’tyry ’’tlq

(417) 4. utsukmaksız ulug yanturdaçı : ulug arvış-

’wtswq̈m’q̈syz ’wlwq y’ńtwrd’čy : ’wlwq ’’rvyš

(418) 5. lar elig-in tutsar-lar eltinsär-lär

l’r ’ylyk yn twts’r l’r ’yltyns’r l’r

BNF 4-Arka Yüz[200]

(419) [ ]k lar[ıg ?] (lär[ig]?) ...

//k l’r// ym’ ’/...

(420) nıŋ buyan kü[çintä ?] ...

nynk pwy’n kw/

---

[199] Bu fragmana paralel bir diğer fragman ise *Paris Bibliothèque nationale de France*’ta muhafaza edilen 4 numaralı fragmandır. Bu fragman haricinde 162 (6) numaralı bir fragman daha mevcuttur. Bu fragmanlar *Pelliot Ouigour Grotte 181* koleksiyonunda kayıtlı olup katalogları Moriyasu tarafından oluşturulmuştur (bk. Moriyasu, 1985, s. 39 ve 47). 4 numaralı fragmanın “ön yüz”ü U 398-h sayfasına paralelken, diğer *Sitātapatrādhāraṇī* fragmanlarından farklı olarak “arka yüz”e sahip olup bu yüzü ise şimdiye kadar yapılan fragman yayımları arasında yeni bir fragmandır (2017, s. 244-245).

4 Numaralı Ön Yüz (BNF 4 –Ön Yüz):

1. [-la]r : kim [kayu munı alku ançulayu kälmiş-]
//r kym //// //// ///// ///////// //////

2. lär-niŋ [uşnir lakşan-lar-ıntın ünmiş]
l’r nynk ////// ////// /// ///// ///////

3. sitaṭapatiri atl(ı)g [utsukmaksız ulug yanturdaçı]
syt’d’p’tyry ’’tlq ////////////// ///// //////////

4. ulug arvışlar elig[-in tutsar-lar eltinsär-lär ...]
’wlwq ’’rvyšl’r ’ylyk // ////// /// ///////// ///

[200] BNF 4 numaralı fragmanın “arka yüzü” olan bu fragman, *Sitātapatrādhāraṇī*’ye ait diğer metin yayımlarının hiçbirisinde yoktur. Çalışmamızdaki fragmanların sıralaması ve eksik fragmanı tamamlaması açısından önem teşkil etmektedir. BNF fragmanları hakkında ayrıntılı bilgi ve tıpkıbasım için bk. Kılıç Cengiz, 2017, ss. 239-252.

(421) lar mundırtın [...

l’r mwndyrtyn

(422) ulug [...

’wlwq

(Boşluk)

U 4246 (T II T 661)[201] – a sayfası[202]

(Taishō No: 977 406b 23-25; U II -; Porció T1 362; RRT -)

(423) 1. lakşan-lar [...

l’kş̌’n-l’r

(424) 2. utsukmak[sız..

’wtswq̈m’q̈ syz

(425) 3. eligin [...

’ylykyn

(426) 4. ymä ätö[z..

ym’ ’tw/

(427) 5. küç küsü*n* [...

kwyč kwyswn

[201] RRT’de U 4246 a ve b fragmanları yoktur. Ancak fragmanların konu bütünlüğü ele alındığında Porció T1’de 362-365 numaralı satırlara karşılık geldiği görülmektedir. Bu yüzden RRT’nin U 398- h sayfasından (Porció T1’de 358 numaralı satıra karşılık gelen) hemen sonra çalışmasına dâhil ettiği U 4717 (Porció T1’de 363-365 numaralı satırlara karşılık gelen) fragmanından önce U 4717 a-b fragmanlarının gelmesi gerekmektedir (Ayrıntılı bilgi için bk. AH 11, 74).

[202] Bu fragman RRT’ye dâhil edilmemiştir. Porció T1’in çevirisi ile karşılaştırıldığında 362 numaralı satıra denk gelmektedir ve *Sitātapatrā*’ya övgülerin olduğu bölümdür. Bu fragman bazı çalışmalarda (Ölmez ve Uzunkaya, 2017, s. 69) belirtildiği üzere U 398- h sayfasına kısmen paralel gibi görünse de, müstakil bir fragmandır.

U 4246 (T II T 661) –b sayfası **+ U 4717 (o.F.)**[203]

(Taishō No: 977 406b 25-26; U II -; Porció T1 363-365; RRT -)

(428) 1. ätöz koḍup ymä sukavati atl(ı)g **artokrak**

’twyz q̈wtwp ym’ swk’v’ty ’’tlyq ’’rtwq̈r’q̈

(429) 2. mäŋi-lig yertinçü uguş-ınta ***t*uggay-lar** :

m’nky lyk yyrtynčw ’wqwš ynt’ twq̈q̈’y l’r :

(430) 3. alku az övkäg bilig-siz bilig k**üvänç-dä**

’’lqw ’’z ’wvk’k pylyk syz pylyk kwv’nč d’

(431) 4. ulatı nizvanı-larıg tarkarmış bol**gay-lar kim-**[204]

’wl’ty nyz v’ńy l’ryq t’rq’rmyš pwlq’y l’r kym

(432) 5. l(ä)r kayu-lar birök yalaŋok[205]-lar-**nıŋ ig**

lr q’yw l’r pyrwk y’l’nkwk l’r nynk ’yg

U 400 (T III M 225 (61))[206]

(Taishō No: 977 406b 26-28; U II 73-74; Porció T1 365; RRT -)

(433) 1. kegän-intä[207] yılkı kara kegä*n*[intä alku(?)]

kyk’n ynt’ yylq̈y q̈’r’ kyk’n ////

(434) 2. ig käm sıkış taŋış ada tuda [ämgäk (?)]

’yk k’m syq̈yš t’ńkyš ’’d’ twd’

---

203 U 4246 b fragmanı U II ve RRT’de bulunmamaktadır. AH 11, 74’te bu fragman çalışmaya dâhil edilmiş ve sonrasında U 4717 fragmanı verilmiştir. Ancak bu iki fragmanın birbirlerini tamamladıklarına dair herhangi bir açıklama verilmemiştir. Tibetçe T1 versiyonuna karşılık gelen satırların anlam bütünlüğü ve Eski Uygurcada genellikle Skt. *sukhāvatī*’den bahsedilirken kullanılan *artokrak meŋilig yertinçü*; *artuqraq mängilig sukavati atl(ı)g yertünçü* kalıp yapılarından dolayı bu iki fragmanın birbirini tamamladığı farkedilmiş ve bu fragman buraya eklenmiştir.

204 RRT 277, 413 *käm*.

205 AH 11, 74 *yalŋuk*.

206 RRT 303, not 420-424’te, U 4717’den sonra U 400 fragmanının geldiği kabul edilmemiş hatta metne U 400 fragmanı dâhil edilmeyip bu fragmanın transkripsiyon veya transliterayonunu yapılmamıştır. Buna delil olarak da U 400 fragmanındaki *kegänintä*’den önce gelen sözcüğün eksik olmasını sunulmuş ve U II’de bu fragmanların birbirine bağlanamayacağı hatta bu fragmanın bu metne ait olamayabileceği de söylenmiştir. AH 11, 75’te ise bu fragman metne dâhil edilmiş ve U 4717’den sonra U 400 fragmanı kabul edilmiştir. Zaten Porció T1’e bakıldığında da anlam bütünlüğünü korumak açısından dâhil edilmesi gerektiği kanısındayız. (bk. Porció T1, satır 365). Ayrıntılı bilgi için bk. Çeviri bölümü.

207 U II 73, 1 *kikän*.

(435) 3. tolkak-lar-ınta : adın-lar tı[n …
twlq̈’q̈ l’r ynt’ : ’’dyn l’r ty/

(436) 4. alku türlüg süü çärig-lärdä […aṭı kötrül-]
’’lqw twyrlwk sww č’ryk l’rd’ //// ///////

(437) 5. miş ayag-ka tägimlig köni t[üz-üni tuymış]
myš ’’y’q q̈’ t’kym lyk kwyńy t/// /// //////

(Boşluk)

U 399 (T III M 225 (12))

(Taishō No: 977 406c 2-3; U II 73; Porció T1 366-367; RRT 415-419)

(438) 1. v(i)har-ta säŋräm-tä[208] aranyada[n-ta är]sär[209]
vq’r t’ s’nkr’m t’ ’’r’ny’d’/ // //s’r

(439) 2. ymä : bo utsukmaksız ulug yanturdaçı : [u]lug
ym’ pw ’wtswq̈m’q̈syz ’wlwq y’ńtwrd’čy : //lwq

(440) 3. arvış-lar eligin ulug türlüg agır ayag
’’rvyš l’r ’ylykyn ’wlwq twyrlwk ’’q̈yr ’’y’q

(441) 4. üzä kügürsär-lär[210] : anta-k(ı)y-a ok el
’wyz ’ kwkwrs’r l’r : ’’nt’ q̈y ’ ’wq ’yl

(442) 5. uluş ada-sı-nıŋ amrılmakı bolgay : alku
’wlwš ’’d’ sy nynk ’’mrylm’q̈y pwlq̈’y : ’’lqw

U 4660 (T I µ)

(Taishō No: 977 406c 4-5; U II -; Porció T1 367-368; RRT 420-424)

(443) 1. ig k*ä*m ada tuda sıkış taŋış ämgäk tolk-
’yk k’m ’’d’ twd’ syqyš t’ńkyš ’mk’k twlq̈

(444) 2. ak-ları adın-lar-nıŋ süü çärig-läri ymä
’’q̈ l’ry ’’dyn l’r nynk sww č’ryk l’ry ym’

---

[208] U II 73, 1 *sangram*.
[209] U II 73, 1 *aranında*; RRT 277, 415 ve AH 11, 76 *aranyada[nta är]sär*.
[210] U II 73, 4 *kögürsärlär*.

(445) 3. amrılgay-lar : anante luu hanı şaŋkapale luu

’’mrylq̈’y l’r : ’’ń’ńt’ lww q̈’ńy š’ńkk’p’ly lww

(446) 4. h[anı m(a)ha]karşne[211] luu hanı [nan]ḍe[212] upananḍe

q̈/// ///k’rş̱ńy lww q̈’ny ///ty ’wp’ń’ńty

(447) 5. [luu han]-ları adın ymä [luu] han-ları

/// /// l’ry ’’dyn ym’ /// q̈’n l’ry

(Boşluk)

U 4728 (T III M 225 (24)) –a sayfası[213]

(Taishō No: 977 ?; U II -; Porció T1 371; RRT -)

(448) 1. qyrysdwrwm p’ńt’ p’ńt’ s’rv’ twšd’n[214] r’ks

(449) 2. ’ r’ks ’ m’n s’rv’ s’tv’nč’ sv’q̈’ : ’wwm

(450) 3. qwnk twrwm qyrysdwrwm s’rv’ twšd’n[215] r’ks ’

(451) 4. r’ks ’ m’n s’rv’ s’tv’ńč’ včyr’p’ny qwnk

(452) 5. pt sv’q’ : ’wwm s’rv’ t’t’k’d’ ’wsnys ’[216]

U 4728 (T III M 225 (24)) –b sayfası

(Taishō No: 977 ?; U II -; Porció T1 371; RRT -)

(453) 1. ’v’lwkyd’ mwrtd’n tyčw r’šy ’wwm č[ ]’l’[217]

(454) 2. čwv’l’ pr’čwv’l’ pr’čwv’l’ k’d’ k’d’ t’k’

(455) 3. t’k’ t’r’ t’r’ vyt’r’ vyt’r’ čyńt’

(456) 4. čyńt’ pyńt’ pyńt’ qwńk qwńk pt pt

(457) 5. r’ks ’ r’ks ’ m’ń s’rv’ s’tv’ńč’ s’rv’

---

[211] Porció T1, satır 368’de Skt. *Mahākṛṣṇa*’dan hareketle [*m(a)ha*] olduğu düşünülmüştür. Ayrıca bk. 277, 423 *mahakarşne*.

[212] Porció T1, satır 368 Skt. *nanda* ve *upananda*.

[213] Bu fragman U II ve RRT’ye dâhil edilmemiştir. Porció T1 göz önünde bulundurularak iki fragman (U 4728 a ve b) buraya dâhil edilmiştir (bk. Porció T1, satır 371).

[214] Porció (2003b, s. 105) “twšd’’ (?)”.

[215] Porció (2003b, s. 105) “twšd’’ (?)”.

[216] Porció (2003b, s. 105) “ ’wsnys ’’ “.

[217] Porció (2003b, s. 105) “č[wv]’l’ “.

(Boşluk)

U 401 (T III M 225 (48))[218]

(Taishō No: 977 406c 17-22; U II 74; Porció T1 371-372; RRT 425-430)

(458) 1. t’t’k’d’ ’wšnys ’[219] syt’d’p’try qwnk pt sv’q’ :

(459) 2. ’wwm r’kš ’ r’kš ’[220] m’n s’rv’ s’tv’ńč’q̈wńk

(460) 3. pt sv’q’ : t’tyd’ ’wwm ’’ń’ly ’’ń’ly ’’č’ly

(461) 4. ’’č’ly : k’k’my k’k’my : v[y]ry vyry v’yry v’yr

(462) 5. y : swwmyy[221] swwmyy m’m’ s’rv’ pwd ’’tyš

U 404 (T III M 231) + U 4647 (T I µ)[222]

(Taishō No: 977 406c 22-27; U II 74; Porció T1 372-374; RRT 431-435)

(463) 1. d’ń’[223] ’’tyš̤dyty s’rv’ **t’t’k’d’ ’wšnys ’**

(464) 2. syt’d’p’tyry s’rv’ **twš̤d’ čyt’n qwnk pt**[224]

(465) 3. sv’q̈’ : bo darni-larıg bur**han yaratıgı üzä**

: pw d’rny l’ryq pwr**q’n y’r’tyq̈y ’wyz ’**

(466) 4. alku ada-larta üç **kata sözlämiş**

’’lqw ’’d’ l’rt’ ’wyč **q’t’ swyzl’myš**

---

[218] U II 74, 1’de bu fragmanın transkripsiyonu da verilmiştir.

[219] Porció (2003b, s. 106) “ ‘wšnys ’’ “.

[220] Porció (2003b, s. 106) “ r’kš’’ “; RRT 278, 427 “ ’’kš’ “.

[221] Porció (2003b, s. 106) “ wwmyy “.

[222] Bu iki fragman oldukça yıpranmıştır. U 404 fragmanının baş kısmı ile U 4647 fragmanının son kısımları birbirlerini tamamlamaktadır. Bu fragmanlara paralel **U 4139 (T II 1027)** fragmanı da bulunmaktadır:

1. [d’ń’ ’’tyš̤dyty s’rv’] t’t’k’d’ ’wšnys ’
2. [syt’d’p’tyry s’rv’ **twš̤d’**] čyt’n qwnk pt
3. [sv’q̈’ : bo darni-larıg bur]han yaratıgı üzä
   ///// // ///// ///// ///q’n y’r’tyq̈y ’wyz ’
4. [alku ada-larta üç] kata sözläm[iş]
   ///// //// ///// //// q’t’ swyzl’m//
5. [k(ä)rgäk : munı äşidip ol] üdünki [alku burhan-]
   ///// //// ////// /// ’wydwńky ///// //////

[223] RRT 278, 431 “d’ńy” şeklinde okumuştur ancak sondaki sesin transliterasyonu “y” değil “ ‘ “ biçimindedir.

[224] RRT 278 “pwn” şeklinde okumuştur, ancak bu sözcük daha önceki fragmanlarda da sık sık tekrar edilen “pt” şeklinde okunmalıdır.

(467) 5. k(ä)rgäk : munı äşidip ol **üdünki alku burhan-**

krk’k : mwńy ’šydyp ’wl **/wdwńky ’’lq̈w pwrq’n**

U 402 (T III M 225 (43))

(Taishō No: 977 406c 27-407a 01; U II 75; Porció T1 374-375; RRT 436-440)

(468) 1. lar bodis(a)t(a)v-lar : alku t(ä)ŋri yalaŋok[225] asure

l’r pwdystv l’r : ’’lqw tnkry y’l’nkwq ’’swry

(469) 2. garuḍe kinare ganḍarve-ta ulatı yertinçü

k’rwty kyn’ry k’nt’rvy t’ ’wl’ty yyrtynčw

(470) 3. y[er suv][226] *b*irgärü ögirti-lär sävinti-lär ögdi-

y// /// pyrk’rw ’wykyrty l’r s’vynty l’r ’wykdy

(471) 4. [lär alk]aḍı[227]-lar[228] : tözün alku ançulayu käl-

/// ///’ty l’r : twyz wn ’’lqw ’’nčwl’yw k’l

(472) 5. [miş-lär]-niŋ uşnir lakşan-lar-ıntın ün-

/// /// nynk ’wš̨ńyr l’kš̨’n l’r yntyn ’wyn

[225] U II 75, 1 *yalanguk*.
[226] RRT 278, 438 *yer suv*.
[227] RRT 278, 439’de metin tamamlaması yapılmıştır.
[228] RRT 278, 439 *alkatılar*.

U 4762 (T I D 172)[229] -a sayfası

(Taishō No: ?; U II 75; Porció T1 375; RRT -; BT XIII, No: 47, 1)

(473) 1. miş sitaṭapatri atl(ı)g utsukmak-sız ulug
myš syt’d’p’try ’’tlq ’wtswq̈m’q̈ syz ’wlwq

(474) 2. yanturdaçı atl(ı)g arvış-lar eligi tükädi :
y’ńtwrd’čy ’’tlq ’’rvyš l’r ’ylyky twyk’dy :

(475) 3. ’wwm syt’d’p’dyry ’’p’ryčyty s’rv’ kyr’q ’[230]

(476) 4. ’’nwńdyr’s’y ’[231] q̈’n’ q̈’n’ twrwm twrwm qwńk

(477) 5. qwńq pt pt sv’q’ : n’m’ syt’d’k’t’y ’[232]

---

[229] Bu fragmana paralel **U 403 (T III M 225 (62)) fragmanı** bulunmaktadır:

1. miş sitaṭapatri *a*tl(ı)g utsukmak-sız ul[ug]
myš syt’d’p’try ’/tlq ’wts/qm/q syz ’wl//
2. yanturdaçı atl(ı)g arvış-lar eligi tükädi :
y’ńtwrd’čy ’’tlq ’’rvyš l’r ’ylyky twyk’dy :
3. ’wwm syt’d’p’dyry ’’p’ryčyty s’rv’ kyr’q ’
4. ’’nwńdyr’s’y ’ q̈’n’ q̈’n’ twrwm twrwm qwńk
5. qwńq pt pt sv’q’ : n’m’ syt’d’k’t’y

Fragman a ve b: BT XIII 47, 1; Fragman a: RRT 279, 441-442; fragman c: BT XIII 47, 2-12; fragman d: ETŞ No: 25 ve BT XIII 47, 13-26.
BT XIII, s. 170-171’de şu şekilde okunmuştur:

1. miş sitaṭapatri a*t*l(ı)g utsukmaz-sız ulug
myš syt’d’p’try ’’tlq ’wtswq̈m’q̈ syz ’wlwq
2. yanturdaçı atl(ı)g arvış-lar eligi tükädi ::
y’ńtwrd’čy ’’tlq ’’rvyš l’r ’ylyky twyk’dy
3. oom sitaṭapatri apariçiti sarva girah-a
’wwm syt’d’p’dyry ’’p’ryčyty s’rv’ kyr’q ’
4. anunṭirasay-a hana hana torom torom hung
’’nwńdyr’s’y ’ q̈’n’ q̈’n’ twrwm twrwm qwńq
5. hung pt pt svaha : nama sitaṭagatay-a
qwńq pt pt sv’q’ n’m’ syt’d’q’t’y ’

[230] Porció (2003b, s. 107) “ kyr’q ’’ “.
[231] Porció (2003b, s. 107) “ ’’nwńdyr’s’y ’’ “.
[232] Porció (2003b, s. 107) “ syt’d’q’t’y ’’ “.

U 4762 (T I D 172)[233] –b sayfası

(Taishō No: ?; U II -; Porció T1 -; RRT -; BT XIII, No: 47, 1; Zieme, 1975, s. 204)

(478) 1. swk’d’y ’[234] ’’rq’t’y s’my’k s’npwd’syy ’[235] t’ty’d’ ’wwm[236]

(479) 2. ’’n’ly vys’ty v’yry včwr’d’ry[237] p’nt’ p’nt’ny včyr’p’ny

(480) 3. qwnk qwnk pt pt sv’q’ : syt’d’p’tr’ q’rt’y ’[238]

(481) 4. m’ntwr ’ sitaṭapatri-niŋ öẓän darni-si tükädi :

syt’d’p’try nynk ’wys’n d’rny sy twyk’dy

---

[233] Bu fragmanın bir diğer paraleli Malov’un çalışmasında verilen 15 numaralı fragmandır. Malov fragmanın Lyang Yü Shoo tarafından kendisine gönderildiğini söylemiştir (1930, s. 92). Malov’un vermiş olduğu kopyada (Malov No: 15) bazı sözcükler U 4762 ile örtüşmemektedir. Malov bu kopyayı kendisi okuyup oluşturduğu için bu farklılıkların ortaya çıktığını düşünmekteyiz. Malov tarafından verilen dökme Uygur harfli baskı üzerinden okunacak olursa transliterasyon şu şekildedir:

1. swk’dy qrq’t’ s[ ]
2. ’’n’ly vys’ty vyry včyr’d’ny p’nt’ p’nt’ny
3. qwnk qwnk pt pt [ ] ywqd’ p’t’n’
4. m’ntwr ’ sitaṭapatri-niŋ öẓän [ ]di s[ ]
   syt’d’p’try nynk ’wys’n ////dy s.....
5. namo bud : namo d[rm : namo sang] :
   n’mw pwt : n’mw d// //// ////

Shōgaito tarafından yayımlanan çalışmada ise (1979) bu fragmanın Nakamura Fusetsu koleksiyonunda IVa şeklinde gösterilen bir paralelinin faksimilesi de verilmiştir:

NF IVa

1. sw*k*’d’y ///////*y* s[ ]
2. ’’n’ly vys’ty vyry včyr’d’ry p’nt’ p’nt’ny [ ]
3. qwnk qwnk pt pt [ ] /yt’d/p’t// [ ]
4. m’ntwr ’ sitaṭapatri-niŋ öẓän [darn]i-s[i] t[ükädi]
   syt’d’p’try nynk ’wys’n ////y s/ t//////
5. namo bud : namo d[rm : namo san]g :
   n’mw pwt : n’mw d//: //// ///k:

Bu fragman Shōgaito tarafından ise şu şekilde okunmuştur (1979, s. 20-21):

1. .....
2. analï visatï viri včiradarï banta bantanï////
   anale viśade vire vajradhara bandha bandhana
3. xung xung pt pt /////////// pata Q ///
   hūṃ hūṃ phaṭ phaṭ paṭa
4. mantïr-a sitdapatrï ösän d[a]r[n]ï s[udur]
   mantra sitātapatra dhāraṇī sūtra
5. namo bud namo d[rm] [namo sang]a
   namo buddha namo dharma namo saṃgha

[234] Porció (2003b, s. 107) “ swk’d’y ’’ “.
[235] Porció (2003b, s. 107) “ s’nbwd’syy ’ “.
[236] Porció (2003b, s. 107) “ ’wm “.
[237] Porció (2003b, s. 107) “ včyr’d’ry “.
[238] Porció (2003b, s. 107) “ q’rt’y ’’ “.

(482) 5. namo bud : namo d(a)rm : namo saŋ :

n’mw pwt: n’mw drm: n’mw s’nk:

U 4762 (T I D 172)[239] –c sayfası

(Taishō No: ?; U II -; Porció T1 -; RRT -; BT XIII, No: 47, 2-12; BT XXVI, No: 44, 1-11; BSdAU 204; Zieme, 1975, s. 204)

(483) 1. ymä kim inçip ol

ym’ kym ’ynčyp ’wl

(484) 2. alku yertinçü-niŋ aṭı maŋgalı :

’’lqw yyrtynčw nynk ’’dy m’nkk’ly

(485) 3. anaz umug-suz-lar-nıŋ yolçı-sı yerçi-si :

’’n’z ’wmwq swz l’r nynk ywlčy sy yyrčy sy

(486) 4. aṭı kötrülmiş burhan bahş(ı)mız-nıŋ :

’’dy kwytrwlmyš pwrq’n p’qšmyz nynk

(487) 5. altun agız-ın nomlayu y(a)rlıkamış :

’’ltwn ’’qyz yn nwml’yw yrlyq’myš

(488) 6. alku ada-lar-ta umug boltaçı :

’’lqw ’’d’ l’r t’ ’wmwq pwlt’čy

(489) 7. arvış-lar eligi sitaṭap(a)tri sudur-ug :

’’rvyš l’r ’ylyky syt’d’ptry swdwr wq

(490) 8. ayançaŋ kertgünç köŋül-in m(ä)n kamala açari :

’’y’nč’nk kyrtkwnč kwnkwl yn mn k’m’l’ ’’č’ry

(491) 9. ayayu yüz säkiz küün yakturup ülänü tägindüm :

’’y’yw ywz s’kyz kwwn y’qtwrwp ’wyl’nw t’kyndwm

(492) 10. arış arıg bo nom-ug yakṭurmış[240] buyan küçintä :

’’ryš ’’ryq pw nwm wq y’qdwrmyš pwy’n kwyčynt’

[239] U 4762 c ve d sayfaları kolofonlardır. Bu fragmanın transkripsiyon ve çevirisi için bk. Zieme (1975, s. 204); BT XIII 47, 2-7. Bu fragman RRT’de yoktur.

[240] BSdAU 204, 20 *yaqḍurup*.

(493) 11. alku kamag t(ä)ŋri-lär-niŋ asılzun t(ä)ŋriḍäm küç-läri :

’’lqw q’m’q tnkry l’r nynk ’’sylz wn tnkryt’m kwyč l’ry

U 4762 (T I D 172) –d sayfası

(Taishō No: ?; U II -; Porció T1 -; RRT -; BT XIII, No: 47, 13-26; BT XXVI, No: 44, 12-24; ETŞ No: 25)

(494) 1. ançulayu ok

’’nčwl’yw ’wk

(495) 2. kagan han hatun huŋ tayzi[241] altun urug-lar-ı :

q’q’n q’n q’twn qwnk t’yz y ’’ltwn ’wrwq l’r y

(496) 3. ada-sız tuda-sız-ın tümän tümän yaşazun :: aç kız başlap üç türlüg

’’d’ syz twd’ syz yn twym’n twym’n y’š’z wn ’’č qyz p’šl’p ’wyč twyrlwk

(497) 4. yavız ada-lar : amtı-k(ı)y-a ok tavrak bagup[242] amrılıp : ark-a kamag beş

y’vyz ’’d’ l’r ’’mty ky ’ ’wk t’vr’k p’qwp ’’mrylyp ’’rq ’ q’m’q pyš

(498) 5. ažun tınl(ı)g-lar uguş-ı[243] : alasız bir täg mäŋi-lig bolz-un-lar :

’’ẕwn tynlq l’r ’wqwš y ’’l’syz pyr t’k m’nky lyk pwlz wn l’r

(499) 6. ögüm kaŋım başlap alku tınl(ı)g-lar : üẓük-süz nom-lug aş-ıg aşayu :

’wykwm q’nkym p’šl’p ’’lqw tynlq l’r ’wyswk swz nwm lwq ’’š yq ’’š’yw

(500) 7. ürlüksüz-ün bilip alku nom-lar-nıŋ : üẓlünçü-tä burhan kutın

’wyrlwkswz wn pylyp ’’lqw nwm l’r nynk ’wyslwnčw t’ pwrq’n qwtyn

(501) 8. bulzun-lar : bo buyan ädgü kılınç-nıŋ tüş-intä

pwlz wn l’r pw pwy’n ’dkw qylynč nynk twyš ynt’

(502) 9. burhan kutın bulup m(ä)n kamala : anantaşiri kenintä[244] : bod[245] köṭürmäçä

pwrq’n qwtyn pwlwp mn k’m’l’ ’’n’nt’šyry kynyyt’ pwd kwydwrm’č’

---

[241] Arat (1991, s. 234) *ḳung tayz-ı*.

[242] Arat (1991, s. 234) *baḳup*, Kasai (2008, s. 122) *bogup*. Fragmanda *bagup* şeklinde yazılan bu kelime için Zieme yazım hatası demiş ve *bogup* olması gerektiğini belirtmiştir (BT XIII, s. 171). Yine BT XIII’te bulunan “Kolophon zu einer Sūtrensammlung” (No: 46) metninde de *aç kız ig kegän yagı yavlak bogup amrılıp* kullanımı görülmektedir. Bu iki kullanım göz önünde bulundurularak çeviride de *bogup* biçimi esas alınmıştır.

[243] Arat (1991, s. 234) *oġuş*.

[244] Fragmanda “kynyyt’” şeklinde yazılmıştır.

[245] Arat (1991, s. 234) *bud*.

(503) 10. tınl(ı)g-lar oglan-lar-ıŋa bulturayın nirvan-ıg äŋ[246] üẓlünçü-sintä :

tynlyq l’r ’wql’n l’r ynk’ pwltwr’yyn nyrv’n yq ’’nk ’wyslwnčw synt’

Satır Sıralaması Tespit Edilemeyen Bazı *Dhāraṇī* Metinleri ve Çeşitli Fragmanlar

U 4160 (T II D 63)[247]

1. *n*amo buday-a : namo darmay-a :

n’mw pwd’y ’ n’mw d’rm’y ’

2. namo saŋgay-a:

n’mw s’nkk’y ’

3. yükü[n]*ü*rm(ä)n alku burhan-

ywkw/wrmn ’’lqw pwrq’n

4. lar bodis(a)t(a)v-lar kut-

l’r pwdystv l’r qwt

5. lar-ıŋa : yükünürm(ä)n

l’r ynk’ ywkwnwrmn

U 4084 (T I D)[248]

1. [ ] kyr’qypy ’ *sv’q’* :

2. [ ] s’dyrypy ’ sv’q’ : s’rv’ tww ’

3. //’s ’ ’’sv’ypy ’ sv’q’ : s’rv’ ’wp’dyr’

---

[246] BT XIII 47, 26 *ang.*

[247] Bu fragman da Zieme (k.b.) vasıtasıyla söylenilen fragmanlar arasındadır. Fragmanın ilk satırı olan *namo buday-a : namo darmay-a : namo saŋgay-a* bölümü haricinde transkripsiyon açısından U 376 fragmanının 2. ve 3. satırları ile aynıdır. Transliterasyon açısından ise çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. İlk satır açısından ele alınacak olursa metin genelinde n*amo bud : namo drm : namo saŋ* yapısı kullanılmasına rağmen bu sözü edilen yapı ilk defa kullanılmıştır. Bu yüzden paralel olarak vermek yerine bu bölümde değerlendirilmiştir.

[248] Bu fragmana paralel **U 4074 (T I D)** fragmanı bulunmaktadır ve bu fragmanın ksilografisi diğerlerinden farklı görünmektedir:

1. [ ] ’ *sv’q’* :
2. [ ]’q’ : s’rv’ tww ’
3. [ ]’q’ : s’rv’ ’wp’dyr’
4. [ ] ’wwm s’rv’ vyty qwnk
5. [ ]’ : :

4. vypy ’ sv’q’ : ’wwm s’rv’ vyty qwnk

5. [ ]/[ ]*pt* pt sv’q’ :

U 4099 (T I µ)

1. vym’k’dy t’rč[...

2. vyšyr’mq’ p’*r*[...

3. p’ry pyr’p’n’ p[...

4. t’rmy sv’q’ [...

5. pyr’tyy[249] s̰wrwty [...

U 4112 (T I µ)

1. [ ] : s’t’ ’’nwkyr’q ’ t’rmy :

2. [ ]qdyt’ t’rmy : s’rv’ k’ry ’

3. [ ]y : s’m’t’ ’’nw p’ryv’rdyt’

4. [ ]q pyr’tvy pyr’tvy m’q’

5. [ ]s’my*r*tdy m’t*y* vyč’y y dy

U 4303 (T III M 276) –a sayfası

1. [ ]r’y ’ [...

2. [ ]s*tr*’y ’ sv’q’ [...

3. [ ]’ ’ystr’y ’ sv’q’ [...

U 4303 (T III M 276) –b sayfası

1. [ ]’ mń’ sv’q’ : kwrw r’kš[...

2. mwr[ ]r’[250] sv’q’ : ń’mw p[...

3. [ ]’kyt/ ’ystr’y ’

4. [ ]rv’y […

U 4429 (o.F.)[251]

[249] AH 11 86 “pyr’ttyy”.
[250] AH 11 87 “mwq[ ]r’ “.

1. [ ]mwkd/y t’rmy[…
2. [ ] vr’m’n’[252] p’ry[...
3. [ ] pyr’p’n’ t’rč[…
4. [ ] sv’q’ ’w[…
5. [ ]/y ş̧wrwty […

U 4493 (D)

1. [*vcyr*…
2. [ ]yr ’ [...
3. včyr ’ prv’nw ’ [...
4. sw vyş̧wtd’ ? vd’rmy[...
5. ’ynyr’ stwdy k/
6. p’nč’ vy[ ]’ndy [...

U 4599 (o.F.)

1. [ ] l’r [...
2. [ ] sitaṭapatri [...
   syt’d’p’try …
3. [ ]y buyan [...
   y pwy’n …

U 4734 (o.F.)

1. [ ]kydypy ’ pt : s’rv’ twrpwkdypy ’
2. [ ]twč’rypy ’ pt : s’rv’ tykp[…
3. [ ]twswv’rypy ’ pt : s’rv’ tw[…
4. [ ]’ : s’rv’ ’nyntwdypy ’ pt […
5. [ ]ky ’ pt : s’rv’ twş̧py/[…

---

[251] U 4099 fragmanı ile benzerlik göstermektedir.
[252] AH 11, 88 “vr’m’ny”.

4735 (T III M 225) –a sayfası

1. s’rv’ […
2. ’ p/ […
3. ’ pt […
4. č’rtyd// […
5. s’rv’ t[…

4735 (T III M 225) –b sayfası

1. typy ’ […
2. m’r/py[…
3. t’ky/[…
4. k’d[…
5. s’r[…

U 4047 (T I 655)

1. [ ]/ alku
   ’’lqw
2. [ ]/kak
   k’k
3. [ ]/gülük
   kwlwk
4. [ ]i kötrül-
   y kwytrwl
5. [köni tüz-ün]i tuymış
   ///// //// //y twymyš

U 4513 (o.F.)

1. [ ] *k*[ön]*i* [t]üz-ü*n*[i ...
   k///y /wyz wn
2. [ ]/ burhan [...
   / pwrq’n
3. [kö]trülmi[š ...
   /// trwlmy/
4. [ ] kö[...
   kwy

U 4810 (o.F.)

1. [ ] /: s’rv’ twrpwkd[...
2. [ ]pt : s’rv’ twč’rypy ’ pt : s’rv’ tyk[...
3. ’ pt : s’rv’ twswy’rypy ’ pt : s’rv’ [...
4. č’rtydypy ’ ’ pt : s’rv’ /v’twdypy ’ pt [...
5. [s]’rv’ twš̲k’rdypy ’ pt : s’rv’ twš̲pyqy[...

U 4043 (T I 651)

1. [an]çulayu [...
   //čwl’yw
2. [ ]tüz-ün-i [...
   twyz wn y
3. [ ]a : yükünürm(ä)n
   ’ ywkwnwrmn

U 4264 (T III 218.518)[253]

1. [ ]käl[miş]
   k’l///
2. [ü]nmiş si[taṭapatri]
   /ńmyš sy/////////
3. [utsukmak]sız ulug[ ]
   ////////syz ’wlwq
4. [tok] ’wčyń [ ]
   twq
5. [ ]-ın ayag [ ]
   yn ’’y’q

U 4292 (T III M 225)[254]

1. [a yara]tılmış arvış-lar eligi sitaṭapatri sudur-nuŋ ::
   / ////tylmyš ’’rvyš l’r ’ylyky syt’d’p’try swdwr nwnk :
2. [änä]tkäk-çä bitig-i-niŋ tamga-sın ärtä uz oyturup yaŋırtı :
   //tk’k č’ pytyk y nynk t’mq̈’ syn ’rt’ ’wz ’wtwtwp y’nkyrty :
3. äntkäk-çä türk-çä sitaṭapatri sudur-lar-ıg : äg-sük-süz tükäl
   ’ntk’k č’ twyrk č’ syt’d’p’try swdwr l’r yq : ’k swk swz twyk’l
4. bir tümän küün yakturu y(a)rlıkamış buyan küçintä : ,
   pyr twym’n kwwn y’q̈twrw y’rlyq̈’myš pwy’n kwyčynt’ :

---

[253] Bu fragman AH 15’te “belirsiz” notuyla kaydedilmiştir (Zieme, k.b.).

[254] BT XIII, No: 48, s. 172, *Kolophon zum Sitātapatrā-Sūtra* ve BT XXVI, No: 43, ss. 121-122. Zieme, bu blok baskının ait olduğu nüshaya ait başka hiçbir fragman korunmadığından, bunun gerçekten *Sitātapatrādhāraṇī*’ye ait ya da başka bir eser olup olmadığına karar verilmemelidir şeklinde yorumlamıştır (1985, s. 172). Yakup ve Knüppel de Zieme’nin bu yorumuna değinerek *Sitātapatrā-Sūtra*’ya ait olduğu söylenen bu fragmanın, *Sitātapatrādhāraṇī*’ye eş değer olup olmadığını konusunda emin olunmadığını tekrar belirtirler (2007, s. 93, dipnot 206). Kasai bu açıklamaların mümkün olabileceği olasılığının gözardı edilmemesini ancak *Dhāraṇī*’nin önemi dikkate alındığında *Sitātapatrādhāraṇī* ile *Sitātapatrā-Sūtra*’nın birbirine eş değer olarak göründüğünü söyler (2008, ss. 121-122 (BT XXVI)). Bu fragmanda 4. satırda geçen *bir tümän küün yakturu* ifadesine karşılık metnimizde U 4762 –c fragmanında *yüz säkiz küün yakturup* ifadesi mevcuttur. Bu durum da ya farklı nüshalara ya da farklı bir metne ait olduğu konusunu gündeme getirmektedir. Biz bu fragmanı “satır sıralaması tespit edilemeyenler” kısmında ele aldık. Ayrıca bk. Wilkens, 2016, s. 246, not 277.

5. adınçıg ıduk kagan han-ım(ı)z-nıŋ : agır buyan[255]
   ’’dynčyq ’ydwq ӈ’ӈ’n q’n ymyz nynk : ’’ӈyr pwyan

SI Kr. III 8[256]

1. [ ] bulugan hatun kutlug tay t[ıg atlıg]

2. [yıln]ıŋ: ikinti yılı vuu şipkan-[lıg]

3. [ıt y]ıl aram ay bir y[aŋ]ı-ka bo si[tatapatri sudurug]

4. tükäl [ ] tümän küün tamgalaṭı y(a)rlıkadı tayḍu balık-ta

[255] BT XIII, s. 172 *agır buyan[lıg]*

[256] Kasai vermiş olduğu listede bu fragmanı St. Petersburg fragmanları içerisinde göstermiştir. Fragmana ulaşılamadığı için doğrudan Kasai’nin çalışmasından (BT XXVI) kullanılmıştır. Bir kolofon olan bu fragman, Moğol hükümdarı Tämür döneminde, 1298 yılında yazılmıştır. Diğer genel kolofon yapılarından farklı ve nadir olarak bu kolofonda, hükümdarın eşinin adı verilmektedir (Kasai, 2008, s. 124).

2. ÇEVİRİ

U 376

(1) Budaya saygı! *Dharma*ya saygı! *Saṅgha*ya saygı![254]

(2-3) Bütün Buda ve *Bodhisattva*lar(ın) kutsallıklarına secde ederim.

(3-4) Bütün *Pratyekabuddh*alar'a ve asil *Śrāvaka*lar('ın) kutsallıklarına secde ederim.

(5-7) Tüm tehlikeleri bertaraf eden ve diğerlerine yenilmeyen adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Sitātapatrā* ('nın) kutsallığına secde ederim.

(7-8) Şu şekildedir ki işittim:

(8-10) Yine bir keresinde adı yüceltilmiş (*Bhagavat*), *Trayastriṁśāḥ* (adlı) tanrı yerinde, *Sudharma-śālā'*da, tanrıların meclisini … [Eksik][255]

Mainz 764 b-b

(11-12) Sonra adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) kendisi için yastıklarla donatılmış (olan) oturağına oturup *uṣṇīṣa* gösterisi diye adlandırılan meditasyonun (*dhyāna*) ortaya çıkmasını buyurdu.

(12-14) O meditasyonu ortaya çıkarır çıkarmaz adı yüceltilmişin (*Bhagavat*) *uṣṇīṣa-lakṣaṇa*(sının) ortasından bu büyülü ayetler yükseldiler:

(14-15) *oṃ namo bagavate uṣṇīṣaya śuḍdhe viraje v[imale] svāhā. Namo bhagavate apratihata uṣṇīṣa*ya. ... secde ederim ... [Eksik].

---

[254] Daniels ve Bright'ın dünyadaki yazı sistemlerini ele aldığı çalışmasında bu fragman şu şekilde İngilizceye aktarılmıştır: "Homage to Buddha. Homage to the Law. Homage to the Community. I bow before the majesty of all buddhas and boddhisattvas. I bow before the majesty of all pratyekabuddhas and noble shravakas. I before the majesty of Sitatapatra whose name is exalted, who turns away all the dangers, and who is invincible by others. Thus I have heard. At another time, He whose name is exalted (resided) in the realm of the Thirty-Three Gods, in Sudharmashala, in the Assembly of the Gods" (1996, s. 542).

[255] Tibetçe versiyonda bu satırın çevirisi şu şekildedir: "On the one occasion when I heard these words the Bhagavat was staying (*viharatisma*) at the assembly hall of gods (*devasabh*ā) 'Sudharmā' in the abode of the Thirtythree Gods (*Trāyastriṃśa*), together with (*sārdhaṃ*) a great assembly of *bhikṣu*s, a great assembly of Bodhisattvas and together with t akra, Chief of the gods (*devānām indra*)" çevirisi için bk. (Porció, 2000, s. 90, satır 5).

U 4145

(16-19) ... öğreti … secde ederim. Yedi *koṭi* doğru (aydınlanmış ...) bodhisattva üstün … burhanlar(ın) [bodhisattvaların kutlarına (secde ederim). Secde ederim] ... [Eksik].

U 377

(20-21) Yeryüzündeki *Arhat*lara, geçmiş, gelecek ve şimdiki üç zamandakilere [secde ederim].

(22) *Śrotaāpanna*lara secde ederim.

(22-23) *Sakṛdāgāmin*lere secde ederim.

(23-24) *Anāgāmin*lere secde ederim.

U 378

(24-26) Dünyada hakikatle ölmüşlere, hakikatle çabalayanlara secde ederim.

(26) Tanrı *ṛṣi*ler'e (*Deva-ṛṣi*) secde ederim.

(27) Kusursuz *Vidyādhara-ṛṣi*lere secde ederim.

(28-29) *śāpa* ve dua (?) (ve) yaşamda$_2$ diğerlerini elde edenlere secde ederim

U 379

(29-30) *śāpa* ve dua (?) ile fayda edecek (olan) muktedirlere secde ederim.

(30-31) Bütün *Vidyādhara*lar'a secde ederim.

(31-32) *Brahmā* Tanrı'ya secde ederim.

(32-33) *Indra* Tanrı'ya secde ederim

(33-34) iyiliksever Tanrıça *Umā* ile beyi (eşi) *Maheśvāra* ile birlikte (ikisine) secde ederim.

U 380

(35) *Varuṇa*'ya [secde ederim.]

(35-37) Beş büyük *mudrā* ile secde edilmiş olan adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Nārāyaṇa*'ya secde ederim.

(37-41) Tripura şehrini yıkan ve [ulu] mezarlar (Skt. stūpa) arasına

U 381-a

yerleşmekten hoşnut olan analar topluluğu tarafından secde edilmiş mutlu (?) hükümdar *Mahākāla*'ya secde ederim.

(41-42) *Tathāgata* soylu *(Skt. Tathāgata-kula*) adı yüceltilmişe (*Bhagavat*)[256] secde ederim.[257]

(43-44) Lotus çiçeği soylu (Skt. *Padma-kula*) adı yüceltilmişe (*Bhagavat*) secde ederim.

U 381-b

(44-45) *Vajra* soylu *(Skt. Vajra-kula*) adı yüceltilmişe (*Bhagavat*) secde ederim.

(45-46) İnci mücevheri soylu *(Skt. Maṇī-kula)* adı yüceltilmişe (*Bhagavat*) secde ederim.

(46-47) Hükümdar soylu *(Skt. Rāja-kula)* adı yüceltilmişe (*Bhagavat*) secde ederim.

(48-49) Karma soylu *(Skt. Karma-kula)* adı yüceltilmişe (*Bhagavat*) secde ederim.

U 4718-a + U 4205

(49-50) Cevher soylu *(Skt. Ratna-kula)* adı yüceltilmişe (*Bhagavat*) [secde] ederim.

(50-51) Gençlik soylu (*Skt. Kumāra-kula*) adı yüceltilmişe (*Bhagavat*) [secde ederim.]

(51-52) Fil soylu (*Skt. Gaja-kula*) [adı yücel]tilmişe *(Bhagavat)* secde ederim.

(52-53) Adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Māra-kula'*ya secde ederim.

(53-54) Adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Rāga-kula'*ya secde ederim.

U 4718–b + U 4205

(55-56) Adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Moha*-[*kula*]'ya secde ederim.

---

[256] Burayı ve takip eden satırları "... ailesinden (olan) Bhagavat'a (adı yüceltilmişe)" şeklinde çevirmek de mümkündür.

[257] Burayı takip eden satırlardan (Satır 41- 55) itibaren Buddhalar ve mensup oldukları aileler/ soylar sayılmaktadır. Buddha terimini karşılamak için de metaforik olarak Skt. *bhagavat* tercih edilmiştir.

(56-59) Öylece gelmiş (Skt. *tathāgata*), hürmete lâyık (*Skt. Arhat*), doğru aydınlanmış (Skt. *samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) güçlü$_2$ ordulu silah$_2$ hükümdarı$_2$ (Skt. *Dṛḍha-śūrasenapraharaṇa-rāja*) (olan) Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

U 382-a

(59-62) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), [doğru] aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Amitābha* Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(62-64) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Akṣobhya* Buda(’nın) kutsallığına [secde] ederim.

U 382-b

(65-68) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) Vajra sahibi (Skt. *Vajradhara*) (ve) okyanusları ele geçiren Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(68-72) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru

U 383-a

aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *vaidūrya* cevheri parlaklığında hekimler hanı ilahi Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(72-75) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Amoghasiddhi* Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

U 383-b

(75-78) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) bütünüyle açılmış çiçekli *śāla* ağacı hükümdarı$_2$ (olan) Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(78-82) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru

U 384

aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) en üstün (olan) lotus çiçeği hükümdarı$_2$ (Skt. **Padmottama-rāja*) Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(82-84) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Vipaśyin* Buda(’nın) kut[sallığına secde ederim]. ... [Eksik].

Mainz 764-c

(85) [Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*)] *Śikhin* Buda(’nın) kutsallığına [secde ederim].

(85-87) [Öylece] gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru [aydınlanmış] (*samyaksaṃbuddha*), [adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Viśvabhū*] Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(87-88) [Öylece gelmiş (*tathāgata)*], hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), ad[ı yüceltilmiş (*Bhagavat*)] *Krakucchanda* Bud[a(’nın) kutsallığına] secde ederim.

(88-89) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmet[e layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*),] adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) ... [Eksik][258] ... secde ederim.

U 385-a

(90) [Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru] aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), [adı yüceltilmiş (*Bhagavat*)] *Śākyamuni* Buda(’nın) kutsallığına secde ederim].

(90-93) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) mücevherlerle süslü ay Tanrısı Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(93-96) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru

[258] Bu satırdan sonraki fragman diğer bazı bölümlerde olduğu gibi eksiktir. Tibetçe versiyonda bu eksik fragmanın bulunduğu satırlarda *Kanakamuni* ve *Kāśyapa* Budaların isimleri verilmektedir: “I salute the Bhagavat Kanakamuni, the Tathāgata Arhat Perfectly Enlightened Buddha. I salute the Bhagavat Kāśyapa, the Tathāgata Arhat Perfectly Enlightened Buddha.” (Porció, 2000, s. 96, satır 37-38).

U 385-b

aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) mücevherlerle süslü bayraklar hükümdarı Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(97-99) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Samantabhadra* Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

U 386

(99-102) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Vairocana* Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(102-106) Öylece gelmiş (*tathāgata)*, hürmete layık (*arhat*), doğru aydınlanmış (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) açılmış *utpala* ve

U 387

lotus gözlü hoş kokulu bayraklar hükümdarı Buda(’nın) kutsallığına secde ederim.

(106-109) Bütün Budalar(ın) (ve) Bodhisattvalar(ın) kutsallıklarına, doğru aydınlanmışlara, on taraftaki çaba sarfedenlere secde ederim.

***U 9203 (*T III M 225 (6))-a**

(109-113) Onlara secde edip bu bütün öylece gelenlerin *uṣṇiṣa-lakṣaṇa*larından[259] ortaya çıkmış adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Sitātapatrā* diye adlandırılan (kötülüğün) yenilmez ulu bertaraf edicisini anlatıyorum:

(113-115) (O) bütün ziyanları, kötülükleri, kavgaları, anlaşmazlıkları ve karışıklıkları dindirendir.

***U 9203 (*T III M 225 (7))-b**

(115-116) (O) bütün *Bhūta*lar’ı, *Yakṣa*lar’ı ve şeytanları[260] alıkoyan,

(116-117) yabancıların her türlü büyüsünü (*Skt. vidyā*) önleyen,

(117-118) tüm zamansız ölümler için çare olan,

[259] Ayrıntılı bilgi için bk. Barutcu, 1987, s. 29.
[260] Porció *içgäk* sözcüğünün Sanskritçe karşılığının *graha* olabileceğini söyler (2000, s. 97, dipnot 75).

(118-119) bütün canlıların bağlarından kurtaran,

***U 9204 (*T III M 225 (8))**-a

(119-120) bütün karışık (ve) kötü rüyaları bertaraf eden,

(120-121) bütün *Yakṣa*lar'ı, *Rākṣasa*lar'ı (ve) *Bhūta*lar'ı mağlup eden,

(121-122) 84.000 *Bhūta*yı yok eden,

(123-124) 28 yıldız topluluğunu (Skt. *nakṣatra*) sevindiren,

(124) 8 büyük gezegeni alıkoyan,[261]

***U 9204 (*T III M 225 (9))-b**

(125) Bütün düşmanları bertaraf eden,

(125-127) zalim ve kötüleri, karışık akıllıları, bütün kötü düşleri yok eden,

(127-129) her türlü zehir, bıçak, ateş ve sudaki (tehlikeleri) ve diğer tehlikeleri engelleyen,

***U 9205 (*T III M 225 (10))**

(129-130) üç kötü yol(un) (Skt. *aparagati*) hepsinin korkularından çekip çıkaran,

(130-132) sekiz türlü zamansız ölüme ve diğerlerine çare$_2$ olacaktır.

(132) Bunu, [aşağıdaki *mudrā*lar gibi] bu şekilde [çağırmak gerekir][262]:

(132-133) Diğerlerine yenilmez; büyük zalim ve kötü;

U 388

(133-135) ulu ve güçlü$_2$; ulu ve parıltılı$_2$;

(135-136) ulu ve kötü; ulu ve beyaz; ulu ve ışık saçan;

---

[261] Tibetçe versiyon ile Uygurca versiyon karşılaştırıldığında bu satırın Tibetçe versiyonda bir alttaki satır ile yer değiştirdiği görülür (bk. Porció, 2000, s. 98, satır 54).

[262] Porció'nun belirttiğine göre bundan sonraki satırların bir kısmı, metnin diğer nüshalarının hepsinde *Tārā*'ya övgülerin söylendiği ayetlerden oluşmaktadır. Tibetçe nüshaların üzerinde farklı çalışmaların bulunduğunu belirten Porció, bu ayetlerde sayılan sıfatların kelimesi kelimesine *Tārā*'nın tezahürleri olarak tasarlanmış Tanrıçaların (aşağıda da bahsedilecek olan Skt. *Aparājita, Mahācaṇḍā, Mahābalā* ve *Mahājvāla*) isimlerine karşılık geldiklerini söylerek metinde Skt. *mudrā* (MW 822c ilahi niteliklerin gövde üzerindeki etki ya da işaretleri MW 822c) kelimesini kullanmıştır (2000, s. 99, dipnot 97). Ayrıca bazı araştırmacıların bu tezahürleri "*Sitātapatrā*'nın yardımcıları" olarak adlandırdıklarını da belirtmiştir.

(136-137) ulu ve parıltılı; ulu ve taçlı; ulu ve beyaz giysili;

(137-138) asil kurtarıcı; çatık kaşlı, galip ve ünlü;

(139-140) Vajra taçlarıyla süslenmiş, lotus işaretli (*lakṣaṇa*lı);

U 389-a

*Vajra-Lakṣaṇa*lı,

(140-141) başkalarına yenilmeyen ve de taçlarla süslenmiş;

(141-142) *Vajra* gagalı ve de iri ve gururlu;

(142-143) sükûn içindeki/sakinleşmiş Tanrılar tarafından böylece saygı duyulan;

(143-144) sükûn içinde ve altın taçlı; ulu ve beyaz renkli;

U 389-b

(144- 145) asil ve beyaz elbiseli; asil kurtarıcı ve güçlü kuvvetli;

(146-147) ölümsüz ve *vajra* zincirli; *Vajra*-gençlik soyunu himaye eden;

(147-148) *vajra* elli ve *vajra* büyülü;

(148-149) saf altından yapılma taçlı; *kusumbhā* çiçeği renkli;

Malov No: 1 (U 4658-c)

(149-151) mücevherli ve de parlak *Vairocana* soylu;

(151-152) *Tathāgata* soylu, ünlü *uṣṇiṣa-lakṣaṇa*lı;

(152-153) çok fazla gururlu; altın vajralı [gibi] parlak gözlü;

(153-154) [vajra] gagalı; beyaz ve menekşe rengi lotus gözlü; … [Eksik][263]

Malov No: 13 (IOM RAS SI 4502)

(155-156) [büyüleyici gözlü][264] ve [beyaz]; menekşe rengi lotus gözlü ve sessiz sakin akıllı;

---

[263] Bu kısımdaki fragmanlar eksiktir. Tibetçe versiyonda bu kısım: "Who is the *vajra* of the Tathā[gatas], as radiant as the Moon! O Tathā[gata] Vajra-Holder! O Vajra-garlanded Great Māyā-devī with golden luster" şeklinde çevrilmiştir (Porció, 2000, s. 101, satır 78-80).

[264] Bu kısım Malov'un yayımladığı dökme Uygur harfli fragmanlarda da (IOM RAS SI 4502) eksiktir. Tibetçe versiyonun çevirisinde 81. satırda Tib. *spyan mdzes ma* "with charming eyes (büyüleyici gözlerle)" şeklinde geçmektedir (2000, s. 101, satır 81). Röhrborn ve Róna Tas da bu çeviriyi göz önünde bulundurarak "anmutigen Augen" (büyüleyici gözlü) demiştir (2005, s. 282 158).

(156-158) ruhun erdemlerini bilen ay Tanrı parlaklığında.

(158-162) *Mudrā* toplulukları ve bütün analar topluluğuyla birlikte bu şekildedirler. Onlar hep birlikte$_2$ beni, benim

Malov No: 14 (IOM RAS SI 4502)

topluluğumu$_2$ ve bütün canlıları koruyup [şöyle] buyursunlar:

(162-164) (*Dhāraṇī*).[265]

Nagoya'daki Tachibana Koleksiyonundan bir Fragman

(165-167) (*Dhāraṇī*).

U 4477

(168-172) (*Dhāraṇī*). … [Eksik]

U 4721

(173-175) (*Dhāraṇī*). ... [Eksik]

(175-177) ... gözetsin ... canlıları ... secde ederim ... bütün öylece gelmişler ... [Eksik]

Malov No: 2 (IOM RAS SI 4502)

(178-179) ... üç katmanlı (Skt. *dhātu*) *maṇḍala*da ulu vajra sahibi.

(179-180) *Oṃ*, o beni ve [bütün] canlıları rahat ve huzurlu$_2$ kılsın.

(180-181) Ülkenin hükümdarının (gazabının) korkusundan, hırsız korkusundan,

(181-182) ateş korkusundan, su korkusundan,

Malov No: 3 (IOM RAS SI 4502)

(182-183) zehir korkusundan, bıçak$_2$ korkusundan,

---

[265] Bu kısım çalışmamızda transliterasyon şeklinde verilmiştir. Bunun yanında Malov'un yayımında transkripsiyonu ve kısmî anlamı da bulunmaktadır (1930, s. 92): "Kanunların öğreticisi tathāgata, işaretiyle uṣṇīṣa sitātapatrā hūm ṭrom hrīṣṭrom čambaqkari (?) huṁ ṭrom huṁ" (учитель закона tathāgata, со знаком uṣṇīṣa sitātapatrā hūm ṭrom hrīṣṭrom čambaqkari (?) huṁ ṭrom huṁ). Porció (2000, s. 102, satır 98-99) ise bu bölümü şu şekilde aktarmıştır: "Tek ve beyaz şemsiyeli olan, kötülüğün ulu bertaraf edicisi, *Tathāgata*lar'ın *uṣṇīṣa*sından çıkan *Bhagavat vajra uṣṇīṣa*! Sen kudretli bin ele sahip olan! Sen kudretli milyon göze sahip olan! Örülmüş saçın bölünmez ışık saçan kütlesinin özgün işaretine sahip olan! (O thou mighty thousand-handed! O Thou mighty thousand-headed! O thou mighty million-eyed; who possesses the distinctive sign of the indivisibly radiant mass of braided hair)".

(184-185) düşman korkusundan, yabancıların asker ve ordusunun korkusundan,

(185-186) açlık ve kıtlık korkusundan, yabancı ve düşman korkusundan (?),

(186-188) dolu korkusundan, zamansız ölüm korkusundan,

Malov No: 4 (IOM RAS SI 4502)

(188-189) deprem korkusundan, yıldırım (?) / meteor düşmesi (?) korkusundan,

(189-191) devletin ve hükümdarın [vereceği] ceza korkusundan,

(191-192) tanrı korkusundan, ejderha korkusundan,

Malov No: 5 (IOM RAS SI 4502)

(192-193) ani bir parıltı (?) korkusundan, kötü ve zalim vahşi hayvanların korkusundan,

(193-195) sıcak kum (fırtınası) korkusundan, *Garuḍa* kuşu korkusundan,

(195-196) bütün hastalıkların$_2$, felaketlerin$_2$ ve zorlukların$_2$ korkusundan,

(196-197) şeytanların korkusundan, tanrıların ele geçirmesinden (/hâkimiyetinden),

Malov No: 6 (IOM RAS SI 4502)

(197-198) ejderhaların ele geçirmesinden, *Asura* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(198-199) *Yakṣa* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Rākṣasa* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(199-200) *Gandharva* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Garuḍa* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(201) *Maruta* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Kinnara* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

Malov No: 7 (IOM RAS SI 4502)

(202-203) *Mahoraga* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Manuṣya* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(203-204) *Amanuṣya* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Preta*nın ele geçirmesinden,

(204-205) *Piśāca* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Kumbhāṇḍa* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(205-206) *Pūtana* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Kaṭapūtana* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(206-207) *Skanda* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Unmāda* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(207-208) *Apasmāra* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Chāya* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

***U 9206 (*T III M 182 (1))-a**

(208-209) *Ostāraka* şeytanlarının ele geçirmesinden, *Revatī* şeytanlarının ele geçirmesinden,

(209-210) *Jāmikā/Jāṃkā (?)*'ların ele geçirmesinden, *Śākunī* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(210-211) *Mātṛnaṇḍī* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Lambikā*'ların ele geçirmesinden,

***U 9206 (*T III M 182 (2))-b**

(212-213) *Śamīka(?)* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Ālambhana* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(213-214) *Ḍākinī* (şeytanlarının) ele geçirmesinden, *Kaṭa-ḍākinī* (şeytanlarının) ele geçirmesinden,

(214-216) *Kaṭaṅkaṭa-māli (?)*(şeytanlarından) ve diğerlerinin ele geçirme tehlikelerinden ve bütün ele geçiricilerden (şeytanlardan) (bu *dhāraṇī*) beni rahat ve huzurlu kılsın.

***U 9207 (*T III M 231 (1))-a**

(216-218) Yaşam gücünün hırsızları, anne karnındaki çocuk hırsızları,

(218-219) kan içiciler, erimiş yağ yiyiciler, et yiyiciler,

(219-220) yağ yiyiciler, ilik yiyiciler, yeni doğmuş çocuk hırsızları,

(221-222) yaşam$_2$ hırsızları, kurban yiyiciler, taç/ çelenk hırsızları,

***U 9207 (*T III M 231 (2))-b**

(222-224) güzel koku yiyiciler, tütsü yiyiciler, çiçek$_2$ yiyiciler,

(224-226) meyve$_2$ yiyiciler, ekin$_2$ yiyiciler, yakılarak kurban edileni yiyiciler (yakılmış kurbanı yiyiciler),

(226-227) irin yiyiciler, akıntı (?) yiyiciler, tükürük (?) yiyiciler,

(227-228) salya yiyiciler, balgam yiyiciler, sümük yiyiciler,

***U 9207 (*T III M 231 (3))-c**

(228-230) kusmuk yiyiciler, dışkı yiyiciler, pislik yiyiciler/ kirli olanı,

(230-232) kalıntı yiyiciler, idrar içiciler, her şeyi yiyiciler, gönül hırsızları,

***U 9207 (*T III M 231 (4))-d**

(232-235) ben böylece bunların (şeytanların) ve bütün *Bhūta*lar'ın yaptığı ve yarattığı büyüleri kılıç ile keserim ve (büyüleri) *Vajra* ile çivilerim.

(235-237) *Indra* tarafından da yapılmış büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

U 390

(237-238) *Ḍāka*lar ve *Ḍākinī*ler'in yaptıkları büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

(238-240) *Brahma*'nın yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

(240-242) *Parivrājaka*lar'ın yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

Malov No: 8 (IOM RAS SI 4502)

(242-243) *Nārāyaṇa'*nın yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

(243-245) Kötü ve zalim *Mahāpaśupati*'nin yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

(245-246) *Mahākāla*'nın yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

Malov No: 9 (IOM RAS SI 4502)

(247-248) Analar topluluğunun yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

(248-250) *Kāpālika*lar'ın yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

(250-251) *Śavarī*'nın yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

Malov No: 10 (IOM RAS SI 4502)

(252-253) *Pukkasī*'nın yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

(253-255) *Ātharvaṇa*'nın yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

(255-256) Vajra-gençliklerinin yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

Malov No: 11 (IOM RAS SI 4502)

(256-258) *Yama* düşmanının (Skt. *Yamantaka*) yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

(258-260) *Yama*'nın habercisinin yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

(260-262) Zalim ve kötü ejderhaların yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

Malov No: 12 (IOM RAS SI 4502)

(262-264) Yangın yapanların/ çıkaranların yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

(264-265) *Vināyaka*'ların yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

(265-267) *Kumāra*'nın yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

U 391-a

(267-269) *Dört Mahārāja'*nın yaptığı büyüleri keserim ve [çivi ile çivilerim.]

(269-270) Dört kız kardeşlerin yaptığı büyüleri keserim ve [çivi ile çivilerim.]

(270-272) [*Tattva* ?]-*Garuḍa*'nın yaptığı büyüyü [keserim] ve çivi ile çivilerim. ... [Eksik]

U 391-b

(273-275)... *Madhukara'*nın, *Siddhi*-yapan, ... [Eksik] ... , mükemmel faydalı (?)'nın yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

(275-277) *Bhṛṅgiriṭi*'nin yaptığı büyüyü keserim ve çivi ile çivilerim.

(277) Sevindiren ve kudretli *Kārttikeya*nın ... [yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.][266] ... [Eksik]

U 392 + U 4255

(278-279) Tanrılar topluluğunun yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

(279-281) Bütün kötü dilekçilerin yaptığı büyüleri keserim ve çivi ile çivilerim.

(281-282) Oṃ, adı yüceltilmiş (*Sitātapatrā-dhāraṇī*) beni ve bütün canlı[ları] gözetsin!

U 4731

(283-287) (*Dhāraṇī*).

U 4729

(288-292) (*Dhāraṇī*).

U 4114

(293-296) (*Dhāraṇī*). ... [Eksik]

SKZ II-1

(297-301) (*Dhāraṇī*). ... [Eksik]

Mainz 764-d

(302-306) (*Dhāraṇī*). ... [Eksik]

***U 9208 (*T III M 231)**

(307-311) (*Dhāraṇī*).[267] ... [Eksik]

---

[266] Bu terimin bulunduğu fragmanın sonrasında gelen U 392 fragmanı da aynı biçimde yani "...käsär m(ä)n kaẓgok tokıyur m(ä)n..." şeklinde devam etmektedir ancak U 391-b fragmanından sonrasının eksik olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden sonrasındaki fragmana bakılarak eklemeler yapılmıştır.

[267] Bu fragman Ōtani seferlerinde (1902-1914), Kont Ōtani Kōzui tarafından ele geçirilenlerdendir. Bu seferde ele geçirilen fragmanlar ve diğer eşyalar M. Kagawa tarafından 1915 yılında iki cilt olarak yayımlanmıştır (Kagawa, 1915). Çalışmamıza eklenen *dhāraṇī* fragmanı da bu eserin ikinci cildi içerisinden alınmıştır. Ayrıca bu *dhāraṇī* üzerine başka yayımlar da bulunmaktadır, bk. (Ishihama, 1939, ss. 115-118) ve (Inokuchi, 1980). Ishihama Juntarō'nun çalışması hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Yakup, 1999, s. 228).

***T III M 182 (6)**

(312-314) ... gönüllüler(den), kötü düşünceliler(den), kötü düşünceli gönüller(den), onların hepsi beni ve bütün canlıları da gözetsinler.

(314-316) Bizi yüz yıl tamamıyla yaşatsınlar, bize yüz güz mevsiminin tamamını göstersinler.

***T III M 182 (7)**

(317) Eğer herhangi biri, *Yakṣa*, *Bhūta* ve *Amanuṣya* iseler (onlardan ve)[268],

(318-319) yaşam gücünün hırsızları, anne karnındaki çocuk hırsızları, kan içiciler,

(319-321) erimiş yağ yiyiciler, et yiyiciler, yağ yiyiciler, ilik yiyiciler,

***T III M 182 (8)**

(321-323) yeni doğmuş çocuk yiyiciler, yaşam hırsızları, kurban yiyiciler,

(323-324) çelenk yiyiciler, güzel koku yiyiciler, çiçek yiyiciler,

(324-325) tütsü yiyiciler, meyve yiyiciler, ekin yiyiciler,

***T III M 182 (9)**

(325-327) yakılmış kurbanı yiyiciler, her şeyi yiyiciler, akıl ve düşünce hırsızları,

(327-329) irin yiyiciler, iltihap/ akıntı yiyiciler, lenf yiyiciler,

(329-330) salya/ tükürük yiyiciler, balgam yiyiciler, sümük yiyiciler,

(330-331) kusmuk yiyiciler, dışkı yiyiciler, kirli olanı/pislik yiyiciler,

U 393

(331-333) kalıntı yiyiciler, idrar yiyiciler, ahlaksız gönüllüler,

(333-334) zalim gönüllüler, kötü gönüllüler, karışık gönüllüler,

---

[268] Tibetçe versiyonda (Porció, 2000, s. 111, satır 239) EUyg. versiyona karşılık gelebilecek olan satır şu şekilde çevrilmiştir: "Benim beraberimdekileri ve tüm canlıları bunlardan arındırman için sana yalvarıyorum: ele geçirici şeytanlardan (Tib. *gdon), yakṣa*ların bütün türlerinden ve *yakṣagraha*lardan, yaşam gücü hırsızlarından...". Bu çeviri ile Müller (1911, s. 66, 30-31) "Herhangi bir şeytan, *Bhūta* ve *Amanuṣya* varsa" ve Röhrborn-Róna Tas (2005, s. 284, 304-306)'ın "eğer herhangi bir *Yakṣa, Bhūta* ve Amanuṣya varsa" tarafından yapılan çeviriler göz önünde bulundurularak bu ekleme yapılmıştır.

(335-336) kötü düşünen gönüllüler, *Deva* şeytanları, Ejderha şeytanları,

U 394

(336-337) *Rāksaṣa* şeytanları, *Gandharva* şeytanları, *Asura* ele geçiricileri,

(337-338) *Garuḍa* ele geçiricileri, *Kinnara* ele geçiricileri, [*Mahoraga*] ele geçiricileri,

(338-340) insan ele geçiricileri, *Amanuṣya* ele geçiricileri, *Maruta* ele geçiricileri,

(340-341) *Preta* ele geçiricileri, *Piśāca* ele geçiricileri, şeytan ele geçiricileri,

U 2256-b

(341-342) *Kumbhāṇḍa* ele geçiricileri, *Pūtana* ele geçiricileri, *Kaṭapūtana* ele geçiricileri

U 395

(343-344) ... [Eksik] ... *Unmāda* [ele geçiricileri] ... [Eksik] ... ele geçiricileri,

(344-345) *Mātṛnaṇḍī* ele geçiricileri, *Kaṇṭhakāminī* ele geçiricileri, *Ālambhana* ele geçiricileri,

(345-346) *Kaṭaḍākinī* ele geçiricileri, kaṭaṅkata-māli ele geçiricilerinden,

(346-348) bütün ele geçirici ailelerden çıkmış/başlamış ateşli hastalıkları ve tehlikeleri,[269]

U 396

(348-351) bir günlü geceli ateşli tekrarlayan (salgın) hastalığı, iki günlü geceli ateşli tekrarlayan hastalığı,

(351-353) üç günlü geceli ateşli tekrarlayan hastalığı, dört günlü geceli ateşli tekrarlayan hastalığı,

[269] Bu satır Röhrborn-Róna Tas tarafından "bütün yakalayan/ele geçiren ailelerin neden olduğu tekrarlayan (rekurrierende) ateşli hastalıkları" şeklinde çevrilmiştir (2005, s. 285, 336-337). Sonraki birkaç satırda "tekrarlayan" anlamında kullanılan EUyg. *käzig* sözcüğü bulunmasına rağmen bu satırda yoktur. Bu yüzden sadece "ateşli hastalık" şeklinde çevrilmiştir.

U 397-a

(354-355) uzayarak [devam eden] ateşli hastalıkları, rüzgâr kaynaklı hastalıkları,

(355-356) safra kökenli (hastalıkları), balgam kökenli (hastalıkları), *Saṃnipāṭa* kökenli hastalıkları,

(356-358) bütün ateş kökenli hastalıkları ve ağrıları gidersin.

(358) Baş ağrısı hastalığını gidersin.

U 397-b

(358-360) Vücudun yarısındaki ağrılı hastalığı, iştahsızlık hastalığını,

(360-361) göz ağrısı hastalığını, burun ağrısı hastalığını, ağız ağrısı hastalığını,

(361-362) boğaz ağrısı hastalığını, kalp ağrısı hastalığını, gırtlak ağrısı hastalığını,

(362-363) kulak ağrısı hastalığını, göğüs ağrımasını, eklem ağrısı [hastalığını],

U 397-c

(364) ... [Eksik] ... [12 *yojana* ile 500 *yojana*] aralığında ise, yine ben [onların] büyüsünü (*vidyā*) bağlarım.[270]

(365) (Onların) gücünü kuvvetini bağlarım.

(365-366) Diğerlerinin bütün büyülerini bağlarım.

(366-367) Sınırı ve onun *dhāraṇī*sini bağlarım.

---

[270] Bu bölümün öncesindeki fragmanlar oldukça eksiktir. Porció Tibetçe versiyonda (2000, s. 121-122, satır 324) "kötülüğün büyük bertaraf edicisi Beyaz Şemsiyeli Vajra Uṣṇīṣa'nın büyülü koruyucu gücü tarafından, 12 *yojana* aralığı/ mesafesi içerisinde ve 500 *yojana* aralığı/ mesafesi içerisindeki *vidyā*lar bağlanacak (By the magical protective power of Vajra *Uṣṇīṣa* White Parasol One the great averter [of evil], within the distance of 12 *yojanas* and within the distance of 500 *yojanas* [their?] *vidy*ā will be bound)" şeklinde çevirmiştir. Ayrıca sınır ihlallerine karşı koruma sağlayan "*sīmabandha* (BHSD 596b "drawing a strict line of (moral) demarcation (between good and evil)"dan söz etmiştir. Röhrborn ve Róna-Tas, Porció'nun bahsedilen çevirisine atıfta bulunmuş ve *ba-* fiilinin iki ayrı ödünçlenmiş anlamının bulunduğunu belirtmiştir. Sanskrit dilinden ödünçlenen ilk anlamın "büyüye karşı korumak için bir şeyin etrafını sihirli bir daireyle kapatmak" olan Suv. 477, 18 ve 477, 20'de bulunan "*sim bagu darni* ((büyülü) sınır çekmek için yapılan sihir)" arasındaki bağlantıda olduğunu, ikinci anlamın ise "engellemek, durdurmak" biçiminde olduğunu ve bunun en güvenilir çeviri olacağını belirtmiştir (Röhrborn ve Róna-Tas 2005, s. 302, not 353-357). Türkiye Türkçesindeki "elini kolunu bağlamak" deyimindeki "bağla-" fiilinin de buradaki gibi bir şeyi "engellemek, alıkoymak" anlamında kullanıldığını görüyoruz.

U 397-d

(367-368) Gökyüzündekini bağlarım.

(368-369) Yabancıların askerini ve ordusunu alıkoyup durdururum.

U 397-d

(370-373) (*Dhāraṇī*).

U 397-e

(374-378) (*Dhāraṇī*).

U 398-a

(379-383) Eğer herhangi biri bunu, bütün öylece gelmişlerin *Uṣṇīṣa-lakṣaṇa*larından ortaya çıkmış *Bhagavat Sitātapatrā* diye adlandırılan, (kötülüğün) yenilmez ulu bertaraf edicisi, ulu büyüler hanını kayın kabuğuna, yaprağa, kâğıda, pamuklu kumaşa, bayrağa da yazarsa

U 398-b

(383-385) ve (bu *dhāraṇī*yi) vücudunda veya boynunda taşırsa ve okursa,

(385-386) o canlılara yaşamları boyunca hiçbir zehir zarar vermeyecek,

(386-387) hiçbir bıçak zarar vermeyecek, hiçbir ateşli hastalık zarar vermeyecek,

U 398-c

(388-389) hiçbir fazla eziyet ve tehlike gelmeyecek, hiçbir ateş ve su tehlikesi zarar vermeyecek,

(389-390) (onlar tarafından) yapılan bütün kötü işlerin etkileri zarar vermeyecek,

(390-393) hiçbir büyü$_2$ zarar vermeyecek, kötü girişimler zarar vermeyecek, zamansız ölümle ölmeyecekler.

U 398-d

(393-394) Bütün *Bhūta*lara, *Amanuṣya*lara, bütün *Vighna-vināyaka*lara (karşı) sevimli ve etkileyici olacak.

(394-397) 84.000 *koṭi kalpa*larda (sayısız zamanda) her yaşam formundaki doğumunu hatırlayan *Jātismara* olacak.

U 398-e

(397-400) 84.000 *koṭi nayuta* sayısınca *vajra* soylu büyü tanrıları uzun zaman o canlıya yardım$_2$ edecek ve gözetecekler.

(401-403) *Vajra* soylu 84 haberci ve hizmetçi daima koruyacaklar.

U 398-f

(403-404) Ve (böylelikle) onlara (karşı) da sevimli ve de etkileyici olacak.

(404-405) Hiçbir zaman ne *Yakṣa* yaşam formunda, ne *Rākṣasa* yaşam formunda,

(405-407) ne *Bhūta* yaşam formunda, ne *Preta* yaşam formunda, ne *Piśāca* yaşam formunda,

U 398-g

(407-409) ne *Pūtana* yaşam formunda ne de *Kaṭapūtana* yaşam formunda doğmayacaklar.

(409-410) Ne de insan yaşam formunda yoksul olmayı hissetmeyeceklerdir.[271]

(410-414) *Gaṅgā-vālukā* (diye adlandırılan) Ganj Nehri içindeki kum sayısı gibi ölçülemeyen$_2$ Burhan ve adı yüceltilmişlerin (*Bhagavat*ların) sevap

U 398-h

yığınları ile eşit sevap kazanacaklar.

(414-418) Eğer herhangi bir kimse, bunu bütün öylece gelmişlerin *uṣṇīṣa-lakṣaṇa*larından ortaya çıkmış adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Sitātapatrā* diye adlandırılan, (kötülüğün) yenilmez ulu bertaraf edicisi, ulu büyüler hanını tutarlar ve taşırlarsa ... [Eksik]

BNF 4-Arka Yüz

(419-422) ... lar... nın sevap [sayesinde ?] -lar buradan ... ulu ... [Eksik]

---

[271] Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 285, 400-401) "onlar insan yaşam formunda yoksulluğa erişmeyecekler" demiştir. ED 484b'de "Skt. *vedanā* 'dışarıdaki nesnelerin algılanması ve hissedilmesi' terimini ifade etmek için seçilen bir sözcüktür" denilmiştir. Skt. *vedanā* için terminoloji sözlüğü olan MW 508b'de "his, algı" açıklaması verilmiştir.

U 4246-a

(423- 427)... *Lakṣaṇa*lar... yenilme[z] ... hanını ...[272] de ruh ... güçlü ve kuvvetli ...

U 4246-b + U 4717

(428-429) Ölüp, *Sukhāvatī* adlı çok huzurlu yeryüzü yerinde doğacaklar.

(430-431) Bütün hırs ve öfkeyi, cehalet ve kibirden başka ihtirasları dizginlemiş olacaklar.

U 400

(431-433) Eğer herhangi birileri insanların hastalığında, büyükbaş hayvan hastalığında,

(433-437) [bütün] hastalıklar$_2$, sıkıntı$_2$, felaket$_2$ ve eziyetlerinde$_2$, yabancı ... her türlü asker ve ordularda ... [Öylece gel]miş (*tathāgata*), hürmete layık (*Skt. arhat*), doğru [aydınlanmış] (*samyaksaṃbuddha*), adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) ... [Eksik]

U 399

(438-440) ... *Vihāra*da (manastır), *saṃghārāma*da (manastır bahçesi) ve *araṇyātana*da (inziva yeri/ orman) iseler ve bu (kötülüğün) yenilmez ulu bertaraf edicisi, ulu büyüler hanını

(440-442) çok çeşitli derin saygı ile takdim ederlerse (?) hemencecik hanedanlığın ve ülkenin (içinde bulunduğu durum) sakinleşecek.

U 4660

(442-445) Bütün hastalık, sıkıntı, felaket ve eziyetleri ile yabancıların ordu ve askerleri de durulacak.

(445-447) Ejderha hanı (Skt. *nāgarāja*) *Ananta*, ejderha hanı *Śaṅkhapāla*, ejderha hanı *Mahākṛiṣṇa*, ejderha hanı *Nanda* ve *Upananda* ve diğer ejderha hanları [yağmur gönderecekler].[273] ... [Eksik]

---

[272] Tibetçe versiyon ile karşılaştırıldığında bu eksik fragmanın çevirisinin "... öylece gelmişlerin *uṣṇīṣa-lakṣaṇa*larından ortaya çıkmış adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Sitātapatrā* diye adlandırılan, [kötülüğün] yenilmez ulu bertaraf edicisi, ulu büyüler hanını... (The Great Queen of Spells, the invincible averter [of evil] called The Noble One With the White Parasol, who issued forth from the *Uṣṇīṣa* of all the noble Tathāgatas...) " şeklinde olması beklenir (Porció, 2000, s. 126, satır 362).

U 4728-a

(448-452) (*Dhāraṇī*).

U 4728-b

(453-457) (*Dhāraṇī*). ... [Eksik]

U 401

(458-462) (*Dhāraṇī*).

U 404 + U 4647

(463-467) (*Dhāraṇī*). Bu *dhāraṇī*leri *Buddha Yoga* ile her türlü tehlikede üç kere söylemek gerekir.

U 402

(467-470) Bunu işitip o zamandaki bütün Budalar, Bodhisattvalar, bütün Tanrılar, insanlar, *Asura*lar, *Garuḍa*lar, *Kinnara*lar, *Gandharva*lar ve diğer dünyalar, y[er ve su] birlikte

(470-471) (bu sözlere) mutlu oldular, sevindiler, övdüler ve şükrettiler.

(471-472) "Asil ve bütün öylece gelmişlerin *Uṣṇīṣa-Lakṣaṇa*larından

U 4762-a

(472-477) ortaya çıkmış, adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) *Sitātapatrā* diye adlandırılan, (kötülüğün) yenilmez ulu bertaraf edicisi, ulu büyüler hanı" tamamlandı. (*Dhāraṇī*).

U 4762-b

(478-481) (*Dhāraṇī*).[274]

(481) *Sitātapatrā*'nın öz *dhāraṇī*si tamamlandı.

(482) Budaya saygı! *Dharma*ya saygı! *Saṅgha*ya saygı!

---

[273] Bu satır Tibetçe versiyondan tamamlanmıştır (bk. Porció, 2000, satır 368). Hotan-Saka versiyonunda KhoT B 376, 194 *varṣite* karşılığı bulunmaktadır. Skt. *varṣita* için terminoloji sözlüğü olan MW 927b'de "yağmur gibi düşen" açıklaması mevcuttur.

[274] BT XIII 47, 1 "*Oṃ sitātapatre aparājite sarva grahā anutrāsaya hana hana ṭroṃ ṭroṃ hūṃ hūṃ phaṭ phaṭ svāhā! Namas tathāgatāya sugatāya arhatāya samyaksaṃbuddhasya! Tadyathā oṃ anale viśade vaire vajradhara bandha bandhana vajrapāṇi hūṃ hūṃ phaṭ phaṭ svāhā! Sitātapatrā-hṛdaya-mantra...*"

U 4762-c

(483-487) Yine böylece[275] o bütün dünyanın mutluluğu ve bereketi (olan), zavallı ve umutsuzların rehberi adı yüceltilmiş (*Bhagavat*) Buda üstadımızın altın ağzıyla vaaz edip buyurduğu,

(488-491) Bütün tehlikelerde sığınak olan büyüler hanı *Sitātapatrā*-Sūtra'yı huşuyla ve imanlı gönülle ben *Kamala Açari*[276], (ona) saygı gösterip yüz sekiz nüsha yazdırıp/ bastırıp hürmetle dağıttım.

(492-496) Bu temiz ve pak Sūtra'yı yazdırma/ bastırma sevabı sayesinde tüm tanrıların tanrısal

U 4762-d

güçleri artsın ve böylece kağan, kraliçe, veliaht prens ve imparatorun soyundan gelenler felakete$_2$ uğramadan onbinlerce yıl yaşasın!

(496-498) Açlık ve kıtlık idare edilerek üç türlü kötü felaket şimdi hemen bağlanıp durulup bütün beş yaşam formu soyu eksiksiz hep birlikte mutlu olsunlar.

(499-501) Annem ve babam başta olmak üzere bütün canlılar, sürekli öğretiye ait yemeği yiyerek bütün öğretilerin (*dharma*) faniliğini farkedip (bunun) sonunda Budanın kutsallığını (Budalık mertebesini) bulsunlar.

(501-503) Bu sevap (Skt. *Puṇya*) ve iyi amellerin karşılığı olarak Buda mertebesini bulup ben Kamala Anantaşiri, sonrasında beden taşıyan canlıların çocuklarına en sonunda *Nirvāṇa*'yı bulduraym.[277]

....

[275] Ayrıntılı bilgi için bk. (Karahan, 2014, s. 232).

[276] Zieme çalışmasında, kişinin bu bölümde kendisini *Kamala Açari* ya da *Kamala Anantaşiri* olarak nitelediğini söyleyerek, bu adların muhtemelen bir din adamının ya da budist manastırlarda üst düzey bir etkilinin *Ananda* ve *Acara* şeklinde unvanları olabileceğini söyler (1975, s. 204).

[277] Bu satır Arat tarafından *Hatime Duası* başlığı altında kalıplaşmış ifade gibi verilmiştir (1991, s. 234).

NOTLAR

1 namo bud namo d(a)rm namo saŋ "Budaya saygı! *Dharma*ya saygı! *Saṅgha*ya saygı!". Budizmde dinin özünü temsil eden (Getty, 1914, s. XVII) bu kalıp ile *triratna* yani Buda (*Buddha*), doktrinler (*dharma*), rahipler (*saṅgha*) denilen dinin ikrarı temsil edilir (Tümer, 1992, s. 356). Uygurcada *üç ärdini* (EUyg. *ärdini*, Soğd. *'rtny'*, Skt. *ratna*) ile ifade edilen bu terim Skt. *triratna*'yı temsil eder. *namo bud, namo d(a)rm, namo saŋ*'ın yanında bazı metinlerde *namo budaya, namo darmaya, namo saŋgaya* biçimine de rastlanmaktadır.[278] İkinci biçim genellikle eski Uygur Türkçesinin geç dönem eserlerinde görülür (Karamanlıoğlu, 1976, s. 269). İslami çevrede besmeleye tekabül eden bu biçimin, eserlerin başlangıcında yer almakla birlikte bazen sonunda da yer aldığı görülmüştür (Arat, 1991, s. 360). Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Skt. *triratna* ile ifade edilmesinin yanında, *ratnatraya* biçiminin de olduğu bilinmektedir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 704). Terminoloji sözlüklerinde, SH 63 三寶 "*Triratna* ya da *Ratnatraya* yani üç kıymetli şey: 佛 *Buddha*, 法 *dharma*, 僧 *saṅgha*"; MW 460a "Buda, kurallar ve keşişler topluluğu"; BHSD 258b "üç mücevher" anlamları verilmiştir. Tibetçe versiyonda *dkon mchog gsum la phyag 'tshal lo* (Porció, s. 3, 2000, satır 3); Hotan-Saka versiyonunda KhoT A 359, 10 *sadhama namau rahnattrīyāya*; KhoT B 368, 12 *siddhaṃ namau ratnattrayāya* karşılığındadır. Çince versiyonda ise 敬禮最上三寶 *jìnglǐ zuìshàng sānbǎo* karşılığı bulunmaktadır (Taishō No: 977 404b 8).

3-4 pratikabud "pratyekabuddha" << Skt. *Pratyekabuddha*. Bhattacharyya, *Vajrayāna* mistisizmindeki Buda'nın orijinal doktrinlerine değinirken iki *yāna*dan (taşıt; yol) bahsetmektedir: *Śravakayāna* ve *Pratyekabuddhayāna*. Bunlardan *Pratyekabuddha*lar'ı "seçkin kişiler" şeklinde tanımlayarak, *Nirvāṇa*'ya başka bir Buda'nın yardımı olmaksızın kendi gayretleriyle ulaştıklarını belirtmiştir (Bhattacharyya, 1958, s. 8). Tekin ise *pratikabut* için "yalnız kendisini kurtaran, başkalarını düşünmeyen ve dinini yaymayan burkan" demiştir (1960, s. 27). Terminoloji sözlüklerinde SH 414 辟支佛 (辟支迦) (辟支佛陀) (辟支迦佛陀) *pì zhī*

[278] Bk. U 4160 (T II D 63) fragmanı.

fú “Kendisi için aydınlanmayı isteyen, *Lotus Sūtra*'da gayretli ve istekli bir biçimde bilgeliği arayan, yalnızlığı ve inzivayı seven, *Nidāna*lar'ı derinden anlayan bir mümin olarak tanımlanır”; MW 664b “inzivada yaşayan ve sadece kendisi için kurtuluşu elde eden Buda”; BHSD 379a “aydınlanmış ancak inzivada yaşayan ve kendi bilgisini dünyaya açmayan yalnız bir Buda; *Mahāyāna* metinlerinde sık sık *Śrāvaka*lar ve Bodhisattvalar ile birlikte anılır”; SWTF III, 196 kullanımları görülmektedir.

4 şravak “śrāvaka” < Soğd. *šr''βk(t)* (BT XVIII 205) < Skt. *Śrāvaka*. Sanskritçede “dinleyici, Budanın öğretilerini dinleyen mürit”, Çincede ise “ses işiten” anlamına gelmektedir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 850). Bhattacharyya önceki notta da bahsedilen *Vajrayāna* mistisizmindeki iki *yāna*dan birisinin de *Śravakayāna* olduğunu söylemektedir. Ona göre, *Śravaka*lar, doktrinleri Budadan duymuş olup kurtuluşları için başka bir Budanın gelişine kadar beklemek zorundaydılar. Aynı zamanda *Śravaka*lar bu doktrinleri öğretebilirlerdi ama *Nirvāṇa*'ya erişemezdi ve bu konuda başkalarına da bir yardımları da dokunamazdı (1958, s. 8). Tekin de *şravak* için “Burkanın müritlerine verilen addır” diyerek *Pratyekabuddha*lar ve *Bodhisattva*lar ile birlikte *Nirvāṇa*'ya ulaşma ve başkalarını ulaştırma güçleri bakımından üç sınıflama şeklinde düşünüldüklerini söylemiş ve bu sınıflamaya Skt. *triyāna* ~ EUyg. *üç kölüŋü* denildiğini belirtmiştir (1960, s. 23):

a) *śrāvaka* = *hīnayāna* ‘küçük sal’ (gazel arabası)

b) *pratyekabuddha* = *madhyamayāna* (ceylan arabası)

c) *bodhisattva* = *mahāyāna* (öküz arabası)

Terim sözlüklerinde, SH 279 舍羅婆迦 *shě luó pó jiā* “*Śrāvaka*, dinleyici, mürit, bk. 聲聞 *shēngwén* 1. Buda'nın sesini duyan kimsedir. *Śākyamuni*'nin bütün müritleri böyle adlandırılır. Önder olan müridine ise *Mahaśrāvaka* denilmektedir. 2. *Pratyekabuddha, Bodhisattva* ve *Buda* olan diğer mertebeler arasındaki en düşük azizlik mertebesidir”; MW 1097a “Budanın bir müridir. (*Hīnayāna* okulunun müridleri için bazen *Mahāyāna* okulunun müridlerinden farklılarmış gibi bahsedilir ancak bunun doğru olanı kanunları Buda'nın kendi dudaklarından duyanlara *śrāvaka* adının verildiğidir); BHSD 535a “bir (Budist) mürit, *Mahāyāna* metinlerinde genellikle *Hīnayāna* mezhebinin mensupları için kullanılır” açıklamaları görülmektedir.

6 atı kötrülmiş "adı yüceltilmiş" (Skt. *bhagavat*). Buda'nın unvanlarından birisi olan (Eitel, 1904, s. 30b) EUyg. *atı kötrülmiş* için UW 259a-260b'de *adı yüceltilmiş* (Skt. *bhagavat*) ve "dünyanın hükümdarı" (Skt. *lokajyeṣṭha*) denilmiştir. Terimin metaforik bir yapısının bulunduğu açıkça görülmektedir. Yunusoğlu, bu terimin Buda için kullanılan metaforlardan birisi olduğunu ve terimin Skt. ve Çin. karşılıklarının birbirine benzemediğine dikkat çekerek bu durumun eski Türk inancı temelinde oluşturulan metaforlu düşünce çerçevesinde aslında Gök Tanrı inancının Budizme taşındığını, Buda ile Gök Tanrının özdeşleştirildiğini gösterdiğini ifade etmektedir (2015, s. 1637). Yine Yunusoğlu başka bir çalışmasında, EUyg. *atı kötrülmüş* metaforunun açıklamasının *Abhidarmakośabhāśtaṭīkā Tattvārthā* adlı eserde verildiğini belirtir: *atı kötrülmiş tep temişi ärsär utmış yavaldurmış üçün (tört) törlüg şmnularıg kaltı täŋrilig şmnug nizvanılıg şmnug ölümlüg şmnug biş yükmäklig şmnug azuça yänä atı kötrülmiş arsär tükällig <üçün ärür ol> altı törlüg yörüglärkä anın bar* ... (Adı yükselendir diye denilmesi ise dört türlü şeytanı, şöyle ki, Tanrı şeytanını, *kleśa* şeytanını, ölüm şeytanını, beş küme (*pañca-skandha*) şeytanını yendiği için ve yine adı yükselmiş ise mükemmel altı tür yoruma kâmil olduğu için ...) (2016, s. 200). Terim sözlüklerinde, SH 345 婆伽婆 (帝) *pó gā pó* (*dì*) "*bhagavat* ya da 婆伽梵; 婆伽伴 ; 婆誐鑁; 薄伽梵 *bhagavān*, uğurlu, mükemmel, saygıdeğer, kutsal, kutsal olan; dünyayı onurlandıran; Budanın unvanı"; Skt. *bhagavat* MW 743c "kutsal ve tapılası olan" açıklamaları verilmiştir.

7 ançulayu "öylece, böylece, şu şekilde, öyle". Temir'in, Köktürk ve Uygur Türkçesinde kullanılan *ançulayu* sözcüğünü ele aldığı makalesinde bu sözcük için, 1. *böyle, böylece, bunun gibi*, 2. *sunmak, övmek, cezalandırmak, mükâfatlandırmak* anlamları verilmiş ve bu sözcüğün Köktürk ve Uygur sahalarındaki kullanımlarıyla birlikte; Moğol, Mançu gibi diğer Altay dillerindeki izahlarına ve çeşitli araştırmacılar tarafından yapılan diğer yorumlara da değinilmiştir. Temir, değerlendirmeleri sonucu iki ayrı *ançu* sözcüğüne ulaşmış, ilkini "ol" köküne gelen *equative* (eşitlik) eki ile açıklamış, ikincisi konusunda ise henüz tahlil yapılamadığını belirtmiştir (1946, ss. 569-576). Clauson ise *ança* sözcüğünün ünlü göçüşmesine uğrayarak *bulıtçulayu, munçulayu* örneklerinde olduğu gibi *ulayu* sözcüğüyle birleşmesi sonucu oluştuğunu söylemiş ve *ançula-* eylemiyle bir ilgisinin olmadığını belirterek "böylece, şöylece, öyle, şöyle ki" anlamlarını vermiştir (1972, s. 175a). Erdal çalışmasında *functional and*

local formatives başlığında değerlendirdiği ve *+Çu* ekinin işlevlerini ele aldığı bölümde bu sözcüğü, *an+çu+la+yu* biçiminde değerlendirmiş, *munçılayu, biziŋçiläyü, bultçulayu* örneklerini de eklemiştir (1991, s. 107). Ayrıca *the formation of adverbs* başlığında ise *ançula-* ve *ançulayu-* sözcüklerinin UW'de bazı kabul edilemez etimolojilerle birlikte geniş ölçüde tartışılıp gösterildiğini belirtmiş ve bununla birlikte yukarıda Temir'in de belirttiği ikinci anlama sahip olan *ançulayu* sözcüğünün sadece Mani metinlerinde tanıklandığına da değinmiştir (Erdal, 1991, s. 410). Tietze *ancılayın* madde başında ED'ye de gönderme yapmış ve ek hakkındaki görüşlerden bahsetmiştir. Ortada bulunan*+cı* (< Etü. *+cu*) ekinin eşitlik eki olan *+ca*'ya bağlanmaya çalışılmasında ünlünün neden *-ı* (< Etü. *–u*)'ya dönüştüğünün anlaşılamadığını belirtmiştir. Bu açıklamalarla birlikte OTWF'deki açıklamalara ve örneklere de değinmiştir (2016, s. 390). Ölmez de Türkçe kökenli *ançulayu* için *öyle, o şekilde, benzer şekilde* anlamlarını vermekle birlikte, bu sözcüğün Temir'in makalesinde de ikinci anlam olarak tartışılan *ançula-* ile karıştırıldığını söylemiş ve bu ikinci anlamın aslında "sunmak, takdim etmek, teslim etmek" < Çin. 暗償 *àn cháng* + *+la* biçimiyle oluşturulduğunu ve Türkçe kökenli olmadığını söylemiştir (1995, ss. 228-229). (Bu sözcük hakkındaki diğer açıklamalar için ayrıca bk. *tathāgata*).

9 strayastriş "trayastriṁśāḥ" < Toh. A. *strāyastriñś* < Skt. *trayastriṁśāḥ*. Otuz üç Tanrının konakladığı yer olarak bilinir (Bhattacharyya, 1958, s. 31; Beer, 1999, s. 105). Otuz üçün cenneti, duyulara hitap eden altı cennettin en alt seviyesinin ikincisidir (*Kāmadhātu*). Dört kutsal Buda'nın (*Cāturmahārājakāyika*) cennetinin hemen üzerinde, *Yāma* cennetinin ise hemen altındadır. Diğer Budist cennetleri gibi, ölüm sonrasında kalıcı olarak ikamet edilen yer değil, aksine yeniden doğum yeridir. Cennet *Sumeru* dağının düz bir zirvesinde yer alır ve otuz üç erkek ilah ile onların hizmetkârları burada yaşar. Ayrıca bunlara Tanrıların kralı *Śakra* başkanlık eder (Buswell ve Lopez, 2013, ss. 921-922). Terminoloji sözlüklerinde, SH 188 忉利天 *dāo lì tiān* "*trāyastriṃśas*, 怛唎耶怛唎奢; 多羅夜登陵舍; otuz üç *Deva*'nın cenneti, 三十三天, arzu cennetlerinin ikincisi, *Indra*'nın cenneti"; Skt. *trayastriṁśa* MW 457b "33 (Tanrıyı) numaralandırma"; BHSD 257b "Tanrıların Budist sınıflarının listesi"; SWTF II, 399 şeklinde açıklamalar bulunmaktadır. Çince versiyonda 三十三天 *sānshísān tiān* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 9).

9-10 sudaramşal “sudharma-śālā” << Skt. *sudharma-śālā*. Otuz üç Tanrının cennetindeki Tanrıların buluşma yeri olarak bilinmektedir (Lessing ve Wayman, 1978, s. 117). Skt. *sudharma* MW 1225b “tanrıların toplantı yeri”; BHSD 599a “*Bodhisattva’*nın *Tuṣita* cennetinde oturduğu taht”. Skt. *śālā* MW 1067b “ev, konak, salon, büyük oda”.

11 töltäglig oron “yastıklarla donatılmış (olan) oturak” (Skt. *prajñapta evāsane*). Clauson ED 494b’de *tölte-* için “yastıkla donatmak” demiştir. Tibetçe versiyonda Porció, Tib. *gdan bshams* ~ Skt. *prajñapta evāsane* denkliğini belirtmiştir (2000, s. 90, satır 6). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *prajñapta* için MW 659a “dizilmiş, düzenlenmiş”; BHSD 358a “düzenlenmiş, hazırlanmış; *prajñapta evāsane* özel olarak hazırlanmış oturak”; SWTF III.161 karşılıkları verilmiştir. Çince versiyonda 蓮華座 *liánhuá zuò* geçmektedir (Taishō No: 977 404b 11). Ancak bu yapının “lotus oturağı (lotus seat)” anlamına geldiği görülmektedir.

11 uşnir “uṣṇīṣa” < Toh. A/B *uṣṇīr* < Skt. *uṣṇīṣa*. Buda’nın otuz iki *lakṣaṇa*sından birisidir ve “kafatası yumrusu” olarak adlandırılır (Barutcu, 1987, s. 12). Budanın tepesinde görünen çıkıntı olarak da bilinir. Bazı metinlerde *uṣṇīṣa*dan “çeşitli büyülü güçlerle donatılmış” olarak bahsedilir. Buda’nın başında mükemmel bir orantıyla bulunmasına rağmen hiçbir şekilde ölçülemez (Buswell ve Lopez, 2013, s. 945). Diğer terminoloji sözlüklerinde SH 330 烏瑟膩沙 *wū sè nì shā* “*uṣṇīṣa*, türban, taç, ayırt edici işaret; 佛頂 Buda’nın başının tepesi; Buda’nın otuz iki laksanasından birisi, etli öbek veya başlık, genellikle alın tepesinin üzerindeki bir yumru olarak temsil edilir”; MW 220b “Buda’nın başındaki bir çeşit yumru” şeklinde açıklamalar bulunmaktadır. Çince versiyonda 頂髻 *dǐng jì* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 12).

12 dy[a]n “dhyāna” < Soğd. *δy’’n* (Gharib 147b) / Toh. A/B *dhyāṃ* < Skt. *dhyāna*. Sanskritçede “meditasyonal soğurma” anlamına gelen bu terim, zihni kontrol etme ya da edememe gücünü kapsar ve gerçekliğin doğasınının iç yüzünü anlamak için kendi içerisinde herhangi bir süreklilik gerektirmez. Bununla birlikte, gerçeğin doğrudan farkındalığına, ıstırabın (*kleśa*) tahribatına ve kurtuluşun kazanımına (*vimukti*) zihni hazırlamak için soğurmanın belirli bir seviyesinin gerekli olduğu söylenir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 256). Bu açıklamaların yanında diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 461 禪靜 *chán jìng* “*dhyāna* ve onun Çince çevirisi, düşüncelerin dindirilmesi,

kontrolü veya bastırılması, sessiz meditasyon"; Skt. *dhyāna* MW 521a "meditasyon, düşünce, yansıma"; BHSD 287a "meditasyon veya tefekkür; mistik trans"; SWTF II.54 karşılıkları bulunmaktadır. Buna karşılık Porció "*samādhi*" terimi kullanılmıştır (2000, s. 90, satır 6). Skt. *samādhi* için terminoloji sözlüklerinde, MW 1160a "düşüncelerin bir araya getirilmesi, derin veya soyut meditasyon"; BHSD 568b "konsantrasyon, trans*";* PTSD VII 144a "konsantrasyon; yoğunlaşma; kendini toplama ve beraberinde doğru yaşamayı getiren, daha yüksek bir bilgeliği ve kurtuluşu kazanmak için gerekli bir koşul olan aklın ve meditasyonun tasavvur durumu" açıklamaları verilmiştir. Çince versiyonda 觀 *guān* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 12).

17 kolţi "koţi" << Skt. *koţi*. Bir ölçeğin sonu olarak ifade edilir ve dolayısıyla çok büyük sayılara istinaden kullanılır. Hint sayı sisteminde genellikle "10 milyon" şeklinde çevrilir. Bunun yanında "yüz bin, yüz milyon" ve "sonsuz" şeklinde kullanıldığı da görülmektedir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 443). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 261 拘利 *jū lì* "*koţī*, bir milyon; ayrıca 億 *yì* 'yüz milyon' veya 100 *lakṣa* ile de açıklanır. Ayrıca 俱利 ya da 俱胝"; MW 312c "herhangi bir şeyin en sonu ya da en başı; eski sayı sistemindeki en yüksek sayı"; BHSD 194a "uç, sınır; sonsuz" açıklamaları da bulunmaktadır. Çince versiyonda 俱胝 *jù zhī* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 15).

20 arhant "Arhat" << Skt. *Arhat*. Bütün ıstırapları ve gelecekteki yeniden doğuş için tüm nedenleri yok eden ve bu yüzden ölünce *Nirvāṇa'*ya girecek olandır. *Arhat*, Budist okullarındaki hâkim eğilimde varlığı kabul edilmiş dört Budist aziz rütbesinin ya da "asil kişi"sinin üst rütbede olanıdır. Bu rütbedekilerin diğerleri ise aşağıdan yukarıya doğru *Srotaāpanna* "akışa giren" (ilk ve en düşük rütbe), *Sakṛdāgāmin* "bir defa geri gönmüş olan" (ikinci rütbe) ve *Anāgāmin* "asla geri dönmeyen" (üçüncü ve en üstten bir önceki rütbe) şeklindedir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 62). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 290 阿羅漢 *ā luó hàn* "*Arhan, Arhat, Lohan*; muhterem, saygıdeğer; aydınlanmış, yüce insan; *Mahāyāna'*daki aziz olan *Bodhisattva'*nın aksine *Hīnayāna* içerisindeki ideal ve en üst aziz sınıfı"; Skt. *Arhat* MW 93c "muhterem, saygıdeğer, saygın; *Nirvāṇa* için hâlâ aday olan bir Buda"; Skt. *Arhant* BHSD 67b "*Hīnayāna*

Budizminde ideal kişi, dinî tekâmülde dördüncü ve son seviye"; SWTF I. 150 karşılıkları görülmektedir.

22 şortapan "Śrotaāpanna" < Toh. B *Srotāpanne* < Skt. *Śrotaāpanna*. Bu terim genellikle Budist sūtralarında *dharma* vaazlarını işittikten hemen sonra bu mertebeye ulaştıkları söylenen Buda'nın dinleyici ve izleyici topluluğuyla birlikte ortaya çıkar (Buswell ve Lopez, 2013, s. 854). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 395 須陀般那 *xū tuó bān nà* "Śrota-āpanna, 須陀般那; 窣路多阿半那 (ya da 窣路陀阿半那) (ya da 窣路多阿鉢囊) kutsal yaşamın akışına girmiş olan, ruh göçünün akışına karşı koyan kimse; *Arhat* olmanın ilk basamağı"; Skt. *Srotaāpanna* MW 1274c "ilahî nehre girmiş kimse"; BHSD 615a "akıntıya girmiş olan, dönüştürülmüş kimse" açıklamaları bulunmaktadır.[279] Tibetçe versiyonda, Tib. *rgyun du zhugs pa* (Porció, 2000, s. 91, dipnot 15); Hotan-Saka versiyonunda, KhoT A 360, 12 *srrāttāpanānā*; KhoT B 368, 15 *srautāpaṃnānāṃ*; Çince versiyonda 預流 *yù liú* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 16).

23 sakarḍagam "Sakṛdāgāmin" < Toh. A *Sakṛdāgāram*, *Sakrādāgām* / Toh. B Sakṛ*dāgamiṃ* < Skt. *Sakṛdāgāmin*. Sanskritçede "bir kez geri dönen" olarak bilinen bu terim dört asil kişi sıralamasında aşağıdan yukarıya doğru ikinci olanı temsil eder. Diğerleri ise *Srotaāpanna*, *Anāgāmin* ve *Arhat*'tır (Buswell ve Lopez, 2013, s. 740). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 325 息忌伽彌 *xi jì gā mí* "*Sakṛdāgāmin*, *Nirvāṇa*'ya girmeden önce sadece bir kere yeniden doğmuş olan kimse"; Skt. *Sakṛdāgāmin* MW 1124c "sadece bir kez daha dönmüş yani yeniden doğmuş"; BHSD 544a "bir kere geri dönmüş; sadece bir kere daha vücut bulmaya mukadder" açıklamaları görülmektedir. Tibetçe versiyonda *lan cig phyir 'ong ba* (Porció, 2000, s. 91, dipnot 16); Hotan-Saka versiyonunda KhoT A 360, 12-13 *sakrrattāgaumīnā*; KhoT B 368, 15 *sakṛdāgāmināṃ*; Çince versiyonda 一來 *yī lái* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 17).

23 anagam "Anāgāmin" < Toh. B *Anāgāme* < Skt. *Anāgāmin*. Sanskrit ve Pali metinlerinde "asla geri dönmeyen" olarak bilinen bu terim dört asil kişi sıralamasında üçüncü olanı temsil eder. Diğerleri ise *Srotaāpanna*, *Sakṛdāgāmin ve Arhat*'tır

[279] Ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. UW 178a-180a.

(Buswell ve Lopez, 2013, s. 37). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 293 阿那含 *ā nà hán* (ya da 阿那伽彌); 阿那伽迷 (ya da 阿那伽) "*Anāgāmin*, gelmeyen ya da geri dönmeyen *Arhat* veya aziz, bu dünyada bir daha doğmayıp *Nirvāṇa*'ya ulaştığı *Rūpa* ve *Arūpa* cennetlerinde doğacak olan"; MW 27c "gelmeyen ulaşmayan; ileri olmayan, dönmeye meyilli olmayan"; BHSD 22a " bu dünyaya bir kez daha dönmemeye mukadder olan kimse" açıklamaları görülmektedir. Tibetçe versiyonda *phyir mi 'ong ba* (Porció, 2000, s. 91, dipnot 17); Hotan-Saka versiyonunda KhoT A 360, 13 *anāgaumīnā*; KhoT B 368, 15-16 *anāgāmināṃ*; Çince versiyonda 不還 *bù hái* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 17).

24-25 könin barmışlar "hakikatle ölmüşler". Terminoloji sözlüklerinden MW 1181c'de Skt. *samyaggata* için "dürüst davranma; itikatlı bir şekilde" açıklaması verilmiştir. Tibetçe versiyonda *'jig rtten na yang dag par song ba* (Porció, 2000, s. 92, dipnot 18); diğer versiyonlarda HM I 462 "*loke samyag-gatānāṃ*"; KhoT A 360, 13 *lake samya-gattānā*; KhoT B 368, 16 *loke samyak-gatānāṃ* karşılığındadır. Çince versiyonda ise 眞實超越 *zhēnshí chāoyuè* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 18).[280]

26 t(ä)ŋri erži "Tanrı ṛṣi" (Skt. *Deva- ṛṣi*). Porció "kutsal ṛṣi (Skt. *deva-ṛṣi*) demiştir (2000, s. 92, satır 13). Terminoloji sözlüklerinde, SH 143 天仙 *tiān xiān* "*Deva- ṛṣi*, tanrılar ve *ṛṣi*ler, ölümsüzler"; Skt. *Deva-ṛṣi* MW 492c "tanrılar arasında bir ṛishi" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka versiyonunda KhoT A 360, 13-14 *deva-raṣīṇā*; KhoT B 368, 16-17 *deva-raṣīṇāṃ*; Çince versiyonda ise 天仙 *tiānxiān* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 18-19).

27 viḍyadare erži "vidyādhara-ṛṣi". Toh. A/ B *Vidyādhare* < Skt. *Vidyādhara*. Budizmde *Vidyādhara* "efsanevi büyü sahipleri" olarak geçmektedir (Davidson, 2011, s. 21). Terminoloji sözlüklerinde Skt. *Vidyādhara* MW 964a "bilim veya büyü sahibi; doğaüstü bir mahlûk"; BHSD 488a "büyücü, büyü yapan kimse (Sanskritçede sadece sözde olağanüstü varlıklar için kullanılıyor gibi görünür)" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, HM I 462 "*siddha vidyādhara* raṣīṇā"; KhoT A 360, 14 *saidha-vaidyādhara-raṣīṇā*; KhoT B s. 368, 17 *seddha-vidyā-dhirāṇāṃ*;

[280] Ayrıca bk. Notlar 270-271.

Çince versiyonda ise *Vidyādhara* için 持明 *chí míng* bulunmaktadır (Taishō No: 977 404b 19).

28 ş(a)p alkış "*śāpa* ve dua". Toh. A/ B *śap* < Skt. *śāpa.* Terminoloji sözlüğü olan MW 1065a'da "lanet, beddua, acı çektirme, kargış, yasak, yasaklama" açıklaması verilmiştir. BT XIII 13, 35'te de *ş(a)p alkış* (hayır duası) kullanımı görülmektedir ancak tek başına *ş(a)p* için "Schwur (lanet)" denilmiştir. Porció ise Tib. *dmod pa'i mtshon cha can* "lanetleme yeteneği ile donanmış olan" demiştir (2000, s. 92, satır 13). Bunların yanında Adams, yukarıda belirttiğimiz üzere (Toh. A) bu sözcük için "lanet, beddua" demiş ve *cwīññe se śāp ste kᵤcesa ṣp swesi mā sūwaṃ* şeklinde bir örnek vererek "yağmurun yağmamasına neden olan laneti" şeklinde bir çeviri vermiştir. Sanskrit versiyonda HM I 462 "*śāpānāṃ*" görülmektedir.

28 öz yaş "yaşam$_2$". Porció, Müller'in (1911, s. 53) *öz yas* "yaşam, ömür" biçimindeki okumasının yanlış olduğunu belirterek *üz yas* olarak okumuş ve "zarar, yıkım" şeklinde anlamlandırmıştır (2000, s. 92, dipnot 23). Röhrborn ve Róna-Tas ise Müller'in *öz yas* okuyuşunun hatalı olduğunu belirterek *öz yaş* biçiminde olması gerektiğini söylemiş ve Porció'nun *üz yas* okuyuşuna ve "yıkım, zarar" çevirisine değinmiştir. Porció'nun başka herhangi bir paralel metne dayandırmadan böyle bir anlam vermesinin yanlış olduğu yönünde eleştirilerde bulunmuştur (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 288, not 25). Eski Uygur dönemi metinlerine baktığımızda AY 446, 22 *uzun öz yaş azu meŋi ögrünçü*; AY 471, 2 *kėterip öz yaş uzun kıltaçı küyü*; Sho. Rus. 3.3.1.R, 8 *birök uzun öz yaş uluġ küç kösün tileser ötrü bolur* örneklerinde ve diğer birçok eski Uygur dönemi metinlerinde "yaşam, ömür" şeklinde çevrildiğini görmekteyiz. Bu tanıklamalar ışığında "yaşam" olarak anlamlandırdık.

33 ädgülüg "iyiliksever". Porció, EUyg. *ädgülüg* ~ Tib. *legs ldan* ~ Mo. *tegüs sayin* ~ Skt. *bhagavat* denkliklerinden bahsetmiş ve Eski Uygurcada Skt. *bhagavat* için genellikle "*atı kötrülmiş*" kullanılmasına rağmen bazen *ädgülüg* teriminin de kullanılabileceğini söylemiştir (2000, s. 93, dipnot 26). Porció, çalışmasının giriş bölümünde bu konu üzerinde de durarak bu değişken çeviriyi Tib. *legs ldan* üzerinden açıklamıştır (2000, s. 39, introduction). Ayrıca Uygurcaya çeviren kişinin Skt. orijinalinden çevirmekle birlikte, Tibetçe bildiği için de böyle değişken çevirilerin ortaya çıkabildiğini söylemiştir. Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 280, satır 30-31) ise

ädgülüg için "şefkatli, iyiliksever" demiş ve *Umā*'nın sıfatı olarak kullanmıştır. Çince versiyonda 具美 *jù měi* karşılığında olduğu düşünülmektedir (Taishō No: 977 404b 21). Çince versiyonda "iyilikle donatılmış" anlamına gelen bu terim de göz önünde bulundurularak Skt. *bhagavat* olarak çevrilmemiştir.

33-34 uma hatun "Umā Hatun/Tanrıça Umā" (<< Skt. *Umā*). Terminoloji sözlüklerinde MW 217a "*Himavat*'ın kızı (*Pārvatī* ve *Durgā* diye de adlandırılır ve *Śiva*'nın karısıdır)"; SWTF I.418 açıklamaları verilmiştir. Bir sonraki notta da (bk. 34 *maheşvare*) belirtileceği üzere *Śiva* adıyla da bilinen *Maheśvāra*'nın eşi olarak bilinir hatta bazen *Śiva* adı yerine *Umāpati* yani "*Umā*'nın eşi" adı kullanılır. Bu ad diğer versiyonlarda bu bahsedilen biçimde HM I 463 "*umāpati*"; KhoT A 360, 15 *umā-patta-sīha*; KhoT B 368, 18-19 *umā-patī-sahīyāya* tanıklanmıştır.

34 maheşvare "Maheśvāra" < Toh. A/ B *Mahiśvare* < Skt. *Maheśvāra*. *Umā* (*Pārvatī*) ve onun eşi *Maheśvāra* (*Śiva*) Budizmde "ana tanrıça" ve "baba tanrı" olarak adlandırılırlar (Bonnefoy, 1993, s. 122). Terminoloji sözlüklerinde, SH 94 大自在天 *dà zìzài tiān* "*Maheśvāra*, 摩醯首濕伐羅 ya da *Śiva*, bin bölgenin ya da evrenin lordu; iki biçim ile tarif edilebilir: şeytanların prensi ve tanrısal olan yani 毘舍闍. Ezoterik okul onu *Vairocana'*nın dönüşmüş bir vücut formu içerisine alır ve *Viṣṇu*, *Nārāyana* ve bu gibi diğer formlarda gösterir"; Skt. *Maheśvāra* MW 802b "büyük lord, hükümdar, önder", BHSD 427b "Bir *devaputra*, bebek *Bodhisattva*'ya secde eden ve onun gelecekteki budalığını tahmin eden *Śuddhāvāsakāyika* tanrılarının bir lideri" şeklinde açıklamalar bulunmaktadır. Hotan-Saka versiyonunda KhoT A 368, 18 *namau bagavatte raudrāya umāpattasīhāya*; KhoT B *namau bhagavate rūdrrāya umāpatī-sahī[ya]yāya* geçmektedir. Burada *Maheśvāra* yerine *Rudra* kullanıldığı görülmektedir.

35 varune "Varuṇa" << Skt. *Varuṇa*. Vedizm'in en büyük Tanrısı olarak bilinen *Varuṇa*, üç dünyayı, cenneti, yeryüzünü ve havayı yaratan olarak bilinir. Hem kozmik hem de ahlaki düzenin koruyucusudur. Kötülüğün kapılarını kemendiyle bağlar ancak günahlar da bu düğümü de açabilir. Mitolojilerde suyun tanrısı ve batıya bakan cennetin koruyucusu olarak bilinir. Onun sıfatlarından birisi de *Nagārāja* "yılanların kralı"dır (Lurker, 2005, s. 196). Terminoloji sözlüklerinde, SH 159 水天 *shuǐ tiān* "*Varuṇa*, 縛嚕拏; 婆樓那 Yun. *oúφανός*, cennet, ejderhaların ve bulutların bulunduğu

gökyüzü; genellikle bulutları, yağmuru ve suyu yöneten 水神 su tanrısı veya ejder kralı"; Skt. *Varuṇa* MW 921b "*Varuṇa* en eski Hint tanrılarından birisidir. Ruhani bir anlayışa rağmen "tanrıların kralı", "tanrıların ve insanların kralı" ya da "evrenin kralı" adlandırmalarıyla çoğunlukla üstün tanrı olarak nitelendirilmektedir. Diğer hiçbir tanrının kendisine atfedilmiş olağanüstü özellikleri ve görevleri yoktur. *Māyā* adı verilen olağanüstü güç ve bilgelik ile cennet ve dünyayı şekillendirir ve korur. Yalandan nefret eder ve yoldan çıkarıcıları kemendiyle yakalar. Hastalıkları özellikle vücuttaki ödemi iyileştirir. Hint edebiyatında önce *Indra* ile daha sonra ise *Agni*, *Yama* ve *Viṣṇu* ile birlikte adı geçer."; BHSD 470b "önceki bir Buda"; SWTF IV.79 açıklamaları yapılmıştır. Tibetçe versiyonda *chu lha* ve Mo. *usun tngri* karşılığı verilmiştir (Porció, 2000, s. 93, dipnot 29)

36 beş ulug mudur "beş büyük *mudrā*" (Skt. *mahāmudrā*) Terminoloji sözlüklerinde, MW 799a "ellerin ve ayakların duruşu veya pozisyonu"; BHSD 424b "ikonografi" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka versiyonunda KhoT A 360, 16 *paca-mahāmudrā*; KhoT B 368, 19-20 *paṃca-mahāmūdrra*; Çince versiyonda ise 五手印 karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 22).

36 narayane "Nārāyaṇa" < Toh. A *Nārāyaṃ* < Skt. *Nārāyaṇa*. "Kadim adamın oğlu" olarak bilinen *Nārāyana* (Buswell ve Lopez, 2013, 575), Brāhma ve Viṣṇu'nun bir tezahürü olarak görülür ve "üstün varlık" kavramıyla ilişkili olduğu söylenir. Buna göre evreni kendi yaratıcı enerjisinden çıkarıp biçimlendirinceye kadar bir muz yaprağında sürüklenmiş ve sonsuzluğun sembolü olan ayak başparmağını emmiştir. Bu Budizmde bilinen bir ikonografik gösterimdir (Lurker, 2005, s. 132b). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 248 那羅延 (那羅延那); 那羅野拏 *nà luó yán* "*Nārāyaṇa*, *Nara*'nın ya da ilk insanın oğlu, genellikle *Brāhma, Viṣṇu* ve *Kṛṣṇa* ile birlikte tanımlanır"; Skt. *Nārāyaṇā* MW 537a "ilk insanın oğlu"; BHSD 293b "muhtemelen bir Hint tanrısının adı" şeklinde açıklamalar verilmiştir. Tibetçe versiyonda *sred md kyi bu* (Porció, 2000, s. 93, satır 17) karşılığı bulunmaktadır. Hota-Saka versiyonda KhoT A 360, 16 *namau bagavatte nārāyaṇā(ya)*; KhoT B 368, 19 *namau bhagavate nārāyaṇāya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 無愛子 *wú ài zi* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 22).

<u>37-38</u> ögrünç ärklig Mahakade "mutlu (?) hükümdar *Mahākāla*". Porció, Tibetçe versiyonda "*ögrünç ärklig*" için *Skt. Nandikeśvara ~ dga ' byed dbang phyug* (MW 527b "*Śiva*'nın müritlerinden birisi") karşılığını vermiştir (2000, s. 93, dipnot 32). EUyg. *ögrünç* sözcüğünü Clauson *ögir-* eyleminden getirip "mutlu, sevinçli" biçiminde anlamlandırmıştır (1972, s. 115b). Erdal, genellikle *sevinç* sözcüğüyle birlikte tanıklanan bu sözcüğün "sevinç, keyif" anlamlarına gelip *ögir-* eylemiyle bağlantılı olduğu savunmaktadır (1991, s. 276). Röhrborn ve Róna-Tas ise Porció'nun *Nandikeśvara* terimini kullanmasını eleştirmiş ve *ögrünç ärklig*'in aslında bir kişi olmaktan ziyade *Mahākāla*'nın bir sıfatı (ein Beiname) olduğunu belirtmiştir (2005, s. 288, not 34-35). Bailey'in çalışmaları yani Hotan-Saka versiyonları incelendiğinde *Mahākāla* için *Bhagavat* sıfatı kullandığı görülür: KhoT A 360, 16 *bagavatte mahākālā*; KhoT B 368, 20 *bhagavate mahākāla*. Bu kullanım EUyg. *ögrünç ärklig*'in "*atı kötrülmiş*" ve "*ädgülüg*"te olduğu gibi Röhrborn ve Róna-Tas'ın savını doğrular nitelikte olarak sıfat biçiminde kullanılmış olabileceğini aklımıza getirmektedir. Röhrborn ve Róna-Tas çalışmasının notlar bölümünde, EUyg. "*Mahakade*"nin Skt. *Mahākāla*'ya karşılık gelmesinin sebebinin Orta Hintçedeki "*kāḍa*" sözcüğü olduğunu ve bu biçimin eski bir ödünçleme olup "düzeltilmiş" olan Sanskritçe biçimin ise geç Uygurca döneminde *m(a)hakala* şeklinde yazıldığını söyler (2005, s. 299, not 245). BT VII A 772-773 *...öz ät'öz-däki divata-lrqa ymä tapınıp mxakala-qa...* örneğinde de bu durumu görebiliriz. Matsushita, *Mahākāla*'nın "büyük ve siyah olan" biçiminde tanındığını ve Tibet'te "Budist hazinelerinin koruyucusu", Çin'de "savaş Tanrısı", Japonya'da ise "iyilik Tanrısı" olarak anıldığını belirtir (2001, s. 1). Bunun yanında Yunan Tanrısı Poseidon ile aynı varlık olduğu yönünde de iddialar vardır (Getty, 1914, s. 143). Terminoloji sözlüklerinde, SH 97 大黑天 *dà hēi tiān* "*Mahākāla* 摩訶迦 (ya da 謌) 羅 büyük siyah *deva* 大黑神. Ezoterik mezhep *Deva*yı bir yüzü, sekiz kolu, üç yüzü, altı kolu ve kafatası kolyesiyle *Kālī*'nin yani *Durgā*'nın maskülen biçimi olarak tanımlar. Ona savaşma gücü ve sertlik verdiği için ibadet edilir. Şeytanları yok etmek amacıyla *Vairocana*'nın bir tecessümü olduğu söylenir"; Skt. *Mahākāla* MW 795a "yok edici karakterinde (siyah ve dehşetli yönüyle temsil edilen) bir tür *Śiva*; BHSD 422a "bir dağ ve nāga kralı; bir tanrıça, Hinduizm'den alınmış bir Tanrı" şeklinde açıklanmıştır. Çince versiyonda 具美能摧壞 *jù měi néngcuī huài* karşılığında olduğu düşünülmektedir (Taishō No: 977 404b 22-23). Çin. Porció'nun aksine biz de *ädgülüg*

sözcüğünde olduğu gibi *ögrünç* sözcüğünün de sıfat olarak kullanıldığı kanısında olduğumuzdan "mutlu" şeklinde çevirdik. Yukarıda da belirttiğimiz MW 795a'daki açıklamadaki "yok edici" ve Çin. 能摧 *néngcuī* "yok etme" ve 壞 *huài* "bozmak, kötüleştirmek" anlamlarından dolayı bu yapının *Mahākala* için kullanıldığı düşünülmektedir ancak terminoloji sözlüklerinde Çin. 能摧壞 *néngcuī huài* şeklinde bulunamamıştır. 具美 *jù měi* için ise daha önce 33 numaralı *ädgülüg* notunda gerekli açıklama verilmiştir.

39 ***sın supurgan*** "mezar, türbe" (~ Skt. *stūpa*). ED 792b'de *supurgan* sözcüğü, Soğd. **zmrγ'n*'a götürülmüştür. Khabtagayeva da bugün Tuva Türkçesinde *sürga* (stupa; türbe, mezar) ve Moğolcada *suburga* biçiminde yaşayan bu sözcüğün aslında Soğdca kökenli olduğunu belirmiştir (2009, s. 187). BT VII 7, 80'de *bo upa-şimasan sın supurganlar yürüng önglüg ät'öz tilgäni yir aldınınta yorıdaçı ärür* örneği de tanıklanmaktadır. *sın* sözcüğünün kökeni konusunda ise çeşitli görüşler bulunmaktadır. TT VI'da *sın* < Çin. 寢 *ts'in* (?)" şeklinde verilmiş ve "mezar, türbe" denilmiştir (Bang-Kaup vd., 1934, s. 276). Clauson ise ED 832a-b'de bu sözcüğün kökenini Çin. 寢 *ts'in* sözcüğüne dayandırmanın imkânsız olduğunu çünkü Orta Çincede bu sözcüğün sonundaki sesin *–n* değil *–m* şeklinde olduğunu belirtmiştir. Çince versiyonda 墓地 *mùdì* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 23).

40 **ärig ornag [tutgalı] tapladaçı** "yerleşmekten hoşnut olan". *-gAlI* biçimbirimiyle kurulan yapıları Erdal, "*supine constructions* (mastarlaştırıcı yapılar)" olarak değerlendirmiş ve "*kälgäli tapla-* (geldiğine memnun olmak); *vırhar etgäli başla-* (manastır inşa etmeye başlamak)" örneklerini vermiştir (1991, s. 409). Bu açıklamalara dayanarak "yerleşmekten hoşnut olan" şeklinde bir çeviri yaptık.

40 **analar kuvragı** "analar topluluğu" (Skt. *mātṛgaṇa*). Terminoloji sözlüğünde Skt. *mātṛgaṇa* için MW 807a "kutsal analar topluluğu". Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında HM I 463 *mātṛ-gaṇa*; KhoT A 360, 17 *māttra- gaṇa*; KhoT B 369, 21-22 *mātra-gaṇa*; Çince versiyonda ise 陰母 *yīn mǔ* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 23).

42 **ançulayu kälmiş uguşlug** "*tathāgata* soylu". *Tathāgata*, Budizmde Buda'dan bahsedilirken onun görüşlerini güçlendirmeye çalışanlar tarafından sürekli yinelenen

terimlerden birisidir: "*O dünyaya gelmişse dünya iyi olsun diye gelmiştir. Peki kim o? O, tathāgatadır (öylesilik)*" (Conze, 2008, s. 21). Bu ailenin önder Tanrıçası *Śākyamuni*'dir ve diğer ailelerin en yücesi olarak bilinir (Buswell ve Lopez, 2003, s. 899). *Tathāgata* ailesi tüm âlemin kendine özgü olan niteliğini olduğu gibi bilme ve önceki Budaların gelişi ile aynı şekilde gelme anlamlarına da gelir. Ayrıca bu aileye *uṣṇīṣa* ve diğer mantra Tanrıçaları eşlik eder (Lessing ve Wayman, 1978, s. 102). Bunların yanında *Tathāgata*, yedi büyük Buda'nın en yüksek unvanlarından birisi olarak da kullanılmakta olup anlamı hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır: *Öylece gelmiş ve gitmiş* ya da *bir daha gelmeyen* yani *bir daha doğmayacak olan*, *aynı şekilde giden*, *mertebesine ulaşan* yani *mükemmeliğe ulaşan* (Getty, 1914, s. 176). Terminoloji sözlüklerinde, SH 209 多陀阿伽陀 *duō tuó ā gā tuó* "*tathāgata*, 多他阿伽陀 (多他阿伽陀耶); 多他阿伽駄 (ya da 多他阿伽度); 多阿竭 (ya da 怛闥阿竭 ya da 怛薩阿竭); 怛他蘗多"öylece gelmek" ya da "öylesine gelmek". Mesih'e benzeyen yönleri vardır ancak anlamı 'kaidelere göre ulaşmış olan (aydınlanma hedefine ulaşmış olan)'dır"; Skt. *tathāgata* MW 433c "özellik veya mizaç nedeniyle bir durum ya da şart içerisinde olma"; BHSD 248b "öylece gitmiş ve gelmiş (ayrıca Bugün Tibet'te yaygın olarak kabul edilen yoruma göre *giden, gitmiş olan, aynı yolda olan* anlamları da bulunmaktadır); Listelenmiş 7 *dharma*dan (*Vipaśyin, Śikhin, Viśvabhū, Krakucchanda, Kanakamuni, Kāśyapa, Śākyamuni*) ilk *Tathagata Vipaśyin*'dir"; SWTF II. 342; PTSD IV 130a "nasıl türetildiği belli olmayan bu terimin bir *Arhat* sıfatı olduğu düşünülmektedir" açıklamaları bulunmaktadır.[281] Buswell ve Lopez Tib. *de bzhin gshegs pa'i rigs* (2003, s. 1073) karşılığını da vermişlerdir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında HM I 463 *namo bhagavate tathāgata-kulasya*; KhoT A 360, 18 *namau bhagavatte ttathāgatta-kūlāya*; KhoT B 369, 22 *namau bhagavate tathāgata-kūlāya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 如來種 *rúlái zhǒng* karşılık gelmektedir (Taishō No: 977 404b 24).

<u>43-44</u> lenhua uguşlug "nilüfer çiçeği soylu" (*lenhua* < Çin. 莲花 *lián huā*). Lotus, kirli suların bitkisi olarak adlandırılmakla birlikte kendisi kirli değildir. İçi boş ve dış tarafı diktir. Saflığın simgesi olmakla birlikte Budizme ait sekiz değerli nesneden birisidir (Eberhard, 2000, s. 201). *Lotus* yani *Padma* ailesi, gece ve gündüz altı vakitte duyarlı

[281] Bu terimin ayrıntılı açıklaması için ayrıca bk. (Elmalı, 2012, ss. 4-5).

varlıkları merhamet gözü vasıtasıyla gören *Arya-Avalokiteśvara*'dır. Buna dünyayı kurtarmak için bu aile tarafından kutsanmış *vidyā* ile *Tārā*'yı da içeren bir heyet eşlik eder (Lessing ve Wayman, 1978, s. 102). Bazı kaynaklarda ise *Padma* (lotus) ailesinin önder Budası *Amitābha*'dır, *Avalokiteśvara* ise *Bodhisattva*sı olarak bilinir (Buswell ve Lopez, 2003, s. 608). Terminoloji sözlüklerinde, SH 338 般那摩 *bān nà mó* "*padma*, nilüfer"; Skt. *padma* MW 584b "nilüfer (özellikle akşama doğru kapanan *Nelumbium Speciosum* nilüfer bitkisinin çiçeği; sık sık su zambağı ya da *Nymphaea Alba* ile karıştırılır); SWTF III. 73 açıklamaları görülmektedir. Buswell ve Lopez tarafından Tib. *padma rigs* karşılığı da verilmiştir (2003, s. 1073). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında HM I 463 *namo padma-kulasya*; KhoT A 360, 18 *namau padma-kūlāya*; KhoT B 369, 22-23 *namau padma-kūlāya* bulunmaktadır. Çince versiyonda ise 蓮華種 *liánhuá zhǒng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 24).

<u>44-45</u> v(a)çir uguşlug "vajra soylu" (Skt. *vajra-kula* Toh. A *waśir* / Toh. B *waśīr* < Skt. *vajra* MW 913b "yıldırım; elmas; bir tür ruhani ceza"; SWTF IV. 71. İkonografik olarak *vajra*, Buda'nın idrakinin yöntemsel yönünü temsil eden beş köşeli asadır (Powers, 2007, s. 250). *Vajra* ailesi ise öğretiyi ve zararlı unsurların üstesinden gelme amacını güder. Bu yüzden, altı mükemmellik yoluyla *Bodhisattva Samantabhadra'*da vücuda gelen bilgi olan *vajra* (elmas ya da şimşek / yıldırım) içerisinde kutsanır ve *Tathāgata*lar yoluyla *Vajrapāṇi* olarak sunulur. Onu kutsayan gazap dolu ev sahipleri ve diğer mantra Tanrıçaları ile beraberdir (Lessing ve Wayman, 1978, s. 102). Terminoloji sözlüklerinde, SH 200 伐折羅 *fá zhé luó* "*vajra*, 伐闍羅; 縛日羅 (ya da 嚩日羅 ya da 跋日羅) (ya da 跋日囉); 嚩馹囉; 跋折羅 (ya da 跋闍羅); 跋折多; 波闍羅 (ya da 髮闍羅) yıldırım, *svastika*; yakın zamanda Batıdaki bilim adamları tarafından "bir güneş sembolü" şeklinde tanımlanmıştır. Yedi değerli nesneden birisi olarak bilinir. Yıldırım ve şimşek tanrısı olarak *Indra*'nın asası Budizmin düşmanlarını öldürür. Kötü ruhları kovan kişinin asası ise Buda'nın fethedici gücünün simgesidir" açıklamaları mevcuttur. Buswell ve Lopez, Tib. *rdo rje'i rigs* karşılığını da belirtmiştir (2013, s. 1073). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, HM I 463 *namo vajra-kulasya*; KhoT A 360, 18 *namau vajrra-kūlāya*; KhoT B 369, 23 *namau vajrra-kulāya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 金剛種 *jīngāng zhǒng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 26).

46 monçuk ärdini uguşlug “inci mücevheri soylu” (Skt. *maṇī-kula*). Varlık ailesi, bitmez tükenmez zenginliğin akışı içerisinde kutsandıktan sonra, *Śri Manibhadra* ve diğerleri tarafından önsezileri güçlü varlıklar arasında kötülüğün gücünün dağıtılması anlamına gelir (Lessing ve Wayman, 1978, s. 102). Terminoloji sözlüklerinde, SH 191 末尼 *mò ní* “*maṇi*, mücevher, kristal, inci, saflığın simgesi, bu nedenle de Buda ve onun öğretisinin simgesidir. *oṃ-maṇi -padmi-hūṃ* şeklinde de kullanılır”; SH 477 寶珠 *bǎo zhū* “değerli bir inci ya da mücevher; bir tılsım; *Śāriputra*’nın sembolü”; Skt. *maṇi* MW 774c “mücevher, değerli taş, inci, herhangi bir süs eşyası ya da muska, küre, kristal”; SWTF III.319 açıklamaları verilmiştir. Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 280, 42-43) *çeviri* bölümünde bu aile/soy için *cintāmaṇī-kula* demiş ancak *notlar* bölümünde (2005, 55, not 43) *maṇi-kula* şeklinde farklı belirtmiştir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, HM I 463 *namo maṇi-kulasya*; KhoT A 360, 19 *namau maṇi-kūlāya*; KhoT B 369, 23 *namau maṇi-kulāya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 寶珠種 *bǎo zhū zhǒng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 25).

47 el han uguşlug “hükümdar soylu” (Skt. *rāja-kula*). Terminoloji sözlüklerinde sadece *rāja* tanıklanmıştır: SH 472 羅惹 *luó rě* “*rājan*; *rajā*; kral, hükümdar, kural koyucu”; Skt. *rāja* MW 872c “raca, kral, egemen kişi, önder veya kendi türünün en mükemmeli”. Bu terim Hoernle’nin çalışmasında *rāja* olarak görülürken Bailey’de *gaja* (KhoT A, 360, 19) ve *gaji* (KhoT B, 369, 23-24) biçimindedir. Porció *rāja* teriminin *gaja* gibi çeşitli varyantlarının bulunabildiğini belirtir (2000, s. 94, dipnot 42).

48 iş uguşlug “karma soylu” (Skt. *karma-kula*). Budizmde eylemler çeşitli etkilere sebep olur: iyi, kötü ve nötr deneyimler; iyi, kötü ve nötr karmanın doğrudan sonuçlarıdır. Her eylem kendisine uyumlu bir tepki üretir ve bu otomatik olarak gerçekleşir. Herhangi birinin kontrolünü ya da müdahalesini gerektirmez. Bu karmadır (Powers, 2007 s. 64). Terminoloji sözlüklerinde, SH 403 業 *yè* “*karman, karma*, eylem, iş, hareket; ahlaki görev; üretim, sonuç, etki”. Skt. *karma* MW 258c “iş, eylem, yapma, hareket”; SWTF II.27 açıklamaları mevcuttur. Buswell ve Lopez, Tib. *las kyi rigs* (2013, s. 1073) karşılığını da belirtmişlerdir. Bu terim Hoernle ve Bailey’de yoktur ancak Porció’nun çalıştığı Tibetçe versiyonda tanıklanmıştır (2000, s. 94, satır 20).

<u>49-50</u> ärdini uguşlug “cevher soylu” (Skt. *ratna-kula*). Sanskritçede “mücevher, değerli, hazine” anlamlarına gelen bu sözcük, Budist metinlerinde değerli bir cisim için kullanılan en yaygın terimlerden birisidir. Ayrıca Budist edebiyatında mücevher, “saflık, kalıcılık, değerlilik ve nadirliği” temsil ettiğinden beri genellikle aydınlanma için bir metafor olarak kullanılmıştır (Buswell ve Lopez, 2003, ss. 700-701). Terminoloji sözlüklerinde, SH 472 羅陀 (羅陀那) *luó tuó* “*ratna*, değerli herhangi bir şey, mücevher”; SH 476 寶 *bǎo* “*ratna*, değerli, hazine, mücevher, inci, değerli her şey”. Skt. *ratna* MW 864b “armağan, hediye, mal mülk, servet, zenginlik”; BHSD 450b “mücevher, değerli taş”; SWTF IV.30 açıklamaları bulunmaktadır. Bu terim de Hoernle ve Bailey’de yoktur ancak Porció’nun çalıştığı Tibetçe versiyonda tanıklanmıştır (2000, satır 20). Buswell ve Lopez, Tib. *rin chen rigs* karşılığını da belirtmişlerdir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 1073).

<u>51</u> urı uguşlug “gençlik soylu” (Skt. *kumāra-kula*). Terminoloji sözlüklerinde, SH 321 俱摩羅 *jù mó luó* “*kumāra*, erkek çocuk, genç”; SH 384 童子 *tóngzǐ* “erkek çocuk, genç, oğul; prens; bir dini gruba yeni girmiş kimse; *tathāgata*nın oğlu olarak bir *Bodhisattva*” (Ayrıca bk. SH 419); Skt. *kumāra* MW 292a “çocuk, erkek çocuğu; gençlik; prens, mutlak egemen olan krala bağlı veliaht”; SWTF II.87 açıklamaları mevcuttur. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, HM I 463 *namo kumāra-kulāsya*; KhoT A 360, 19 *namau kūmāra-kūlāya*; KhoT B 369, 24 *namau kumāra-kūlāya* bulunmaktadır. Çince versiyonda ise 少童種 *shǎo tóng zhǒng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 26).

<u>52</u> yaŋa uguşlug “fil soylu” (Skt. *gaja-kula*). Porció’nun *rāja* terimi ile ilgili yukarıda da bahsettiğimiz dipnotunda *gaja/ gaji/ rāja* varyantlarından bahsetmiştik (bk. Notlar 47 *el han uguşlug*). Burada *rāja* terimi haricinde bir *gaja* teriminin kullanılması kafa karıştırıcıdır. Çünkü Hoernle (HM I) ve Bailey’in (KhoT A ve B) çalışmalarında *rāja* için kullanıldığı öne sürülen *gaja* haricinde başka bir *gaja* terimi daha yoktur.

EUyg. *yaŋa* sözcüğünün kökeni hakkında çeşitli çalışmalar mevcuttur. Vovin (2008, ss. 414-419) Etü. *yaŋa ~ yagan ~ yaŋan* ve OMo. *ǰa’an* sözcükleri hakkında ED, DTS gibi sözlüklerde etimolojileri hakkında herhangi bir yorum bulunmadığını söylemiş, sözcüğün kökenini Erken Orta Çince 象 zjaŋ (xiàng) veya Proto-Tay dilindeki **ǰaaŋ?* sözcüklerine dayandırarak Eski Bulgar Türkçesi yoluyla Eski Türkçe ve Moğolcaya

geçtiği yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Vovin'in bu açıklamalarına Ünal (2014, ss. 242-244), "fil" sözcüğünün kökeninin Proto-Tay değil, Çinceye dayandığı ve ödünçleme sürecinde Bulgar Türkçesinin aracılık yapmadığını belirtmiş ve Çince sözcüğün 6. yüzyılda önce *žan* şeklinde geçtiğini, daha sonra ise *+gAn* ve *+Ga* eklerini alarak **+žaŋ(g)an* ve **zaŋga* sözcüklerinin Eski Türkçedeki *yaŋan* ve *yaŋa* olduklarını söylemiştir. SH 224 伽耶; 伽闍 *jiāyé* "*gayā*, (2) fil". Terminoloji sözlüklerinde Skt. *gaja* MW 342a "fil"; SWTF II,158; PTSD III 70a "fil" açıklamaları bulunmaktadır. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, HM I 463 *namo gāja-kulasya*; KhoT A 360, 19 *namau gaja-kūlāya*; KhoT B 369, 23-24 *namau gaji-kulāya* bulunmaktadır. Çince versiyonda ise 大象種 *dà xiàng zhǒng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 25).

53 mara-kula "māra-kula" << Skt. *māra-kula*. Sanskritçede "ölüm yaratan" anlamına gelen *māra* terimi, kötülüğün Budizmdeki kişiselleştirilmiş hâlidir ve sıklıkla "şeytan" ya da "iblis" olarak anılır. Duyulara hitap eden âlemin güçlü ilâhesi de denilen *māra*, yeniden doğuştan kurtuluşa ulaşmaya çalışan varlıkları önlemeye adamış ve böylece ölüm fatihi olmuştur (Buswell ve Lopez, 2003, s. 530). Porció'nun çalıştığı Tibetçe versiyonda bu terim yoktur. Ancak sonrasında yayımladığı bir çalışmasında (2003a, s. 86) "gençlik ailesi" anlamına gelen Skt. *kumāra-kula*'nın Uygurca versiyonda iki kere geçtiğini ve bu ikiliğin de metnin çevirmen tarafından önce kopya edilip sonra çevrilmesinden kaynaklandığını söyler. Röhrborn ve Róna-Tas ise bu yorumu eleştirir. Tibetçe versiyondaki satır sıralamasına göre karşılaştırıldığında *mara-kula* yazımının belki de "*moha-kula*" olabileceğini yani bir yazım hatasından kaynaklı *mara-kula* yazılmış olabileceğini değerlendirir. Çevirmenin neden Skt. *bhagavat* terimine Uygurca bir karşılık olan *atı kötrülmiş*'i *mara-kula*nın sıfatı olarak kullandığını ve burada diğer ailelerden bahsederken yaptığı gibi Uygurca bir karşılık kullanmak yerine neden *mara* gibi bir Sanskritçe biçimi kullandığını sorgular (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 289, not 50). Buradan önceki satırlarda *atı kötrülmiş lenhua uguşlug; atı kötrülmiş vaçir uguşlug; atı kötrülmiş el han uguşlug* ... örneklerinde olduğu gibi *atı kötrülmiş* sıfatı aileleri nitelemiştir. Ancak *māra-kula*dan bahsedilirken *uguşlug* sözcüğü kullanılmadan doğrudan *kula* kullanılmıştır. Bu yüzden metnin bu satırlarının çevirisi yapılırken Röhrborn ve Róna-Tas'ın da yaptığı gibi *Bhagavat, māra-kula*nın sıfatı olarak kullanılmıştır. Terminoloji sözlüklerinde, SH 485 魔羅 *móluó* "*māra*, öldürme, zarar verme; 'yok eden, kötü olan, iblis, şeytan'; katil, engelleyici, karışıklık

çıkarıcı, yok edici; yüzden fazla kolu olan ve fil binen şeklinde de tasvir edilir"; Skt. *māra* MW 811c "öldürme, yok etme; ölüm, veba (ayrıca *Durgā* ile özdeşleştirilmiş ve ölüm Tanrıçası olarak kişileştirilmiştir"; BHSD 430b "kötü olan, düşman ve baştan çıkarıcı; bunlar dolayısıyla genellikle Bodhisattvayı ya da Buda ve takipçilerine engel olmaya çalışan kimse"; SWTF III.362; PTSD 154a "Hint astrolojisinde öldüren, ölüm getiren, yok eden olarak bilinir" açıklamaları bulunmaktadır.

54 raga-kula "rāga-kula" << Skt. *rāga-kula*. *Rāga,* Sanskritçede ve Palicede "tutku" veya "arzu" anlamlarına gelmekle birlikte altı temel ıstıraptan birisi sayılır ve genellikle ıstıraba sebep olan üç zehirden cehalet ve nefretle birlikte üçüncü bir zehir olarak listelenir. İçsel veya dışsal olarak kirletilmiş bir olguyu hoş gören ve arayan zihinsel bir faktör olarak tanımlanır. "Hırs" ile eş anlamlıdır (Buswell ve Lopez, 2003, s. 693). Porció, Hoernle ve Bailey'in çalıştığı versiyonlarda (bk. HM I 463; KhoT A 360, 19; KhoT B 369, 24) *rāga* yerine *nāga* sözcüğünün geçtiğini söyler (2000, s. 94, dipnot 49). Ancak Skt. *nāga* için MW 533a'da "yılan; yılan gibi kıvrılan şeytan" denilmiştir. Terminoloji sözlüklerinde, SH 290 阿羅伽 *ā luó jiā* "*rāga*, arzu, duygu, his, açgözlülük, öfke, gazap"; SH 364 貪 *tān* "*rāga*, renklendirme, boyama, kırmızı; meyil, tutku, şiddetli özlem ya da arzu; dünyevi hayat ve şeylere tutunmaya ve dolayısıyla da reenkarnasona neden olan açgözlülük, arzulama, tutkuyla isteme anlamlarına gelir"; Skt. *rāga* MW 872a "herhangi bir duygu ya da tutku özellikle aşk, sevgi veya sempati, şiddetli arzu, ilgi veya sevinç ya da zevk"; SWTF IV.37 açıklamaları bulunmaktadır. Çince versiyonda da Hoernle ve Bailey'in çalıştığı versiyonlarda olduğu gibi *nāga*ya eşdeğer olarak 龍種 *lóng zhǒng* geçmektedir (Taishō No: 977 404b 25). *Rāga* teriminin şu durumda sadece Tibetçe nüshada tanıklanması (Porció, 2000, s. 94, satır 24) Tibetçe nüshanın da Uygurca çevirmenin elinde olduğunu gösteren bir işarettir.

55 moha-[kula] "moha-kula" << Skt. *moha-kula*. *Moha*, Sanskritçede ve Palicede "yanılsama", "karışıklık", "cahillik", "aptallık" ve "bilgisizliğin" eş anlamlısı olarak bilinmektedir. Üç zehir ya da üç zararlı duyudan birisi olarak Sūtra edebiyatında sık sık görülmektedir (Buswell ve Lopez, 2003, s. 546). Terminoloji sözlüklerinde, SH 468 謨賀 *mó hè* "bilinç kaybı, yanılgı, cehalet, aptallık, hayranlık. "Aydınlanmama algısı" için de kullanılan bu terim, üç zehirden 貪瞋痴 birisidir" (Ayrıca bk. SH 371); Skt. *moha* MW 836a "bilinç kaybı, sersemlik, keşmekeş, zihin perişanlığı, meftunluk,

sanrı, yanılgı, delilik"; BHSD 441a " sanrı*";* SWTF III.388; PTSD VI 167a "aptallık zihnin ve ruhun kasveti, sanrı, bilinç kaybı, meftunluk" açıklamaları mevcuttur. Bu terim diğer versiyonlarda tanıklanamamıştır.

56-57 [alp] y(a)rp süülüg bilik salık elig[i hanı] "güçlü$_2$ ordulu silah$_2$ hükümdarı" (Skt. *dṛḍha-śūrasenapraharaṇa-rāja*). Porció Skt. *dṛḍha-śūra* ~ Tib. *dpa ' brtan pa* ~ Mo. *çag bagatur* ~ EUyg. *y(a)rp.* Skt. *senā* ~ Tib. *sde* ~ Mo. *ayimag* ~ EUyg. *süü.* Skt. *praharaṇa* ~ Tib. *mtshon cha* ~ Mo. *mesen/ s* denkliklerini vermiştir (2000, s. 94, dipnot 49). Terimin tamamı bir bütün hâlinde olarak taranan sözlüklerde ve diğer eserlerde tanıklanamamıştır. Terimlerin anlamlarına tek tek bakıldığında ise şu anlamlar karşımıza çıkmaktadır: SH 345 堅 *jiān* "*dṛḍha,* güçlü, katı, sağlam". Skt. *dṛḍha* MW 490b "sağlam, katı, güçlü, sert, muazzam". Skt. *śūra* MW 1086a "güçlü, kuvvetli, cesur, görkemli". Skt. *senā* MW 1246b "ordu, askeri güç,". Skt. *praharaṇa* MW 701a "vuruşma, çarpışma, saldırı; silah"; SWTF III. 223. EUyg. *bilik salık* sözcüğüne ilk olarak BT VII D15'te *öngi öngi bı bıçgu bilik salıklarıg* şeklinde rastlamaktayız. İkileme olarak ele alınan bu yapıda, dizin içerisinde *bilik* için "silah", *salık* için ise "gürz, silah" anlamları verilmiştir. Ayrıca düşülen notta EUyg. *bilik,* Eski Osmanlıca *bilük* (*belük bilik, belik*) ile bağdaştırılırsa "ok ve yay kuburu; sadak" gibi anlamlara geleceği de belirtilmiştir. 1976'da yayımlanan BT VII'de ele alınan bu sözcükler için Tezcan tarafından 1978'de yayımlanan bir tanıtmada "Uygurcanın söz varlığı için yeni" oldukları ifadesi kullanılmıştır (1978, s. 303). Sanskritçe ve Hotan-Saka versiyonlarında, HM I 463 *namo dṛḍha-śūrasena-praharaṇa-rāja*ya; KhoT A 360, 20 *namau bagavatte dṛḍhaśūra saina prraharaṇa rājāāya*; KhoT B 369, 25 *namau drṛḍhaśūrasena-praharaṇa-rājaya* bulunmaktadır. Çince versiyonda ise 勇固部器械王 *yǒng gù bù qìxiè wáng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 26-27).

58-59 [köni] tüzüni tuymış "doğru aydınlanmış" (Skt. *samyaksaṃbuddha).* Sanskritçede "kusursuz ve mükemmel Buda" veya "kusursuz ve mükemmel aydınlanmış olan" anlamlarına gelir ve Buda için kullanılan yaygın bir sıfattır. Buda'nın ve *Arhat*'ın aydınlanması da dâhil olmak üzere diğer hepsini aşan nihai aydınlanmaya eriştiğini vurgular (Buswell ve Lopez, 2003, s. 764). Terminoloji sözlüklerinde, SH 75 三藐三佛陀 *sān miǎo sān fótuó "saṃyaksaṃbuddha* 三耶三佛 (檀), Budanın on sıfatından üçüncüsü; mükemmel evrensel bilgi ve anlayışa sahip olan, her şeyi bilen"; Skt.

samyaksaṃbuddha MW 1181b “kusursuz aydınlanmaya ulaşan (Buda’nın dediği); BHSD 582a “mükemmel aydınlanmış olan, Buda” açıklamaları bulunmaktadır. Buswell ve Lopez, Tib. *yang dar par rdzogs pa’i sangs rgyas* (2013, s. 764) karşılığını vermişlerdir.

61-62 abita “Amitābha” < Çin. 阿弥陀 *Amituo* < Skt. *Amitābha*. Sanskritçede “sonsuz ışık” anlamına gelir ve *Sukhāvatī*’nin batıdaki saf toprağının *Mahāyāna* geleneğindeki en çok ibadet edilen Buda’dır. Doğu Asya'da *Amitābha* kültü oldukça yaygınlaşmış ve mezhep ayrımlarını aşarak bölgedeki en popüler Buda olmuştur. Tibet'te ise sekizinci yüzyılda Budizmin erken yayılımına dayanmış ancak buna karşın hiçbir zaman Doğu Asya'daki kadar yaygın olmamıştır (Buswell ve Lopez, 2003, ss. 34-35). UW 37a’da “Bir Buda adı: 1. Batı cennetinin Budası, 2. 5 *Dhyāni* Buda’dan birisi, 3. Gökyüzünün 4 tarafının 4 Budası’ndan birisi” açıklamaları görülmektedir. Terminoloji sözlüklerinde, SH 287 阿彌陀 (阿彌) *ēmítuó (ē mí)* “*amita*, sonsuz, sınırsız. Sonsuz niteliklerin Budası olarak bilinen 阿彌陀婆 (ya da 阿彌陀佛) *Amitābha,* 無量光 sonsuz ışık; ve muhtemelen Pers ya da İran kökenli olmakla beraber, *Mahāyāna* panteonu içerisindeki en bilinen tanrıçadır ve tarihsel Buda’yı gölgede bırakmıştır. Tarihsel bir kişilik olmaktan ziyade, sonsuz ışık ve yaşam fikrini belirtir. Terimin kaynağı ve tarihi bilinmemekle beraber, her zaman batı ile ilişkili olup cennetinin bulunduğu *Sukhāvatī*'de (saf batı toprakları) adını çağıran herkesi sonsuz mutluluğa kabul eder. Affedilmez günahları işleyenler ve inanca küfretmekten suçlu olanlar hariç, onun kırk sekiz yemininden özellikle on sekizinci yeminine takriben, tüm canlıları cennetinde kurtarana kadar Budalığı reddedeceğine söz verir”; SH 222 西主 *xī zhǔ* “*Amitābha,* batı cennetinin hükümdarı ve de 西天教主 mezhebin efendisi, batı cennetinin egemen öğretmeni, mezhep hükümdarı”; Skt. *amitābha* MW 81c “ölçülemeyen görkem”; BHSD 63b “batı cenneti *Sukhāvatī*’yi yöneten Buda “; PTSD I 74a “[a + mita (pp. of mā) + ā + bhā] “sonsuz ve ölçülemeyen görkem”; MVY 84 “sonsuz ışık” açıklamaları görülmektedir. Buswell ve Lopez, Tib. *’Od dpag med/ Snang ba mtha’ yas* (2013, s. 34) karşılığını vermiştir. Hotan-Saka versiyonlarında KhoT A 360, 21 *namau bagavatte amīttābāya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 勇無量光佛 *wúliàng guāng fú* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 27).

64 akşobi “Akṣobhya” << Skt. *Akṣobhya*. Sanskritçede “sakin” ve “kararlı” anlamlarına gelmekle birlikte, doğunun Budası’na verilen addır. *Akṣobhya,* özellikle ahlak uygulamalarına egemen olarak Budalık yolunda ilerlemek için sözünde kararlıdır. 5 *tathāgata*dan birisi olmakla birlikte *vajra* ailesinin Budasıdır. Tantrizm’de Buda’nın gözü olarak bilinir. Eter elementi ve kış mevsimi ona atfedilir. Tantrik ikonografide altı ya da sekiz kollu olarak gösterilir. Sembolü vajra yani yıldırımdır. Bir çift fil üzerine binmiş olarak tasvir edilir (Lurker, 2005, s. 8). Terminoloji sözlüklerinde, SH 293 阿閦， *ā chù* “*Akṣobhya*, 阿閦鞞; 阿閦婆; 阿芻閦耶 sakin, kararlı; 不動; 無動 ve de 無怒; 無瞋恚 Buda yeminiyle öfkeden arınmış olandır. Beş Buda’dan birisi olmakla birlikte, *Amitābha*'nın krallığının batıda olması gibi onunki de doğudadır”; Skt. *Akṣobhya* MW 4a “sakin, kararlı; yaratıcının Budası”; BHSD 3b “Buda, beş ulu Buda’dan ikincisi”; SWTF I. 466; MHV 83 “sakin” açıklamaları görülmektedir. Dört *Dhyāni* Buda’dan su unsurunun Budasıdır.[282] Buswell ve Lopez, Tib. *mi bskyod pa* karşılığını vermişlerdir (2013, s. 27). Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 360, 22 *namau bagavatte akṣubyaya*; KhoT B 369, 26 *namau bagavate akṣubhyāya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 不動佛 *bùdòng fú* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 27).

67 v(a)çir tutdaçı “vajra sahibi” (Skt. *vajradhara*). Porció “*vajradhara*” (2000, s. 95, satır 28). *Ādibuddha*’ya yakıştırılan sıfatlardan birisidir (Lurker, 2005, s. 3). Tibet Budizmindeki *Ādibuddha* terimi ise genellikle Buda *Samantabhadra* ya da *Vajradhara*’yı tasvir etmek için kullanılmaktadır. Buna karşılık Doğu Asya'da *Ādibuddha* genellikle *Vairocana* olarak kabul edilir. Sanskritçede ise “gerçek Buda” ya da “en eski Buda” anlamında ve yaratılıştan gelen aydınlanmanın kişileştirilmesi için kullanılır. *Vajradhara,* “vajra tutucu” anlamıyla ve Tantrik sistemin önemli Budalarından birisidir. Bazı metinlerde yukarıda da belirtildiği üzere *Ādibuddha* olarak da geçmesinin yanı sıra Çince çevirilerde *Vajrapāṇi* terimi de aynı anlamda kullanılır (Buswell ve Lopez, 2003, ss. 17, 18 ve 954). Terminoloji sözlüklerinde, SH 303 持金剛 執全剛 *chí jīngāng zhí quán* gāng ”*Vajradhara or Vajrapāṇi*, vajra ya da yıldırım tutan *Bodhisattva*”; SH 345 執金剛神 *zhí jīngāng shén* ”*Vajrapāṇi, Vajradhara*, *Dhyāni* Buda *Akṣobhya*'nın ruhani yansıması *Mañjuśrī* olarak da bilinir”;

[282] Ayrıntılı bilgi için bk. (Tokyürek, 2014).

MW 913b " yıldırım tutan"; BHSD 467b "bir *Bodhisattva* ya da Tanrıça" açıklamaları bulunmaktadır. Buswell ve Lopez, Tib. *Rdo rje 'chang* karşılığını vermişlerdir (2013, s. 954).

70-71 vayḍuri ärdini y(a)ruk-lug oṭaçı-lar eligi t(ä)ŋri burhan "*Vaiḍūrya* cevheri parlaklığında hekimler hanı ilâhi Buda" (Skt. *bhaiṣajyaguruvaiḍūryarāja*). Terminoloji sözlüklerinde, SH 358 淨瑠璃世界 *jìng liúlí shìjiè* "Doğudaki saf ve billur krallık, Yao Shih 藥師 Buda'nın cenneti; *Bhaiṣajyaguruvaiḍūrya-prabhāsa*"; Skt. *bhaiṣajyaguruvaiḍūryaprabharā* MW 767b "bir Buda"; Skt. *bhaiṣajyaguruvaiḍūrya* BHSD 412b "(-*prabha*) bir *tathāgata*" açıklamaları verilmiştir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, HM I 463 *namau bagavante bhaiṣajya-guru-vaiḍūrya-prabha-rājāya*; KhoT A 360, 23 *namau bagavatte baiṣajagūrū-vaiṇḍurya-prrabarāja*; KhoT B 369, 27 *namau bhagavate baiṣajyaguru-vaiḍūryaprabharājāya* görüülmektedir. Çince metinde ise 藥師琉璃光王 *yàoshī liúlí guāng wáng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 28).[283]

74 amogasiḍe "Amoghasiddhi" << Skt. *Amoghasiddhi*. Sanskritçede "becerileri değersiz olmayan" anlamına gelir ve beş *tathāgata*dan birisidir. *Karma* ailesinin (Skt. *karmakula*) Budasıdır ve onun "saf toprakları" ise kuzeydedir. Amoghasiddhi nadiren tek başına ibadet eder. Bir Buda'nın dış görünüşü ve yeşil rengi ile tasvir edilir (Buswell ve Lopez, 2003, s. 36). Tantrizmde ikonografik bakımdan üç yüzü ve altı kolu ile temsil edilir (Lurker, 2005, s. 12). Terminoloji sözlüklerinde, SH 108 不空成就如來 *bù kōng chéngjiù rúlái* "*Amoghasiddhi*, mükemmel amelleriyle elmas krallığının beş bilgeliğinin ya da *dhyāni* Budalarının beşincisi. O kuzeye yerleştirilmiş olup altın renkli ve sol eli yumruk yapılmış bir hâlde ve sağ elinin parmakları göğsünü işaret eder biçimde durur"; Skt. *amoghasiddhi* MW 83a "*Dhyāni* Buda'nın beşincisi"; BHSD 64a "(yüce) Dharmaların Budasının beşincisi"; SWTF I.138; MVY 86 "tüm emelleri gerçekleştiren" açıklamaları bulunmaktadır. Bu terim de Hoernle ve Bailey'in çalışmalarında ve Çince versiyonda yoktur ancak Porció'nun çalıştığı Tibetçe versiyonda tanıklanmıştır: Tib. *don yod grub pa* ~ Skt. *amoghasiddhi* (2000, s. 95, satır 30).

[283] 藥師 *yàoshī* için bk. SH 473 "*bhaiṣajya-guru-vaiḍūrya-prabhāṣa*".

77-78 uz açılmış çäçäklig şal sögütlär eligi hanı burhan "bütünüyle açılmış çiçekli *śāla* ağacı hanı Buda" (Skt. *sapuṣpa-Śālendrārāja*). Porció "*Skt. sapuṣpa-Śālendrārāja*" (2000, s. 95, satır 31). Terminoloji sözlüklerinde, SH 323 娑羅王 (娑羅樹王) *suōluó wáng* "*Śālendra-rāja*, Budanın ve hatta *Guanyin*'in babası *Śubhavyūha*'nın bir sıfatı"; Skt. *sapuṣpa* için MW 1148c "çiçekli olan ya da çiçeklerle donanmış, çiçekli"; Skt. *śālendrarāja* için ise MW 1067b "bir Buda" açıklamaları görülmektedir. Hotan-Saka versiyonunda, KhoT B 369, 28-29 *tamau bhagavate sapuṣpi-sālīndrra-rājāya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 娑羅主王華實圓滿 *suōluó zhǔ wáng huá shí yuán mǎn* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 29).

81-82 lenhua çäçäk eligi hanı burhan "nilüfer çiçeği hanı Buda" (Skt. *padmottama*-rāja). Terminoloji sözlüklerinde, MW 585a "*Padmottama*'da yaşayan Buda ve gelecekteki Buda"; BHSD 318a "(1) gelecekteki bir Buda; (2) geçmişteki bir Buda" açıklamaları bulunmaktadır. Bu terim de Hoernle ve Bailey'in çalışmalarında yoktur ancak Porció'nun çalıştığı Tibetçe versiyonda tanıklanmıştır: Tib. *don yod grub pa* ~ Skt. *padmottamarāja* (2000, s. 95, satır 32). Çince versiyonda da tanıklanamamıştır.

84 vipaşi "Vipaśyin" < Toh. A/ B *Vipaśyi* < Skt. *Vipaśyin*. *Mahāyāna* ekolüne mensup olanlar tarafından geçmişte kalan Budalara ait birçok Buda ismi sistematik olmayan bir biçimde verilmiştir. Buna göre otuz iki Buda adı kaydedilmiş ve *Mahāyāna* ekolündekiler tarafından "ölümlü" ya da "*mānuṣi*" Budalar olarak adlandırılmışlardır. Bunlar son yedi *tathāgata* olarak da bilinirler: *Vipaśyin, Śikhin, Visvabhū, Krakucchanda, Kanakamuni, Kāśyapa ve Śākyamuni* (Bhattacharyya, 1958, s. 76). Bunların yanında *Śākyamuni*'den önce gelen eski yedi Buda'dan altıncısı olarak bilinmektedir (Buswell ve Lopez, 2003, s. 979). 84.000 yıl yaşadığı söylenilir (Xing, 2005, s. 121). Terminoloji sözlüklerinde, SH 305 毘婆尸 *pí pó shī* "*Vipaśyin*, 弗沙; 底沙, eski yedi Budadan ilki"; Skt. *vipaśyin* MW 974c "Bir Buda (bazen yedi *tathāgata*dan ya da belli başlı Budalardan ilki olarak bahsedilir)"; BHSD 491b "geçmiş, önceki Buda, Pali metinlerinde *Śākyamun*i'den önce altıncı Buda ve ayrıca yedi Buda'dan ilki"; MVY 87 "içgörü sahibi" açıklamaları görülmektedir. Bu terim de Hoernle ve Bailey'in çalışmalarında yoktur ancak Porció'nun çalıştığı Tibetçe versiyonda (2000, s. 95, satır 33) tanıklanmıştır. Buswell ve Lopez, Tib. *Rnam gzigs* karşlığını vermiştir (2013, s. 979). Çince versiyonda tanıklanamamıştır.

85 şiki “Śikhin” < Toh. A *Śikhi* < Skt. *Śikhin*. Terminoloji sözlüklerinde, SH 101 尸棄 *shī qì* “*Śikhin*, 式棄; 式詰; 尸棄那 (ya da 尸棄佛); 闍那尸棄; zirveye varan ya da ün; 火 ateşle açıklanır. (1) *Śākyamuni*'nin de tanıştığı söylenen son *kalpa*nın 999. Budası. (2) Prabhadvaja'da 光相城 *Kṣatriya* olarak doğan eski yedi Buda’dan ikincisi. (3) 頂髻 ya da 火災頂 başının üzerinde alevden bir yığın taşıyan şeklinde tarif edilen *Śikhin* adı verilen *Maha-brahma*; ateşle dünyayı yok eden. Ateş Tanrısı olarak da tarif edilir”; Skt. *Śikhin* MW 1071a “bilginin doruklarına ulaşan”; BHSD 528a “eski bir Buda, standart olan listede *Vipaśyin* ile *Viśhabhū* arasındadır; yedi *tathāgata*nın ikincisidir”; MVY 88 “kafatası çıkıntılı olan” açıklamaları görülmektedir. Bu terim de Hoernle ve Bailey’in çalışmalarında yoktur ancak Porció’nun çalıştığı Tibetçe versiyonda tanıklanmıştır (2000, s, 95, satır 34). Çince versiyonda karşılığı tanıklanamamıştır.

86 [vişvabu] “Viśvabhū” < Toh. A *Viśvabhu* < Skt. *Viśvabhū*. Terminoloji sözlüklerinde, Eitel 205a “Son *kalpa*nın bin Budasından sonuncusu. *Sapta* Buda'nın üçüncüsü. *Kṣatriya* içerisinde doğmuş ve 130.000 insanı dönüştürmüştür”; SH 307 毘舍浮 *pí shě fú* “*Viśvabhū*, 31. *kalpa*nın ikinci Budasıdır”; Skt. *viśvabhū* MW 993b “bir Dharma Budası”; BHSD 502a “eski bir Buda, yedi *tathāgata*dan üçüncüsü”; MVY 89 “her şeyi koruyan” açıklamaları bulunmaktadır. Bu terim de Hoernle ve Bailey’de yoktur ancak Porció’nun çalıştığı Tibetçe versiyonda tanıklanmıştır (2000, s. 95, satır 35). Buswell ve Lopez, Tib. *Kun skyobs* karşılığını belirtmişlerdir (2013, s. 1078). Çince versiyonda tanıklanamamıştır.

88 karkaşunḍe “Krakucchanda” < Toh. A *Krakasundi* < Skt. *Krakucchanda*. Eitel 77b “*krakutchtchanda, Bhadrakalpa*nın beş Budasından ilkidir. Yedi eski Buda’nın ise dördüncüsüdür”. 60.000 yıl yaşadığı söylenilir (Xing, 2005, s. 122). Terminoloji sözlüklerinde, SH 261 拘留孫佛*jūliú sūn fú* “*Krakucchanda*, ya da 拘留泰佛; 拘樓秦; 俱留孫; 鳩樓孫; 迦羅鳩餐 günümüz *Bhadrakalpa*sının Budalarının ilki, yedi eski Buda’nın ise dördüncüsü”. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *krakucchanda* MW 319a “günümüz *Bhadrakalpa*sının Budalarının ilki”; MVY 90 “yanlış inancı söküp atan” açıklamaları mevcuttur. Sanskrit versiyonda SHT IV 275, a1 *bhagavate krakucchandaya* görülmektedir. Çince versiyonda tanıklanamamıştır.

<u>90</u> şakimuni “Śākyamuni” < Soğd. *š’kymwn, š’kmwn* / Toh A/ B *Śākyamuni* < Skt. *Śākyamuni*. *Śākyamuni* Buda, *Amitābha* ve *Bhaiṣajya* Budalar ile birlikte “üç değerli nesne” olarak kabul edilirler (Eberhard, 2000, s. 312). Sanskritçede “*Śākya* kavminin bilgesi” olarak bilinir. *Mahāyāna* ekolünde *Sūtra*larda görülen diğer sayısız Buda’dan tarihsel Buda’yı ayırmak için kullanılan *Śākyamuni* ismi *Gautama Buda*'nın en yaygın sıfatlarından birisidir (Buswell ve Lopez, 2003, s. 741). 100 yıldan daha az bir süre yaşadığı söylenilir (Xing, 2005, s. 122). Diğer terminoloji sözlüklerinde, Eitel 135b “Yedi Budadan sonuncusu, beş *tathāgata*dan birisidir. *Bhadrakalpa*’nın 1000 Budasından dördüncüsüdür. Çince metinlerde Gautama Buda için referans gösterilen adlardan birisidir”; SH 482b 釋迦牟尼 (釋迦文尼); 釋伽文 *shìjiā móu ní* “*Śākyamuni*, *Śākya* kabilesinin bilgesi. *muni* aziz, kutsal kişi, münzevi keşiş. 仁 hayırsever, kibar, iyi kalpli ve de 寂默 inzivaya çekilmiş olan. Önceki beş yüz ya da beş yüz elli yenidoğum sonrasında *Śākyamuni*, Tuşita cennetinde Bodhisattva olarak doğar ve beyaz bir fil olarak yeryüzüne iner...”; Skt. *śākyamuni* MW 1062B “*Gautama Buda*”; BHSD 525a “birçok yerde tarihsel Buda diye geçer; Vipaśyin ile başlayan yedi Budadan yedincisi”; MVY 94 “*Śākya*ların hükümdarı” açıklamaları görülmektedir. Buswell ve Lopez, Tib. *Shākya thub pa* (2013, s. 741) karşılığını belirtmiştir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 360, 24 *namau bagavatte śākyamūnīye*; KhoT B 369, 30 *namau bhagavate śākyamunaye*; SHT IV 275, b1 *namo bhagavate śākya[mu](nay)[e]* görülmektedir. Çince versiyonda ise 釋迦牟尼 *shìjiā móu ní* karşılığındadır (Taishō No: 977 404b 29).

<u>92-93</u> ärdinilig ay t(ä)ŋri burhan “mücevherlerle süslü ay Tanrısı Buda”. Bazı kaynaklarda otuz beş *tathāgata*dan birisi olarak gösterilir (Gyatso, 2016, s. 113). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *ratnacandra* MW 864c “bir Tanrı (mücevher madeninin koruyucusu olduğu söylenir)”; BHSD 451a “bir Buda, eski bir Buda” açıklamaları verilmiştir. Sanskritçe versiyonda, SHT V 283, b2 *namo bhagavate Ratnachandrāya* görülmektedir.

<u>95-96</u> ärdinilig uçuruglar eligi burhan “mücevherlerle süslü bayraklar hükümdarı Buda”. Skt. *ratnaketu-rāja* (Porció, 2000, s. 96, satır 41). *Vajrayāna* ekolüne ait bazı kaynaklarda *Cakravartin* için kullanılmış ve mandalanın merkezinde oturduğu, renginin safran gibi olduğu ve ‘bir güneş gibi doğduğu’ söylenilmiştir (Snodgrass,

1992, s. 91). Ayrıca "güneyin Budası" olarak da bilinir ve 8. yüzyıldan itibaren Çin'de ezoterik *Mahāyāna*nın etkisiyle *Ratnasambhava* olarak bilinmeye başlar (Rhie, 2016, s. 267). Terminoloji sözlüklerinde, Eitel 129a-b "yedi *tathāgata*dan birisi; *Śākyamuni*'nin 2000 müridinden birisi"; SH 476 寶勝 *bǎo shèng* "*Ratnaketu*, yedi *tathāgata*dan birisidir, ayrıca 寶生 (*Ratnasaṃbhava*) de denir"; Skt. *ratnaketu* MW 864b "iki bin gelecek Budasından biri; BHSD 451a "eski bir Buda"; MVY 654 "mücevherli olan" açıklamaları verilmiştir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A s. 360, 25 *namau bagavatte rahnakettūrājāāya*; KhoT B 369, 31 namau bhagavate *ratnaketurājāya*; SHT V 283, b4 *namo bhagavate Ratnaketurājāya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 寶上王 *bǎo shàng wáng* bulunmaktadır (Taishō No. 977 404b 29).

<u>99</u> samantabadire "Samantabhadra" << Skt. *Samantabhadra*. Tantrik akımdaki ana görüş bağlamının uygulama temsilcisi olan aydınlanmış *Bodhisattva*sıdır (McBride II, 2011, s. 217). Ayrıca hem Hindistan hem de Doğu Asya Budizminin önemli *Bodhisattva*larından, Tibet Budizminin ise önemli Budalarından birisidir. *Bodhisattva Samantabhadra, Mahāyāna* panteonunun tanrısal uygulamalarının ve sayısız iyi işlerinin mükemmel kişiliği olarak tasvir edilen başlıca *Bodhisattva*larındandır. Beş *tathāgata*dan Buda *Vairocana* ile ilişkilendirilir (Buswell ve Lopez, 2003, s. 745). Terminoloji sözlüklerinde, SH 69 三滿多跋捺囉 *sān mǎn duō bá nà luō* "*Samantabhadra*, Çinceye 普賢 olarak çevrilmiştir ve *her tarafı kuşatan iyilik* ya da *tamamıyla lütufkâr* anlamlarına gelmektedir. *Emei-shan*'ın en önemli Bodhisattvasıdır. *Lotus Sūtra*'nın taraftarlarının özel koruyucusudur. Evinin doğu yönünde olduğu söylenir ve genellikle beyaz bir fil üzerinde oturur. Yoga okulunun dört Bodhisattvasından birisidir"; MW 1155b "tamamen talihli"; BHSD 563a "kutsanmış *Bodhisattva*, bazen sekizinci bazen de on altıncı *Bodhisattva*"; MVY 648 "her yönden mükemmel olan" açıklamaları görülmektedir. Buswell ve Lopez, Tib. *Kun tu bzang po* (2013, s. 745) karşılığını belirtmişlerdir. Sanskrit ve Hotan versiyonlarında, KhoT A 360, 26-27 *namau bagavatte samattabadrāya*; KhoT B 369, 32 *namau bhagavate samantabhadrrāya*; SHT V 283, c1 *namo bhagavate Sama[n]tabhadrāya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 普賢 *pǔ xián* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 1).

101 **vairoçana** “Vairocana” << Skt. *Vairocana*. Beş *Dhyāni* Buda’dan birisidir. Sanskritçede “göz alıcı, muhteşem” anlamlarına gelen bu terim, beş *tathāgata*dan birisi olmakla birlikte *tathāgata* soyunun önder yani en önemli Budasıdır. Bu Buda’nın kökeni, güneşle ilişkilendirilen küçük bir Tanrıçanın olduğu Hint geleneğine kadar takip edilebilmektedir (Buswell ve Lopez, 2003, ss. 949-950). Rengi beyazdır ve elleri göğsünün üzerinde sözde vaaz pozisyonundadır. Taşıtı bir çift ejderha ya da aslandır ve sembolü ise beyaz tekerlektir. Tantrizmde üç yüzü ve altı kolu vardır (Lurker, 2005, s. 194). Bazı sūtralarda *Vairocana*’nın aslında *Śākyamuni*’den başka birisi olmadığı da söylenir. Hatta aynı Buda’nın farklı bedenlerdeki tezahürleri olduğu iddia edilir (Xing, 2005, s. 170). Terminoloji sözlüklerinde, SH 306 毘盧舍那 *pí lú shě nà* “*Vairocana’*nın birden çok tanımı vardır. Tiantai *Vairocana*’nın 法身 *Dharmakāya*’yı, *Roca* ya da *Locana*’nın 報身 *Saṃbhogakāya*’yı, *Śākyamuni*’nin ise 應身 *Nirmāṇakāya*’yı temsil ettiğini söyler. Genellikle Buda’nın maddi ve manevi vücudu olarak tanınır ve 徧一切處 her yere yayılan ışık gibi olduğu söylenir. Sembolü güneştir. Beş *dhyāni* Buda’nın başında bulunup merkezî konumda bulunur” (Ayrıca bk. SH 90 大日*dà rì*); Skt. *vairocana* MW 1025c “Güneşten gelen veya güneşe ait olan; güneşin oğlu; *Vishṇu*'nun oğlu”; BHSD 512a “beş yüce Buda’dan ilki; güneş; *Maitreya*’nın önceki vücut bulmuş biçimi”; MVY 82 “mükemmel aydınlatıcı” açıklamaları mevcuttur. Buswell ve Lopez, Tib. *Rnam par snang mdzad* karşılığını belirtmişlerdir (2013, s. 949). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, Khot A 360, 26 *namau bagavatte veraucanāya*; KhoT B 369, 33 *namau bhagavate veraucanāya”*; SHT V 283, c 2-*3 namo bhagavate Vairocanāya* görülmektedir. Çince versiyonda 衆明主 ise *zhòng míngzhǔ* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 1).

104 **utpal** “utpala” < Toh. B **up(p)āl*, *oppāl*, *utpāl* / Toh. A *oppal* (*oppol*) < Skt. *utpala*. Kaynaklarda “mavi nilüfer çiçeği” şeklinde tanımlanmaktadır (bk. Lurker, 2005, s. 119; Eitel 189a; Linrothe, 1999, s. 70; Getty, 1914, s. 108). Terminoloji sözlüklerinde, SH 456 優鉢羅 *yōu bō luó* “*utpala*, yapraklarının şekli Budanın gözlerine benzetilen mavi nilüfer çiçeği; bir ejderha kralının adı” (Ayrıca bk. 優鉢剌; 鄔鉢羅; 漚鉢羅). Skt. *utpala* MW 180c “mavi nilüfer çiçeği”; SWTF I.359 açıklamaları verilmiştir. Erdal, “Buddha of the open lotus$_2$ eyes” demiş ve “göz” ile “lotus” arasında metaforik bir anlam olduğunu belirtmiştir (1991, 148, dipnot 206).

104-105 açılmış utpal lenhua közlüg yıḍ uçruglar eligi burhan "açılmış *utpala* ve lotus gözlü hoş kokulu bayraklar hükümdarı". Porció "açılmış kırmızı ve mavi nilüfer çiçeğinin kokusu ile bayraklanmış olan kral (King Ensigned with the Scent of the Blossoming Padma (i.e. red lotus) and Utpala (i.e. blue lotus) Flower) şeklinde anlamını vermiştir (2000, s. 96, satır 44). Röhrborn ve Róna-Tas, EUyg. *uçurug* sözcüğü üzerinde durmuş ve diğer dillerdeki versiyonlar ile karşılaştırmalar yaptıktan sonra *Taishō*'yu esas alarak C1 401b 26 香幢王 *xiāng chuáng wáng* örneğinden hareketle "bayrak, flama" olarak çevirmiştir. Metinde *uçurug* ve *uçrug* olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 291, not 105). (Diğer örnekler için bk. U 385-b, U 4333). Çince versiyonda 目圓滿烏巴辣香上王 *mù yuánmǎn wū bā là xiāng shàng wáng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 1).

115 bute "bhūta" << Skt. *bhūta*. Budist metinlerinde "element", "gerçek" ve "doğru" anlamlarında kullanılmakla birlikte, zarar veren ve engelleyen biçimsiz bir ruh sınıfı anlamına da gelmektedir. Bazen preta ile de ilişkilendirilen bu *bhūta* ruhlarının (doğa güçleriyle ilgili olan) evrenin kuzeydoğu çeyreğinde ya da her on yönde (Skt. *daśadiś*) yaşadığı söylenilir. Yağmurları engellediği için *bhūta* yağışı sağlayan ritüeller tarafından desteklenir. Doğa güçleriyle ilgili olan on sekiz ruh Tibet tıp metinlerinde, ruhu istila eden ve zihinsel problemlere neden olan ruhlar olarak tanımlanırlar (Buswell ve Lopez, 2003, s. 117). Başka kaynaklarda ise at, domuz, dev gibi çeşitli şekillerde gösterilen şeytanlar için kullanılan bir terim olduğu söylenilmektedir (Lurker, 2005, 35). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 103 已生; 部多 *yǐ shēng*; *bù duō* "olmak, şu an vücuda gelmiş olan, şu an; var olma; varlık, hayalet, şeytan; bir olgu, beş unsurdan (toprak, su, ateş, hava, eter) meydana gelen element; geçmiş". Skt. *bhūta* MW 761c " ruh (iyi ve kötü), ölü bir insanın ruhu, şeytan; bir element, beş elementten birisi; SWTF III. 311; PTSD V 131a "bu terimin yedi anlamı vardır: (1) prensip olarak canlının doğası (5 *Khandha*); (2) hayaletler (*amanussā*) Sn 222; (3) prensip olarak canlı olmayanın doğası (4 *dhātu*); (4) bütün mevcudiyet, genel olarak fiziksel varlık (*vijjamānaṃ*); (5) "*kālaghaso bhūto*" (6) bütün canlılar ya da belirlenmiş yaşam biçimleri, hayvan krallığı (*sattā*) (7) sebze krallığı, bitkiler, bitki örtüsü"; MVY 4757 "-" / MVY 4757, not 3 "gulyabani, hayalet, yarı-Tanrı; kötü ruh, şeytan" açıklamaları görülmektedir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 29 *sarvabūtta grraha-karaṇī*; KhoT 369, 37 *sarvabhuta-nigraha-karaṇīyā*; SHT

IV 276, e2 *sarva-bhūtagrahanivaraṇīṃ* görülmektedir. Bu yapı Eski Uygurca versiyonda *alku bute yäk içgäklärig tıḍdaçı* yapısını karşılamaktadır. Diğer açıklamalar için bk. Porció, 2000, s. 97, dipnot 75.

116 alku türlüg "her türlü, bütün" (Skt. *sarva*). Porció, "hepsi, bütün" anlamına gelen Skt. *sarva* sözcüğünü ayrıntılı olarak açıklamıştır (2000, s. 97, satır 46). Terminoloji sözlüklerinde, SH 468 薩婆 *sà pó* "*sarva*, hepsi, her; bütün hepsi, genel, tamamı"; Skt. *sarva* MW 1184c "hepsi birlikte, tamamen, bütün, tüm yönleriyle, her yerde; bütün, tamamen, hepsi, her" açıklamaları görülmektedir.

117 arvış "büyü" (Skt. *vidyā*). Genellikle Sanskritçeden çevrilen ve bazen tek hece hâlinde bir anlam ifade etmeyen gizli formüllerdir (Eitel 198a). Tantrik edebiyatta, ezoterik ve doğaüstü bilginin *vidyādhara* teriminde olduğu gibi başka bir anlamını üstlenir ve dolayısıyla bazen "büyü" şeklinde çevirisi yapılır (Buswell ve Lopez, 2003, s. 967). Terminoloji sözlüklerinde, SH 262 明 *míng* "*vidyā*, bilgi. Buda'nın bilgeliğini ve aydınlanmasını temsil eder. Ayrıca Buda'nın parlaklığının ve görkeminin bir tezahürüdür. 眞言 için kullanılır çünkü bu "gerçek sözcük" yanılsamanın belirsizliğini yok edebilir; tapınılan şeyin gücünün tezahürü; ayrıca gizemli bilgeliğin *dhāraṇī*leri ve *mantra*ları anlamına da gelir" (Ayrıca bk. SH 307); Skt. *vidyā* MW 964a "ruh veya ruhsal gerçekliğin bilgisi; bazı görüşlere göre ise *vidyā* on dört bölüme ayrılır; büyü, sihir" açıklamaları verilmiştir. Buswell ve Lopez, Tib. *rig pa / rig ma* karşılığını belirtmiştir (2013, s. 967). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarda KhoT A 361, 30 *paravaidyā*; KhoT B 369, 37 *parividyā*; SHT IV 276, e2 *paravidya* görülmektedir. Çince versiyonda ise 明呪 *míngzhòu* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 5).

123 sekiz otuz yultuzlar kuvragı "yirmisekiz yıldız topluluğu" (Skt. *nakṣatra*). Kaynaklarda ayın haneleri için kullanılan bir terim olduğu da söylenilir (Lurker, 2005, s. 97; Sutherland, 1991, s. 131). Terminoloji sözlüklerinde, SH 22 二十八宿 *èr shí bā xiù* "Her biri yedi olmak üzere dört haneye bölünmüş olan yirmi sekiz *nakṣatra* ya da takımyıldızıdır. Doğudakiler ilkbahara, güneydekiler yaza, batıdakiler sonbahara ve kuzeydekiler kışa atfedilir. Ay adlarının kısmî farklılıklarla onlardan türedikleri söylenir: 角 *Citrā*, 亢 *Niṣṭyā* (ya da *Svāti*), 氐 *Viśākhā*, 房 *Anurādhā*, 心*Rohiṇī*, *Jyeṣṭhaghnī* (ya da *Jyesthā*), 尾 *Mūlabarhaṇī* (ya da *Mūla*), 箕 *Pūrva-Aṣādha*. N.: 斗

Uttara-Aṣāḍhā, 牛 *Abhijit*, 女 *Śravaṇā*, 盧 *Śraviṣṭha* (ya da *Dhaniṣṭhā*) 危 *Śatabhiṣā*, 室 *Pūrva-Proṣṭhapada*, 壁 *Uttara-Proṣṭhapada*. W.: 奎 *Revatī*, 婁 *Aśvayuj* (ya da *Aśvinī*), 胃 *Apabharaṇī* (ya da *Bharaṇī*), 昴 *Kṛttikā*, 畢 *Rohiṇī*, 觜 *Invakā* (ya da *Mṛgaśiras*), 參 Bāhu (ya da *Ārdrā*). 井 *Punarvasu*, 鬼 *Tiṣya* (ya da *Puṣya*), 柳 *Aśleṣā*, 星 *Maghā*, 張 *Pūrva-Phalgunī*, 翼 *Uttara-Phalgunī*, 軫 *Hastā*"; Skt. *nakṣatra* MW 524b " bir yıldız ya da herhangi bir kutsal cisim; bazen de güneş ve takımyıldızlara verilen addır"; BHSD 288b "yıldız, takımyıldızı"; SWTF III. 2 açıklamaları verilmiştir. Çince versiyonda 二十八宿 *èrshíbā sù* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 7-8).

124 ulug garhlar "büyük gezegenler" (Skt. *mahāgraha*). Terminoloji sözlüğünde *mahāgraha* için "büyük gezegen" açıklaması yapılmıştır (MW 795c). Sutherland, Skt. *graha* teriminin "ele geçirici" anlamını vermekle birlikte geleneksel görüşe göre herhangi bir Tanrının içinde bulunan ya da Tanrı ile ilişkilendirilen şeytani ruhun insanları ele geçirip onlarda çeşitli fiziksel etkilere neden olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu *graha*ların insanoğluna uğursuz etkilerde bulunan gezegenler olduğu da düşünülür (1991, s. 166). Porció da çalışmasında Sutherland'ın bu açıklamalarını kullanmıştır (2000, s, 98, dipnot 87). Terminoloji sözlüğünde SH 345 執曜 *zhí yào* "*graha*, gezegenler, dokuz ya da yedi" açıklaması verilmiştir. Tibetçe versiyonda, Tib. *gza' chen ~ Skt. mahāgraha* denkliği verilmiştir *po* (Porció, 2000, s. 98, dipnot 87). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 32 *mahegrrahaṇā*; KhoT B 369, 42 *mahāgrahāṇāṃ*; SHT V 276, f3 *mahā[g]rahāṇāṃ* görülmektedir. Çince versiyonda ise 大房宿 *dà fángsù* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 8).

125 yagı "düşman" (Skt. *śatru*). Terminoloji sözlüklerinde, SH 364 設覩嚕 *shè dǔ lǔ* " *śatru*, düşman, yok edici; ayrıca 設咄嚕; 設都嚧; 捨覩嚧 (ya da 轢覩嚧); 窣覩喚; 婆訥嚕"; SH 471 爍覩嚧 *shuò dǔ lú* "düşman şeytan"; Skt. *śatru* MW 1051a "düşman, rakip, hasım, bir düşman hükümdar" açıklamaları görülmektedir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT B 369, 42 *śatru*; SHT IV 276, f3 *śatru*, Çince versiyonda ise 寃讐 *yuān chóu* karşılığındadır.

129 üç yavlak yol "üç kötü yol" (Skt. *aparagati*). Terminoloji sözlüğünde, SH 289 阿波那伽低 *ā bō nà jiā dī* "*aparagati*, üç kötü yol; başka bir deyişle hayvan, aç hayalet,

cehennem anlamlarına gelir ancak sadece cehenneme giden yol olduğu da söylenir" açıklaması verilmiştir. Eski Uygurca metinlerdeki kullanımı için ayrıca bk. AY 683, 11 *üç yavlak yoltın ozgurlugu üçün*, BT 13 5, 67 *üç yavlak yol bäklämäsär*.

132-133 adınka utsukmaksız "diğerlerine yenilmez" (Skt. *aparājitā*). *Sitātapatrā*'nın, *Aparājita* adıyla da bilindiği söylenmektedir ancak *Sitātapatrā*'dan farklı olarak *Aparājitā*'nın eski Çince sūtra çevirilerinde de erken tarihlerde görüldüğü belirtilir (Sørensen, 2011, s. 112). Bhattacharrya ise *Sitātapatrā Aparājitā* olarak bilinen Tanrıçanın, *Aparājitā* diye adlandırılan diğer Tanrıçadan kesinlikle ayrılması gerektiğini ve farklı Tanrılar olduğunu belirtir. Ayrıca *Sitātapatrā Aparājitā*'nın Çin ve Tibet'te *Sitātapatrā* adıyla bilindiğini de söyler (1958, s. 218). Terminoloji sözlüklerinde, SH 293 阿鉢唎市多 *ā bō lì shì duō* "*aparājita*, bir *yakṣa* adı; ayrıca 阿跋唎爾多; 阿波羅實多yenilmezliğin sembolü olarak 阿波羅質多 şeklinde yazılır"; Tib. *gzhan gyis mi thub* (Porció, 2000, s. 99, dipnot 98) ~ Skt. *aparājita* MW 51a "yenilmez, eşsiz "; BHSD 44b "yenilmez"; SWTF I.95. PTSD I 52b "yenilmez" (Diğer örnekler için bk. Erdal, 1991, s. 398) açıklamaları verilmiştir. Tibetçe versiyonda gzhan gyis mi thub karşılığındadır (Porció, 2000, s. 99, dipnot 98). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 33 *aparājatta*; KhoT B 369, 44 *aparājitā*; SHT IV s. 276, g2 *aparājitaṃ*; Çince versiyonda ise 無有能敵 *wú yǒunéng dí* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 11).

133 ulug kaḍır yavlak "ulu zalim ve kötü" (Skt. *mahāghorā*). Terminoloji sözlüğünde, MW 795c "çok kötü ve korkunç" açıklaması verilmiştir. Tibetçe versiyonda, Tib. *drag shul che* ~ Skt. *mahāghorā* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 99, dipnot 99). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT B 369, 44 *mahāghaura*; SHT IV 276, g3 *mahāghorāṃ* görülmektedir. Çince versiyonda 大緊 *dà jǐn* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 11).

133-134 ulug küçlüg küsünlüg "ulu ve güçlü$_2$" (Skt. *mahābalā*). Genellikle "büyük güç" anlamında kullanılır (Bonnefoy, 2000, s. 543). BT 13'te 25.18 numaralı dipnotta da Zieme, EUyg. *ulug küçlüg* yapısının Skt. *mahābala*'ya karşılık geldiğini belirtir (1985, s. 136). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *mahābala* MW 798a "son derece güçlü, çok kuvvetli ve büyük, çok etkileyici"; SWTF III. 344 açıklamaları mevcuttur. Porció da Tibetçe versiyonda Tib. *stobs chen* ~ Skt. *mahābalā* denkliklerini vermiştir (2000, s.

99, dipnot 100). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 34 *mahābalā*; KhoT B 369, 44 *mahābalā*; SHT IV 276, g3 *mahābalāṃ*; Çince versiyonda 大掇朴 *dà duō pǔ* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 11).

134-135 ulug çoglug yalınlıg "ulu ve parıltılı$_2$" (Skt. *mahātejā*). Bazı çalışmalarda "ölümü yenilgiye uğratan" *Yamantaka* ile ilişkilendirilmektedir (Sørensen, 2011, s. 109 ve Linrothe, 1999, s. 67). Wilkens BT 25'te 1479-1480 satırlarındaki *[ulug çoglug ädgülüg ädräm]lig* için Skt. *mahāteja* (Çin. 大威德) denkliğini vermiştir (2007, s. 12). Terminoloji sözlüklerinde, SH 87 大威德 *dà wēi dé* "*mahāteja*, büyüleyici güç ya da erdem, kötüleri yapan kimseleri baskılayabilir ve iyileri koruyabilir. Bir *garuḍa* hükümdarı. Budizmin koruyucu bir unvanı (大威德者; 大威德尊; 大威德明王; 百光扁照王); bu unvanla bağlantılı olan semboller, ezoterik sözcükler, sūtralar vardır"; Skt. *mahātejā* MW 796a "muazzam bir parıltı" açıklamaları verilmiştir. Tibetçe versiyonda, Tib. *gzi brjid chen mo* ~ Skt. *mahātejā* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 99, dipnot 101). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 34 *mahātejā*; KhoT B 369, 44-45 *mahātejā*; SHT IV 276, g3 *mahātejāṃ*; Çince versiyonda ise 大威力 *dà wēilì* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 12).

135 ulug yavlak "ulu ve kötü" (Skt. *mahācaṇḍa*). Bazı kaynaklarda anlamı "müthiş öfkeli olan" şeklinde verilmektedir (Kinsley, 1998, s. 164). Terminoloji sözlüğünde, MW 795c "çok hiddetli veya hırslı adam" açıklaması yapılmıştır. Tibetçe versiyonda Tib. *gtum pa chen mo* ~ Skt. *mahācaṇḍa* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 99, dipnot 102). Sanskritçe versiyonda, SHT IV 276, g3 *mahācaṇḍaṃ*; Çince versiyonda ise 大力 *dàlì* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 12).

135 ulug yürüŋ "ulu ve beyaz" (Skt. *mahāśveta*). Terminoloji sözlüğünde, MW 801b "çok beyaz, göz kamaştırıcı bir beyazlık" açıklaması bulunmaktadır. Tibetçe versiyonda, Tib. *dkar mo che* ~ Skt. *mahāśveta* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 99, dipnot 103). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 34 *mahāśvaittā*; KhoT B 369, 45 *mahāśvetā*; SHT IV 276, g3-4 *mahāśvetāṃ* bulunmaktadır. Çince versiyonda ise 大白蓋 *dàbái gài* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 12).

135-136 ulug çoglug “ulu ve parlak” (Skt. *mahājvāla*). Terminoloji sözlüğünde, MW 796a “çok fazla parlayan” açıklaması bulunmaktadır. Tibetçe versiyonda, Tib. *’bar ba chen mo* ~ Skt. *mahājvāla* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 99, dipnot 106). Sanskritçe versiyonda, SHT IV 276, g4 *mahājvalāṃ* bulunmaktadır.

136-137 ulug yürüŋ tonlug “ulu ve beyaz elbiseli” (Skt. *Mahā-Pāṇḍaravāsinī*). *Paṇḍaravāsini*, Bodhisattva Avalokiteśvara’nın birçok tezahüründen birisi olarak bilinir ve onun “beyaz örtülü ve beyazlar giydirilmiş biçimi” olarak kabul edilir (McBride II, 2011, s. 215). Terminoloji sözlüklerinde, SH 93 大白衣 *dà báiyī* “*pāṇḍaravāsinī*, büyük ve beyaz elbiseli olan, beyaz lotus ile tahtla beyazlar içerisinde olan bir *Guanyin* formu, aynı zamanda 白衣 ya da 白處觀音 olarak da adlandırılır”; Skt. *Mahā-Pāṇḍaravāsinī* BHSD 339b “bir Budist Tanrıçası, *Tārā* ile ilişkilendirilir” açıklamaları görülmektedir. Tibetçe versiyonda, Tib. *gos dkar mo chen mo ~ Mahā-Pāṇḍaravāsinī* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 99, dipnot 108). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 34 *paiṇḍara-vāsanī*; KhoT B 369, 45 *paṇḍarvāsanī*; SHT IV 276, g4-h1 *paṇḍaravāsi[n]iṃ* bulunmaktadır. Çince versiyonda ise 白衣 *báiyī* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 13).

137 tözün oẓgurdaçı “asil kurtarıcı” (Skt. *Ārya-Tārā*). *Tārā*’nın tezahürlerinden birisi olarak adlandırılmakla birlikte (Bhattacharyya, 1958, s. 307), Tantra okulunun ilahelerinden birisi olarak bilinir (Eitel 18b). Terminoloji sözlüklerinde, SH 286 阿唎多羅 (阿唎耶多羅) *ā lì duō luó (ā lì yé duō luó)* “*Ārya-tārā*, *Guanyin* yani *Āryāvalokiteśvara*'nın 阿唎多婆盧羯帝爍鉢囉耶 unvanlarından birisi”; MW 152b *ārya* “saygın, onurlu ya da sadık adam, bir yerde oturan kimse”; SWTF I.287. Skt. *tārā* MW 444a; BHSD 252a “bir Budist Tanrıçası”; SWTF II.370; PTSD III 133b “bir yıldız, gezegen (Sami dillerinden alınan bir ödünç sözcük olabilir)” açıklamaları bulunmaktadır. Tibetçe versiyonda Tib. ’phags ma sgrol ma ~ *Ārya-tārā* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 99, dipnot 109). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 35 *ārya-ttārā*; KhoT B 369, 45-46 *arya-tārā*; SHT IV 276, h1 *āryatārā*”; Çince versiyonda ise 聖救度 *shèng jiùdù* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 13).

137-138 tügmiş alınlıg “çatık alınlı, çatık kaşlı” (Skt. *Bhṛkuṭī*). *Dhyāni Buda*'dan ortaya çıkan bir başka Tanrıça olarak bilinmekle birlikte, *Avalokiteśvara*'ya refakat eden küçük Tanrıçalardan birisi olarak da tanınmaktadır (Bhattacharrya, 1958, s. 152).

Bunun yanında ikonografik olarak bir başlı, dört kollu, sarı renkli ve genç bir biçimde tasvir edilir. Sağ eliyle *mudrā*sını göstermekle birlikte, sol elinde güllerden meydana gelmiş olan bir çelenk tutar. O ayda yaşamakla birlikte başının *Amitabha*'ya benzerliği ile ilişkilendirilir (Lurker, 2005, s. 34). Tüm bunlarla birlikte Ezoterik Budizmde varlığı 6. yüzyılın başlarına kadar izlenebilen ve *Avalokiteśvara*'nın kadın tezahürü olan *Tārā* ile de ilişkilendirilmektedir. Çünkü Tantrik Budizmde çeşitli biçimlerde görülen *Tārā*'ya Tang hanedanlığı döneminde yarı-öfkeli Tanrı olarak nitelendirilen *Bhṛkutī* olarak da ibadet edildiği görülmektedir (Sørensen, 2011, s. 98). *Bhṛkutī*, *Avalokiteśvara*'nın yukarıda bahsedilen kadın tezahürleri arasında ezoterik bir sınıflandırma yapıldığında ise "kaşlarını çatan" Tanrıça olarak bilinmektedir (Keyworth, 2011, s. 518). Clauson *tüg-* için "bağlamak, düğümlemek vb., metaforik açıdan ise kaşlarını çatmak" anlamlarını vermiştir (1972, 477a). Terminoloji sözlüklerinde, SH 305 毘俱胝 (ya da 毘俱知) *pí jù zhī* (ya da *pí jù zhī*) "*Bhrūkuti*, çatık kaş; *Guanyin*'in formlarından birisi"; MW 771a "kaşlarını çatma"; BHSD 412a "bir Tanrıça"; SWTF III.314 açıklamaları verilmiştir. Tibetçe versiyonda, Tib. *khro gnyer can* ~ Skt. *Bhṛkuṭī* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 99, 110). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 35 *brrūkūṭī*; KhoT B 369, 46 *bhṛkuṭi*; SHT IV 276, h1 *bhṛkuṭi*; Çince versiyonda ise 具嗔皺 *jù chēn zhòu* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 13).

<u>139</u> lenhua b(ä)lgülüg "lotus işaretli" (Skt. *padmāṅka* ya da *padmāṅkamudrā*). Terminoloji sözlüklerinde, BHSD 318a'da "mutlak mūdra" açıklamaları mevcuttur. Tibetçe versiyonda, Tib. *padma'i snang ba*; *padma'i mngon mtshan* ~ Skt. *padmāṅka* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 100, dipnot 112). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 35 *padmakā*; KhoT B 369, 46 *padmakā*; SHT IV 276, h2 *(pa)dmāṅka*; Çince versiyonda ise 蓮華昭明 *liánhuá zhāo míng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 14).

<u>139-140</u> v(a)çir lakşanlıg "vajra lakṣaṇalı" (Skt. *vajracihna*). Tibetçe versiyonda Porció, Tib. *rdo rje'i mtshan* ~ Skt. *vajracihna* denkliğini vermiş ve bu teriminin yanı sıra aşağıda da belirteceğimiz üzere Hotan-Saka versiyonunda geçen Skt. *jihvā* için ise "dil" biçimine değinerek "(?)" şeklinde göstermiştir (2000, s. 100, dipnot 113). Terminoloji sözlüklerinde Skt. *cihna* için MW 399b'de "iz, nokta, damga, işaret"

açıklaması verilmektedir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 35 *vajrra-jehvā*; KhoT B 369, 46 *vajra-jihvā*; SHT IV 276, h2 *vajracihnā* görülmektedir. Çince versiyonda ise 金剛名 *jīngāng míng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 14). Sanskritçe biçim verilirken SHT IV esas alınmıştır.

141 v(a)ç[i]r tumşuklug "vajra gagalı" (Skt. *vajratuṇḍī*). *Tumşuk* için ED 509b'de "kuş gagası" anlamı verilmiştir. Bu sözcük bugün bazı Türk dillerinde "burun" anlamında kullanılmaktadır. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *vajratuṇḍa* MW 913b "sert gagalı"; BHSD 467b "vajra-gagalı" açıklamaları mevcuttur. Tibetçe versiyonda, Tib. *rdo rje mchu can* ~ Skt. *vajratuṇḍa* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 100, dipnot 114). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 36 *vajra-dhaṇḍī*; KhoT B 369, 46 *vajra-daṇḍī*; SHT IV 276, h2 *vajratuṇḍi*; Çince versiyonda ise 金剛牆 *jīngāng qiáng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 15).

141 keŋ küväz "iri ve gururlu". Sanskritçe versiyon olan SHT IV 276, h2-3'te *viśali* denilmiş ancak *vaiśala, viśala, viśālākṣī* biçimlerinin de bulunduğu da söylenilmiştir. Skt. *viśāla* için terminoloji sözlüklerinden MW 990a'da "bol, geniş, enli, büyük" anlamları bulumaktadır. Bunun yanında SH 307'de de 毘舍羅 *pí shě luó* "*viśāla*, Hang Hanedanlığının Ming Di'sine getirilen Buda heykelini koruduğu söylenen bir Tanrı" açıklaması verilmiştir. Porció, Sanskritçe versiyona değinerek DAS 758b'de verilen Tib. *rnam sgeg ma* "fettan kadın" anlamına atıfta bulunmuş (Skt. *vilāsinī*) ve bu satırı "etkileyici ve gururlu kadın (charming and proud mistress)" olarak çevirmiştir. Ayrıca bu çevirinin yanında Tibetçe metnin kendi arasındaki versiyonlarında bulunan (T1 ve T4) Tib. *rnams/bsnams 'joms pa/ma mo* biçimine değinerek "zarar veren, yok edici" anlamlarına geldiğini ve bu durumun kafa karıştırdığını söylemiştir (2000, s. 100, dipnot 115). Çince versiyonda 摧壞 *cuī huài* karşılığındadır. (Taishō No: 977 404c 15). Bu noktada Çince versiyon ile Porció tarafından bahsedilen Tibetçe T1 ve T4 versiyonlarındaki *rnams/ bsnams 'joms pa/ ma mo* biçimlerinin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bunlara ek olarak Röhrborn ve Róna-Tas ise BT VII A 157'de Tanrıların 16 kızından dokuzuncusunun adının *küväz* (Skt. *lāsyā*) olduğunu belirtir (2005, s. 292). (Ayrıca *keŋ* için bk. Clauson, 1972, 724b-725a).

142 amrılmış "sükûn içindeki/sakin/dingin" (Skt. *śānta*). Röhrborn *amrıl-* için UW 123a-125a "sakinleşmek; huzura ermek; mutlu olmak; azalmak; ortadan kaybolmak..."

anlamlarını vermiştir. Erdal da Röhrborn'un vermiş olduğu anlamlara atıfta bulunmuş ve "sakinleşmek, huzur içerisinde olmak" anlamlarını belirtmiştir (1991, ss. 653-654). Terminoloji sözlüklerinde, SH 429 賒多 *shē duō* "*śānta*, sakinleştirilmiş, müsterih, dinmiş, ölü, serbest bırakılmış"; Skt. *śānta* MW 1064c "sakin, huzurlu" açıklamaları verilmiştir.[284] Sanskritçe versiyonda, SHT IV 276, h3 *śānta*; Çince versiyonda 柔 *róu* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 16).

144 tö[z-ü]n yürüŋ tonlug "asil ve beyaz elbiseli" (Skt. *ārya-pāṇḍaravāsīni*). Skt. *pāṇḍaravāsinī* için bk. Notlar 136-137, *ulug yürüŋ tonlug*. Tibetçe versiyonda *gos dkar gnas* (Porció, 2000, s. 100, dipnot 120); Sanskritçe versiyonda SHT IV 276, h3-4 *ārya-pāṇḍaravāsīni* karşılığındadır. Çince versiyonda karşılığı tanıklanamamıştır.

146 ölümsüz "ölümsüz" (Skt. *amara*?). Porció bir makalesinde, Tibetçe versiyonlardaki*'chi med/myi 'chi* ile HM II 56-57'de yer alan ve farklı Sanskrit versiyonlarda bulunan Skt. *amalā, aparā, aparajānta* biçimindeki varyasyonlarından bahseder ve bunlara Eski Uygurca "ölümsüz"ü de dâhil ederek anlamlarını karşılaştırır. Farklı anlamlara karşılık gelen Budist terimlere dayanarak da Sanskrit versiyonlardan birisindeki *amala* teriminin **amara*'dan (ölümsüz, sonsuz) türetilmiş olabileceğini ancak hangisinin orijinal versiyon olduğunun bilinmediğini de belirtir (1997, ss. 238-239). Uygurca biçim zaten "ölümsüz" şeklindedir. Terminoloji sözlüklerinde Skt. *amara* MW 80c "ölmeyen, ölümsüz, yok olmayan"; SWTF I.135; PTSD I 72b "ölümsüz, ölüme boyun eğmeyen" açıklamaları mevcuttur. Çince versiyonda 不歿 *bù mò* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 17). Diğer versiyonlarda (HM II 56, 57 *aparajānta, aparā, amalā*; SHT IV 276, h4 *[ap](a)ra*) Sanskritçe karşılığı için müstakil bir biçim olmadığından ve Eski Uygurca biçim ile Çince biçim doğrudan Skt. *amara* ile ilişkilendirilebildiğinden çalışmamızda Skt. *amara* ? şeklinde gösterdik.

146 v(a)çir sınç[ırl]ıg "vajra zincirli" (Skt. *vajraśṛṅkhalā*). Battacharyya, *vajraśṛṅkhalā*'dan şu şekilde bahseder: "*Sādhanamālā*'daki üç *Sādhana* kendilerini *Vajraśṛṅkhalā* 'ya ibadet etmeye adamışlardır. Onun rengi yeşildir ve *Amoghasiddi*'den zuhur ederken tacının üzerinde *Dhyāni Buddha*'nın suretini taşır.

[284] Diğer örnekler ve açıklamalar için ayrıca bk. (Tokyürek, 2013, s. 257).

Śṛṅkhalā 'nın ilk anlamı zincirdir ve Tanrıça, vajra ile işaretlenmiş bir zincir taşır. Bu da *Vajraśṛṅkhalā* şeklinde adlandırılır. Bu yüzden zincir onun karakteristik işaretidir" (1958, s. 235). Terminoloji sözlüklerinde, SH 283 金剛鏁 *jīngāng suǒ* "*vajra-śṛṅkhalā*, vajra zinciri ya da pranga"; Skt. *vajraśṛṅkhalā* MW 914a "16 *Vidyā-devī'den* birisi"; BHSD 468a "bir Tanrıça"; Skt. *śṛṅkhalā* MW 1087a "zincir, pranga" açıklamaları görülmektedir. Porció Tibetçe versiyonda, Tib. *rdo rje lu gu rgyud (ma)* ~ Skt. *vajraśṛṅkhalā* denkliğini vermiştir (2000, s. 101, dipnot 122). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarda, KhoT A 361, 37 *vajrra-śakalā*; KhoT B 369, 48-49 *vajrra-[śa]śaṃkalā*; SHT IV 276, h4-i1 *vajraśaṅkā[l](ā)*; Çince metinde 金剛鐵 *jīngāng tiě* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 17).

<u>146-147</u> v(a)çirlıg urınıŋ uguşı[n el]tindäçi "vajra-gençlik soyunu himaye eden" (Skt. *vajrā-kaumāri-kulaṃdharī*). Porció, Tibetçe versiyonda Tib. *rdo rje gzho nu rig(s)* ~ Skt. *vajrā-kaumāri-kulaṃdharī* denkliğini vermiş ve EUyg. *eltin*- sözcüğüne karşılık gelen Skt. *kulaṃdhara* için "himaye etmek" anlamını vermiştir (2000, s. 101, dipnot 123). "Taşımak, tutmak, kavramak" gibi anlamlarının yanında EUyg. *eltin*- için Clauson "taşımak, getirmek, göndermek" demiştir (1972, 133a). Ayrıca Skt. *kulaṃdhara* için terminoloji sözlüğü MW 295a'da "upholding one's family (bir kimsenin ailesini destekleme)" denilmekle birlikte, Benfey tarafından "preserving a family (bir aileyi koruma)" anlamını vermiştir (1866, s. 197b). Terminoloji sözlüğündeki anlam ile diğer açıklamalar ve Porció'nun Tib. versiyon için yaptığı çeviri göz önünde bulundurularak sözcük "himaye etmek" şeklinde çevrilmiştir (Ayrıca bk. fragman U 398, *eltin*- sözcüğü). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarda, KhoT A 361, 37 *vajrra-kumārī*-kūladharī; KhoT B 370, 49 *vajrra-kaumārī-kulaṃdhārī*; SHT IV 277, i1 *vajrak[au]māri kulandharī*; Çince versiyonda 金剛少童持種 *jīngāng shǎo tóng chízhǒng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 18).

<u>147-148</u> v(a)çir eliglig "vajra elli" (Skt. *vajrahasta*). Porció, "elinde vajra tutan/ vajra elli (with hand-held vajra)" şeklinde çevirmiştir (2000, s. 101, satır 72). Röhrborn ve Róna-Tas ise *v(a)čir eliglig* teriminin Skt. *Vajrapāṇi*'nin bir sıfatı olduğunu söylemiş ve ayrıca *v(a)čir arvışlıg* ve *šopag altun psaklıg* terimlerinin de aynı Tanrıya ait özellikler olduğunu belirtmiştir (2005, s. 293, not 149). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *vajrapāni* MW 913c "yıldırım elli; yıldırım kullanma, yıldırımı elinde olan"; SWTF

IV.71; MVY 649 “elinde *vajra* olan”; Skt. *pāṇi* MW 615b “el”; Skt. *vajrahasta* MW 914a “yıldırım elli, yıldırım kullanma”; Skt. *hasta* MW 1294c “el” açıklamaları görülmektedir. Aşağıda da belirtileceği üzere Brāhmī yazılı Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarda geçen Skt. *hasta* terimi “el” anlamına gelmektedir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarda, KhoT A 361, 37 *vajrra-hastā*; KhoT B 370, 49 *vajrrahastā*; SHT IV 277, i1 *vajrahastā*; Çince versiyonda 金剛手種 *jīngāngshǒu zhǒng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 18).

<u>148-149</u> şopag altun psaklıg “saf altından (?)/cilalanmış altından (?) yapılma taçlı” (Skt. *kañcanamālikā*). Sözcük terminoloji sözlüklerinden GD, BHSD, MW ve SWTF’de tespit edilememiştir. Sadece terminoloji sözlüklerinden PTSD III 3b’de Skt. *kancana* için “parlayan maden, kanaka altını” ve Skt. *mālika* için MW 813c’de “çelenk, tac yapan”; BHSD 431b “bir kraliçe” anlamları tespit edilmiştir. Metin içerisinde dipnotta belirtildiği üzere Müller sözcüğü *ṣubuγ* olarak okumuş (1911, s. 60) ancak Malov çalışmasında verdiği dipnotta bu okumayı ele alarak *šubaγ* şeklinde düzelmiş ve “блестящее (?), чистое золото (parlak (?), saf altın)” şeklinde anlamlandırmıştır. EUyg. *şopag* için metinlerde çeşitli görüşler mevcuttur: BT XIII 1, 55’te *ärgürmiş şopag altun täg* örneği görülür ve indekste ise karşılığına “?” koymakla birlikte “altın için bir nitelik” denilmiştir. Barutcu “müstevi altın” (1987, s. 15, s. 29) demiş ve < Mo. *subag* şeklinde göstermiştir (1987, s. 417). Uçar “som (?) altın” (2013, s. 36) şeklinde adlandırmıştır. Tekin, Buddh-Uig II 381’de geçen *swp’q* için “inci, altın (?)” demiştir. Yine aynı eserde çalışmanın Moğolca versiyonlarında *subuq* için “inci” denildiğini buna karşın Radloff’un aynı sözcük için Uyg. *altun* ile eşanlamlı olarak verdiğini söylemiş ve Mo. (?) olabileceğini şüpheli bir şekilde belirtmiştir (1980, s. 289, 381). Elmalı, “*tüüsi terisi şobak alt[un öŋ]lüg*” örneği için (2016, 122) “saf altın” çevirisini yapmış ve dizinde de Skt. *śobhaka* (?) karşılığını vermiştir (2016, 431). Zieme, yakın zamanda yayımlanan bir makalesinde, yukarıda verilen çalışmaların çoğunluğu ile başka çalışmaları da vermiş ve bu çalışmalardaki okumaları ve anlamları maddeler hâlinde belirterek eleştirilerde bulunmuştur. *şopag* sözcüğünün Çin. 紫磨 *zǐmó*’dan yapılan bir çeviri olduğunu kanıtlayacak yönde örnekler vermiştir (2015, ss. 398-404). SH 385’te 紫磨 *zǐmó* için “saf altın, dolayısıyla 紫磨金 *zǐmó jīn*” denilmiştir. Zieme tarafından da belirtilen “polished (cilalı, cilalanmış)” (2015, s. 403) anlamına ise SH 385’te ve diğer kaynaklardaki 紫磨金 *zǐmó jīn* “polish gold with a

violet tinge (mor renkli cilalanmış altın)" teriminde rastlanmaktadır (Buddhism, t.y.). Porció, Tibetçe versiyonda Tib. *gser phreng can ~ kañcanamālikā* denkliğini vermiştir (2000, s. 101, dipnot 125). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarda, KhoT A 361, 38 *kācanau mālīkā*; SHT IV 277, i2 *kañcanamālikā* karşılığındadır. Çince versiyonda karşılık olarak 金念珠 *jīn niànzhū* bulunmaktadır (Taishō No: 977 404c 18). Yani sadece 金 *jīn* "altın"ı karşılayan bir terim mevcuttur. Şunu da ayrıca belirtmek gerekir ki buradaki "altın" sıfatı tarafından nitelenen 念珠 *niànzhū,* yukarıda ve Gharib 298b tarafından belirtildiği gibi "tac, çelenk" anlamından ziyade "boyna asılan dua tesbihi, kolye" anlamındadır.

149 kusumba hua "kusumbhā çiçeği" << Skt. *kusumbha* + Çin. 華 *huá* "çiçek". Terminoloji sözlüklerinden SH 322'de 俱遜婆 *jù xùn pó* "*kusumbhā,* yalancı safran (aspir), safran" açıklaması yapılmıştır. Benfey "yalancı safran çiçeği, carthamus tinctorus" demiştir (1866, s. 200b). Diğer terminoloji sözlüklerinde ise Skt. *kusumbha* MW 298c "yalancı safran çiçeği"; PTSD III 52b "yalancı safran çiçeği, carthamus tinctorius, ölü kırmızı rengi için kullanılır" açıklamaları bulunmaktadır. Röhrborn ve Róna-Tas, bu terimin dişil olan Skt. *kusumbhā*'ya kadar geriye götürülebileceğini ama bunun bir ispatının yapılamayacağını söyler (2005, s. 293, not 151). Ancak zaten bu terim Kotan-Saka versiyonlarından KhoT B 370, 49'da *kusuṃbhā* şeklinde geçmektedir. Diğer Hotan-Saka versiyonda, KhoT A 361, 38 *kūsuba*; Sanskrit versiyonda ise SHT IV 277, i2 *kusumbhara* bulunmaktadır. Çince versiyonda ise 大赤色[285] *dà chìsè* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 19).

149-150 vairoçana uguşlug "vairocana soylu" (Skt. *vairocana-kula*). Budist Tantralarına özgü Buda ailelerinin/soylarının önderlerinin isimleri *Vairocana, Akṣobhya, Amogasiddhi, Ratnasaṃbhava, Amitābha* ve *Vajrasattva* olarak bilinmektedir. Bunlar içerisinde *Vairocana,* aynı zamanda *Brahmā* diye de adlandırılmaktadır (Wayman, 2009, s. 46). *Vairocana*'nın Tathāgata soyunun lideri olduğu da söylenilmektedir (Wayman, 1978, s. 217; Buswell ve Lopez, 2013, s. 949). Terminoloji sözlüklerinde, SH 306 毘盧舍那 *pí lú shě nà* "*Vairocana*, güneşten gelen ya da güneşe ait olan, ışık; doğru ya da gerçek olan Buda vücudu, yani Tanrıdır.

[285] *Kusuṃbhā* çiçeği kırmızı ve sarı renkleriyle bilinmektedir (大赤色 *dà chìsè* "büyük kırmızı renkli")

Vairocana genellikle Buda gerçekliğinin ruhani ya da asli vücudu olarak bilinir. 5 *Dhyāni* Buda'nın önderi olarak da tanınıp merkez konumu işgal etmektedir. Diğer biçimler ise 毘盧; 毘盧遮那 (or 毘盧折那); 吠嚕遮那; 鞞嚧杜那 şeklindedir"; Skt. *Vairocana* MW 1025c "güneşten gelen ya da güneşe ait olan, güneş ile ilgili"; BHSD 512a "güneş". Skt. *kula* "aile, soy"; SWTF II.91 açıklamaları bulunmaktadır. Porció Tibetçe versiyonda, bir sonraki satırda bulanan EUyg. *yaruklug* ile birlikte alarak Tib. *rnmam par snang mdzad rigs kyi 'od ~ vairocanakulā prabhā* denkliğini vermiş ve "Vairocana ailesinin ışığı (ray of the vairocana family)" şeklinde çevirmiştir (2000, s. 101, satır 74). Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 361, 38 *vairācana*; KhoT B 370, 50 *veraucana* şeklinde bulunmaktadır. Sanskrit versiyonda, SHT IV 277, i2 *vairocanakūla*; Çince versiyonda ise 種明 *zhǒng míng* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 19).

151 çavıkmış "ünlü" (Skt. *viśruta*). Terminoloji sözlüklerinden MW 992b'da Skt. *viśruta* için "meşhur, ünlü, şöhretli" açıklaması bulunmaktadır. Erdal, *Intransitive Denominals* başlığında değerlendiği *çav+ık* için "ünlü olmak, ünlü hâle gelmek" demiştir (1991, s. 494). Porció, çalışmasının dipnotunda SHT IV'ye de atıfta bulunarak Skt. *tathāgatakuloṣṇiṣa viśruta* demiş ve EUyg. *ančulayu kälmiş ugušlug čavıkmıš ušnir lakšanlıg* şeklinde not düşmüştür (2000, s. 101, dipnot 127). Ancak Tibetçe metnin çevirisinde "*Tathāgata* ailesinin *Uṣṇīṣa*sı (*Uṣṇīṣa* of the Tathāgata Family)" demiştir (2000, s. 101, satır 74). Sanskrit versiyonda SHT IV 277, i3 *(viśru[t](ā)* karşılığındadır.

152 artokrak küväz "çok fazla gururlu" (Skt. *vijṛṃbhamāṇā/ bhṛ*kuṭī). Porció Tibetçe versiyonda, Tib. *rnam par bsgyings ma'iphreng ba* ~ Skt. *vijṛṃbhamāṇā (Skt. vijṛṃbha* MW 960c "kaşları bükme ya da çatma") karşılığını vermiş ve aynı zamanda metnin diğer Tibetçe versiyonlarında Skt. *Bhṛkuṭī Tārā* için sinonim olduğunu belirtmiştir (2000, s. 101, dipnot 128). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *Bhṛkuṭī* MW 771a "kaşlarını bağlama/çatma"; BHSD 412a "bir Tanrıça" açıklamaları verilmiştir. Röhrborn ve Róna-Tas, metindeki konumuna göre karara varılacak olunursa *artokrak küväz* söz öbeğinin, Skt. *vijṛṃbhamāṇā* sözcüğünün onarılmış biçimi olduğunu söyler. Bunların yanında tıpkı Porció gibi Skt. *bhṛkuṭī* "kaşlarını çatma (die Augenbrauen runzelt)" sözcüğünün bir sinonimi olduğunu belirterek Tibet versiyonundaki satırda

Tib. *bsgying* “kibirle küçümsemek (arrogant herabschauen)” sözcüğüne karşılık Etü. *küväz* sözcüğünün kavramsal karşılık olarak kullanılması gerektiğini belirtir. (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 293, not 155). Sanskritçe versiyonda SHT IV 277, i3 *(v)i[j]ra[m](bha)mā[n]ikā* bulunmaktadır.

152-153 altun [v(a)ç]ir-lıg y(a)ruk köz-lüg “altın vajralı [gibi] parlak gözlü”. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *locana* MW 907c “görme organı; bir Budist Tanrıçası”; Skt. *locanaka* BHSD 465a “göz”; PTSD VII 46a “göz” açıklamaları verilmiştir. Porció da Tibetçe versiyonda Skt. *vajra-kanaka-prabhā-locanā* (Whose eyes are shining like the golden vajra)’ya atıfta bulunmuştur (2000, s. 101, dipnot 129). Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarda, KhoT A 361, 38-39 *vajrra-kanaka-prrabā-lācanā*; KhoT B 370, 51 *vajrra-kanaka-prabhā-locanā*; SHT IV 277, i3-4 *vaj[ra]kana[ka]p[ra]bhā locanā*; Çince versiyonda ise 金剛 ... 金色光具眼 *jīngāng ... jīnsè guāng jù yǎn* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 20).

154-155 lenhua közlüg “lotus gözlü” (Skt. *kamalekṣaṇa*). Terminoloji sözlüğü olan MW 252b’de Skt. *kamalekṣaṇa* için “lotus gözlü” açıklaması verilmiştir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarda KhoT A 361, 39 *kamalākṣā*; KhoT B 370, 51 *kamalākṣā*; SHT IV 277, i4 *kāma[le]kṣaṇā*; Çince versiyonda ise 蓮華眼 *liánhuá yǎn* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 21).

156 amrılmış yavalmış könüllüg “sessiz sakin akıllı” (Skt. *vinītā-śāntā-cittā*). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *vinītā* MW 972a “mütevazı, iyi huylu; iyi kontrol edilebilen bir akıl sahibi olma”; PTSD VII 83a “talimli, eğitimli”; Skt *śānta* MW 1064b “sakin; huzur, gönül rahatlığı”; BHSD 525b “bir Buda müridi”; Skt *cittā* MW 395c “düşünce, düşünme”; BHSD 229b “düşünce”; PTSD III 97a “kalp (fizyolojik açıdan), yani insanın duygusal yapısının merkezi ve odağının yanı sıra onun tezahürleri içerisinde var olan ve ona eşlik eden düşünsel unsur; düşünce” açıklamaları verilmiştir. Tibetçe versiyonda, Tib. *rnam dul zhi ba’i sems* ~ Skt. *vinītā-śāntā-cittā* denkliği verilmiştir (Porció, 2000, s. 101, dipnot 138). Sanskrit versiyonda, SHT IV 277, j1 *vinita śāntācittāś* karşılığındadır. *amrıl-* için ayrıca bk. Notlar 142, *amrıl-*.

157 ätöz ädgüsin biltäçi “ruhun erdemlerini bilen” (Skt. *ātmaguṇajñā*). Porció Tibetçe versiyonda, “*Lady who kows the virtue of the soul* (ruhun erdemlerini bilen hanımefendi)” çevirisini yapmış ve Tib. *bdag gi yon tan shes* ~ Skt. *ātmaguṇajñā*

denkliğini vermiştir (2000, s. 102, satır 84). Röhrborn ve Róna-Tas, "*die Tugenden des selbst kennt* ?" (kendisinin erdemlerini bilen) şeklinde soru işaretiyle çevirmiştir (2005, s. 282, 160). Buna karşılık Malov "знающий добро самой сущности" (kendi özünü iyi bilen) demiştir (1930, s. 92). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *ātmaguṇa* MW 135b "ruhun erdemi"; Skt. *jñā* MW 425c "bilmek, bilgiye sahip olmak, to know, have knowledge, tanımak"; SWTF II.309 açıklamaları mevcuttur. Sanskrit versiyonda, SHT IV 277, j1 *[ā]tmaguṇajñā* karşılığındadır.

158 mudur "mudrā" << Skt. *mudrā*. Porció'nun belirttiğine göre EUyg. *mudur* (< Skr. *mudrā*) teriminin olduğu bu satırdan önceki satırların bir kısmı, metnin diğer versiyonlarının hepsinde *Tārā*'ya övgülerin söylendiği ayetlerden oluşmaktadır. Versiyonların üzerinde farklı çalışmaların bulunduğunu belirten Porció, bu ayetlerde sayılan sıfatların kelimesi kelimesine *Tārā*'nın tezahürleri olarak tasarlanmış Tanrıçaların (aşağıda da bahsedilecek olan Skt. *Aparājita, Mahācaṇḍā, Mahābalā* ve *Mahājvāla*) isimlerine karşılık geldiklerini söylerek metinde Skt. *mudrā* (MW 822c ilahi niteliklerin gövde üzerindeki etki ya da işaretleri MW 822c) sözcüğünü kullanmıştır. Ayrıca bazı araştırmacıların bu tezahürleri "*Sitātapatrā*'nın yardımcıları" olarak adlandırdıklarını da belirtmiştir (2000, s. 99, dipnot 97). Röhrborn ve Róna-Tas da "büyülü işaret/şekil" anlamını vermekle birlikte, metinde "dişil tezahürleri meydana getiren" olarak anlaşılması gerektiğini belirtir (2005, s. 293, not 161). *Mudrā*nın birden çok anlamı vardır. Örneğin Hint Tantrasında kavrulmuş tahıl, fasulye ya da afrodizyak niteliklere sahip hububat anlamlarıyla birlikte, Budist Tantrasında genellikle kadın olanı işaret etmiş ve *bodhi-citta* ya da *mudrā* olarak ifade edilmiştir. Bunlar dört aşamadan oluşur: *karma-mudrā*, dharma-*mudrā*, *mahā-mudrā*, *samaya-mudrā*. Bunun yanı sıra "işaret, alamet, nişan" anlamları da bulunmaktadır (Lorenzen, 1972, s. 3). Ayrıca "mühür" anlamına da gelen *mudrā* Budizmde el ile yapılan çeşitli işaretler anlamına da gelmektedir (Beer, 1999, s. 149) ve sayısız kişinin vücudunu, konuşmasını ve aklını mühürleyerek ve bilinçaltı ile çevre tarafından sınırlandırılmamış bir küreden doğduğuna inanılır (Boord, 1993, s. 131, satır 475). Örneğin *Sitatāpatrā*'nın sağ eli için *vitarka-mudrā* (yargılama), sol eli için ise *vara-mudrā* (acıma) şeklindedir (Getty, 1914, s. 107). Çalışmamızda bu anlamlarından ziyade Porció ve Röhrborn ve Róna-Tas'ın yorumladığı şekilde bir kullanımın söz

konusu olduğu görülmektedir. Çince versiyonda 手印 *shǒuyìn* karşılığındadır (Taishō No: 977 404c 22).

158-162 alku analar kuvragı birlä ymä olar barç[a] kamagun meni terinim kuvragım [birlä] alku tınlıgların ymä küzädmäk [*kılu] y(a)rlıkazunlar: Porció, burada "hep birlikte" sözcüğünden kastın, *mudur* ve *analar kuvragı* (Skt. *mātṛs*) terimleri olduğunu söylemiş ve "Bu *mudrā* topluluklarının hepsi *mātṛ* toplulukları ile birlikte beni ve tüm canlıları korusunlar! (May this whole group of *mudr*ās together with the hosts of *mātṛs* protect my retinue and all sentient beings!)" şeklinde çevirmiştir (2000, s. 102, dipnot 140). Malov ise "Böyle olur mudra toplulukları, analar topluluğu ile birlikte (Skt. *mātṛgaṇa*) ve onların hepsi…" şeklinde anlamlandırmıştır (1930, s. 92). Röhrborn ve Róna-Tas bu satırları, "Bu şekilde olur [ona yakarmak gerekir]: Mudra toplulukları ile bütün analar toplulukları birliktedir. Bunlar (*mudrā*lar) hep birlikte beni, benim topluluğumu ve bütün canlıları koruyup [şöyle] buyursunlar (In dieser Weise [soll man sie anrufen!] Das [sind] die Mudrā-Scharen mit allen Mütter-Scharen zusammen. Diese alle insgesamt sollen mir und meinen Verwandten und allen Lebewesen Schutz gewähren!)" şeklinde çevirmiştir (2005, s. 282, 161-165). "*munçulayu bolar mudur kuvragları alku analar kuvragı birlä ymä olar barça kamagun...*" satırlarından anlaşılacağı üzere, öncelikle Uygur metinlerinde sık sık görülen devrik cümle yapısıyla şimdiye kadar saymış olduğu *mudrā* topluluklarını belirtmiş, sonrasında ise analar topluluğuyla bu *mudrā* topluluklarının kendisini, topluluğunu ve diğer canlıları korumasını istemiştir.

178-179 üç uguşlug manḍal "üç katmanlı *maṇḍala*" (Skt. *tribhuvana maṇḍala*, Toh. A *maṇḍal* / Toh. B *maṇḍāl* < Skt. *maṇḍala*). Boord, Skt. *tribhuvana* (*tribhava*)'nın *deva*lar, *nāga*lar ve insanlar tarafından hükmedilen varoluşun üç unsuru olduğunu söyler (1993, s. 82). Porció, Sander ve Waldschmidt'in çalışmasında (SHT IV) geçen *tribhūvana*dan bahsetmiş ve buna karşılık gelen EUyg. *uguš* yazımının ve anlamın açık olmadığını, metnin yazım sürecinde yapılan bir hata olabileceğini, aslında EUyg. "*ulus*" olması gerektiğini savunmuştur (2000, s. 102, dipnot 147). Röhrborn ve Róna-Tas ise Porció'nun belirttiğinin aksine *uguślug* sözcüğünde herhangi bir yazım ya da okuma hatasının olmadığını ve normalde Eski Türkçede Skt. *dhātu* terimi için eşdeğer olarak kullanıldığını belirtmiştir (2005, s. 294, not 176-177). (Skt. *dhātu* MW 513c "katman, kat; bileşen; unsur"). Beyer, üç *maṇḍala*nın *Tārā*'yı temsilen kullanıldığını

söylemektedir (2001, s. 192). Bunlarla birlikte Brauen, *maṇḍala*dan bahsederken içten dışa doğru nilüfer çiçeği, vajra ve parlaklık adı altında üç halkadan oluştuğunu ve ancak hepsi bir araya gelince maṇḍalayı tamamladığını belirtir (2010, s. 5). Bu üç halkanın metindeki EUyg. "*üç uguşlug*"a karşılık geldiğini düşünmekteyiz. Sanskrit versiyonda, SHT IV 278, m4 t*ribhūvana maṇḍa[l]e*; Çince versiyonda ise 三界中圍 *sān jièzhōng wéi* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 11).

180 korkınç "korku" (Skt. *bhaya*). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *bhaya* MW 747a "korku"; SWTF III.282; PTSD VI 122b "korku, dehşet, ürkme" açıklamaları verilmiştir. Bu ve bu satırı takip eden bütün EUyg. "*korkınç* (Skt. *bhaya*)" sözcükleri için sadece bu notta açıklama yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk.: SHT IV 278. Porció, Tibetçe versiyonda, Tib. *'jigs pa* ~ Skt. *bhaya*; EUyg. *korkınç* denkliklerini vermiştir (2000, s. 103, dipnot 148). Çince versiyonda 難[286] *nán* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 13).

181 ogrı "hırsız" (Skt. *caura*). Terminoloji sözlüklerinde Skt. *caura* MW 403a "hırsız, soyguncu"; SWTF II.269 bulunmaktadır. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 370, 63 *caura*; SHT IV 278, n1 *caura*; Çince versiyonda ise 盜賊 *dàozéi* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 13).

181 oot "ateş" (Skt. *agni*). Terminoloji sözlüklerinde, SH 290 阿祇儞 *ā qí nǐ* ya da 阿祇尼 *ā qí ní* "*agni*, ateş, ateş-*deva*" (Ayrıca bk. SH 290 阿耆尼); Skt. *agni* MW 5a "ateş, kutsal ateş"; SWTF I.7 açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarda, KhoT B 370, 63 *agni*; SHT IV 278, n1 *agni*; Çince versiyonda ise 火 *huǒ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 13).

182 suv "su" (Skt. *udaka*). Terminoloji sözlüklerinde, SH 433 憂陀伽 *yōu tuó jiā* "*udaka*, su"; Skt. *udaka* MW 183b "su"; SWTF I.364; PTSD II 133a "su" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 50 *udhaka;* KhoT B 370, 63 *udaka*; SHT IV 278, n1 *udaka*; Çince versiyonda ise 水 *shuǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 13).

[286] Bk. SH 475 難 *nán* "zorluk" vd.

182 agu "zehir" (Skt. *viṣa*). Terminoloji sözlüğü olan MW 995b'de Skt. *viṣa* için "zehir, akrep zehri" açıklaması verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT B 370, 64 *viṣa*; SHT IV 278, n1 *viṣa*; Çince versiyonda ise 毒藥 *dúyào* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 13).

183 bı bıçgu "bıçak$_2$" (Skt. *śastra*). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *śastra* MW 1060c "bir kılıç"; BHSD 524b "bıçak" açıklamaları mevcuttur. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 50 *śastra;* KhoT B 370, 64 *śastra*; SHT IV 278, n2 *śastra*; Çince versiyonda ise 器械 *qìxiè* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 13).

184 yagı "düşman" (Skt. *śatru*). KhoT A, KhoT B ve SHT IV'te tanıklanamamıştır. Ancak daha önce *U 9204-b fragmanında *yagı* geçtiği için Skt. *śatru* esas alınmıştır (bk. Notlar 125, *yagı*) Porció, Tib. *dgra* karşılığını vermiştir (2000, s. 103, dipnot 155). Çince versiyonda EUyg. *bı bıçgu*'ya karşılık olan Çin. 器械'den sonra EUyg. *adınlarnıŋ süü çärig korkınçıntın* için karşılık vardır. Çince versiyonda *yagı*ya karşılık tanıklanamamıştır.

184-185 adınlarnıŋ süü çärig korkınçıntın "yabancıların asker ve ordusunun korkusundan". Porció, KhoT A, KhoT B ve SHT IV'teki karşılıklar ile birlikte Tib. *pha rol gyi dmag tshogs* karşılığını vererek Moğolca versiyondaki Mo. *jasal* paralelinden bahsetmiştir. Porció, Mo. *jasa-* "düzenlemek, sıraya koymak" anlamından hareketle "büyülü diziliş, alet" demiştir (2000, s. 103, s. dipnot 156). Röhrborn ve Róna-Tas ise "yabancıların ordusunun korkusu (Furcht vor fremden Truppen)" şeklinde çevirmiş ve Uygurca biçimin "muhtemelen en doğal çeviri ifadesi" olduğunu belirtmiştir (2005, s. 294, not 182-183). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 49 *paracakrra;* KhoT B 370, 64 *paricakrra*; SHT IV 278, n2 "*paracakra*", Çince versiyonda ise 外國軍兵難[287] *wàiguó jūn bīng* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 13-14). Terminoloji sözlüğü olan MW 586b'de Skt. *paracakra* için "düşman ordusu" denilmiştir.

185 aç kız "açlık ve kıtlık" (Skt. *durbhikṣa*). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *durbhikṣa* için MW 486b "yiyecek içecek azlığı, yokluk, kıtlık"; SWTF II.462 açıklaması mevcuttur. VEWT 269a-b ve ED 680a'da *kı:z* için "değerli, pahalı" denilmiştir. Eski

[287] "yabancıların asker ve ordusunun felaketinden/ zorluğundan".

Uygur dönemine ait diğer çalışmalarda da aynı ikilemeyle tanıklanmıştır: AY 89/ 21 *aç kız, ig kägän yagı yavlak bolmagay*; AY-Ayazlı 690 *ötrü ol üdün anca tuşta aç kız ig kägän yagı yavlak bolgay* (Daha önce öyle bir vakitte açlık, kıtlık, hastalık, düşman olacak). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 50 *dūrbaikṣa*; KhoT B 370, 64 *durbhikṣa*; SHT IV 278, n2-3 *durbhikṣa*; Çince versiyonda ise 飢饉 *jījǐn* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 14).

186 **yad yagı** "yabancı ve düşman". Bu çeviri konusunda çeşitli görüş ayrılıkları bulunmaktadır. ED 882b-883a'da iki ayrı *yat* sözcüğüne dair etimoloji verilmiştir. Bunlardan ilki olan *ya:t (-d)* için "yabancı, el", ikincisi için ise *ya:t (-d)* "yağmur taşı, yağmur büyüsü" denilmiş ve sözcüğün yapısının oldukça karmaşık olduğunu belirtilmiştir. VEWT 176a'da, *jad* "yağmur taşı, yeşim taşı, bezoar" denilmiş ve Çağ., Osm., Alt., Tel. ve Çal. *jada* şeklinde görüldüğü söylenmiştir. Ayrıca Avesta dilinde *yātu* biçiminin daha sonra Pehlevicede *yadūk* şeklinde de görüldüğünü belirtmiştir. MED 1021a'da *jada* "yağmur yağdırak için kullanılan büyü" denilmiştir. Malov, "чужими врагами (yabancı düşman)" şeklinde anlamlandırmıştır (1930, s. 89). Porció ise Tibetçe versiyonda, Skt. *ari* ve Tib. *dgra* karşılıklarını verdikten sonra Malov'un çevirisine değinerek "foreign enemy (yabancı düşman) anlamının oldukça açıklayıcı olduğunu belirtmiş ve benzer ifadelerin çeşitli Dunhuang fragmanlarında da bulunduğunu söylemiştir (2000, s. 103, dipnot 158). Tüm bunlara karşın Röhrborn ve Róna-Tas, *yad yagı* ikilemesinin tartışmaya açık olup, birkaç satır önce şaşırtıcı "yabancı asker" çevirisinden dolayı belki de Porció'nun yaptığı gibi "foreign enemy" çevirisinin kolayca yapılamayacağını savunmuştur. Yağmur taşının askeri amaçlar doğrultusunda kullanıldığından, bu satırdaki *yat ~ yad* sözcüğünün "yağmur taşı, büyü" anlamıyla kullanılıp kullanılmadığını da bilmemiz gerektiğini söylemiş ve Á. Molnár'ın çalışmasına atıfta bulunur ve "başkalarının büyülü hileleri, yabancıların büyülü hileleri" şeklinde çevrilmesi gerektiğini belirtmiştir (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 294, not 184). Molnár, *yadčı*lardan bahsederken onların siyah atlara binip yağmur taşıyla büyüler yaptıklarını ve bu taşı meterolojik bir silah gibi büyüyle kullandıklarına değinmiştir (1994, s. 146). Uygur dönemi metinlerinde ise şu örnekler ve çeviriler görülmektedir: AY 87/ 13 *tıdıg adaları amrılıp yat yagıka basıntur*; AY-Ayazlı 0750 *yat yagı basıncın targarıp* (düşman baskısını uzaklaştırıp); BT XXIII F114-116 *yad ... yagılarta umug bolzun* (… Fremden und Feinden). Görüldüğü üzere

metinlerde "düşman; yabancı ve düşman" şeklinde anlamlandırmalar mevcuttur. Sanskrit versiyonda, SHT IV 278, n3 *ari* karşılığındadır. Terminoloji sözlüklerinde Skt. *ari* için MW 87c "düşman, hasım; PTSD I 77a "düşman" açıklamaları bulunmaktadır. Bu tanıklamalara dayanarak Röhrborn ve Róna-Tas'ın aksine biz de "*yabancı düşman*" şeklinde çevrilmesi gerektiği kanısındayız. Çince versiyonda karşılığı tanıklanamamıştır.

186 tolı "dolu". SHT IV 278, n3'e baktığımızda satır sıralamasına göre Skt. karşılığının *aśani* şeklinde olduğunu görürüz. Terminoloji sözlüğünde Skt. *aśani* için MW 112c "yıldırım, şimşek çakması"; SWTF I.180 açıklaması mevcuttur. Bu durumda Sanskritçe versiyondaki *aśani* "yıldırım" için Uygurcadaki *tolı* anlamını karşılamadığını yani satır sıralamasının uyuşmadığını akla getirmektedir. Bu anlam çerçevesinde Sanskritçe ile Uygurca metin karşılaştırıldığında, Sanskritçe metindeki terimin (Skt. *aśani* "yıldırım") daha çok Uygurca metindeki üç satır sonra *yaşın tüşmäklik* yerine kullanıldığını düşünmemize de yol açmaktadır. Buna karşın bir online veritabanı sözlüğü olan *Digital Dictionary of Buddhism*'de Skt. *aśani* için "sulu sepken/ karla karışık yağmur, donan yağmur (sleet; freezing rain)" anlamları görülmektedir (Buddhism, t.y.). Ayrıca Porció Tibetçe versiyonda, "gökgürültülü/ yıldırımlı fırtına (thunderstorm)" çevirisini verdiği (2000, s. 103, satır 110) Tib. *lce 'bab pa* için dipnotta "gökyüzünden aşağı inen ateş oku (the (fire-) tongue which descents (from the sky)" çevirisini yapmış ve Skt. *aśani*ye karşılık gelmekle birlikte Uygurca metinde *tolı* olduğunu belirtmiştir (2000, s. 103, dipnot 159). Sanskrit, Tibet ve Uygur versiyonlarında olduğu gibi Çince versiyonda da aynı satır ve anlam sıralaması takip edilecek olursa 霹靂[288] *pīlì* geçtiği görülmektedir (Taishō No: 977 405a 14).

187 üdsüz ölümlüg "zamansız ölüm". Beyer, Skt. *akālamṛtyu* için zamansız ölüm (untimely death)" demiştir (2001, s. 209). *Akālamṛtyu*, terminoloji sözlüklerinde tek başına tanıklanamamıştır: Skt. *akala* MW 2a "zamansız", Skt. *mṛtyu* MW 828a "ölüm, ölme"; SWTF III.382. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 50 *akālamrrettaya;* KhoT B 370, 65 *akālamṛtyu*; SHT IV 278, n3-4 *akālamṛtyu*; Çince versiyonda ise 非時橫夭 *fēishí héng yāo* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 14-15).

[288] bk. Hirakawa, 1997, s. 1243.

188 yer täprämäklig “deprem”. Sanskritçe karşılığı *dhāraṇīkampa* şeklinde olup terminoloji sözlüklerinde tek başına tanıklanamamıştır: SH 446 劍波 *jian bo* “*kampa, bhūkampa*, depremlerin *deva*sı”; Skt. *kampa* MW 252c “deprem; PTSD III 17a “titreme, sallanma”. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, Khot A 362, 51 *daraṇī būmaika<ṃ>pa;* KhoT B 370, 65 *dharaṇībhumekaṃpa*; SHT IV 278, n4 (*dhā)[ra]ṇīkampa*; Çince versiyonda ise 地震動 *dì zhèndòng* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 15).

189 yaşın tüşmäklig “yıldırım düşmesi/meteor düşmesi (?)” (Skt. *ulkāpāta* (?)). Bu sözcük terminoloji sözlüklerinde tek başına tanıklanamamıştır: Skt. *ulkā* MW 218c “cennetten düşen ateş, meteor”. Skt. *pāta* MW 616c “dökülmek, düşmek, düşüş”; SWTF I.419. Porció, “meteor düşmesi”ne karşılık olarak ~ Tib. *skar mda’ ltung ba* ~ Skt. *ulkāpāta* çevirisini vermiştir (2000, s. 103, satır 113). Aynı şekilde Röhrborn ve Róna-Tas da EUyg. *yaşın* sözcüğüne “yıldırım, şimşek” demiş ancak sonrasında diğer paralel versiyonlardan dolayı “meteor” anlamını da vermek gerektiğini söylemiştir (2005, s. 294, not 187). Malov, “yıldırım düşmesi korkusundan (от страха падения молнии)” demiştir. ED 979a sözcüğün *yaşu-* “aydınlanmak” kökünden geldiğini söylemiş ve TT VIII A.8’deki *yaşın yaşnadı* “şimşek çaktı/yıldırım düştü” örneğini vermiştir (1930, s. 89). Bunlarla birlikte Erdal, *yaşın* sözcüğünün *yaşo-* ~ *yaşı-*’dan geldiğini ve “parlamak, ışıldamak” anlamlarını taşıdığını, ayrıca BT VII A 182’de “alevlenmek” şeklinde de çevrildiğini söyler (1991, ss. 301-302). BT VII A 182’ye baktığımızda ise *yaşın täg önglüg* (alev renkli) çevirisini görüyoruz. BT XXXVII 01777’de *yaşın* için “yıldırım (der Blitz)” anlamı verilmekle birlikte aynı numaralı dipnotta Röhrborn ve Róna-Tas’ın “meteor” anlamını verdiğine de değinilmektedir (Ayrıca bk. 05299, 09044, 09074). Bu açıklamalara bakarak “yıldırım düşmesi” ya da “meteor (alev) düşmesi” şeklinde iki ayrı anlam ortaya çıkmaktadır. Eğer satır sıralaması ve bire bir çeviri göz önünde bulundurulursa diğer versiyonlardaki KhoT A 362, 51 *ulka-pā[pa]tta*, KhoT B 370, 65-66 *ulkāpāta* ve SHT IV 278, n4 *ulkapāta* şeklindeki biçimlerde olduğu gibi Skt. *ulkāpāta*’ya karşılık gelmesi beklenir. Çince versiyondaki satır sıralamasına göre 星箭 *xīng jiàn*[289] (Taishō No: 977 405a 15) geldiği görülmektedir.

[289] 星箭 *xīng jiàn* “yıldız oku”.

189-191 elniŋ hannıŋ kıy(ı)n kagut korkınçıntın "devletin ve hükümdarın [vereceği] ceza korkusundan". Porció Tibetçe versiyonda, "royal punishment (kraliyetin verdiği ceza)" şeklinde çevirmiştir (2000, s. 104, satır 114). Malov ise "hükümdarın öfke ve azabının korkusundan (от страха пред муками и гневом правителей)" demiştir (1930, s. 89). Ancak Uygurca metinde daha önceki satırlarda kullanılan *el han* ikilemesi yerine *elniŋ hannıŋ* kullanılmıştır. Bu da tek başına "hükümdar" yerine "il" ve "han"ın ayrı ayrı "devlet" ve "hükümdar" şeklinde çevrilmesi gerektiğini gösterir. Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 295, not 188) ile Porció (1997, s. 234) *ceza* anlamına gelen "*kıyn kagut*" ikilemesinde mutlak bir hata olduğunu, Malov'un *kagut* yerine *kızgut* şeklinde okuyup aktarması gerektiğini belirtirler. ED 681b'de *kıyn kızgut* için U II s. 26, 14'de bulunan … *ol yäkkä qı:n qızgut biräyin* örneğini de verilmektedir. Röhrborn ve Róna-Tas ile Porció'nun böyle bir kanıya varmalarının nedeni Malov tarafından dökme Uygur harfli baskı ile yayımlanan çalışmayı görmüş olmalarıdır. Ancak bu Malov'un okuduğu fragmanın orijinali tarafımızdan görülmüş ve Malov'un okumasında bir hata olmadığı, orijinal fragmanda da *kıy(ı)n kagut* (q̇yyn q̈'q̈wt) biçiminde yazıldığı çalışmamızın metin bölümünde ortaya koyulmuştur. Terminoloji sözlüklerinden MW 873a'da Skt. *rājadaṇḍa* için "hükümdarın saltanatı ya da otoritesi; hükümdardan kaynaklanan ceza" denilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 51 *rāja-dhaṇḍi;* KhoT B 370, 66 *rājadaṇḍa*; SHT IV 278, o1 [*rā]ja[da]ṇḍa*; Çince versiyonda ise 國王刑罰 *guówáng xíngfá* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 15).

191 luu "ejderha" (< Çin. 龍 *lóng* ~ Skt. *nāga*). Lurker, *Nāga*ların bir kısmının ölümsüzlüğe erişen şeytani varlıklar olduğunu söyler. Genellikle yılan biçiminde, 5 ya da 7 başlı olarak tanımlanırlar (Lurker, 2005, s. 131). Terminoloji sözlüklerinde, SH 454 龍 *lóng* "ejderha, ejderha gibi, imparatorluk; *Nāga* yılanı, yılan gibi kıvrılan şeklinde çevrilir; ayrıca fil, fil gibi anlamlarına da gelir"; SH 247 那伽 *nàjiā* "*Nāga*, yılan, ejderha, fil. (1) ejderha olarak pullu sürüngenlerin önderini temsil eder. Kaybolabilir ya da ortaya çıkabilir, artabilir ya da azabilir, uzayabilir ya da küçülebilir. İlkbaharda gökyüzüne çıkar, kışın ise dünyaya iner. Ejderhaların pek çok çeşidi vardır. İyiliksever, yağmur getiren ve gökyüzünü koruyanlar olarak bilinirler. Nehirler ve göller onların kontrolündedir ve derin yerlerinde inzivaya çekilirler. *Nāga* ve *Nāga*

Buda'nın unvanları (aynı zamanda reenkarnasyondan da kurtarılmış olanların) olarak da bilinirler çünkü Buda güçlerinden ya da ejderha gibi olduğundan dolayı dünyevi istek ve bağların üzerinde yükselir. (2) Yılana / Ejdere ibadet edenlerin soyu"; Skt. *Nāga* MW 533a "yılan; yılan gibi kıvrılan şey"; SWTF III.12; PTSD IV 185a "yılan; yılan gibi kıvrılan şey ya da *nāga* şeytanı" şeklinde tanımlar bulunmaktadır. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 51 *nāga;* KhoT B 370, 67 *nāga*; SHT IV 278, o1 *[nāga]*; Çince versiyonda ise 龍 *lóng* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 15).

192 viçin "ani bir parıltı/ meteor (?)" Malov "yiçin korkusundan (от страха jičin)" demiş ve sözcüğü *jičin* şeklinde bırakarak bir açıklama vermemiştir (1930, s. 89). Röhrborn ve Róna-Tas, diğer kaynaklardan farklı olarak bu sözcük için "aniden ışıldama, parlama" denildiğinde, "meşale, kıvılcım" anlamlarının da bu anlama bağlı olarak tahmin edilebileceğini söylemiştir. Ek olarak da bütün bu anlamların doğru olduğunu ancak kendi çevirilerinin diğer bütün anlamları birleştirdiğini belirtmiştir (2005, s. 295, not 190). Bunun yanında Zieme, *Xuanzhang Biographie VII* için yazdığı tanıtmada, *yiçin* sözcüğü için *meşale* denildiğinde yabancı kökenliymiş gibi düşünüleceğini, buna dayanarak da sözcüğün elde somut veriler olmadan Çince kökenli olduğu konusunda açıklamaların yapıldığını söylemiştir. Bu sözcüğün -büyük ihtimalle- *kıvılcım* olarak Türk dillerinde (TT. *uçkun*, Kum. *učγun*, Başk. *osqon*, Tat. *očqın*, Kırg. *učqun* gibi) yaşadığını ve *sası* "çömlek" > *saksı* "saksı örneğinde olduğu gibi bir *-k-* eklenmesiyle oluştuğunu da belirtmiştir (1994, s. 423). Clauson ise ED 28a'da kökenine Çince dediği bu sözcüğe "meşale (torch)" der ve hapax olarak göstermiştir. Usp 60'ta *için-* eylemi görülmekle birlikte "sıcaklık hissetmek" şeklinde çevrilmiştir. Stachowski, Zieme'nin açıklamalarına değinerek ve nihai bir çözüm sunmadığını belirterek yabancı kökene götüren bir etimolojinin olması gerekmediğini ancak "kıvılcım" yerine "meşale" ile ilişkilendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Türkiye Türkçesindeki *kıvılcım* "kıvılcım" ile özel bir terim olan *uçkun* "heraussprühender Funke" arasındaki anlam farkına da dikkat edilmesi gerektiğini belirmiştir. Bununla birlikte E.Tü. *(j)için* "meşale" için bir başlangıç varyantı olarak **jaçin* biçimini önerir ve bu biçimi **ja-* "ateşe vermek, bir şeyi yakmak"; aydınlatmak" ve *–çın* < *-çun* şeklinde ayırmıştır (Stachowski, 2002, s. 330). BT XXXVII 01685'te Zieme tarafından değinilen (TT. *uçkun,* Kum. *učγun*, Başk. *osqon*,

Tat. *očqın*, Kırg. *učqun* gibi) kullanımları ve **ja*- köküne dayandırılan etimolojilerin doğru olmadığını belirterek her iki yaklaşımın da bu sözcüğün metinlerdeki "w-" yazımıyla reddedileceğini söylenmiştir. Bu yorumlamaya dayanarak da sözcüğün kesinlikle yabancı kökenli olduğunu belirtilmiştir. Zaten BT XXXVII'de bu sözcük *wiçin* ya da *w(i)çin* biçiminde geçmektedir (01685, 01875, 04269). BT XXXVII 1685, 1875 ve 4269'da *wičin ~ w(i)čin* kullanımı görülmektedir ve "meşale (Fackel)" şeklinde çevrilmiştir. Ancak buradaki kullanımların hepsi *kamışlıg wičin ~ w(i)čin* şeklinde olup tek başına değildir. BT VII A 234'te de kullanımı görülmekte olup "meşale, alev" denilmiştir. Bunlara karşın Zieme, 1984 yılındaki bir çalışmasında EUyg. *yiçin* için "meteor ışığı" demiş ve Skt. *ulkā* karşılığını vermiştir (1984, s. 340). Bu durum düşündürücüdür çünkü EUyg. *yaşın tüşmäklig* için diğer versiyonlarda *ulkā* karşılığının bulunduğu düşünülerek çalışmamıza eklenmiştir. Ancak Brāhmī yazılı Hotan-Saka ile Tibet versiyonlarındaki satır sıralamasının da Eski Uygurca metinle zaman zaman uyuşmadığı yani satır sıralamasına bağlı kalınmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Porció, "yıldırım/şimşek (lightining)" şeklinde çevirdiği (2000, s. 104, satır 117) sözcük için Skt. *vidyut* karşılığını vermiştir (2000, s. 104, dipnot 165). Skt. *vidyut* için terminoloji sözlüklerinde MW 966c "ışıltı çıkarmak, ışık çıkarmak, parlamak, parlaklık saçmak"; BHSD 488b "yıldırım/parlama" açıklamaları verilmiştir. Biz de Sanskritçe karşılığını ve diğer yorumları göz önünde bulundurarak "ani parıltı / meteor (?)" şeklinde çevirdik. Eğer satır sıralaması ve bire bir çeviri göz önünde bulundurulursa Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında KhoT B 370, 66 *vidyu* ve SHT IV 278, o1 *vidyu* biçimlerinden hareketle Skt. *vidyut*'a karşılık gelmesi beklenmektedir. Aynı şekilde Çince versiyondaki karşılığında ise 閃電 *shǎn diàn* görünmektedir (Taishō No: 977 405a 16).

193 kaḍır yavlak käyiklär "kötü ve zalim vahşi hayvanlar". Porció, Tib. *gcan gzan khro bo* diyerek Skt. "*vyāṇḍa-caṇḍamṛga*" karşılığını vermiştir (2000, s. 104, dipnot 167). Skt. *vyāṇḍa* için taradığımız terminoloji sözlüklerinde bir karşılık yoktur. Porció tarafından da açıklama düşülmemiştir. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *caṇḍamṛ*ga için MW 383b ve BHSD 223a'da "vahşi hayvan" anlamı verilmiştir. Hotan-Saka versiyonlarında, Khot A 362, 52 *vyāṇḍa-caṇḍa-maga;* KhoT B 370, 67 *vyāṇḍa-caṇḍamṛga*; Çince versiyonda ise 惡獸忿怒 *èshòu fènnù* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 16).

193-194 isig kum “sıcak kum” (Skt. *taptavāluka*). Hotan-Saka ve Çince versiyonlarında karşılığı verilmezken, Sanskrit versiyonunda SHT IV s. 278, o2 *taptavāluka* karşılığı görülmektedir. Terminoloji sözlüğünde Skt. *taptavāluka* için MW 437c “sıcak kum” anlamı verilmiştir.

194 garude kuş “*Garuḍa* kuşu” (Skt. *Suvarṇa-pakṣa*). Sanskrit ve Pali efsanelerinde efsanevi “altın kanatlı kuş” olarak bilinmektedir. *Śākyamuni*’nin vaazlarına genellikle katılan sekiz insan dışı varlık sınıfından birisidir. Hint mitolojisinde ise güneşin parlaklığının tanrısallaştırılmasına neden olan altın kanatlı kuştur. Bu nedenle Batı mitolojisindeki Anka kuşu gibi ateş ya da alevin sembolü olarak görülür (Buswell ve Lopez, 2013, s. 314). Diğer terminoloji sözlüklerinde Skt. *garuḍa* için SH 315’te 迦樓羅 *jiā lóu luó* “*Garuḍa*, efsanevi bir kuş, tüylüler soyunun önderi, yılan soyunun düşmanıdır” denilmiştir (Ayrıca bk. SH 372 揭路茶 *jiē lù chá* ve SH 283 金翅鳥 *jīn chì niǎo*). Skt. *suvarṇa* için SH 321 修跋拏 *xiū bá ná* “*suvarṇa*, altın”; Skt. *suvarṇa* MW 1236b “iyi ya da güzel renk, parlak renk tonu, parlayan, altın, sarı”; BHSD 602b “ garuḍa kuşu, ‘kuşların hükümdarı’ “ açıklamaları verilmiştir. Skt. *pakṣa* için ise MW 573c’de “kanat, kuş tüyü” denilmiştir. Buradan Skt. *suvarṇa-pakṣa*’nın “altın kanat” anlamını karşıladığı açıkça görülmektedir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT B 370, 66-67 *suvarṇapakṣa*; SHT IV 278, o2 s*uvarṇi* karşılıkları verilmiştir. Çince versiyondaki karşılığı için ayrıca bk. Notlar 200 *garuḍa*.

195 ig käm “hastalık$_2$”. Bu terim Hotan-Sakai Sanskrit ve Çince versiyonlarda tanıklanamamıştır. Ancak Porció, bu sözcüğün Skt. *īti* terimine karşılık geldiğini söylemiş ve Tibetçe versiyonda 236. satırda bir mantrada tekrar karşılaşıldığını belirtmiştir (2000, s. 104, dipnot 168). Ayrıca “salgın hastalık (epidemic)” şeklinde çevirmiştir (2000, s. 104, satır 120). Skt. *īti* için terminoloji sözlüklerine bakıldığında ise şu anlamların verildiğini görmekteyiz: MW 170b “veba, sıkıntı, zamanın herhangi bir felaketi, bulaşıcı hastalık”; SWTF I.337; PTSD II 124a “hastalık, afet, veba, sıkıntı”.

195 ada tuda “felaket$_2$”. Bu terim Hotan-Saka, Sanskrit ve Çince versiyonlarda tanıklanamamıştır. Porció bu sözcüğün Skt. *upasarga* terimine karşılık geldiğini söylemekte ve Tibetçe versiyonda 228. satırda bahsedilen mantrada görüldüğünü belirtmektedir (2000, s. 104, dipnot 169). Ayrıca “felaket getiren olay (calamitous

event)" şeklinde çevirmiştir (2000, s. 104, satır 121). Terminoloji sözlüklerinde Skt. *upasarga* MW 210b "talihsizlik, sıkıntı, doğal olay"; SWTF I.401 açıklaması verilmiştir.

195-196 sıkış taŋış "zorluk$_2$". Bu terim Hotan-Saka, Sanskrit ve Çince versiyonlarda tanıklanamamıştır. Porció, bu sözcüğün Skt. *upadrava* terimine karşılık geldiğini söylemiş ve ayrıca Tibetçe versiyonda yine 228. satırda daha önceki notta da bahsedilen mantrada görüldüğünü belirtmiştir (2000, s. 104, dipnot 170). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *upadrava* MW 199c "saldıran ya da aniden ortaya çıkan, ıstırap veren herhangi bir kaza, talihsizlik, felaket, fenalık, ulusal sıkıntı (veba, kıtlık, zulüm, tutulma (ay/güneş); ulusal ayaklanma, isyan; şiddet, öfke" açıklamaları verilmiştir. Clauson "*sıkış taŋış*" ikilemesinin bir yanlış okuma olduğu aslında "*sıkıg tanıg*" olması gerektiği söylemektedir (1972, 526a). Ancak Abhi-Sho 4483 *bu sıkış taŋışlarnıŋ tayak orunı erür* ve Abhi-Sho 4493 *neŋ bu sıkış taŋışnıŋ tayak orunı* örnekleri okumamızı doğrular niteliktedir.

196 yäk "*yakṣa*" < Toh. A *Yakäṣ*/ Toh. B *Yākṣe* < Skt. *Yakṣa*. *Yakṣa*lar Kuzey Dağlarının hazinesini koruyan biçimsiz cücelerdir ve başları zenginlik Tanrısı olan Kubera'dır. Genellikle huysuzluk eğilimi gösterirler ve ara sıra insan eti ile beslenirler. Ancak Buda'nın öğretisinden dolayı zamanla bu acımasız alışkanlıklarını bırakmışlardır (Bhattacharyya, 1958, s. 441). Budizmde en ünlü *yakṣa*nın Buda'nın bekçisi olan *Vajrapāṇi* olduğu söylenir (Bonnefoy, 2000, s. 538). Terminoloji sözlüklerinde, SH 253 夜叉; 乞叉; 藥叉; 閱叉 *yè chā; qǐ chā; yào chā; yuè chā* "*yakṣa*, yeryüzündeki, havadaki ya da alt göklerdeki şeytanlardır. Bunlar kötü niyetli, hiddetli ve (insan etine karşı) oburdurlar"; Skt. *yakṣa* MW 838b "Yaşayan doğaüstü bir varlık, tinsel cisimlenme, hayalet, ruh; zaman zaman Piśācalar ve diğer kötücül ruhlarla birlikte sınıflandırılırlar. Bazen de şeytanın etkisi altındaki ele geçirmelere neden olduğu söylenir"; SWTF IV.4 açıklamaları mevcuttur. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 53 *yakṣa;* KhoT B 370, 69 *yakṣa*, Çince versiyonda ise 夜叉 *yèchā* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 18).

197 tutmak "ele geçirme, hâkimiyet" (Skt. *grahā*, *graha*). Röhrborn ve Róna-Tas "Besessenheit (sahiplik, hâkimiyet, ele geçirme" anlamını vermiştir (2005, s. 283). Malov, "одержания (tutuş, hâkimiyet, galip gelme, üstünlük)" anlamına geldiğini

belirtmiştir (1930, s. 90). "*tutmak*" sözcüğünün çalışmalardaki bu kullanımı göz önüne alınarak "ele geçirme, hâkimiyet, ele geçirici" gibi anlamların verilmesinin doğru olduğu kanısındayız. Zaten Bailey ile Sander ve Waldschmidt'in çalışmalarında (KhoT A, KhoT B, SHT IV) EUyg. *tutmak*'ı karşılayan *graha* sözcüğü de bunları destekler nitelikte olup "zorla alıkoyma, ele geçirme" anlamlarına gelmektedir: SH 345 蘗哩訶 *niè lī hē* "*gṛha, grāha*, ele geçiren, bir şeytan adı"; Skt. *graha* MW 371c "zorla alma, alıkoyma, yakalama; insan vücudu ve aklı üzerinde kötü etki bırakan ya da onları ele geçiren kötü şeytanlar ya da ruhlar"; SWTF II.198. Tibetçe versiyonda Skt. *graha* ~ Tib. *gdon*; Mo. *ada*; EUyg. *tutmaq* biçimleri verilmiş ve metinde sayılan ele geçirme gücüne sahip şeytan ve ruhların birtakım özelliklerinden bahsedilmiştir (Porció, 2000, s. 104, dipnot 172). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 52-55 *grahā*; KhoT B 370, 67-371, 73 *grahā*; SHT IV 278, o3-q3 *grahā*, Çince versiyonda ise 魔[290] *mó* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 17). Terminoloji sözlüğü olan SH 485'te 魔 *mó* ve 魔羅 *móluó* için "*Māra*, öldürücü, yok edici; "yıkıcı, şeytan, iblis"; katil, karışıklık çıkaran, yok eden; bir file binen ve yüz kol ile tasvir edilen *Deva*'dır" anlamları verilmiştir.

198 **asure** "asura" < Toh. A *asur* / Toh. B **asūre* < Skt. *Asura*. *Asura*lar Yakşa ve *Rākṣasa*lar ile birlikte dünyevî ve varoluşsal iblislerdir. Kozmik ve doğal olaylar ile bağlantıları olmasına rağmen *Asura*lar, dünyevi unsurlardan ziyade kutsal varlıklarla bağlantılıdırlar. Bu ayrımla dünyadaki karanlık şeytanlara ve kuvvetlere karşı bir ışık olarak karakterize edilirler (Hinich, 1991, s. 49). Bunun yanında çalışmamızda *Asura*'nın bulunduğu, ondan önceki ve sonraki satırlarda art arda geçen "Skt. *Deva* (EUyg. *t(ä)ŋri*) Skt. *Nāga* (EUyg. *luu*), Skt. *Mahoraga* (EUyg. *mahorage*), Skt. *Kinnara* (EUyg. *kinare*), Skt. *Garuḍa* (EUyg. *garuḍe*), Skt. *Gandharva* (EUyg. *ganḍarve*) ve Skt. *Yakṣa* (EUyg. *yäk*) ..." *Dharmapāla*lar ya da Buda'nın öğretilerinin koruyucuları olarak bilinirler (Phuoc, 2012 s. 148). Terminoloji sözlüklerinde, SH 285 阿修羅 *āxiūluó* "*Asura*, 修羅 asıl anlamı ruh, ruhlar hatta tanrılar demektir. Genellikle Titan şeytanlarını ve Tanrıların düşmanlarını belirtir ki özellikle Indra ile aralıksız bir savaş hâlindedirler. "deva olmayan", "çirkin" ve "şarapsız" olarak tanımlanırlar. 阿須

[290] Devam eden satırlarda EUyg. *tutmak* ~ Skt. *graha* olarak bahsedilen varlıklar ve onların bu özellikleri için Çin. 魔 *mó* kullanılmıştır. Çince versiyonda varlıkların özelliklerinin yanına 魔 *mó* karakteri eklenmiştir (Örneğin, 餓鬼魔 *èguǐ mó* "hungry ghost demon" ya da "hungry ghost destroyer").

羅 (ya da 阿蘇羅, ya da 阿素羅); 阿修倫 (ya da 羅須倫 ya da 阿修輪 ya da 羅須輪); 阿素洛; 阿差 şeklinde de ifade edilirler."; Skt. *Asura* MW 121a "kötü bir ruh, şeytan, hayalet, tanrıların muhalifi"; SWTF I.205; PTSD I 84a "düşmüş bir melek, Titan" açıklamaları bulunmaktadır. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 52 *asura*; KhoT B 370, 68 *asura*, Çince versiyonda ise 非天 *fēitiān* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 17).

199 rakşaz "Rākṣasa" < Toh. A *Rākṣäs* / Toh. B *Rākṣatse* < Skt. *Rākṣasa*. Başlangıçta *Rākṣasa*lar birçok kötü ruhun başında gelmekteydi. Buna karşın *Rākṣasa*lar değerli şeylerin de koruyucusuydu ve zamanla koruyuculuğu belirten sözcükler için de kullanılmaya başlandılar. Ancak bulunduğu şeytan grubu zarar verici olarak nitelendirildiğinde koruyuculuğun aksi yönünde bir durum orataya çıkmaktadır (Sutherland, 1991, s. 59). Tibet Budizminde "koruyucular" olarak adlandırılan *Rākṣasa*lar, mağara ve ağaçları sık sık ziyaret eden, insan, hayvan ve korkunç biçimlerde avlarını sinsice avlayanlar olarak bilinirler. Budist metinlerde aynı anda birden fazla yerde olan ve kapı aralığından krallık ve tüm bölgeyi izleyen *Rākṣasa*lar "gardiyanlar" olarak yer değiştirmişlerdir. Bu türün dişileri olan *Yakṣiṇī*ler vahşi olarak kalmış ve şeytani kökenlerini "çocuklar yiyenler" olarak devam ettirmişlerdir (McBride II, 2011, ss. 210-211). Terminoloji sözlüklerinde, SH 291 阿落剎婆 *ā luò shā pó* "*Rākṣasa*, 阿落迦婆 şeytanlar, kötü ruhlar; *rākṣāsī*ler ise dişi şeytanlardır ancak aynı zamanda muhafız oldukları da söylenir."; SH 471 羅剎 (羅剎姿 *luóshā (luóshā zī*) "*Rākṣasa*lar, kötü niyetli ruhlar, şeytanlardır. Bazen yakşalardan alt derecede oldukları bazen de denk oldukları kabul edilir."; Skt. *Rākṣasa* MW 871c "*Rākṣasa*lara ait ya da onlar gibi olan, şeytanın etkisi altında olan, şeytanlar tarafından etrafı sarılmış olan"; IV.37; MVY 4764 "canavar" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 53 *rākṣasa;* KhoT B 370, 69 *rākṣa(sa)* karşılığındadır. Çince versiyonda bulunduğu düşünülen satırlarda karşılığı yoktur ancak Uygurca versiyonda 405 numaralı satırda da geçen *rakşaz* için daha çok daha ilerideki bir satırda (Taishō No: 977 406b 15) 羅剎 *luóshā* bulunmaktadır.

199-200 ganḍarve "Gandharva" < Toh. A *Gandharv* / Toh. B *Gandharve* < Skt. *Gandharva*. *Gandharva*lar, insanlara yardım eden ve göz boyayan büyülü cisimlenmeler olarak ortaya çıkarlar. *Gandharva*ların insani üreme eylemlerinde yer

aldıkları düşünülmüş ve şehvet, günahkârlık ve cinsellik tarafından tetiklenen demans gibi çeşitli cinsel patolojilerle ilişkilendirilmişlerdir (McBride II, 2011, s. 211). Halk etimolojisinde "koku yiyiciler" olarak da bahsedilen *Gandharva*lar, Budist kozmolojisinde genellikle "ilahî/göksel müzisyenler" olarak tercüme edilmişlerdir. Yeniden doğuş döngüsü bağlamında ise şimdiki ile gelecek yaşam biçimini köprüleyen "geçici varlık" anlamına gelirler (Buswell ve Lopez, 2013, s. 311b). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 319 香神 香音神 *xiāng shén xiāng yīn shén* "Güzel koku (ve müzik) tanrıları, yani *Gandhamādana*'da yaşayan *gandharva*lar; *Indra*'nın müzisyenleri."; SH 341 乾闥婆 乾沓婆 (ya da 乾沓和; 健達婆 ya da 健闥婆; 健達縛 ; 健陀羅; 彦達縛) "*Gandharva* ya da *Gandharva Kāyikā*lar, *Gandha-mādana* 香山 'daki yani güzel koku ve tütsü dağındaki ruhlardır. Bu şekilde adlandırıldıkları için şarap içmez ve et yemezler ancak güzel koku ve tütsü ile beslenirler ve güzel koku yayarlar"; Skt. *Gandharva* MW 346b "aklın kendinden geçmiş hâli ve kötü ruhların ele geçirmesi durumunun kutsal *Gandharva*'dan kaynaklandığı farzedilir. Ayrıca *Rākṣasa*lar, *Kimīdin*ler, *Piśāca*lar ile birlikte kötü varlıklar olarak da tanınır ve korkulurlar."; SWTF II. 165 açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 53 *gadharva;* KhoT B 370, 69 *gadarva*, Çince versiyonda ise 尋香 *xún xiāng* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 17).

200 garuḍe "Garuḍa" << Skt. *Garuḍa*. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 52 *garūṇḍa;* KhoT B 370, 69 *garuḍa*, Çince versiyonda ise 飛空 *fēi kōng* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 17). (Ayrıca bk. Notlar 194 *garude kuş*).

201 marute "Maruta" << Skt. *Maruta*. Skt. *Maruta*'nın, *Marut* ile ilişkili olduğu belirtilir (Chinese Buddhist Encyclopedia, t.y.). Terminoloji sözlüklerinde, Eitel 98a Skt. *Maruta* için "Rudrā'nın oğulları, fırtınada hüküm süren şeytanlar"; SH 449'da 盧陀羅耶 *lú tuó luó yé* "*Rudrā*" maddesinde "*Rudrā* ya da *Marut*ların fırtına Tanrıları" oldukları belirtilmiştir. Diğer bir terminoloji sözlüğünde ise Skt. *Maruta* MW 790c "rüzgâr; bir Tanrı"; MW 812a (=Skt. *Marut*) "rüzgâr, hava, rüzgâr Tanrısı" açıklaması verilmiştir (ayrıca bk. Lurker, 2005, s. 121). Sanskritçe versiyonda, SHT IV 278, p1 *marūta*, Çince versiyonda ise 風神 *fēngshén* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 17).

201 kinare "Kinnara" < Toh. B *Kinnare* < Skt. *Kinnara* ya da *Kiṃnara*. *Kinnara* figürleri Budist sanatında ellerinde çelenkler tutan heykelcikler olarak gösterilmişlerdir. Mitolojide bazı kaynaklarda "yarı insan-yarı at", bazı kaynaklarda ise "yarı insan-yarı kuş" şeklinde geçmektedirler. *Jātaka*lara göre ise "yarı insan-yarı kuş" olan *Kinnara*lar karşılıklı sevgi ve bağlılığın dikkat çeken iki ögesi olan perilerdir ve "bir kuş kadar" zararsızdırlar. Ancak Hint mitolojisinde daha çok görülen ve "yarı insan-yarı at" şeklinde tasvir edilen *Kinnara*lar bunlardan tamamen farklıdırlar. Bunların Yunan mitolojisindeki şiddetli fırtına tanrıçaları olan *Harpia*lara benzedikleri söylenir (Murthy, 1985, ss. 13-15). Terminoloji sözlüklerinde, SH 427 緊那羅; 緊捺羅 *jǐnnàluó*; *jǐnnàluó* (ya da 緊陀羅; 甄陀羅 ya da 眞陀羅) "*Kuvera*'nın müzisyenleridirler. Gövdeleri insan, başları at şeklindedir. "henüz insan olmamış insan" 人非人 şeklinde tarif edilirler ve efsanevi varlıklar 疑神 oldukları söylenir. Sekiz ilahi/göğe ait müzisyen sınıfından birisini temsil ederler. Aynı zamanda boynuzlu, kristal bir uda sahip, dişileri şarkı söyleyen ve dans eden ve *Gandharva*ların alt sıralarında yer alan olarak da tarif edilirler"; Skt. *Kinnara* < *kiṃ+nara* PTSD III 43a "insan gibi başa sahip olan küçü bir kuş"; *Kiṃnara* MW 283c "insani vücut yapısına ve at başına sahi olan efsanevi bir varlık"; BHSD 183a "bir *yakṣa*" açıklamaları bulunmaktadır. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 53 *kainara;* KhoT B 370, 68 *kinara*; SHT IV 278, o4 *kinnara*, Çince versiyonda ise 疑神 *yí shén* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 18).

202 mahorage "Mahoraga" << Skt. *Mahoraga*. *Mahoraga*lar, geleneksel açıdan insanlara karşı *nāga*lardan daha çok kindar olan büyük yılanların bir başka türüdür (McBride II, 2011, s. 211). Terminoloji sözlüklerinde, SH 435 摩呼洛迦 *mó hū luò jiā* "*Mahoraga*, büyük göbekli, boa yılanı şeklinde bir şeytan sınıfı, *Śākyamuni*'nin beraberindeki bir ruh, *Vairocana*'dan alınan bir biçim ve de 莫呼洛迦 (摩); 摩睺羅伽 ; 摩護囉誐"; Skt. *Mahoraga* MW 802c "büyük yılan / yılan gibi kıvrılan şey"; SWTF III.351" açıklamaları bulunmaktadır. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 53 *mahaurga;* KhoT B 370, 70 *mahaurga*, Çince versiyonda ise 大腹行 *dà fùxíng* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 18).

202 manuşi "Manuşya" << Skt. *Manuṣya*. Malov bu terimi "insan görünümlü şeytanlar" şeklinde çevirmiştir (1930, s. 90). Terminoloji sözlüklerinde, SH 191 末奴沙 *mò nú*

shā (摩奴娑 ya da 摩努娑; 摩奴闍 ya da 摩奴曬; 摩努史; 摩?沙 ya da 摩?賒, ya da 摩?奢, ya da 摩舍喃); 摩?; 摩拏赦) "*manuṣa, manuṣya*, adam, insan"; SH 214 有智慧 *yǒu zhìhuì* "*manuṣya*, akıllı varlık, bilgeliğe sahip olma (有意 ile kıyaslayın); SH 31 人 *rén* "*manuṣya; nara; puruṣa; pudgala*. İnsan, geçmişteki eylemleri bugünkü durumu etkileyen, arzu âlemindeki duygusal ve düşünceli varlık"; Skt. *manuṣya* MW 784c "adam, insanoğlu"; SWTF III.327 açıklamaları verilmiştir. Sanskritçe versiyonda SHT IV 278, o4 *manu[ṣ](y)ā* karşılığı mevcuttur. Çince ve Hotan-Saka versiyonlarında karşılığı tanıklanamamıştır.

203 amanuži "*Amanuṣya*" << Skt. *Amanuṣya*. Malov bu terimi "insan olmayan şeytanlar" şeklinde çevirmiştir (1930, s. 90). UW 115b'de ise "insan olmayan" anlamı verilmiştir. Sanskritçede *a-* önekinin görevlerinden birisi de olumsuzluktur (bk. MW 1a). Bir önceki notta Skt. *manuṣya* için "insan" anlamı verilmiştir. Burada ise *a-* öneki olumsuzlukla "insan olmayan" anlamını vermektedir. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *amanuṣya* MW 80b "insan olmayan, insandan başka bir varlık"; BHSD 62b "ruh, şeytan"; SWTF I.134; PTSD I 73b *amanussa* "insan olmayan varlık, peri şeytan ?, hayalet, tanrı, ruh" açıklamaları mevcuttur. Sanskritçe versiyonda 278, o4 *amanuṣya* karşılığındadır. Çince ve Hotan-Saka versiyonlarında tanıklanamamıştır.

203 pret "Preta" < Soğd. *pr'yt* / Toh. A *Pret*, Toh. B **Prete* < Skt. *Preta*. Malov, "pret canlıları" şeklinde çevirmiştir (1930, s. 90). Mutsuz ölülerin ruhları olarak bilinen pretalar hakkındaki bilgiler oldukça geniş ve karışıktır. 36 biçimi kapsayan *Preta*ların aslında iki türü vardır: ölümlülerin âleminde gizlice dolaşan aç hayaletler ve kendi varoluş âlemlerinde acı çekenler. Budist metinler, yeniden doğuşa neden olacak eylemlere karşı okuyucuları sürekli uyarır (McBride II, 2011, s. 211). Terminoloji sözlüklerinde, SH 320 俾禮多 *bǐ lǐ duō* "aç hayalet"; SH 341 鬼 *guǐ* "*preta* 薜荔多, ölmüş, ölü; bedensiz ruh, ölü insan, hayalet; şeytan, kötü varlık; özellikle aç hayalet 餓鬼"; Skt. *preta* MW 711c "ölmüş, ölen, ölü, ölü kişi; ölü insan ruhu (özellikle cenazeyi gömme törenleri öncesinde yerine getirilen), hayalet, kötü varlık"; BHSD 394b "ölü insan, hayalet"; SWTF III.239; MVY 4754 "-" açıklamaları bulunmaktadır (Ayrıca bk. Erdal, 2004, s. 106). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT B 370, 70 *preta*; SHT VI 278, p1 *preta*, Çince versiyonda ise 餓鬼魔 *èguǐ mó* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 18).

<u>204</u> pişaçe “Piśāca” << Skt. *Piśāca*. Malov, “*picśāca* canlıları” demiş, diğerlerini “şeytan” olarak adlandırmasına rağmen *Piśāca* terimini şeytan sınıfından saymamıştır (1930, s. 90). *Piśāca*lar et yiyiciler ya da et arzulayıcılar olarak da bilinirler. *Yakṣa* ve *Rākṣasa*ların dünyevi ihtiraslarını paylaşırlar ancak onların aksine asla çirkin alışkanlıklarını değiştirme eğilimleri yoktur ve hiçbir şekilde iyiliksever değildirler (Sutherland, 1991, s. 59). (Ayrıca bk. Grierson, 1912, ss. 49-86). Terminoloji sözlüklerinde, SH 361 畢舍遮 (毘畢畢; 毘畢闍; 臂奢柘) *bì shě zhē* “*Piśāca*, çiğ et yiyen şeytanlar, kötücül hayaletler veya şeytanlar”; Skt. *Piśāca* MW 628b “bir şeytan sınıfı (muhtemelen sözde ete olan düşkünlüklerinden ötürü [*piśa* for *piśita*] ya da sarımsı görünümlerinde dolayı; belki de boş ümitlerin bir kişileştirilmesiydiler”; SWTF III.126; MVY 4756 “et yiyiciler” açıklamaları mevcuttur. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 53 *paśāca;* KhoT B 370, 70 *piśāca*; SHT IV 278, p1 *p[i]ś(āca)*, Çince versiyonda ise 食肉 *shíròu* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 19). Ancak bu Çince versiyonda bu terim “et yiyen” anlamına gelmesine rağmen bazen Skt. *bhūta* için tercih edilmiştir.

<u>204-205</u> kumpaṇḍe “Kumbhāṇḍa” < Toh. A *Kumpānt* / Toh. B **Kumbhāṃṇḍe* < Skt. *Kumbhāṇḍa*. *Kumbhāṇḍa*lar, kumbha veya çömlek şeklindeki testisleri olan garip bir şeytan grubu olarak bilinirler (Sutherland, 1991, s. 66). Terminoloji sözlüklerinde, SH 419 鳩槃荼 *jiū pán tú* “*Kumbhāṇḍa*, su kabağı ya da çömlek şeklindeki şeytan; insanların yaşama gücünü yok eder ve baştaki karaterleri 弓, 恭, 究, 拘, 俱, 吉 ile de yazılır”; SH 103 弓槃荼 *gōng pán chá* “*kumbhāṇḍa*, şeytanlar” (Ayrıca bk. SH 204 吉槃荼); Skt. *Kumbhāṇḍa* MW 293b “*Kumbha* şeklinde testislere sahip olan, bir şeytan sınıfı”; BHSD 187b “bir tür kötü ruh, genellikle *Yakṣa*lar, *Piśāca*lar ve *Bhūta*lar ile birlikte anılırlar”; SWTF II.89; MVY 4755 “tas şeklinde göbeği olan” açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 54 *kūbaṇḍa;* KhoT B 370, 71 *kumbhāṇḍa*; SHT IV 278, p2 *kumbhāṇḍa*, Çince versiyonda ise 瓶袋 *píng dài* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 19).

<u>205</u> puṭane “Pūtana” < Toh. B **Pūtane* < Skt. *Pūtana*. Çocuklarda belirli hastalıklara sebep olan dişi şeytanlar olarak bilinirler (Benfey, 1866, s. 567a). Bunun yanında “utanmaz ve kötü kokulu vahşi yağmacılar” olarak da tanımlanmaktadırlar (McBride II, 2011, s. 211). Terminoloji sözlüklerinde, SH 186 布怛那 *bù dá nà* “*pūtanā*, 布單

那; 富多那 (ya da 富單那 ya da 富陀那) çocukların kuvveten düşmesine ya da zehirlenmesine neden olan dişi şeytan; iğrenç kokulu aç şeytanlar ve şeytanları en başarılısı olarak da anlamlandırılmaktadırlar"; Skt. *pūtana* MW 641b "şeytanların ya da ruhların sınıfı"; MVY 4758 "sefil, kokuşmuş" açıklamaları verilmiştir. Skt. *Pūtana* ve *Pūtanā* arasında, *Pūtanā*ların dişil olması sebebiyle fark vardır. Bazı kaynaklar doğrudan Skt. *Putana* olarak aldığından taranan kaynaklardaki açıklamaların hangisine ait olduğu yönünde kesin bir bilgi verilememektedir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 54 *puttana;* KhoT B 370, 71 *putana*; SHT IV 278, p2 *pūtana*, Çince versiyonda ise 臭 *xiù* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 19).

206 katapuṭane "Kaṭapūtana" < Toh. B **Katapūtane* < Skt. *Kaṭapūtana*. Oldukça kötü kokuya sahip olan şeytanlar olarak adlandırılmaktadırlar (Eitel 74a ve Benfey, 1866, s. 151). Ayrıca aşağıda bulunan âlemlerin *Preta*ları oldukları da söylenir (Linrothe, 1991, s. 191). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 315 迦吒富單那 *jiā zhā fù dān nà* "*Kaṭapūtana*, 羯迦布怛那 son derece fena kokulu *Preta*lar ya da şeytanlar"; Skt. *Kaṭapūtana* MW 243c "bir tür *Preta* ya da şeytan"; SWTF II.8; MVY 4759 "sefil bir vücuda sahip olan" açıklamaları bulunmaktadır. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 54 *kaṭaputtana;* KhoT B 370, 71 *kaṭaputana*; SHT IV 278, p2-3 *ka[ṭ](ap)[ū]tana*, Çince versiyonda ise 身臭 *shēn xiù* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 19).

206 skanḍa "Skanda" < Toh. A *Skandhe* < Skt. *Skanda*. Savaş Tanrısı olarak bilinmesinin yanı sıra (Zimmer, 1990, s. 176) "çocukları zorla ele geçiren *graha*" olarak da bilinir (McBride II, 2011, s. 212). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *Skanda* MW 1256b "Savaş Tanrısı olarak adlandırılır"; BHSD 607b "çocuklarda hastalıklara sebep olduğu söylenilen Tanrı *Skanda*" açıklamaları yapılmıştır. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 54 *skadha;* SHT IV 278, p3 *skandha* karşılığındadır. Çince versiyonda tanıklanamamıştır.

207 utmada "Unmāda" << Skt. *Unmāda*. Metinde "utmada" biçiminde geçen terim büyük olasılıkla Skt. *Unmāda* olmalıdır. Malov terim için "utmada (*Unmada*) tutuşundan" demiştir (1930, s. 90). Porció ise Brāhmī yazısındaki <*na*>nın kolayca <*ta*> ile karıştırılabileceğini bu yüzden de bu durumun Uygurca biçimle açıklanabileceğini söyler. Bunun yanında bu biçimin Moğollar tarafından herhangi bir

düzeltme yapılmadan *udmadi* şeklinde alınmasının da ilginç olduğunu belirtmiştir (2000, s. 105, dipnot 186). Röhrborn ve Róna-Tas, ise *utmade* biçimindeki yazılışta yüksek olasılıkla bir hata olduğunu, aynı zamanda Sanskritçe veya Orta Hintçedeki dişil *ā* biçiminin temelini oluşturan unsuru kanıtlamanın da mümkün olmadığını söylemiştir. Tibetçe biçiminin belirlenmesinden sonra bu sözcüğün Skt. *Unmāda*'ya kadar gittiğini söyler. Ayrıca Porció'nun söylediklerine de değinerek Moğolca çevirmenlerinin metin içerisindeki sözcükleri *utmade* gibi alışıldık Uygurca biçimler olarak gördüklerini söyler (2005, s. 295, not 206). Tüm bu açıklamalara ek olarak Benfey tarafından hazırlanan Sanskritçe-İngilizce sözlükte, Sanskritçe sözcüklerin etimolojik açıklamaları da yapılmaya çalışılmış *unmada* için *ud-mad+a* biçiminde bir çözümleme verilmiş ve "vecd hâli, delilik" denilmiştir (1866, 120b). Terminoloji sözlüklerinde, SH 329 烏摩 *wū mó* "*unmada*, 優摩陀 bir zehirlenme ya da delilik Tanrısı veya şeytanı". Skt. *unmāda* MW 194a "deli, çılgın, aşırı"; BHSD 132b "(deliliğe sebep olan) bir şeytan sınıfı"; SWTF I.378; MVY 4760 "deliliğe sebep olan" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT B 371, 72 *unmāda*; SHT IV 278, p3 *unmāda*, Çince versiyonda ise 令顛狂 *lìng*[291] *diankuáng* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 20).

207 apasmar "Apasmāra" < Toh. B *Apasmār* < Skt. *Apasmāra*. "Bellek yollukluğu; epilepsi, havale" (Rhys Davids ve Stede, 1952, s. 53b), "epilepsi; delilik" (Benfey, 1866, s. 34b) anlamlarıyla birlikte koyun biçimli şeytanlar (McBride II, 2011, s. 211) oldukları söylenmektedir. *Apasmara Purusa* olarak adlandırılan bu şeytan, unutkanlık ve gaflet özellikleriyle anılır. Hayattaki anlayışsızlık ve insanların cehaletinin simgesidir. Bu şeytanın sadece gerçek bilgeliğe ulaşmakla yenileceği belirtilir (Zimmer, 1990, s. 153). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 286 阿婆摩羅 (ya da 阿婆娑摩羅) *ā pó mó luó* "*Apasmāra*, epileptik (saralı), epilepsinin şeytanı"; SH 289 阿波摩羅 *ā bō mó luó* "Apasmāra, kötü niyetli şeytanlar, epilesi ve buna sebep olan şeytanlar, ayrıca 阿婆摩羅; 阿跋摩羅; 阿跛娑摩囉 biçimleri de vardır"; Skt. *Apasmāra* MW 53b "epilepsi, sara hastalığı"; BHSD 4a "bir tür şeytan ya da doğaüstü kötü varlık"; SWTF I.98; PTSD I 53b "epilepsi, sara hastalığı"; MVY 4762

[291] Bu ve devamındaki bazı terimlerde "sebep ol- (to cause)" anlamında Çin. 令 *lìng* kullanılmıştır. Örneğin burada 令顛狂 *lìng diankuáng* "deliliğe sebep olan" anlamındadır.

"unutkanlığa sebep olan" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 54 *apasmāra;* SHT IV 278, p4 *[a]pasmāra*, Çince versiyonda ise 令忘 *lìng wàng* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 20).

208 çaya "Chāya" << Skt. *Chāya*. "Gölge" (Xing, 2005, s. 225) ya da "gölge-şeytanlar" (McBride II, 2011, s. 211) olarak tanımlanırlar. Terminoloji sözlüklerinde, SH 246 車也 *chē yě* "*chāya*, gölge; karanlık; kâbus"; SH 442 蔡 *cài* "*chāya*, gölge, yansıma; güneş saati, kadran"; Skt. *chāya* MW 406a "bahşedilmiş gölge; gölge"; BHSD 236a "bir tür doğaüstü kötü varlık; yiyecekleri kirleten ve zehirleyen bir şeytan"; SWTF II.276; MVY 4763 "gölgeyi gizleyen" tanımları bulunmaktadır. Tibetçe versiyonda *grib* (Porció, 2000, s. 106, dipnot 187), Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında KhoT A 362, 55 *chāyā;* KhoT B 371, 72 *chāyā*; SHT IV 278, p3 *cchāyā*, Çince versiyonda ise 令魘寐 *lìng yǎn mèi* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 20).

208 oṣtarake "Ostāraka" << Skt. *Ostāraka*. Bu sözcüğe dair sözlüklerde ve kaynaklarda çok az veri vardır. Porció, Edgerton (BHSD) ve Ishikawa'nın çalışmalarına bakılması yönünde dipnot vermiştir (2000, s. 106, dipnot 189). Röhrborn ve Róna-Tas da Edgerton ve Porció'nun çalışmalarına bakılmasını söylemiş ve "*ostārakī*" biçimindeki dişil bir sözcük olarak okuyuş konusunda görüşlerini belirtmiştir (2005, s. 296, not 207). Terminoloji sözlüğünde Skt. *Ostāraka* için BHSD 160b "şeytani varlıklar" tanımı verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 55 *austāraka*; KhoT B 371, 72 *vastāraka (?)*; SHT IV 278, p4 *ostāraka* karşılığındadır. Çince versiyonda tanıklanamamıştır.

209 irevati "Revatī" < Toh. B *Revatī* < Skt. *Revatī*. *Revatī* bazı kaynaklarda "Sanskritçe ve Palicede hikâyesi, tamahkârlığın faydasız sonuçlarını keşişlere açıklayan rahip olmayan bir kadın ve Budist Tantra'da ise 'bir kadın koruyucu'" (Buswell ve Lopez, 2013, s. 711a) olarak anlatılır. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *Revatī* MW 888b "özellikle bir hastalığı kontrol eden dişi şeytan"; BHSD 457a "bir *yakṣiṇī*"; MVY 4765 "*Revatī* şeytanı" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 55 *raivattī;* KhoT B 371, 72 *revatī (?)*; SHT IV 279, q1 *[re]vatī*, Çince versiyonda ise 奎宿 *kuísù* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 20-21).

209 çamika "Jāmikā/Jāṃkā " << Skt. *Jāmikā/Jāṃkā*. Bu terim, Sanskrit terminolojisine dair taranan sözlüklerde tespit edilememiştir. Porció, çalışmasına *Jāmikī* olarak almış ve bu sözcüğe, Tibetçe versiyonlardan birisinde bulunmasının yanı sıra yukarıda da verdiğimiz üzere Brāhmī yazılı Hotan-Saka versiyonlarında ve Moğolca versiyonda rastlanıldığını söylemiş ve "?" ile göstermiştir (2000, s. 106, dipnot 193). Röhrborn ve Róna-Tas da bir tür dişi şeytan olarak sözlüklerde tanıklanamadığını söylemiş ve Porció'nun çalışmasına değinmiştir (2005, s. 296, not 208). Bunlara karşın McBride II bir makalesinde, Budist metinlerdeki kötücül şeytani varlıklardan bahsederken, çalışmamızda bu nottan daha önceki notlarda bahsedilen ve daha sonra bahsedilecek olan *Apasmara, Chāyā*, *Ālambhā* gibi şeytanları da açıklamış ve bunlara ek olarak *jāṃkā* için "at biçimli (at formunda olan) şeytanlar" demiştir (2011, s. 211). Bu açıklamaya dayanarak Skt. *Jāṃkā* biçimini de belirttik. Ayrıca Sárközi, çocuk hastalıklarına sebep olan şeytanları anlattığı çalışmasında, *Jāṃikā* adlı şeytanın çocuklarda "meme emmek istememe, nefes alamama" gibi güçlüklüklere sebep olduğunu belirtir (2012, s. 229). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 364, 96 *jāmakā;* KhoT B 373, 125 *jāmaka*; SHT IV 279, q1 *jāmikī* karşılıkları verilmiştir. Terminoloji sözlüklerinden yeterli derecede açıklama bulamadığımız için Çince versiyondaki karşılığı tespit edilememiştir.

210 şakuni "Śakunī" << Skt. *Śakunī*. Porció da "büyük olasılıkla *cakravartin Śakuni* ile ilgilidir" demiştir (2000, s. 106, dipnot 194). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *Śakuni* MW 1046b "kötü bir şeytan"; BHSD 521a "bir *Cakravartin*" açıklamaları verilmiştir. Terminoloji sözlüğünde dişil biçimi olan Skt. *Śakunī* için MW 1046c "Özellikle çocukların hastalıklarına neden olan bir dişi şeytan (bazen *Durgā* ile özdeşleştirilir)" karşılığı verilmiştir. Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 283, not 208-209) tarafından da *Śakunī* biçiminde alınmıştır. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 364, 97 *(śa)kūna;* KhoT B 373, 125 *śakuni*; SHT IV 279, q1 *śa[ku]ni* karşılıkları verilmiştir. Terminoloji sözlüklerinden yeterli derecede açıklama bulamadığımız için Çince versiyondaki karşılığı tespit edilememiştir.

210-211 matarnanḍi "Mātṛnaṇḍī" << Skt. *Mātṛnaṇḍī*. Bu terim Budist terminolojisine dair taranan sözlüklerde tespit edilememiştir. Röhrborn ve Róna-Tas bir tür dişi şeytan olduğunu ve sözlüklerde tespit edilemediğini söylemiştir (2005, s. 296, not 209). Porció tarafından da sözcük hakkında bir açıklama yapılmamıştır. Bunlara karşın daha

önce verilen EUyg. *çamika* sözcüğünde olduğu gibi, diğer dişi şeytanlarla birlikte (*Apasmara, Chāyā, Ālambhā* gibi) McBride II'nun çalışmasında (2011, s. 211) *mātṛmandā* biçiminde verilmiştir. Sárközi *Mātr̥naṇḍa* için "çocuklara zarar veren ve kötü kokmalarına neden olan şeytanlar" demiştir (2012, s. 229). Ancak bu biçimin dişil olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 364, 97 *mattranadaka;* KhoT B 373, 125-126 *mātradaka* karşılığındadır. Terminoloji sözlüklerinden yeterli derecede açıklama bulamadığımız için Çince versiyondaki karşılığı tespit edilememiştir.

211 lambika "Lambikā" << Skt. *Lambikā*. Terminoloji sözlüğünde Skt. Lambikā için BHSD 461b "insan yiyen dev" açıklaması yapılmıştır. Bu terim KhoT A, KhoT B ve SHT IV'te tanıklanamamıştır. Porció tarafından *lam bi ka* biçimi verilmiş ancak bir açıklama yapılmamıştır (2000, s. 107, dipnot 197).

212 şamika "Śamikā" << Skt. **Śamikā* (?). *U 9206-a fragmanındaki bu sözcüğün *samika* (s'myk') şeklinde yazıldığı ancak paralel olan ve yukarıda da belirtilen IOM RAS fragmanında sözcüğün *şamika* (ş̱'myk') biçiminde olduğu metne ait dipnotta belirtilmiştir. Metinde IOM RAS paralel fragmanındaki biçimi esas alınmıştır. Bundaki temel etkenlerden ilki IOM RAS fragmanındaki "ş"li biçim, ikinci ise ise Gippert tarafından yayımlanan çalışmadaki "ś" biçimidir. Gippert'in kendisinin de belirttiği üzere *Sitātapatrādhāraṇī* ile oldukça benzerlik gösteren Prakrit kökenli bir metni ele aldığı çalışmada, metnin Bailey (KhoT A, KhoT B) ile Sander ve Waldschmidt (SHT IV) tarafından çalışılan nüshalarını da karşılaştırarak Skt. *graha* (EUyg. *tutmak*) ile çalıştığımız metinde de geçen varlıkları vermiştir. Burada verilen tabloda çalışmamızda da geçen *şamika* sözcüğü, Skt. *Śamikā-grahāt* biçiminde verilmiştir (Gippert, 2004, s. 91). Pchelin ve Raschmann yayımındaki fragmanda (2016) ise bu sözcük "s"li yazılmıştır. Terminoloji sözlüğünde Skt. *Samīka* için MW 1181b "düşmanca karşılaşma, çatırma, kavga; bir *r̥ishi*" denilmiştir. Bunun yanında Benfey Skt. *Samīka* için "savaş, muharebe" demiştir (1866, 1014a). Röhrborn ve Róna-Tas *samika* olarak okudukları bu sözcük için Skt. *Samīkā* notunu düşmüş ve sözlüklerde tespit edemediklerini söyleyerek bir tür dişi şeytan olduğunu söylemişlerdir (2005, s. 296, not 211).

212 alambana "Ālambhana" << Skt. *Ālambhana*. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *Ālambhana* MW 153b "öldürme, kurban etme"; Skt. *Ālambha* "koparmak, kökünden sökmek"; Skt. *Ālambana* "bir yerden sarkma, asma" karşılıkları mevcuttur. Kaynaklarda *Ālambana* ve *Ālambhana* şeklinde iki biçim de bulunduğundan ikisi de verilmiştir. UW 91b'de "Bir şeytan sınıfının adı" denilmiştir. McBride II'nun makalesinde açıklanan Budist metinlerdeki kötücül şeytani varlıklardan birisi olarak gösterilen *Ālambha*, çalışmamızda bu nottan daha önceki notlarda bahsedilen *Apasmara, Chāyā, Jāṃkā* gibi şeytanlar ile birlikte açıklanmış ve "yılan gibi kıvrılan şeytanlar" denilmiştir (2011, s. 211). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 364, 97 *alaba;* KhoT B 373, 126 *alaba*; SHT IV 278, q2 *[ā]lambhana* karşılıkları bulunmaktadır.

213 ḍakini "Ḍākinī" << Skt. *Ḍākinī*. *Ḍākinī*ler'den mavi renkli, bir yüzlü ve dört kollu Tanrıçalardan birisi olarak da bahsedilir (Bhattacharyya 1958, s. 321). Onlara "gökte yürüyen (skywalker)" da denilmekle birlikte (Conze, 2008, s. 64) bir tür dişi şeytan oldukları söylenmektedir (Benfey, 1866, s. 345b ve McBride II, 2011, s. 211). Sanskritçede "yamyam gibi olan dişi şeytan, cadı" anlamlarına gelmekle birlikte, bir takım kaynaklarda cehennemin dişi gardiyanı olarak da tanıtılmaktadır. Tantrik Budizmde *Ḍākinī*ler, özellikle de *vajraḍākinī*ler gizli öğretileri elde eden *tāntrika*ların koruyucularıdır (Buswell ve Lopez, 2013, s. 208). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 363 荼吉尼 *tú jí ní* "*Ḍākīnī*, ayrıca 荼枳尼; 吒吉尼; 拏吉儞 genel olarak yakşalar ya da şeytanlardır ancak özellikle insan eti yiyenlerdir. Güç elde etmek için büyüyle çağırılırlar"; Skt. *Ḍākinī* MW 430b "Kālī'ye katılan dişi şeytan (insan eti ile beslenir)" açıklamaları bulunmaktadır. Sanskrit versiyonunda SHT IV 278, p4 *ḍākini*, Çince versiyonda ise 空行母 *kōngxíng mǔ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 18-19).

213 kaṭaḍakini "Kaṭa-ḍaḳinī" << Skt. *Kaṭa- Ḍākinī*. Porció çeviri bölümüne eklediği bu sözcük için açıklama yapmamıştır (2000, s. 107, s. 158). Röhrborn ve Róna-Taś ise *Ḍākinī*ler ile birlikte Tantrizmde önemli rol oynayan doğaüstü varlıklar olduklarını söylemiş ve Grönbold'a bakılması gerektiğini belirtmiştir (2005, s. 296, not 212).

214 kataŋkaṭa mali "Kaṭaṅkaṭa-māli" << Skt. *Kaṭaṅkaṭa-māli*. Röhrborn ve Róna-Tas *kaṭaṅkaṭa-māli* için "bir şeytan adı" demiştir (2005, s. 283, not 213). Terminoloji

sözlüğünde ise Skt. *Kaṭaṅkaṭa* BHSD 164a "bir *yakṣa* (şeytan)" denilmiştir. Porció **kaṭaṅkaṭa-gaṇika* demiştir (2000, s. 107, satır 159).

216-217 poo sigşil kundaçılar "yaşam gücü hırsızları" (< Çin. 魄 *pò* + ?). EUyg. *poo sigşil* hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Ligeti, Tibetçe karşılığının *gzi-brjid* olduğunu söylemiş ve "1. parlaklık, sağlıklı açık renkli cilt, 2. şeref" anlamlarını vererek EUyg. *küč küsün* ile olan bağlantısından bahsetmiştir (1973, ss. 155-156), Röhrborn ise Çince versiyon ile bire bir karşılaştırarak "*poo siksil*"in "seele, animalische leben (ruh, hayvansal yaşam gücü)" anlamındaki sözcük çiftine karşılık geldiğini söylemiştir. Ayrıca *poo* sözcüğünün Çince olduğunu belirterek *siksil* sözcüğü için henüz bir etimoloji yapılamayacağını göstermiştir (Röhrborn, 1976, s. 93). Zieme ve Kara da Ligeti'nin açıklamasından bahsederek kendisinin *buu* olarak Röhrborn'un ise *poo* şeklinde okuduğu sözcüğün Orta Çince döneminde bir *–k* konsonantı içermesi gerektiğinden dolayı Çince denilmesinin mümkün olmadığını belirtmiş ve "lebenskraft (yaşam gücü)" olarak çevirmiştir (1977, s. 120). Bunların haricinde yine Zieme ve Kara'nın *Ein Uigurisches Totenbuch* adlı çalışmasında geçen *buu ünmäk* biçimini de görebiliriz. Zieme ve Kara burada yaptıkları açıklamada yine Ligeti'nin çalışmasına değinmişler ve *buu*'nun hiçbir şekilde işaret adılı olan *bu/bo* anlamında kullanılamayacağını belirterek daha önce olduğu gibi "lebenskraft" anlamını vermişlerdir. Ayrıca Altun Yaruk, Maytrısimit gibi eserlerdeki kullanımına değinmişlerdir. Sonra ise DLT'de de tanıklanan "*bu* (buhar)" ile de ilgisinin olup olmayabileceğini tartışmışlardır (Zieme ve Kara, 1978, ss. 77-79, not 233). Porció ise "vigour-stealer (enerji, yaşam gücü hırsızı)" demiş ve Skt. *ojohāriṇī* karşılığını vermiştir (2000, s. 107, satır 161). Terminoloji sözlüğünde Skt. *ojohāriṇī* için BHSD 159a "bir *piśācī* adı" açıklaması verilmiştir. Sanskritçe versiyonda, SHT IV 279, q3 *te[jo]*…. Görülmektedir. Çince versiyonda ise 奪威力鬼 *duó wēilì guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 22).

217-218 karıntakı känçig kundaçılar "anne karnındaki çocuk hırsızları". (Skt. *garbhāhāriṇī* (Porció 2000, s. 107, dipnot 201)). Terminoloji sözlüğünde, Skt. *garbhāhāriṇī* BHSD 210b "bir *rākṣasī*"; Skt. *garbha* MW 349c "fetüs, embriyo, çocuk" açıklamaları bulunmaktadır. Bu terim de Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında tanıklanamamıştır. Soğdca sözlükte *knc'k* şeklinde "küçük kız çocuğu,

çocuk" anlamı görülmektedir (Gharib 190a). Röhrborn ve Róna-Tas, "anne karnındaki fetüs hırsızları (die Räuber des Fötüs im Mutterleib)" demiştir (2005, s. 284, not 218). Porció, "foetus-eater" demiş yani "yiyici" şeklinde çevirmiştir ve ayrıca Uygurca versiyondaki "hırsız-yiyici" varyasyonlarına da değinmiştir (2000, s. 107, satır 162). *känç* için ED 728b'de *Heilkunde* kaynak gösterilerek "doğmamış çocuk" anlamının verildiğini de söylenir. Bu açıklamaya göre *Heilkunde*'ye baktığımızda kayu kişiniŋ *karınta känç ölsär*; *känç oglan koraglug bolsar; ol ölmiş känç ärsär; karınta ölmiş känçkä* (Arat, 1930, ss. 61, 103, 115, 140) örneklerinin "çocuk, doğmamış çocuk" anlamlarıyla kullanıldığını görürüz. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 56 *garbāhāriṇyā;* KhoT B 371, 73 *garbāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise 食胞胎鬼 *shí*[292] *bāotāi guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 22-23).

218 kan içtäçilär "kan içiciler" (Skt. *rudhirāhāriṇī* (Porció, 2000, s. 107, dipnot 202)). Terminoloji sözlüklerinde, SH 254 奈取羅訶羅 *nài qǔ luó hē luó* "*Rudhirāhāra*, bir *yakṣa* ismi"; BHSD 456a "bir *rākṣasī*"; Skt. *rudhira* MW 884c "kırmızı, kan kırmızısı, kanlı" açıklamaları görülmektedir (Ayrıca bk. Benfey, 1866, s. 774b; Rhys Davids ve Stede, 1952, s. 31a). Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 56 *rūdh(ir)āhāraiṇyā;* KhoT B 371, 73-74 *rūdhirāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise 飲血鬼 *yǐn xiě guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 22).

218-219 münçik aşlıglar "erimiş yağ yiyiciler" (Skt. *vasāhāriṇī*). Sözcüğün bulunduğu T III M 231 fragmanına paralel olan U 4716 fragmanında metin kısmında da belirtildiği gibi aynı sözcük fragmanlarda satır sıralaması değişmiş olarak "*münçik*" yerine "ü" ile yani "*münçük*" şeklinde yazılmıştır. ED 767b'de EUyg. *münčik* sözcüğünün tek örnek (İng. *hapax*) olduğu ve açık bir etimolojisinin olmadığı belirtmiş ve "uterus, rahim" anlamını verilmiştir. DTS 353a'da EUyg. *münčig* için "матка (rahim)" denilmiştir. Le Coq ise sözcük için yıldızlı bir "uterus (rahim)" çevirisi vermiştir (1919, s. 106). Ligeti, Tibetçe, Çince, Moğolca ve Uygurca versiyonların bazı fragmanlarını karşılaştırmalı olarak verdiği çalışmasında "erimiş yağ yiyiciler (mangeurs de graisse fondue)" demiştir (1973, s. 153, dipnot 26). Porció ise "grease (yağ, iç yağı/hayvansal yağ)" demiştir. Buna kanıt olarak da Tibetçe versiyonda *zhag* karşılığını kullanmıştır. (DAS 1065a *shag* "kan pıhtısı; soğumaya başlayan çay

[292] Burada *kundaçı* yerine *yetäçi* anlamında Çin. 食 *shí* "ye-" kullanılmıştır.

üzerindeki ince tabaka veya kaynadıktan sonra soğumaya bırakılan süt üzerinde oluşan tabaka gibi genellikle sıvıların üzerinde oluşan herhangi bir ince tabaka"). Bunun yanında ETü. "çorba, et suyu" anlamındaki *bün, mün* sözcüğüne küçültme eki getirilerek elde edilmiş olabileceğini ve Tibetçe versiyonundaki "pıhtı veya çorba üzerindeki tabaka, yağlı sıvı" anlamı dolayısıyla bu etimolojinin de mümkün olabileceğini belirtmiştir (Porció, 2000, s. 107, satır 164). Aynı etimolojinin mümkünlüğünü Röhrborn ve Róna-Tas da savunmaktadır (2005, s. 297, not 218). Tüm bunlarla birlikte Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarındaki karşılığı olan Skt. *vasā* ise terminoloji sözlüğünde MW 930b "etin öz sıvısı, iliği, kemik iliği, yağ, iç yağı, hayvansal yağ, eritilmiş yağ, herhangi bir yağlı madde" olarak verilmektedir: KhoT A 362, 56 *vasāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 74 *vasāhāriṇyā*; SHT IV 279, q4 *vasāhāriṇyāh*. Çince versiyonda ise 食脂衣鬼 *shí zhīyī guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 23).

<u>219</u> ät aşlıglar "et yiyiciler" (< Skt. *māṃsāhāriṇī* (Porció 2000, s. 107, dipnot 204)). Terminoloji sözlüğünde, SH 435 摩娑 *mó suō* "*māṃsa*, et"; SH 218 肉 *ròu*. Skt. *māṃs* MW 805a "et" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka versiyonunda, KhoT A 362, 56-57 *māsāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 74 *māṃsāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise 食肉鬼 *shí ròu guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 23).

<u>219</u> yakrı aşlıglar "yağ yiyiciler" (Skt. *medāhāriṇī* (Porció 2000, s. 108, dipnot 205)). Terminoloji sözlüğü olan PTSD 541'de Skt. *meda* için "ince ve pıhtılaşmış sıvı ya da jelatin" denilmiştir. Rhys Davids ve Stede (1952, s. 142a) "fat (yağ)" tanımını vermiştir. Tibetçe versiyonda *tshil* (Porció, 2000, s. 108, satır 166), Hotan-Saka versiyonlarında KhoT A 362, 57 *medāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 74 *medāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise 食脂鬼 *shí zhī guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 23).

<u>220</u> yilik aşlıglar "ilik yiyiciler" (Skt. *majjāhāriṇī* (Rhys Davids ve Stede, 1952, s. 31a)). Terminoloji sözlüğünd, Skt. *majjāhāriṇī* MW 773b Skt. *majja*, *majjan* MW 773c "kemik iliği" anlamı verilmiştir. Tibetçe versiyonda *rkang* (Porció, 2000, s. 108, satır 167), Hotan-Saka versiyonlarında KhoT A 362, 57 *majāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 74 *maṃjāhāriṇyā*; SHT IV s. 279, r1 *majjāhā[r](iṇ)y(ā)*, Çince versiyonda İSE食髓鬼 *shí suǐ guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 23).

220 tugmışıg kundaçılar "yeni doğmuş çocuk hırsızları" (Skt. *jātahāriṇī*). Sözcüğün bulunduğu fragmanın öncesinde ve devamında "yiyiciler"den bahsederken burada "hırsızlar" denilmiştir. Le Coq "(yeni) doğmuş hırsızları" demiştir (1919, s. 106). Ancak Ligeti "yenidoğan yiyiciler (mangeurs de nouveau-nés)" demiştir (1973, s. 153). Bununla birlikte Porció da "yenidoğan yiyici (newborn eater)" demiş ve Skt. *jatāhāriṇī* karşılığını vermiştir (2000, s. 108, dipnot 207). Ayrıca Porció başka bir çalışmasında da aynı terimin farklı biçimlerde Uygurca çevirileri olduğunu belirtmiş ve "*tugmišıg kundači*" ve "*tugmišıg yatäči*" örneklerinin Tib. *btsas pa za ba* "yenidoğan yiyici" terimine karşılık olarak kullanıldığını ortaya koymuştur (2003a, s. 86). Röhrborn ve Róna-Tas, "çocuk hırsızları (Kinder (?)-Räuber)" demiş ve Uygurcada "oğul" anlamı belgelenen bu sözcüğün "çocuk" anlamında da kullanılabileceğini ancak "yeni doğmuş, bebek" anlamlarına gelemeyeceğini belirmiştir. Tibetçe ve Moğolca versiyonlardaki "doğmuş" anlamının da Skt. *jāta*'dan ödünçleme olduğunu gösterdiğini ve bu bağlamda "yeni doğan, bebek" şeklinde bir çevirinin yapılmış olabileceğini söylemektedir. Ancak kesin olan bir şey varsa, sözcük burada "oğul" anlamına sahip olmadığından Uygur çevirmenin sözcüğü "oğul" anlamında kullanmadığı şeklinde yorumlamış ve buna da T III M 231 paralel fragmanında benzer bir gösterim olduğunu söyleyerek devam etmiştir (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 297, not 220). Yalnız buradaki öbek *tugurmišıg yetäči* şeklindedir. Bu konuya da yukarıda değinilmiştir. Tüm bunlara ek ve bunlardan farklı olarak EUyg. *tugmı*š sözcüğünün Uygur hukuk belgelerinde "akraba" adını karşılamak amacıyla kullanıldığını ve anlam değişmesine uğradığını da belirtmek gerekir (Özyetgin 2014, s. 80). Terminoloji sözlüğü olan MW 417c'de Skt. *jātahāriṇī* için "yenidoğan çocukların ölümüne neden olan dişi şeytanlar" anlamı verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, Khot A 362, 57 *jāttāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 75 *jātāhāriṇyā*; SHT IV 279, r1 *majjāhā[r](iṇ)y(āḥ),* Çince versiyonda ise 食産宮鬼 *shí chǎn gōng guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 22).

221 isig özüg kundaçılar "yaşam$_2$ hırsızları" (Skt. "*jīvitahārin"* (Porció 2000, s. 108, dipnot 208)). Terminoloji sözlüklerinde, SH 422 壽命 *shòumìng* "*jīvita*, yaşam, gün uzunluğu, yaş"; Skt. *jīvitahārin* MW 423c "hayatı tahrip eden" açıklamaları verilmiştir. Tibetçe versiyonda *srog 'phrog* (Porció, 2000, s. 108, satır 169), Hotan-

Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 57 *jīvattāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 75 *jīvatāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise 取命鬼 *duǎn mìng guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 23).

221-222 yagış aşlıglar "kurban yiyiciler" (Skt. *balyāhāriṇī* (Porció, 2000, s. 108, dipnot 209)). Müller, EUyg. *yaqıš ašlıg* için "yağlı yiyici/ yağlı yiyen (Fettiges Fressenden)" demiştir (1911, s. 61). TT VII 25, 1'de *tngrigä yagıš ayı[q] birmäyük-kä baš[ın],köṣin agrıḍur* (Tanrıya kurban veya yemin sunmayanın başını ve gözünü ağrıtır/ hasta eder)" kullanımı ve çevirisi görülmektedir. Ayrıca aynı eserde Arat, EUyg. *sačıg* ve *tökük* ile birlikte *amšu<ämšü* sözcüklerinin de aynı kategoride değerlendirilebileceğini söylemiştir (1937, s. 68). Sözlüklerden DTS 224b'de "İslam öncesi dönemde Türklerde kurban sunumu", ED 908a'da ise "Tanrıya içki sunma, Tanrının şerefine toprağa içki dökülmesi" denilmiştir. Ligeti ise Clauson'un (ED) çevirisini kabul etmemiş ve Müller ile aynı anlamı verme yoluna gitmiştir (1973, s. 156, dipnot 35). Bunların yanında Üçok, fonemleri incelediği çalışmasında EUyg. *yagış* sözcüğünün *yag-*'dan geldiğini ve "kesilerek yapılan kurban" anlamında kullanıldığına da değinmektedir (1952, s. 366). Erdal ise *yag-ış* biçiminde ele almış ve "et kurban etme" diyerek ve Ligeti'nin yukarıda değindiğimiz çevirisinin kabul edilemez olduğunu belirtmiştir (1991, s. 265). Porció, "adak/kurban yiyici (oblation-eater)" şeklinde çevirmiştir (2000, satır 170). Röhrborn ve Róna-Tas da "kurban yiyici (Opfer Fresser)" şeklinde çevirmiştir (2005, s. 297, not 221). Tibetçe versiyonda *gtor ma za ba dang* (Porció, 2000, s. 108, satır 170), Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 59 *balyāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 77 *balyāhāriṇyā* karşılığındadır.

222 psak kundaçılar "taç/çelenk hırsızları" (< Soğd. *ps'k*). (Skt. *mālyāhāriṇī* (Porció, 2000, s. 108, dipnot 210)). Bu sözcük için Gharib "çelenk, tac" demiştir (1995, s. 298b). Daha önce de başka bir sözcük için belirtildiği üzere (Porció, 2003, s. 86) metindeki bir başka fragmanda aynı sözcük ile birlikte "*psak kundačılar* (çelenk hırsızı)" (T III M 182) yerine "*psak ašlıg* (çelenk yiyici)" (U 4611, T III M 182 (8)) kullanılmıştır. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *mālyā* MW 814a "taç, çelenk, başa konan çelenk"; BHSD 432a "Tanrıça ya da Yogini" açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka versiyonunda KhoT B 371, 77 *mālyāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise 食鬘鬼 *shí mán guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 25-26).

222 yıd aşlıglar “güzel koku yiyiciler” (Skt. *gandhāhāriṇī* (Porció, 2000, s. 108, dipnot 211)). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *gandha* MW 345a ve Buswell ve Lopez (2011, s. 311b) “koku; mis kokulu, güzel kokulu” açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka versiyonunda KhoT B 371, 78 *gaṃddāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise 食香氣鬼 *shí xiāngqì guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 26).

223 tütsüg aşlıglar “tütsü yiyiciler” (Skt. *dhūmahāriṇī* (Porció, 2000, s. 108, dipnot 213)). Skt. *dhūma* için Benfey (1866, 444b) “duman” anlamını vermiştir. Terminoloji sözlüğü olan MW 518a’da “duman, buhar, sis” açıklaması verilmiştir (Ayrıca bk. SWTF II. 544). Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 60 *dhūmāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 78) *dhumāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise食香鬼 *shí xiāng guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 26).

223-224 hua çäçäk aşlıglar “çiçek$_2$ yiyiciler” (Skt. *“puṣpāhāriṇī”* (Porció, 2000, s. 108, dipnot 212)). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *puṣpa* MW 639b ve BHSD 349b “çiçek”; SWTF III.140 açıklamaları verilmiştir. Bu yapı, T III M 231’de “*hua çäçäk aşlıg”* iken bu fragmana paralel olan U 4611’de “*hua aşlıg”* şeklindedir (Ayrıca bk. *hua* < Çin. 花 *huā*). Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 60 *puṣpauhāraiṇyā;* KhoT B 371, 78 *puṣpāhārāṇyā*, Çince versiyonda ise 食華鬼 *shí huá guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 26).

224 tüş yemiş aşlıglar “meyve$_2$ yiyiciler” (Skt. *“phalāhāriṇī”* (Porció, 2000, s. 108, dipnot 214)). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *phala* MW 716c ve PTSD VI 100a “meyve”; SWTF III.241 açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 60 *phalyāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 78-79 *phalāhāriṇyā*, Çince versiyonda 食果鬼 *shí guǒ guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 26).

224-225 ı tarıg aşlıglar “ekin$_2$ yiyiciler” (Skt. *“sasyāhāriṇī”* (Porció, 2000, s. 108, dipnot 215)). Le Coq (1919, s. 106) ve Müller (1911, s. 61) *ı tarıg* için “tohum” demiştir. EUyg. *tarı-* eyleminin “ek-” anlamıyla sıklıkla tanıklandığı Budist çevreye ait olan dinî ve sivil metinlerde çeşitli terimlerle birlikte kullanıldığı ve bu terimlerden birisinin “ekin, tohum, ürün” anlamına gelen EUyg. *ı tarıg* terimi olduğu görülmektedir. *ı tarıg tarı-* biçiminde kullanılan yapı “ekin ek-, tarım yap-, tohum ek-” anlamlarıyla da kullanılmıştır (Gül, 2004, ss. 98-99 ve 2012, ss. 106-107). Terminoloji sözlüğü MW

1192c'de Skt. s*asya* için "darı, tahıl, meyve" anlamı verilmiştir. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 60 *sasyāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 79 *sasyāhāriṇyā*, Çince versiyonda 食苗鬼 *shí miaó guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 27).

225-226 ootka çöklämişig yetäçilär "ateşe yıkılanı/yakılarak kurban edileni yiyiciler" (Skt. "*yajñāhāriṇī*" (Porció, 2000, s. 108, dipnot 216)). Müller "ateşe dökülmüşü yiyenler" çevirisini vermiştir (1911, s. 61). Ligeti, onun bu çevirisini eleştirmiş ve Tat. *çük* "Paskalya yortusundan sonraki yedinci pazar gününe rastlayan yortudan önceki oruç arefesindeki bir halk tatili" ve Çuv. *tşük* "kurban, kurban etme, kutsal yortu" demiş (1973, s. 150) ve "yakılan kurban yiyiciler" şeklinde çevirmiştir. Erdal, "ateşle kurban etmek" demiş ve Ligeti'nin çevirisine de değinmiştir (1991, s. 434). Röhrborn ve Róna-Tas "ateşle kurban edileni yiyenler (die das fressen, was durch Feuer geopfert wurde)" çevrisini vermiştir. (2005, s. 283, 225). Biz de bu çevirileri göz önünde bulundurarak "yakılarak kurban edileni yiyiciler/ ateşe çökeni yiyiciler" şeklinde çevirdik. Terminoloji sözlüklerinde Skt. *yajñā* MW 839b "ibadet, teslimiyet, adak, kurban"; BHSD 442a "kurban"; SWTF IV.5 anlamları verilmiştir. *çöklemiş* için DTS 155a'da "düşmüş, yıkılmış" denilmiştir. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 362, 61 *yajñāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 79 *yajñāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise 食燒施鬼 *shí shāoshī guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 27).

226 yiriŋ aşlıglar "irin yiyiciler" (Skt. "*pūyāhāriṇī(?)*" (Porció, 2000, s. 108, dipnot 217)). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *pūya* MW 641c "irinli yer, irin, cerahat, ülser ya da yaradan gelen akıntı"; SWTF III.143 açıklamaları verilmiştir. Çince versiyonda 食膿鬼 *shí nóng guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 25).

226 akıg aşlıglar "akıntı yiyiciler". Müller (1911, s. 61, 9) ve Le Coq (1919, s. 106, 9) "gözyaşı (*die Tränen*)" şeklinde bir anlam vermişlerdir. Ligeti de bu çeviriye katılarak "gözyaşı (*larmes*)" demiştir (1973, s. 157, 38). Porció, Skt. "*srūta(?)*" (MW 1274c "flow, effluence)" terimini karşılık olarak vermiş ve "burun mukusu" demiştir (2000, s. 109, dipnot 223). Röhrborn ve Róna-Tas, Müller ve Porció'nun çevirilerine değinmiş ve EUyg. *akıg* için kesin bir anlam vermenin zor olduğunu belirtmiştir (2005, s. 298, not 226). ED 82a-83b'de EUyg. *akıg aşlıglar* için "özsıvı yiyiciler" denilmiş ve ayrıca Budist teknik terminolojisindeki *akıg*'ın Skt. *srava* ile karşılandığı ve "hoşnutsuzluk, geçicilik" şeklinde çevirilebileceği söylenilmiştir. UW 79a-80b'de ise

"1. etki; 2. vücut akıntısı; sümük" karşılıkları verilmiştir. Çeviriler arasında bu kadar çok farklılık bulunması Porció tarafından çalışılan Tibetçe, Müller'in çalışmasında bulunan Çince ve Ligeti'nin Moğolca, Çince ve Tibetçe versiyonlarla karşılaştırdığı çalışmalardaki satır sıralamalarının Uygurca metindeki satır sıralamalarıyla eşleşmemesinden kaynaklandığı kanısındayız. Ayrıca zaten sümük, tükürük, gözyaşı gibi kavramlar vücut ifrazatlarını yani genel anlamda vücuttan çıkan "akıntı"ları karşılamaktadır. Tüm bu çalışmalar ve genel anlam göz önünde bulundurulduğunda ve takip eden satırlarda EUyg. *yiŋ* "sümük" sözcüğü zaten bulunduğundan *akıg*'ın "akıntı" şeklinde çevrilmesi gerektiği kanısındayız. Tibetçe versiyonda *ngar snabs* karşılığındadır (Porció, 2000, s. 109, satır 183). (Ayrıca bk. Notlar 228 *yiŋ aşlıglar*).

227 söl aşlıglar "tükürük (?)/ lenf (?) yiyiciler". Müller (1911, s. 61, 10) ve Le Coq (1919, s. 106, 10) EUyg. *yiriŋ* sözcüğünde olduğu gibi, EUyg. *söl* için de "irin (*die Eiter*)" demiştir. Ligeti ise *söl* için Gabain'in eserindeki "etin içerisindeki sıvı/ özsu" ve Kâşgarlı'daki "ıslaklık, ağaçlardaki ve etteki sıvı" anlamlarına değinmiş ancak bu açıklamalara rağmen EUyg. satır sıralamasının diğer dillerdeki versiyonlarla aynı olması gerektiğini düşündüğünden Tibetçe ve Moğolca versiyonlar ile karşılaştırarak "sümük" şeklinde çevirmiştir (1973, s. 157, 39). Röhrborn ve Róna-Tas ise Müller ile Ligeti'nin açıklamalarını eleştirmiş ve bu sözcüğe "sümük" demenin mümkün olmadığını ancak ED 824b'de olduğu gibi günümüz modern tıbbında da kullanılan "lenf" sözcüğüyle açıklanabileceğini söylemiştir (2005, s. 298, 225-232).[293] Bunlara ek olarak Röhrborn ve Róna-Tas bu sözcüğü "ş"li biçimde yani *şöl* okumuşlardır. Çalışmalarında neden böyle okuduklarına dair bir açıklama yoktur. Bu açıklamalardan farklı olarak Nugteren, Mo. **silükei* ve **silüsün* sözcüklerinden ilki için "tükürük, salya", ikincisi için ise sadece "tükürük" demiştir. **silükei* için OMo. *šiluget* "tükürüğünü içeride tutamayan kimse", Halha Moğolcasında *šülxiy*, Ordos Moğolcasında *šölöki* biçimleriyle "tükürük", Buryat Moğolcasında *šülxi* "şap hastalığı (foot and mouth disease)" örneklerini vermiştir. **silüsin* için ise Ordos Moğolcasında *šölös*, Buryat Moğolcasında *šülhe(n)* ve Dagur Moğolcasında *šull* örneklerini vermiş ve "örümcek ağı"nı ifade eden sözcük gruplarında (*aalzan šüls, abaaxayn šülhe(n)* gibi) kullanıldığını belirtmiştir (2011, s. 496). Bunlar haricinde Moğolca İbni

[293] bk. ED 824b "et içerisindeki sıvı; lenf".

Mühennâ lügatinde "öd, safra kesesi" anlamlarıyla *sölsün* sözcüğü de bulunmaktadır (bk. Gül, 2016, s. 226). Tekin, BT IX 61, 10'da *söl* (*swyl*) olarak okuduğu sözcük için "et suyu (fleischsaft)" demiştir (1980, s. 173). Bunlarla birlikte Laut bir çalışmasında, vücut salgıları başlığı altında değerlendirdiği *söl* için "lenf (Lymphe)" demiştir (2010, s. 62). Çalıştığımız metinde "tükürük" anlamına gelen EUyg. *yar* sözcüğü (bk. sonraki not) de mevcut olduğundan bir anlam karmaşası ortaya çıkmaktadır. Ayrıca DLT 502'de *söl* için "moisture in trees or in meat (Dankoff ve Kelly, 1984, s. 216), ağaç ve etteki nem (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014, s. 402)"; *söllig et* için ise "meat that is not well done and in which there is yet a trace of blood (Dankoff ve Kelly, 1984, s. 216), *iyi pişmemiş ve içinde kan izi bulunan et* (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014, s. 402) denilmektedir. Çince versiyonda 食唾鬼 *shí tuò guǐ* karşılığında olduğu düşünülmektedir (Taishō No: 977 405a 25) (Ayrıca bk. Notlar 228 *yiŋ aşlıglar*).

227 yar aşlıglar "salya yiyiciler". Porció (2000, s. 108, satır 181), Tibetçe versiyondaki ilgili yerin çevirisinde "tükürük/ salya yiyiciler" şeklinde vermesine rağmen, Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında KhoT B 371, 76'da **kheṭāhāriṇī* sözcüğünün *khiṭāhāriṇyā*(?), SHT IV 279, r4'te ise *ṣmāhāriṇyāḥ* biçimlerinin geçtiğini söylemiş ve bunların kolayca Skt. *kheṭa* ve Skt. *śleṣma* biçimlerine dönüştürülebileceğinden bahsetmiştir. Ayrıca SHT IV'te çok fazla yıpranma olduğundan belki de bu çalışmada da Brāhmī yazılı Hotan-Saka versiyonundaki "*khiṭāhāriṇyā*" gibi bir biçimin olabileceğine de değinmiştir (2000, ss. 108-109, dipnot 220). Skt. *kheṭa*'nın EUyg. denkliğini *yar* (tükürük, salya), *śleṣma*'nınkini ise *leşip* (balgam) şeklinde vermiştir. Terminoloji sözlüklerinde Skt. *kheṭa* için MW 340c "vücudun balgamsı ya da sulu akıntısı"; BHSD 206a "balgam"; SWTF II.157 açıklamaları verilmiştir. Skt. *śleṣma* için ise MW 1104b *Skt. śleṣman*'a yönlendirmiştir: "balgam, mukus, burun akıntısı, balgamsı akıntı". Bu karşılaştırmalar Porció'nun vermiş olduğu bu açıklamalardan sonra "salya, tükürük" anlamından ziyade "balgam" anlamı ortaya çıkarmaktadır. Bu da KhoT B ve SHT IV'teki *khiṭāhāriṇyā*(?) ve *ṣmāhāriṇyāḥ* sözcüklerinin EUyg. *yar* sözcüğünü değil de daha ilerideki bir notta ele alınan *leşip* sözcüğünü karşıladığını göstermektedir. Çince versiyonda 食涎鬼 *shí xián guǐ* karşılığında olduğu düşünülmektedir (Taishō No: 977 405a 25). Çin 涎 *xián* için Skt. *lālā* ve *siṃhāṇaka* karşılıkları verilmiştir (Hirakawa, 1997, s. 727). Skt. *lālā* "tükürük, salya" (MW 898a) anlamlarına gelmektedir. Skt. *siṃhāṇaka* için ise daha sonra bahsedileceği üzere

"burun mukusu" (MW 1213c) anlamı mevcuttur (bk. Notlar 228 *yiŋ aşlıglar*). Bununla birlikte SH 401'de 愛涎 *ài xián* için "ağzın arzuyla sulanması" anlamının da "salya"yı işaret ettiği görülmektedir. EUyg. *yar, yiŋ, söl* ve *akıg* sözcüklerinin diğer versiyonlardaki karşılıklarında bir karmaşa olduğu görülmektedir.

227-228 leşip aşlıglar "balgam yiyiciler". Müller (1911, s. 61, 10), Le Coq (1919, s. 106, 10) ve Ligeti (1973, s. 157, 41) *leşip* için "kanalizasyon" demişlerdir. Porció ise Skt. *kheṭa* ile ilişkilendirmiştir (2000, ss. 108-109, dipnot 220).[294] Röhrborn ve Róna-Tas ise Müller ve Ligeti'nin çalışmalarına değinmiş ancak "balgam" şeklinde çevrilmesi gerektiğini belirtmiştir (2005, s. 298, not 227). Zaten DTS 333'te *leşp* "sümük; balgam" ve ED 764b'de "sümük, balgam" anlamlarını da görmekteyiz. Bu açıklamalar göz önüne alınarak çalışmamızda "balgam" olarak anlamlandırılmıştır. Hotan-Saka versiyonunda, KhoT A 362, 59 *ktaiṭāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 76 *khiṭāhāriṇyā* karşılığındadır.

228 yiŋ aşlıglar "sümük yiyiciler". Müller (1911) ve Le Coq (1919) sözcüğün anlamını vermemişlerdir. Ligeti de ED 941a'daki "burun mukusu" ve DTS 262b'deki "sümük" anlamlara dayanarak "sümük" demiştir (1973, s. 157, 42). Porció, Tibetçe versiyonda üst üste bulunan iki ayrı satırda "sümük" sözcüğünü kullanmış ve Tib. *snabs* ve *ngar snabs* demiştir. Ancak EUyg. *akıg s*özcüğü için de *ngar snabs* "burun mukusu, sümük" karşılığını vermiştir (2000, s. 109, satır 182 ve 183). Bu durum *akıg* sözcüğünün ele alındığı notta açıklanmıştır. Çince versiyonda 食涕鬼 *shí tì guǐ* karşılığında olduğu düşünülmektedir (Taishō No: 977 405a 25). Çin. 涕 *tì* için Skt. *siṃhāṇaka* ve *siṅghāṇaka* karşılıkları verilmiştir (Hirakawa, 1997, s. 727). Skt. *siṃhāṇaka* "burun mukusu" (MW 1213c), "sümük" (BHSD 595b); Skt. *siṅghāṇaka* "burun mukusu" (MW 1213c) anlamlarına gelmektedir. E Uyg. *yar* sözcüğünde olduğu gibi burada da bir anlam karmaşası ortaya çıkmaktadır. Çin. 涕 *tì* ve 涎 *xián* için verilen anlamlar ve Skt. karşılıklar birbirlerine oldukça yakındır. Tüm bunlarla birlikte 涕 *tì* için bazı sözlüklerde "gözyaşı" anlamı da mevcuttur.[295] Bu durum ise Le Coq'un EUyg. *akıg* için vermiş olduğu "gözyaşı" anlamını da göz önünde bulundurmak gerektiğini göstermektedir. Hotan-Saka versiyonunda KhoT B 371, 118'ya *śighāṇakāhāriṇyā*

[294] bk. Notlar 227 *yar aşlıglar*.
[295] bk. (Chinese-English Dictionary, t.y.); ve (Yellowbride, t.y.).

karşılık geldiği düşünülmektedir. Bu açıklamalar ve karşılıklar göz önünde bulundurulduğunda çalışmamızda geçen *yiŋ*, *yar*, *söl* ve *akıg* sözcükleri için Çince versiyonda tam bir karşılık verebilmenin sıkıntılı olduğu görülmektedir.

229 ötmişig yetäçiler "dışkı/ lağım (?) yiyiciler". Müller (1911, s. 62, 12) ve Le Coq (1919, s. 106, 12) "kurban, adak (*die Opfergabe)" anlamlarını vermişlerdir. Ligeti de "adak, kurban (Offrande)" demiştir (1973, s. 157, 43). Porció, "ordure (dışkı)" çevirisini vermiştir (2000, s. 108, dipnot 218). Röhrborn ve Róna-Tas, Müller ve Ligeti'yi eleştirmiş ve verdikleri anlamın ancak EUyg. *yagış* sözcüğüne karşılık olabileceğini söylemiştir. Yalnız bu anlamı verirken Müller'in emin olmadığı için "*" kullandığını ancak Ligeti'nin bu belirsizliği paylaşmayarak sözcüğü Etü. *öt-* "rica etmek; sunmak" kökünden getirdiğini belirtmiş ve *öt-* eyleminin burada aynı anlamda kullanılmadığını, o anlamdan olsa olsa Etü. "*ötüg*" sözcüğünün çıkarılabileceğini belirtmiştir. Daha sonra Porció'nun "dışkı" anlamını vermesini de değerlendirerek Tib. *gtor khung nas 'bab pa* değil, 187. satırdaki Tib. *bshang ba* 'yı karşıladığını söylemiştir. Ayrıca yine Etü. *ötüg* "ishal" ile de bir bağlantının bulunduğunu ancak bu bağlantının problemli olduğunu belirterek çeşitli örnekler vermiştir. EUyg. *ötüg* sözcüğünün kökü olan *öt-* eyleminin yüklem olarak özne ile birlikte kullanıldığında, *karın ötti* "karın geçirgen oldu, bağırsak hareketi var"; *Nomen subjecti* olarak kullanıldığında ise **ötmiş* "geçirgen hâle gelen şey" açıklamalarını yapmıştır. Bunlara dayanarak "lağım, kanalizasyon" anlamını vermiştir (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 298, not 229). ED 39a'da *öt-* madde başından sonra Müller'in "*akıg aşlıglar, şöl aşlıglar, yar aşlıglar, leşip aşlıglar...*" satırlarına değinilmiş ve anlamın "hiç şüphesiz dışkıya ait bir şey" olduğu söylenilmiştir. Sanskritçe versiyonda SHT IV 279, r3'te *syandāni[kā]* "lağım" karşılığı verilmektedir (Skt. *syandanikā* BHSD 614b "kanalizasyon, lağım"). Tibetçe versiyonda (Porció, 2000, satır 179 ve 187) yakın anlamlı olan iki ayrı sözcüğün "dışkı" ve "lağım (Skt. *uccāra*)" bulunması ve bu sözcükler arasındaki anlamsal yakınlık nedeniyle çeviride bir karara varılamaması nedeniyle "dışkı(?), lağım (?)" birlikte verilmiştir. Hotan-Saka versiyonunda KhoT A 362, 58 *ucāhāraiṇyā* karşılığı bulunmaktadır. Çince versiyonda ise 食大便鬼 *shí dàbiàn guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 24).

229-230 arıgsız aşlıglar "pislik/kirli olanı yiyiciler". ED 219b'de, EUyg. *arıgsız* için "kirli, temiz olmayan; pislik" denilmiş ve Skt. *aśucī* (MW 113b "kirli, pis") karşılığı

verilmiştir (Ayrıca bk. UW 190a-b ve 190a). Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 362, 58 *aśūcyāhāraiṇyā;* KhoT B 371, 75 *aśucāhāriṇyā;*SHT IV 279, r3 ...*śucyāhāriṇ[ya]ḥ* karşılıkları verilmiştir.

230 kalınçu aşlıglar "kalıntı yiyiciler". (Skt. *vighasāhāriṇī* (Porció, 2000, s. 109, dipnot 221)). Porció, Skt. *vighasāhāriṇī* denkliğini vermiş ve "kalıntı, artık" yiyiciler şeklinde çevirmiştir ancak Uygurca metindeki karşılığı belirtilmemiştir (2000, s. 109, satır 181). Terminoloji sözlüğü MW 958a'da Skt. *vighasa* için "kurban olarak sunulan bir yiyeceğin kalıntısı (Tanrılara ve ölen atalara sunulan)" denilmiştir. Erdal, *Ergative Formations* başlığında bu sözcüğü ele almış ve "kalan, kalıntı, artık; çöp" anlamlarıyla *kal-* eyleminden geldiğini belirtmiştir (1991, s. 288). Müller (1911, s. 62, 13) ve Le Coq (1919, s. 106, 13) "dışkı, pislik (*das Kot)"; Ligeti (1973, s. 158, 45) "kalıntı (reste)"; Röhrborn ve Róna-Tas ise (2005, s. 283, 229-230) "atık (der Müll)" demiştir. Hotan-Saka versiyonunda KhoT B 371, 76 *vighasāhāriṇyā*, Çince versiyonda ise 食殘鬼 *shí cán guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 24-25).

231-232 köŋülüg kundaçılar "gönül hırsızları". Müller (1911, s. 62) ve Le Coq (1919, s. 106) Skt. *manohara* terimini karşılık vermişlerdir (Skt. *manohara* MW 785c "gönül çalıcı, büyüleyici, çekici, cazibeli, alımlı", Benfey (1866, 685a) "güzel, çekici"). Porció (2000, s. 109, dipnot 229) ise Skt. **cittahāriṇī* demiştir (Skt. *cittahārin* MW 396a "kalbi büyüleyici"). Röhrborn ve Róna-Tas "akıl hırsızları (Verstand Raubenden)" çevirisini vermişlerdir (2005, s. 283, 231-232). Çince versiyonda 奪意鬼 *duó yì guǐ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 26).

234 kılıç "kılıç". (Skt. "*khaḍga*" (Porció, 2000, s. 109, dipnot 230)). Terminoloji sözlüklerinde, SH 426 竭誐 *jié é* "*khaḍga*, kılıç, gergedan boynuzu, gergedan". Skt. *khaḍga* MW 335c "bir kılıç, enli kılıç; büyük bir kurban bıçağı"; SWTF II. 153 açıklamaları bulunmaktadır. Tibetçe versiyonda *ral gri* karşılığındadır (Porció, 2000, s. 109, dipnot 230)).

235 kaẓgok "çivi, kazık" (Skt. *kīla*). Porció'nun "büyülü çivi" (2000, s. 110, satır 190) dediği Skt. *kīla* için terminoloji sözlüklerinde MW 285b "kazık, iğne, çivi, kısa ok, kama"; SWTF II.79 açıklamaları yapılmıştır. Budizmde genellikle kötü ruhları kovan kimseler tarafından kullanılan sihirli hançerler olarak da bilinen bu demirin sandal

ağacı, bakır, altın, firuze ve hatta deriden yapılan türleri vardır (Nebesky-Wojkowitz, 1996, s. 18). Tantrik Budizmde şeytani güçleri bastırmak ve bağlamak için çeşitli ritüellerde kullanılırlar (Keown, 2003, s. 215). Erdal da "yere çekiçle vurularak çakılan kazık / çivi" demiş ve eylemin kökü olan *kaz-* üzerine yapılan yorumları sırasıyla dile getirmiştir (1991, s. 360). Tibetçe versiyonda phur bu (Porció, 2000, s. 110, satır 190), Çince versiyonda ise 杵 chǔ karşılığındadır (Taishō No: 977 405a 29).

237 ḍakadakini "Ḍāka ve Ḍākinī" << Skt. *Ḍāka* ve Skt. *Ḍākinī*. Müller (1911, s. 62, 20), Le Coq (1919, s. 107, 20), Porció (2000, s. 110, satır 192) ve Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 299, not 237) tarafından EUyg. *ḍakadakini* şeklindeki birleşik yazım Skt. *Ḍāka* ve *Ḍākinī* şeklinde ayrılmıştır. *Ḍāka*lar (erkek) ve *Ḍākinī*ler (dişi) simgesel ve önemli Tanrılardan bir sınıfı oluştururlar (Beyer, 2011, s. 45). Hint panteonunda ise eril gulyabaniler ya da et yiyen sihirbazlar olarak ortaya çıkarlar. Ayrıca *Durga, Kālī* ya da *Śiva*'nın müritleri olmakla birlikte Tantrik Hindistan'da *Ḍākinī*ler'in ortaya çıkışıyla daha derin bir yönü temsil etmeye başlamışlardır. Kendi çabalarıyla, *Yogin*ler, *Yogini*ler ve insan *Ḍākinī*ler için *Ḍākinī*ler'e ve ruhani kılavuzlara eşlik eden eril gökyüzü dansçıları olarak tasvir edilirler. *Ḍākinī*ler, mezarlık ve ölülerin kemiklerinin koyulduğu mahzenlerin şeytani sakinleri olarak tasvir edilmişlerdir. Onlar insan eti ve kanının tadından hoşlanan ve çürüyen cesetlerin kemiklerinden yapılmış süs eşyaları ile dans eden Tanrılar olarak da anlatılmışlardır. Ayrıca *Ḍākinī*ler'in, hamilelik ya da doğum esnasında ölen yahut sadakatsizlik göstermiş olan eşlerin sihirbaz ruhları olduklarına inanılmaktaydı. Bu sihirbazların / cadıların sinirlendikleri zaman insanlar arasında ateş, saplantı, akciğer hastalıkları ve kısırlığa neden olduğu düşünülmekteydi. (Simmer-Brown, 2002, ss. 52-53 ve 45). Terminoloji sözlüklerinde, SH 363 荼吉尼 *tújí ní* "*ḍākinī* ve de 荼枳尼； 吒吉尼； 拏吉儞 Genellikle *yakṣa*lar ve şeytanlar olarak bilinirler ancak onlar özellikle insanın organlarını yiyenleri güç elde etmek için büyücülük yoluyla çağrılırlar"; Skt *Ḍāka* MW 430b "*Kālī*'nin bir müridi", Skt. *Ḍākinī* MW 430b "*Kālī*'nin dişil müridi (insan etiyle beslenen)" açıklamaları verilmiştir. (Eski Uygur dönemine ait metinlerdeki kullanımları için bk. BT VII B 3-4, s. 63 *takinilar kuvragılıg taluy ögüz üze kavṣatılmış arıp*; BT VIII A 203-205 *içtin sıŋarkı taşḍın sıŋarkı takalarıg ögirtürüp*). (*Ḍākinī*ler için ayrıca bk. Notlar 213 *ḍakini*). Hotan-Saka versiyonunda Bailey KhoT B 81 *ḍāka-*

ḍākatī (?) kullanımı görülmektedir. Çince versiyonda Skt. *Ḍāka* ve *Ḍākinī*, 空行與空行母 *kōng xíng yǔ kōng xíng mǔ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405b 2).

240 parivaraçake "Parivrājaka" < Toh. A *Parivrājak* < Skt. *Parivrājaka*. Geçimini bağışlarla sürdüren sofu din görevlisi (Benfey, 1866, s. 528b) olarak bilinmekle birlikte, gezgin (Wayman, 1984, s. 30), güzel olan kadın zahid (Xing, 2005, s. 13) ve münzevi (Buswell ve Lopez, 2014, s. 631) olarak da adlandırılırlar. Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 337 般利伐羅句迦 *bān lì fá luó jù jiā* "*Parivrājaka* ya da gezgin kişi, Şivaitik bir mezhep olup *Maheśvara*'ya inananları kırmızı toprak renginde giysiler giyerler ve başlarındaki tacın tepesindeki küçük bir saçı bırakarak geri kalanını traş ederler. Ayrıca 波利呾羅拘迦; 簸利婆闍迦 da diğer gösterimleridir"; Skt. *Parivrājaka* MW 602a "gezgin din görevlisi"; SWTF III.96 açıklamaları da bulunmaktadır. Tibetçe versiyonda *kun tu rgyu* (Porció, 2000, s. 110, dipnot 232), Hotan-Saka versiyonunda KhoT B 371, 80 *parivrājaka*, Çince versiyonda ise 遍遊行 *biàn yóuxíng* karşılığındadır (Taishō No: 977 405b 1).

243-244 mahapaşupaţi "Mahāpaśupati" << Skt. *Mahāpaśupati*. *Paśupati*, *Śiva*'nın biçimlerinden (formlarından) birisidir (Buswell ve Lopez, 2013, s. 633). "Hayvanların efendisi" (Wayman, 2009, s. 143), "büyükbaş hayvanların / sığırların efendisi" (Zimmer, 1990, s. 126) gibi sözcüklerle adlandırılmaktadır. Bunlarla birlikte *Śiva*'nın maiyetindeki on iki Tanrıdan birisi olan *Nandin* adlı Tanrı da *Paśupati* olarak bilinen ve *Śiva*'yı taşıyan Tanrılardan birisidir (Bonnefoy, 2000, s. 545). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 471 獸主 *shòu zhǔ* "*Paśupati*, hayvanların efendisi ya da sürüler; *Śiva*; Budist olmayan bir tarikat adı"; Skt. *Paśupati* MW 611c "hayvanların efendisi; ruhların efendisi" açıklamaları da mevcuttur. Hotan-Saka versiyonunda KhoT B 371, 82 *mahāpaśupata*, Çince versiyonda ise 大獸主 *dà shòu zhǔ* karşılığındadır (Taishō No: 977 405b 3).

248 kapalilıg "Kāpālika" < Toh. A *Kāpālik* < Skt. *Kāpālika*. Xuanzang, Afganistan'ın doğusunda yüzün üzerinde Budist manastırı bulunduğunu ve buradaki heretik kimselerin bazılarının çıplak zahitler, bazılarının kendilerini küllerle örten insanlar ve bazılarının ise kemiklerden boncuklar yaparak başlarına tac olarak giymiş insanlar olduğunu söylediğini belirtir. Ayrıca yine bu kimselerin bazılarının kıyafet olarak

tavuskuşu tüyü, kafatasından veya yapraklardan yapılmış giysiler de giydiklerini söyler. Bu kimseler araştırmacılar tarafından *Jainism* mensupları, *Pāśupatalar*, *Kapāla-dhārinler* ve *Kāpālikalar* olarak tanımlanmışlardır (Lorenzen, 1972, ss. 15-16). Terminoloji sözlüklerinde, SH 316 迦波釐 *jiā bō lí* "*Kāpālika*lar, kafatası giyen *Śiva* müritleridir"; MW 271b "bir kafatasına ait ya da ilişkili; insan kafatasını taşıyan ve yiyecekleri için kap olarak kullanan bir tür *Śiva* müridi" açıklamaları bulunmaktadır. Röhrborn ve Róna-Tas, *Kāpālika*'nın Tanrıça *Śiva*'ya ibadet eden bir grup olduğunu ve bu gruptaki kimselerin insan kafatasından (Skt. *kāpāla*) yapılma bir kaptan şarap içtiklerini söyler. EUyg. *kapalilıg* sözcüğündeki Türkçe sonek "*+lıg*"ın, Skt. sonek "*+ka*"ya karşılık geldiğini ve böylece sözcüğün Skt. *Kāpālika* için kullanıldığını söyler. Türkçe sonek *"+ka"*nın bir *pleonasm* (söz uzatımı) örneği olduğunu da ayrıca vurgular (2005, s. 300, not 248). Hotan-Saka versiyonunda KhoT B 371, 85 *kāpilaka*, Çince versiyonda ise 持人頭器 *chí rén tóu qì* karşılığındadır (Taishō No: 977 405b 7).

250 şabari "Śavarī" << Skt. *Śavarī*. Bhattacharyya bu varlığın, *Gaurī* grubunun sekiz Tanrıçasından altıncısı olup, beyaz bir renge sahip olduğunu söyler (1958, s. 311). Bunun haricinde "yapraklardan yapılmış bir peştemale sahip olan kişi" anlamına sahip olduğu da belirtilir (Lurker, 2005, s. 148). Terminoloji sözlüğü MW, Skt. *Śavarī* için *śabara*, *śabarī* sözcüğüne yönlendirir: MW 1052b Skt. *śabara* "*śavara* and *śabala* olarak da yazılır. Rengârenk, benekli; Deccan'da bulunan vahşi bir dağcı kabile". Terminoloji sözlüklerindeki bu anlamlar sözcüğü tam olarak karşılamamaktadır. Malov sözcüğü *šābarā* (1930, s. 91, 9), Porció *śavara* (2000, s. 110, satır 199) olarak vermişlerdir.

252 pukkasi "Pukkasī" << Skt. *Pukkasī*. Malov tarafından yapılan yayım dökme Uygur harfleriyle verildiğinden "pukkakasi" şeklinde bir yazım görülmektedir (1930, s. 91). Röhrborn ve Róna-Tas da "pukka{ka}si" biçiminde okuyarak buradaki "ka" tekrarının bir dittografi yani yazı kekemeliği olduğunu belirtmiştir (2005, s. 300, not 252). Ancak IOM RAS'ta muhafaza edilen ve Malov'un da yayımında kullandığı fragmanda böyle bir yazım mevcut olmayıp "pukkasi" olarak yazılmıştır. Metin bölümünde de transkripsiyon "pukkasi" olarak verilmiştir. Bhattacharyya (1958, s. 311) ve Wayman (2009, s. 215), *Pukkasī*'nin *Gaurī* grubunun sekiz Tanrıçasından beşincisi olup, mavi

bir renge sahip olduğunu söylemişlerdir. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *Pukkasī* BHSD 346b "bir *yoginī*"; Skt. *pukkasa* MW 631a "çivitotu" (?); MVY 3872 "cezalandırıcı". Malov (1930, s. 91, 9) tarafından *bukkasa* biçiminde okunmuştur.

253 atarvana "Ātharvaṇa" << Skt. *Ātharvaṇa*. Terminoloji sözlüklerinde, SH 293 阿闥婆那 (ya da 阿達婆那; 阿達波陀; 阿達波陀) *ā tà pó nà* "*Ātharvaṇa*, *Atharva Veda*"; SH 285 阿他婆吠陀 *ā tā pó fèi tuó* "*Atharvaveda* ve de *Ātharvaṇa*, dördüncü *Veda*, büyü veya sihir ile uğraşan; 阿達婆鞞陀; 阿闥波陀"; Skt. *Ātharvaṇa* MW 136b "*Atharvan* ya da *Atharvan*lar ile ilişkilidir. Ritüelleri *Athara-veda*'da toplanmış olan Brahman ya da rahipler; sihirbaz" açıklamaları mevcuttur. Bu sözcük Tibetçe versiyonda bulunmamaktadır. Malov (1930, s. 91, 10) tarafından *ātarpaṇa* biçiminde okunmuştur.

255 v(a)çirlıg urı "vajra gençliği" (Skt. *Vajra-Kumāra*; *Vajra-Kaumārī* (?) (Porció, 2000, s. 110, satır 202)). *Vajra-kumāra* bazı kaynaklarda üç başlı, altı kollu ve vajra kanatlarına sahip olan öfke dolu bir Tanrıça olarak anlatılmaktadır (Beer, 1999, s. 246). Terminoloji sözlüklerinde, SH 282 金剛童子 *jīngāng tóngzǐ* "*vajrakumāra*, 金剛使者 Buda ya da *Bodhisattva*ların vajra-elçisi; *Amitābha*'nın elinde vajra ve öfkeli bakışlarla gençlik formunda vücut bulmuş hâli"; MW 316c *kaumāra* "(*kumāra veya kumārī*) gençlik, genç, gençliğe ya da genç kıza ait, kızlık, genç kız gibi (*kaumāra loka*, gençler ve kızlar)"; Skt. *kumārī* BHSD 187a "dört dişi Tanrıça"; PTSD III 49a "genç kız" açıklamaları bulunmaktadır. Malov *kumāra* şeklinde vermiştir (1930, s. 91, 10). Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 300, not 255) ise, Porció'nun (2000) işlediği paralel versiyonlardan yola çıkarak temelde vermiş olduğu Skt. *vajra-kaumārī*'ye değinmişlerdir. Tibetçe versiyonda *rdo rje gzho nu ma* karşılığındadır (Porció, 2000, s. 110, dipnot 238).

256-257 ärklig han yagısı "Yama düşmanı" (Skt. *yamāntaka*). Eski Uygur Türkçesinde *erklig han*, Skt. *Yama*'yı karşılamak için kullanılmıştır (Örnek için bk. TT VI, satır 91). *Yamāntaka*, "ölüm fatihi, *Mahāteja*" (Sørensen, 2011, s. 109) ya da "ölüm, düşman", "ölüm, sona erdirici" (Boord, 1993, s. 203) olarak bilinir. Bunun yanında *Śiva*'nın sıfatlarından birisi olarak kabul edilir ve "ölüm Tanrısı *Yama*'yı yok eden ve yenen" olarak da adlandırılır (Zimmer, 1990, s. 167). *Mañjuśrī* ile birlikte zikredilen bir ölüm Tanrısı olduğu yönünde de görüşler (Linrothe, 1999, s. 63) olmakla birlikte

Yamāri "*Yama*'nın düşmanı" (Lurker, 2005, s. 205) adıyla da anılır. Ezoterik Budist panteonunda ortaya çıkışının "oldukça geç" nitelendirmesiyle yedinci yüzyıl civarında olduğu söylenilmektedir. *Yamāntaka*'nın *Amitābha*'dan çıktığına (emanasyon) inanılmakla birlikte, beş *Vidyārāja*'dan birisi olduğu belirtilir. Hint-Tibet inanışlarıyla Yuan Hanedanlığı döneminden sonra *Yamāntaka* kültü olarak büyük önem kazanmıştır (Sørensen, 2011, s. 110). Malov "kudretli kral düşmanlığı" şeklinde çevirmiştir (1930, s. 91). Terminoloji sözlüklerinde, SH 317 降焰魔尊 *jiàng yàn mó zūn* "*Yamāntaka*, Batının şeytanlarına hükmeden altı bacaklı öfkeli mahārāja" ve SH 452 閻曼德迦 *yán màn dé jiā* "*Yamāntaka*, yok edici, *Yama*'nın yok edicisi, altı bacak ile temsil edilen bir 明王, Batının gardiyanı"; MW 846c "*Yama*'nın yok edicisi, yıkıcısı; *Yama* ve yok edici Tanrı" açıklamaları bulunmaktadır. Tibetçe versiyonda gshin *rje gshed kyis* karşılığındadır (Porció, 2000, s. 14, satır 203).

258-259 ärklig han arkışı "*Yama*'nın habercisi" (Skt. *yamadūtī* (Porció, 2000, s. 110, dipnot 239). *Yamadūtī*, *Mahākāla*'yı çevreleyen 7 Tanrıdan güneyde olanıdır. Mavi bir renge sahiptir ve dört kolu vardır (Bhattacharyya, 1958, s. 347). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *yamadūtī* BHSD "bir *rākṣasī*"; Skt. *yamadūta* MW 846b "Yama'nın habercisi ya da vâizi (Ölmüş ruhları Yama'nın yargı koltuğuna ve dolayısıyla son varış noktasına getirmek için görevlendirilmiştir)"; BHSD 551 "ölümün habercisi"; SH 241 杜底 *dù dǐ* "*dūta*, haberci; *dūtī*, dişi haberci" açıklamaları bulunmaktadır. Tibetçe versiyonda *gshin rje'i pho nyas* karşılığındadır (Porció, 2000, s. 14, satır 204).

262 oot işliglär "yangın yapanlar/çıkaranlar". Porció, Skt. *agnikarmin* ya da *agnikāmin* demiş ancak emin olmadığını belirtmek için bunu yıldızlı "*" göstermiştir (2000, s. 110, satır 206). Röhrborn ve Róna-Tas ise Porció'nun söylediklerini eleştirerek birçok Hint ateş Tanrısı bulunduğunu ve bu şekilde bir terimle adlandırma konusunda anlam belirsizliği olduğunu söylemiştir (2005, s. 300, not 262). Terminoloji sözlüğü MW 5a'da Skt. *agnikarman* "yangın çıkarma; odunları yığma" denilmiştir.

264 vinayike "Vināyaka" << Skt. *Vināyaka*. *Vināyaka*, "engellerin sahibi" (Bonnefoy, 2000, s. 309) olarak adlandırılan *Śiva*'nın fil başlı oğlu olarak bilinmektedir. Dunhuang mağaralarına da resmedilen *Vināyaka*, başlangıçta *Dharma* koruyucusu olarak adlandırılır ancak daha sonra *siddhi*lik veya doğaüstü güçler bahşeden büyük bir

ezoterik Budist tanrıçası olarak ortaya çıkar (Sørensen, 2011, s. 121). Terminoloji sözlüklerinde, SH 307 毘那夜加 *pí nà yè jiā* "*vināyaka*, bir engelleyici, fil Tanrısı, *Ganeśa*; insan vücutlu ve fil başlı bir şeytan, yola yerleştirilen engeller" (Ayrıca bk. SH 453 頻那夜迦 *pín nà yè jiā*); Skt. *Vināyaka* MW 972a "bir Guru ya da dini önder; Gaṇeśa"; BHSD 489b "Buda'nın yaygn bir sıfatı, rehber, lider ya da eğitmen, disipine eden kişi"; PTSD VII 82a "bir lider, rehber, eğitmen"; Eitel 202b "1. Brahmanik Tanrı *Gaṇeśa* (bir fil başı ile birlikte), *Śiva*'nın oğlu, ihtiyat Tanrısı, engellerin gidericisi; 2. Kötü bir ruh, çoğu zaman *Vinataka* ile karıştırılır" açıklamaları mevcuttur.

267 tört maharaçlar "dört *Mahārāja*" < Soğd. *mx'r'c* < Skt. *Mahārāja* (Skt. *Caturmahārāja* (Porció, 2000, s. 111, dipnot 242)). Budist kozmogonide dünyanın dört çeyreğini koruyan ve kontrol eden dört büyük kraldır. Hinduizmin Lokapalaları ile bağlantılıdırlar. Başlangıçta koruyucu varlıklar olarak görülürler ancak Tantrizmin yükselişi ile birlikte korkudan ilham alan savaşçı ve tehditkâr figürlere dönüşmüşlerdir (Lurker, 2005, s. 40). Terminoloji sözlüklerinde, SH 145 天王 *tiānwáng* "*Maharāja-devas*"; 四天王 *sì tiānwáng* "*Caturmahārāja*" İlk veya en küçük *Devaloka*'daki ve onun dört tarafındaki dört deva hükümdarı: Doğuda 持國天王 *Dhṛtarāṣṭra*, Güneyde 增長天王 *Virūḍhaka*, Batıda 廣目天王 *Virūpākṣa*, Günede 多聞天王 *Dhanada* ya da *Vaiśravaṇa*; Skt. *caturmahārāja* MW 384c "6 duyusal cennetin en alttakinin dört büyük gardiyanı ya da koruyucuları" açıklamaları verilmiştir. Tibetçe versiyonda *rgyal po chen po bzhi* karşılığındadır (Porció, 2000, s. 14, satır 209).

269 tört siŋillär "dört kız kardeşler" (Skt. *Caturabhaginī* (Porció, 2000, s. 111, dipnot 243) ya da *Caturbhaginī* (?)). Porció tarafından *Caturabhaginī* denilen bu terim için, Nagaswamy *Caturbhaginī* demiş ve "dört kız kardeş"in yanında "dört Tanrıça" olarak da adlandırıldığını belirterek bu dört Tanrıçadan her birisinin insanların bebeklerinin doğumundan sorumlu olduğunu söylemiştir. Bunlardan ilkinin rahimdeki spermin yaratıcısı, ikincisinin yine anne rahmindeki embriyonun koruyucusu, üçüncüsünün bebeğin anne rahminden çıkışı (doğumu) için kuvvet verici, dördücünsünün ise yeni doğmuş bebeğe konuşma yetisi kazandıran olarak bilindiklerini söyleyerek bu güçlerden dolayı *Devikā* ya da *Caturbhaginī* olarak adlandırıldıklarını söylemiştir (2015, ss. 197-198). Tibetçede ve Sanskritçede "kız kardeş" için kullanılan terimlerin (*che, bhaginī*) anlamı açık değildir. Çünkü bu terimler kullanılırken bazen yakın bir

bayan akrabaya hatta eşe atıfta bulunulmuş olabilir (Simmer-Brown, 2002, s. 200). Ancak Etü. *siŋil* sözcüğünün "kız kardeş" anlamından hareketle (bk. ED 839a-b) dört kız kardeş olarak çevrilmesi gerektiği açıktır. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *bhaginī* MW744a "kız kardeş"; SWTF III.277; PTSD VI 119b "kız kardeş" açıklamaları verilmiştir. Çince versiyonda 四姊妹 *sì zǐmèi* karşılığındadır (Taishō No: 977 405b 9). Tibetçe versiyonda sring mo bzhi karşılığındadır (Porció, 2000, s. 15, satır 210).

270-271 [tatva] garuḍe "*Tattva Garuḍa*". Porció, Tibetçe versiyonda *nam mkha' lding yang dag pa* karşılığını vermiş ve Hotan-Saka versiyonlarındaki KhoT A 362, 64 *ttattrya* ve KhoT B 370, 83 *bhatva* biçimlerinden bahsetmiştir. Buna ek olarak Brahmī *ttattrya* ve *bhatva* biçimlerinin kolaylıkla birbirine karıştırılabileceğini ifade etmiştir. Tib. *yang dag pa*'nın Skt. karşılığının *tattva* olduğunu ve Uygurca versiyonda da *tatva* biçiminin geçtiğini belirterek kendisi de *tattva-garuḍa (?)* biçiminde okumuştur (2000, s. 111, dipnot 244). Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 300, 270) ise Porció'nun söylediklerine değinmiş ve bu biçime dair bir yorumun mümkün olmadığını belirtmiştir. Terminoloji sözlüğü SH 332'de 眞實 *zhēnshí* "*tattva*, gerçeklik; gerçek, doğru" tanımı verilmiştir. Çince versiyonda 飛空及眞實 *fēikōng jí zhēnshí* karşılığı bulunmakta olup "*Garuḍa*" ve "*Tattva*" olarak kullanılmıştır (Taishō No: 977 405b 4-5). Ayrıca EUyg. *köni* sözcüğünü de Çin. 眞實 *zhēnshí* karşılamaktadır (bk. Notlar 24-25). Çince versiyondaki bu karşılıklar sayesinde Porció'nun yaptığı yorum ve Skt. *tattva* önerisinin doğru olduğu ortaya çıkmakla birlikte, Çince ve Tibetçe versiyonlara dayanarak biz de *tatva* olarak okuduk.

273 maḍukare "Madhukara" << Skt. *Madhukara*. Beyaz renkli ve dört kola sahip olan Hint Tanrıları arasında zikredilmekle birlikte (Bhattacharyya, 1958, s. 379), papağanların çektiği bir savaş arabasına bindiği söylenilir (Jordan, 2004, s. 181a). Terminoloji sözlüklerinde MW 779c "bal yapıcı; arı" (?); MVY 7509 "bal yapan" açıklamaları verilmiştir. Tibetçe versiyonda *sbrang rtsir byed pa* karşılığındadır (Porció, 2000, s. 15, satır 212).

273 siḍi kıltaçı "siddhi yapan" (Skt. *siddhikara* Porció (2000, satır 212) ve Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 284, 273-275)). Sanskritçede "başarı" ya da "erişme" anlamlarına gelen bu sözcük, genellikle bir Tanrının sevgisini kazanma ya da mantraların okunması gibi Tantrik uygulamalar yoluyla elde edilen bir güçtür (Busswell ve Lopez, 2011, s.

817). Budizmde *siddhi* için sekiz klasik ayrım vardır: 1) tefekküre dalan kişi tarafından ihtiyaç duyulan herhangi bir zahirî biçimden başka bir biçime geçişi mümkün kılan *siddhi* 2) uzun ömrün *siddhi*si 3) ölümsüzlük veren özel bir içki yapan *siddhi* 4) hazineyi bulmada idrak ihsan eden *siddhi* 5) Tanrıların yaşadıkları yere girmeyi ve vakit geçirmeyi sağlayan *siddhi* 6) her şeyi altına dönüştürme imkânı veren *siddhi* 7) yeryüzünü altına çevirme imkânı veren *siddhi* 8) bütün dilekleri yerine getiren cintamaniyi elde etmeyi mümkün kılan *siddhi* (Baumann, 2005, ss. 145-146, dipnot 45). Diğer terminoloji sözlüklerinde, SH 237 成就 *chéngjiù* "*siddhi*, başarı, yerine getirme, tamamlama, bitirme, mükemmel olma"; SH 350 悉利 *xī lì* "*siddhi*, başarı, kusursuz başarı, mükemmellik, kanıt, doğruluk, nihai özgürlük, en büyük mutluluk, büyülü veya doğaüstü güçler; felaketleri ve şeytanları durdurmak için kullanılan doğaüstü güçler"; Skt. *siddhikara* MW 1216c "başarı ve iyi talih yapma/ üretme"; Skt. *siddhikarī* "büyücü kadın" açıklamaları da bulunmaktadır.

275 biraŋgi[riti] "Bhṛṅgiriṭi" << Skt. *Bhṛṅgiṭi*. *Maheśvara*'nın kadın ortaklarından birisidir ve sağ eli kalçasında, sol elinde ise tavuskuşundan yapılma bir yelpaze ile siyah renkte resmedilir (Skorupski, 1983, s. 62). *Bhṛṅgi* başlıca on Hint Tanrısından yedincisini simgeler (Bhattacharyya, 1958, s. 365). Terminoloji sözlüğü MW 763c'de Skt. *bhṛṅgi* "Śiva'nın müritlerinden birisi" (Ayrıca bk. MW 765c) anlamı verilmiştir. Tibetçe versiyonda *bhring gi ri ti* şeklinde verilmiştir Porció, 2000, s. 15, satır 21).

277 ögirtdü[rtäç]i "sevindiren". Müller (1911, s. 63) sözcüğü *ögiründä[či]* okumuş, buna karşılık ise Erdal bu sözcüğün Müller tarafından yanlış okunduğunu, *ögirtdürtäçi* şeklinde okunması gerektiğini belirtmiştir (1991, s. 781). Röhrborn ve Róna-Tas da sözcüğü aynı biçimde okumuşlar ve bu okumayla birlikte daha önce de gündeme gelen Skt. *Nandikeśvara* terimi üzerinde durmuşlardır. Bu terimin EUyg. *ögirtdürtäči* için bir yorumlayıcı çeviri olup olmadığını sorgulamışlar ancak kesin bir karara bağlayamamışlardır (Röhrborn ve Róna-Tas, 2005, s. 301, not 277). Tibetçe versiyonda da *Bhṛṅgiriṭi* teriminden sonra *Nandikeśvara*'nın gelmesi (Porció, 2000, s. 111, satır 213) de Röhrborn ve Róna-Tas'ın iddiası açısından dikkat çekicidir.

277 kar[i]*tik*[iyi] "Kārttikeya" << Skt. *Kārttikeya*. *Skanda*'nın başka bir formu olup (Jordan, 2004, s. 157) Hint geleneğine göre *Śiva*'nın oğullarından birisidir ve Budist kültürüne milattan sonra 1. yüzyılda dâhil olmuşlardır (Sørensen, 2011, s. 124). Ayrıca

daha önce de bahsedilen başlıca on Hint Tanrıçasının dördüncüsü olduğu düşünülmekte olup altı kollu ve kırmızı renkli olarak tasvir edilen (Bhattacharyya, 1958, s. 364) savaş Tanrısı olduğu da söylenmektedir (Esin, 2004, s. 84). Terminoloji sözlüğü MW 275c'de Skt. *kārttikeya* "Śiva ve Pārvatī'nin oğlu (*Gaṇa*lar ve şeytan topluluklarının karşıtı olan *Śiva*'nın ordusuna öncülük ettiğinden dolayı genellikle savaş Tanrısı olarak bilinir)" açıklaması yapılmıştır. Tibetçe versiyonda *tshogs kyi bdag po* karşılığındadır (Porció, 2000, s. 15, satır 213).

279-280 ayıg tiligçilär "kötü dilekçiler" (Skt. *ahita* (?) (Porció, 2000, s. 111, satır 213)). Röhrborn ve Róna-Tas bu sözcüğü *tilikçi-lär-niŋ* biçiminde okumuştur (2005, s. 268, 281). Erdal, "sadece -(X)gçI türevlerinin nesne alabildiği" konusunda br yorumu bulunmaktadır (1991, ss. 371-374). EUyg. *tilik* ve *tilikçi* biçimleri nesne alamazlar ancak burada "*ayıg tiligçi-lär-niŋ*" yapısında "*ayıg*" sözcüğü nesne konumunda olduğundan "*tilikçi*" değil "*tiligçi*" biçiminde bir okuma gerektirmektedir. Skt. *ahita* MW 125b "zarar, kayıp, kötülük"; SWTF I.219.

335 ayıg ögli köŋüllüglär "kötü düşünen gönüllüler". Porció, Skt. "*rudra-cittā*" demiş ve "fierce-minded (acımasız/hiddetli düşünceli)" şeklinde çevirmiştir (2000, s. 114, satır 258). Terminoloji sözlüklerinde, SH 446 魯達羅 *lǔ dá luó* "*Rudra*, korku veren, korkunç, dehşet verici, korkunç kötü, *Śiva* için bir ad, ayrıca 滂達羅; 嚕捺羅. Skt. *Rudra* MW 883b "ağlamaklı, uluyan, kükreyen, korkunç, dehşetli, dehşet verici, berbat" açıklamaları bulunmaktadır. Çince versiyonda 具暴惡心 *jù bào è xīn* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 5).

347 törçimiş "çıkmış /başlamış". EUyg. *törçi-* için Clauson (1972, s. 534a) "başlamak, başlatmak", Laut (1998, s. 211) "entstehen (çıkmak, doğmak, başlamak)" demiştir. Röhrborn ve Róna-Tas ise bu sözcüğü (2005, s. 285) "neden olmak" şeklinde çevirmiştir.

348-349 [bir] künlüg tünlüg "bir günlü geceli" (Skt. *ekāhika*). Terminoloji sözlüklerinde, BHSD 154b "günlük tekrar eden, günlük"; SWTF I.442 açıklamaları bulunmaktadır. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 364, 97 *ekāhekā*; KhoT B 373, 126 *èkāhikā*, Çince versiyonda ise 一日 *yī rì* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 12).

349 isimäklig käzig ig “ateşli tekrarlayan/ salgın hastalık”. Tibetçe versiyonda, Skt. *jvara* ~Tib. *rims* ~Mo. *kijig* (Porció, 2000, s. 114, dipnot 272) denklikleri verilmiştir. Clark, EUyg. *käzig* “döngü; ateş” sözcüğünün Moğolcada *kijig, kejig* “salgın, veba” şeklinde ödünçlendiğini söylemektedir (1980, s. 40). MED 475a’da “salgın, veba, bulaşıcı hastalık, enfeksiyon” denilmiştir. Biz çalışmamızda EUyg. *isimäklig käzig ig* yapısını “ateşli tekrarlayan/ salgın hastalık” şeklinde çevirdik. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *jvarā* MW 744a “ateş, vücut ısısı”; SWTF II.320 açıklamaları mevcuttur. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 364, 97 *jurā*; KhoT B 373, 126 *jvarā*, Çince versiyonda ise 疫病 *yìbìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 12).

350 iki künlüg tünlüg “iki günlü geceli” (Skt. *dvaitīyaka*). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *dvaitīyaka* MW 507b ve BHSD 275b “her iki gün tekrarlayan” açıklaması görülmektedir. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 364, 97-98 *dhuttīyakā*; KhoT B 373, 127 *dvatīyakā*, Çince versiyonda ise 二日 *èr rì* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 12).

351 üç künlüg tünlüg “üç günlü geceli” (Skt. *traitīyaka*). Terminoloji sözlüğü BHSD 259b’de Skt. *traitīyaka* için “her üç gün tekrarlayan (ateş)” açıklaması görülmektedir. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 364, 98 *ttrattīyakā*; KhoT B 373, 127 *tritīyakā*, Çince versiyonda ise 三日 *sān rì* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 13).

352-353 tört künlüg tünlüg “dört günlü geceli” (Skt. *cāturthaka*). Terminoloji sözlüğü MW 392b’de Skt. *cāturthaka* için “her 4. gün görülen, dört günde bir olan (ateş)” açıklaması verilmiştir. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 364, 98 *catturthakā*; KhoT B 373, 127 *cāturthikā*, Çince versiyonda ise 四日 *sì rì* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 13).

354-355 yel tözlüg ig “rüzgâr kaynaklı hastalık”. Benfey Skt. *vātika* için dört ayrı anlam vermiştir. Bunlar şu şekildedir: “1. Rüzgâr tarafından üretilen 2. Rüzgârlı 3. Romatizma ile ilgili 4. Hava ile ilgili bir salgının bozulmuş hâlinden kaynaklanan ateş ya da alevlenme / inflamasyon” (1866, s. 834b). Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *vātika* MW 935b “rüzgârlı, fırtınalı; rüzgâr hastalığından etkilenmiş, romatizma ile ilgili; PTSD VII 66a “vücudun rüzgar salgıları ile bağlatılı olan, dolaşım bozukluğuna sahip olma, iç organlarla ilgili problem, romatizma ile ilgili” açıklamaları verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, *vātika* (Hoernle, 1897, s. 223, 3); KhoT A 364, 98

vāttakā; KhoT B 373, 128 *vātikā*, Çince versiyonda ise 出者依風起病 *chūzhě yī fēngqǐ bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 14-15).

356 sanipat tözlüg ig "*saṃnipāta* kökenli hastalık". Budizmde ve Hint tıbbında "üç şeytan" olarak da bahsedilen "rüzgâr, safra ve balgam (three humour)" birçok hastalığın sebeplerindendir (Scharfe 1999, ss. 609-629). Terminoloji sözlüğü MW 1147a'da Skt. *Saṃnipāta* için "üç salgının karmaşık düzensizliği veya onların ürettiği hastalık; düşme, iniş; tamamen çöküş, ölüm, yıkım" açıklamaları verilmiştir. Çince versiyonda 依俱集起病 *yī jù jí qǐ bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 14).

358-359 yarım ätözi agrımaklıg ig "vücudun yarısındaki agrılı hastalık" (Skt. *ardhāvabheda*). Terminoloji sözlüğü olan MW, Skt. *ardhāvabheda* için MW 92c *ardhabheda*'ya yönlendirmiştir: MW 92b "hemiplegia/kısmi felç". Diğer versiyonlarda Hoernle (1897, s. 223, 4) *ardh-āvabhedakaṃ*; KhoT A 364, 99 *madhāvabedhāraucaka*; KhoT B 373, 129 *mandhāte dāraucam (?)* karşılıkları bulunmaktadır. Çince versiyonda ise 身分病 *shēnfèn bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 16).

359-360 tapsız bolm[ak]lıg ig "iştahsızlık hastalığı" (Skt. *arocaka*). Terminoloji sözlüğü MW 89a'da Skt. *arocaka* için "iştahsızlık ya da tiksinme " anlamı verilmiştir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 364, 99 *araucaka*; KhoT B 373, 129 *araucam*; *arōchakaṃ* (Hoernle, 1897, s. 223, 4), Çince versiyonda ise 不進飲食病 *bùjìn yǐnshí bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 16).

360 köz agrıg ig "göz ağrısı hastalığı" (Skt. *akṣa* "göz"). Terminoloji sözlüklerinden MW 3a'da Skt. *akṣa* için "göz" anlamı verilmiştir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, *makshi-rōgaṃ (?)* (Hoernle, 1897, s. 223, 4); KhoT A 364, 99 *m[ak]ṣa-rauga*; KhoT B 373, 129 *akṣaraugaṃ*; SHT IV 279, s2 *akṣi[ro]gaṃ*, Çince versiyonda ise 眼病 *yǎnbìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 16).

360-361 burun agrı[g] ig "burun agrısı hastalığı" (Skt. *nāsā* "burun"). Terminoloji sözlüklerinde, MW 538a ve PTSD IV 187a'da Skt. *nāsā* için "burun" açıklaması verilmiştir. Sanskrit versiyonlarında *nāsā-rōgaṃ* (Hoernle, 1897, s. 223, 4); SHT IV 279, s2 *nāsaro[ga](ṃ)*, Çince versiyonda ise 鼻病 *bí bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 16).

361 agız agrıg ig “ağız ağrısı hastalığı” (Skt. *mukha* “ağız”). Terminoloji sözlüklerinde SH 199 目佉 *mù qū* “*mukha*, ağız”; SH 82 口 *kǒu* “*mukha*, ağız, konuşma organı”; Skt. *mukha* MW 819c “ağız, yüz, surat”; PTSD VI 158a “ağız” açıklamaları görülmektedir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, *mukha-rōgaṃ* (Hoernle, 1897, s. 223, 4); KhoT B 373, 130 *mukharauga*, Çince versiyonda 口病 *kǒu bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 16).

361 boguz agrıg ig “boğaz ağrısı hastalığı” (Skt. *kaṇṭha* “boğaz”). Terminoloji sözlüklerinde, MW 245c “boğaz, boyun”; SWTF II.10; PTSD III 7a “boğaz” açıklamaları görülmektedir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında, *kaṇṭha-rōgaṃ* (Hoernle, 1897, s. 223, 4); KhoT A 364, 100 *kaṭha-rāga*; KhoT B 373, 130 *kaṭhṭharauga*, Çince versiyonda 項頸病 *xiàng jǐng bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 16-17).

362 yüräk agrıg ig “kalp ağrısı hastalığı” (Skt. *hṛdayaroga*). Terminoloji sözlüğü MW 1302c’de Skt. *hṛdayaroga* için “kalp hastalığı” anlamı verilmiştir. Sanskrit ve Hotan-Saka versiyonlarında *hṛidaya-rōgaṃ* (Hoernle, 1897, s. 223, 4); SHT IV 279, s3 *hṛdrogaṃ*, Çince versiyonda ise 心病 *xīnbìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 17).

362 öŋüç agrıg ig “gırtlak hastalığı” (Skt. *galagraha*). ED 172b’de *öŋüç* için genellikle “gırtlak, soluk borusu” anlamlarıyla birlikte “yemek borusu, yutak” ve en çok kullanılan “boğaz” anlamlarını verilmektedir. Terminoloji sözlüğü MW 351a’da Skt. *galagraha* için “boğma, daraltma; boğazın baskısı / sıkışması (bir tür hastalık)” açıklaması mevcuttur. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, KhoT A 364, 100 *gala-graha*; KhoT B 373, 130 *galaraugaṃ*; SHT IV 279, s3 *galagrahaṃ*, Çince versiyonda ise 咽喉病 *yānhóu bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 17).

362-363 kulg(a)k agrıg ig “kulak ağrısı hastalığı” (Skt. *karṇaśūla*). Terminoloji sözlüğü MW 257a’da Skt. *karṇaśūla* için “kulak ağrısı” anlamı verilmiştir. Hotan-Saka ve Sanskrit versiyonlarında, *karṇṇa-śūlaṃ* (Hoernle, 1897, s. 223, 4); KhoT A 364, 100 *karṇa-śūla*; KhoT B 373, 130 *karṇaśūlam*; SHT IV 279, s3 *karṇṇaśūla(ṃ)*, Çince versiyonda 耳病 *ěr bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 17).

363 yüräk agrımakıg "göğüs ağrıması". Tibetçe versiyonda Tib. *brang* olduğu belirtilerek Skt. karşılığının *vakṣa* ya da *uras* olabileceğini söylenmiştir. Bununla birlikte diğer versiyonlarda SHT IV 279, t1 *[ga]ṇḍaśulaṃ* ve *gaṇḍa-śulaṃ* (Hoernle, 1897, s. 223, 5) karşılıklarının da bulunduğu ancak "göğüs" değil "yanak" anlamına gelmesine rağmen paralel olarak göründüğü belirtilmiştir(Porció, 2000, s. 116, dipnot 302). Terminoloji sözlüğü MW 344a'da Skt. *gaṇḍa* için "yanak, şakağı da kapsayan yüzün bütün bir bölümü" açıklaması verilmiştir. Çince versiyonda 心熱惱病 *xīn rè nǎo bìng* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 17).

363 marım agrıg [ig] "eklem ağrısı hastalığı" (< Toch. A **marm* / Toc. B *marmanma* (çoğul) < Skt. *marman*). ED 772a'da sözcüğün hapax olduğu söylenilerek Skt. *marmā* sözcüğüne yönlendirilmiş ve "eklem veya vücudun dışardan görünen kısımları" denilmiştir. Maue (2009, s. 306) ve Laut (2010, s. 61) ise < Skt. *marman* diyerek "hayati organlar / vücut bölümleri" anlamlarını vermişlerdir. Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *marma* için MW 791b, Skt. *marman* sözcüğüne yönlendirir: "bir uzvun eklemi, herhangi bir ortak eklem"; SH 191 末摩 *mò mó* "*marman*, bir hayati parça, ölümlü yer". U 397-b sayfasında orijinalinde *marım agrıg* geçmektedir. Ancak aynı fragmandaki diğer sözcük gruplarında *kulg(a)k agrıg ig, öŋüç agrıg ig* gibi "hastalık (EUyg. *ig*)" türlerinden bahsedildiğinden U 397-b sayfasının sonrasındaki fragmanda EUyg. *marım agrıg* sözcük grubundan sonra "[igig]" geleceği açık bir biçimde görülmektedir. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 364, 100-101 *marma-śula*; KhoT B 373, 130 *marma-śula* karşılıkları verilmiştir. Tibetçe versiyonda 287. satırdaki *mtshan [a]bar[a] rdol ba dang* (Porció, 2000, s. 116) ve Çince versiyondaki 背節病 *bèijié bìng* (Taishō No: 977 406a 18) "eklem" sözcüğüne işaret ettiğinden çeviride bu anlam kullanılmıştır.

364 Skt. *yojana*. Bu sözcüğün bulunduğu fragman oldukça zarar görmüş olduğundan, sözcük Röhrborn ve Róna-Tas'ın da yapmış olduğu gibi (2005, s. 285, 352) Porció'nun çalışmasından tamamlanmıştır. Terminoloji sözlüklerinde, SH 197 由旬 由延; 俞旬 (ya da 揄旬) ; 踰繕那 (ya da 踰闍那 ya da 踰延那) *yóu xún*, *yóu yán*; *yú xún* (ya da *yú xún*); *yú shàn nà* (ya da *yú dū nà* ya da *yú yán nà*) "*yojana*, eskiden asker için bir kraliyet yürüyüşü olarak tarif edilmekle birlikte, 40, 30 ya da 16 *li*, 8 *krośas* 拘羅舍 ve bir boğa böğürtüsünün duyulabileceği mesafedir"; Skt. *yojana* MW 858a "uzaklık

ölçüsü, bazen 4 ya da 5 İngiliz miline eşit olarak kabul edilir"; SWTF IV.26; PTSD VII 17a "bir uzunluk ölçüsü" açıklamaları mevcuttur. Eksik fragmanda geçtiği varsayılan ve Porció'nun çalışmasından (2000) tamamlanılan bölümde *12* ve *500 yojana*[296] şeklinde iki ayrı kullanım bulunmaktadır. Phuoc, *12 yojana*nın *108 mil*e karşılık geldiğini belirtmiştir (2012, s. 313). Bunun yanında yine terminoloji sözlüğü SH 122'de 五百由旬 *wǔbǎi yóu xún* "Yorucu 500 *yojana* ve hazineler diyarına tehlikeli yolculuk: bk. *Lotus Sūtra*" açıklaması verilmiştir. Tibetçe versiyonda *dpag tshad* (Porció, 2000, s. 22, satır 324), Çince versiyonda ise 由旬 *yóuxún* karşılığındadır (Taishō No: 977 406a 21).

366 sim "sınır" <Toh. A/ B *sim < Skt. *sīmā*. Tantrik Budizmde, hastalıkları iyileştirmeye izinli kişilerin inzivaya çekildiklerinde kendileri için çektikleri sınırı tanımlamak için kullanılır (Buswell ve Lopez, 2013, s. 824a). Terminoloji sözlüğü MW 1218c'de Skt. *sīmā* için "sınır, sınır işareti". Porció burada *sīmabandha*dan[297] bahsedilmiş olabileceğini belirtir (2000, s. 122, dipnot 363).

367 kök kalık "gökyüzü". EUyg. *kök kalık* "gökyüzü" kavramını karşılamak için ayrı ayrı veya ikileme biçiminde kullanılmıştır. Bu ikileme Runik yazıtlarda ve ilk İslamî metinlerde görülmez ancak genellikle Budist Uygur dönemi metinlerinde ortaya çıkar (Ağca, 2015a, s. 216). Bunun yanında Esin, *kalık* sözcüğünün muhtemelen tapınılan Tanrının semavî köşkü olarak bilinen *harmīka* ile ilgili olarak hem "göğün zirvesi" hem de "köşk" anlamında kullanıldığını söylemiştir (1978, s. 113).

369 tıḍmak särgürmäk kıl- "alıkoyup durdurmak". Röhrborn ve Róna-Tas bu yapının Tibetçeden yapılan bir ödünçleme sentaks olabileceğini söylemiştir (2005, s. 302, not 358). ED 429a'daki *çerig* maddesinde "diğer asker ve orduların engellenmesini ve durmasını sağlamak" denilmiştir.

381-382 ulug arvışlar eligi "ulu büyüler hanı". Porció "büyük / ulu büyüler kraliçesi" şeklinde çevirmiş ve Skt. *vidyā-rajñi* demiştir (2000, satır 2). Skt. *vidyā-rajñi* terimi ise terminoloji sözlükleri olan BHSD, MW, SWTF ve PTSD'de tek başına tanıklanamamıştır. Sadece BHSD *vidyārāja* maddesinde Skt. *vidyārājñī* 'ye

[296] Ayrıca bk. Taishō No. 977 406a 20-21 "以此十二由旬内出者起屍者空行母者 *yǐ cǐ shí'èr yóuxún nèi chū zhě qǐ shī zhě kōng xíng mǔ zhě*".
[297] bk. (Boord, 1993, s. 132, not 477).

yönlendirmiş ve "büyülerin hükümdarı ya da efendisi, bir tür insanüstü varlık" demiştir. Röhrborn ve Róna-Tas ise "Mantra Hükümdarı (Mantra-König)" karşılığını vermiştir (2005, s. 285, 371-372). Bu terim *Sitātapatrādhāraṇī* için kullanılan bir sıfattır.

382 toz "kayın kabuğu". ETü. *toz* için 571a'da "ağaç kabuğu" denilmiş ve yazı yazılan yaprak, kağıt için kullanıldığını örneklerle belirtilmiştir. Ayrıca Stachowski, "Tel. *toskoj* (ağaç kabuğundan yapılan maske" < AnaTü. **tōz* (ağaç kabuğu)" demiştir (1995, s. 89). Tibeetçe versiyonda *gro ga* (Porció, 2000, s. 23, satır 340) karşılığı verilmiş ve kayın ağacından yapılan ve üzerine yazı yazmak için kullanılan ince bir kabuk olduğu belirtilmiştir (Porció, 2000, s. 123, dipnot 372). Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 366, 127 *buvyu-pattrai*; KhoT B 375, 160 *bhujapatre*, Çince versiyonda ise 樺皮 *huàpí* karşılığındadır (Taishō No: 977 406b 6).

382 kägdä "kâğıt". ED 710a-b'de *kägdä* için "kâğıt" denilmiş ve Fa. *kâğıt* sözcüğü ile kökteş olup "Soğdca (?)" olabileceği belirtilmiştir. Gharib ise *k'gd'* için "kâğıt" demiştir (1995, 185b).[298] Çince versiyonda 樹皮 *shùpí* karşılığındadır (Taishō No: 977 406b 7).

383 böz "bez, pamuklu kumaş". ED 389a'da *böz* için "pamuklu kumaş" denilmiştir. Tibetçe versiyonda, Tib. *rös* olduğu söylenilmekle birlikte, Mo. *bös*, EUyg. *böz* ve Skt. *vastra* karşılıkları da verilmiştir (Porció, 2000, s. 123, dipnot 373). *Böz* sözcüğünün etimolojisi üzerine söylenenler, Raschmann tarafından bir araya getirilmiş ve çeşitli yorumlarda bulunulmuştur (1995, ss. 20-25). Terminoloji sözlüklerinde, SH 449 縛薩怛羅 *fù sà dá luó* "*vastra*, kumaş, giysi"; Skt. *vastra* MW 932a "kumaş, giysi, örtü; tarçın ağacının bir yaprağı" açıklamaları bulunmaktadır. Hotan-Saka versiyonlarında KhoT A 366, 127 "*vastre*"; KhoT B 375, 160 *vastre* karşılığındadır.

383 pra "bayrak". Röhrborn ve Róna-Tas bu sözcük için "tapınak flaması (Tempelfahne)" demiş ancak kökeni hakkında bir açıklama yapılmamış ve bir not oluşturulmamıştır (2005, s. 285, 372-373). Gharib, Soğd. *pr'(ʾ)* için "bayrak" demiş ve Skt. *patāka* karşılığını vermiştir (1985, 278b). Beer, Skt. *patāka* için Beer'in çalışmasında "ipek saçaklı bayrak" denilmiş ve Tib. *ba dan* karşılığını verilmiştir

[298] Diğer kullanımları için bk. Maitr-Hami (Geng ve Klimkeit ve Laut, 1988, ss. 337, satır 25 ve 29; 338, satır 11).

(1999, s. 181). Terminoloji sözlüklerinde, SH 465 旛 *fān* "*patāka*, bayrak, ince uzun bayrak"; Skt. *patāka* MW 581a "bayrak ya da sancak" açıklamaları bulunmaktadır. Eski Uygur dönemi eserlerinden BT XXIII D 009'da *tört yıŋaktın t(ä)ŋridäm pra sankaylar asmış...* (dört tarafa ilahi bayraklar asmış...) kullanımı görülmekte olup "bayrak" şeklinde çevrilmiştir. Diğer örnekler ise Kaya (1994, s. 270, 487-12; s. 284, 525-5) ve Geng ve Klimkeit ve Laut'un (1988, s. 334, satır 25) çalışmalarında tanıklanmış olup, Kaya'nın çalışmasının sözlük bölümünde sözcük için bir karşılık verilmemiş, Geng, Klimkeit ve Laut ise "bayrak (banner)" demişlerdir. Shaw (2006, s. 288) tarafından belirtildiği üzere, şehir kapısına, çatıya ya da çitlere asılan ve üzerine *dhāraṇī* yazıldığında rüzgâr vasıtasıyla orada yaşayan herkesi koruması için bayrak ya da sancak olarak kullanılan eşyayı karşılayan sözcük olduğunu düşünmekteyiz.

398 kolţi nayut "koṭi-nayuta" << Skt. *koṭi-nayuta* (*koṭi* Toh. B). Terminoloji sözlüklerinde, SH 261 拘利 *jū lì* "*koṭī*, bir milyon, 億 100000; ya da 100 *lakṣa*, yani on milyon. Ayrıca 俱利 ya da 俱胝"; SH322 俱胝 *jù zhī* "*koṭī*, 俱致; 拘致; on milyon; 100000; 1000000; ya da 10000000"; SH 247 那由他 *nà yóu tā* "*nayuta*, 那庾多 (ya da 那由多); 那術 (ya da 那) bir sayı, 100,000, ya da bir milyon; ya da on milyon" açıklamaları verilmiştir. Skt. *koṭī* ve *nayuta* terimleri bu metinde ikisi birlikte "sonsuz" anlamında kullanılmışlardır. Terminoloji sözlüklerinde Skt. *nayuta* MW 523b "sayısız, sonsuz"; BHSD 291a; SWTF III.9 açıklamaları bulunmaktadır. Çince versiyonda 俱胝 *jù zhī* karşılığındadır (Taishō No: 977 406b 12).

400 kümäk küzätmäk kıl- "yardım etmek". Laut (1998, s. 205) *kümek* (*kömek*) için "yardım etmek" karşılığını belirtmiştir. Çince versiyonda 救護 *jiù hù* karşılığındadır (Taishō No: 977 406b 13).

401-402 yumışçı tapıgçılar "haberci ve hizmetçiler". ED 939b'de *yumuşçı tapıgçılar* için "haberciler ve hizmetçiler" denilmiştir. Tibetçe versiyonda da Tib. *pho nya mo* ve *mngag gzhug* karşılığı verilerek "haberciler ve hizmetçiler" şeklinde çevrilmiştir (Porció, 2000, s. 125, satır 350). Buna karşın Röhrborn- ve Róna-Tas sadece "hizmetçiler" demiştir (2005, s. 285, 392-393).

402 küyü küzädü tutmak "korumak". EUyg. *küyü küzädü tut-* yapısı için Ağca, *kü-* ve *küzed-* iştikaklı eylemlerinden oluştuğunu, bu durumun da Türk dilinde bir *kü-* fiilinin

bulunduğuna işaret etmekle birlikte "korumak, muhafaza etmek; takip etmek" anlamlarında kullanıldığını söylemiştir (2015b, s. 22).[299] Çince versiyonda 覆護 *fù hù* karşılığındadır (Taishō No: 977 406b 13).

404 näŋ kaçan "hiçbir zaman". EUyg. *näŋ kaçan ärsär* yapısı Tonyukuk 21'de "*kaçan neŋ erser ölürtäçi (ne zaman olsa öldürecekler)*" biçiminde kullanılmıştır (Tekin 1994, s. 11, 21). Çince versiyonda 世世[300] *shìshì* karşılığındadır (Taishō No: 977 406b 14-15).

410 gaŋgavalok "< Toh. B *Gaṅgavāluk* < Skt. *Gaṅgā-vālukā*. Sözcük terminoloji sözlükleri olan MW, BHSD, PTSD'de tanıklanamamıştır. Adams tarafından yapılan çalışmada "Ganj kumu gibi [sonsuzluğu ölçme] denilmiştir (2013, s. 264). Sözcük *Gaṅgā* ve *vālukā* şeklinde ikiye bölünerek terminoloji sözlüklerine bakıldığında, SH 302 恒河 *héng hé* (恒水; 恒伽 (競伽, 殑伽, ya da 強伽)) "*Gaṅgā*, öküz ağzı, aslan ağzı, altın filin ağzı diye adlandırılan bir deliğin içinden geçen, sonra da gölün etrafında dolaşıp güneydoğudaki bir okyanusa dökülen Ganj Nehri"; SH 302 恒伽沙 *héng jiā shā* "yaygın bir biçimde 恒沙 *gaṅgā-nadī-vālukā*; Ganj'ın kumları; ölçülemeyen"; Skt. *gaṅgā* MW 341c "süratli giden", Ganj Nehri; Skt. *vālukā* MW 946c "kum, çakıl" açıklamaları görlmektedir. Tibetçe versiyonda "Ganj nehrindeki sayısız ve ölçülemez kum tanesi" biçiminde çevirmiştir (Porció, s. 125, 2000, satır 357). Röhrborn ve Róna Tas, Skt. *Gaṅgāvaluka* şeklinde aktarmışlardır (2005, s. 285, 401-403). Çince versiyonda 覆恆河沙數護 *fù hénghéshāshù hù* karşılığındadır (Taishō No: 977 406b 16-17).

428-429 sukavati atl(ı)g artokrak mäŋilig yertinçü uguşı "*Sukhāvatī* adlı çok huzurlu yeryüzü yerinde". Terminoloji sözlüklerinde, Skt. *lokadhātu* MW 906b "dünyadaki bir bölge ya da dünyanın bir bölümü"; BHSD 464a "dünya bölgesi, dünya sistemi"; SWTF IV.63 anlamları verilmiştir. *Sukhāvatī*'den bahsedilen Uygur metinlerinde *artokrak meŋilig yertinçü* (Temir vd. 1984, s. 20, satır 43-44); *artuqraq mängilig sukavati atl(ı)g yirtünçü* (Zieme vd. 1986, s. 329, Satır 135-136); Müller (1911, s. 44, 26-27 ve s. 44, 60-61)'de *sukavati atl(ı)g yirtünçü uguşınta tugmakı bolur*; ETŞ

[299] Diğer örnekler için bk. Kaya, 1994, s. 103, 91/7; s. 126, 148/1.
[300] 世世 *shì shì* "çağdan çağa, nesilden nesile".

No:13,50'de *sukavaḍi uluşta togalım* kullanımları görülmektedir. Ayrıca Tibetçe versiyonda, "Ve onlar öldükten sonra, dünyevî âlemin (lokadhātu) saadet cennetinde (*Sukhāvatī*) yeniden doğacaklardır (And after they have died they will be reborn in the Heaven of Bliss (*Sukhāvatī*) of the mundane realms (*lokadhātu*))" çevirisi verilmiştir (Porció, 2000, s. 126, satır 363). Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 367, 141-142 *lauka-dhāttu*; KhoT B 375, 177 "*lokadhāttu*", Çince versiyonda ise 極樂世界 *jílèshìjiè* karşılığındadır (Taishō No: 977 406b 25-26).

430 az övkäg "hırs ve öfke". Ölmez *az* sözcüğünün kökeni için Orta Farsça demiş ve *''z/ āz* "hırs, tamah, açgözlülük" anlamlarını vermiştir (1991, s. 85b). Bu etimoloji haricinde *az övkäg* ikilemesi için bk.: Erdal, 2004, s. 425; Abhi-Sho 881 *az övkä biligsiz-ig tep*; AY 628/ 3 *üdlärtä kolularta az övkä biligsiz biligdä ulatı nızvanılarka*; BT I: C 217 *yirtinçülükkä tayanıp tarkarguluk ol azıg övkäg*.

438 v(i)har-ta säŋräm-tä "vihārada, saṃghārāmada" *v(i)har* < Soğd. *βrx'r* / Toh. A *wyār*[301] < Skt. *vihāra*; Soğd. *snkr'm* / *säŋräm* < Toh. A/B *sańkrām* < Skt. *saṃghārāma*. Her iki terim de manastır anlamında kullanılmıştır. Skt. *vihāra*, özellikle bir Budist manastırı olan "ikamet yeri" karşılığındadır. Başlangıçta keşişler ve rahibeler kırsal bölgelerde dolaşırken yalnızca yağışlı mevsimlerde yerleştiklerinden, yağmur mevsiminin geri çekilişine kadar bireysel sığınak yeri olarak belirlenmişlerdir. Sonrasında ise keşişler için kalıcı ikamet yerlerinin kurulmasıyla birlikte bütün manastırı belirtmek için kullanılmaya başlamıştır (Prebish ve Keown, 2005, s. 71). Terminoloji sözlüklerinde, SH 212 寺 *sì "vihāra*, 毘訶羅 (*pí hē luó*) ya da 鼻訶羅 (*bí hē luó*); *saṅghārāma* 僧伽藍 (*sēng qié lán*), Budistler tarafından manastır olarak kabul edilen resmî bir salon, bir tapınak. Başka birçok isim verilebilir: 淨住; 法同舍; 出世舍; 精舍; 清淨園; 金剛剎; 寂滅道場; 遠離處; 親近處. Bir *vihāra*, kırmızı sandal ağacından, 32 odalı, 8 *tāla* ağacı yüksekliğinde, bahçeli, park ve banyo için su deposunu içerecek şekilde inşa edilmelidir. Peripatetik meditasyon için gezinti yerlerine sahip olmakla birlikte, bedenin rahatlığını sağlayacak her türlü konfor ve ilaçlar, döşekler, karyolalar, yiyecekler ve kıyafetlerle donatılmış şekilde olmalıdır" (Ayrıca bk. SH 397 ve SH 390); Skt. *vihāra* MW 1003c "bir manastır ya da tapınak (aslında keşişlerin buluştuğu ve yürüdüğü bir salon, daha sonra bu salonlar tapınak

[301] Ayrıca bk. Toh. A *wyār- sańkrām*

olarak kullanılmıştır)"; BHSD 505a "keşişlerin ikamet yeri"; PTSD VIII 101a "Budist dilenciler için bir barınak, ormandaki (*araññа*) bir ikametgâh" açıklamaları bulunmaktadır. Skt. *saṃghārāma* terimine Eitel'in sözlüğü hariç diğerlerinde tek başına rastlanılmamıştır: Eitel 143a Skt. *saṃghārāma* "manastır kurumunun parkı (yeşil alanı); manastır veya rahibe manastırı". Diğer kullanımları için bk. BT XXIII F 011; BT XXVIII D 220.

438 aranyada[nta] "*araṇyātana*da" << Skt. *araṇyātana*. UW 176a'da *aranyadan* maddesinde "Skt. *āranya-* ve ormanda bulunan" denilmiştir. Terminoloji sözlüklerinde, SH 278 空閑處 "*araṇya* 阿蘭若'nın bir çevirisi, yani orman. İnsan yerleşim alanından 300 ila 600 adım adım ötede, keşişlerin dinî ugulamaları için uygun inziva yeri"; SH 291 阿蘭若 *ā lán rě* "*āraṇya, araṇya*dan, "orman"; Skt. *araṇya* MW 86c "yabancı ya da uzak yer; vahşi doğa, çöl, orman"; BHSD 65a "orman hayatı" açıklamaları bulunmaktadır. Hotan-Saka versiyonlarında, KhoT A 376, 182 *araṇyāyatane*; KhoT B 366, 145-146 *araṇyāyattane* karşılığındadır.

441 kügürmäk "takdim etmek". Müller "yaymak, genişletmek (ausbreiten)" demiştir (1911, s. 73). Röhrborn ve Róna-Tas ise bu anlamın Etü. *keŋür-* sözcüğüne karşılık geldiğini belirtmişlerdir. Ancak hece sonundaki *–r* sesinin düşmesi ve bir gerileyici benzeşme ile *kirgür-* "getirmek" sözcüğünden gelmiş olabileceğini ve buna ek olarak bu duruma uyan bir başka kanıtın da U III 65,2 'deki *kigür-* olduğunu söylemişlerdir (2005, s. 303, not 418). ED 713a'da bu sözcük için anlamın açık olmadığı çünkü *kigür-* sözcüğünün de anlamının tüm metinlerde aynı anlama geldiği ve bu yüzden bu sözcüğün okunuşu konusunda çeşitli yanlış okumalar yapılmış olabileceği vurgulanmıştır. Çeşitli metinlere yaptığı atıflarla "getirmek" ve "kabul etmek; içeri almak" anlamlarını vermiştir. Erdal, *kigür-* sözcüğünün "takdim etmek, getirmek" anlamıyla *kir-* "girmek" eyleminin ettirgen biçimi olduğunu söylemiştir (1991, s. 750). Bunun yanında başka bir çalışmasında *kügür-* biçiminin *kigür-*'den geldiğini belirtmiş ve burada da "sunmak, takdim etmek" demiştir (2004, s. 87). Çince versiyonda 供養 karşılığındadır (Taishō No: 977 406c 3).

441 antak(ı)ya ok "hemencecik". UW 155a-156b'de "hemen, derhal" anlamı verilmiştir. Erdal, *Diminutives and Caritatives: proper name formations* başlığı altında bulunan *+kıña* maddesinde değerlendirdiği bu sözcük için "hemen / oracıkta" demiştir (2004,

ss. 54-55). Diğer ayrıntılı açıklama için bk. Erdal, 1991, s. 55. Çince versiyonda 速 *sù* karşılığındadır (Taishō No: 977 406c 3).

445 anante "ananta" << Skt. *ananta*. Koyu mavi renkle temsil edilen bu *Nāga* kralı (Boord 1993, s. 66), sonsuzluğun sembolüdür ve *Śeṣa* adı altında dünyayı taşır (Lurker, 2005, s. 131). Hint Tanrılarından *Viṣṇu*'nun da *Ananta* adıyla çağrıldığı da görülmektedir (Leeming, 2001, s. 14). Bunlarla birlikte Esin ise çift başlı ejder kavramının ikonografik örneklerinin görüldüğü Uygur döneminde, sonsuz zamanın simgesi olarak öküz başlı sürüngen olan *Ananta Śeṣa'*nın bazı özelliklerinin Uygur çift başlı ejderinin özellikleriyle uyuştuğunu söylemektedir. Buna göre bu canavar bazı gök cisimlerini yutarak güneş ve ay tutulmalarına neden olmaktaydı (2004, s. 156). Terminoloji sözlüklerinde, SH 382 無邊 *wúbiān* "*ananta*, sonsuz, sınırsız, limitsiz, mutlak, örneğin uzay gibi"; MW 25a "sonsuz, sınırsız endless, hudutsuz; yılan Tanrı" açıklamaları mevcuttur. Çince versiyonda *Nāga* kralları EUyg. *anante, şaŋkapale, mahakarşne* ya da *nanḍe upananḍe'de* olduğu gibi tek tek belirtilmemiştir. Bunun yerine 龍王 *lóngwáng* (Taishō No: 977 406c 26) şeklinde ejderha yani Nāga kralları (EUyg. *luu hanı*) için genel bir kullanım mevcuttur.

445 şaŋkapale "Śaṅkhapāla" << Skt. *Śaṅkhapāla*. Terminoloji sözlüğü MW 1047c'de Skt. *Śaṅkhapāla* için "bir tür yılan; bir yılan-şeytan" tanımı verilmiştir. Nagā kralları arasında adı zikredilir (Beer, 1999, s. 71).

446 [m(a)ha]karşne "*Mahākṛṣṇa*" << Skt. *Mahākṛṣṇa*. Terminoloji sözlüğü MW 795b'de Skt. *Mahākṛṣṇa* için "çok siyah; bir ejderha türü" açıklaması verilmiştir.

446 [nan]ḍe upananḍe "< Toh. A/ B *Nānde*, Toh. A/B *Upanande* < Skt. *Nanda* ve *Upananda*". *Nagā* kralları ya da *Nagārāja*ları oldukları söylenmektedir (Beer, 1999, s. 70 ve Eitel, 1934, s. 105b ve 187b). Zieme, Eski Uygurca bir metindeki *Nanda* ve *Upanandal*ar için ayrıntılı bilgiler verdiği bir çalışmasında, Eski Uygurca metinlerde *Nanda* ve *Upananda* için üç farklı yazım olduğunu söylemektedir. Bunlar: 1. Toharca *nande-upanande* ya da *nante-upanante*; 2. sona eklenenden bir *–w* sesi ile; 3. doğru biçim olan *nanda-upananda* (Zieme, 2015, ss. 1-8). Terminoloji sözlüklerinde, SH 475 難陀跋難陀 *nán tuó bá nán tuó* "*Nanda* ve *Upananda*, *Magadha'yı* koruyan iki Nagā kralı"; SH 330 烏波難陀 *wū bō nán tuó* "*Upananda*, (ya da 塢波難陀), *Śākyamuni'nin*

bir öğrencisi; *Garbhadhātu'*daki sekiz *Nagā* kralından birisi" açıklamaları bulunmaktadır (Ayrıca bk. SH 392 ve 456).

465 burhan yaratıgı "Skt. *Buddhayoga*". Porció (2000, s. 128, satır 373) ve Röhrborn ve Róna-Tas (2005, s. 287, not 433) *Buddhayoga* demiştir. Bailey'in yayımlamış olduğu Hotan-Saka versiyonu de bu görüşleri destekler niteliktedir: Hota-Saka versiyonunda KhoT B 376, 193-194 *bhagavatau yauga-karaṇīyaṃ* karşılığındadır. Terminoloji sözlüklerinde Skt. *yoga* BHSD 448a "bağ, bağlama, bağlantı"; SWTF IV.23; PTSD VII 16a "bağ, ilişki" açıklaması verilmiştir.

485 anaz umugsuz "umutsuz$_2$, zavallı$_2$". *Anaz* sözcüğünün Sanskritçe olduğu yönünde açıklamalar mevcuttur. Zieme *anaz umugsuz* ikilemesi için "umutsuz" demiş ve Skt. *anāśa*'ya yönlendirmiştir (1975, s. 169, dipnot 9). Skt. *anāśa* için MW 29a'da "umutsuz, zavallı çaresiz" anlamı verilmiştir. Bununla birlikte UW 131b'de Zieme'nin de açıklamasına değinilerek Skt. *anātha*'dan geldiği belirtilmiştir. Skt. *anātha* için MW 27c'de "öğreteni ya da koruyucusu olmayan; sahipsiz; yetim; çaresiz, zavallı" ve SH 293'te 阿那他 *ā nà tā* "*anātha*, sahipsiz" anlamları verilmiştir. Kökeni konusunda kesin bir yorum yapılamamaktadır.

490 *ayançaŋ* "huşu, saygıyla karışık korku". Etü. *ayançaŋ* için Erdal, "huşu, saygılı" demiş ve UW'deki kullanımına değinerek çeşitli örnekler vermiştir (1991, s. 160). UW 297b-298a'da ise "huşu, saygıyla karışık korku (Ehrfucht)" açıklaması verilmiştir.

491 küün "nüsha, kitap tomarı". (EUyg. *küün* < Çin. 卷 *juǎn*). Çinceden alıntılanan sözcüklerden birisidir (Ölmez, 1996, s. 145). Bu sözcük "kısım, bölüm, kopya, nüsha, örnek, kitap tomarı" ve özellikle eski metinler için "fasikül" gibi çeşitli anlamlarda kullanılmıştır. BT XIII 156, not 40.14'te Zieme, Çince anlamının "bir top kâğıt; kitap; yazı ya belge" olarak verildiğini ve bu anlamların da "nüsha kopya" olarak düşünülebileceğini belirtir (Ayrıca bk. Notlar 491 *yaktur*-).

491 yaktur- "yazdırmak, bastırmak". Etü. *yaktur*- için ED 900a "tutuşturmak; dokundurmak" gibi anlamlar vermiştir. Bunun yanında Oda, *miŋ kün tükäl yakturup* için "binlerce mumu tamamen yaktırıp" çevirisini vermektedir (1980, s. 187). BT XXIII G 340'ta *miŋ kün tükäl yakturup* için "bin nüshayı/fragmanı mükemmel bir şekilde yazdırıp"; BT XXXVI A357 *ayayu yüz on küün yakturup* "saygıyla 110 nüsha yazdırıp"; BT XXVIII D173 *üç yegirminç küündä* için "on üçüncü bölümde" ve BT

XIII 51, 25 *ayayu yüz küün nom yakturdum* "saygıyla yüz nüsha yazdırdım" örnekleri görülmektedir (Diğer örnekler için bk. BT XIII 20, 66; 40. 14; 48. 6; 49.27; 49. 37). Eski Uygurlarda, el yazısı yanında blok baskı tekniği de mevcut olduğundan hem yazdırmak hem de bastırmak anlamlarının ikisini de sağlayacağı düşünülmektedir. Bu ifadenin genellikle kolofonlarda kullanıldığını da belirtmek gerekir.

495 huŋ tayzi < Çin. 皇太子 *huáng tàizǐ* "veliaht prens" (ayrıca bk. Zieme, 1992, s. 79).

495 altun urug "altın soy, imparatorluk soyundan gelen". UW 114b'de *altun urug* için "kaiserlichen Nachkommen (imparatorun soyundan gelenler)" denilmiş ve böylece metaforik bir anlam verilmiştir. Çeviride de bu anlam esas alınmıştır.

502 bod köṭürmäçä "beden taşıyan / taşıyıcı" Zieme, Erdal'ın çalışmasında *but kötürmä tınlıg* için geçen "yürüyen varlık; bacaklarının yukarı kaldırdığı varlık" (2004, s. 359) anlamlarına atıfta bulunarak *bod kötürmäçä tınl(ı)g oglanıŋa bulturayın äŋ tüpintä* şeklindeki benzer yapıda *bod* için BT XXIII'te çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Zieme, belgelerin çoğunluğunun *-d* ile yazıldığını ancak genellikle Yuan dönemine ait oldukları için *but* ya da *bod* yazılması hususunda kesin bir karara varmanın mümkün olmadığını belirtmiştir (2005, ss. 148-149).

DİZİN

abita < Çin. 阿弥陀 *Amituo* < Skt. *Amitābha* “Bir Buda adı”

a. burhan 61 bk. Notlar 61-62

aç “aç, açlık”

a. kız “açlık, kıtlık” 185, 496 bk. Notlar 185

açari < Toh. B *aśari* < Skt. *ācārya*

a. 490

açıl- “açılmak”

a. -mış utpal lenhua közlüg 104 bk. Notlar 104-105
uz a. -mış çäçäklig şal sögütlär hanı burhan 77 bk. Notlar 77-78

ada “tehlike, felaket”

a. 388
a. tuda 195, 434, 443 “tehlike$_2$, felaket$_2$” bk. Notlar 195
üç türlüg yavız a. +lar 497
a. +larıg 5, 128, 348
a. +larıntın 215
a. +larta 466, 488
a. +sı 389
a. +sınıŋ 442

adasız “tehlikesiz”

a. tudasızın 496

adın “başka, diğer, yabancı”

a. 447
a. +ka utsukmaksız 132, 140
a. +lar 435
a. +larka 5
a. +larnıŋ 116, 184, 365, 368, 444

agır “ağır, derin, saygı”

a. ayag 440

agız “ağız”

a. agrıg igig bk. Notlar 361
a. +ın nomlayu yarlıkamış 487

agrıg “ağrı, hastalık”

agız a. igig 361 bk. Notlar 361
baş a. igig 358
boguz a. igig 361 bk. Notlar 361
burun a. igig 360 bk. Notlar 360-361
köz a. igig 360 bk. Notlar 360
kulgak a. igig 363 bk. Notlar 362-363
marım a. 363 bk. Notlar 363
öŋüç a. igig 362 bk. Notlar 362
yüräk a. igig 362 bk. Notlar 362
a. +larıg 357

agrımak “ağrı, sancı”

yüräk a. +ıg 363 bk. Notlar 363

agrımaklıg “ağrılı”

yarım ätözi a. igig 359 bk. Notlar 358-359

agu “zehir”

a. 128, 386
a. korkınçıntın 182 bk. Notlar 182

akıg “akıntı”

a. aşlıglar 226, 328 bk. Notlar 226

akşobi << Skt. *Akṣobhya* “bir Buda adı”

a. burhan 64 bk. Notlar 64

alambana ~ **alambane** << Skt. *Ālambhana* “bir tür şeytan”

a. tutdaçıları 345
a. tutmaktın 212 bk. Notlar 212

alasız “eksiksiz, tam”

a. bir täg 498

alınlıg “alınlı”

tügmiş a. 138 bk. Notlar 137-138

alka- “övmek, methetmek, şükretmek”

a. -ḍılar 471

alkış “dua, hayır dua”

ş(a)p a. 28, 29 bk. Notlar 28

alku “bütün, her, hep, hepsi”

a. 2, 3, 5, 31, 106, 109, 113, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 125, 126, 127, 129, 158, 161, 177, 180, 195, 215, 232, 279, 282, 313, 347, 356, 366, 379, 389, 393, 393, 415, 430, 433, 436, 442, 466, 467, 468, 471, 484, 488, 493, 499, 500
a. kamag 493
a. türlüg 116, 127, 436

alp “güçlü, cesur”

a. yarp süülüg bilik salık eligi hanı 56 bk. Notlar 56-57

altun “altın” 143, 152, 487, 495

a. urugları 495
a. v(a)çirlıg yaruk közlüg 152
şopag a. psaklıg 148 bk. Notlar 148-149

amanuži ~ amaniži << Skt. *Amanuṣya* “insan olmayan; bir tür şeytan”

a. ärsärlär 317
a. tutdaçıları 339
a. tutmaktın 203 bk. Notlar 203
a. +larka 393

amırtgur- “dindirmek, sakinleştirmek; ortadan kaldırmak, uzaklaştırmak”

a. -daçı ärür 114

amogasiḍe << Skt. *Amoghasiddhi*

a. burhan 74 bk. Notlar 74

amra- “sevmek”

a. -guluk bolgay 394, 403

amrıl- “sakinleşmek, rahatlamak, durulmak, sükûn bulmak”

a. -gaylar 445
a. -ıp 497
a. -makı bol- 442
a. -mış 142, 143, 156 bk. Notlar 142

amtıkıya “hemen, hemencecik”

a. ok 497

anagam < Toh. B *Anāgāme* < Skt. *Anāgāmin* “bir daha geri dönmeyen, öldükten sonra bir daha doğmayan”

a. +larka 23 bk. Notlar 23

ana “anne”

a. +lar kuvragı “analar topluluğu” 40, 159 bk. Notlar 40
a. +lar kuvragınıŋ 247

anantaşiri << Skt. *Ānandaśrī* “bir kişi adı”

kamala a. 502

anante < Soğd. *’’n’nt* / Toh. A *Ānant*, Toh. B *Ānande* < Skt. *Ananta* “bir *Nāga* kralı” bk. Notlar 445

anaz << Skt. *anātha* “zavallı, umutsuz”

a. umugsuzlarnıŋ “umutsuz$_2$, zavallı$_2$” 485 bk. Notlar 485

ançulayu “şu şekilde, öylece, böylece, öyle”

a. 7, bk. Notlar 7
a. kälmiş “öylece gelmiş” Skt. *tathāgata* 58, 60, 65, 69, 73, 76, 79, 83, 86, 87, 89, 91, 94, 97, 100, 103, 151
a. kälmiş uguşlugka 42 bk. Notlar 42
a. kälmişlär 177
a. kälmişlärniŋ 110, 379, 415, 471
a. ok “böylece, böylelikle” 494

antak(ı)ya “hemencecik, hemen”

a. ok 441 bk. Notlar 441

apasmar < Toh. B *Apasmār* < Skt. *Apasmāra* “bir tür şeytan”

a. tutmaktın 207 bk. Notlar 207

ara “ara, arasında, içinde”

a. +sınta 39

aralık “aralık, açıklık, mesafe”

a. ärsär 364

aranyadan << Skt. *araṇyātana* “orman; inziva yeri”

a. +ta ärsär 438 bk. Notlar 438

arhant << Skt. *Arhat* “aziz, ermiş”

a. +larka 20 bk. Notlar 20

arıg “temiz, pak”

arış a. 492

arıgsız “pislik, kirli, temiz olmayan”

a. aşlıglar 229, 331 bk. Notlar 229-230

arış “temiz, pak”

a. arıg 492

arka “topluluk; hepsi, bütün”

a. kamag 497

arkış “haberci, ulak”

ärklig han a. +ınıŋ 259 bk. Notlar 258-259

artamış “bozulmuş, ahlaksız”

a. köŋüllüglär 332

artaṭ- “mağlup etmek, yok etmek, bozmak”

säkiz ulug garhlarıg a. 124
butelarıg a. -taçı 121

artok “fazla, çok”

a. ämgäk ada 388

artokrak “çok fazla, en fazla”

a. küväz 152 bk. Notlar 152
a. mäŋilig yertinçü uguşınta 428

arvış “büyü”

a. t(ä)ŋriläri 399
a. +ın 236, 239, 242, 244, 246, 251, 252, 254, 259, 261, 266, 271, 274, 276, 364
a. +lar eligi 474, 489
ulug a. +lar eligi 381, 417, 440
a. +ların 117, 233, 237, 241, 247, 249, 255, 257, 263, 264, 268, 269, 278, 280, 366

arvışlıg “büyülü”

a. p(a)daklar 13
v(a)çir a. 148

asıg “fayda, yarar, kazanç”

a. kılgalı uḍaçılarka 30

asıglıg “faydalı, yararlı, kazançlı”

a. +nıŋ 274

asıl- “artmak, çoğalmak”

a. -zun 493

asure < Toh. A *asur* / Toh. B **asūre* < Skt. *asura* “bir tür şeytan”

a. 468
a. tutdaçıları 337
a. tutmaktın 198 bk. Notlar 198

aş “aş, yemek, yiyecek”

nomlug a. +ıg aşayu 499

aşa- “yemek yemek”

nomlug aşıg a. -yu 499

aşlıg “yiyici, yiyen”

akıg a. +lar 226, 328 bk. Notlar 226
arıgsız a. +lar 230 bk. Notlar 230
ät a. +lar 219, 320 bk. Notlar 219
hua a. +lar 324
hua çäçäk a. +lar 223 bk. Notlar 223
ı tarıg a. +lar 224, 325 bk. Notlar 224
kalınçu a. +lar 230, 332 bk. Notlar 230
kaşanıg a. +lar 332
kusok a. +lar 228, 330 bk. Notlar 228
leşip a. +lar 228, 329 bk. Notlar 228
münçik a. +lar 218, 319 bk. Notlar 218
nä nägü a. +lar 231, 326
psak a. +lar 323
söl a. +lar 227, 328 bk. Notlar 227
tüş yemiş a. +lar 224, 325 bk. Notlar 224
tütsüg a. +lar 223, 324 bk. Notlar 223
yagış a. +lar 221, 322, 331 bk. Notlar 221
yakrı a. +lar 219, 320 bk. Notlar 219
yar a. +lar 227, 329 bk. Notlar 227
yıd a. +lar 222, 323 bk. Notlar 222
yilik a. +lar 220, 321 bk. Notlar 220
yiŋ a. +lar 228, 330 bk. Notlar 228
yiriŋ a. +lar 226, 328 bk. Notlar 226

atl(ı)g “adlı, adlandırılan”

a. +lıg 12, 112, 380, 416, 428, 473, 474

aṭ “ad, isim”

a. +ı kötrülmiş 6, 8, 11, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60, 62, 65, 68, 72, 75, 79, 82, 85, 87, 89, 91, 94, 97, 100, 102, 111, 281, 436, 486
a. +ı kötrülmişniŋ 13
a. +ı kötrülmişlärniŋ 412
a. +ı maŋgalı 484

atarvana << Skt. *Ātharvaṇa* “bir tür büyücü, sihirbaz”

a. +nıŋ 253 bk. Notlar 253

ay “ay”

a. t(ä)ŋri burhan 93 bk. Notlar 93
a. t(ä)ŋri yaruklug 157

aya- “saygı göstermek”

a. -yu 491

ayag “saygı, hürmet”

agır a. 440
a. +ka tägimlig “hürmete layık, saygıdeğer” (Skt. *Arhat*) 58, 61, 63, 66, 69, 73, 76, 80, 83, 86, 89, 92, 95, 98, 101, 103, 437

ayançaŋ “huşu, saygıyla karışık korku”

ayatıl- “saygı duyulmak, hürmet edilmek”

inçip a. -mış 142

ayıg “kötü, fena”

a. öglilär 312
a. ögli könüllüglär 312, 335
a. kılıl- 389
a. tiligçilär 279 bk. Notlar 279-280
kor a. 113

az < OFa. *’’z/ āz* “hırs, öfke”

a. övkäg 430

ažun < Soğd.*’’z’wn* “yaşam, hayat, yaşam formu”

a. ažun 396, 396
beş a. tınl(ı)glar uguşı 498
a. +ınta 404, 405, 406, 406, 407, 407, 408, 409
a. +ta 386

ba- “bağlamak”

b. -yur m(ä)n 364, 367
b. -yurm(ä)n 365, 366, 368

bag “bağ”

b. +larıntın 119

bag- “bağlamak”

b. -up 497

bahş(ı) < Çin. 博士 *bóshì* “üstat, öğretmen, usta”

b. +mıznıŋ 485

balık “şehir”

tiripur b. +ıg 38

barça “bütün, hep, hepsi, tamamıyla”

b. 159

bar- “gitmek, varmak; ölmek”

könin b. -mışlarka 25 bk. Notlar 24-25

baş “baş, kafa”

b. agrıg igig 358

başla- “başlamak”

b. -p 496, 499

baştınkı “ilk, birinci”

b. 18

bäg “bey, eş”

b. +i maheşvare 34

bälgülüg “işaretli”

lenhua b. 139 bk. Notlar 139

beş “beş”

b. ažun tınl(ı)glar uguşı 497
b. ulug mudur 36 bk. Notlar 36

bı “bıçak, kesici alet”

b. bıçgu 128
b. bıçgu korkınçıntın 183 bk. Notlar 183
b. bıçgu tägmägäy 387

bıçgu “bıçak, kesici alet”

bı b. 128
bı b. korkınçıntın 183 bk. Notlar 183
bı b. tägmägäy 387

bil- “bilmek”

b. -ip 500
ätöz ädgüsin b. -täçi 157

bilig “bilgi”

biligsiz b. 430

biligsiz “bilgisiz, cahil”

b. bilig 430

bilik “silah”

alp y(a)rp süülüg bilik salık eligi hanı 57 bk. Notlar 56-57

bir “bir”

b. ažunta 386
b. künlüg tünlüg 348
b. täg 498
b. üdün 8

biraŋgiriti << Skt. *Bhṛṅgiṭi* “Śiva’nın müritlerinden birisi”

b. +nıŋ 275 bk. Notlar 275

birgärü “birlikte”

b. ögirtilär sävintilär 470
b. +kä 34

birlä “ile, birlikte, beraber”

analar kuvragı b. 159
buyanlıg ükmäkläri b. 413
maheşvare b. 34
terinim kuvragım b. 160

birök “eğer, ise, şayet”

b. yalaŋoklarnıŋ 432

b. yäklär 317

biti- “yazmak”

b. -p 383

biz “biz”

b. +ni 315

bo “bu”

b. arvışlıg p(a)daklar 13
b. buyan ädgü kılınçnıŋ 501
b. darnilarıg 465
b. nomug 492
b. utsukmaksız ulug yanturdaçı 439

bod “beden, vücut”

b. köṭürmäçä 502 bk. Notlar 502

bodis(a)t(a)v < Soğd. *pwtystβ* / Toh. B *bodhisātve* < Skt. *Bodhisattva* “Buda adayı, Buda olacak kimse”

b. 18
b. +lar 2, 19, 107, 468

boguz “boğaz”

b. agrıg igig bk. Notlar 361
b. +ınta 384

bol- “olmak”

b. -ar 158
amraguluk b. -gay 394, 403
amrılmakı b. -gay 442
b. -gay 397
b. -gaylar 414, 431
b. -makıg 410
b. -taçı ärür 132
umug b. -taçı 118, 488
mäŋilig b. -zunlar 498

bolar “bu zamirinin çokluk biçimi”

b. +nıŋ 232

bolmaklıg “olmak”

tapsız b. -maklıg igig 359

böz “bez, pamuklu kumaş”

b. +tä 383 bk. Notlar 383

bud < Soğd. *pwt* / Toh. A *Buddha* < Skt. *Buddhā*

namo b. namo d(a)rm namo saŋ 1, 482

bul- “bulmak”

b. -mışlarka 29
b. -up 502
b. -zunlar 501

bulgan- “bulanmak, karışmak”

b. -mış köŋüllüglär 334
b. -mış köŋüllüglärig 126
b. -mış yavız tüllärig 120

bultur- “buldurmak”

b. -ayın 503, 503

burhan < Çin. 佛 *fú* + Tü. *han* “Buda”

b. kutın 500, 502
b. yaratıgı 465
abita b. 62
açılmış utpal lenhua közlüg yıḍ uçruglar eligi b. 105
akşobi b. 64
amogasiḍe b. 74
aṭı kötrülmiş b. 486
ärdinilig ay t(ä)ŋri b. 93
ärdinilig uçuruglar eligi b. 96
samantabadire b. 99
sanaguluksuz ülgülägülüksüz b. 412
şakimuni b. 90
şiki b. 85
uz açılmış çäçäklig şal sögütlär eligi hanı b. 78
v(a)çir tutdaçı taloy ügüzüg üväḍäçi b. 68
vayḍuri ärdini y(a)ruklug oṭaçılar eligi t(ä)ŋri b. 71
vairoçana b. 102

vipaşi b. 84
vişvabu b. 87
yeg üstünki lenhua çäçäk eligi hanı b. 82
b. +lar 2, 19, 106, 467

burun “burun”

b. agrıg igig 360 bk. Notlar 360

bute << Skt. *bhūta* “bir tür hayalet sınıfı” bk. Notlar 115

b. 115, 317, 393, 406
b. +larıg 121, 122
b. +larnıŋ 233

buyan << Skt. *puṇya* “sevap, iyilik”

b. ädgü kılınçnıŋ 501
b. küçintä 420, 492

buyanlıg << Skt. *puṇya* + Tü. *+lıg* “sevaplı, iyi davranışlı”

b. bolgaylar 414
b. ögmäkläri 413

buz- “yıkmak, bozmak, mahvetmek”

b. -daçı 122
b. -daçıka 38

büt- “mükemmel olmak, tamamlanmak”

b. -miş 27, 274

çamika << Skt. *Jāmikā/ Jāṃkā* ? “bir tür şeytan”

ç. tutmaktın 209 bk. Notlar 209

çatisimare < Toh. B *Jātismāre* < Skt. *Jātismara* “eski doğumlarını hatırlayan”

ç. bolgay 397

çavık- “ünlü olmak”

ç. -mış uşnir lakşanlıg 151 bk. Notlar 151
utmış ç. -mış 138

çaya << Skt. *Chāya* “bir tür şeytan”

ç. tutmaktın 208 bk. Notlar 208

çäçäk “çiçek”

hua ç. aşlıglar 223 bk. Notlar 223
lenhua ç. eligi hanı burhan 81 bk. Notlar 81

çäçäklig “çiçekli”

uz açılmış ç. şal sögütlär eligi hanı burhan 77 bk. Notlar 77-78

çärig “asker, ordu”

süü ç. korkınçıntın 185 bk. Notlar 184-185
süüsin ç. +in 368
süü ç. +lärdä 436
süü ç. +läri 444

çıgay “yoksul, fakir”

ç. bolmakıg 409

çoglug “parıltılı, parlak, ışıltılı”

ulug ç. 136
ulug ç. yalınlıg 134 bk. Notlar 134-135

çöklä- “düşmek, yıkılmak; kurban etmek”

ootka ç. -mişig yetäçilär 225, 326 bk. Notlar 225-226

ḍakadakini << Skt. *Ḍāka* ve Skt. *Ḍākinī* “bir tür eril ve dişil şeytan”

ḍ. +larnıŋ 237 bk. Notlar 237

ḍakini << Skt. *Ḍākinī* “bir tür şeytan”

ḍ. tutmaktın 213 bk. Notlar 213

d(a)rm < Soğd. *δrm(h)* / Toh. A *dharm* < Skt. *dharma* “öğreti”

namo bud namo d. namo saŋ 1, 482 bk. Notlar 1

darni << Skt. *dhāraṇī* “büyü, sihirli bağıntı, tılsım”

d. +larıg 465
d. +sın 367

öẓän d. +si tükädi 481

dy[a]n < Soğd. *δy''n* / Toh. A/B *dhyāṃ* < Skt. *dhyāna* "meditason, içebakış"

d. +ıg 12, 12 bk. Notlar 12

ädgü "iyi, güzel; sevap"

ä. kılınçnıŋ 501
ätöz ä. +sin biltäçi 157

ädgülüg "iyilik; iyiliksever, şefkatli"

ä. naraya[ne] 35
ä. uma hatun 33 bk. Notlar 33

ämgäk "eziyet, sıkıntı, ıztırap"

ä. ada 388
ä. tolkaklarınta 434, 443

äŋ "en" 503

är- "imek, yardımcı eylem; ol-; var olmak, bulunmak"

ä. -sär 364, 383, 384, 384, 438
näŋ kaçan ä. -sär 404
ä. -särlär 317
ä. -ür 7, 115, 132

ärdini < Soğd. *'rtny* < Skt. *ratna* "mücevher, değerli taş"

ä. uguşlugka 49 bk. Notlar 49-50
monçuk ä. uguşlug 46 bk. Notlar 46
vayḍuri ä. yaruklug oṭaçılar eligi t(ä)ŋri burhan 70 bk. Notlar 70-71

ärdinilig "mücevherli, mücevherlerle süslü"

ä. 150
ä. ay t(ä)ŋri burhan 92 bk. Notlar 92-93
ä. uçuruglar eligi burhan kutıŋa 95 bk. Notlar 95-96

ärig "yer, konaklama yeri"

ä. ornag tutgalı 40 bk. Notlar 40

ärklig "güçlü, kuvvetli, kudretli; hükümdar"

ä. han “ölüm Tanrısı, Skt. *Yama*”
ä. han arkışı “Skt. *Yamadūtī*” bk. Notlar 258-259
ä. han yagısı “Skt. *Yamāntaka*” bk. Notlar 256-257
ä. kar[i]*tik*[iyi] 277
ögrünç ä. mahakade 38 bk. Notlar 37-38

ärt- “geçmek”

ä. -miş 20

äsän “esen, sağlıklı, rahat, huzurlu”

enç ä. 179, 216

äşid- “işitmek, dinlemek, duymak”

ä. -ip 467
ä. -mişim 8

ät “et”

ä. aşlıglar 219, 320 bk. Notlar 219,

ätöz “beden, vücut; ruh” 426

ä. ädgüsin biltäçi 157 bk. Notlar 157
ä. koḍup “ölmek” 428
yarım ä. +i agrımaklıg igig 359
ä. +intä 383

äzrua < Soğd. *’zrw’* “bir Tanrı adı, Skt. *Brahmā*”

ä. t(ä)ŋrikä 32
ä. +nıŋ kılmış arvışın 238

el (1) “devlet, ülke, hanedanlık”

e. uluş 441
e. +niŋ hannıŋ 189 bk. Notlar 189-191

el (2) “hükümdar, han”

e. han korkınç[ıntın] 180
e. han uguşlugka 47 bk. Notlar 47

elig “hükümdar, han”

açılmış utpal lenhua közlüg yıḍ uçruglar e. +i burhan 105 bk. Notlar 104-105

alku adalarta umug boltaçı arvışlar e. +i 489
alp y(a)rp süülüg bilik salık e. [+i hanı] 57 bk. Notlar 56-57
ärdinilig uçuruglar e. +i burhan 96 bk. Notlar 95-96
utsukmaksız ulug yanturdaçı ulug arvışlar e. +i 474
uz açılmış çäçäklig şal sögütlär e. +i hanı burhan 78 bk. Notlar 77-78
vayḍuri ärdini y(a)ruklug oṭaçılar e. +i t(ä)ŋri burhan 71
yeg üstünki lenhua çäçäk e. +i hanı burhan 81 bk. Notlar 81-82
e. +in 425
utsukmaksız ulug yanturdaçı ulug arvışlar e. +in 382, 418, 440

eliglig “elli”

v(a)çir e. 147 bk. Notlar 147-148

eltin- “himaye etmek, korumak; taşımak”

v(a)çirlıg urınıŋ uguşın e. -däçi 147 bk. Notlar 146-147
tutsarlar e. -särlär 418

enç “rahat, huzur”

e. äsän 179, 216

erži << Skt. *ṛṣi* “ölümsüz; kahin”

t(ä)ŋrilär e. +larıŋa 26
bütmiş viḍyadare e. +larka 27

ganḍarve < Toh. A *Gandharv* / Toh. B *Gandharve* < Skt. *Gandharva* “ilâhi müzisyenler”

g. tutmaktın 199 bk. Notlar 199-200
g. yäkläri 336
g. +ta 469

gaŋ < Toh. A / B *Gāṅk* < Skt. *Gāṅgā* “Ganj nehri”

gaŋgavalok g. ügüz 410 bk. Notlar 410

gaŋgavalok < Toh A / B *Gaṅgavāluk* < Skt. Skt. *Gaṅgā-vālukā* “Ganj nehrindeki kum gibi”

gangavalok gaŋ 410 bk. Notlar 410

garh < Toh. A *grak (grah-)* < Skt. *graha* “gezegen”

säkiz ulug g. +larıg 124 bk. Notlar 124

garude ~ garuḍe << Skt. *Garuḍa* “efsanevi bir tür kuş”

g. 469
g. kuş 194 bk. Notlar 194
g. tutdaçıları 337
g. tutmaktın 200 bk. Notlar 200
g. +nıŋ kılmış arvışın 271

han “han, hükümdar”

h. hatun 495
ärklig h. yagısınıŋ “Skt. *Yamāntaka*” 257 bk. Notlar 256-257
ärklig h. arkışınıŋ “Skt. *Yamadūtī*” 259 bk. Notlar 258-259
el h. korkınçıntın 180
el h. uguşlugka 47 bk. Notlar 47
alp y(a)rp süülüg bilik salık eligi h. +ı 57 bk. Notlar 56-57
anante luu h. +ı 445
m(a)hakarşne luu h. +ı 446
şaŋkapale luu h. +ı 446
uz açılmış çäçäklig şal sögütlär eligi h. +ı 78 bk. Notlar 77-78
yeg üstünki lenhua çäçäk eligi h. +ı 81 bk. Notlar 81-82
adın ymä luu h. +ları 447
nanḍe upananḍe luu h. +ları 447
elniŋ h. +nıŋ 190

hatun “Tanrıça; kraliçe”

han h. 495
uma h. 34 bk. Notlar 33-34

hormuzta < Soğd. *xwrmzt*’ “bir Tanrı adı, Skt. *Indra*”

h. 235
h. t(ä)ŋrikä 32

huŋ tayzi < Çin. 皇太子 *huáng tàizǐ* “veliaht prens”

h. t. altun urugları 495 bk. Notlar 495

hua < Çin. 華 *huá* “çiçek”

h. aşlıglar 324
h. çäçäk aşlıglar 223 bk. Notlar 223
kusumba h. 149 bk. Notlar 149

ı “ekin, bitki”

ı. tarıg aşlıglar 224, 325 bk. Notlar 224-225

ınag “sığınak, umut, çare”

umug ı. 132

iç “iç”

gaŋgavalok gaŋ ügüz i. +indäki 411

iç- “içmek”

kan i. -täçilär 218, 319 bk. Notlar 218
kaşanıg i. -täçilär 230

içgäk “şeytan”

i. tutdaçıları 341
alku bute yäk i. +lärig 115

ig “hastalık”

alku i. käm 195, 434 bk. Notlar 195
alku isimäk tözlüg i. agrıglarıg 357
isimäklig i. adalarıg 348
näŋ isig i. 387
yalaŋoklarnıŋ i. kegänintä 432
agız agrıg i. +ig 361 bk. Notlar 361
baş agrıg i. +ig 358
boguz agrıg i. +ig 361 bk. Notlar 361
burun agrıg i. +ig 361 bk. Notlar 360-361
isimäklig käzig i. +ig 349, 351, 352, 353 bk. Notlar 349
köz agrıg i. +ig 360 bk. Notlar 360
kulgak agrıg i. +ig 363 bk. Notlar 362-363
öŋüç agrıg i. +ig 362 bk. Notlar 362
tapsız bolmaklıg i. +ig 360 bk. Notlar 359-360
yarım ätözi i. +ig 359 bk. Notlar 358-359
yüräk agrıg i. +ig 362 bk. Notlar 362
sanipat tözlüg i. +lärig 356 bk. Notlar 356
uzaṭu isimäklig i. +lärig 354
yel tözlüg i. +lärig 355 bk. Notlar 354-355

iki “iki”

i. künlüg tünlüg 350 bk. Notlar 350

inçip “böylece; ama”

i. ayatılmış 142

ymä kim i. 483

irevati < Toh. B *Revatī* < Skt. *Revatī* “bir tür şeytan”

i. tutmaktın 209 bk. Notlar 209

isig “sıcak”

i. ig 387
i. kum korkınçıntın 193 bk. Notlar 193-194
i. özüg kundaçılar 221, 322 bk. Notlar 221

isimäk “ateş”

i. tözlüg ig agrıg 357

isimäklig “ateşli”

i. ig adalarıg 347
i. käzig igig 349, 351, 352, 353 bk. Notlar 349
uzatu i. iglärig 354

iş “karma; iş, eylem”

i. küçlär 390
i. uguşlug 48 bk. Notlar 48

işlig “işli, yapan”

oot i. +lärniŋ 262 bk. Notlar 262

kaçan “ne zaman”

näŋ k. 404 bk. Notlar 404

kaḍır ~ kadır “zalim, kötü”

k. köŋüllüglär 333 bk. Notlar 333
k. yavlak käyiklär korkınçıntın 193 bk. Notlar 193
k. yavlak mahaşupati 243
k. yavlak luularnıŋ 260
k. yavlaklarıg 125
ulug k. yavlak 133

kagan “kağan, kral, hükümdar”

k. 495

kagut “ceza”

kıy(ı)n k. 190 bk. Notlar 189-191

kalık “gök, gökyüzü”

kök k. +takını 367 bk. Notlar 367

kalınçu “kalıntı, artık”

k. aşlıglar 230, 331 bk. Notlar 230

k(a)lp < Soğd. *klp*, *krp*, *kδp* / Toh. A *kalp*, Toh. B *kālp* < Skt. *kalpa* “zaman, devir”

säkiz tümän tört mıŋ kolṭi k. +larta 396

kamag “bütün, hepsi, tamamı”

alku k. 233, 493
arka k. 497

kamagu “bütün, hepsi, tamamı”

k. 313

kamagun “hepsi, bütün, hep birlikte”

barça k. 160

kamala << Skt. *kamala* “lotus çiçeği, bir unvan”

k. açari 490
k. anantaşiri 502

kan “kan”

k. içtäçi 218, 319 bk. Notlar 218

kantakamini << Skt. *Kaṇṭhakāminī* “bir tür şeytan”

k. tutdaçıları 344

kaŋ “baba”

ögüm k. +ım 499

kapalilıg < Toh. A *Kāpālik* < Skt. *Kāpālika* “kafatası taşıyan, giyen kimse”

k. +larnıŋ 248 bk. Notlar 248

kara “siyah, kara”

yılkı k. “büyükbaş hayvan (ED 643b)” 433

karın “karın”

k. +takı känçig kundaçılar 217, 318 bk. Notlar 217-218

karışmak “karışıklık”

tüḍüş käriş k. +ıg 114

karitikiyi << Skt. *Kārttikeya* “savaş Tanrısı”

ögirtdürtäçi ärklig k. 277 bk. Notlar 277

karkaşunḍe < Toh. A *Krakasundi* < Skt. *Krakucchanda* “bir Buda adı”

k. burhan 88 bk. Notlar 88

kaşanıg “idrar”

k. aşlıglar 332
k. içtäçilär 230

kata “kere, defa”

k. sözlämiş 466

kaṭaḍakini << Skt. *Kaṭa-daḳinī* “bir tür şeytan”

k. tutmaktın 213, 345 bk. Notlar 213,

kataŋkaṭa mali << Skt. *Kaṭaṅkaṭa-māli* “bir tür şeytan”

k. +ta 214, 346 bk. Notlar 214

kataputane ~ kaṭaputane < Toh. B **Katapūtane* < Skt. *Kaṭapūtana* “bir tür şeytan”

k. ažunınta 408
k. tutmaktın 206, 342 bk. Notlar 206

katıglan- “çabalamak”

könin k. -daçılarka 25
ontın sıŋar k. -daçılarka 108

kayu “hangi; kim”

kim k. “herhangi biri, bazı, her kim” 378, 414
kimlär k. +lar “herhangi birileri, bazıları, her kim” 316, 432

kaẓgok “kazık, çivi”

k. tokıyur m(ä)n 235, 236, 238, 240, 241, 243, 245, 246, 248, 250, 251, 253, 254, 256, 258, 260, 262, 263, 265, 267, 268, 270, 272, 275, 277, 279, 281 bk. Notlar 235

kägdä < Soğd. *k’gd’* “kâğıt”

k. +tä 382 bk. Notlar 382

käl- “gelmek”

k. -mädük 21
k. -megey 388
ançulayu k. -miş “öylece gelmiş” 42, 58, 60, 65, 69, 73, 76, 79, 83, 86, 87, 89, 91, 94, 97, 100, 103
ançulayu k. -miş uguşlug 42, 151 bk. Notlar 42
ançulayu k. -mişlär 177
ançulayu k. -mişlärniŋ 110, 379, 415, 471

käm “hastalık”

ig k. 195, 434, 443 bk. Notlar 195

känçig < Soğd. *knc’k* “küçük çocuk, bebek, doğmamış çocuk”

karıntakı k. kundaçı 217, 318 bk. Notlar 217-218

k(ä)rgäk “gerek, lüzum”

üç kata sözlämiş k. 467

käriş “anlaşmazlık, kavga”

tüḍüş k. 114

käs- “önlemek; kesmek, ayırmak”

k. -däçi 117
k. -är m(ä)n 234, 236, 238, 239, 241, 242, 244, 246, 248, 249, 251, 252, 254, 256, 258, 259, 261, 263, 265, 266, 268, 270, 271, 275, 276, 279, 280

käyik “vahşi hayvan, geyik”

kaḍır yavlak k. +lär 193 bk. Notlar 193

käzig “tekrarlayan, döngü”

isimäklig k. igig 349, 351, 352, 353 bk. Notlar 349

kegän “hastalık”

ig k. +intä 433
yılkı kara k. +intä 433

ken “sonra, daha sonra”

k. +intä 502

keŋ “iri, geniş, büyük”

k. küväz 141 bk. Notlar 141

kertgünç “imanlı, inançlı”

k. könülin 490

keṭär- “gidermek, uzaklaştırmak, ortadan kaldırmak”

k. -zün 357, 358

kıl- “kılmak, yapmak, etmek”

asıg k. -galı 30
kümäk küzätmäk k. -gaylar 400 bk. Notlar 400
k. -mış arvışın 242, 244, 245, 250, 252, 253, 259, 261, 266, 271, 274, 276,
k. -mış arvışların 237, 239, 240, 247, 249, 255, 257, 262, 264, 268, 269, 278, 280
k. -mış yaratmış arvışların 233
tüz k. -mış 414
siḍi k. -taçı 273 bk. Notlar 273
küzädmäk k. -u 161
tıḍmak särgürmäk k. -ur 369 bk. Notlar 369
änç äsän k. -zun 179, 216
küzätmäk k. -zunlar 314

kılıç “kılıç”

k. 234 bk. Notlar 234

kılıl- “yapılmak, yaratılmak”

k. iş küçlär 390
k. -mış arvışın 236

kılınç “amel, iş, davranış”

buyan ädgü k. +nıŋ 501

kıy(ı)n “ceza”

k. kagut 190 bk. Notlar 189-191

kız “kıtlık”

aç k. başlap 496
aç k. korkınçıntın 185 bk. Notlar 185

kim “kim; öyle”

k. kayu 378, 414
ymä k. inçip 483
k. +lär kayular “herhangi biri, her kim” 316, 431

kinare < Toh. A / B *Kinnare* < Skt. *Kinnara* ya da *Kiṃnara* “efsanevi bir varlık; bir şeytan türü”

k. 469
k. tutdaçıları 338
k. tutmaktın 201 bk. Notlar 201

koḍ- “bırakmak, koymak”

ätöz k. -up 428

kolṭi < Soğd. *kwrty* / Toh. A *kor*, Toh. B *koṭ ~ kor* < Skt. *koṭi* “sonsuz, sayısız, çok” bk. nayut

yeti k. 17 bk. Notlar 17

kolṭi nayut << Skt. *koṭi-nayuta* “sonsuz, sayısız”

säkiz tümän tört mıŋ k. nayut 398 bk. Notlar 398

kor “ziyan, zarar”

k. ayıg 113

korkınç “korku, tehlike” bk. Notlar 180

aç kız k. +ıntın 185
adınlarnıŋ süü çärig k. +ıntın 185
agu k. +ıntın 183
bı bıçgu k. +ıntın 183
el han k. +ıntın 180
elniŋ hannıŋ kıy(ı)n kagut k. +ıntın 190
garude kuş k. +ıntın 194
isig kum k. +ıntın 194
kaḍır yavlak käyiklär k. +ıntın 193
luu k. +ıntın 191
ogrı k. +ıntın 181
oot k. +ıntın 181
suv k. +ıntın 182
t(ä)ŋri k. +ıntın 191
tolı k. +ıntın 187
üdsüz ölümlüg k. +ıntın 187
viçin k. +ıntın 192
yad yagı k. +ıntın 186
yagı k. +ıntın 184
yaşın tüşmäklig k. +ıntın 189
yer täprämäklig k. +ıntın 188
alku üç yavlak yollug k. +lardın 130
k. +larıntın 196

kök “gök, gökyüzü”

k. kalıktakını 367 bk. Notlar 367

kömän “sihir, büyü”

yelvi k. 391

köni “doğru, gerçek, hakikat”

k. tüzüni tuymış “doğru aydınlanmış” (Skt. *samyaksaṃbuddha*) 17, 58, 63, 66, 70, 73, 76, 80, 84, 86, 88, 89, 92, 95, 98, 101, 104, 437 bk. Notlar 58-59
k. tüzüni tuymışlarka 108
k. +n barmışlarka 24 bk. Notlar 24-25
k. +n katıglandaçılarka 25

köŋül “gönül; düşünce; akıl”

k. yetgülük 394, 403
kertgünç k. +in 490
k. +üg kundaçılar 231 bk. Notlar 231-232
ögüg k. +üg kundaçılar 327

köŋüllüg “gönüllü, kalpli; düşünceli”

amrılmış yavalmış k. 156
k. +lär 312
artamış k. +lär 333
ayıg ögli k. +lär 335 bk. Notlar 335
bulganmış k. +lär 313, 334
kaḍır k. +lär 333
yavlak k. +lär 334
bulgaṅmış k. +lärig 126

körkit- “göstermek”

k. -zünlär 315

körmäk “gösteri”

uşnir k. atl(ı)g dyanıg 12

kötrül- “yüceltilmek, yükseltilmek”

aṭı k. -miş 6, 8, 11, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60, 63, 65, 68, 72, 75, 79, 82, 85, 87, 89, 91, 94, 97, 100, 102, 111, 281, 436, 486 bk. Notlar 6
aṭı k. -mişlärniŋ 412
aṭı k. -mişniŋ 13

köṭürmäçä “taşıyıcı, taşıyan”

bod k. 502 bk. Notlar 502

köz “göz”

k. agrıg igig 360 bk. Notlar 360

közlüg “gözlü”

açılmış utpal lenhua k. 105 bk. Notlar 104-105
yaruk k. 153
yipün lenhua k. 154, 155 bk. Notlar 154-155

közün- “görünmek”

k. -ür 21

kulg(a)k “kulak”

k. agrıg igig 362 bk. Notlar 362-363

kum “kum”

k. sanınça 411
isig k. korkınçıntın 194 bk. Notlar 193-194

kumare << Skt. Kumāra “bir Tanrı adı”

k. +nıŋ 265

kumbaṇḍe < Toh. A *Kumpānt* / Toh. B **kumbhāṃṇḍe* < Skt. *Kumbhāṇḍa* “bir tür şeytan”

k. tutdaçıları 341
k. tutmaktın bk. Notlar 204-205

kun- “çalmak”

isig özüg k. -daçılar 221, 322 bk. Notlar 221
karıntakı känçig k. -daçılar 218, 319 bk. Notlar 217-318
könülüg k. -daçılar bk. Notlar 232
ögüg könülüg k. -daçılar 327
poo sigşil k. -daçılar 217, 318 bk. Notlar 216-217
psak k. -daçılar 222 bk. Notlar 222
tugmışıg k. -daçılar 220 bk. Notlar 220

kusok “kusmuk”

k. aşlıglar 228, 330

kusumba << Skt. *kusumbha* “yalancı safran çiçeği, aspir”

k. hua önlüg 149 bk. Notlar 149

kuş “kuş”

garude k. 194 bk. Notlar 194

kut “kut, kutsallık; mertebe” 84

burhan k. +ın 500, 502
burhan k. +ıŋa 59, 62, 64, 68, 72, 74, 78, 82, 84, 85, 87, 88, 90, 93, 96, 99, 102, 106
sitatapaṭri k. +ıŋa 7
bodis(a)t(a)vlar k. +larıŋa 3
burhanlar bodis(a)t(a)vlar k. +larıŋa 19, 107
şravaklar k. +larıŋa 4

kutgar- “kurtarmak”

tözün k. -daçı 145

kuvrag “topluluk, dini topluluk”

analar k. +ı 40, 159 bk. Notlar 40
terinim k. +ım 160 bk. Notlar 158-162
säkiz otuz yultuzlar k. +ın 123 bk. Notlar 123
t(ä)ŋrilär k. +ınıŋ 247, 278
mudur k. +ları 158 bk. Notlar 158-162

kü- “korumak, gözetmek, yardım etmek”

k. -mäk küzätmäk kılgaylar 400 bk. Notlar 400
k. -yü küzädü tutgaylar 402 bk. Notlar 402

küç “güç, kuvvet”

k. küsün 427
k. +in küsünin 365
buyan k. +intä 420, 492
iş k. +lär 390
t(ä)ŋridäm k. +läri 493

küçlüg “güçlü, kuvvetli”

ulug k. küsünlüg 134, 145 bk. Notlar 133-134

kügür- “takdim etmek”

k. -särlär 441 bk. Notlar 441

kümäk “koruma, yardım”

k. küzätmäk kıl- 400 bk. Notlar 400

künlüg “günlük, günlü”

bir k. tünlüg 348 bk. Notlar 348-349
iki k. tünlüg 350 bk. Notlar 350
üç k. tünlüg 351 bk. Notlar 351
tört k. tünlüg 352 bk. Notlar 352-353

küsün “güç, kuvvet”

küç k. 427
küçin k. +in 365

küsünlüg “güçlü, kuvvetli”

küçlüg k. 134, 145 bk. Notlar 133-134

küün < Çin 卷 *juǎn* “nüsha, kopya, kitap tomarı, fasikül”

yüz säkiz k. yakturup 491 bk. Notlar 491

küvänç “kibir, gurur”

k. +dä 430

küväz “gururlu”

artokrak k. 152 bk. Notlar 152
keŋ k. 141 bk. Notlar 141

küz “güz, sonbahar”

yüz k. üdlärig 316

küzäd- ~ küzät- “korumak, gözetmek, yardım etmek, kollamak”

k. -mäk kılu 161
k. -mäk kılzunlar 314
kümäk k. -mäk kılgaylar 400 bk. Notlar 400
küyü k. -ü tutgaylar 402 bk. Notlar 402
k. -zün 175, 282, 282

lakşan < Toh. A *lakṣaṃ* , Toh. B *lakṣāṃ* < Skt. *lakṣaṇa* laksana “nişan, alamet, ayırıcı işaret”

uşnir l. otrasıntın 13
uşnir l. +lar 423
uşnir l. +larıntın 110, 380, 415, 472

lakşanlıg < Toh. A *lakṣaṃ* , Toh. B *lakṣāṃ* < Skt. *lakṣaṇa* + Tü. *+lıg* “alametli, ayırıcı işaretli”

uşnir l. 152
v(a)çir l. 140 bk. Notlar 139-140

lambika << Skt. *Lambikā* “bir tür cadı, gulyabani”

l. tutmaktın 211 bk. Notlar 211

lenhua < Çin. 莲花 *lián huā* “nilüfer çiçeği, lotus”

l. bälgülüg 139 bk. Notlar 139
l. çäçäk eligi hanı 81 bk. Notlar 81-82
l. közlüg 154 bk. Notlar 154-155
l. uguşlugka 43 bk. Notlar 43-44
açılmış utpal l. 104 bk. Notlar 104-105

leşip “balgam”

l. aşlıglar bk. Notlar 227, 329 bk. Notlar 227-228
l. tözlüg 355

luu < Çin. 龍 *lóng* “ejderha”

l. korkınçıntın 191 bk. Notlar 191
l. tutmaktın 197
l. yäkläri 336
anante l. hanı 445
mahakarşne l. hanı 446
şaŋkapale l. hanı 445
adın ymä l. hanları 447
nanḍe upananḍe l. hanları 447
kaḍır yavlak l. +larnıŋ 261

maḍukare << Skt. *Madhukara* “bir Tanrı adı”

m. +nıŋ 273 bk. Notlar 273

mahakade << Skt. *Mahākāla* “bir Tanrı adı”

ögrünç ärklig m. +ka 38 bk. Notlar 37-38
m. +nıŋ 245

mahakarşne << Skt. *Mahākṛṣṇa* “bir tür ejderha hanı, bir tür *Nāgarāja*”

luu hanı m. 446 bk. Notlar 446

mahapaşupaṭi << Skt. *Mahāpaśupati* “bir Tanrı adı” bk. Notlar

kaḍır yavlak m. +nıŋ 243 bk. Notlar 243-244

maharaç < Soğd. *mx’r’c* < Skt. *Mahārāja* “büyük hükümdar, dünyanın koruyucusu”

tört m. +larnıŋ 267 bk. Notlar 267

maheşvare < Toh. A/ B *Mahiśvare* < Skt. *Maheśvāra* “bir Tanrı adı”

ädgülüg uma hatun bägi m. 34 bk. Notlar 34

mahorage “ << Skt. *Mahoraga* “bir tür şeytan”

m. tutmaktın 202, 338 bk. Notlar 202

manḍal < Toh. A *maṇḍal* / Toh. B *maṇḍāl* < Skt. *maṇḍala* “çember, tekerlek”

üç uguşlug m. +ta 179

maŋgal < Toh. A *mańgal*, *mańkal* / Toh. B *mańkāl* < Skt. *mańgala* “mutluluk, bereket”

atı m. +ı 484

manuşi << Skt. *Manuṣya* “bir tür şeytan”

m. tutmaktın 202 bk. Notlar 202

mara-kula << Skt. *māra-kula* “Budizmde bir tür aile, soy”

atı kötrülmiş m. k. +ka 53 bk. Notlar 53

marım < Toch. A **marm* / Toc. B *marmanma* (çoğul) < Skt. *marman* “eklem; vücut bölümleri, hayati organlar”

m. agrıg 363 bk. Notlar 363

marute << Skt. *Maruta* “bir tür şeytan; fırtına Tanrıları”

m. tutdaçıları 339
m. tutmaktın 201 Notlar 201

matarnanḍi << Skt. *Mātṛnaṇḍī* “bir tür şeytan”

m. tutdaçıları 344
m. tutmaktın 210 bk. Notlar 210-211

m(ä)n “1. tekil kişi eki; 1. tekil kişi adılı”

bayur m. 364, 365, 366, 367, 368, 369
käsär m. 234, 236, 238, 239, 241, 242, 244, 246, 248, 249, 251, 252, 254, 256, 258, 260, 261, 263, 265, 266, 268, 270, 271, 275, 279, 281
sözläyür m. 113
tokıyur m. 235, 237, 238, 240, 242, 243, 245, 246, 248, 250, 251, 253, 255, 256, 258, 260, 262, 264, 265, 267, 269, 270, 272, 275, 279, 281
yükünür m. 2, 3, 5,15, 16, 19, 22, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 35, 36, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 59, 62, 65, 68, 72, 75, 78, 82, 85, 87, 88, 90, 93, 97, 99, 102, 106, 176
m. kamala açari 490
m. kamala anantaşiri 502

mäniŋ “1. teklik kişi zamirinin ilgi durumu”

m. 7

mäŋilig “huzurlu, mutlu”

m. bolzunlar 498
m. yertinçü uguşı 429

meni “1. teklik kişi zamirinin belirtme durumu”

m. 160, 179, 216, 282, 313

mıŋ “bin”

säkiz tümän tört m. 122, 395, 398

moha-kula << Skt. *moha-kula* “Budizmde bir tür aile, soy”

atı kötrülmiş m. k. +ka 55 bk. Notlar 55

monçuk “boncuk, inci, değerli taş”

m. ärdini uguşlugka 46 bk. Notlar 46

mudur << Skt. *mudrā* “ilahi niteliklerin gövde üzerindeki işaretleri, tezahür; işaret, mühür, alâmet”

m. kuvragları 158
beş ulug m. +lar 36 bk. Notlar 158

munçulayu “böylece, bu şekilde”

m. bolar 158, 232
munı m. 132

mundırtın “buradan”

m. 421

munı “bu zamirinin belirtme durumu, bunu”

m. 109, 379, 414
m. äşidip 467
m. munçulayu 132

münçik “erimiş yağ”

m. aşlıglar 218, 319 bk. Notlar 218-219

namo < Toh. A *namo* / Soğd. *n'mw, nm'w* < Skt. *namaḥ* "saygı, sığınma, eğilme"

n. bud n. drm n. saŋ 1, 1, 1, 482, 482, 482

nanḍe < Toh. A/ B *Nānde* < Skt. *Nanda* "bir tür ejderha hanı, bir tür *Nāgarāja*" bk. upanaṇde

n. upanaṇde luu hanları 446

narayane < Toh. A *Nārāyaṃ* < Skt. *Nārāyaṇa* "bir Tanrı adı"

n. +ka 36 bk. Notlar 36
n. +nıŋ 242

nayut << Skt. *nayuta* "sonsuz" bk. kolṭi nayut

nä "ne"

n. nägü "her şey"
n. nägü aşlıglar 231, 326

nägü "ne"

nä n. "her şey"
nä n. aşlıglar 231, 326

näŋ "hiçbir, asla, ne; herhangi bir"

n. agu 386
n. alku ayıg kılılmış iş küçlär 389
n. artok ämgäk ada 388
n. bı bıçgu 386
n. bute ažunınta 406
n. isig ig 387
n. kaçan ärsär bk. Notlar 404
n. kataputane ažunınta 408
n. pişaçe ažunınta 407
n. pret ažunınta 406
n. puṭane ažunınta 407
n. rakşaz ažunınta 405
n. üdsüz ölümin 392
n. yalaŋok ažunınta 409
n. yavız yaratıg 391
n. yelvi kömän 390

nirvan < Soğd. *nyrβ'n* / Toh. A/B *nervāṃ* < *nirvāṇa* "

n. +ıg 503 "kurtuluş, sonsuz huzur"

nizvanı < Soğd. *nyzβ'ny* "ihtiras, tutku, Skt. *kleśa*"

ulatı n. +larıg 431

nom < Soğd. nwm < Yun. νόμος "öğreti, kural, Skt. *dharma*"

n. 16
n. +larnıŋ 500
bo n. +ug 492

nomla- < Soğd. *nwm* < Yun. *νόμος* + Tü. *+la* "vaaz etmek"

n . -yu 487

nomlug < Soğd. *nwm* < Yun. *νόμος* + Tü. *+lug* "öğretiye ait, dinî, dinle ilgili, öğretili"

n. aşıg aşayu 499

oglan "çocuk, oğul, evlat"

tınl(ı)glar o. +larıŋa 503

ogrı "hırsız, haydut"

o. korkınçıntın 181 bk. Notlar 181

ok "pekiştirme edatı"

amtık(ı)ya o. 497
ançulayu o. 494
antak(ı)ya o. 441

okı- "okumak, öğrenmek; çağırmak"

o. -sarlar 385

ol "o, işaret sıfatı"

o. dyanıg 12
o. tınl(ı)gıg 399
o. tınl(ı)glarka 385
o. üdünki 467
ymä kim inçip o. 483

olar “üçüncü çokluk kişi zamiri”

o. barça kamagun 159
o. kamagu 313
o. -ka 109, 403

olor- “oturmak”

o. -u yarlıkap 11

on “on”

tört säkiz o. 401
o. +tın sıŋar 108

oot “ateş, alev”

o. işliglär 262 bk. Notlar 262
o. korkınçıntın 181 bk. Notlar 181
o. suv adası 389
o. suvta 128
o. +ka çöklämişig yetäçilär 225, 325 nk. Notlar 225-226

ornag “yer, konaklama yeri”

ärig o. tutgalı 40 bk. Notlar 40

oron “yer; oturak”

töltäglig o. +ta 11 bk. Notlar 11

oṣtarake << Skt. *Ostāraka* “bir tür şeytan”

o. tutmaktın 208 bk. Notlar 208

oṭaçı “otacı, hekim, şifalı otları bilen kimse”

vayḍuri ärdini y(a)ruklug o. +lar eligi 71 bk. Notlar 70-71

otra “orta, ara”

aṭı kötrülmişniŋ uşnir l(a)kşan o. +sıntın 13

ozgur- ~ oẓgur- “kurtarmak”

alku tınlıglarnıŋ baglarıntın o. -daçı 119
tözün o. -daçı 137 bk. Notlar 137

ö- “düşünmek”

ö. -täçi çatisimare bolgay 397

ög (1) “akıl, düşünce”

ö. +üg köŋülüg kundaçılar 327

ög (2) “anne”

ö. +üm kaŋım 499

ög- övmek

ö. -dilär alkaḍılar 470

ögir- “sevinmek”

ö. -tilär sävintilär 470

ögirtdür- ~ **ögirttür**- “sevindirmek, mutlu etmek”

säkiz otuz yultuzlar kuvragın ö. -däçi 123
ö. -täçi ärklig karitikiyi 277 bk. Notlar 277

ögli “düşünceli” 312

ayıg ö. köŋüllüglär 312, 335 bk. Notlar 335
ayıg ö. +lär 312

ögrünç “mutluluk, sevinç”

ö. ärklig mahakadeka 37 bk. Notlar 37-38

ök ~ ok “pekiştirme edatı” 441, 494, 497

öritdükdä ö. 12
ymä ö. 141, 150

öl- “ölmek”

ö. -mägäylär 392

ölüm “ölüm”

üdsüz ö. +in 392
üdsüz ö. +lärdä 117
üdsüz ö. +tä 131

ölümlüg “ölümlü”

üdsüz ö. 187 bk. Notlar 187

ölümsüz “ölümsüz”

ö. v(a)çir sınçırlıg 146 bk. Notlar 146

öŋlüg “renkli”

kusumba hua ö. 149
ulug yürüŋ ö. 144

öŋüç “gırtlak, yemek borusu, yutak”

ö. agrıg igig 362 bk. Notlar 362

örit- “yükselmek; ortaya çıkmak”

ol dyanıg ö. -dükdä 12
ö. -ü y(a)rlıkadı 12

ötmiş “dışkı, lağım”

ö. +ig yetäçilär 229, 330 bk. Notlar 229

ötrü “sonra”

ö. 11

övkä “öfke, hırs”

az ö. +g 430 bk. Notlar 430

öz “yaşam, hayat”

ö. yaşta 28
isig ö. +üg kundaçılar 221, 322 bk. Notlar 221

öẓän “öz, en derin”

ö. darnisi tükädi 481

p(a)dak < Soğd. *pδkh* / *p’δ’k* < Skt. *pādaka* “şiir, dörtlük, koşuk”

arvışlıg p. +lar 13

parivaraçake < Toh. A *Parivrājak* < Skt. *Parivrājaka* “geçimini bağışlarla sürdüren sofu din görevlisi, münzevi”

p. +larnıŋ 240 bk. Notlar

pişaçe << Skt. *Piśāca* “bir şeytan türü”

p. ažunınta 407
p. tutdaçıları 340
p. tutmaktın 204 Notlar 204

poo sigşil < Çin. 魄 *pò* + ? “yaşam gücü”

p. s. kundaçılar 216, 318 bk. Notlar 216-217

pra < Soğd. *pr’*$^{(')}$ “bayrak, sancak”

p. +ta äršar 383 bk. Notlar 383

pratikabud < Toh. B *Pratikapañäkte*, *Pratyaikapudñäkte* ? < Skt. *Pratyekabuddha* “yalnızca kendisi için kurtuluşu elde eden Buda”

alku p. +lar 3 bk. Notlar 3-4

pret < Soğd. *pr’yt* / Toh. A *Pret*, Toh. B **Prete* < Skt. *Preta* “aç hayalet, aç ruh; şeytan”

p. ažunınta 406
p. tutdaçıları 340
p. tutmaktın 203 bk. Notlar 203

psak < Soğd. *ps’k* “taç, çelenk”

p. aşlıglar 323
p. kundaçılar 222 bk. Notlar 222

psaklıg < Soğd. *ps’k* / Toch B *pässak(w)* + Tü. *+lıg* “taçlı, çelenkli”

p. 140
altun p. 143
ulug p. 136
şopag altun p. 148 bk. Notlar 148-149
v(a)çir p. 139

pukkasi << Skt. *Pukkasī* “bir Tanrı adı”

p. +nıŋ 252 bk. Notlar 252

puṭane < Toh. B **Pūtane* < Skt. *Pūtana* “bir tür şeytan”

p. 341
p. ažunınta 407
p. tutdaçıları 342
p. tutmaktın 205 bk. Notlar 205

raga-kula << Skt. *Rāga-kula* “Budizmde bir tür aile, soy”

aṭı kötrülmiş r. k. +ka 54

rakşaz < Toh. A *Rākṣäs* / Toh. B *Rākṣatse* < Skt. *Rākṣasa* “bir şeytan türü”

r. 121
r. ažunınta 405
r. tutmaktın 199 bk. Notlar 199
r. yäkläri 336

sakarḍagam < Toh. A *Sakrädāgām* / Toh. B Sakṛ*dāgamiṃ* < Skt. *Sakṛdāgāmin* “sadece bir kez geri dönen”

s. +larka 23 bk. Notlar 23

salık “silah”

alp y(a)rp süülüg bilik salık eligi hanı 57 bk. Notlar 56-57

samantabadire << Skt. *Samantabhadra* “bir Boddhisattva”

s. burhan 99 bk. Notlar 99

san “sayı, miktar”

säkiz tümän tört mıŋ kolṭi nayut s. +ı 398
kum s. +ınca 411

sanaguluksuz “ölçülemeyen, hesaplanamayan”

s. ülgülägülüksüz 411

saŋ < Soğd. *snk* / Toh. A *saṅk, saṅgh* / Toh. B *sāṅk* < Skt. *saṅgha* “cemaat, topluluk”

namo bud namo d(a)rm namo s. 1, 482 bk. Notlar 1

sanipat < Toh B saṃnipāt < Skt. *Saṃnipāta* “hastalığa sebep olan üç sıvı”

s. tözlüg iglärig 356 bk. Notlar 356

sarıg “safra, sarı”

s. tözlüg 355

sayu “her” 396

ažun ažun s. 396

säkiz “sekiz”

s. otuz yultuzlar kuvragı 123
s. tümän tört mıŋ bute 121
s. tümän tört mıŋ kolṭi k(a)lplarta 395
s. tümän tört mıŋ kolṭi nayut 397
s. türlüg üdsüz ölümtä 130
s. ulug garhlarıg 124
tört s. on v(a)çir uguş-lug 401
yüz s. küün 491

säŋräm < Soğd. *snkr’m* / Toh. A/B *saṅkrām* < Skt. *saṃghārāma* “manastır, manastır bahçesi”

viharta s. +tä bk. Notlar 438

särgür- “durdurmak, alıkoymak”

tıḍmak s. -mäk kılur m(ä)n 369 bk. Notlar 369

sävin- “sevinmek”

s. -tilär 470

sıkış “zorluk, sıkıntı”

s. taŋış 434, 443
s. taŋış korkınçlarıntın 195 bk. Notlar 195-196

sın “mezar, mezarlık, türbe”

s. supurgan “türbe, Skt. *stūpa*” 39 bk. Notlar 39

sınçırlıg “zincir”

ölümsüz v(a)çir s. 146 Notlar 146

sıŋar “taraf, yön”

ontın s. 108

siḍi < Soğd. *sytt* < Skt. *siddhi* “sihirli güç, kusursuzluk; başarı”

s. kıltaçı bk. Notlar 273

sim < Toh. A/ B *sim < Skt. *sīmā* “sınır”

s. +ın 366 bk. Notlar 366

siŋil “kız kardeş”

tört s. +lärniŋ 266 bk. Notlar 269

sitatapaṭri ~ sitatapaṭiri ~ sitaṭapatiri ~ sitaṭapatri ~ sitaṭap(a)tri << Skt. *Sitātapatrā* “beyaz şemsiyeli Tanrıça”

s. atl(ı)g 473
arvışlar eligi s. sudurug 489
aṭı kötrülmiş s. atl(ı)g 111
aṭı kötrülmiş s. kutıŋa 6
uşnir lakşanlarıntın ünmiş s. atl(ı)g 380, 416
s. +niŋ öẓän darnisi 481

skanḍa < Toh. A *Skandhe* < Skt. *Skanda* “bir tür şeytan”

s. tutmaktın 206 bk. Notlar 206

sögüt “ağaç”

uz açılmış çäçäk-lig şal s. +lär 77

söl “tükürük/ lenf” (?)

s. aşlıglar 227, 328 bk. Notlar 328

sözlä- “anlatmak, söylemek”

s. -miş kärgäk 466
s. -yür m(ä)n 113

strayastriş < Toh. A. *strāyastriñś* < Skt. *trayastriṁśāḥ* “otuz üç Tanrının konakladığı yer”

aṭı kötrülmiş s. t(ä)ŋri yerintä 9 Notlar 9

sudaramşal << Skt. *sudharma-śālā*. “otuz üç Tanrının cennetindeki buluşma yeri; taht”

s. +ta 9 bk. Notlar 9

sudur < Soğd. *swtr*, *swttr* / Toh. A/ B *sutär*, *sūtär* < Skt. *sūtra* “kitap, dinî kitap”

arvışlar eligi sitaṭap(a)tri s. +ug 489

sukavati << Skt. *Sukhāvatī* “Batıdaki cennet”

s. atl(ı)g artokrak mäŋilig yertinçü uguşı 428 bk. Notlar 428-429

supurgan < Soğd. **zmrγ’n* “mezar, mezarlık, türbe”

sın s. 39 bk. Notlar 39

suv “su”

s. korkınçıntın 182 bk. Notlar 182
oot s. adası 389
yer s. 470
oot s. +ta 128

süü “asker, ordu”

adınlarnıŋ s. çärig korkınçıntın 184 bk. Notlar 184-185
adınlarnıŋ s. çärigläri 444
alku türlüg s. çäriglärdä 436
alp y(a)rp s. +lüg bilik salık eligi hanı 57 bk. Notlar 56-57
adınlarnıŋ s. +sin çärigin 369

şabari << Skt. *Śavarī* “bir Tanrı adı”

ş. +nıŋ 250 bk. Notlar 250

şakimuni < Soğd. *š’kymwn*, *š’kmwn* / Toh A/ B *Śākyamuni* < Skt. *Śākyamuni*

ş. burhan 90 bk. Notlar 90

şakuni << Skt. *Śakunī* “bir şeytan türü”

ş. tutmaktın 210 bk. Notlar 210

şal < Toh. B *śāl* < Skt. *śāle* “sal ağacı”

uz açılmış çäçäklig ş. sögütlär eligi hanı burhan 77 bk. Notlar 77

şamika << Skt. **Śamikā* “bir tür şeytan”

s. tutmaktın 212 bk. Notlar 212

şaŋkapale << Skt. *Śaṅkhapāla* “bir tür ejderha hanı, bir tür *Nāgarāja*”

luu hanı ş. 445 bk. Notlar 445

ş(a)p < Toh. A/B *śap* < Skt. *śapa* “lanet, beddua, kargış”

ş. alkış 28, 29

şiki < Toh. A *Śikhi* < Skt. *Śikhin* “bir Buda adı”

ş. burhan 85 bk. Notlar 85

şopag “saf altın (?) / cilalanmış altın (?)”

ş. altun psaklıg 148 bk. Notlar 148-149

şortapan < Toh. B *srotāpanne* < Skt. *śrotaāpanna* “kutsal yaşamın akışına girmiş olan kimse, akıntıya girmiş olan kimse”

ş. +larka 22 bk. Notlar 22

şravak “śrāvaka” < Soğd. *šr’’βk(t)* < Skt. *śrāvaka* “dinleyici, Budanın öğretilerini dinleyen mürit”

tözün ş. +lar 4 bk. Notlar 4

taloy < Çin. “deniz, okyanus”

t. ügüzüg üväḍäçi “okyanus” 67

taŋış “zorluk”

sıkış t. 434, 443
sıkış t. korkınçlarıntın 196 bk. Notlar 195-196

tapıgçılar “hizmetçi, haberci”

yumuşçı t. 402 bk. Notlar 401-402

tapla- “hoşlanmak, hoşnut olmak”

t. -daçı analar kuvragı 40 bk. Notlar 40

tapsız “iştahsız”

t. bolmaklıg ig 359 bk. Notlar 359-360

tarıg “ekin, mahsül”

ı t. aşlıglar 224, 325 bk. Notlar 224-225

tarkar- “dizginlemek, uzaklaştırmak, önlemek”

t. -mış bolgaylar 431

tart- “çekip çıkarmak, çekmek, çıkarmak”

alku üç yavlak yollug korkınçlardın t. -daçı 130

tatva-garuḍe << Tattva-Garuḍa “?”

t. g.+nıŋ 271 bk. Notlar 270-271

tavrak “acele, çabuk, hemen”

amtıkıya ok t. 497

täg- “değmek, ulaşmak, erişmek”

t. -mägäy 386, 387, 387, 389, 391, 392
t. -mägäylär 390

täg “gibi”

bir t. “birlikte” 498

tägimlig “değer, uygun, layık”

ayagka t. 58, 61, 63, 66, 69, 73, 76, 80, 83, 86, 89, 92, 95, 98, 101, 103, 437

tägin- “hissetmek; saygıyla yerine getirmek”

t. -mägäylär 410
ülänü t. -düm 491

t(ä)ŋri “Tanrı, ilah; Skt. *Deva*”

t. 468
t. korkınçıntın 191
t. tutmaktın 197
t. yäkläri 335
ay t. 157 bk. Notlar 157
ärdinilig ay t. burhan 93 bk. Notlar 92-93
strayastriş t. yerintä 9
vayḍuri ärdini y(a)ruklug oṭaçılar eligi t. burhan 71 bk. Notlar 71
äzrua t. +kä 32

hormuzta t. +kä 33
t. +lär eržilarka 26 bk. Notlar 26
t. +lär kuvragınıŋ 278
v(a)çir uguşlug arvış t. +läri 399
amrılmış t. +lärkä 142
t. +lärniŋ yıgılgulukın 10
alku kamag t. +lärniŋ 493

t(ä)ŋriḍäm “tanrısal, semavi, kutsal”

t. küçläri 493

täprämäklig “sallantı, hareket”

yer t. 188 bk. Notlar 180

terin “topluluk, kalabalık”

t. +im kuvragım 160

tıḍ- “alıkoymak, engellemek”

t. -daçı 116, 129
t. -mak särgürmek kılur m(ä)n 369

tınl(ı)g “canlı, varlık”

t. 282
t. +ıg 400
t. +lar 499
t. +lar oglanlarıŋa 503
beş ažun t. +lar 498
t. +larıg 176, 180, 313
t. +larka 385
t. +larnıŋ 118
t. +larnı 161

tiligçi “dilekçi”

ayıg t. +lärniŋ 280 bk. Notlar 280

tiripur << Skt. *Tripura* “bir şehir adı”

t. balıkıg buzdaçıka 38

tokı- “çakmak, vurmak, mıhlamak”

kaẓgok t. -yur m(ä)n 235, 236, 238, 240, 241, 243, 245, 246, 248, 250, 251, 253, 254, 256, 258, 260, 262, 263, 265, 267, 268, 270, 272, 275, 277, 279, 281

tolı “dolu”

t. korkınçıntın 186 bk. Notlar 186

tolkak “sıkıntı, eziyet”

ämgäk t. +ları 443
ämgäk t. +larınta 435

tonlug “elbiseli, giysili”

tözün yürüŋ t. 144 bk. Notlar 144
ulug yürüŋ t. 137 bk. Notlar 136-137

toz “kayın kabuğu, ağaç kabuğu”

t. +ta 382 bk. Notlar 382

töltäglig “yastıklı, döşekli”

t. oron 11 bk. Notlar 11

törçi- “çıkmak, başlamak”

t. -miş 347 bk. Notlar 347

tört “dört”

t. künlüg tünlüg 352 bk. Notlar 352-353
t. maharaçlarnıŋ 267 bk. Notlar 267
t. säkiz on 401
t. siŋillärniŋ 269 bk. Notlar 269
säkiz tümän t. mıŋ 122, 395, 397

tözlüg “kaynaklı, esaslı, temelli”

isimäk t. ig 357
leşip t. 355
sanipat t. iglärig 356 bk. Notlar 356
sarıg t. 355
yel t. ig 354 bk. Notlar 354

tözün “asil, soylu”

t. alku ançulayu kälmişlärniŋ 471
t. kutgardaçı 145
t. oẓgurdaçı 137 bk. Notlar 137
t. şravaklar 4
t. yürüṇ tonlug 144

tuda “tehlike, felaket”

ada t. 195, 434, 443 bk. Notlar 195

tudasız “tehlikesiz, sıkıntısız”

adasız t. +ın 496

tug- “doğmak”

t. -gaylar 429
t. -magaylar 408

tugmış “yeni doğmuş çocuk, bebek”

t. +ıg kundaçılar 220 bk. Notlar 220

tugum “doğum, oluşum”

t. +ın ötäçi 396

tugurmış “yeni doğmuş çocuk, bebek”

t. +ıg yetäçilär 321

tumşuklug “gagalı, burunlu”

v(a)çir t. 141, 153 bk. Notlar 141

turkaru “sürekli, daima”

t. küyü küzädü tutgaylar 402
ürüg uzatı t. 399

tut- “tutmak; ele geçirmek, sahip olmak, yakalamak; taşımak; yardımcı fiil”

t. uguşlarıntın 347
t. -daçı “ele geçiren, ele geçirici” 342
v(a)çir t. -daçı 67, 178 bk. Notlar 67
t. -daçıları 337, 337, 338, 338, 339, 339, 339, 340, 340, 341, 341, 342, 344, 344, 345, 345, 346
t. -daçılartın 215

ärig ornag t. -galı 40 bk. Notlar 40
küyü küzädü t. -gaylar 402
t. -sarlar 385, 418

tutmak “ele geçirme, yakalama; hakimiyet”

t. +tın 197, 198, 198, 199, 199, 200, 200, 201, 201, 202, 202, 203, 204, 204, 205, 205, 206, 206, 207, 207, 208, 208, 209, 210, 210, 211, 211, 212, 212, 213, 213 bk. Notlar 197

tutmaklıg “ele geçirme, yakalama” 215

t. adalarıntın 215

tuy- “aydınlanmak”

köni tüzüni t. (Skt. *samyaksaṃbuddha*) 17, 59, 61, 64, 66, 70, 74, 77, 80, 84, 86, 88, 89, 90, 92, 95, 98, 101, 104, 437 bk. Notlar 58-59
t. +larka 108

tüḍüş “kavga, tartışma”

t. käriş 114

tügmiş “çatık, çatılmış”

t. alınlıg 137 bk. Notlar 137

tükä- “tamamlanmak, bitmek, sona ermek”

t. -di 474, 481

tükäl “tamamen, tamamıyla, hepsi”

t. körkitzünlär 315

tül “rüya, düş”

t. +lärig 120, 127

tümän < Toh. A *tmāṃ* / Toh. B *tmāne*, *tumane*, *tmane* “on bin”

t. tümän 496

säkiz t. tört mıŋ 122, 395, 397

tünlüg “geceli, gecelik”

bir künlüg t. 349
iki künlüg t. 350 bk. Notlar 350
üç künlüg t. 351 bk. Notlar 351
tört künlüg t. 353 bk. Notlar 352-353

türlüg “türlü, çeşitli”

alku t. 116, 127, 436,
säkiz t. üdsüz ölümtä 130,
ulug t. 440
üç t. yavız adalar 496

tüş “mevye; karşılık, sonuç”

t. yämiş aşlıglar 224, 325 bk. Notlar 224
t. +intä 501

tüşmäklig “düşme, düşüş”

yaşın t. korkınçıntın 189 bk. Notlar 189

tütsüg “tütsü, buhur”

t. aşlıglar 223, 324 bk. Notlar 223

tüz “düz, eşit”

t. kılmış buyanlıg 413

tüzü “hepsi, tamamı, bütün”

t. +ni tuymış 17, 59, 61, 63, 66, 70, 74, 76, 80, 84, 86, 88, 89, 92, 95, 98, 101, 104, 107, 437 bk. Notlar 58-59

u- “yapabilmek, muktedir olmak”

u. -ḍaçılarka 30

uçrug ~ **uçurug** “bayrak, sancak”

u. +lar 96, 105 bk. Notlar 104-105

uguş “soy, nesil, aile; yer, bölge”

beş ažun tınl(ı)glar u. +ı 498
v(a)çirlıg urınıŋ u. +ın 147 bk. Notlar 146-147
sukavati atl(ı)g artokrak mäŋilig yertinçü u. +ınta 429 bk. Notlar 428-429
u. +larıntın 347

uguşlug “soylu, neslinden gelen”

ançulayu kälmiş u. 151
üç u. manḍalta 179 bk. Notlar 178-179
v(a)çir u. 398, 401
vairoçana u. 150 bk. Notlar 149-150
ançulayu kälmiş u. +ka 42 bk. Notlar 42
ärdini u. +ka 50 bk. Notlar 49-50
el han u. +ka 47 bk. Notlar 47
iş u. +ka 48 bk. Notlar 48
lenhua u. +ka 43 bk. Notlar 43-33
monçuk ärdini u. +ka 46 bk. Notlar 46
urı u. +ka 51 bk. Notlar 51
v(a)çir u. +ka 45 bk. Notlar 44-45
yaŋa u. +ka 52 bk. Notlar 52

ulatı “başka, diğer” 128, 346, 431, 469

u. 346
u. adalarıg tıḍdaçı 128
u. nizvanılarıg 431
u. yertinçü yer suv 469
u. +larıg 28
u. +larnıŋ 214
u. +larta 131

ulug “ulu, büyük; çok”

u. 422
u. arvışlar eligin 381, 417, 439 Notlar 381 bk. Notlar 381-382
u. çoglug 136
u. çoglug yalınlıg 134 bk. Notlar 134-135
u. garhlarıg 124 bk. Notlar 124
u. kaḍır yavlak 133 bk. Notlar 133
u. küçlüg küsünlüg 133, 145 bk. Notlar 133-134
u. psaklıg 136
u. türlüg agır ayag 440
u. v(a)çir tutdaçı 178
u. yalınadaçı 135 bk. Notlar 135-136
u. yanturdaçı 381, 417, 439, 473
u. yanturdaçını 112
u. yavlak bk. Notlar 135
u. yürüŋ bk. Notlar 135
u. yürüŋ öŋlüg 143
u. yürüŋ tonlug 136 bk. Notlar 136-137
beş u. mudur 36, 133 bk. Notlar 36

uluş “ülke; halk”

el u. 442

uma << Skt. *umā* “bir Tanrıça adı”

u. hatun 33

umug “umut, çare, sığınak”

u. boltaçı 118, 488
u. ınag boltaçı ärür 131

umugsuz “umutsuz, çaresiz”

anaz u. +larnıŋ 485 bk. Notlar 485

upananḍe < Toh. A/B *Upanande* < Skt. *Upananda* “bir tür ejderha hanı, bir tür *Nāgarāja*” bk. *nanḍe*

nanḍe u. luu hanları 446 bk. Notlar 446

urı “genç, gençlik”

u. uguşlugka 51 bk. Notlar 51
v(a)çirlıg u. +larnıŋ bk. Notlar 255 bk. Notlar 255
v(a)çirlıg u. +nıŋ uguşın eltindäçi147 bk. Notlar 146-147

urug “soy, nesil, soyundan gelen”

altun u. +ları 495

uşnir << Toh. A/B *uṣṇīr* < Skt. *uṣṇīṣa* “kafatası yumrusu, Budanın 32 ayırıcı işaretinden birisi”

u. körmäk atl(ı)g dyanıg 11 bk. Notlar 13
u. lakşan 110, 379, 415, 472
u. l(a)kşan otrasıntın 13
u. lakşanlarıntın 110, 379, 415, 472
u. lakşanlıg 152

ut- “yenmek, galip gelmek, üstün olmak”

u. -mış çavıkmış 138

utmada ~ utmade << Skt. *Unmāda* “bir şeytan türü”

u. 343

u. tutmaktın 207 bk. Notlar 207

utpal < Toh. B **up(p)āl*, *oppāl*, *utpāl* / Toh. A *oppal* (*oppol*) < Skt. *utpala* “mavi nilüfer çiçeği, mavi lotus”

açılmış u. lenhua közlüg 104 bk. Notlar 104

utsukmaksız “yenilmeyen, mağlup edilemeyen”

u. 424
u. ulug yanturdaçı 381, 417, 439, 473
u. ulug yanturdaçını 112
adınka u. 133, 140 bk. Notlar 132-133
adınlarka u. 6

uz “bütünüyle, tamamıyla”

u. açılmış çäçäk-lig şal sögütlär eligi hanı burhan 77 bk. Notlar 77-78

uzatı “sürekli, daima, uzun zaman”

ürüg u. turkaru 399

uzaṭ- “uzun sürmek, uzayarak devam etmek”

u. -u isimäklig iglärig 354

üç “üç”

ü. kata sözlämiş kärgäk 466
ü. künlüg tünlüg bk. Notlar 351 bk. Notlar 351
ü. türlüg yavız adalar 496
ü. uguşlug manḍal 178 bk. Notlar 178-179
ü. üḍdäkilärkä 21
ü. yavlak yollug korkınçlardın tartdaçı 129 bk. Notlar 129

üd ~ **üḍ** “zaman, vakit, mevsim”

ü. +däkilärkä 21
ü. +lärig 316

üdsüz “zamansız, zamanından önce”

ü. ölümin ölmägäylär 392
ü. ölümlüg korkınçıntın 187 bk. Notlar 187
alku ü. ölümlärdä 117
säkiz türlüg ü. ölümtä 131

üdün “zaman, vakit, kere”

bir ü. 8
ü. +ki 467

ügmäk “yığın, küme, sürü”

ü. +läri 413

ügüz “ırmak, nehir”

gaŋgavalok gaŋ ü. 411
taloy ü. +üg üväḍäçi 67

ülän- “dağıtmak”

ü. -ü tägindüm 491

ülgülägülüksüz “ölçülemeyen, hesaplanamayan”

sanaguluksuz ü. 412

ün- “yükselmek, ortaya çıkmak, çıkmak”

uşnir lakşanlarıntın ü. -miş 111, 380, 416, 472
ü. -tilär 14

ürlüksüz “fani, fanilik, geçicilik”

ü. +ün bilip 500

ürüg “sürekli, daima, uzun zaman”

ü. uzatı turkaru 399

üstünki “üstün, en üstün, yukarıdaki”

yeg ü. 81

üvä- “baskı altında tutmak, ele geçirmek”

taloy ügüzüg ü. -ḍäçi burhan 67

üzä “ile, tarafından, ve”

ü. 30, 36, 41, 234, 234, 235, 441, 465

üẓlünçü “son”

ü. +sintä 503
äŋ ü. +tä 500

üẓüksüz “sürekli, daima”

ü. nomlug aşıg 499

v(a)çir < Toh. A *waśir* / Toh. B *waśīr* < Skt. *vajra* “yıldırım, Indra’nın asası; elmas”

v. 234,
v. arvışlıg 148
v. eliglig 147 bk. Notlar 147
v. lakşanlıg 139 bk. Notlar 139-140
v. psaklıg 139
v. sınçırlıg 146 bk. Notlar 146
v. tumşuklug 141, 153 bk. Notlar 141, 153
v. tutdaçı 67, 178 bk. Notlar 67
v. uguşlug 398, 401
v. uguşlugka 44, 401 bk. Notlar 44-45

v(a)çirlıg < Toh. A *waśir* / Toh. B *waśīr* < Skt. *vajra* + Tü. +lıg “elmas; yıldırım”

v. urılarnıŋ 255 bk. Notlar 255
v. urınıŋ uguşın eltindäçi 146 bk. Notlar 146-147
altun v. yaruk közlüg 153

vairoçana << Skt. *Vairocana* “bir Buda adı”

v. burhan 101 bk. Notlar 101
v. uguşlug 149 bk. Notlar 149

varune << Skt. *Varuṇa* “bir Tanrı adı”

v. +ka 35 bk. Notlar 35

vayḍuri << Skt. *Vaiḍūrya* “bir tür mücevher, değerli bir taş”

v. ärdini y(a)ruklug oṭaçılar eligi t(ä)ŋri burhan 70 bk. Notlar 70-71

viçin “ani bir parıltı; meteor (?)”

v. korkınçıntın 192 bk. Notlar 192

viḍyadare < Toh. A/ B *Vidyādhare* < Skt. Vidyādhara “büyülü güçlere sahip varlıklar”

v. eržilarka 27 bk. Notlar 27
v. +larka 31

vignivinayike << Skt. *vighna-vināyaka* “Tanrı Gaṇeśa’nın adlarından birisi; engelleri götüren, engel kaldıran”

v. +larka 393

v(i)har < Soğd. *βrx’r* / Toh. A *wyār* < Skt. *vihāra* “manastır”

v. +ta säŋrämtä 438 bk. Notlar 438

vinayike << Skt. *Vināyaka* “bir Tanrı adı”

v. +larnıŋ 264 bk. Notlar 264

vipaşi < Toh. A/ B *Vipaśyi* < Skt. *Vipaśyin* “bir Buda adı”

v. burhan 84 bk. Notlar 84

vişvabu < Toh. A *Viśvabhu*/ Toc. B *Viśvabhū* < Skt. *Viśvabhū* “bir Buda adı”

v. burhan 86 bk. Notlar 86

yad “yabancı”

y. yagı 186 bk. Notlar 186

yagı “düşman”

y. korkınçıntın 184
yad y. korkınçıntın 186 bk. Notlar 186
alku y. +larıg 125 bk. Notlar 125
ärklig han y. +sınıŋ 257

yagış “kurban”

y. aşlıglar 221, 322 bk. Notlar 221-222

yakrı “yağ”

y. aşlıglar 219, 320 bk. Notlar 219

yaktur- “bastırmak, yazdırmak”

y. -up 491

yakṭur- “bastırmak, yazdırmak”

y. -mış 492

yalaŋok “insan”

y. 468
y. ažun-ınta 409
y. tutdaçıları 338
y. +larnıŋ 432

yalına “ışık saçmak, parlamak”

ulug y. +daçı 135 bk. Notlar 135-136

yalınlıg “parıltılı, parlak, ışıltılı”

ulug çoglug y. 134 bk. Notlar 134-135

yantur- “bertaraf etmek, önlemek, çevirmek”

alku adalarıg y. -daçı 5
alku bulganmış yavız tüllerig y. -daçı 120
alku yagılarıg y. -daçı 125
utsukmaksız ulug y. -daçı 381, 417, 439, 474
ulug y. -daçını 112

yaŋa “fil”

y. uguşlug 52 bk. Notlar 52

yapırgak “yaprak”

y. +ta 382

yar “salya”

y. aşlıglar 227, 329 bk. Notlar 227

yarat- “yaratmak, meydana getirmek”

y. -mış 233

yaratıg “girişim, teşebbüs”

yavız y. 391
burhan y. +ı 465 bk. Notlar 465

yarım “yarım, yarı”

y. ätözi agrımaklıg igig 358 bk. Notlar 358-359

y(a)rlıka- “buyurmak”

öritü y. -dı 12
nomlayu y. -mış 487
oloru y. -p 11
y. -zunlar 162

y(a)rp “güçlü, sağlam”

alp y. süülüg bilik salık eligi hanı 57 bk. Notlar 56-57

y(a)ruk “parlak, ışık, aydınlık”

y. közlüg 153 bk. Notlar 152-153

yaruklug “parlak, ışıltılı”

y. 150
ay t(ä)ŋri y. 157
vayḍuri ärdini y. oṭaçılar eligi t(ä)ŋri burhan 71 bk. Notlar 70-71

yaş “yaşam, ömür”

öz y. +ta 28 bk. Notlar 28

yaşa- “yaşamak”

y. -zun 496

yaşat- “yaşatmak”

y. -zunlar 314

yaşın “yıldırım/ meteor (?)”

y. tüşmäklig korkınçıntın 189 bk. Notlar 189

yaval- “sakinleşmek, uysallaşmak, dinmek”

y. -mış 156 bk. Notlar 156

yavız “kötü”

y. yaratıg 391
alku bulganmış y. tüllärig 120
alku y. tüllärig 126
üç türlüg y. adalar 497

yavlak “kötü, fena; kötülük”

y. köŋüllüglär 333
kaḍır y. 243, 260
kaḍır y. käyiklär korkınçıntın 193 bk. Notlar 193
ulug kaḍır y. 133 bk. Notlar 133
ulug y. 135 bk. Notlar 135
üç y. yollug 129 bk. Notlar 129
kadır y. +larıg 125

yäk << Toh. A *yakäṣ*/ Toh. B *yākṣe* < Skt. *yakṣa* “şeytan”

y. 115, 121
y. ažunınta 404
y. tutmaktın 198
y. +lär 317
y. +lär korkınçıntın196 bk. Notlar 196
ganḍarve y. +läri 336
luu y. +läri 336
rakşaz y. +läri 336
t(ä)ŋri y. +läri 335

ye- “yemek”

ootka çöklämişig y. -täçilär 225, 326 bk. Notlar 225-226
ötmişig y. -täçilär 229, 331 bk. Notlar 229
tugurmışıg y. -täçilär 321

yeg “üstün, iyi”

y. üstünki 80

yel “yel, rüzgar”

y. tözlüg iglärig 354 bk. Notlar 354-355

yelvi “büyü, sihir”

y. kömän 391

yemiş “meyve, yemiş”

tüş y. aşlıglar 224, 325

yer “yer; yeryüzü, dünya”

y. suv 470

y. täprämäklig korkınçıntın 188 bk. Notlar 188
y. +intä 9

yerçi “kılavuz, rehber”

yolçısı y. +si 485

yertinçü “yeryüzü, dünya”

artokrak mäŋilig y. uguşınta 429
ulatı y. 469
alku y. +niŋ 484
y. +tä könin barmışlarka 24
y. +täki arhantlarka 20

yet- “kazanmak, elde etmek”

köŋül y. +gülük 394, 404

yeti “yedi”

y. kolṭi 17

yıd ~ yıḍ “koku, hoş koku”

y. aşlıglar 222, 323 bk. Notlar 222
y. uçruglar eligi burhan 105

yıgıl- “toplanmak, bir araya gelmek, yığılmak”

t(ä)ŋrilärniŋ y. +gulukın 10

yıl “yıl, sene”

yüz y. 315

yılkı “hayvan, büyükbaş hayvan”

y. kara kegänintä 433

yilik “ilik”

y. aşlıglar 220, 321 bk. Notlar 220

yiŋ “sümük”

y. aşlıglar 228, 329 bk. Notlar 228

yipün “menekşe rengi, mor”

y. lenhua közlüg 154,155

yiriŋ “irin”

y. aşlıglar 226, 327 bk. Notlar 226

ymä “yine, dahi, da/de, ve”

y. 8, 138, 141, 142, 146, 150, 154, 155, 156, 159, 161, 176, 180, 235, 314, 364, 366, 383, 384, 384, 395, 403, 404, 426, 428, 439, 444, 447, 483

yokaḍdur- “yok etmek, ortadan kaldırmak”

alku yavız tüllärig y. -taçı 127

yolçı “rehber, kılavuz”

y.+sı yerçisi 485

yollug “yol, yola sahip olan”

üç yavlak y. korkınçlardın 129

yumuşçı “hizmetçi, haberci

y. tapıgçılar 401 bk. Notlar 401-402

yükün- “secde etmek, eğilmek, saygı göstermek”

y. -üp 109
y. -ürm(ä)n 2, 3, 5,15, 16, 19, 22, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 35, 36, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 59, 62, 65, 68, 72, 75, 78, 82, 85, 87, 88, 90, 93, 97, 99, 102, 106, 176

yüküntürül- “secde edilmek”

y. -mişkä 36, 41

yüräk “yürek, kalp; göğüs”

y. agrıg igig 362 bk. Notlar 362
y. agrımakıg 363 bk. Notlar 363

yürüŋ “beyaz”

y. 154, 155

ulug y. 135 bk. Notlar 135
ulug y. tonlug 137 bk. Notlar 137
ulug y. öŋlüg 144
tözün y. tonlug 144 bk. Notlar 144

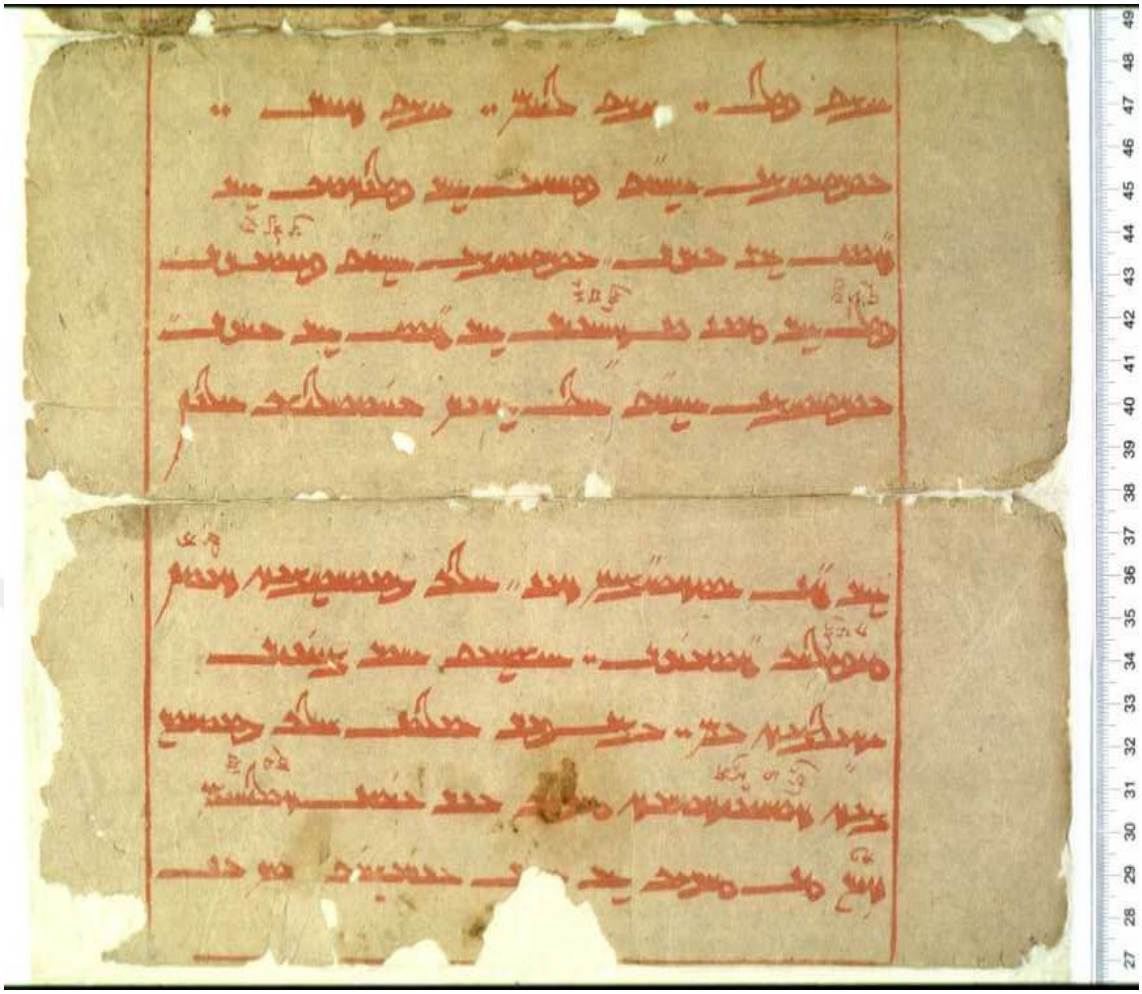
yüz “yüz”

y. küz üdlärig 316
y. yıl 315

6. TIPKIBASIM

U 376 (T III M 225)

U 376 (T III M 225)

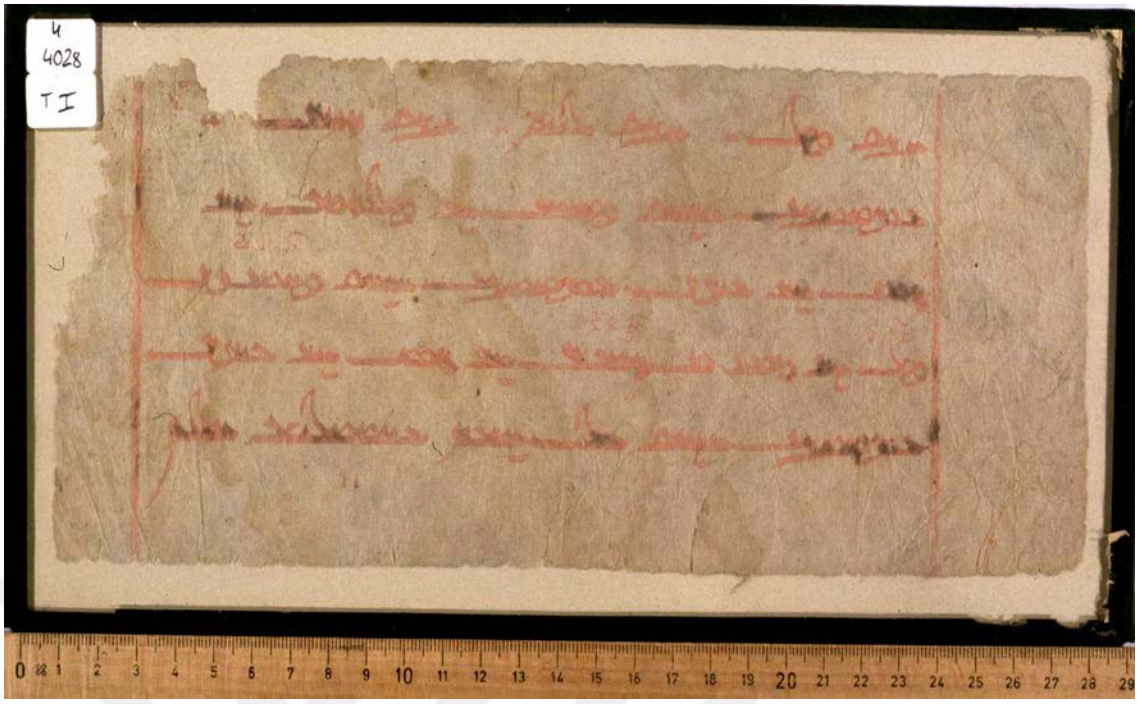

U 4563 (o.F.) (U 376’ya paralel fragman)

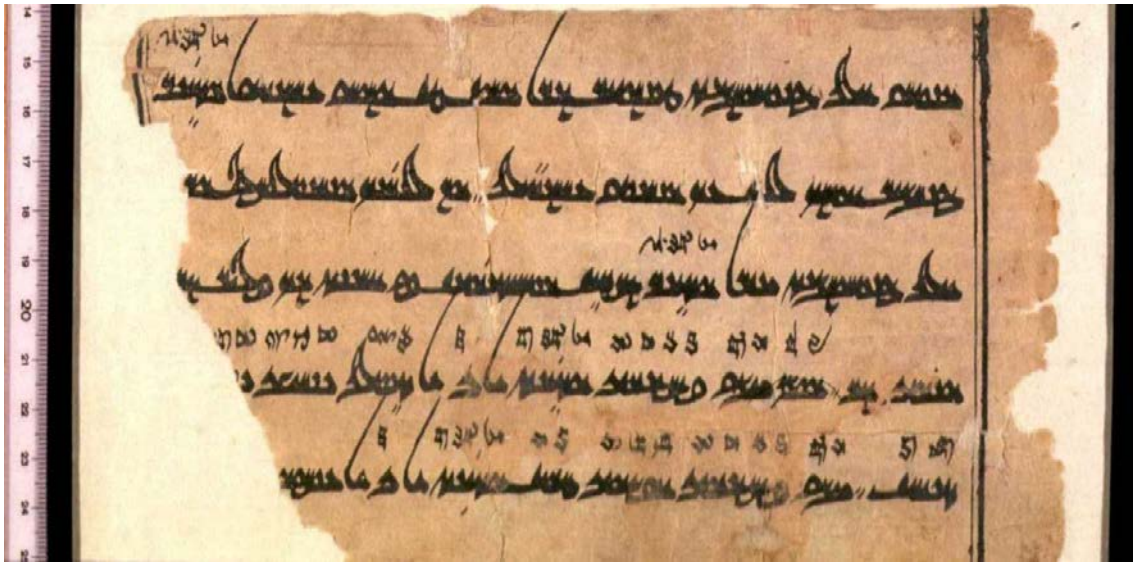

U 4542 (o.F.) (U 376'ya paralel fragman)

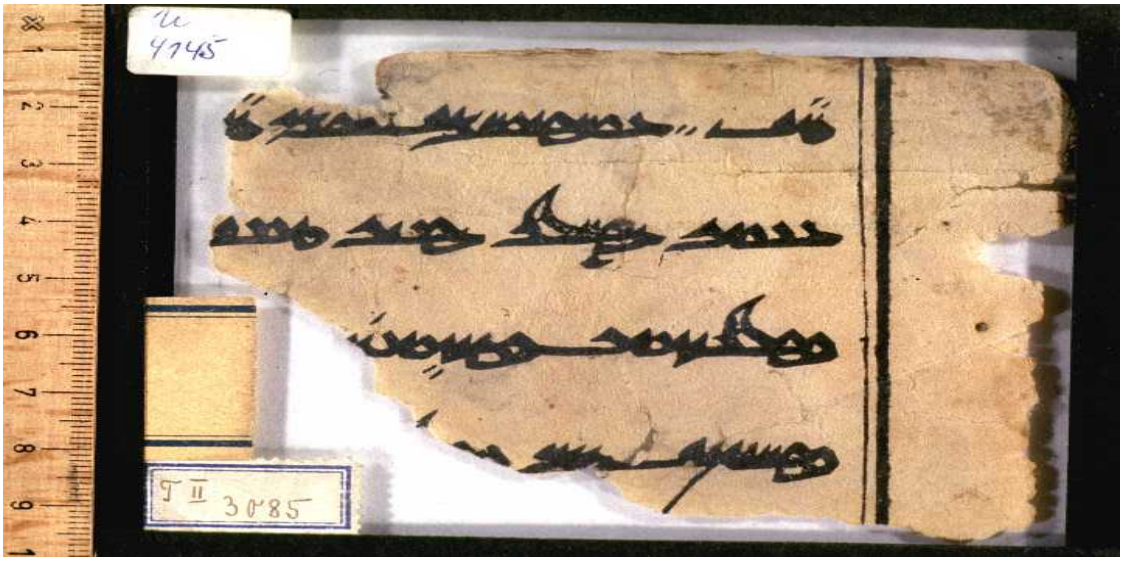
U 4563 (o.F.) + U 4542 (o.F.) şeklinde U 376'ya paralel fragman.

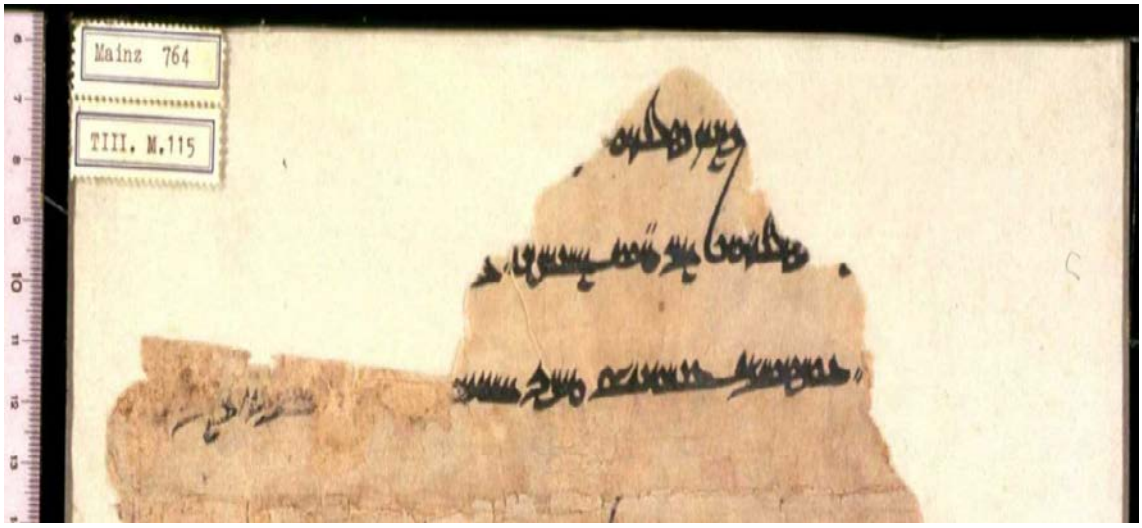
U 4028 (T I) (U 376’ya paralel fragman)

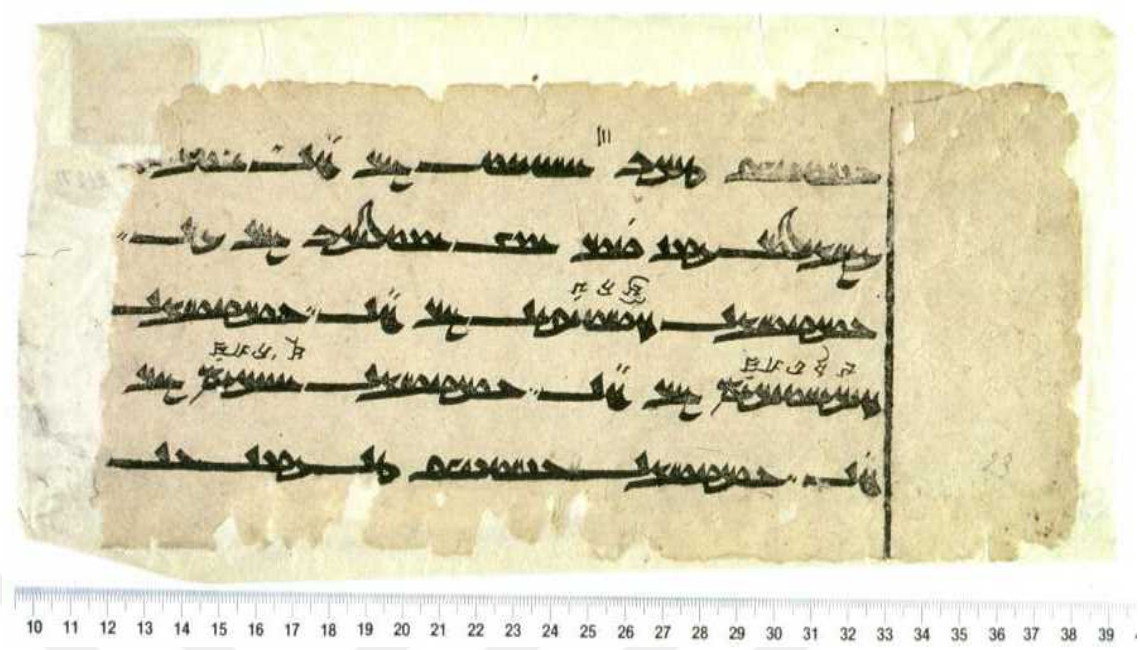
Mainz 764 (T III M 115) – b fragmanı, b sayfası

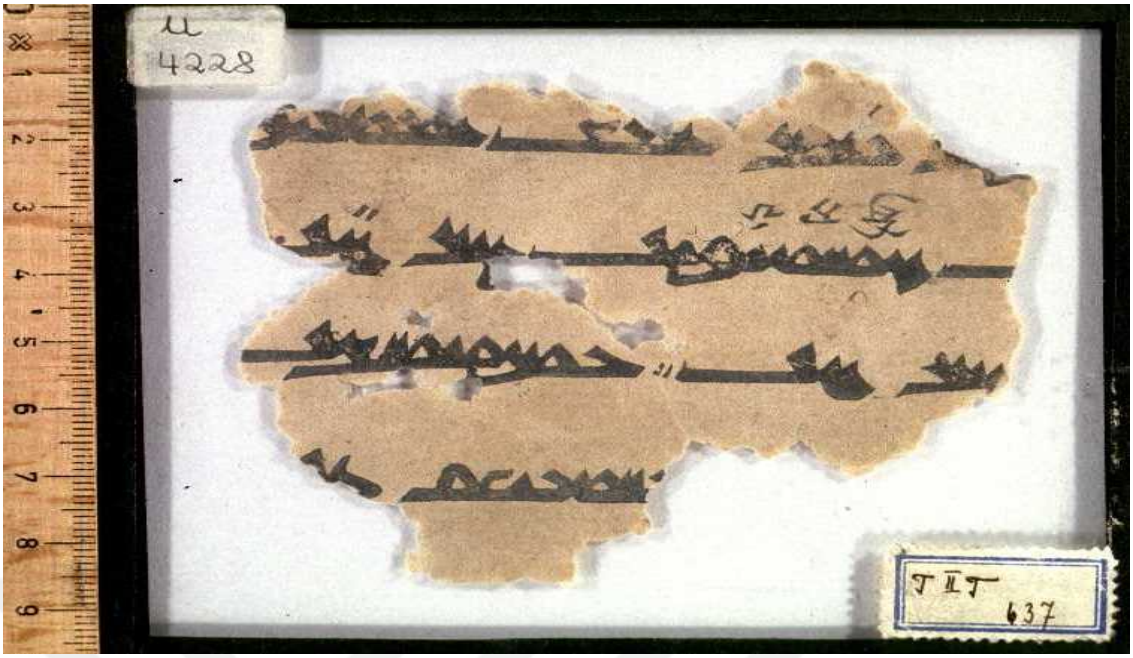
U 4145 (T II 3085)

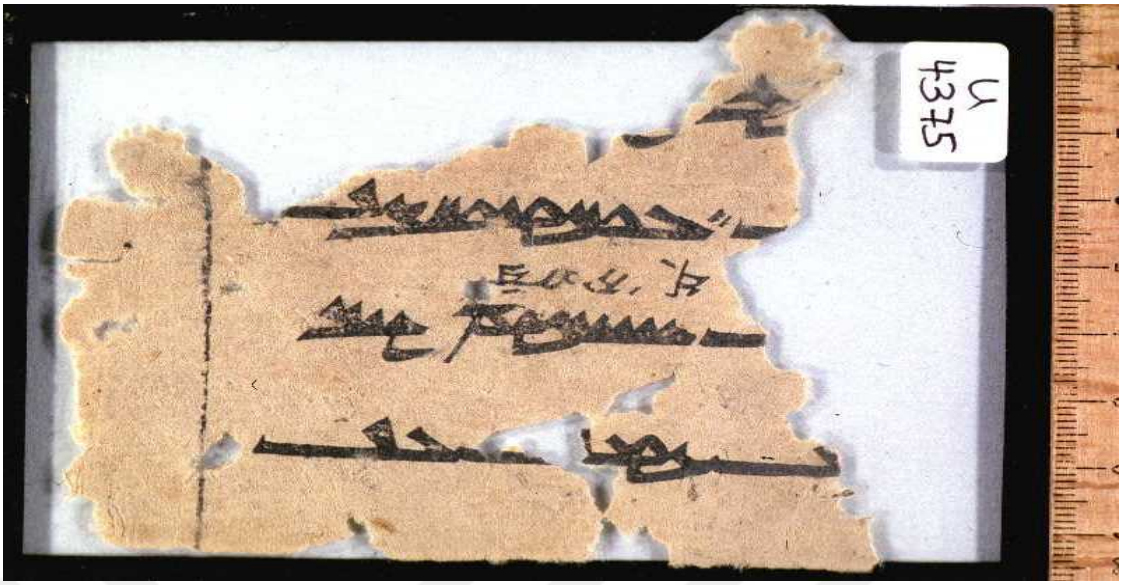
Mainz 764 (T III M 115) – a fragmanı, a sayfası (İlk iki satırı U 4145'e paralel olan fragman)

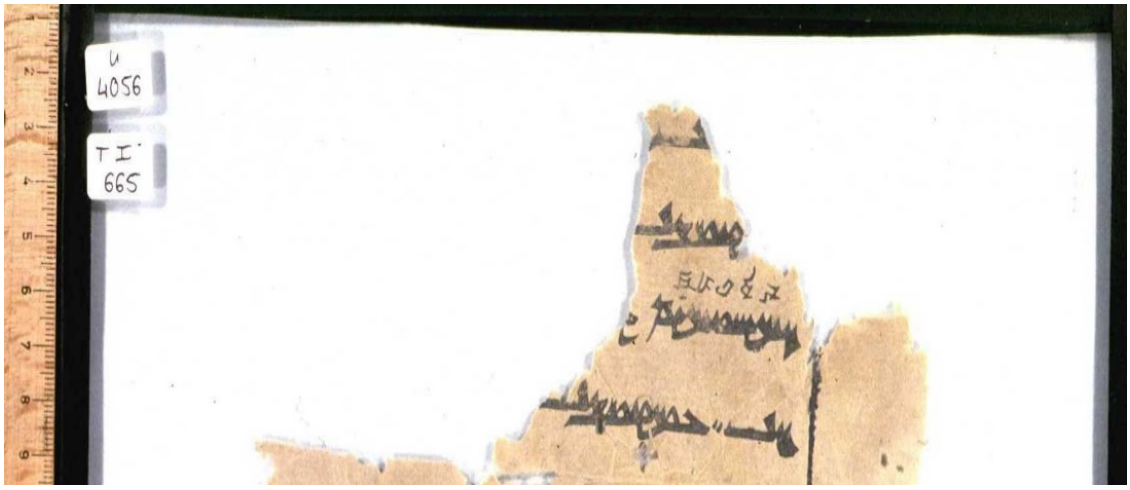
U 377 (T III 225 (23))

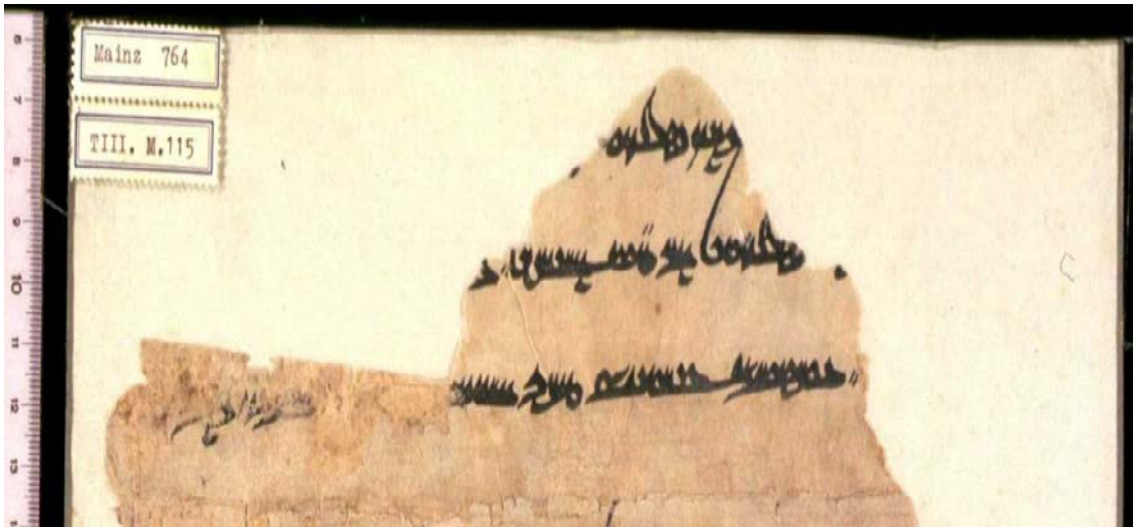
U 4228 (T II T 637) (U 377’ye paralel fragman)

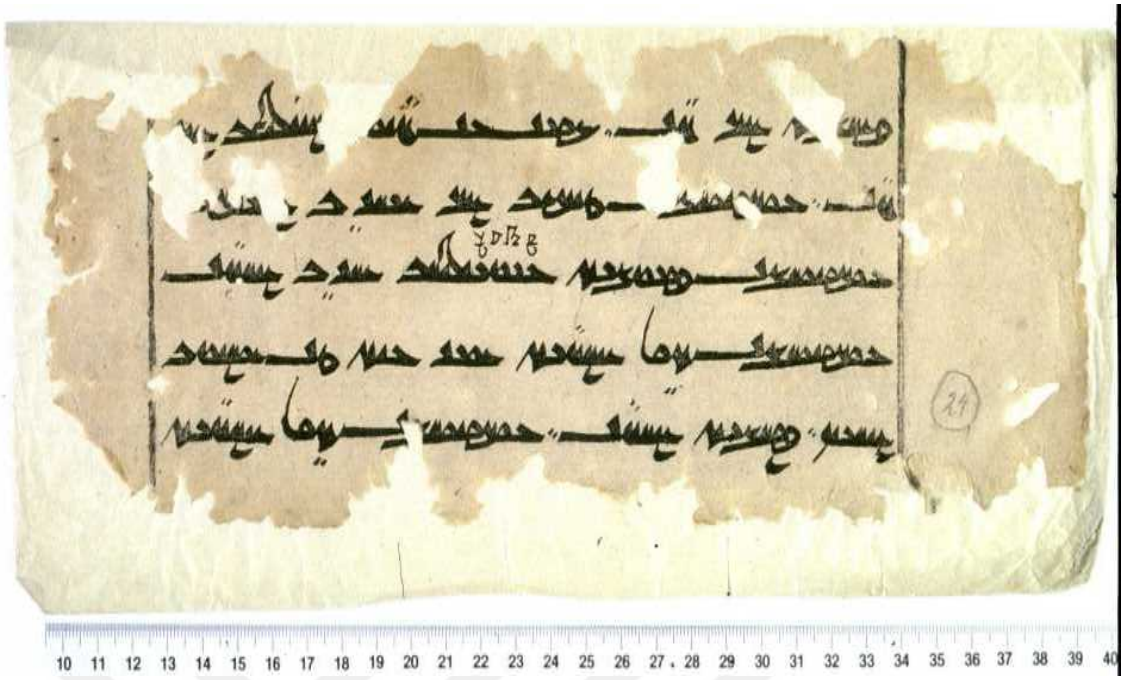
U 4375 (o.F.) (U 377'ye paralel fragman)

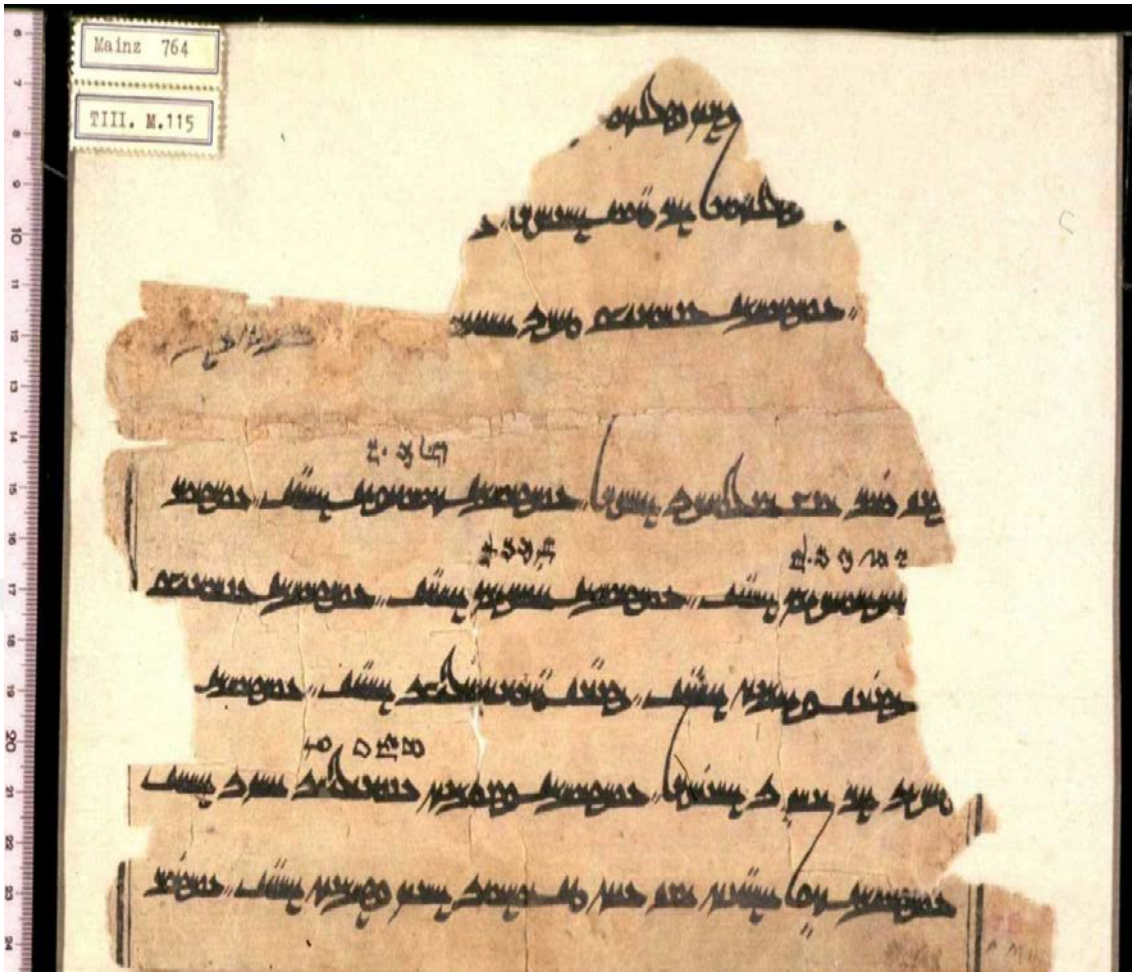
U 4056 (T I 665) (U 377'ye paralel fragman)

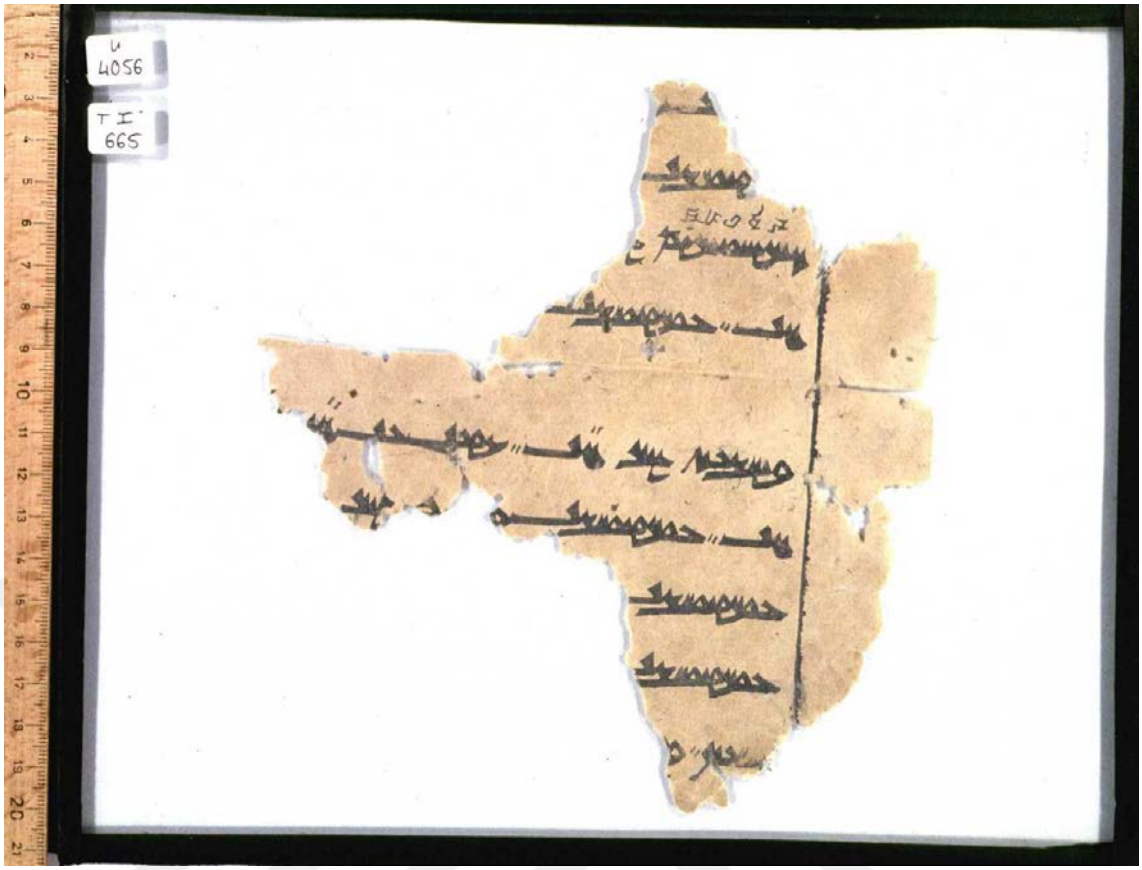
Mainz 764 (T III M 115) – a fragmanı, a sayfası (Son satırı U 377'nin ilk satırına paralel olan fragman)

U 378 (T III M 225 (24))

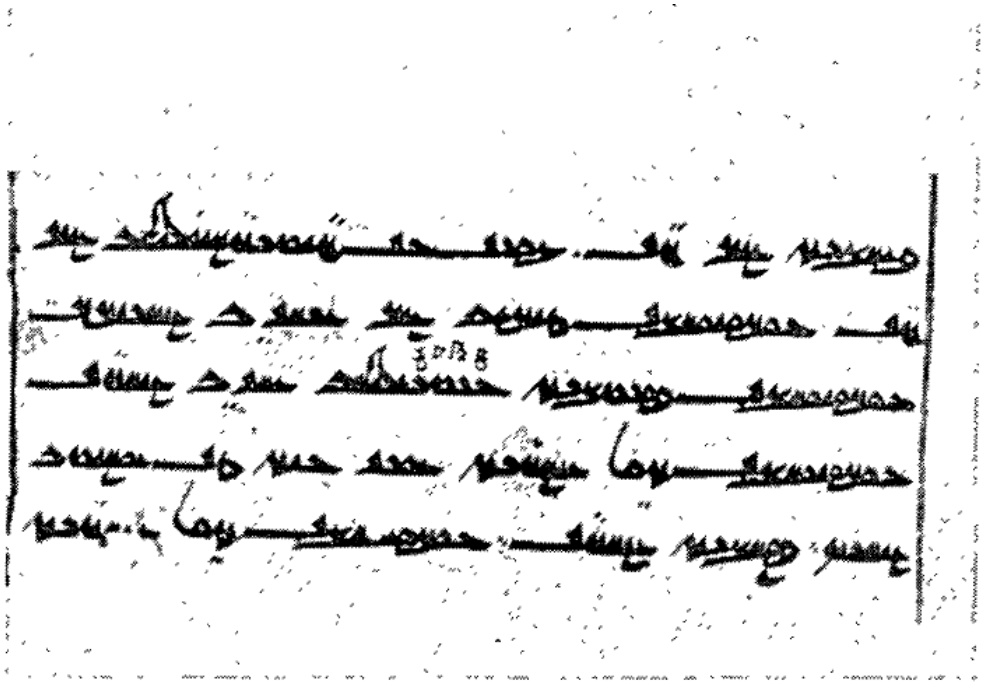
Mainz 764 (T III M 115) a fragmanı, b sayfası (U 378'ye paralel fragman)

U 4056 (T I 665) –b sayfası (U 378'e paralel fragman)

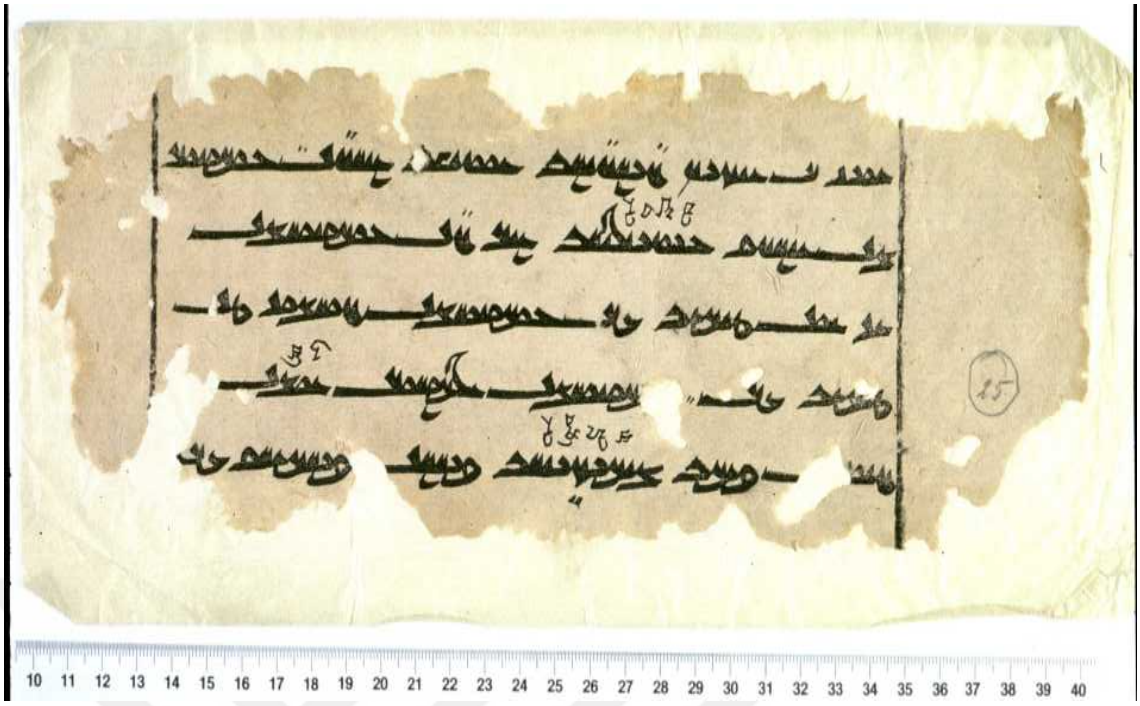
U 4346 (o.F.) (U 378’e paralel fragman)

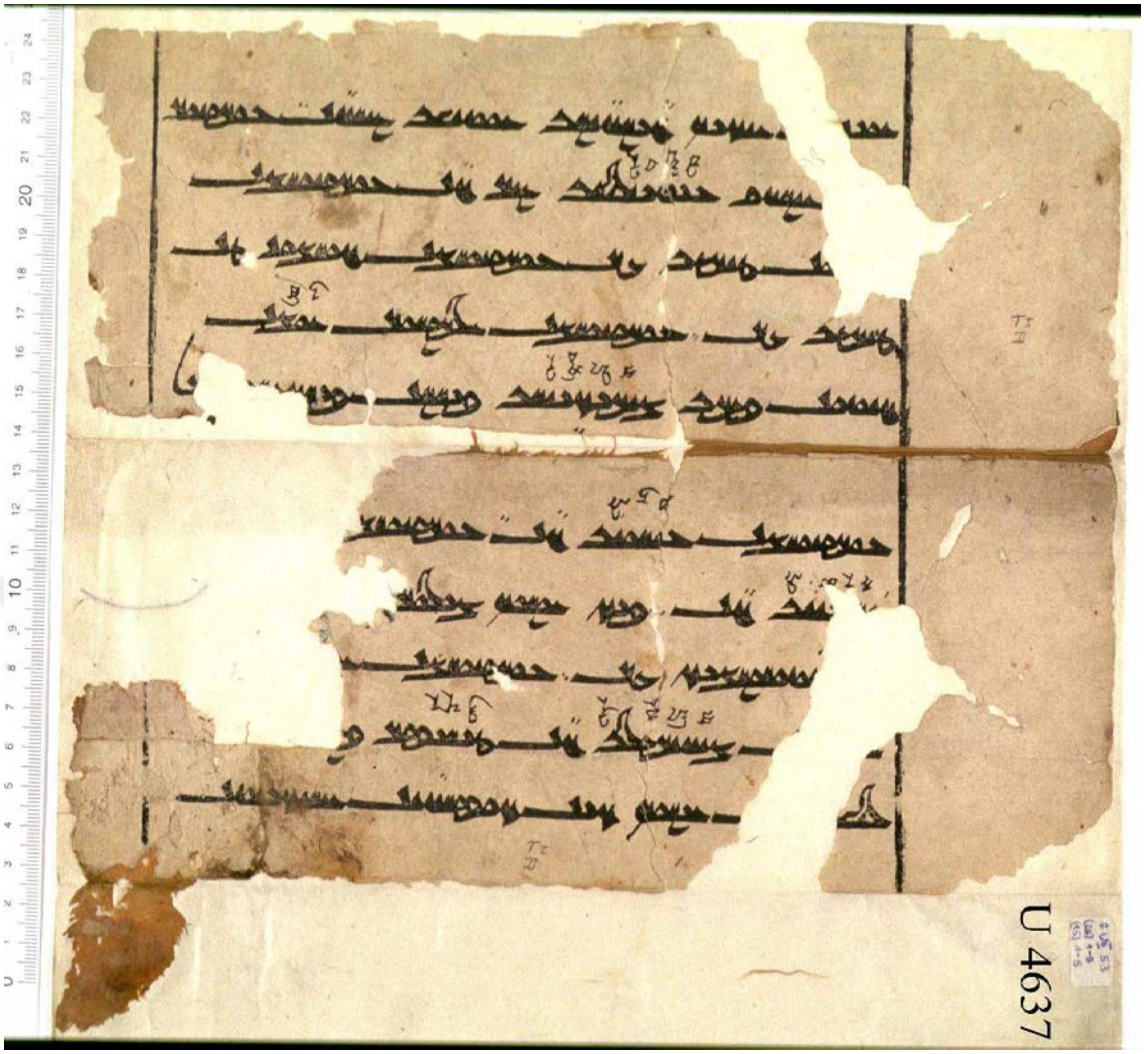
IVb

NF IVb fragmanı (U 378'e paralel)[302]

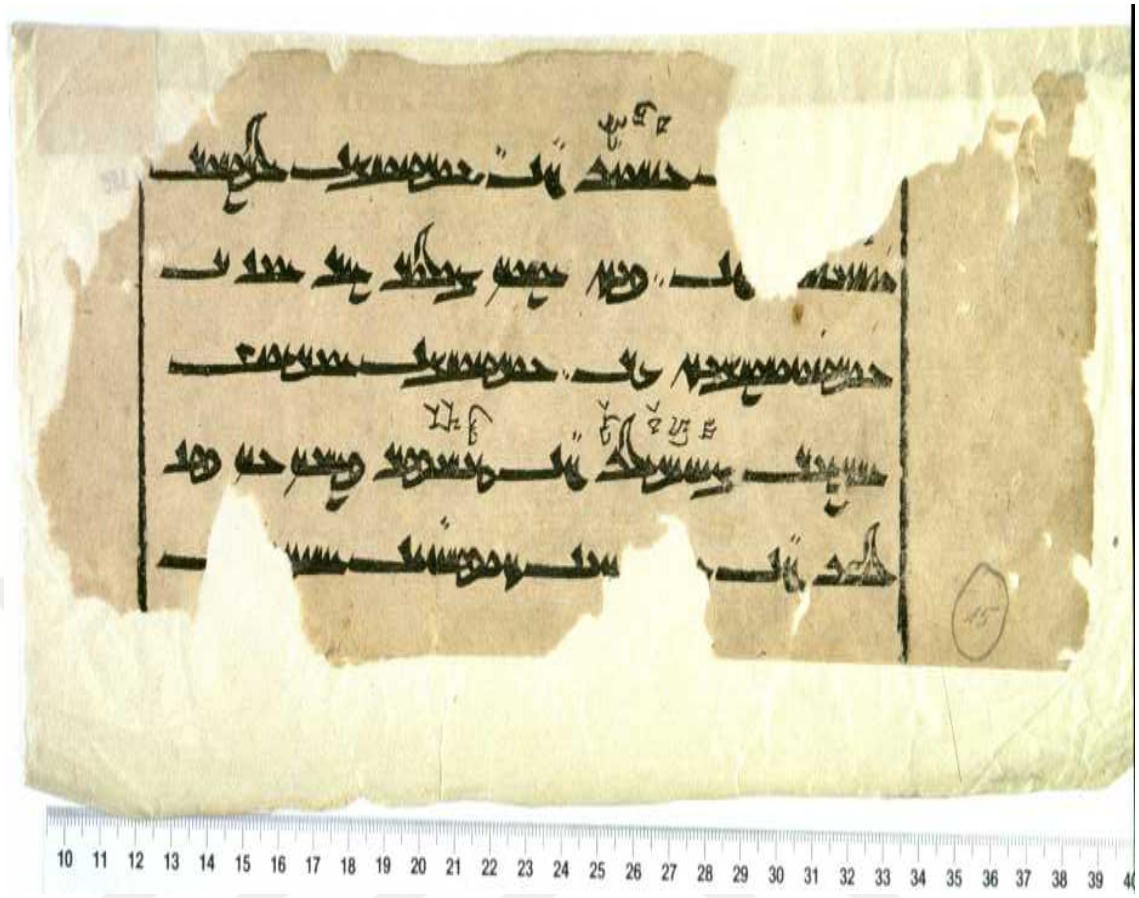
[302] bk. (Shōgaito, 1979, IVb).

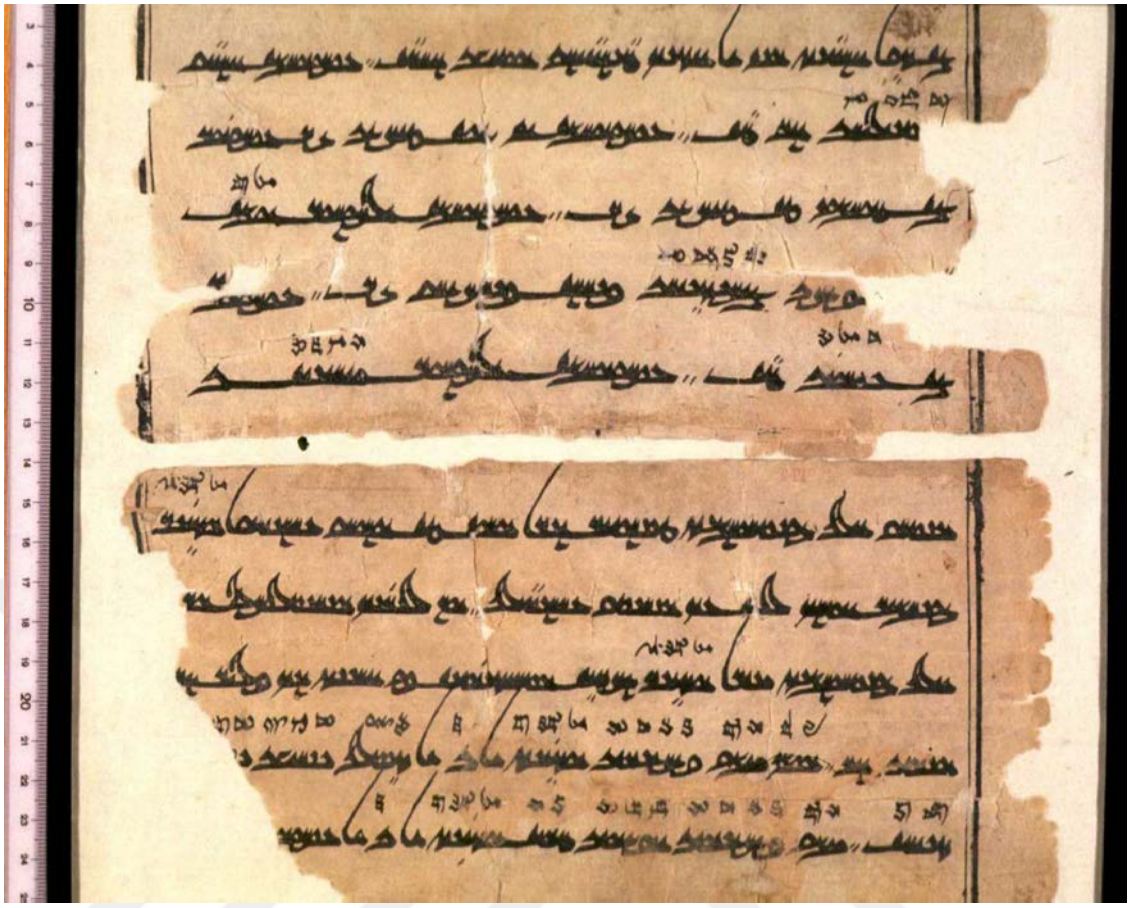
U 379 (T III M 225 (25))

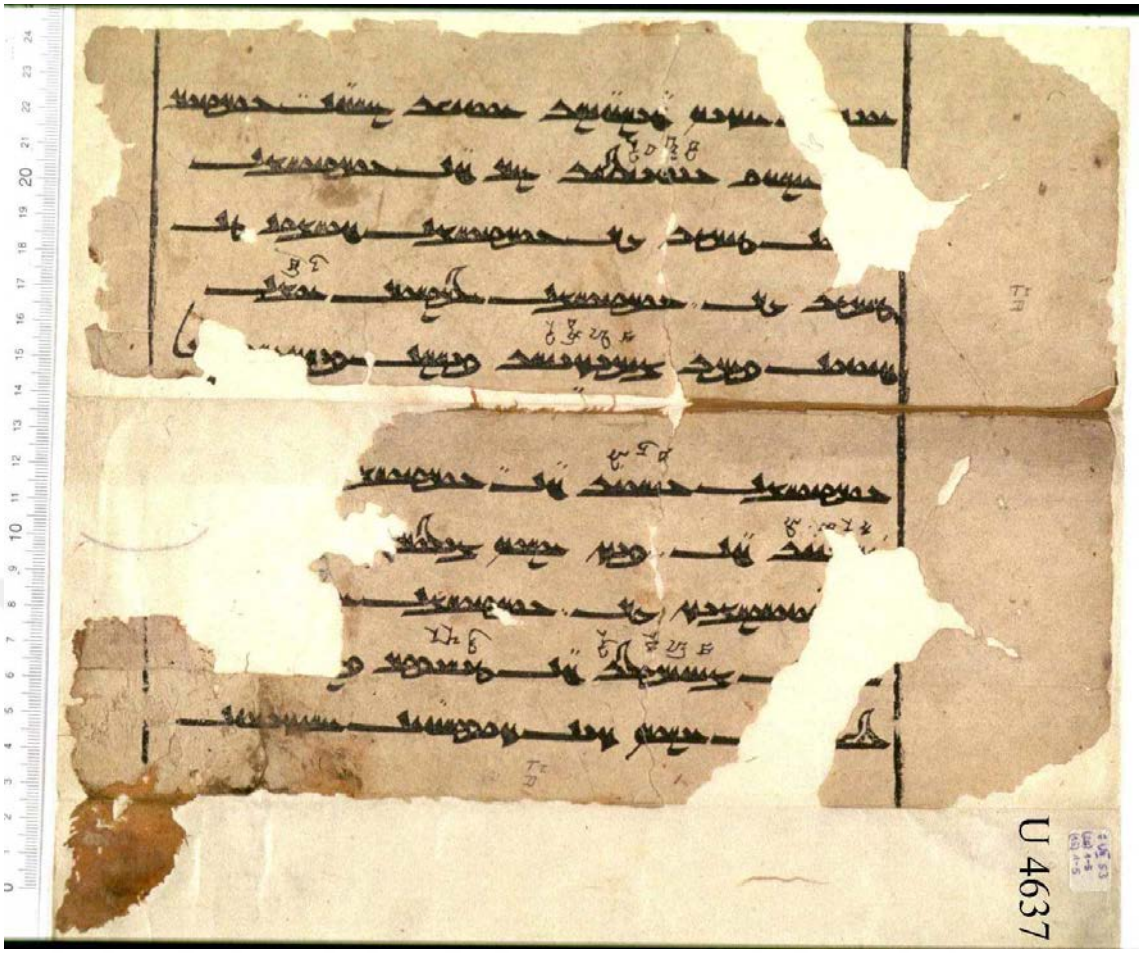
U 4637 (T III M 225 (2)) -a sayfası (Bu fragmanın sadece a sayfası ile U 379 fragmanı paraleldir).

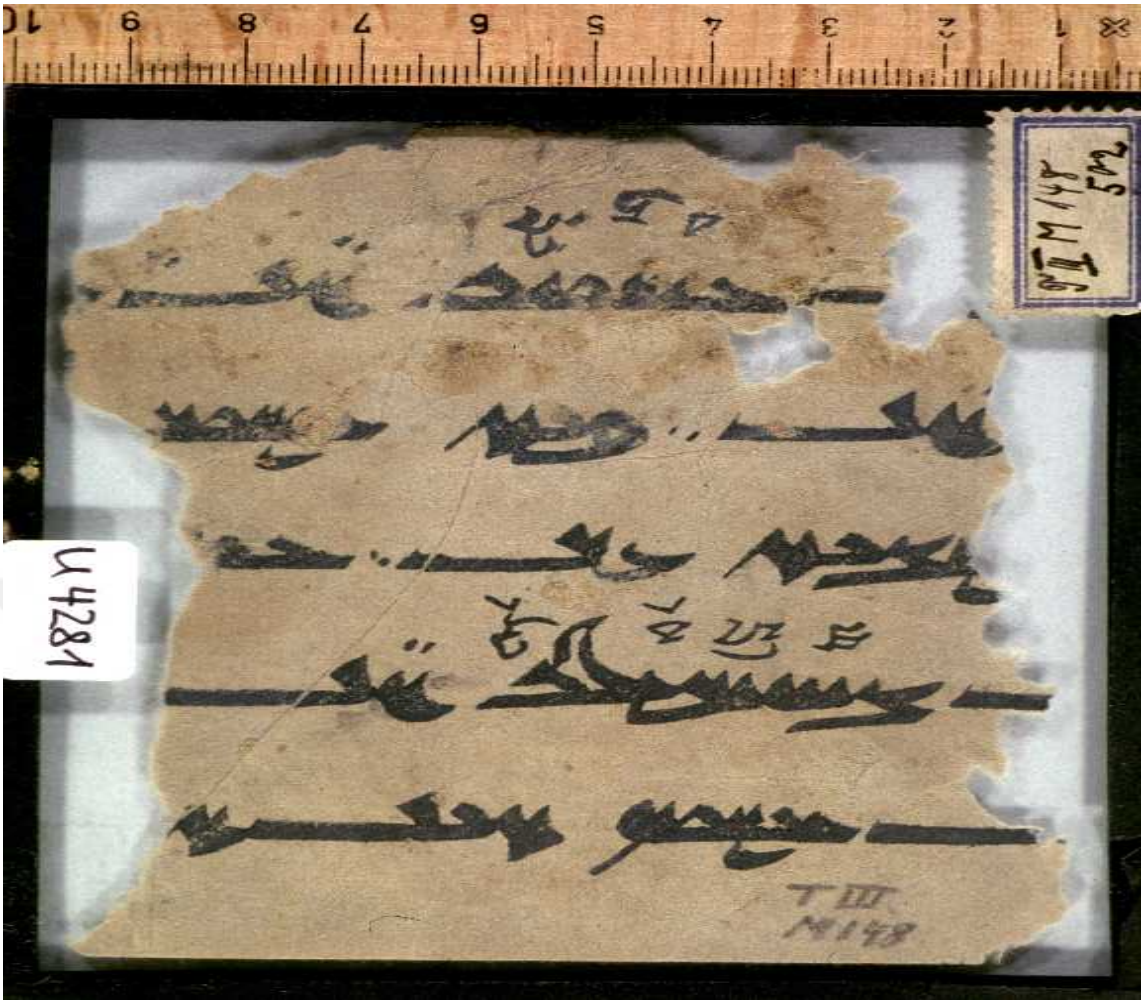
U 380 (T III M 225 (15))

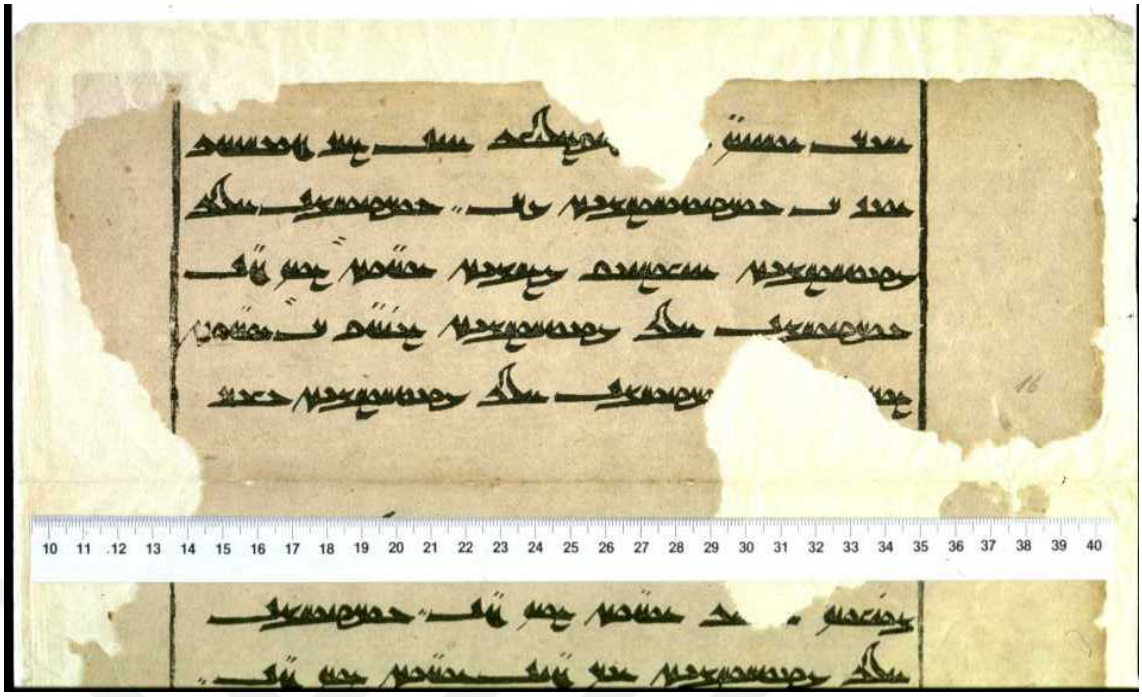
Mainz 764 (T III M 115) a fragmanının c sayfası (İlk sayfa U 380 fragmanına paraleldir).

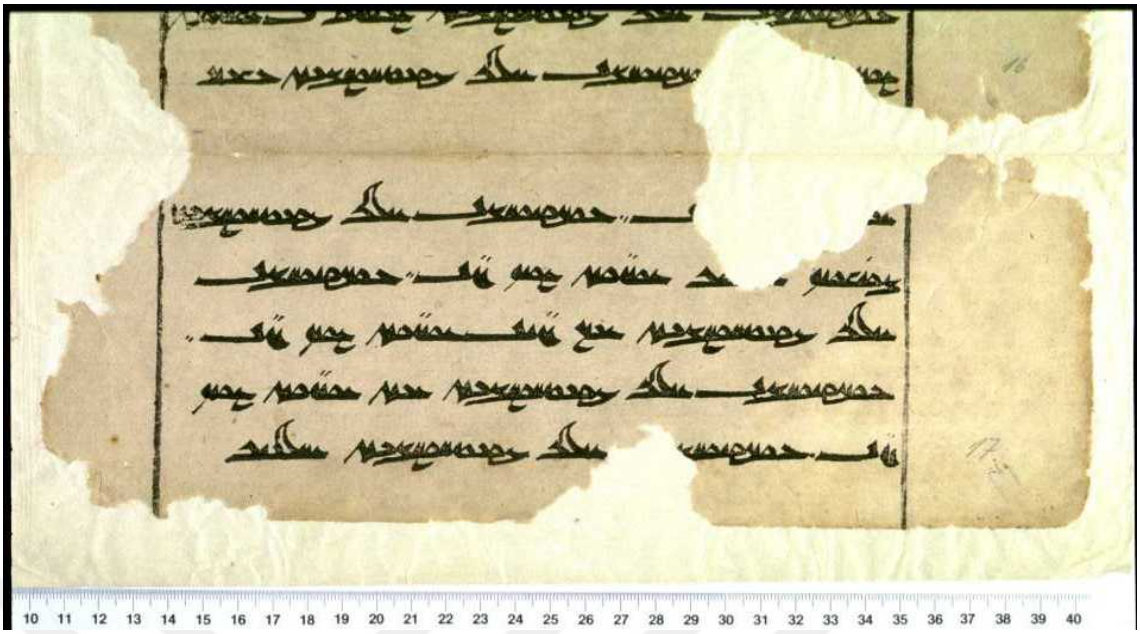
U 4637 (T III M 225 (2))- b sayfası (Bu fragmanın sadece b sayfası U 380 fragmanı ile paraleldir).

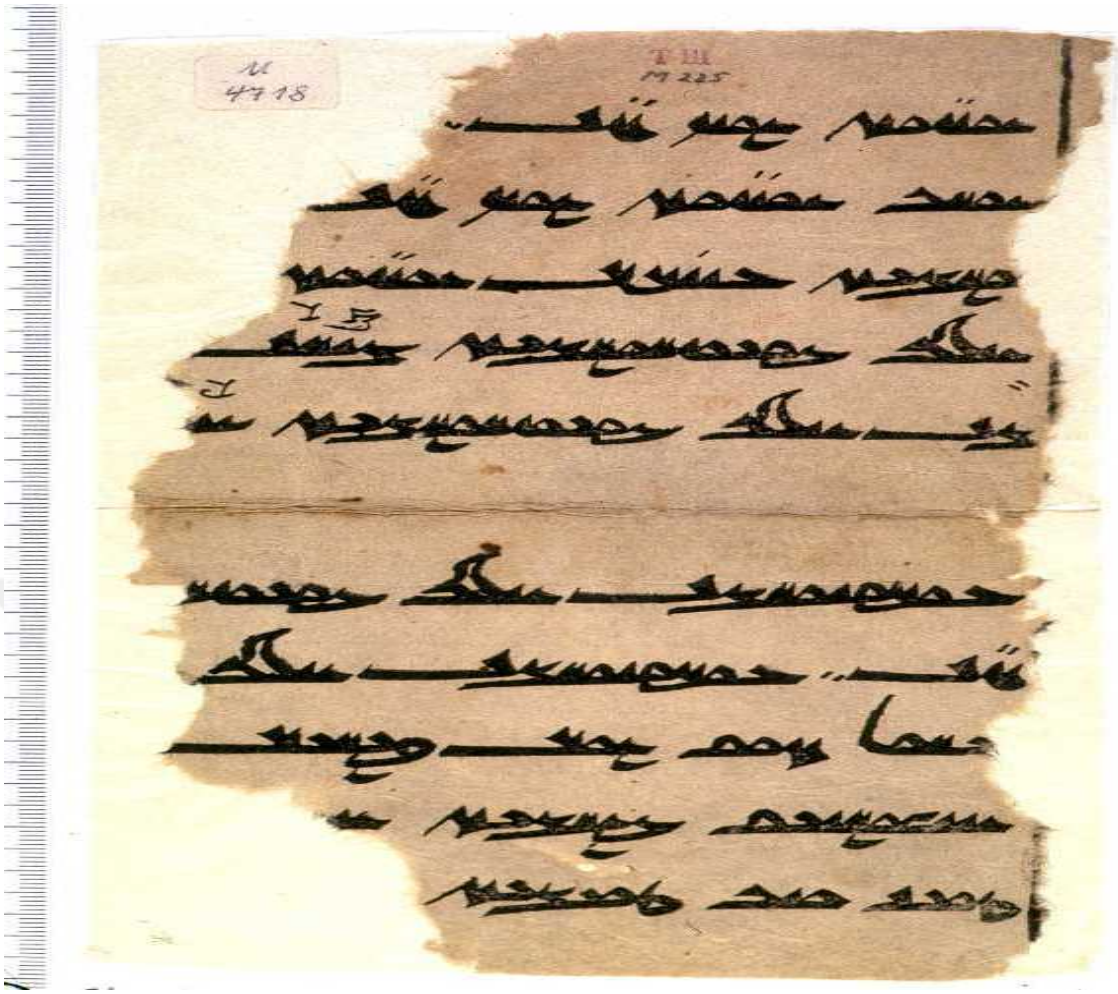
U 4281 (T III M 148.502) (U 380’e paralel fragman).

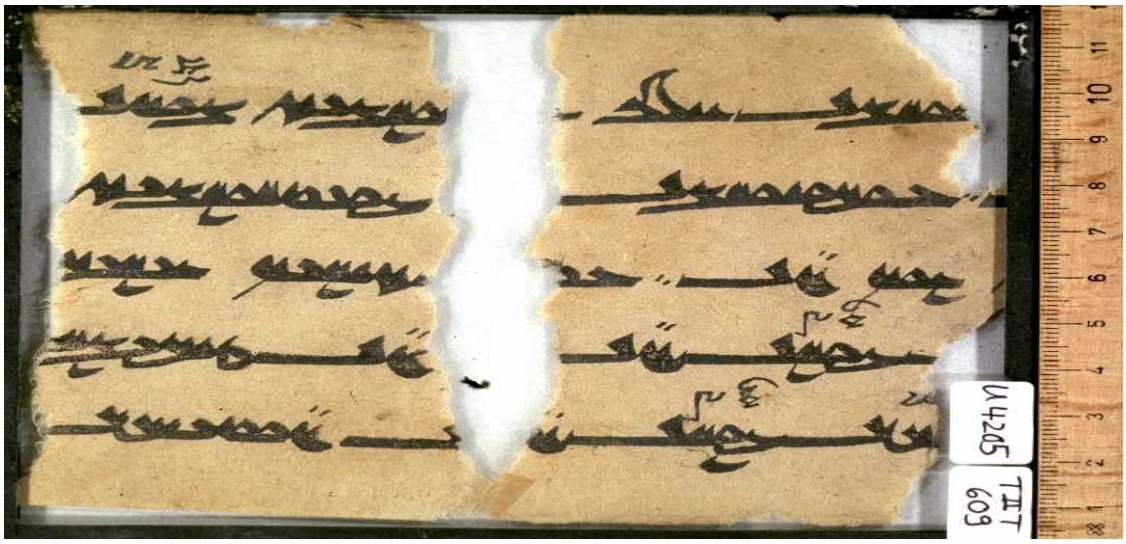
U 381 (T III M 225 (16))-a sayfası

U 381 (T III M 225 (17))-b sayfası

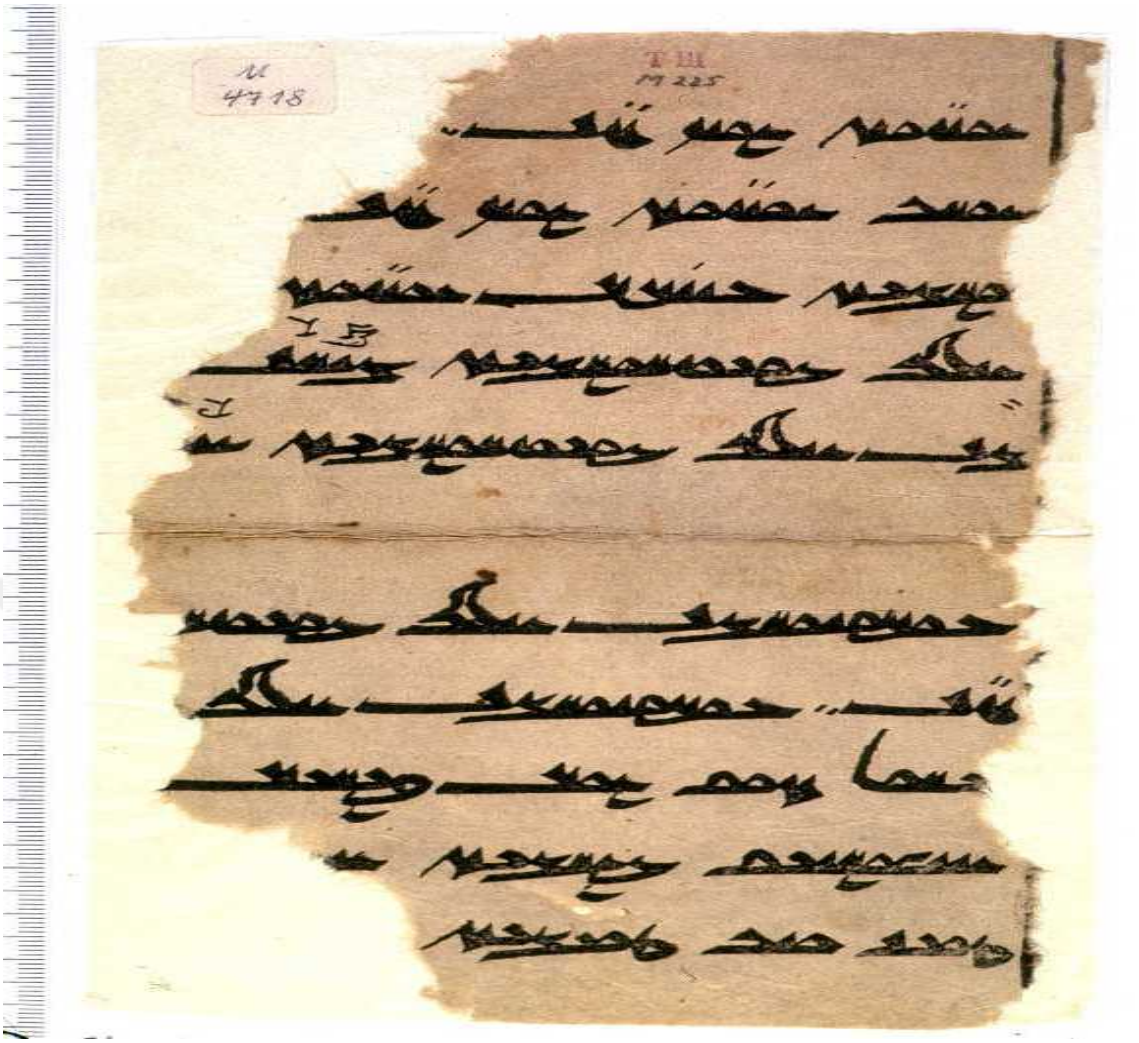

U 4718 (T III M 225) – a sayfası

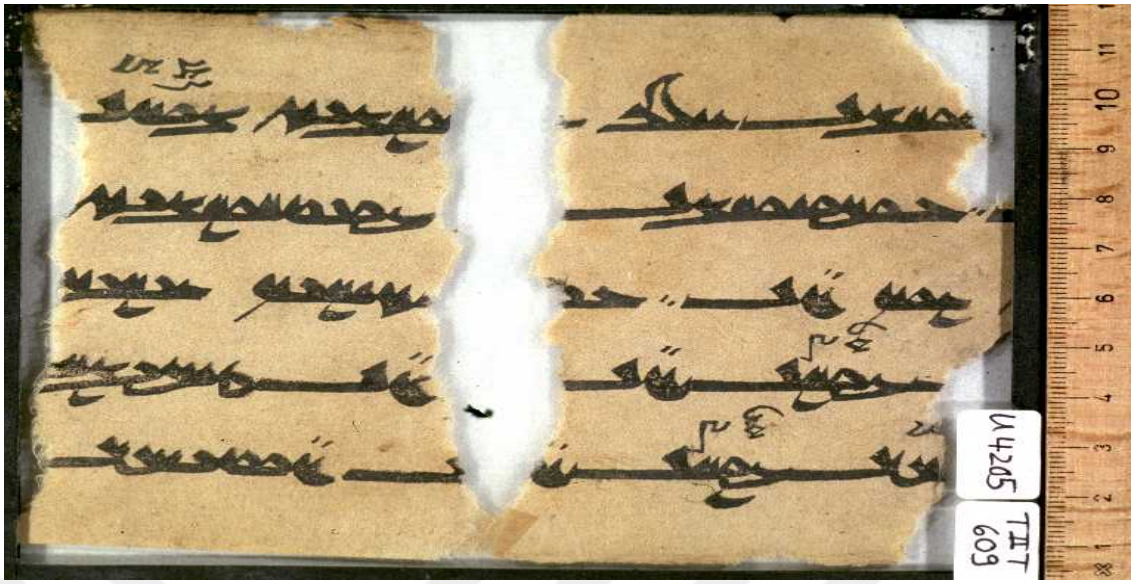

U 4205 (T II T 609)- sağ kısmı

U 4718 (T III M 225) – a sayfası ile **U 4205 (T II T 609)** fragmanının sağ kısmı birbirlerini tamamlamaktadır (**U 4718 (T III M 225)** – a sayfası **+ U 4205 (T II T 609)**).

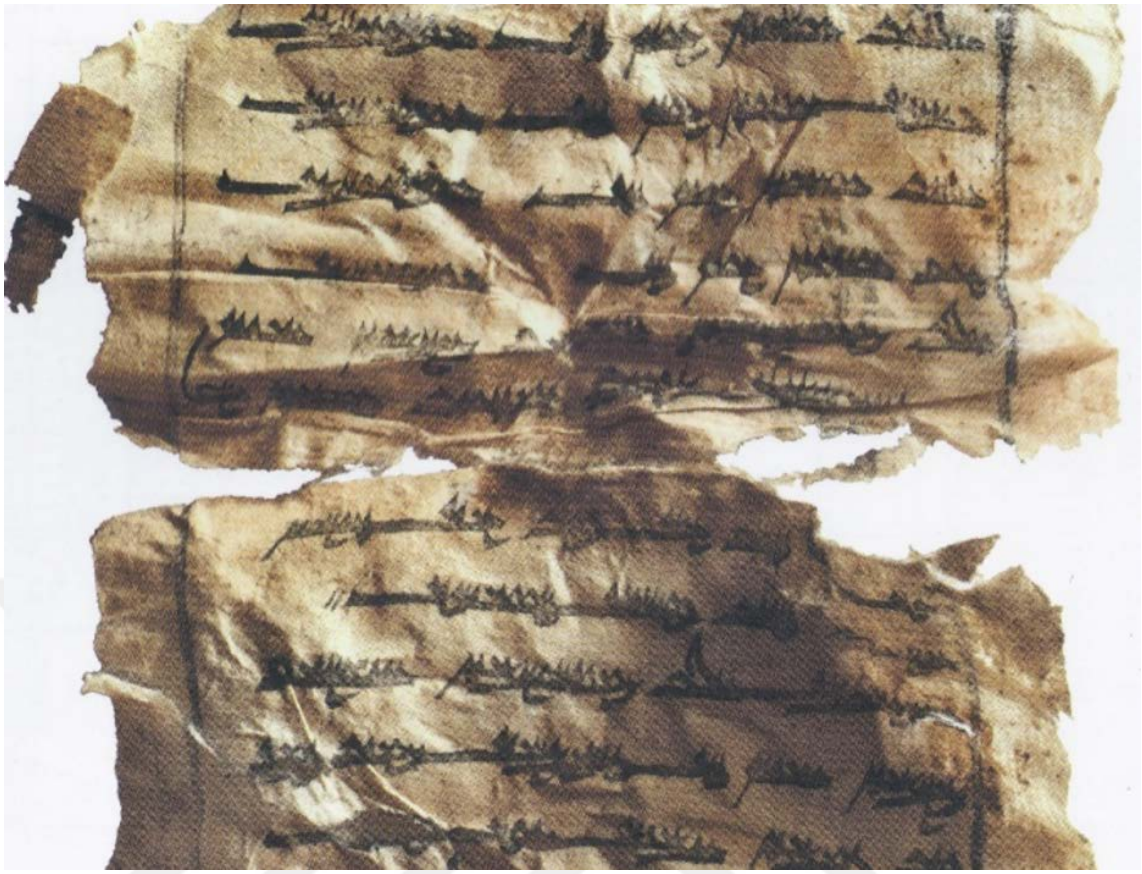

U 4718 (T III M 225) – b sayfası

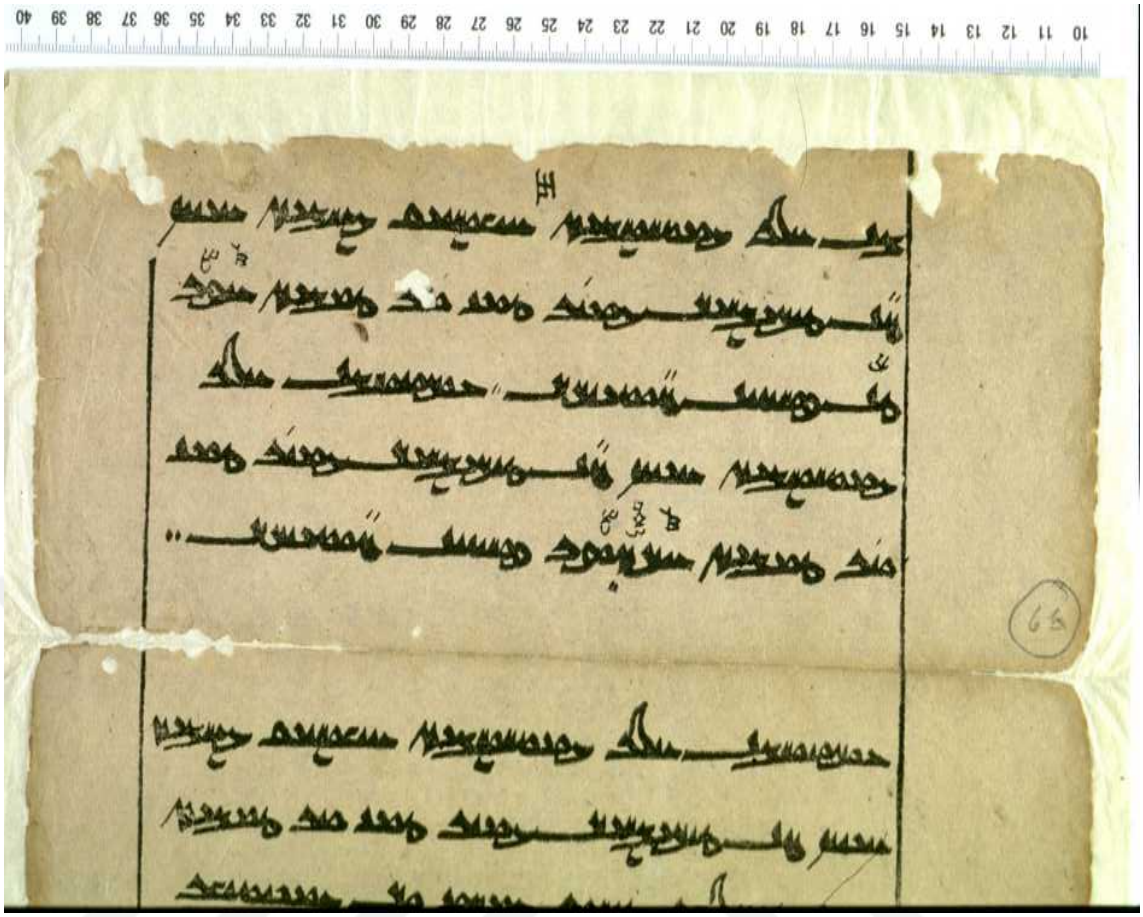
U 4205 (T II T 609)- sol kısmı

U 4718 (T III M 225) – b sayfası ile **U 4205 (T II T 609)** fragmanının sol kısmı birbirlerini tamamlamaktadır (**U 4718 (T III M 225) – b sayfası + U 4205 (T II T 609)**).

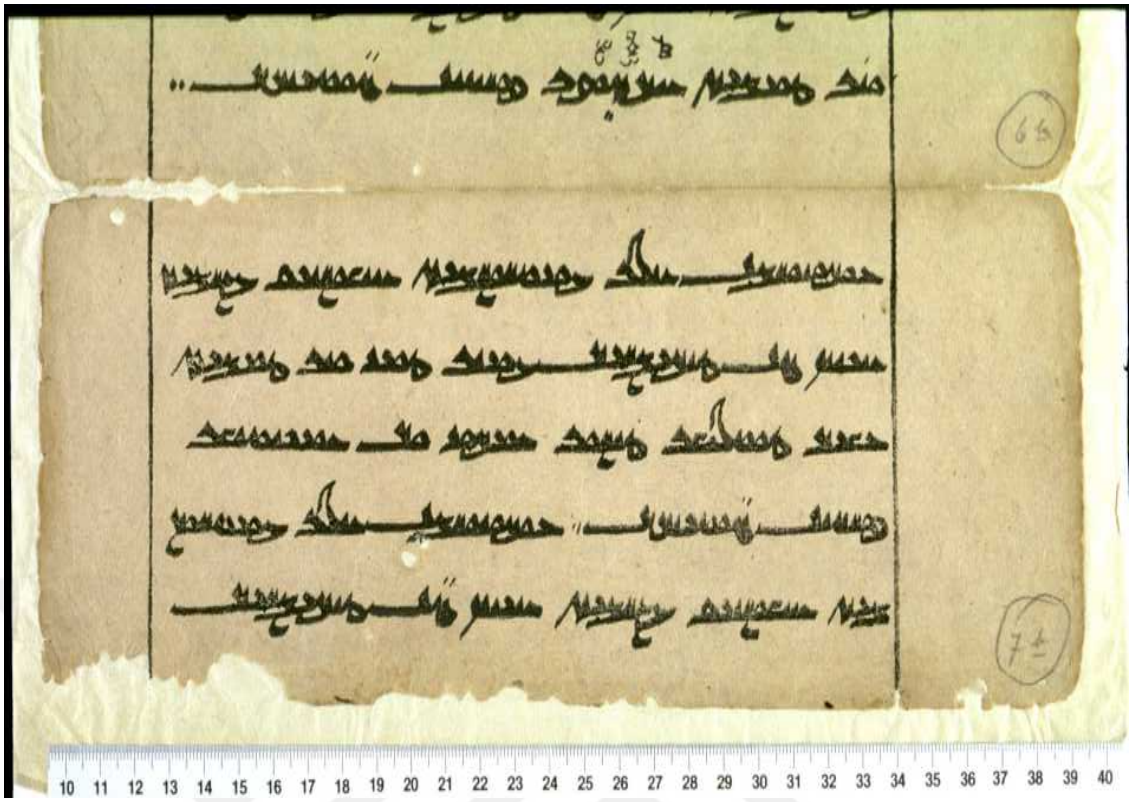

Toyok-a ve Toyok-b fragmanları[303] ("U 4718 - (a) sayfası + U 4205 sağ kısmı" ile Toyok-a fragmanı; "U 4718 - (b) sayfası + U 4205 sol kısmı" ile Toyok-a fragmanının son kısmı ve Toyok-b fragmanının baş kısmı paraleldir. Ayrıca U 382 (a) fragmanının baş kısmı ile Toyok-b fragmanının son kısmı paraleldir).

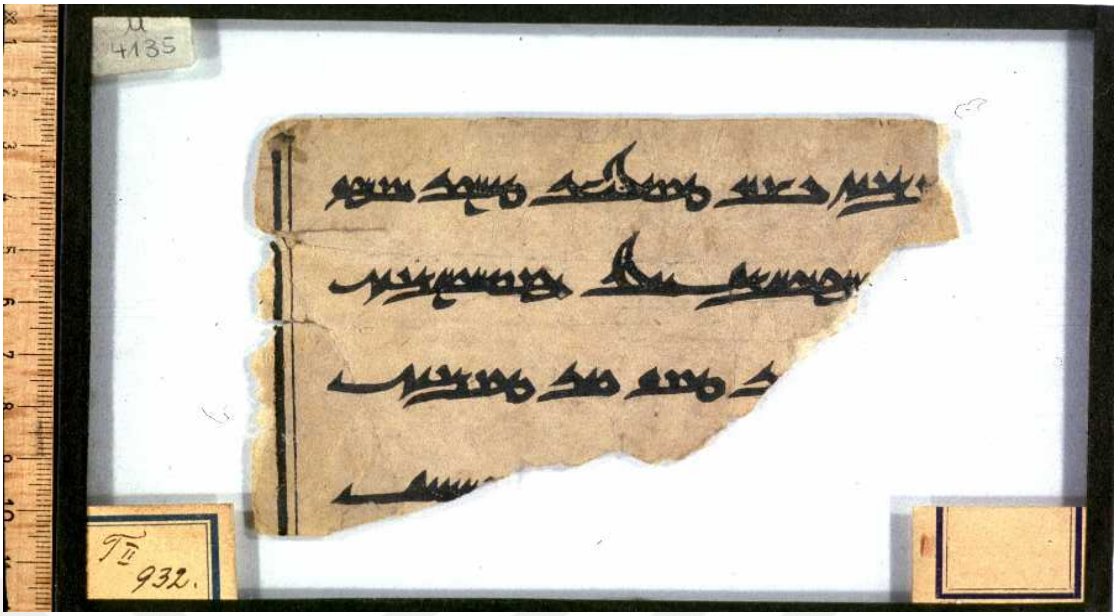
[303] Bu fragman için bk. (Zieme, 2014, s. 3).

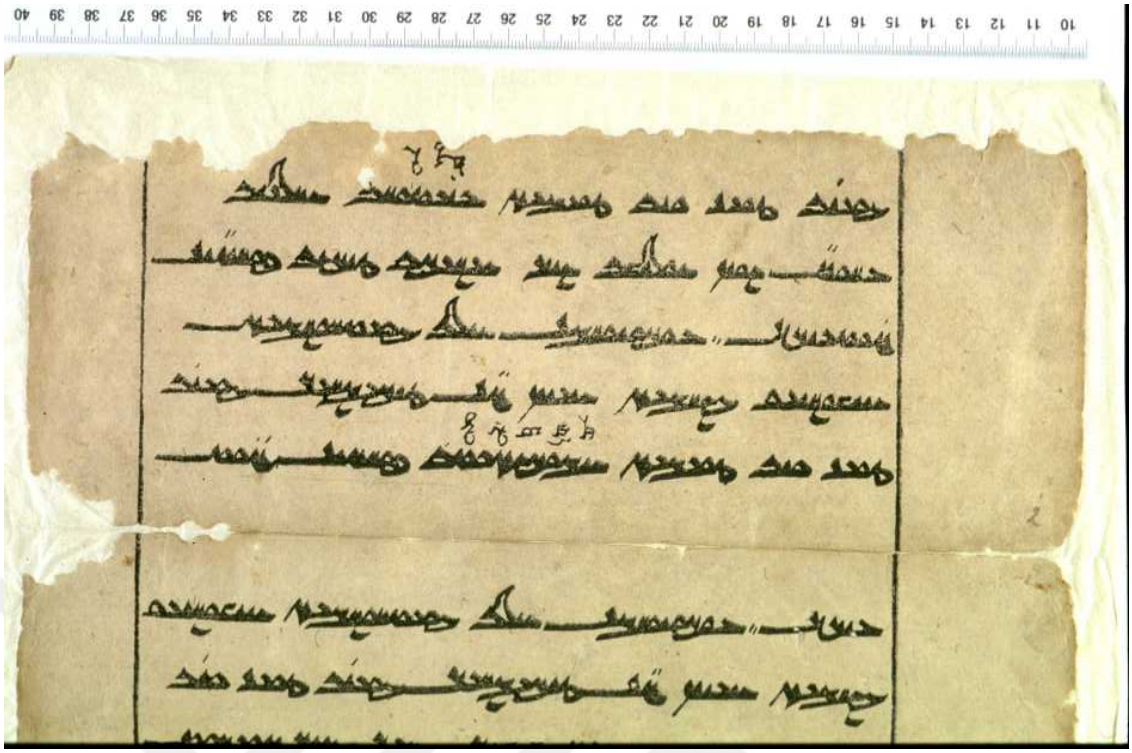
U 382 (T III 225 (6b)) – a sayfası (Toyok-b fragmanının son kısmı ile paralel fragman)

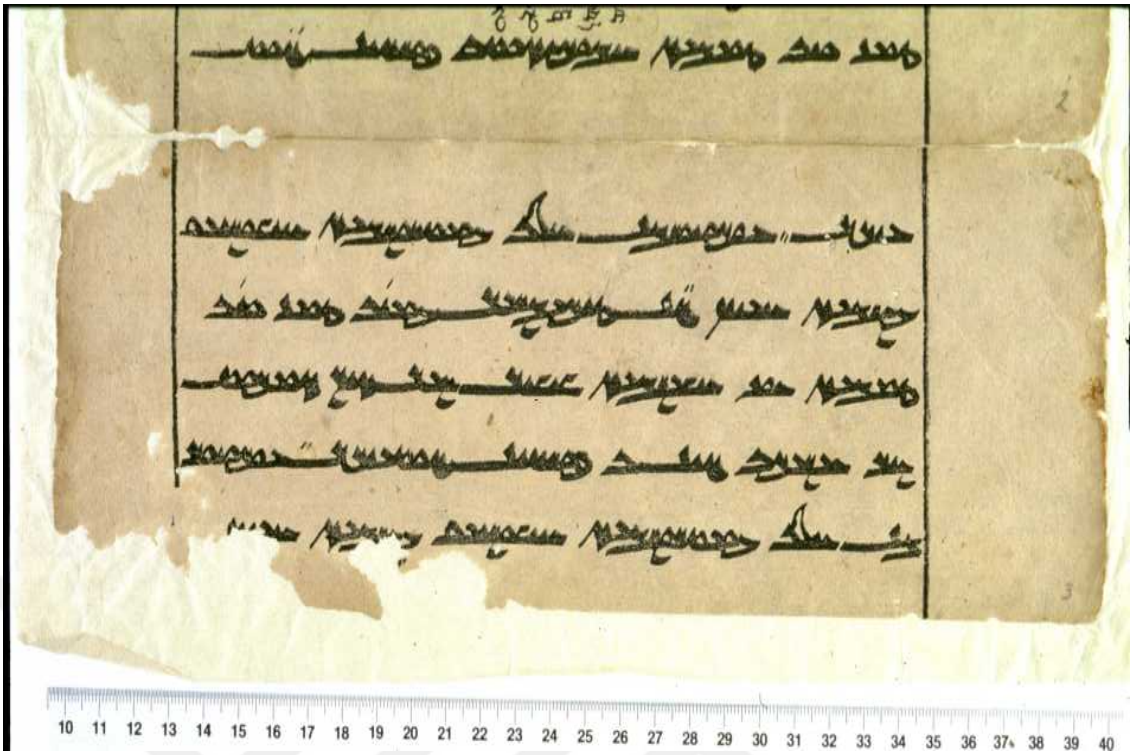
U 382 (T III 225 (7b)) –b sayfası

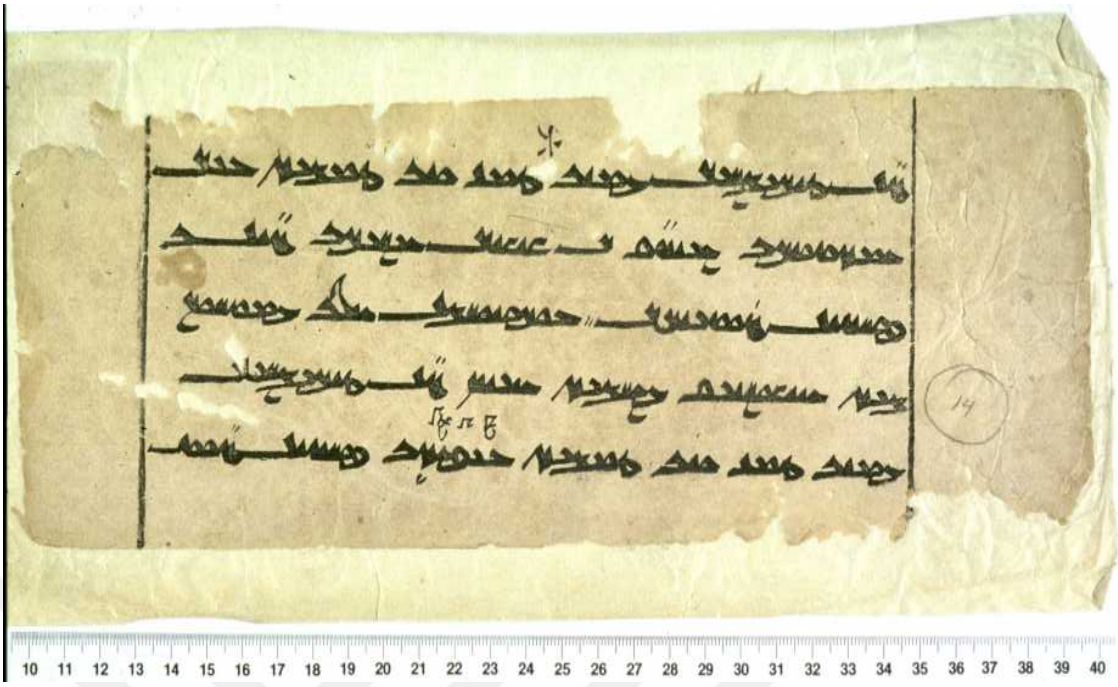
U 4135 (T II 932) (İlk üç satırı U 382 -(b) sayfasına, son satırı ise U 383 –(a) sayfası'na paralel fragman)

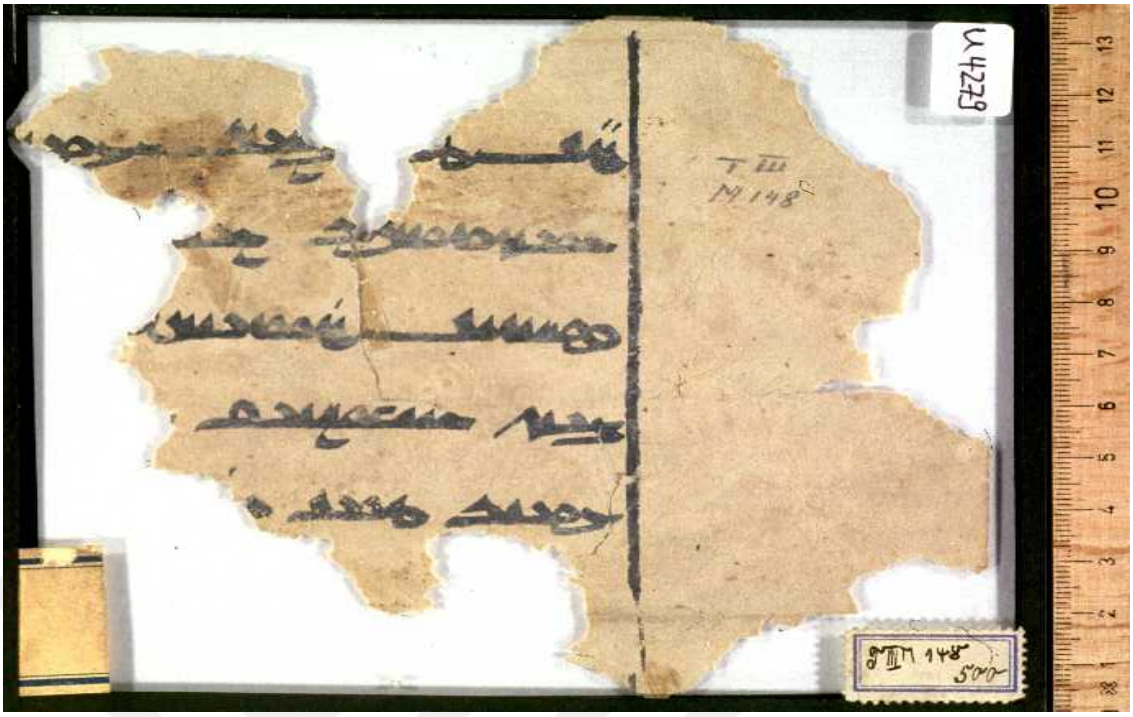
U 383 (T III M 225 (2)) – a sayfası

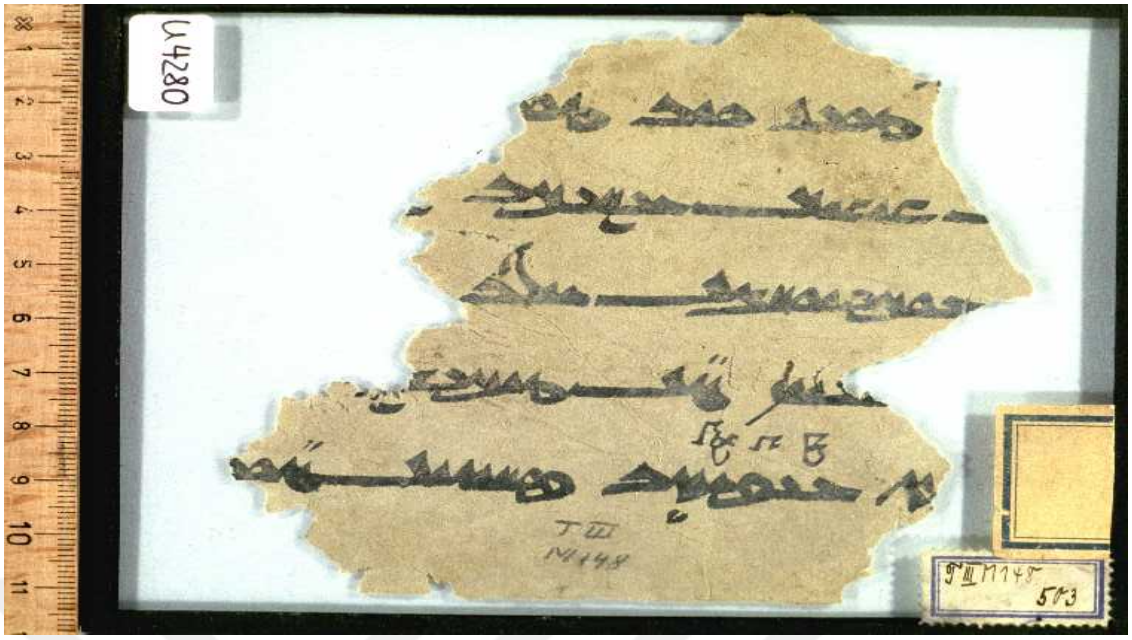
U 383 (T III M 225 (3)) – b sayfası

U 384 (T III M 225 (14))

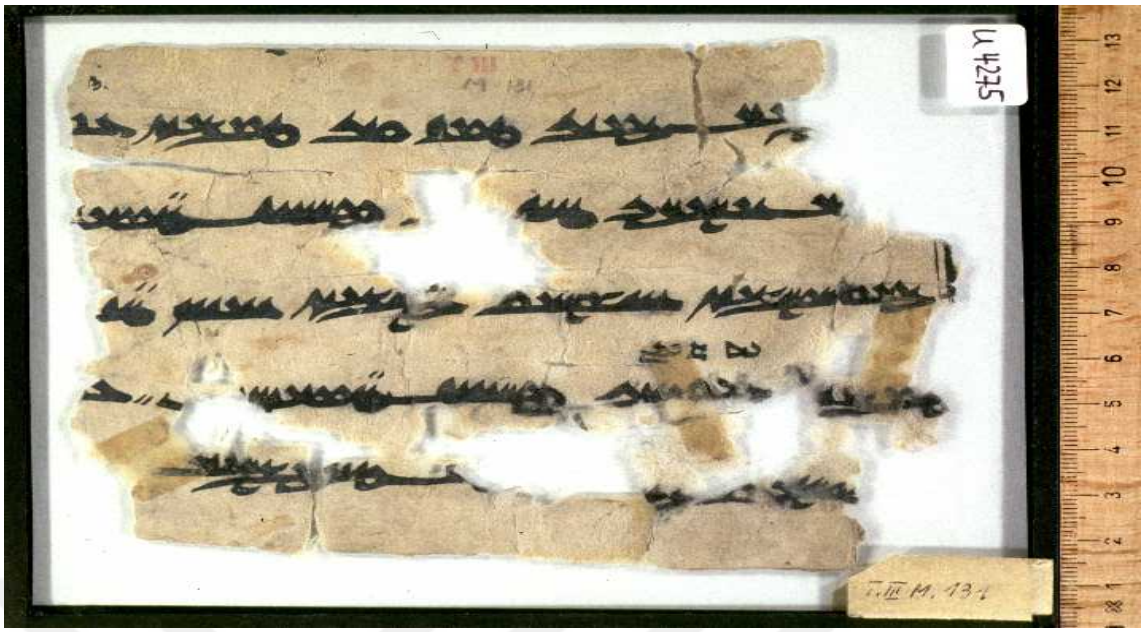

U 4279 (T III M 148.500)

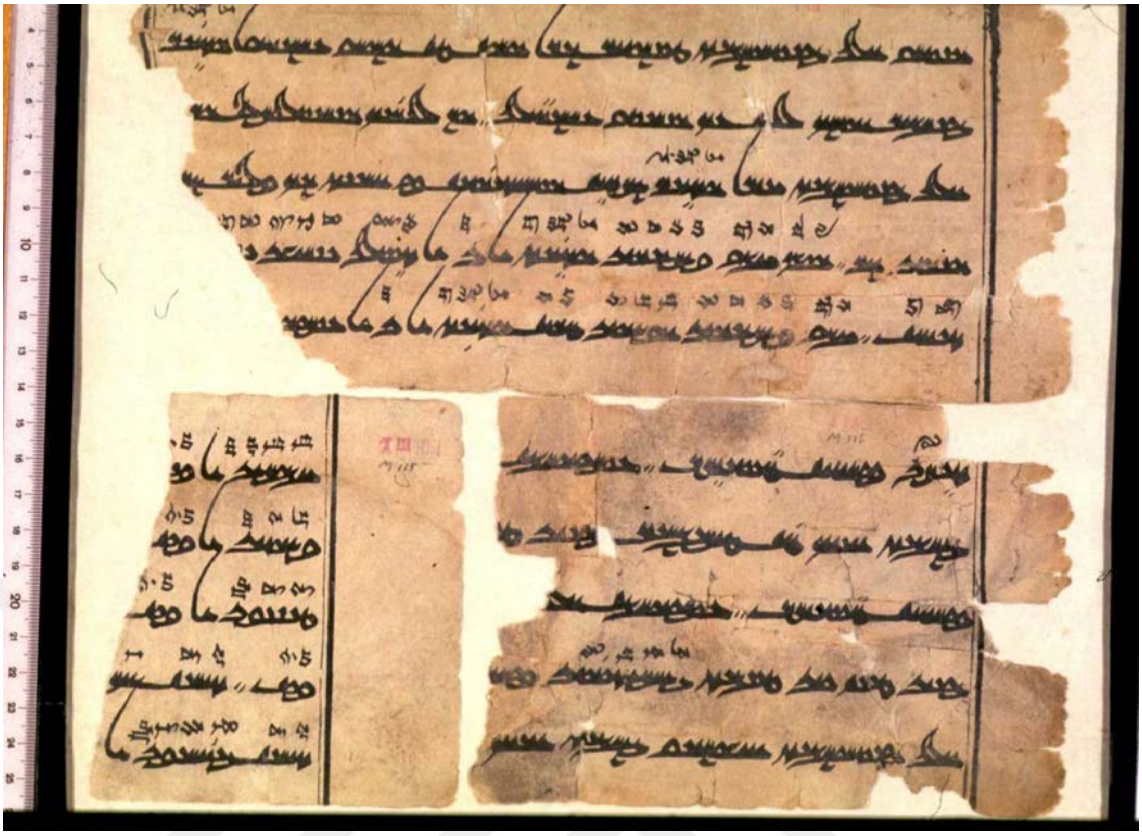

U 4280 (T III M 148.503)

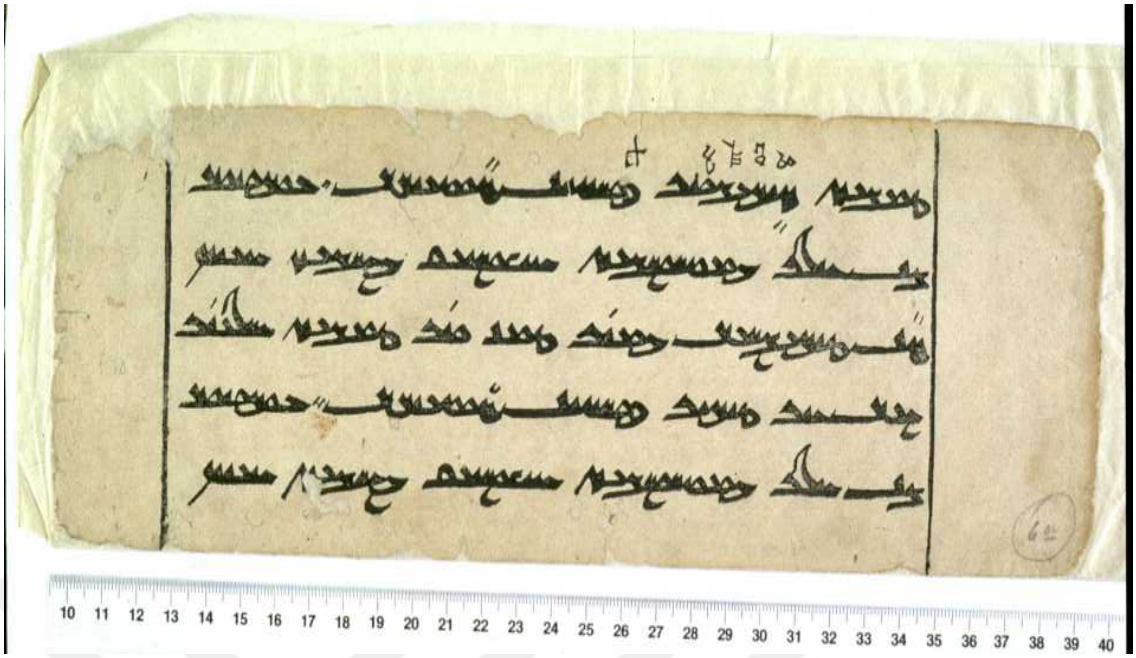
U 4279 (T III M 148.500) + U 4280 (T III M 148.503) şeklinde U 384'e paralel fragman

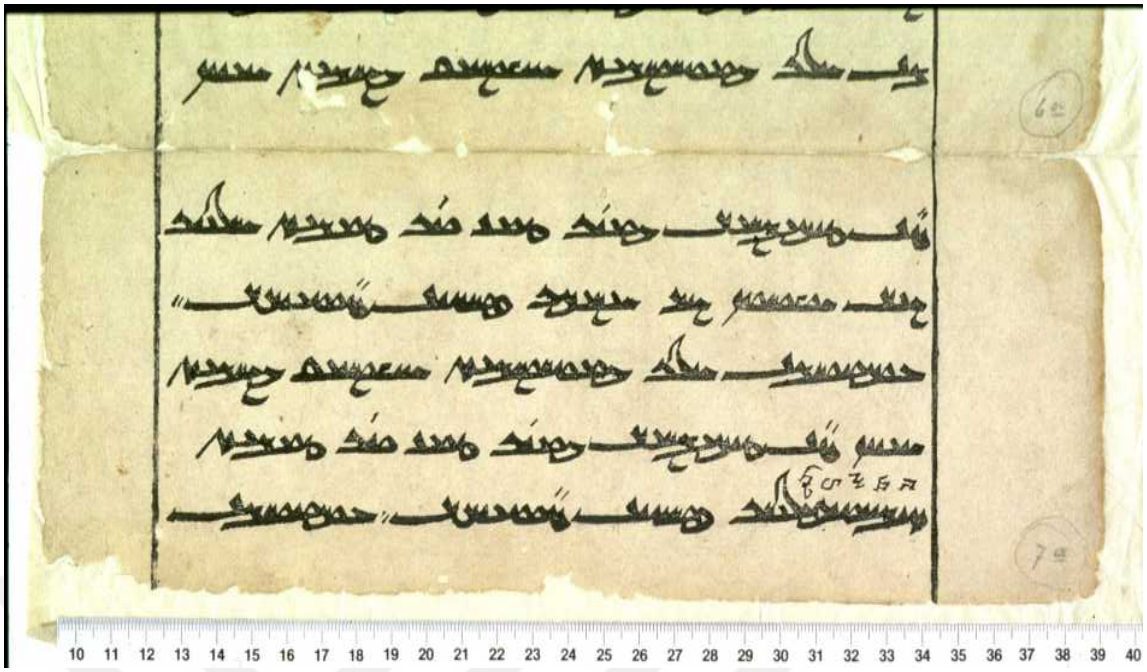
U 4275 (T III M 131) (U 384’in baş kısmına, Mainz 764- c fragmanının ise baş kısmına paralel fragman)

Mainz 764 (T III M 115) – c fragmanı

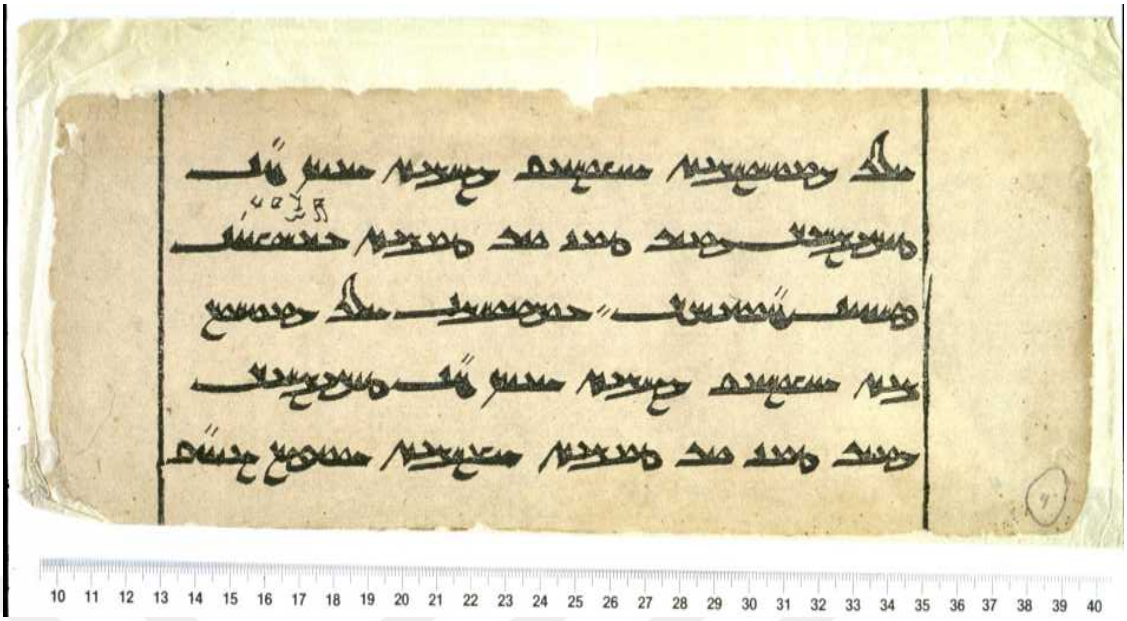
U 385 (T III M 225 (6a)) – a sayfası

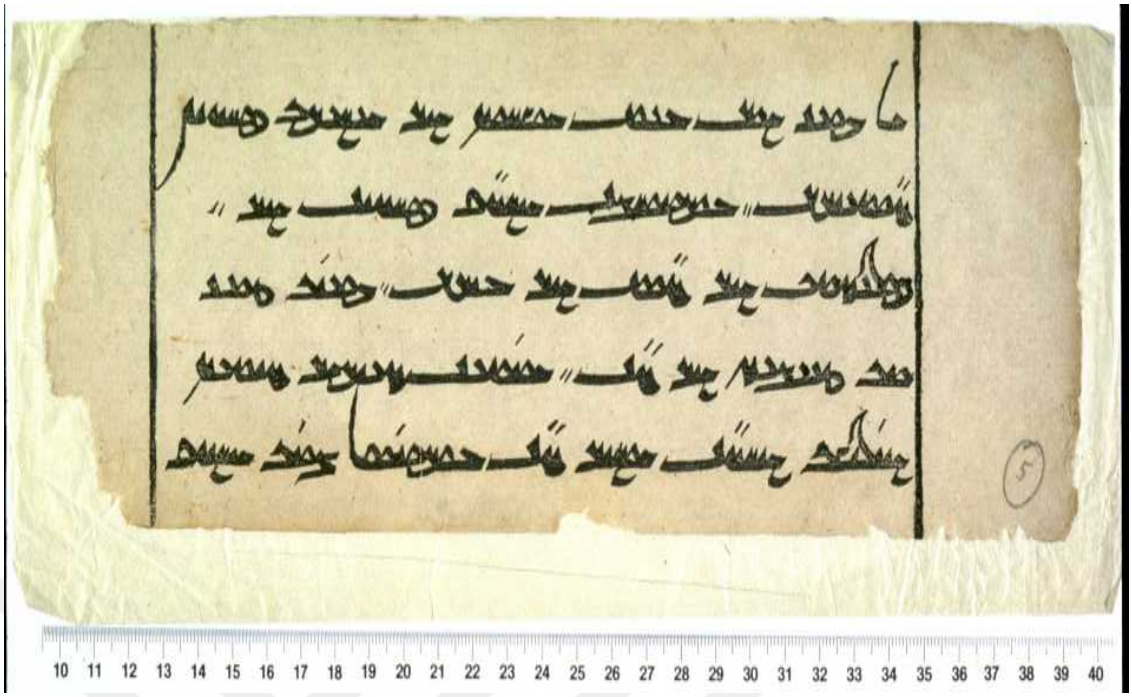
U 385 (T III M 225 (7a)) - b sayfası

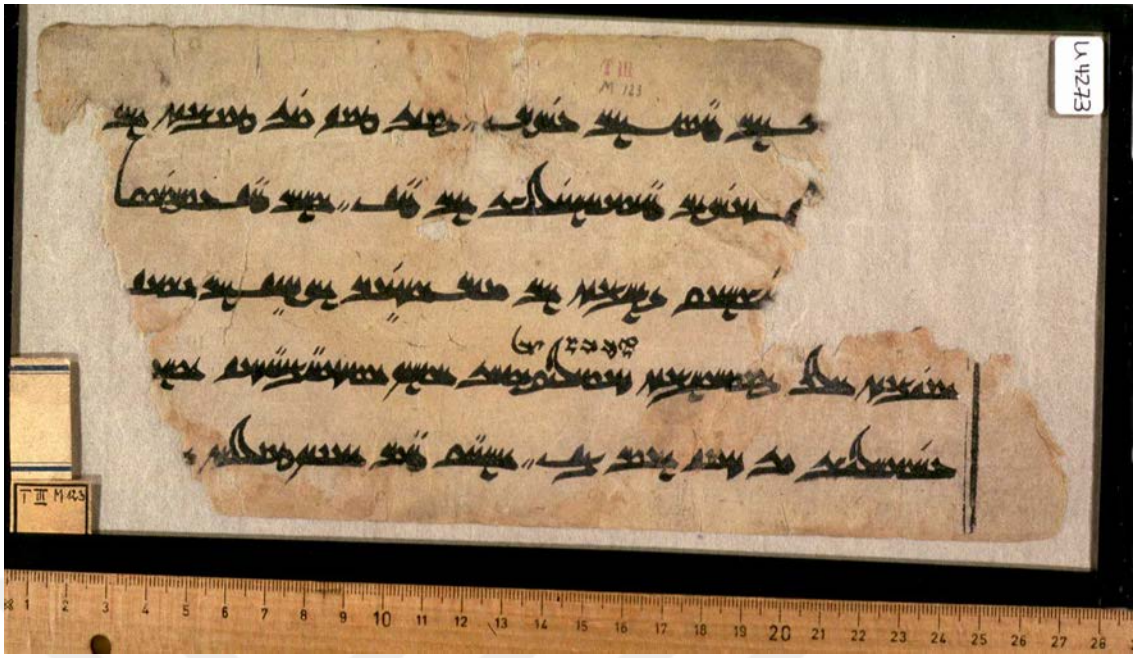
U 4333 (o.F.) (U 385 –a sayfasına da b sayfasına da paralellik oluşturabilen fragman).

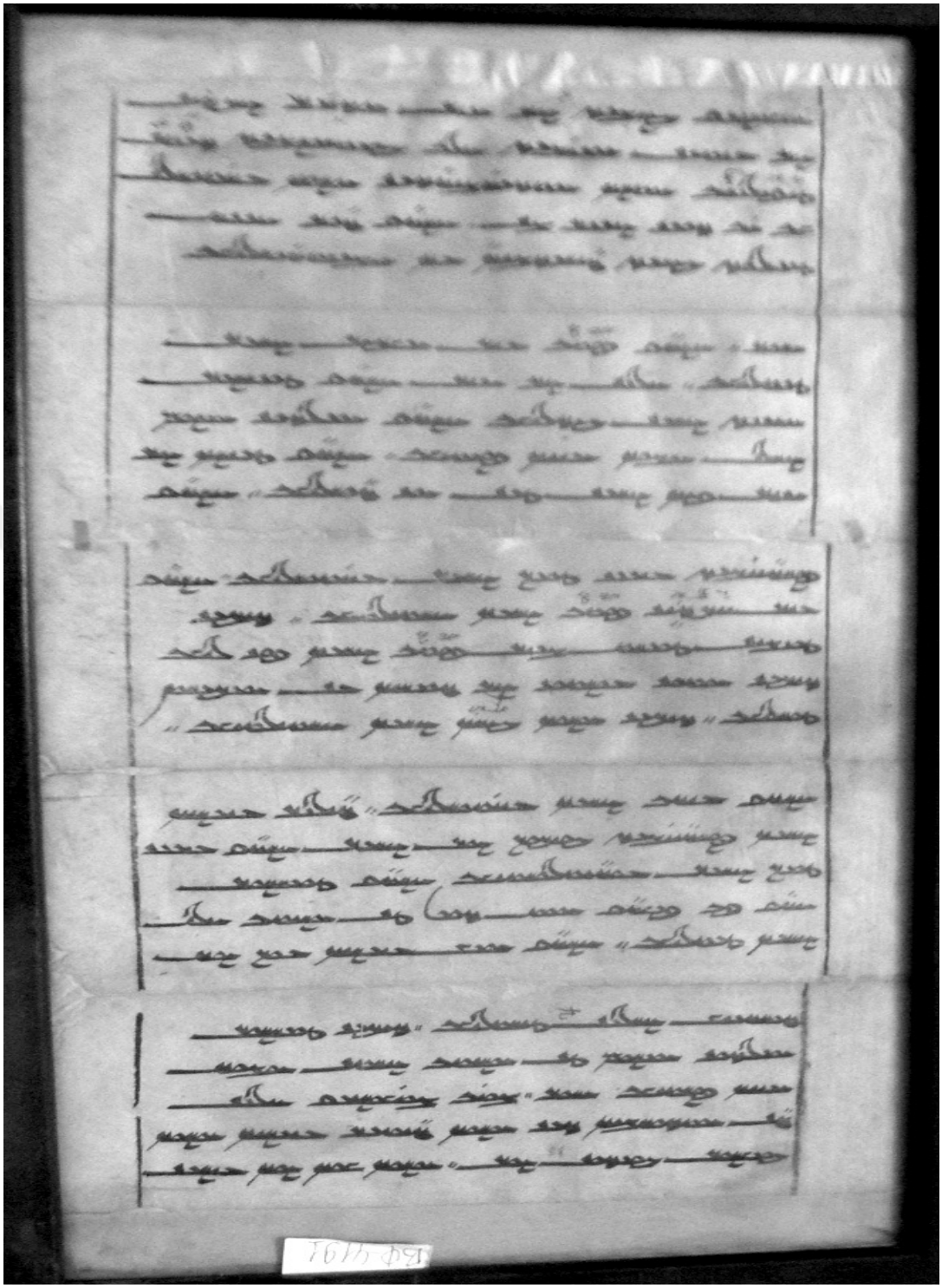
U 386 (T III M 225 (4))

U 387 (T III M 225 (5))

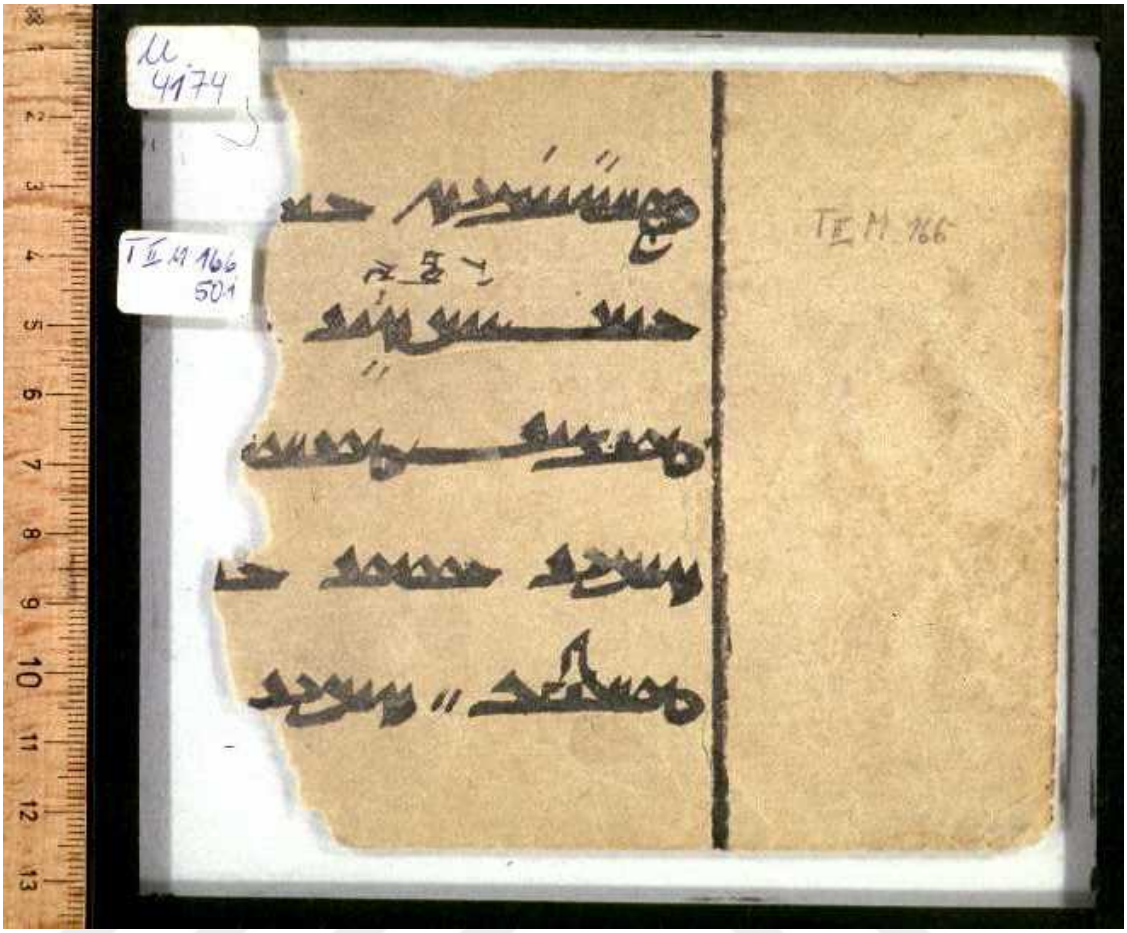

4273 (T III M 123) (U 387 fragmanı ve *T III M 225 (6)'e paralel fragman)

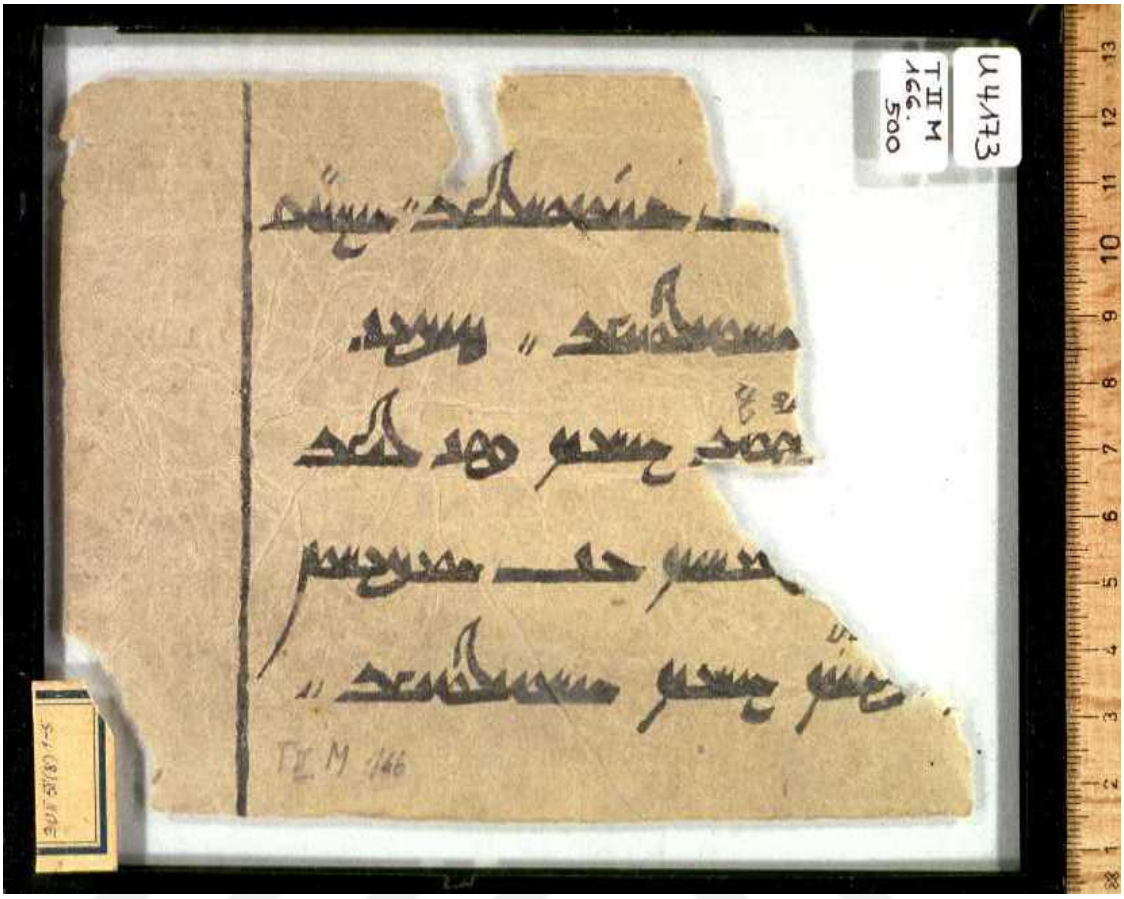

ВФ 4191 а.д. keşif numarasıyla ***U 9203 (T III M 225 (6)-(7)), *U 9204 (T III M 225 (8)-(9)) ve *U 9205 (T III M 225 (10))** fragmanları[304]

[304] Bu fragman için bk. (Pchelin, ve Raschmann, 2016, s. 13).

U 4174 U 4174 (T III M 225 (24))

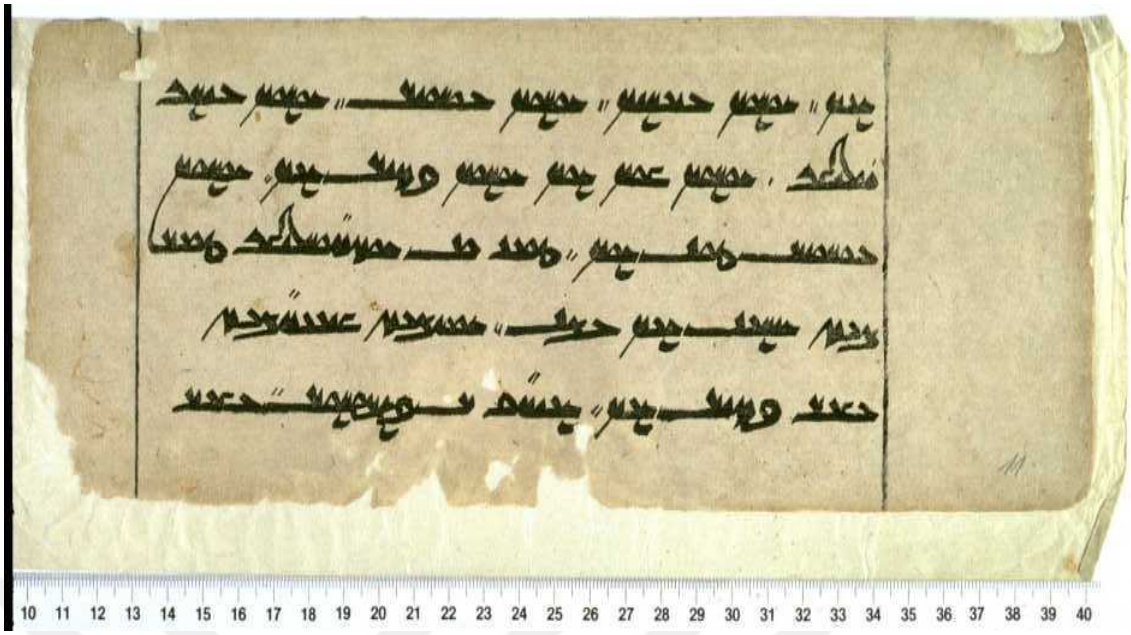

U 4173 (T II M 166.501)

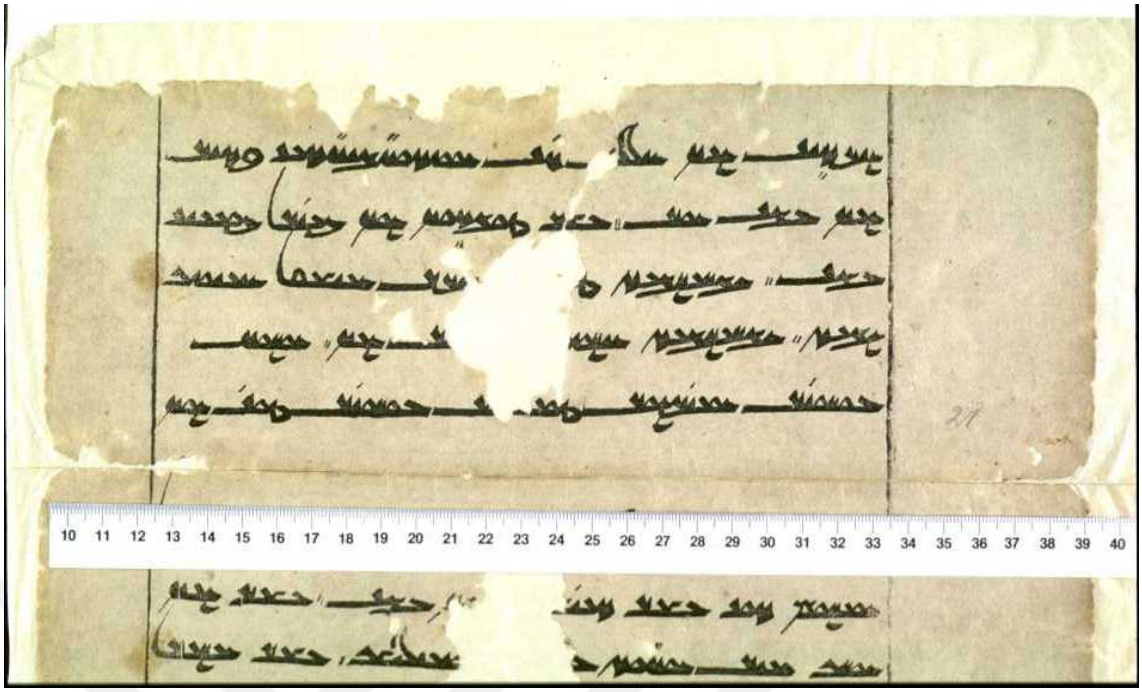
U 4174 (T III M 225 (24)) + U 4173 (T II M 166.501) fragmanları birbirlerini tamamlamaktadırlar ve *U 9204 –a sayfasına paraleldirler.

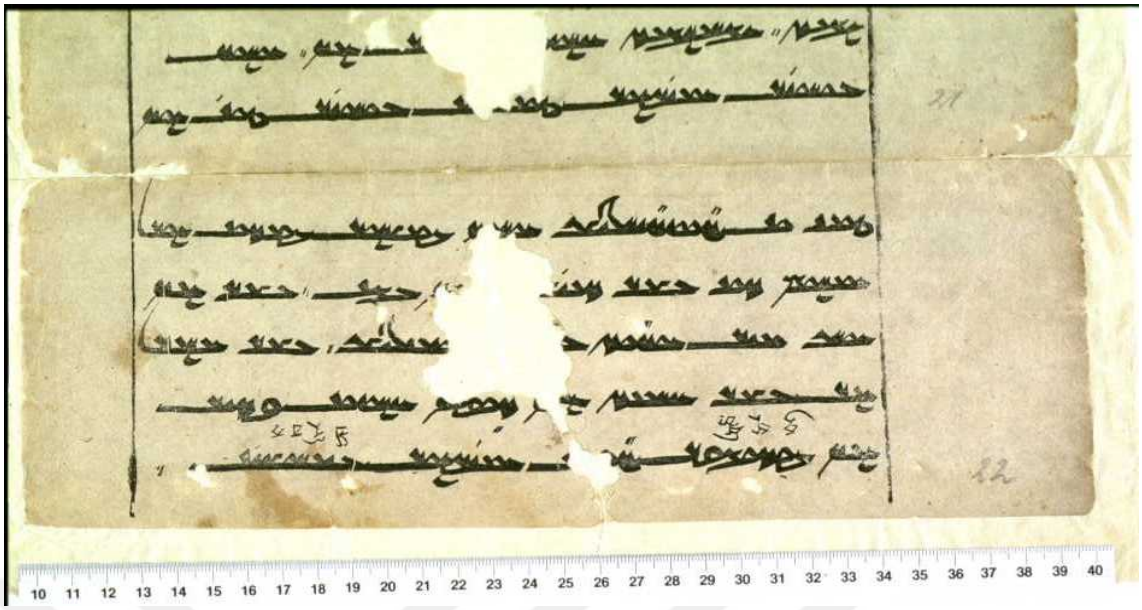
U 4322 (o.F.) (*U 9204 –a sayfasına paralel fragman)

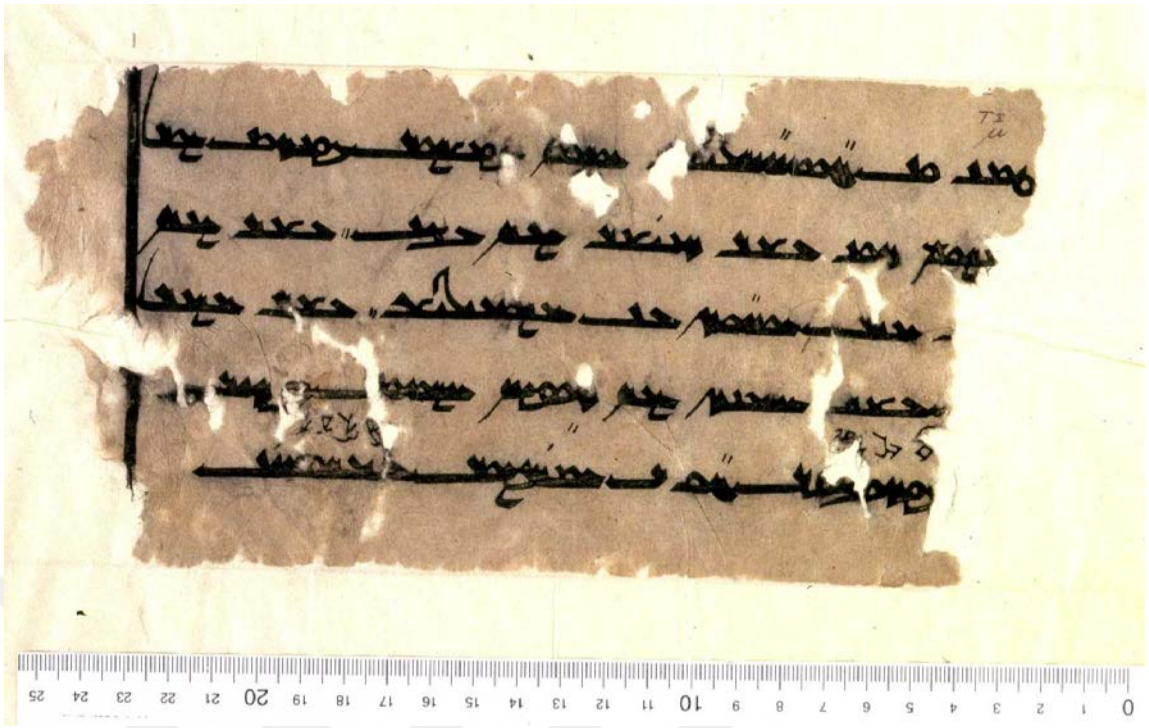
U 388 (T III M 225 (11)

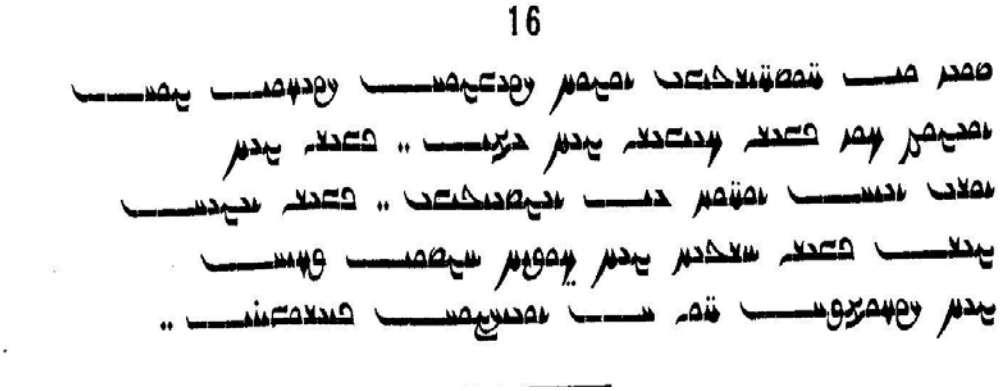
U 389 (T III M 225 (21) – a sayfası

U 389 (T III M 225 (22)) –b sayfası

4658 (T I µ) –b fragmanı (U 389 –b sayfasına paralel fragman)

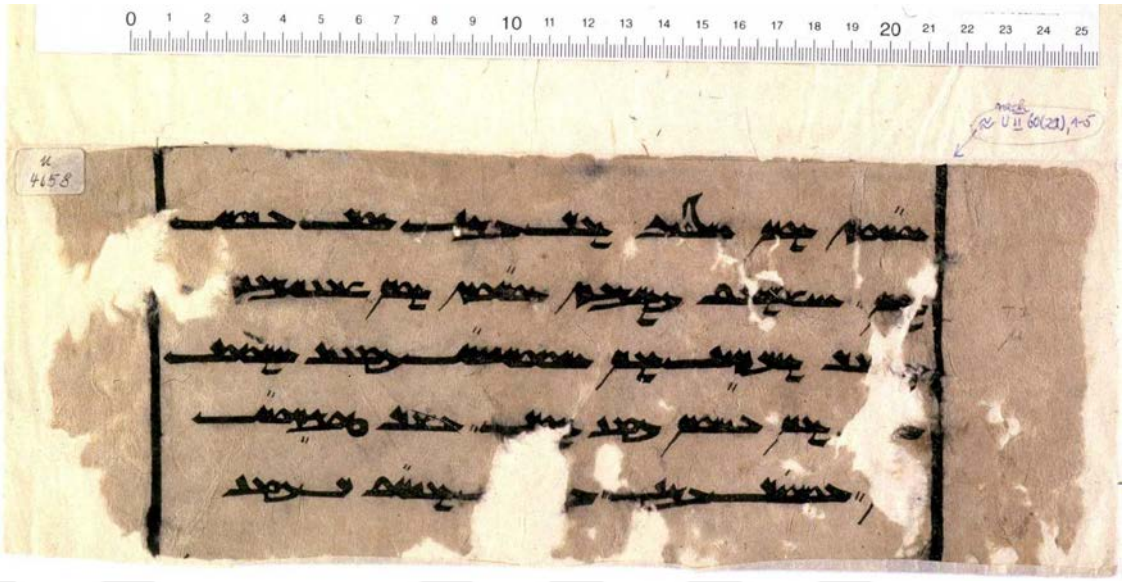
Malov No: 16 (U 389 –b sayfasına paralel fragman).[305]

[305] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 93).

1

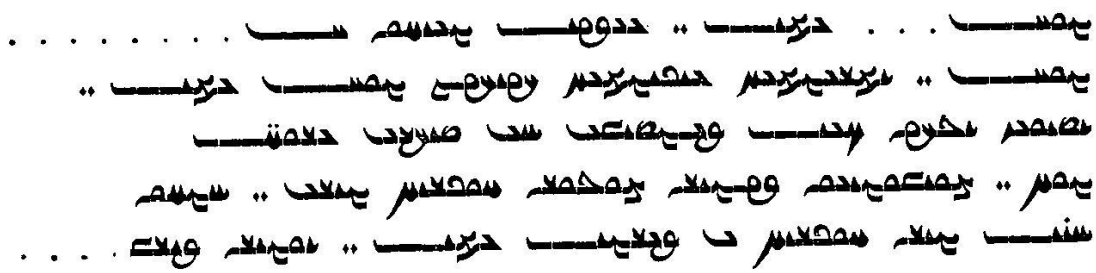
Malov No: 1[306]

[306] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, ss. 88-89).

U 4658 (T I μ)- c sayfası

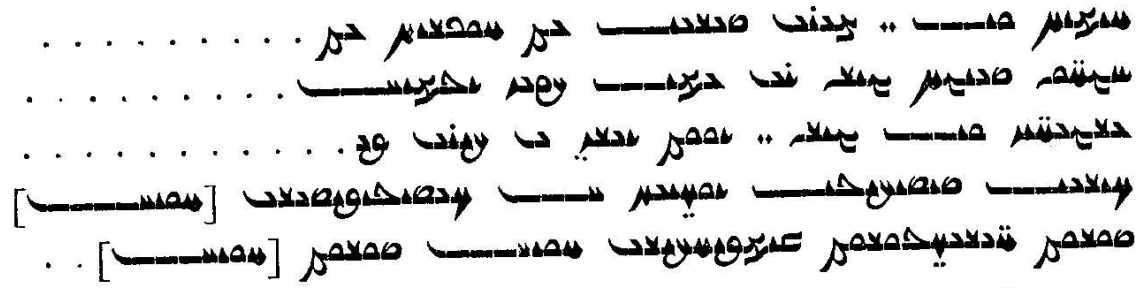
13

Malov No: 13[307] (IOM RAS SI 4502)

[307] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 92).

14

Malov No: 14[308] (IOM RAS SI 4502)

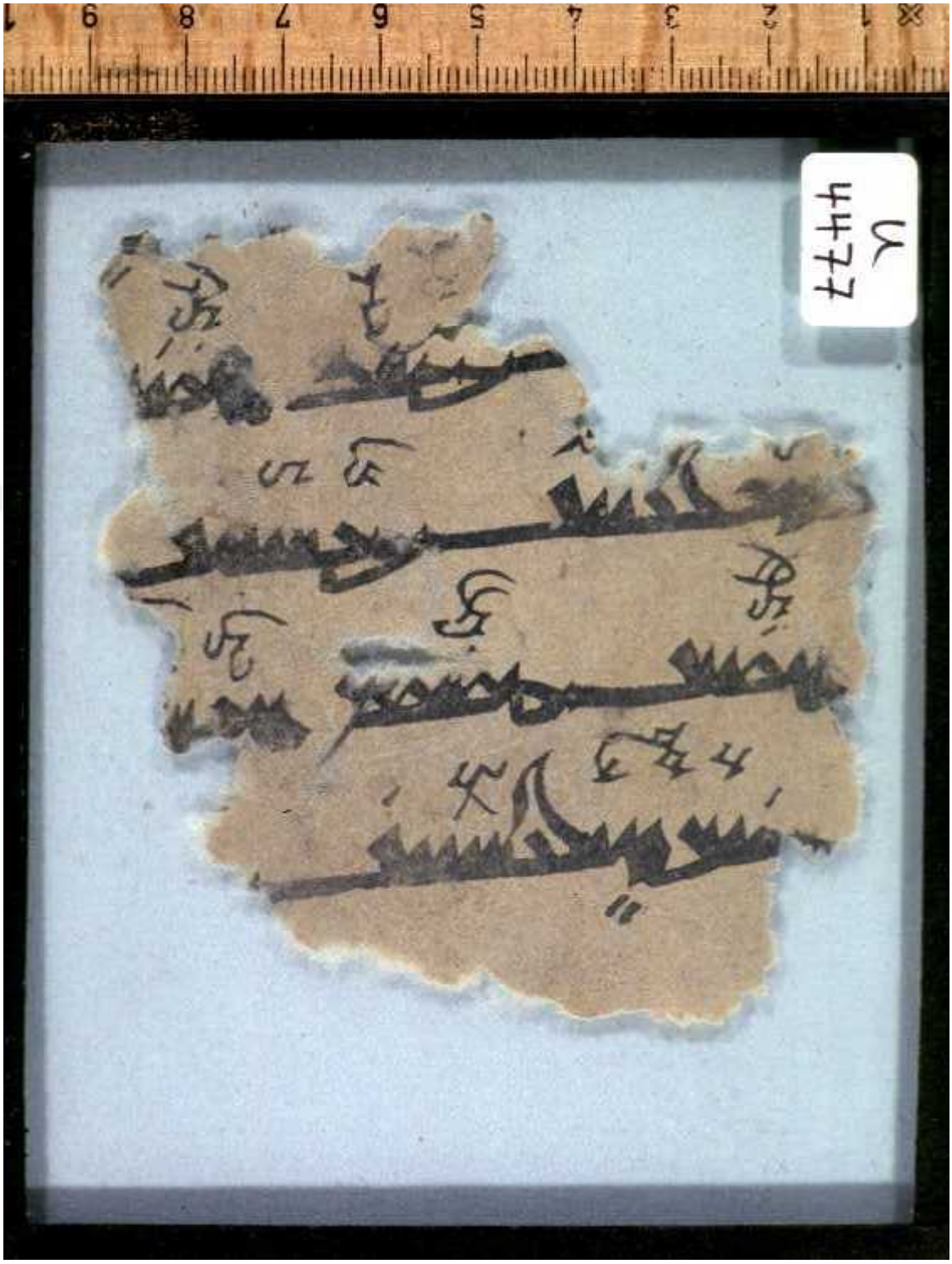
[308] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 92).

Fragment eines Blockdrucks aus der Sammlung Tachibana in Nagoya (Dhāraṇī, nur in Transliteration)

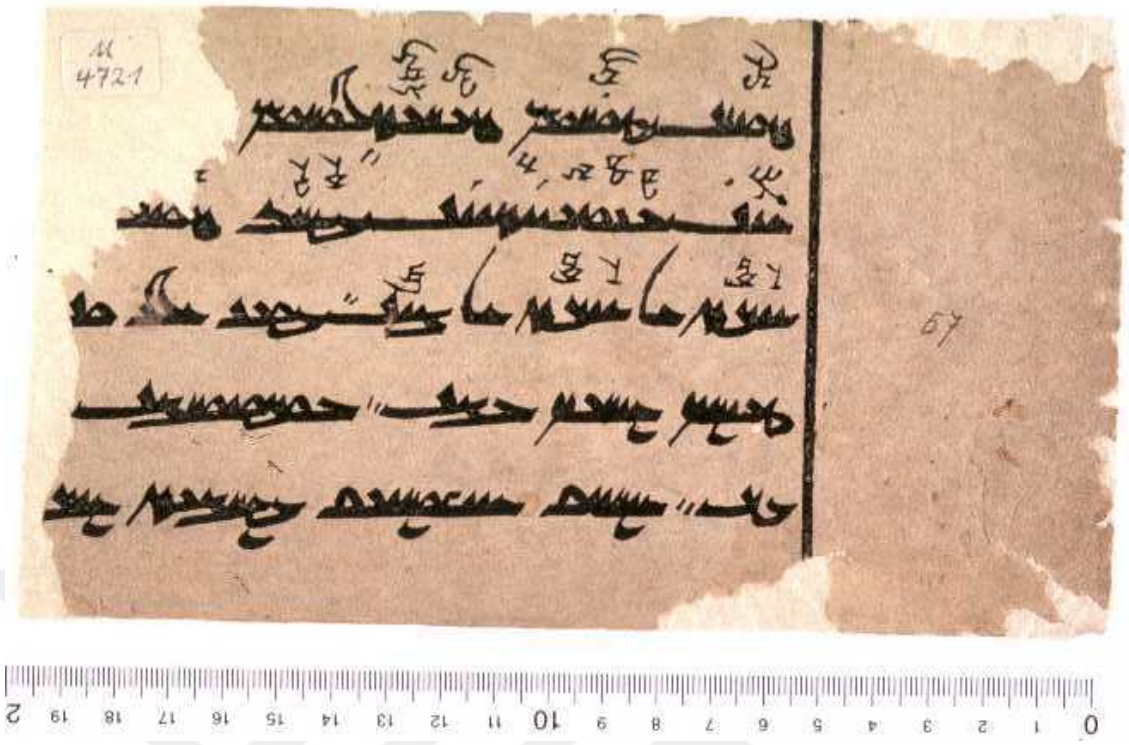
168 (1)	[dwrwm] ..... k'ry qwńk twrwm qyryṣ̈dwrwm	Tibetisch 87–89
169 (2)	..... [qwn]*k* twrwm qyryṣ̈dwrwm	
170 (3)	..... k'ry	

***Nagoya'daki Tachibana Koleksiyonu'ndan bir parça[309]**

[309] Sözü edilen fragman, Japonya'da bir banka kasasında muhafaza edilmekte olup orijinaline ne yazık ki ulaşılamamıştır (Zieme, k.b.). Bu yüzden çalışmamıza Röhrborn ve Róna-Tas kaynak gösterilerek eklenmiştir (bk. RRT 261, 168-170).

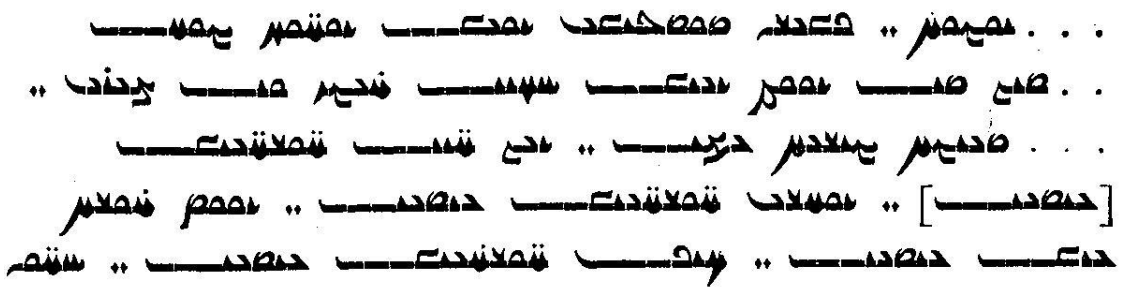

U 4477 (T III M 225 (24))

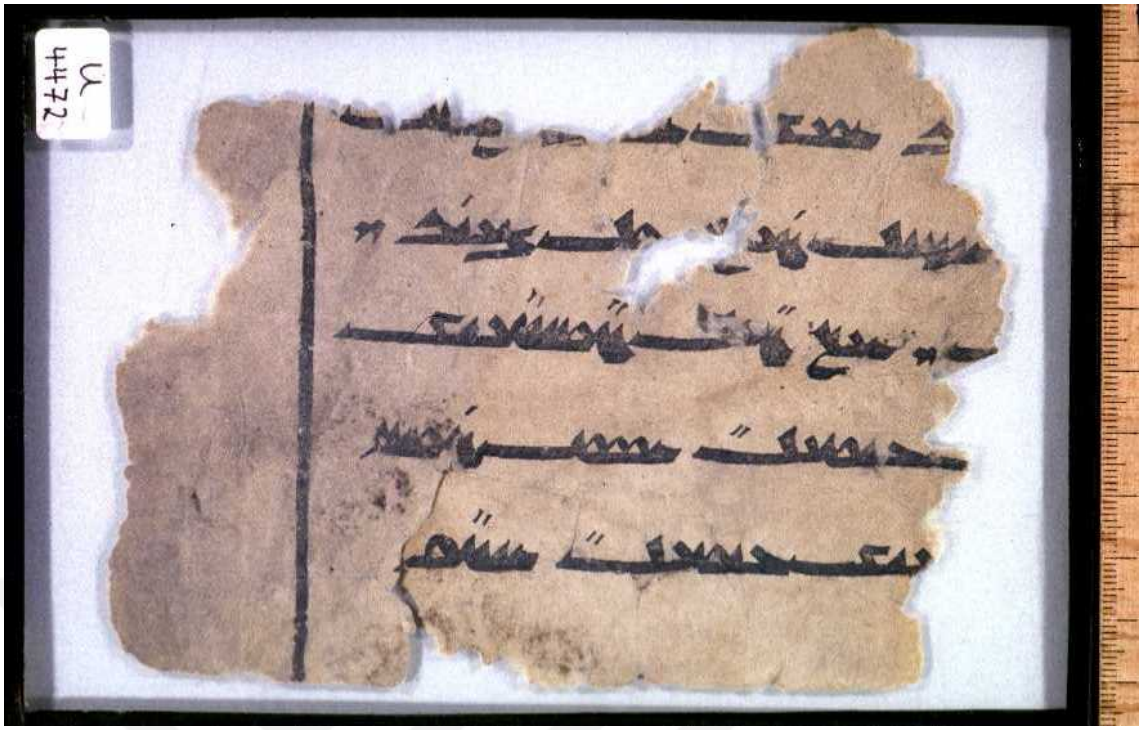
U 4721 (T III M 225)

2

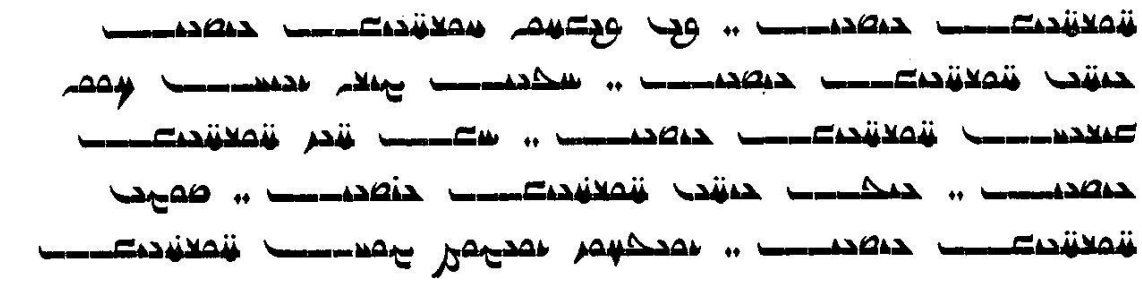
Malov No: 2[310] (IOM RAS SI 4502)

[310] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 89).

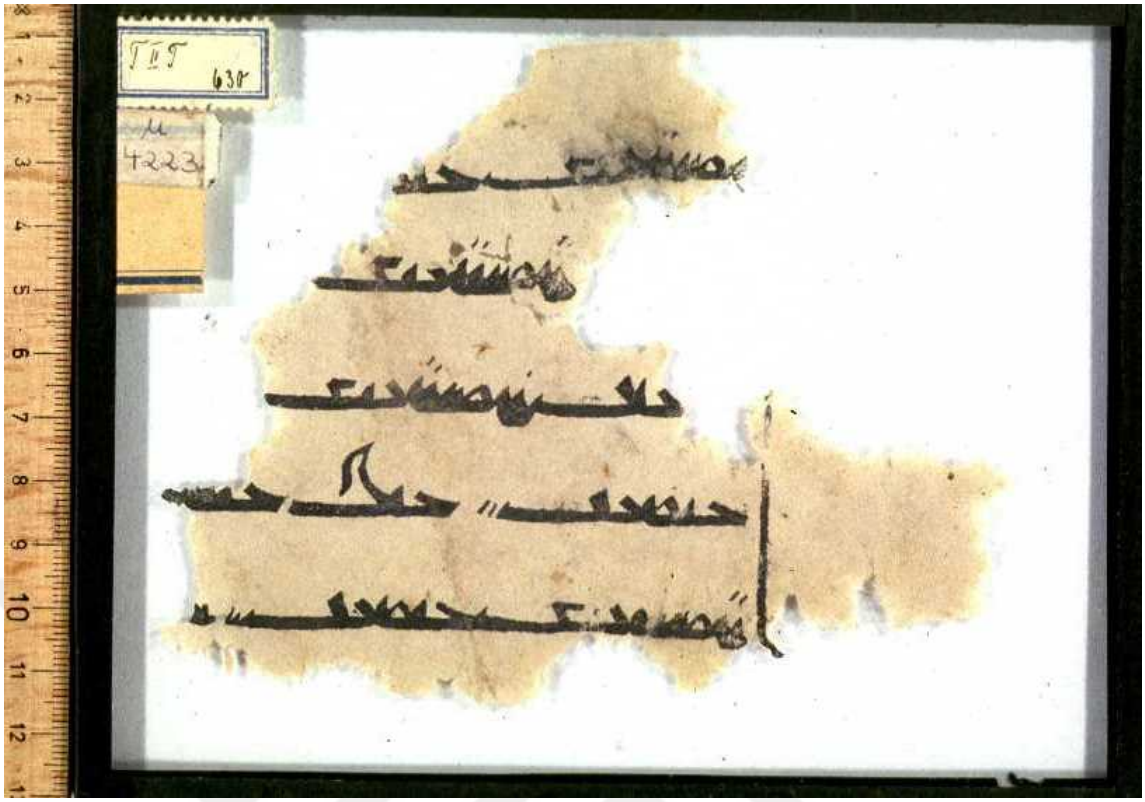
U 4472 (o.F.) (Malov No: 2’ye paralel fragman)

3

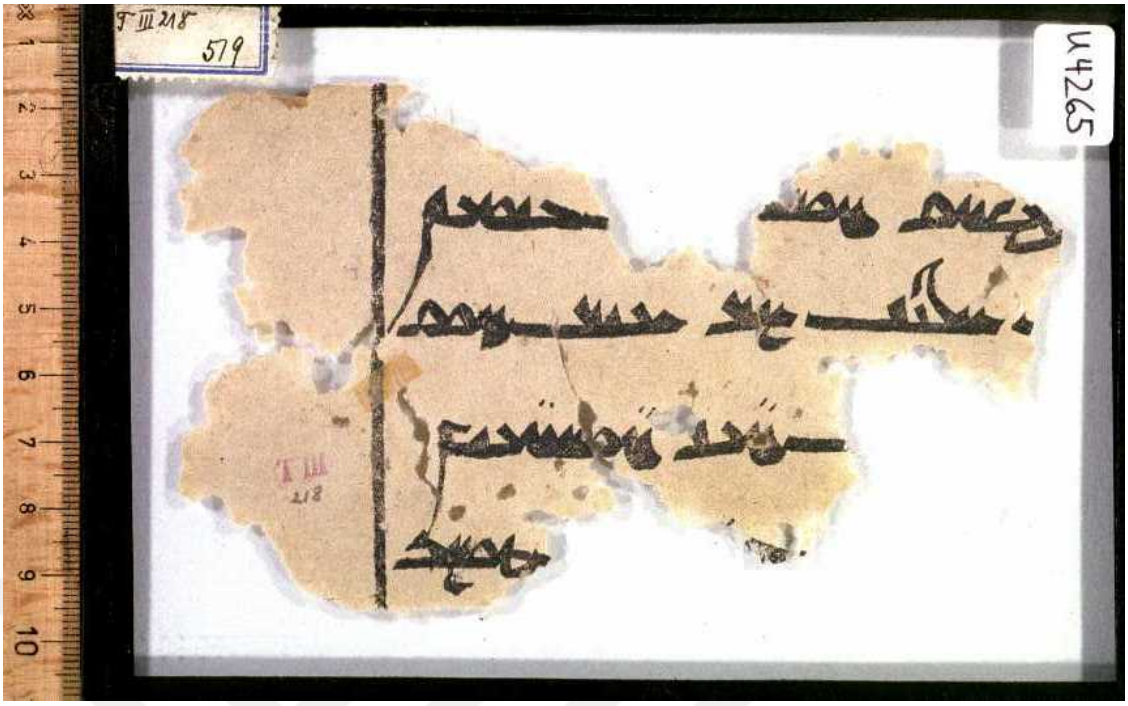

Malov No: 3[311] (IOM RAS SI 4502)

[311] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 89).

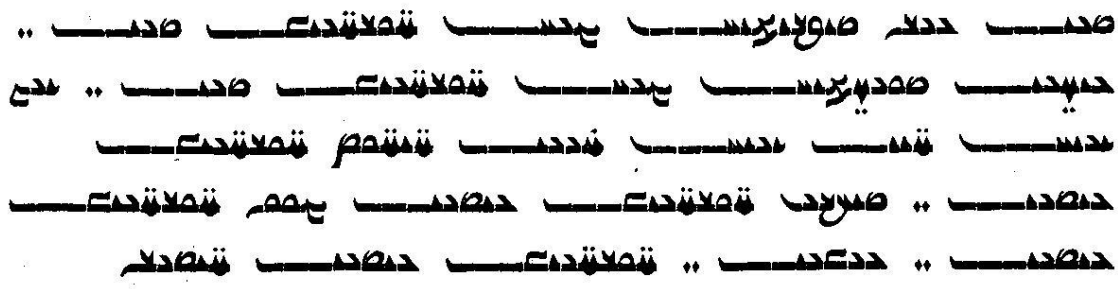

U 4223 (T II T 630) (Malov No: 3’e paralel fragman)

U 4265 (T III 218.519) (Malov No: 3’e paralel fragman)

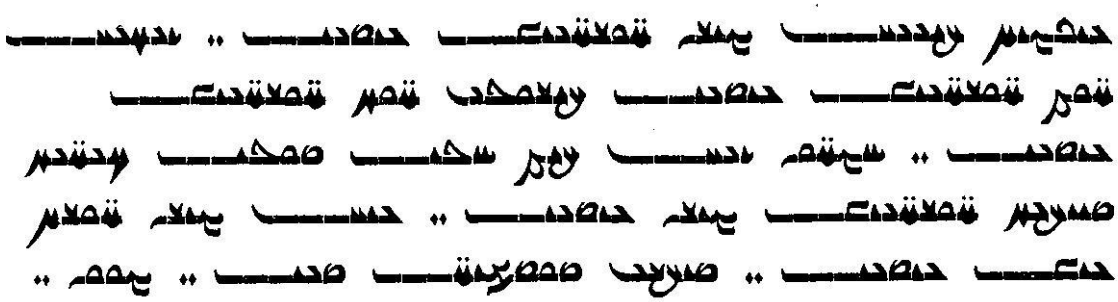
4

Malov No: 4[312] (IOM RAS SI 4502)

[312] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 89).

5

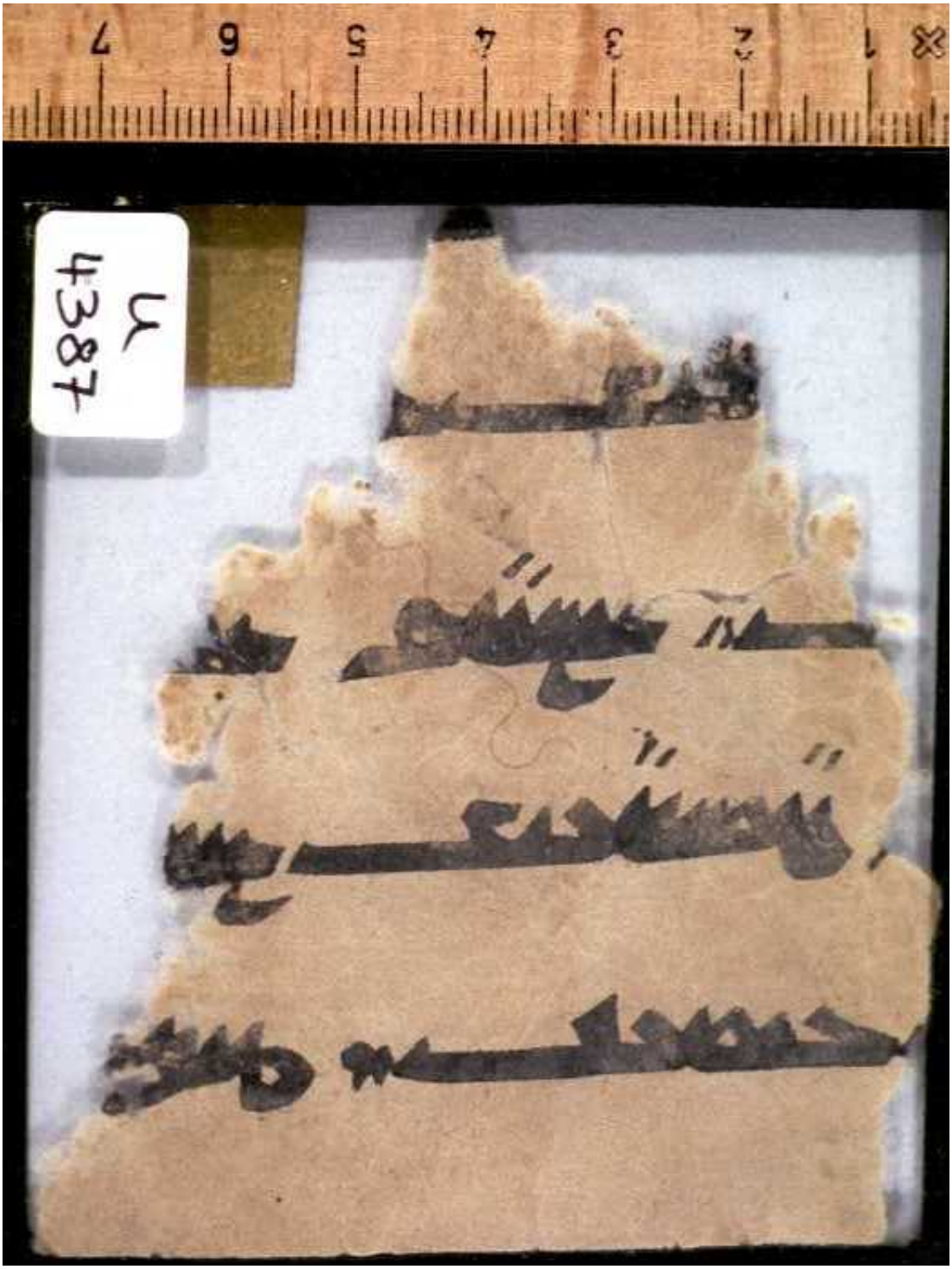

Malov No: 5[313] (IOM RAS SI 4502)

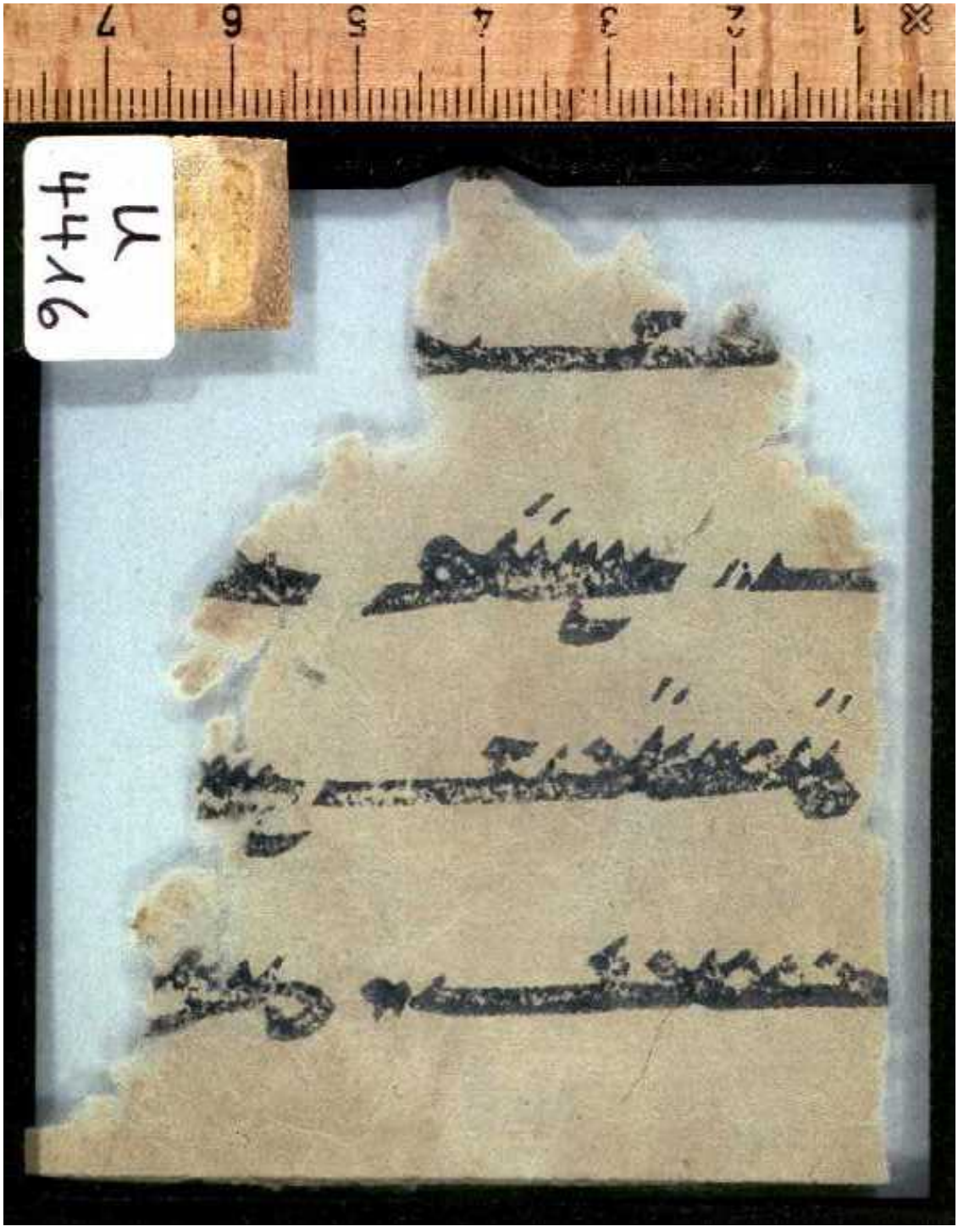
[313] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 90).

U 4355 (o.F.) (Malov No: 5’e paralel fragman)

U 4387 (o.F.)

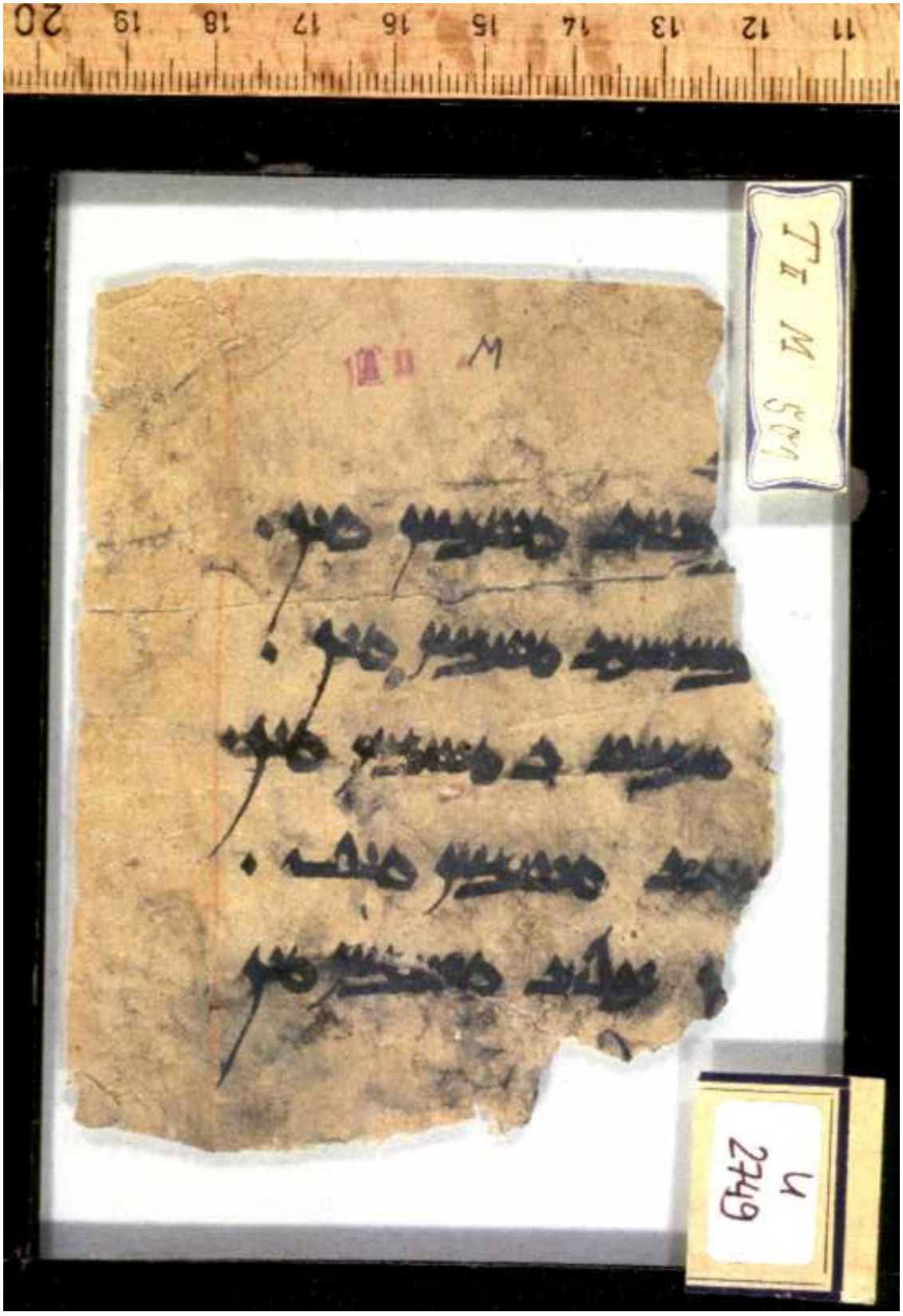
U 4416 (o.F.)

U 4387 (o.F.) + U 4416 (o.F.) şeklinde Malov No: 5'e paralel fragmanlar

6

Malov No: 6[314] (IOM RAS SI 4502)

[314] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 90).

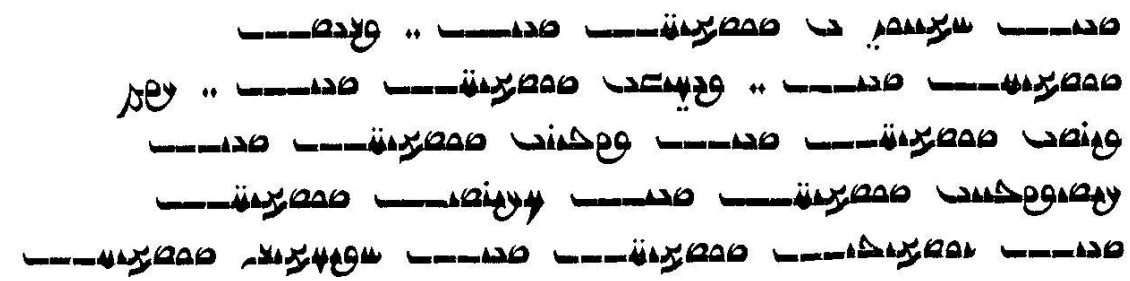

U 2749 (T II M 501) (Malov No: 6 ve No: 7'ye paralel fragman)

U 2752 (T II M 504) (Malov No: 6 ve No: 7'ye paralel fragman)

7

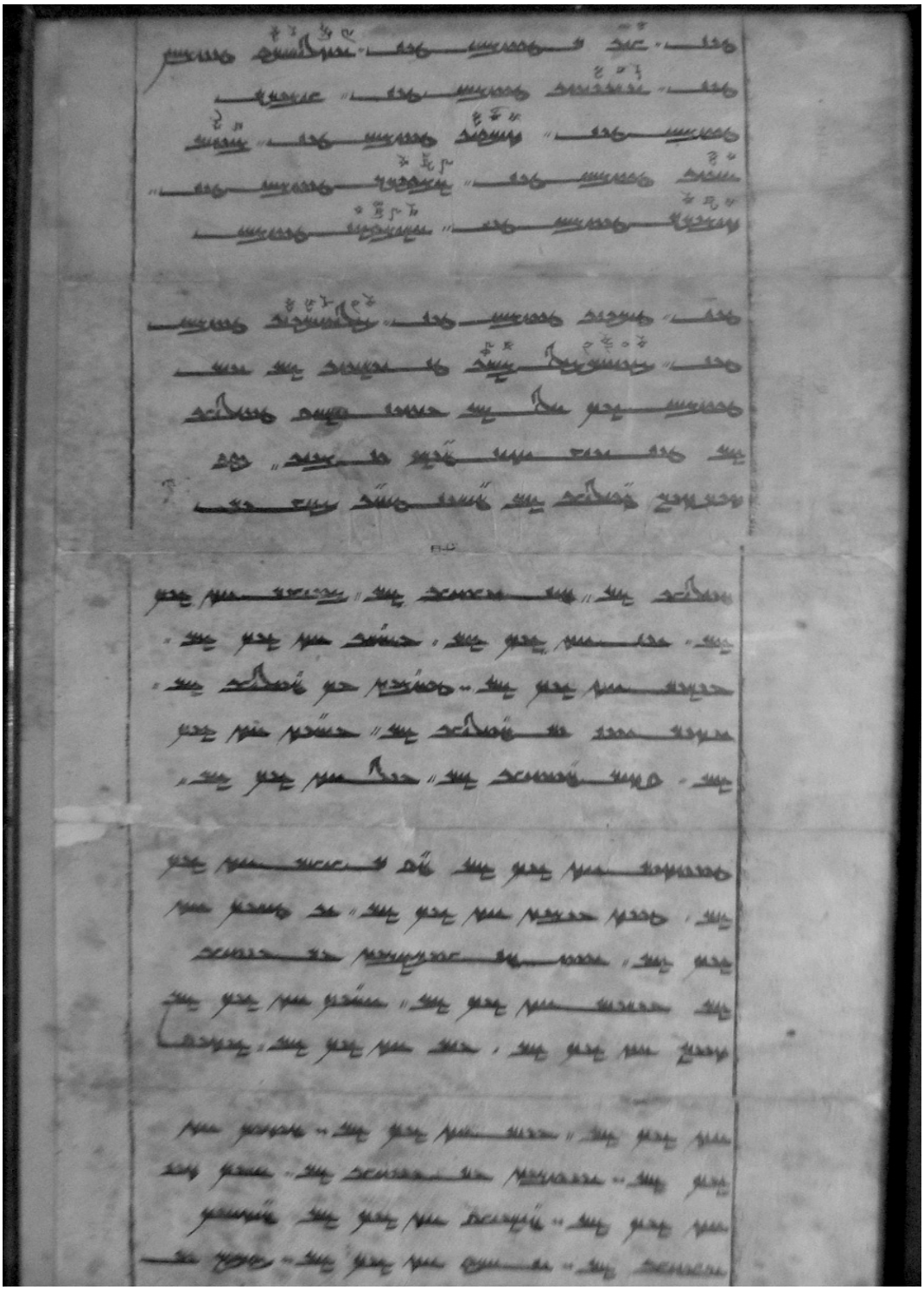

Malov No: 7[315] (IOM RAS SI 4502)

[315] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 90).

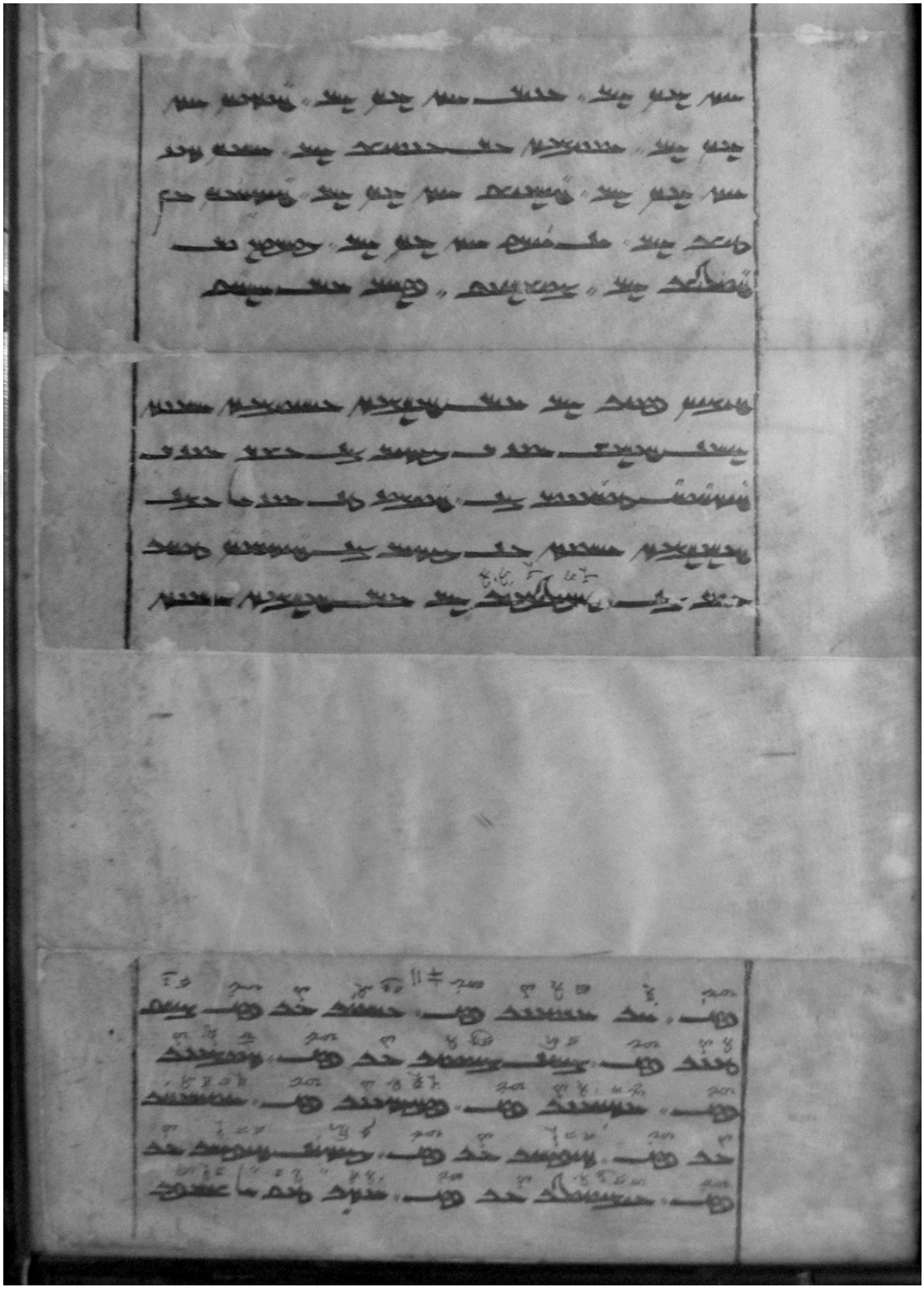

U 4633 (T II D) (Malov No: 7’ye paralel fragman)

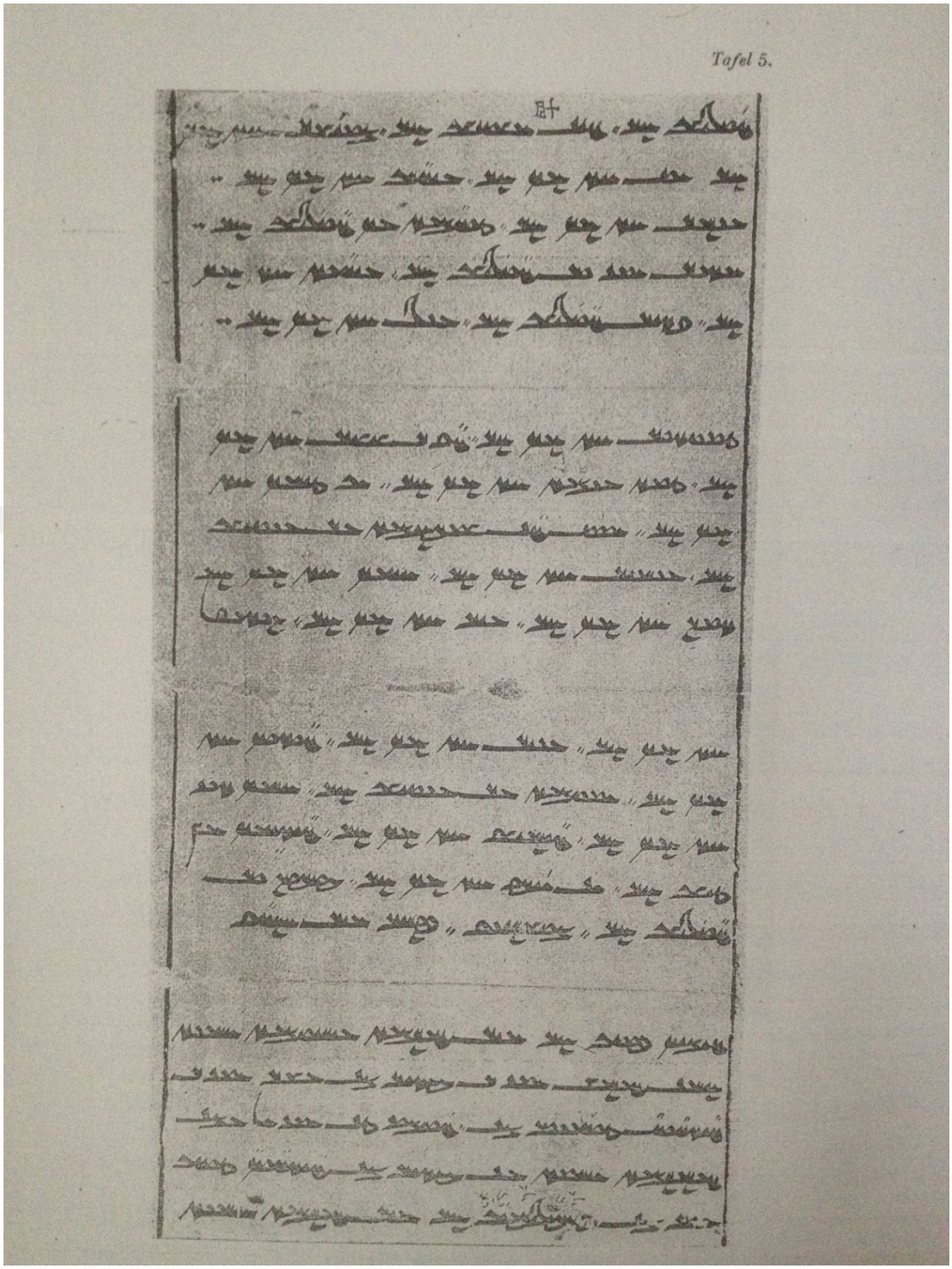
***U 9206 (T III M 182 (1))** –a ve b sayfalarının bulunduğu fragman ile ***U 9207 (T III M 231)** – a, b ve c sayfalarının bulunduğu fragmanın yapıştırılarak birleştirilmesi sonucunda tek bir fragman gibi görünmektedir[316].

[316] Bu fragman için bk. (Pchelin, ve Raschmann, 2016, s. 23).

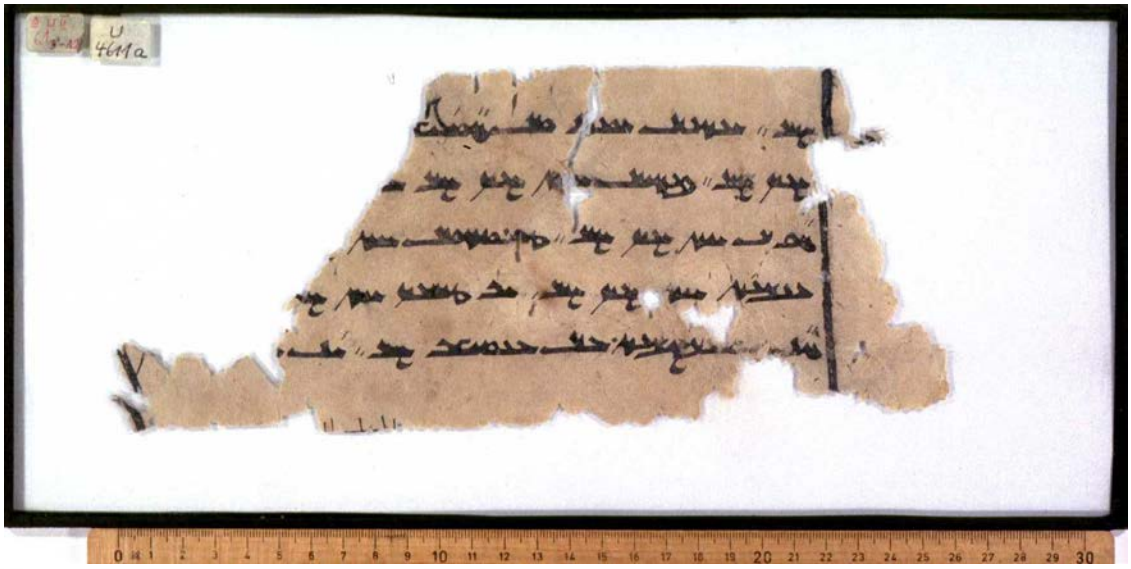
***U 9207 (T III M 231) -c ve d sayfası** ve ***U 9208 (T III M 231)**[317]

[317] Altta bulunan sayfa (*U 9208), metnin daha ilerideki satırlarını oluşturmakta olup *U 9207'ye dâhil değildir. Aslında üstteki fragmana yapıştırılarak birleştirilmiştir. Bu fragman için bk. (Pchelin, ve Raschmann, 2016, s. 24).

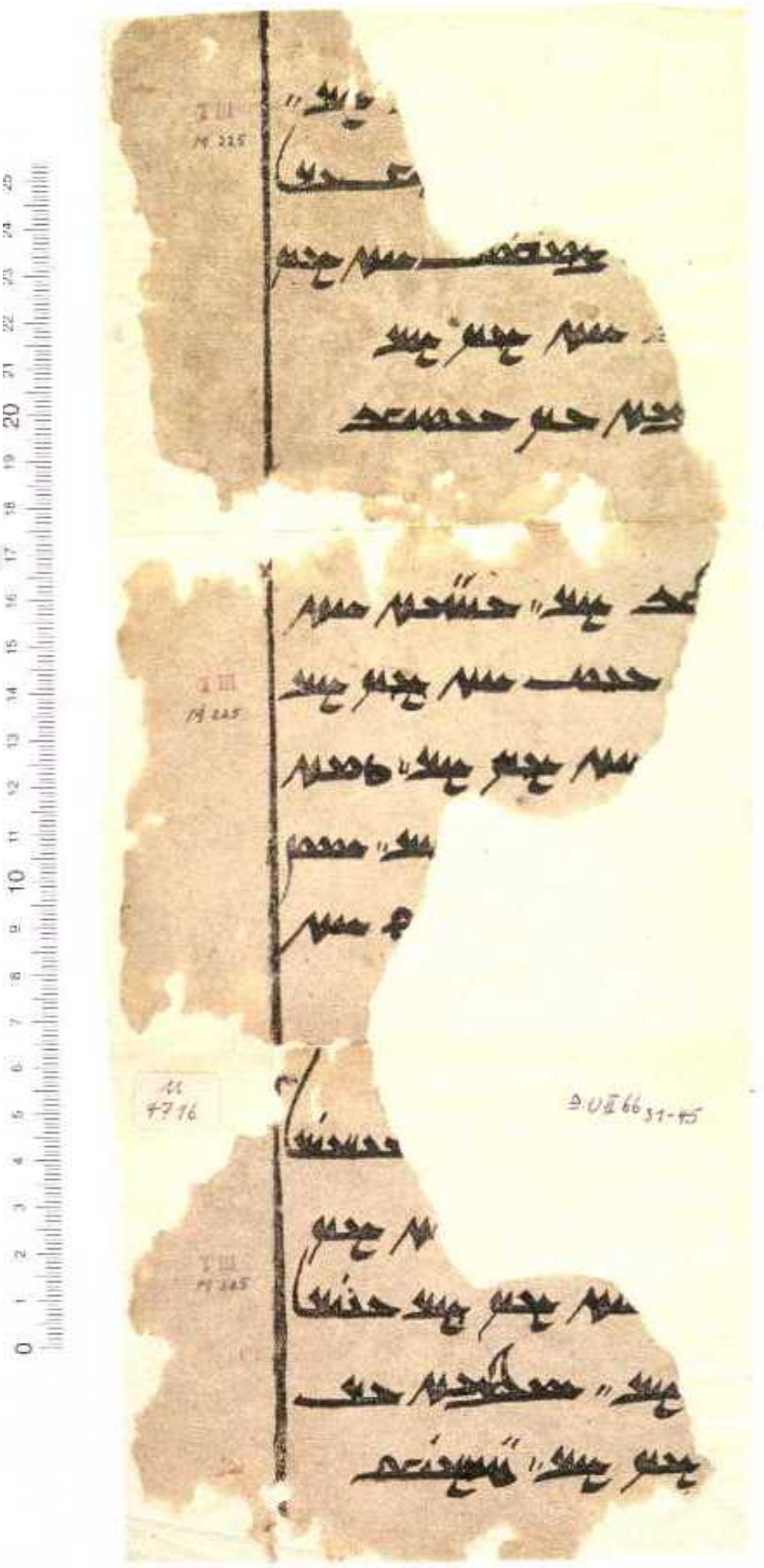

T III M 231 –a, b, c ve d sayfaları[318]

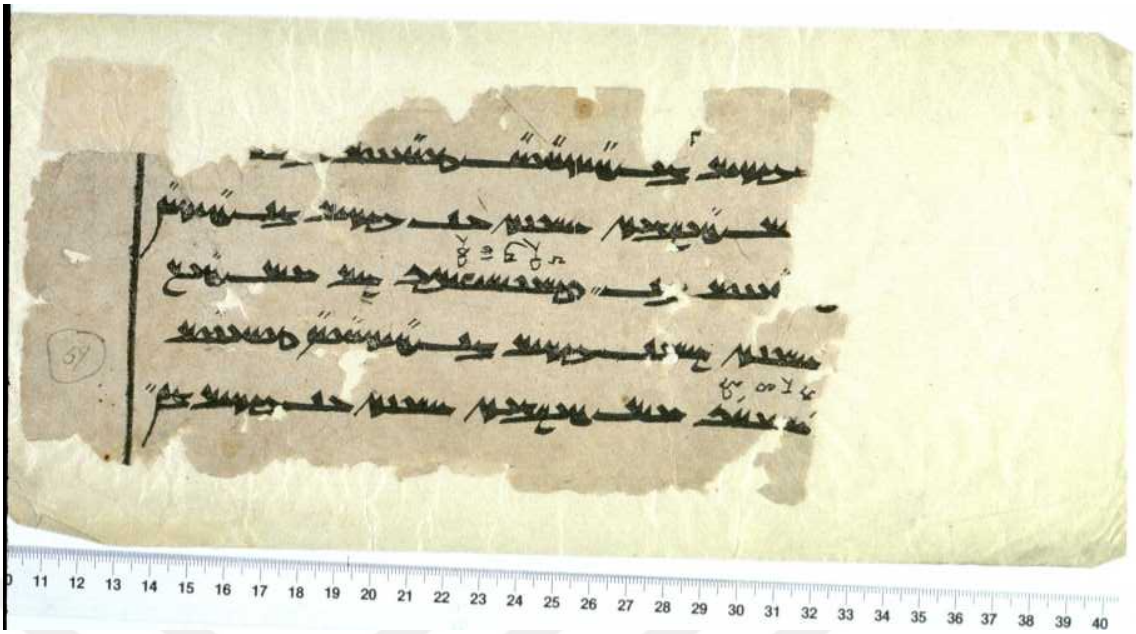
[318] Transkripsiyon ve çevirisi için bk. (Le Coq, 1919, ss. 93-109); faksimiler için bk. SEDTF 4 (Hazai ve Zieme, 1983).

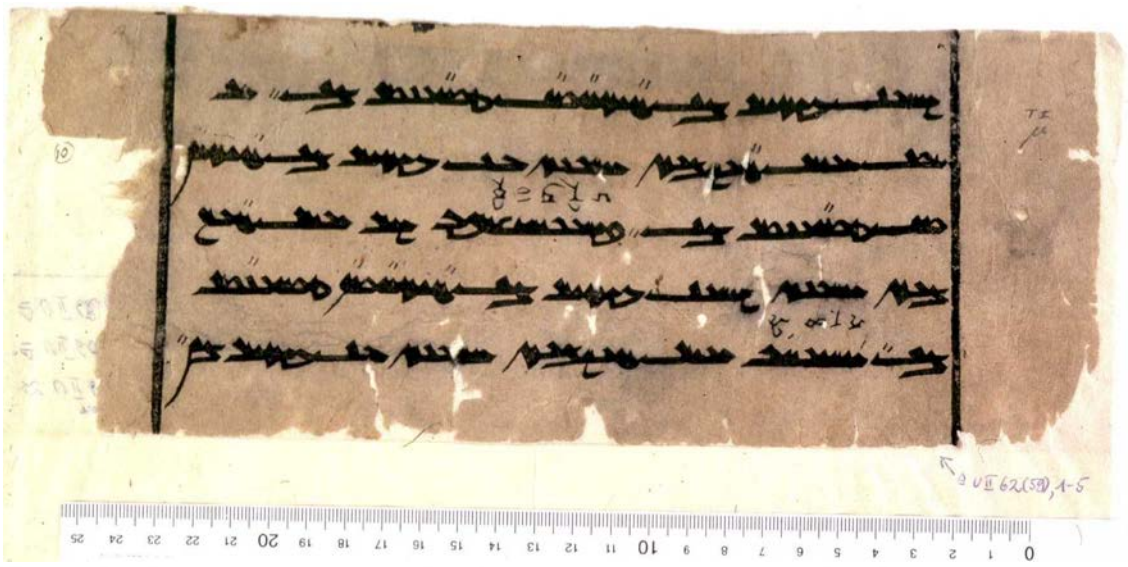
U 4611 (o.F.) (*U 9207-a ve b sayfasına paralel fragman)

U 4716 (T III M 225) (*U 9207-a, b ve c sayfasına paralel fragman)

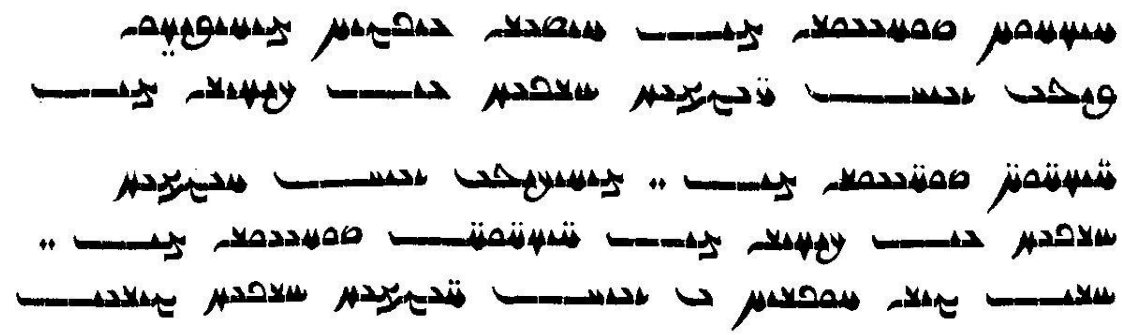

U 390 (T III M 225 (59))

U 4658 (T I M) –a sayfası

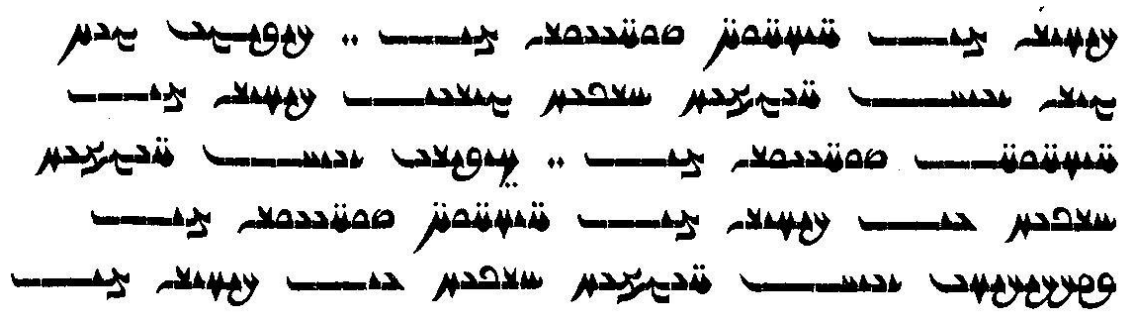
8

Malov No: 8[319] (IOM RAS SI 4502)

[319] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, ss. 90-91).

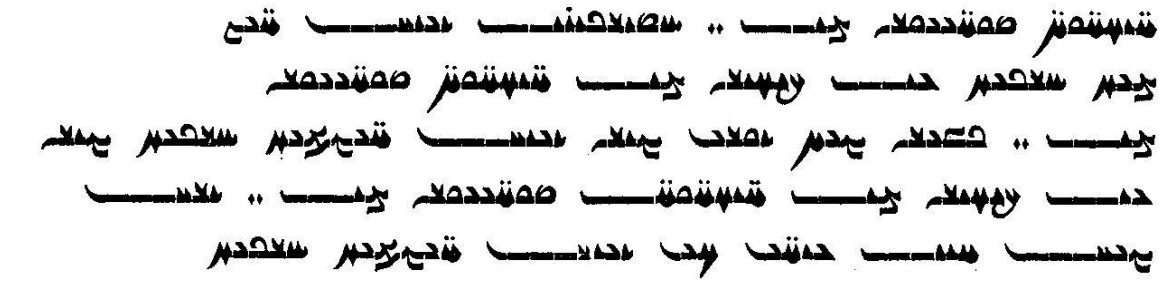
9

Malov No: 9[320] (IOM RAS SI 4502)

[320] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 91).

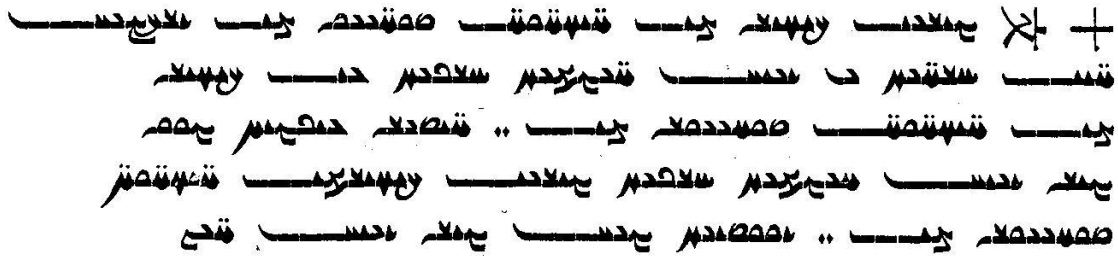
10

Malov No: 10[321] (IOM RAS SI 4502)

[321] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 91).

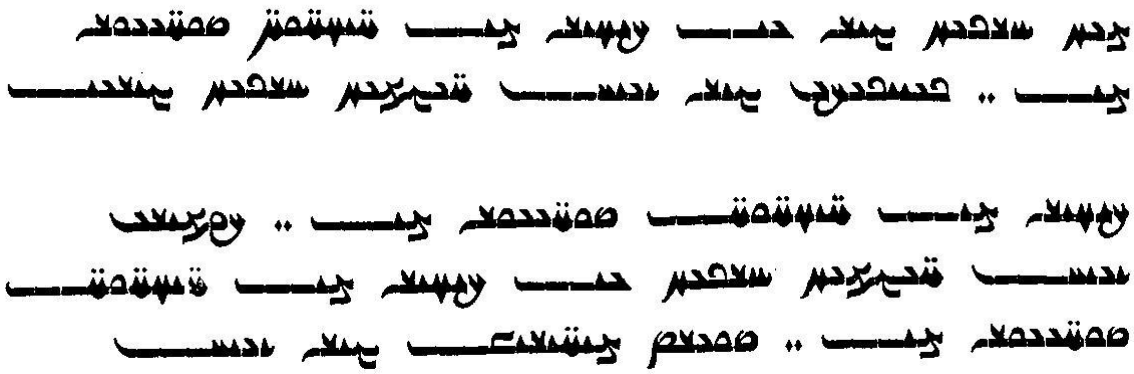
11

Malov No: 11[322] (IOM RAS SI 4502)

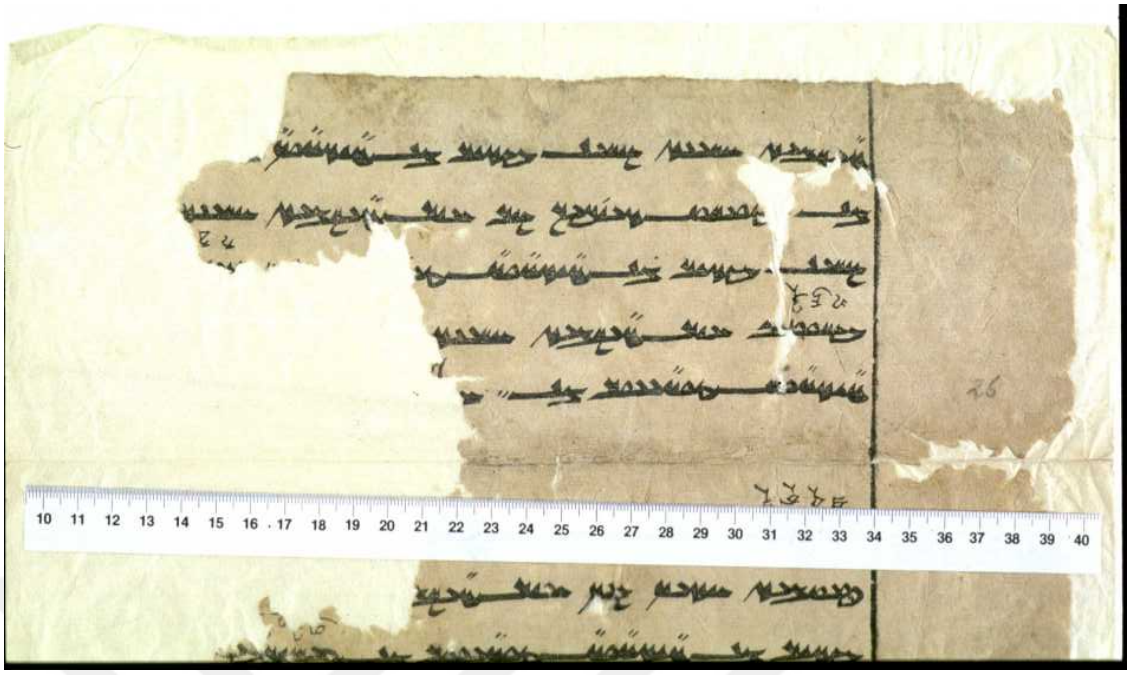
12

[322] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, s. 91).

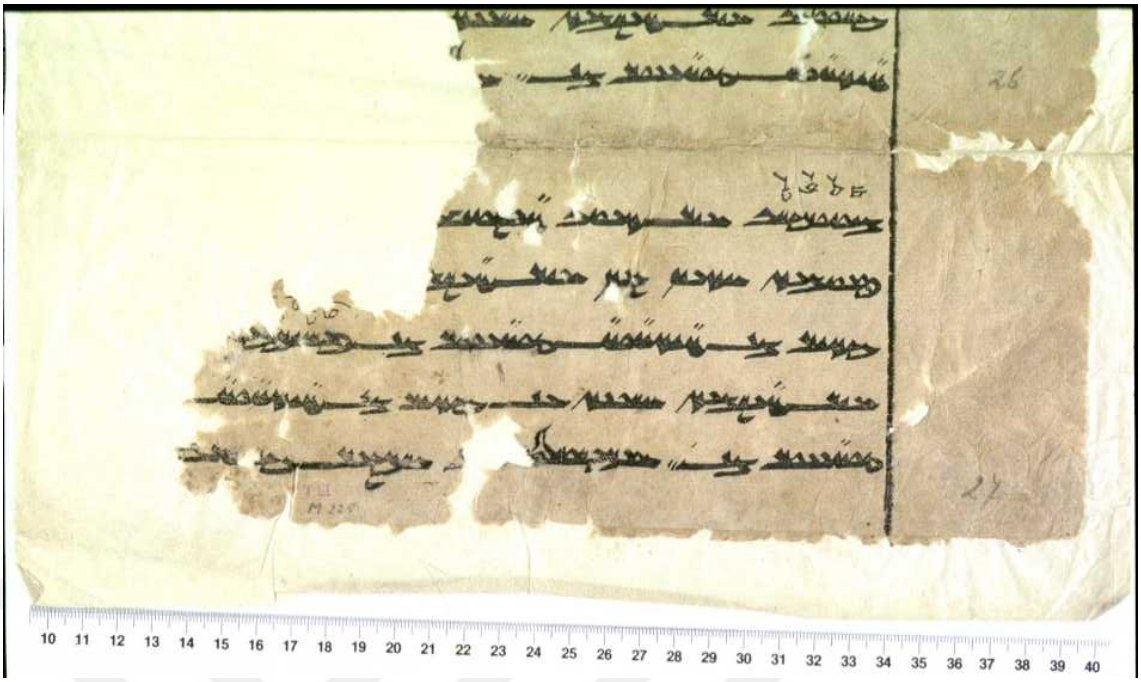

Malov No: 12[323] (IOM RAS SI 4502)

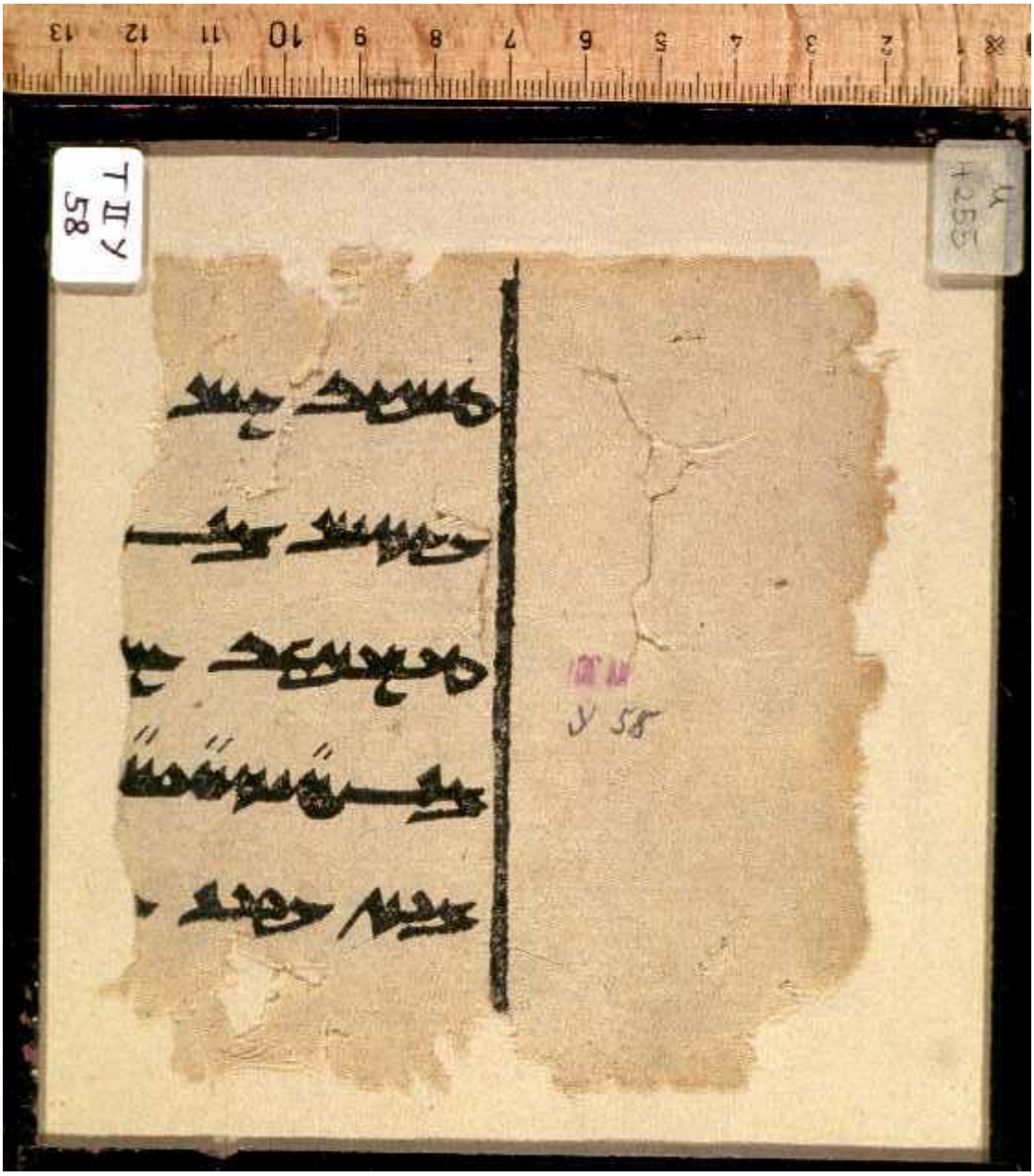
[323] Bu fragman için bk. (Malov, 1930, ss. 91-92).

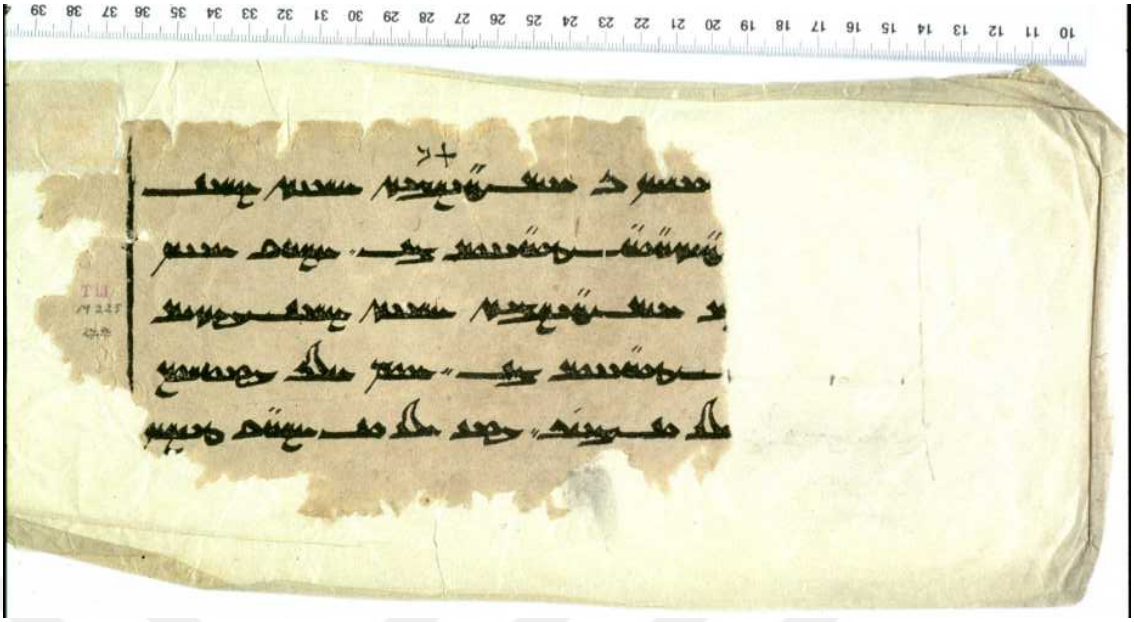
U 391 (T III M 225 (26)) – a sayfası

U 391 (T III M 225 (27)) – b sayfası

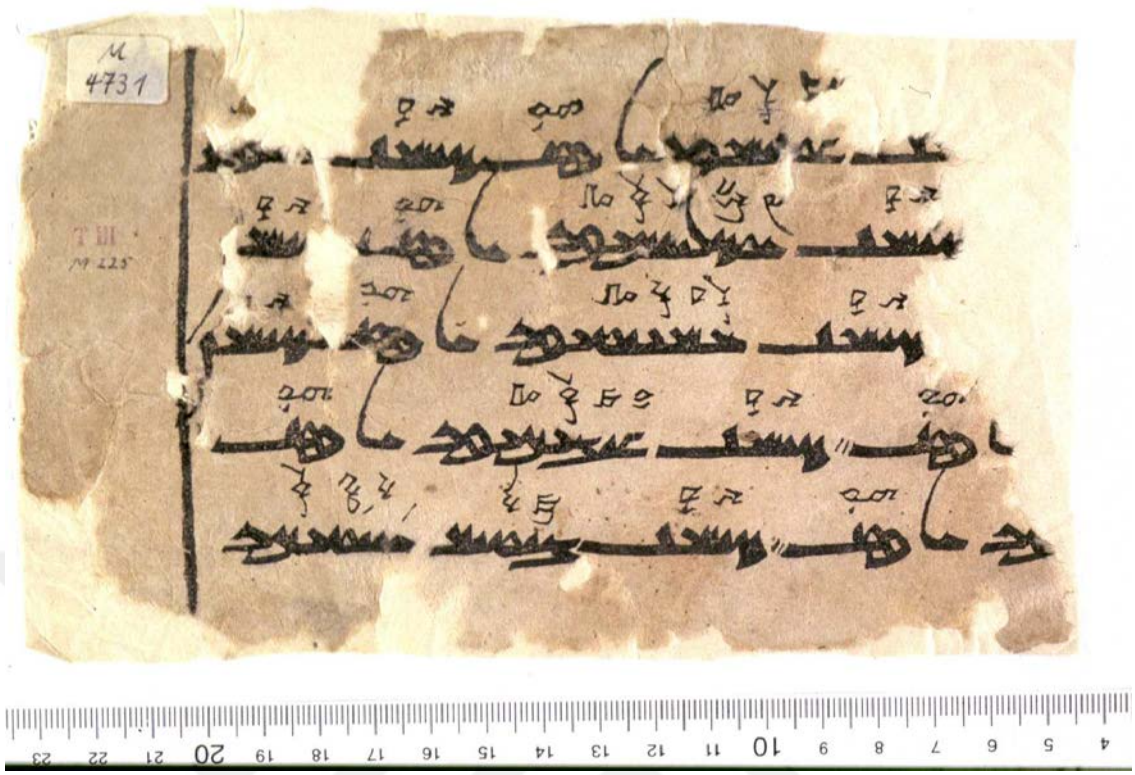

U 392 (T III M 225 (27a))

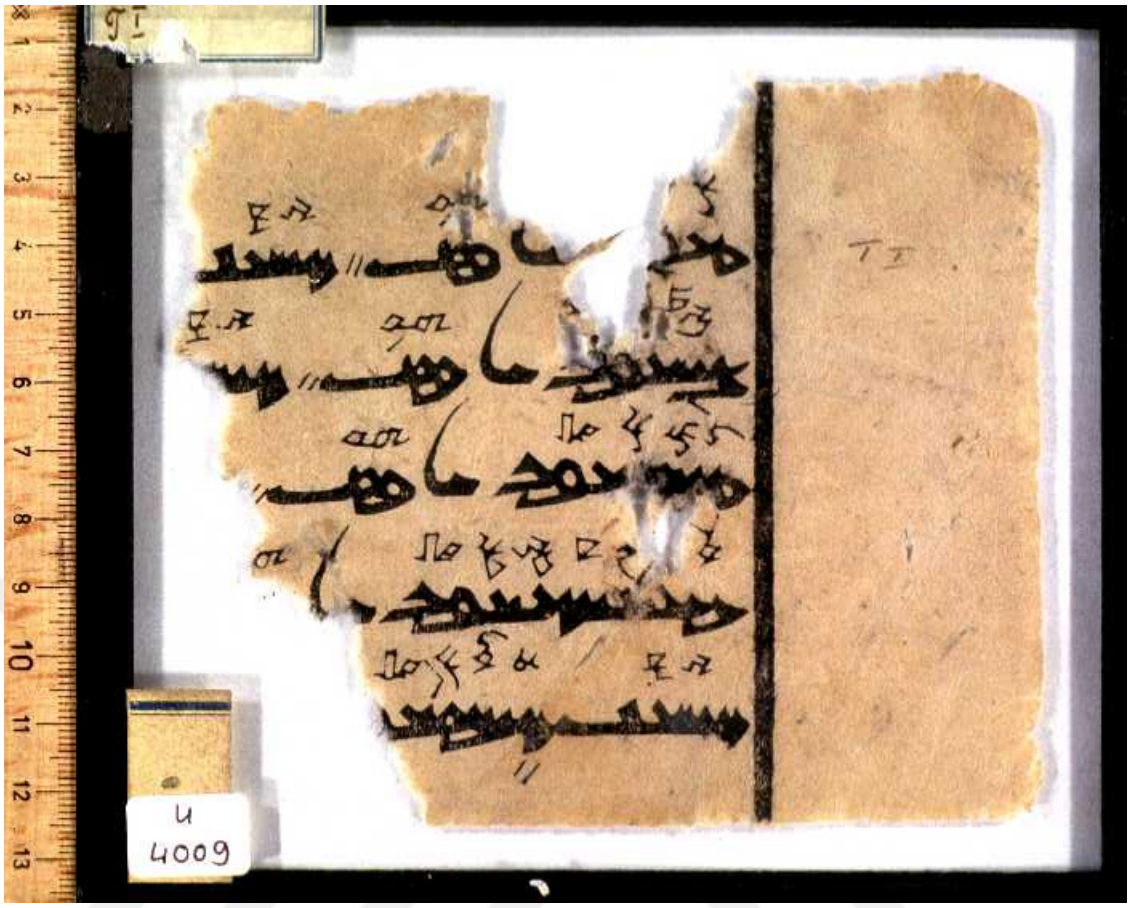

U 4255 (T II Y 58)

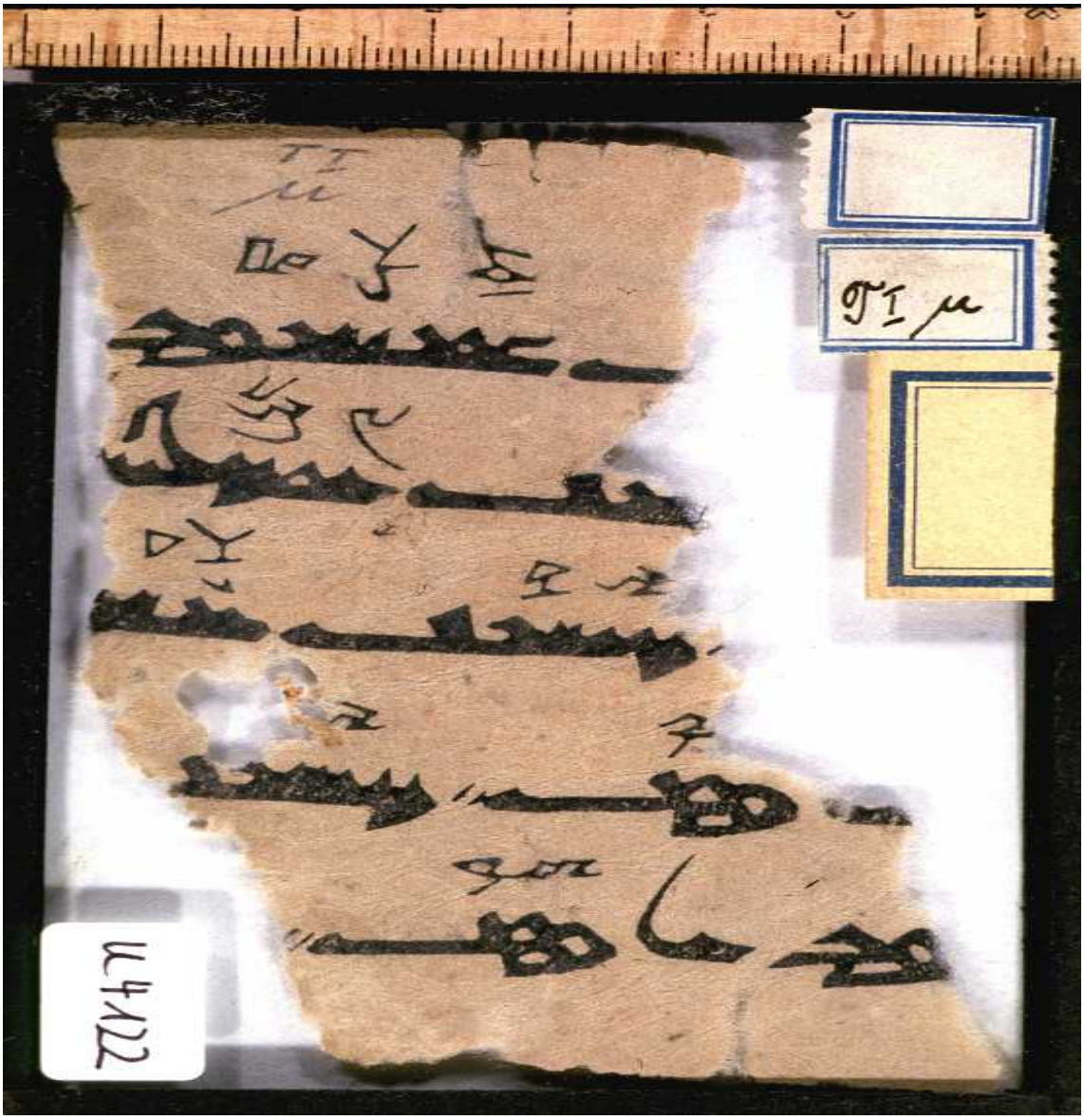
U 392 (T III M 225 (27a)) + U 4255 (T II Y 58) fragmanları birbirlerini tamamlamaktadır.

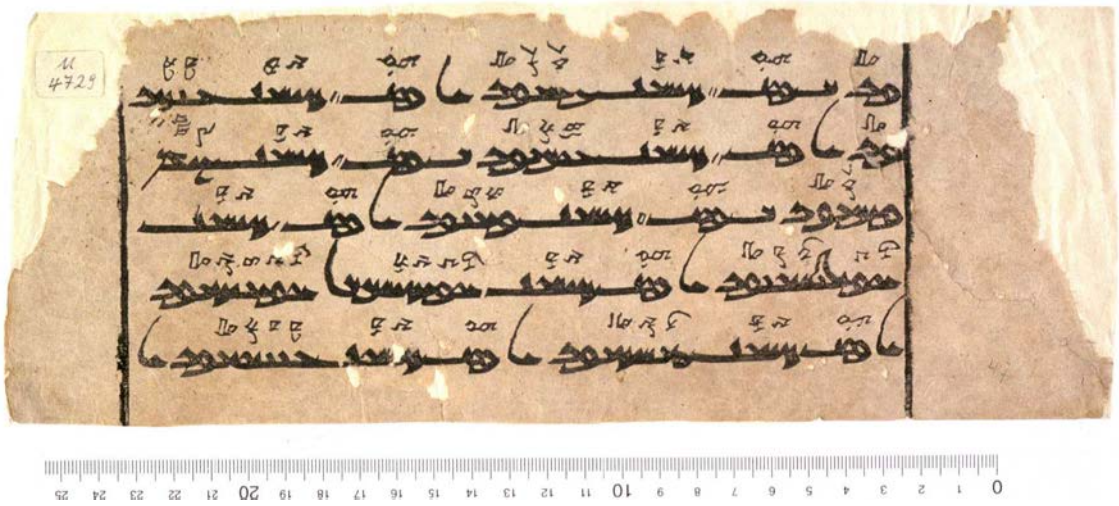
U 4731 (T III M 225)

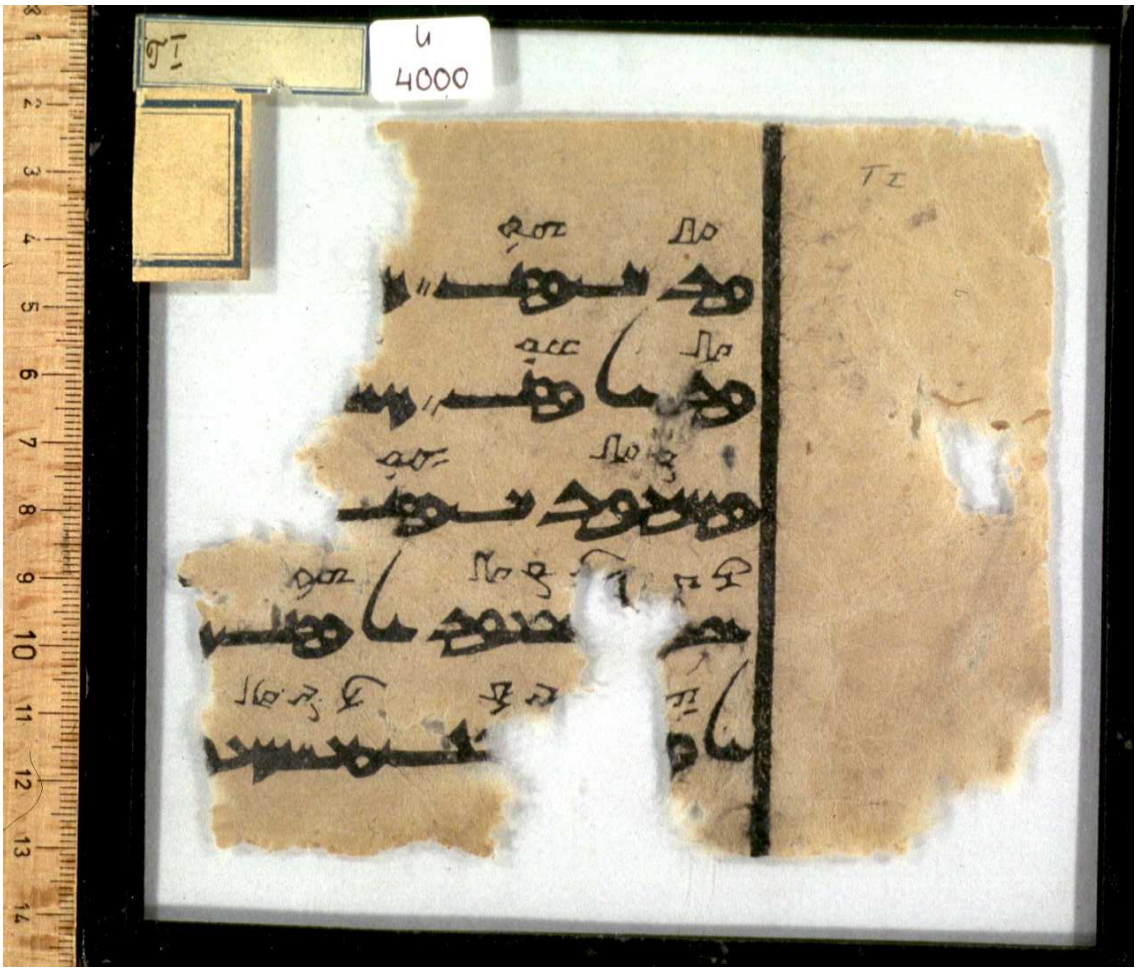
U 4009 (T I) (U 4731’e paralel fragman)

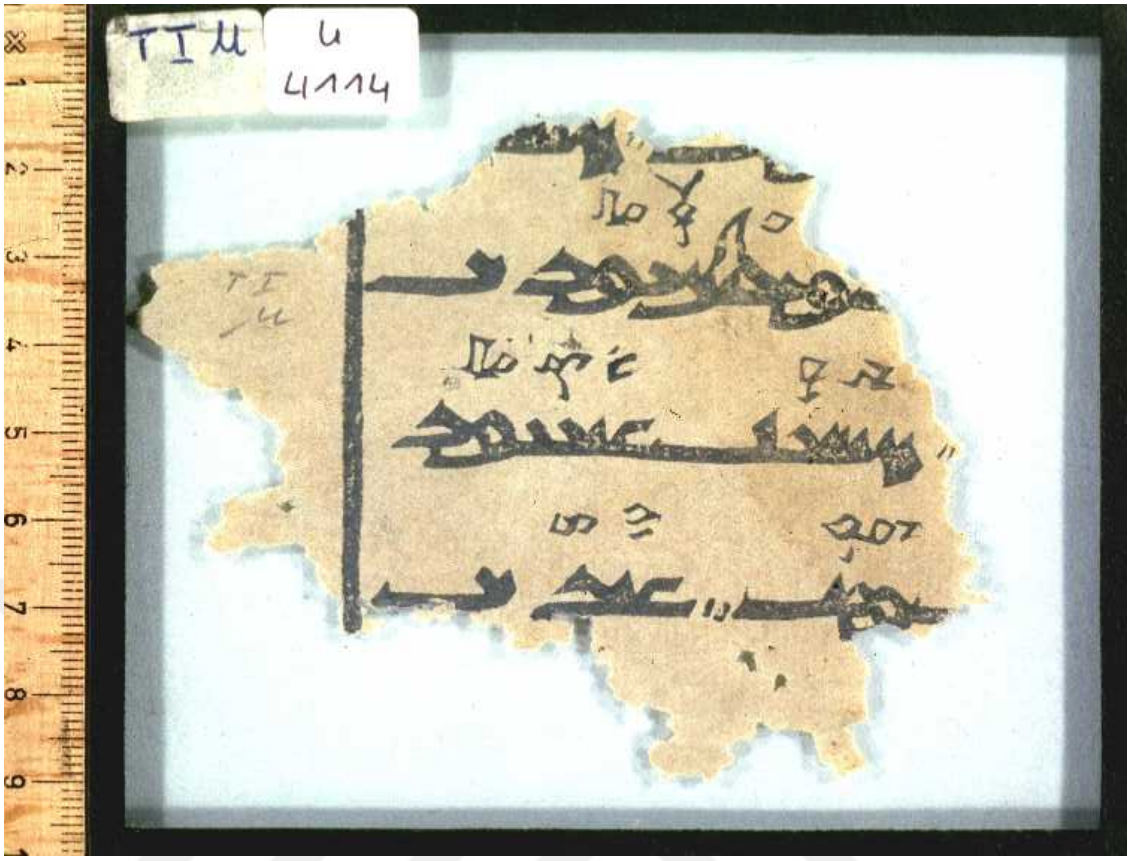
U 4122 (T I μ) (U 4731'e paralel fragman)

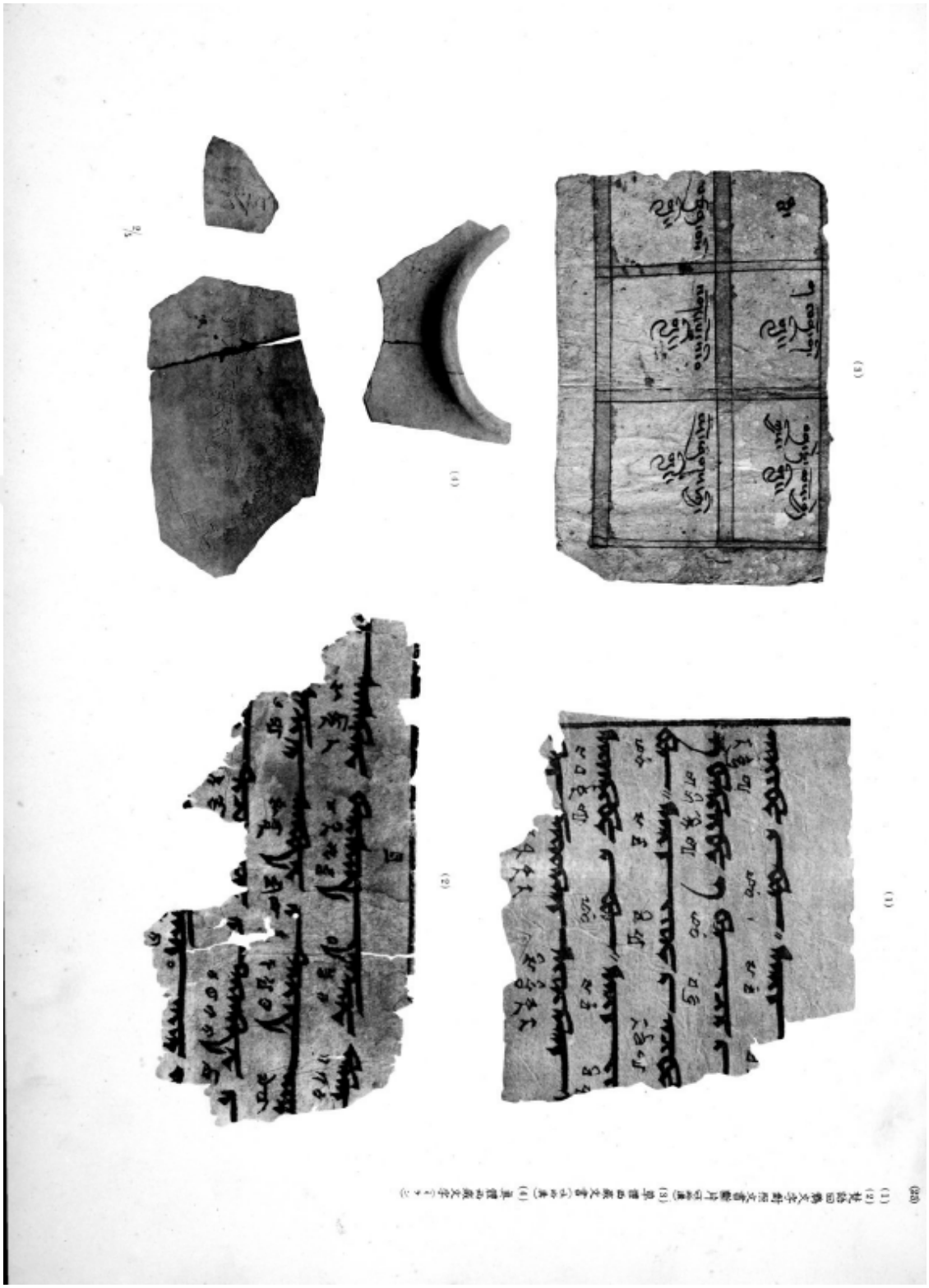
U 4729 (T III M 225)

U 4000 (T I) (U 4729’a paralel fragman)

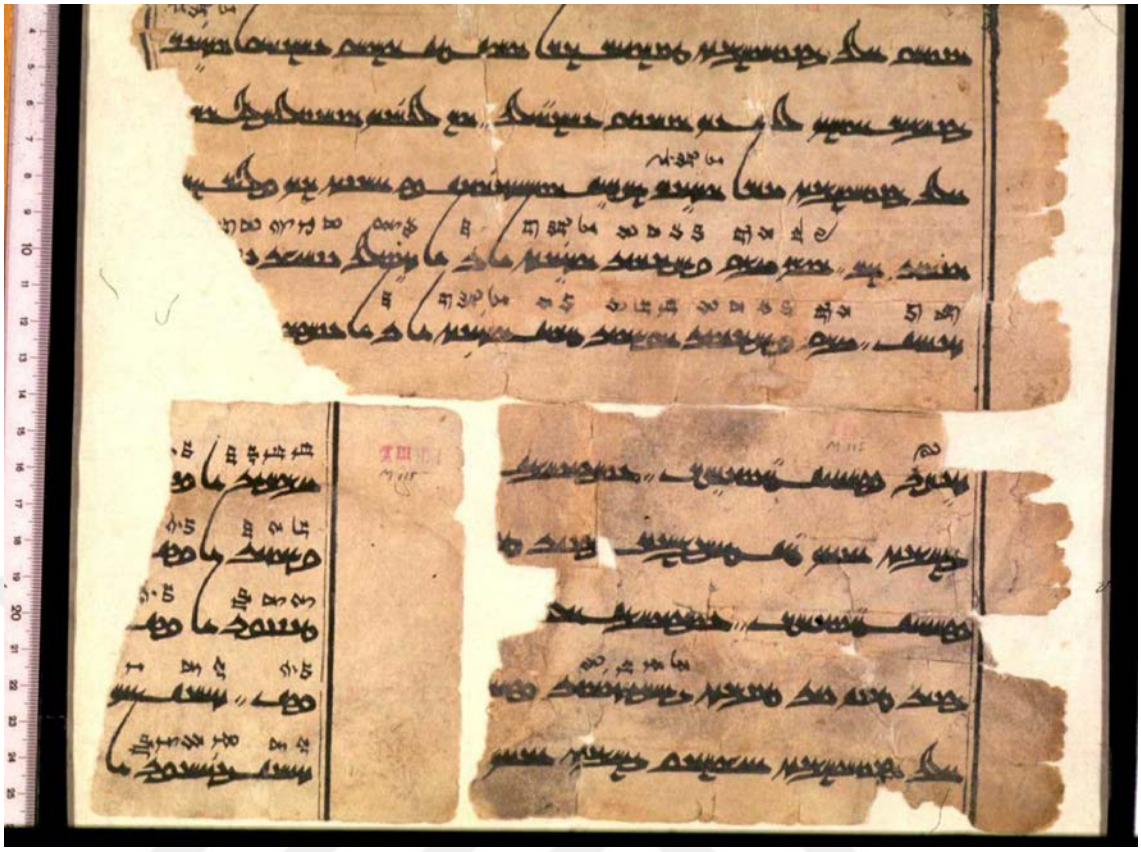

U 4114 (T I μ)

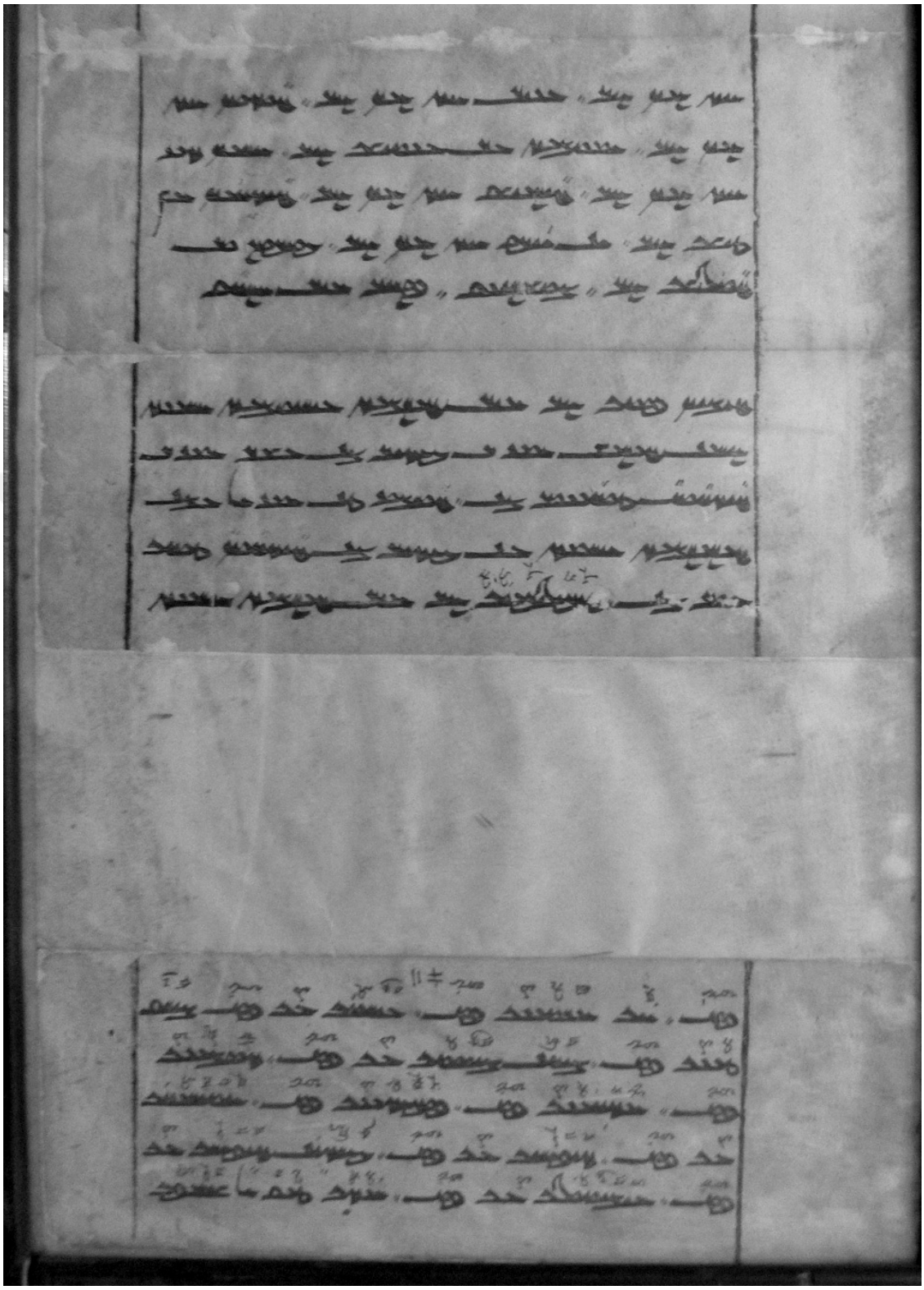

Saiiki koko zufu, II. Cilt, Fotoğraf 23, No: 1 (Sağ alttaki fragman)[324]

[324] Bu fragman Ōtani koleksiyonunda muhafaza edilmektedir: bk. Kagawa (1915).

Mainz 764 (T III M 115) – d fragmanı (Sol alttaki fragman)

***U 9208 (*T III M 231)** (Alttaki fragman)[325]

[325] Bu fragman için bk. (Pchelin, ve Raschmann, 2016, s. 24).

26 *köngül-lüg-lär ayïγ ögli-lär* ○○ *ayïγ ögli*
mit Sinn versehenen, Böses Sinnenden, ein böse gesinntes

27 *köngül-lüg-lär* ○○ *olar qamàγu* (sic) *mini alqu tïnlγ-*
Herz Besitzenden, diese alle mögen mir und allen Lebe-

28 *-larïγ ymä* ○○ *közätmäk qïlzun-lar* ○○ *yasatz-*
wesen auch Schutz angedeihen lassen! Sie mögen uns am

29 *-un-lar* ○○ *biz-ni yüz yïl tükäl körkitzün-*
Leben erhalten! Uns hundert Jahre vollkommen sehen lassen!

30 *-lär yüz küz öd-lär-ig* ○○ *kim-lär* . . . . [*qayu*]*-lar*
Und hundert Herbst- Zeiten. Was auch immer

[Chinesische Seitenzählung:] 十 [= XXV].

31 *birök yäk-lär buti amanizi* (sic) *ärsär-lär* ○○
für Dämonen, Bhūtas, Amanuşyas es sein mögen,

32 *buu siksil qundači-lar qarïn-taqï känč-ig*
[I] diese ..... *Raubenden, [II] die im Leibe befindlichen Jungen

33 *χundači-lar* ○○ *qan ičtäči-lär* ○○ *münčig as-lïγ-*
*Raubenden, [III] die Blut-Trinkenden, [IV] die *Uterus-Fresser,

34 *-lar* ○○ *ät as-lïγ-lar* [○○] *yaqrï as-lïγ-lar* ○○
[V] die Fleisch- Fresser, [VI] die Fett- Fresser,

35 *yilik as-lïγ-lar* ○ *toqurmïs-ïγ yitäči-*
[VII] die Mark-Fresser, [VIII] die Geborenhabendes Essenden (s. o.),

36 *-lär* ○○ *isig özüg χundači-lar* ○○ *yaqïs as-*
[IX] die das Leben *Raubenden, [X] die *Fettiges Fressenden,

37 *-lïγ-lar* ○○ *psak as-lïγ-lar* [○○] *yïd as-lïγ-lar* [○○]
[XI] die Kranz-Fresser (s. o.), [XII] die Wohlgeruch-Fresser,

38 *qu-a as-lïγ-lar* ○○ *tütsük as-lïγ-lar* ○○ *tüs*
[XIV] die Blumen-Fresser, [XIII] die Räucherwerk-Fresser, [XV] die Früchte-

39 *yimis as-lïγ-lar* ○○ *ï tarïγ as-lïγ-lar* ○○ *oot-*
Fresser, [XVI] die Saaten- Fresser, [XVII] die das ins Feuer

40 *-γa čöklämis-ig yitäči-lär* ○○ *nä nägü as-*
*Geschlittete Essenden, [XXIX] die Beliebiges Fressenden,

41 *-lïγ-lar* ○○ *ögüg köngül-üg χundači-lar* ○○ *yiring*
[XXX] die Verstand und Herz Raubenden, [XVIII] die Eiter-

42 *as-lïγ-lar* ○○ *aqïγ as-lïγ-lar* ○○ *sül as-lïγ-*
Fresser, [XIX] die *Tränen- Fresser, [XX] die Eiter-Fresser,

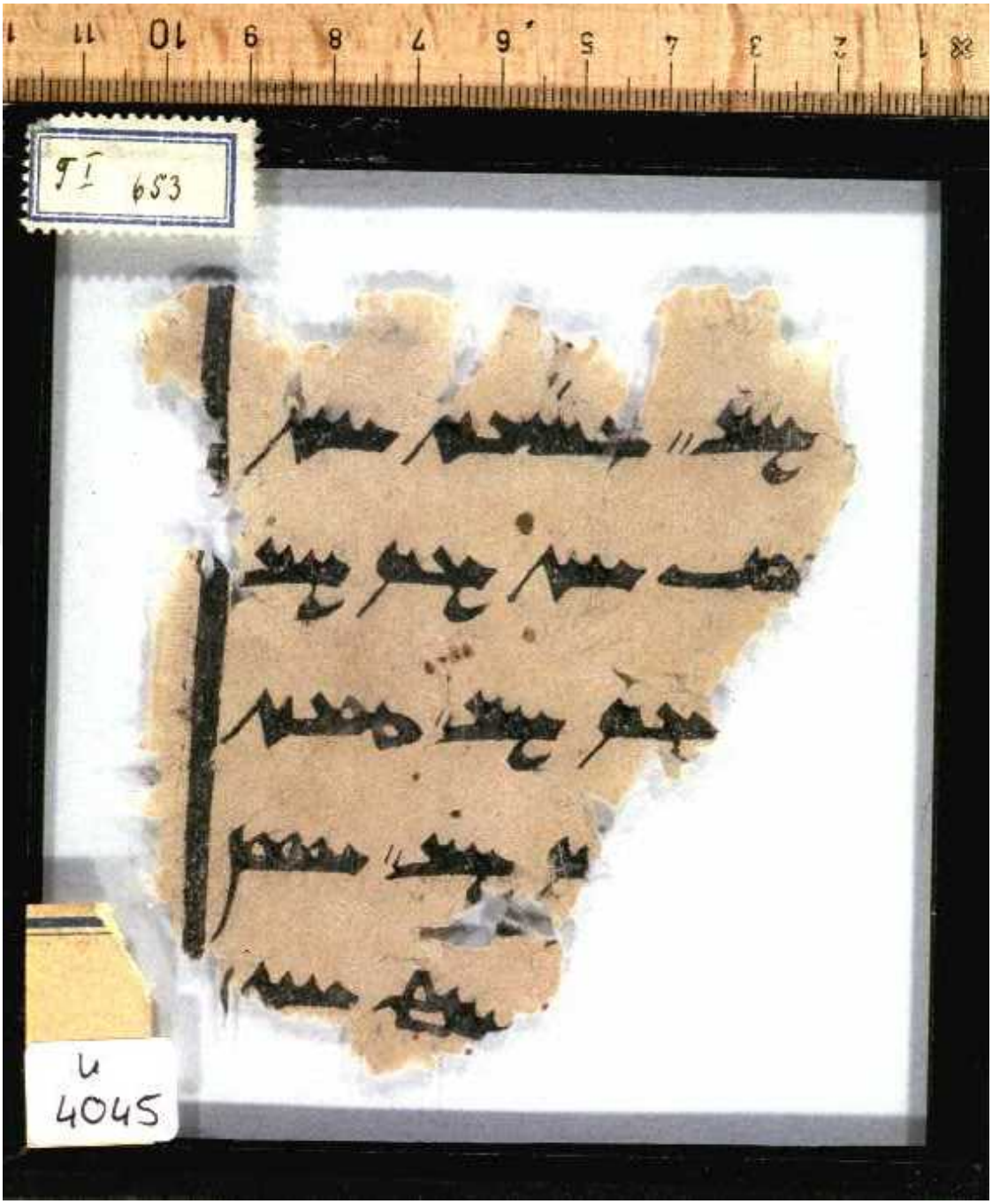
43 *-lar* ○○ *yar as-lïγ-lar* ○ *lisïp as-lïγ-lar* [○○] *ying*
[XXI] die Speichel- Fresser, [XXII] die *Ruhr- Fresser, [XXIII] die ....

44 *as-lïγ-lar* ○○ *qusuγ as-lïγ-lar* ○○ *ötmis-ig*
Fresser, [XXIV] die Erbrochenes Fressenden, [XXV] die Opfergaben

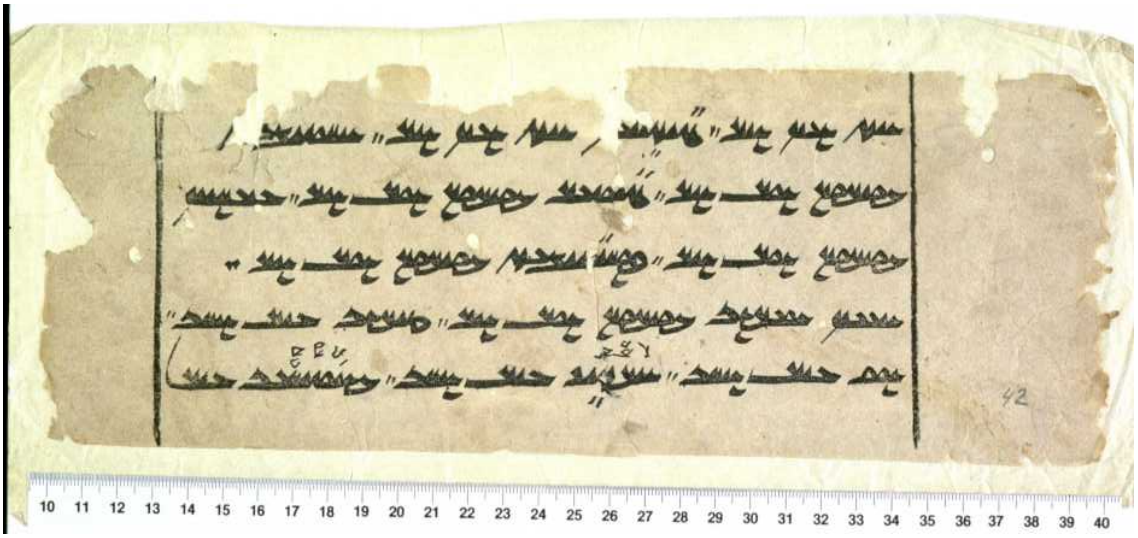
45 *yitäči-lär* ○○ *arïγ-sïz as-lïγ-lar* ○○ *χalïnču*
Essenden, [XXVI] die Unreines Fressenden, [XXVII] die *Kot-

***T III M 182 (6), *T III M 182 (7), *T III M 182 (8), *T III M 182 (9)**[326]

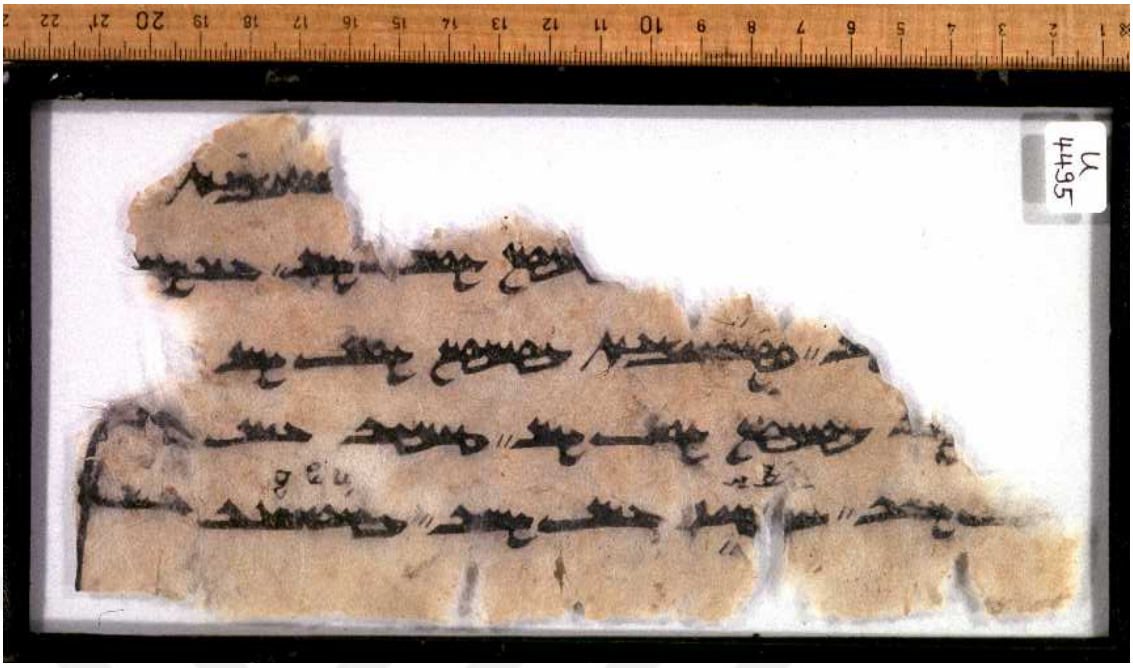
[326] Bu fragmanlar için bk. (Müller, 1911, ss. 65-66).

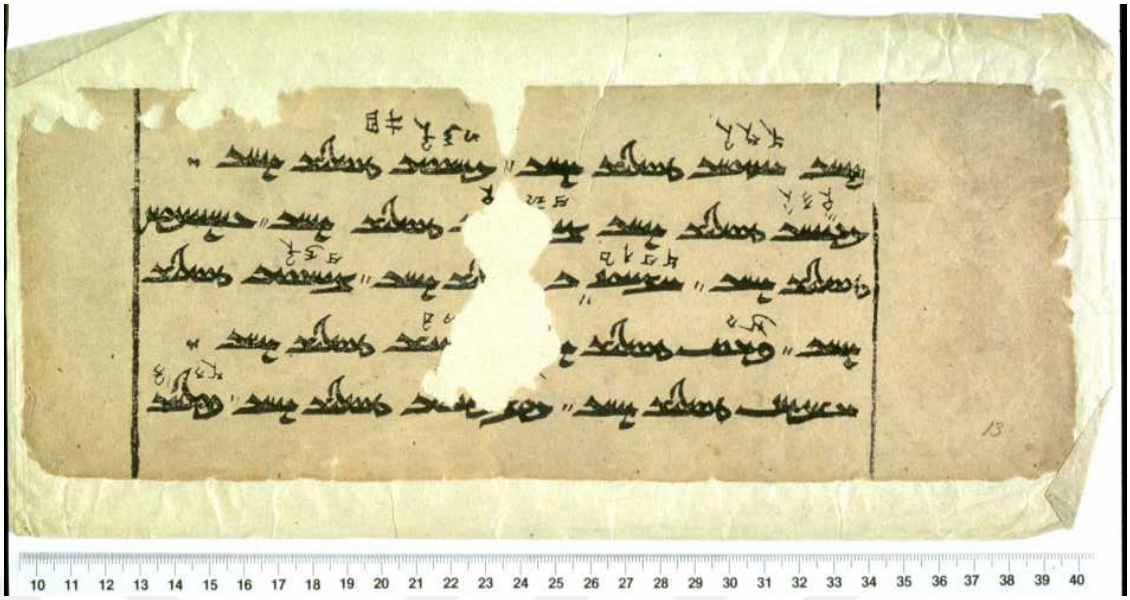
U 4045 (T I 653) (*T III M 182 (8)'ye paralel fragman)

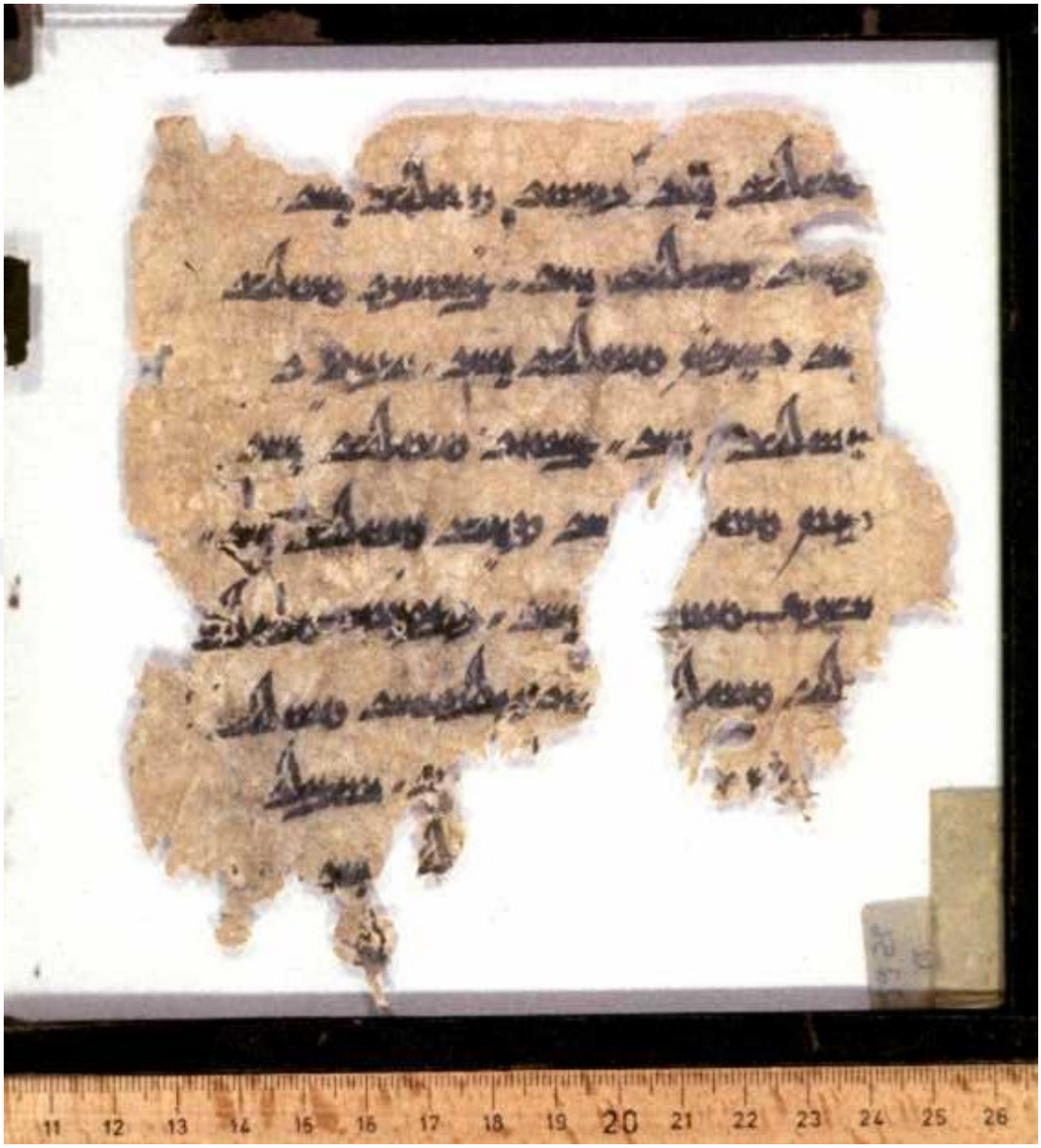
U 393 (T III M 225 (42))

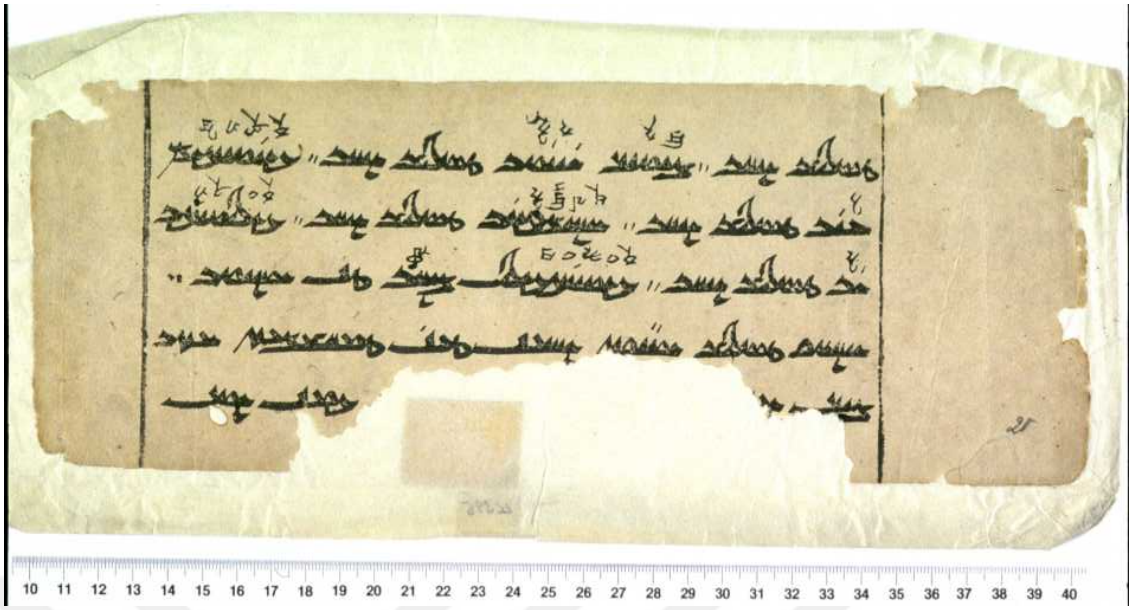
U 4495 (o.F.) (U 393’e paralel fragman)

U 394 (T III M 225 (13))

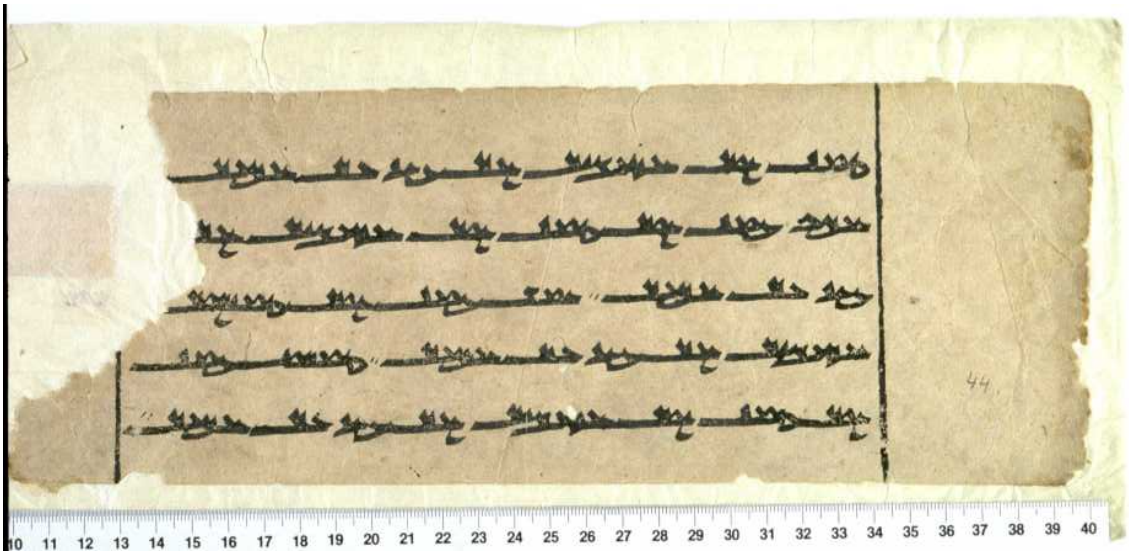
U 2256 (T I 552) –b sayfası

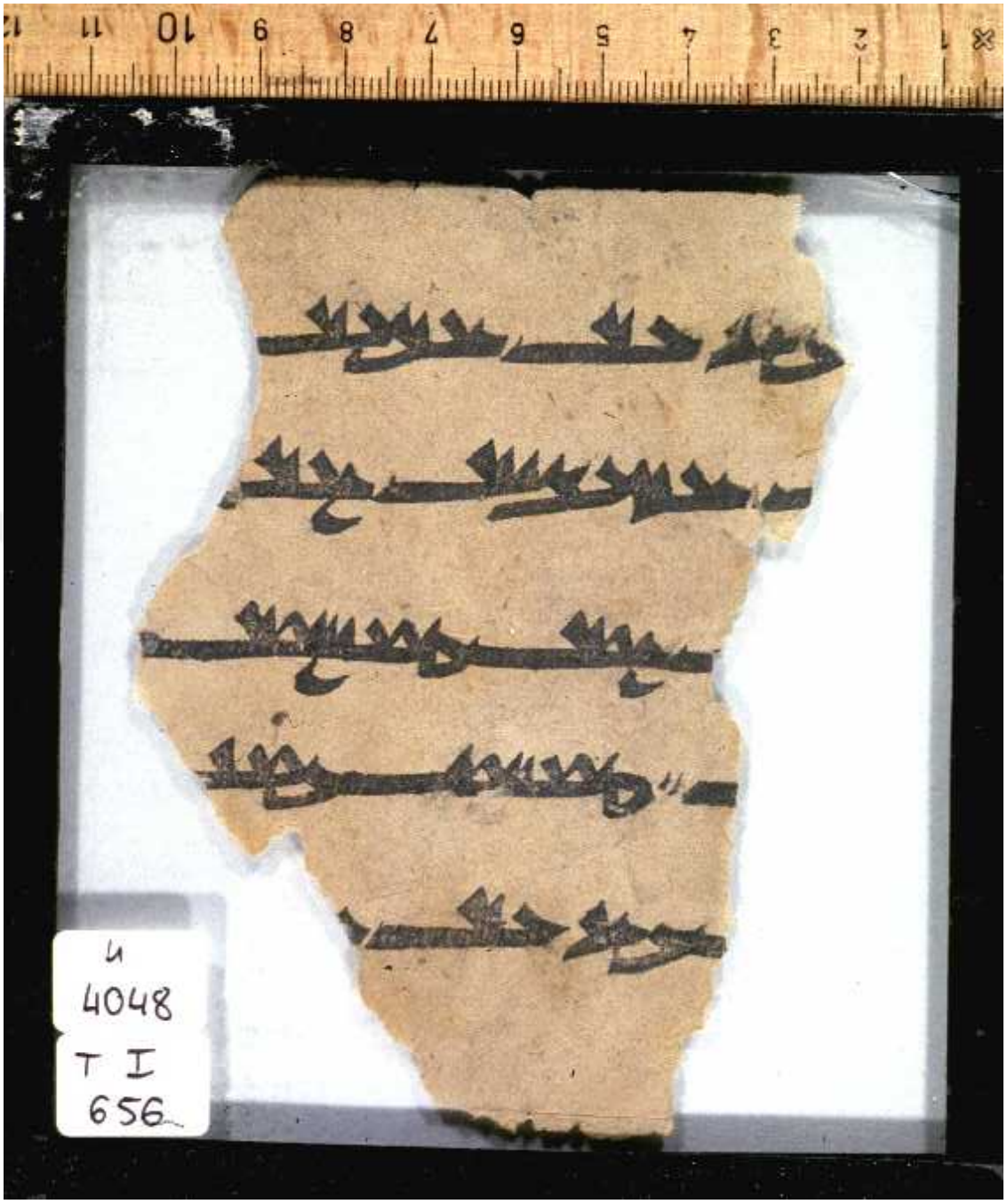
U 395 (T III M 225 (20))

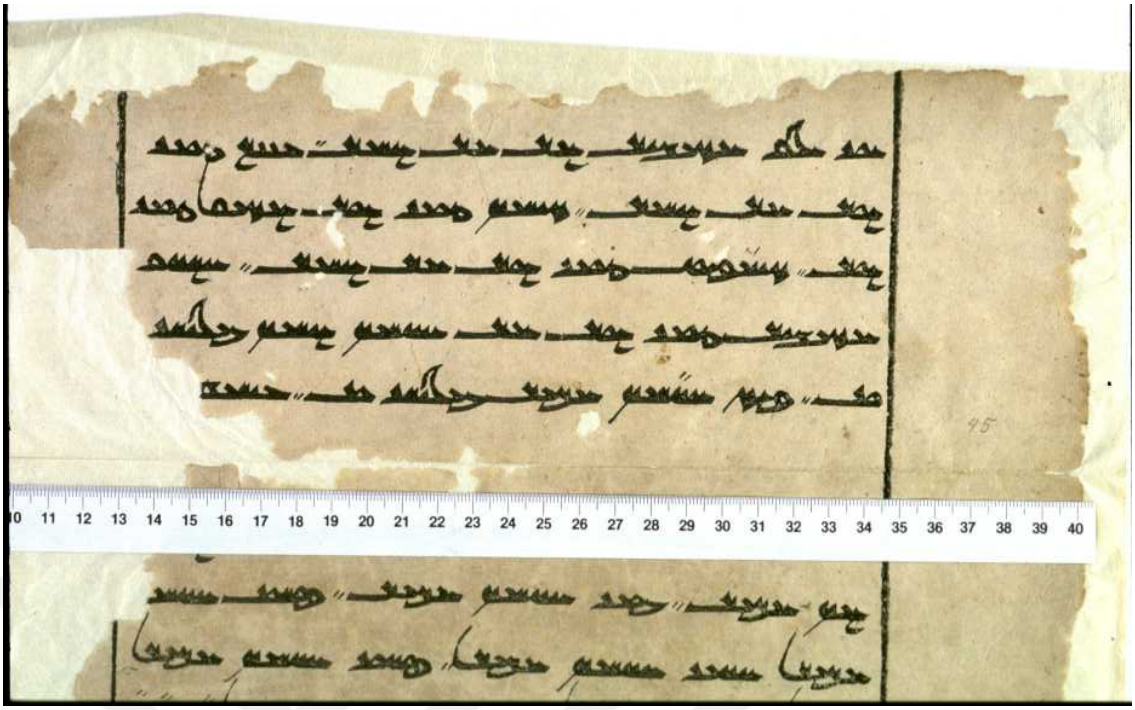
U 2256 (T I 552) – a sayfası (U 395’e paralel fragman)

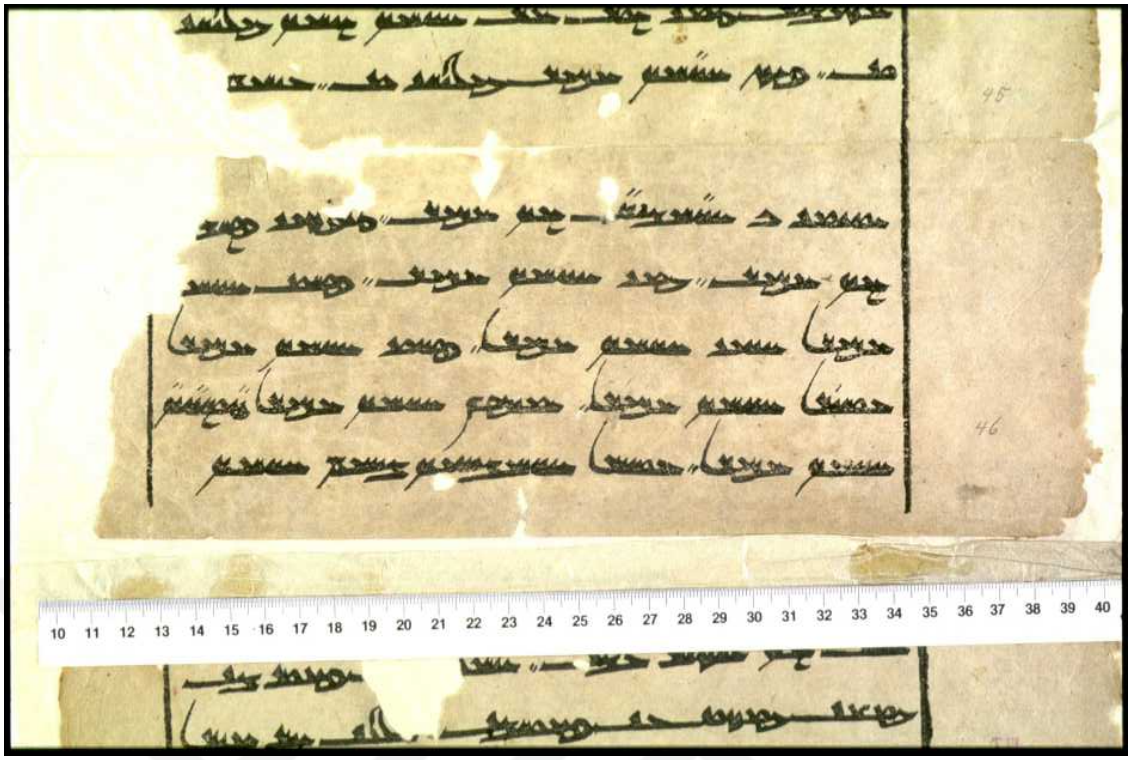
U 396 (T III M 225 (44))

U 4048 (T I 656) (U 396’ya paralel fragman)

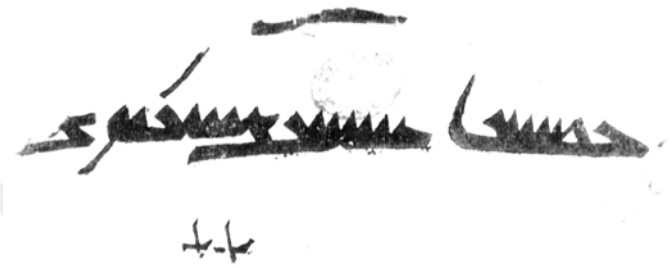
U 397 (T III M 225 (45)) – a sayfası

U 397 (T III M 225 (45)) –b sayfası

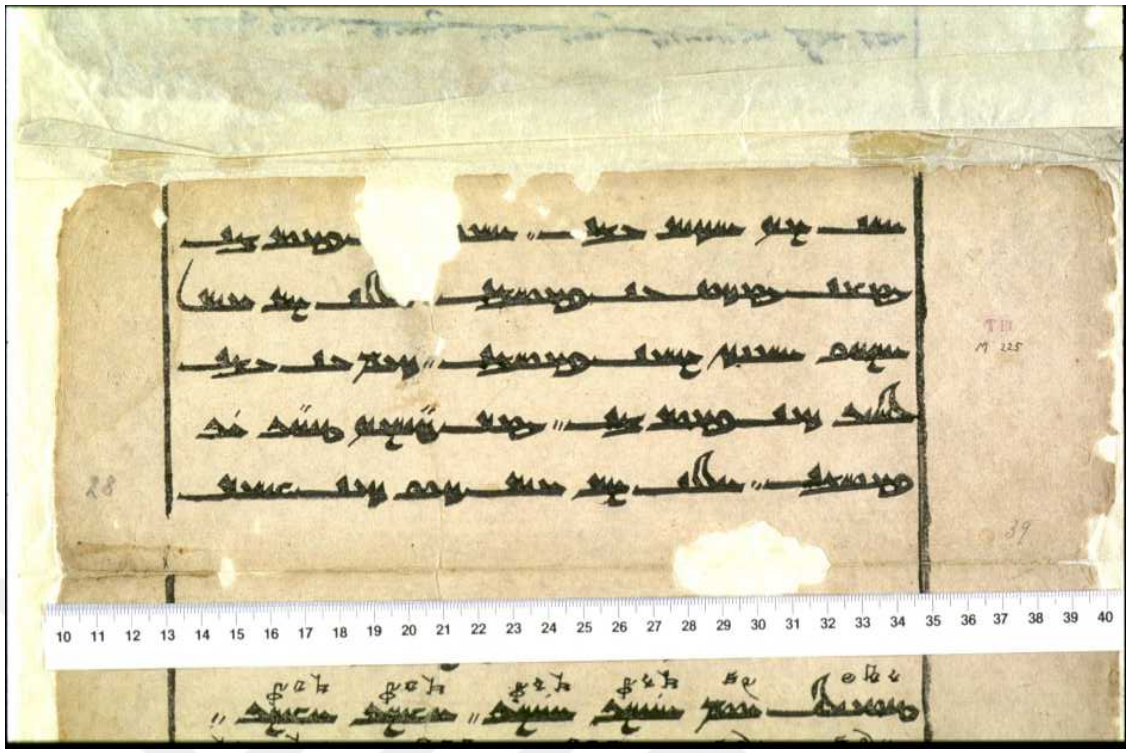
6

162

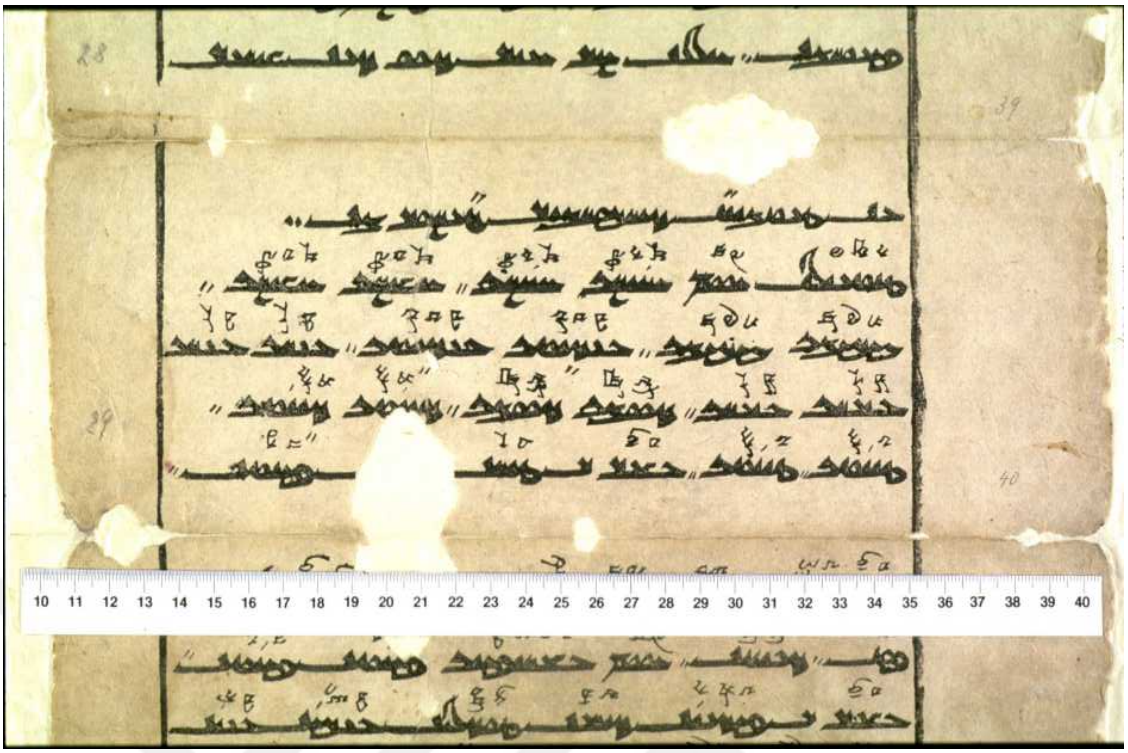

BNF 162[327]

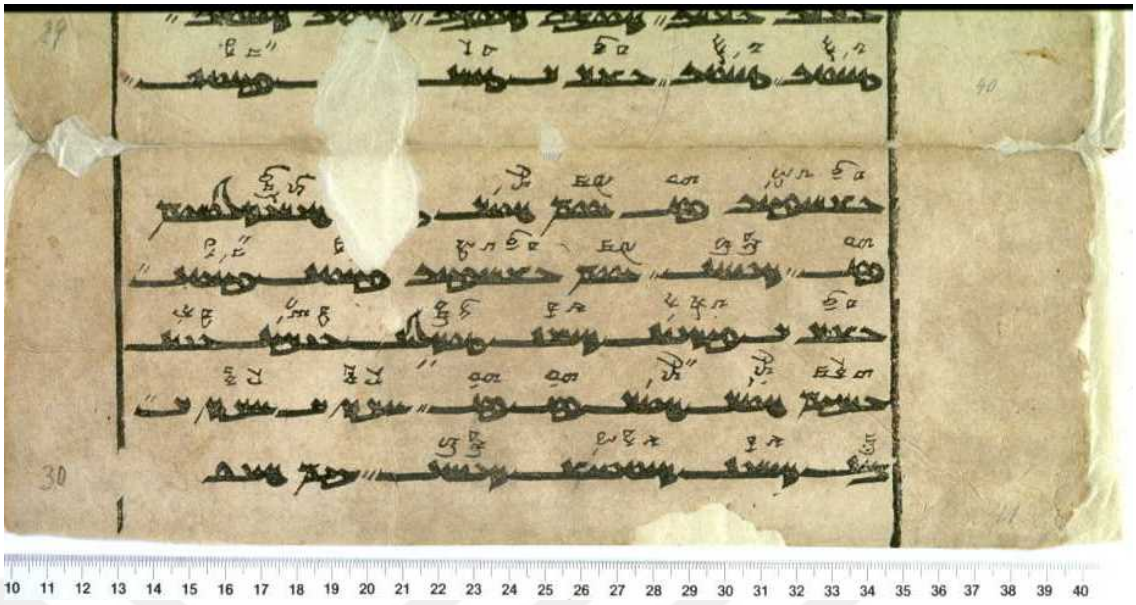
[327] Bibliothèque nationale de France'ta bulunan Pelliot Ouigour Grotte 181'e kayıtlı 162 numaralı fragmanın ön yüzü. Bu fragman için bk. (Kılıç Cengiz, 2017, s. 252).

U 397 (T III M 225 (39)) –c sayfası

U 397 (T III M 225 (40)) –d sayfası

U 397 (T III M 225 (41)) –e sayfası

U 4367 (o.F.)

U 4373 (o.F.)

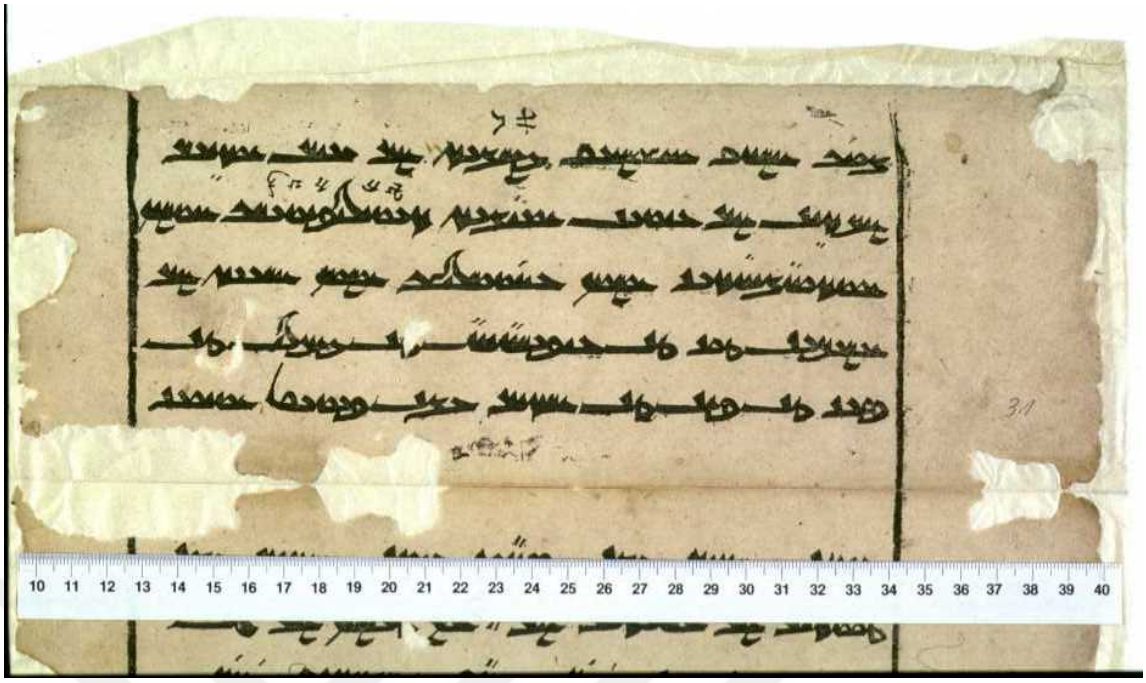
U 4367 (o.F.) + U 4373 (o.F.) şeklinde U 397 –e sayfasına paralel fragmanlar

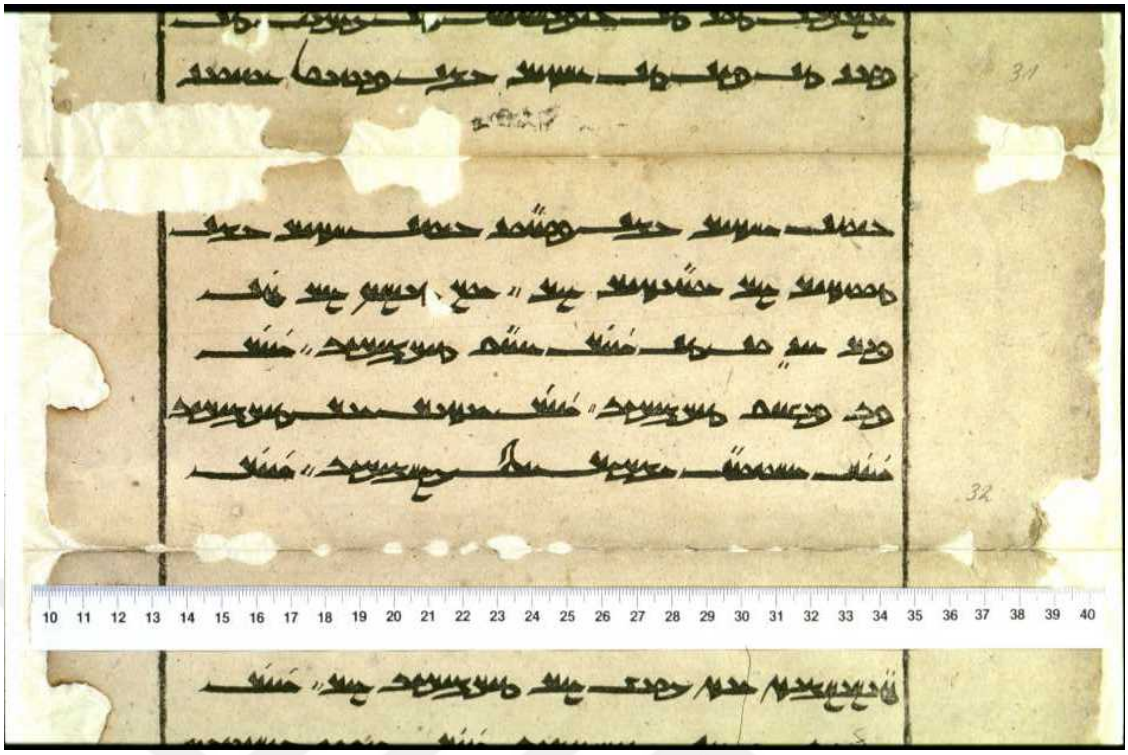
U 4492 (o.F.) (U 397 –e sayfasına paralel fragman)

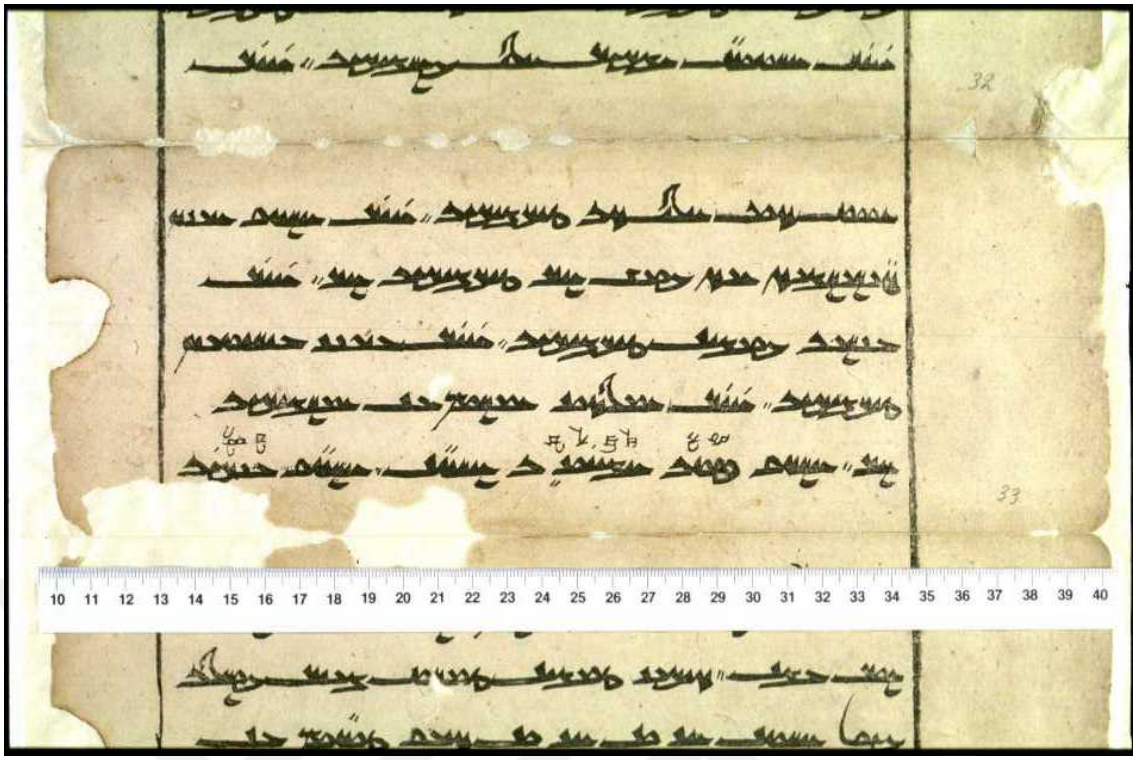
U 4559 (o.F.) (U 397 –e sayfasına paralel fragman)

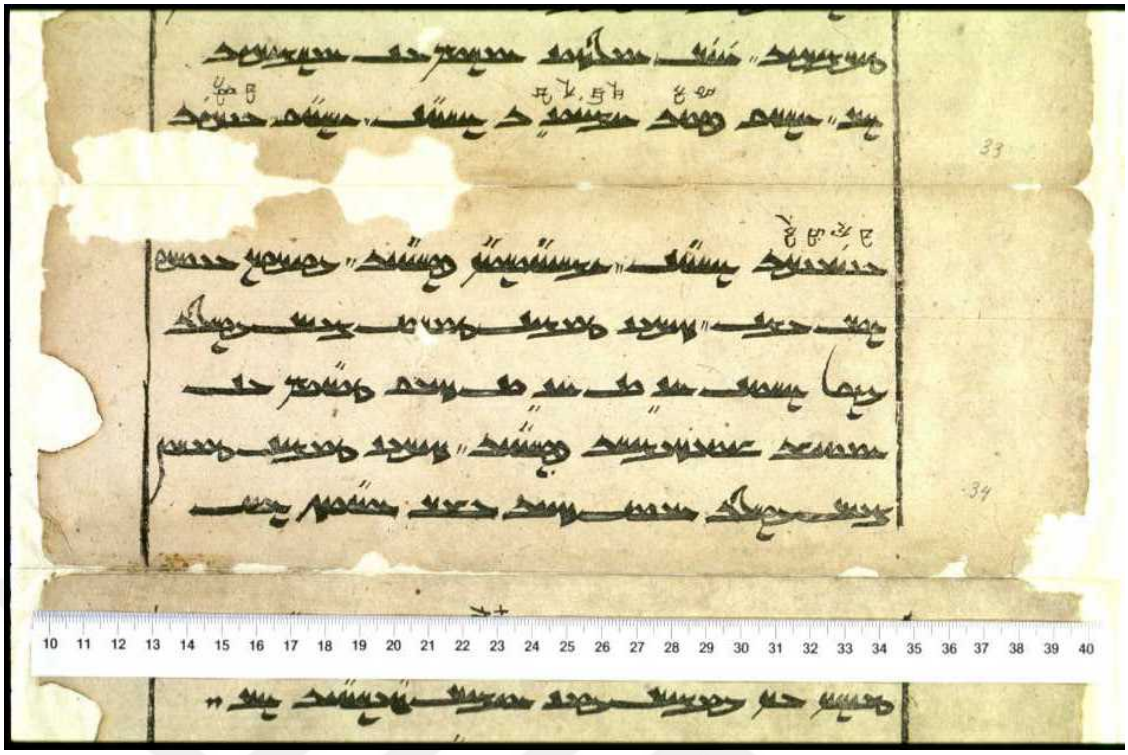
U 398 (T III M 225 (31)) –a sayfası

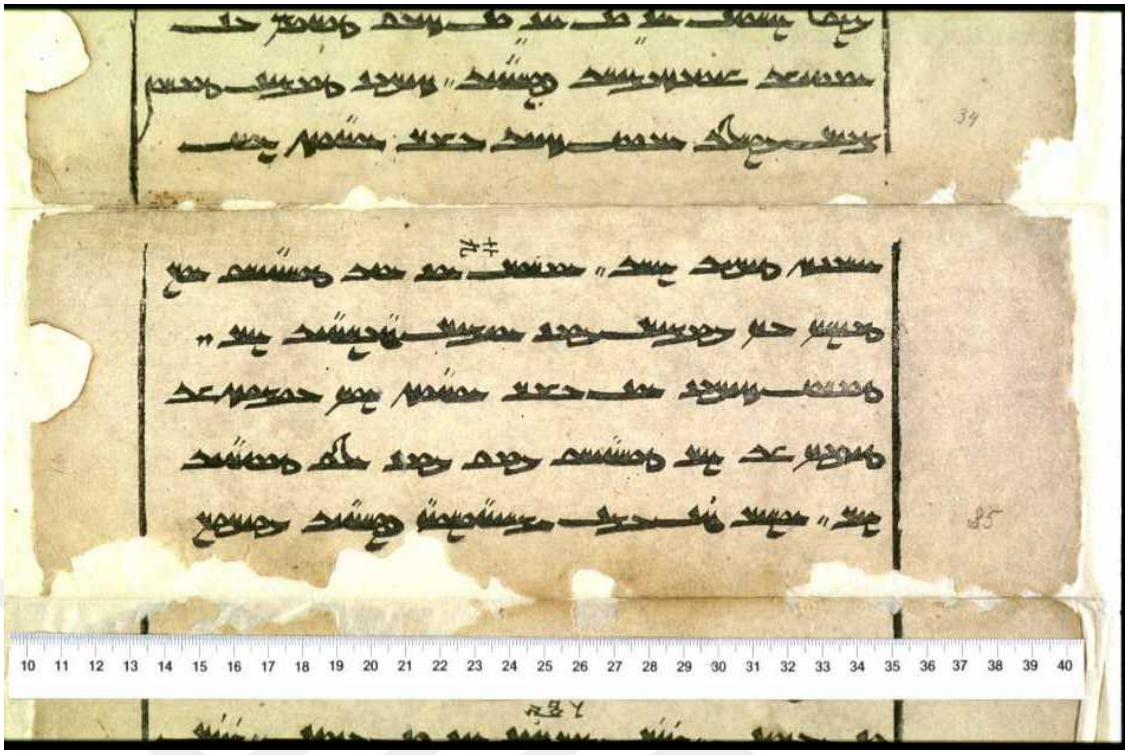
U 398 (T III M 225 (32)) –b sayfası

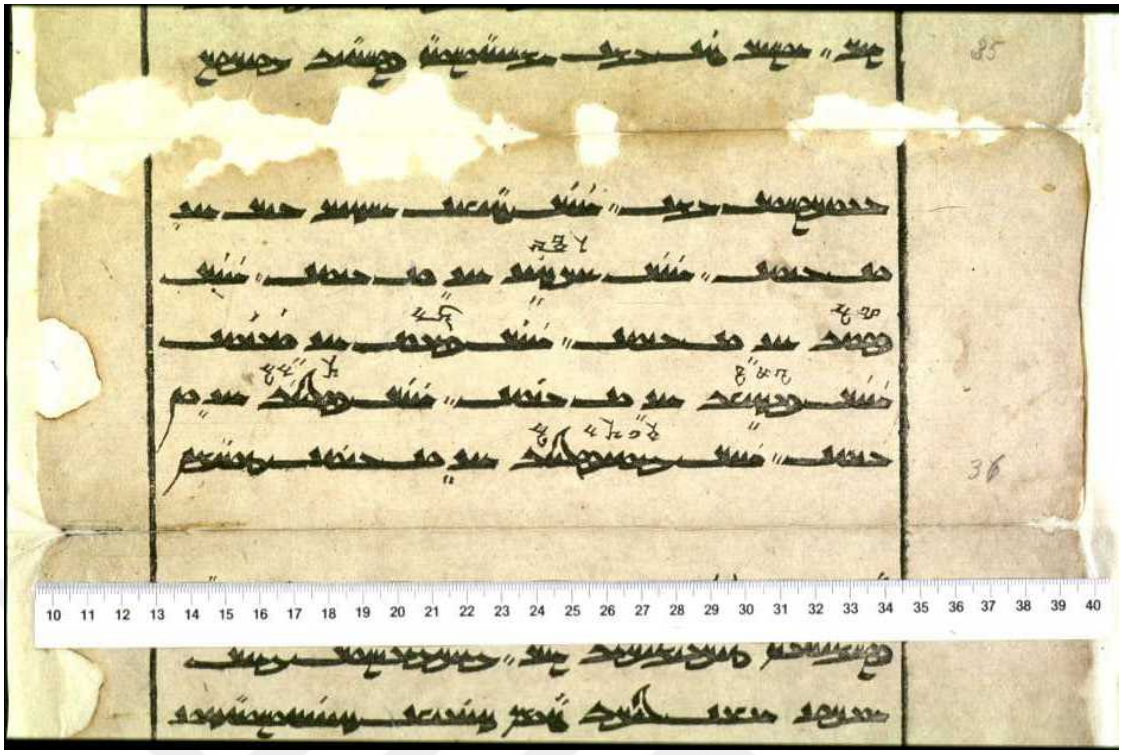
U 398 (T III M 225 (33)) –c sayfası

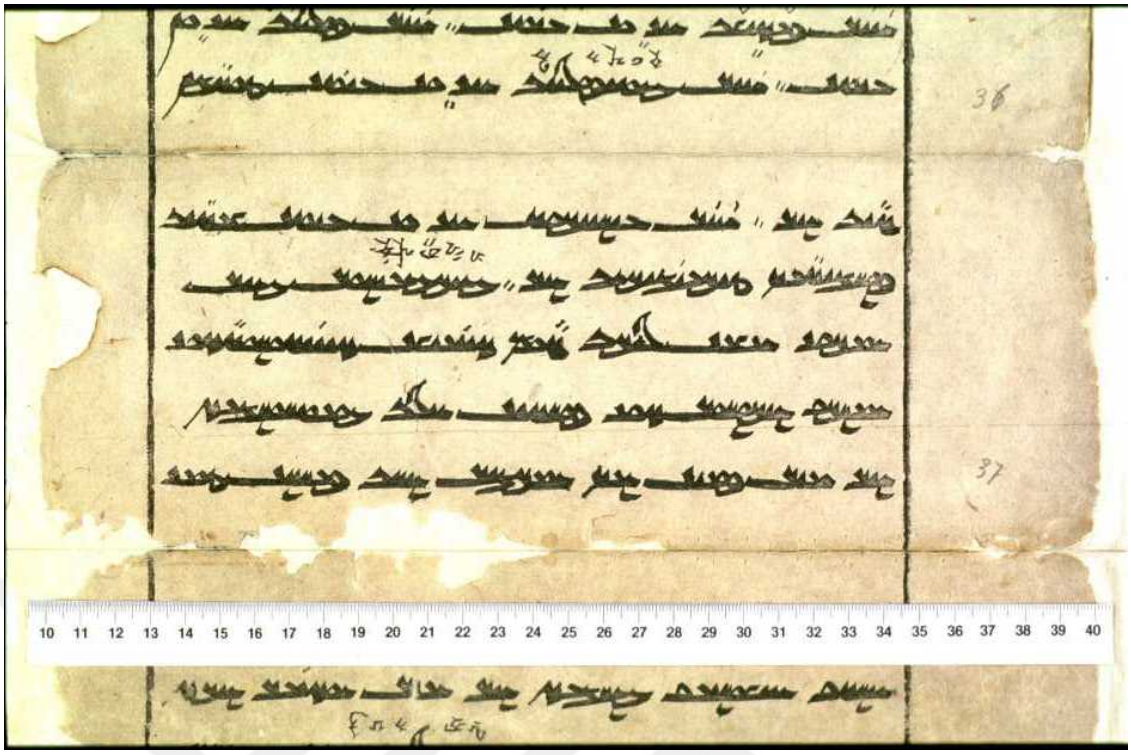
U 398 (T III M 225 (34)) –d sayfası

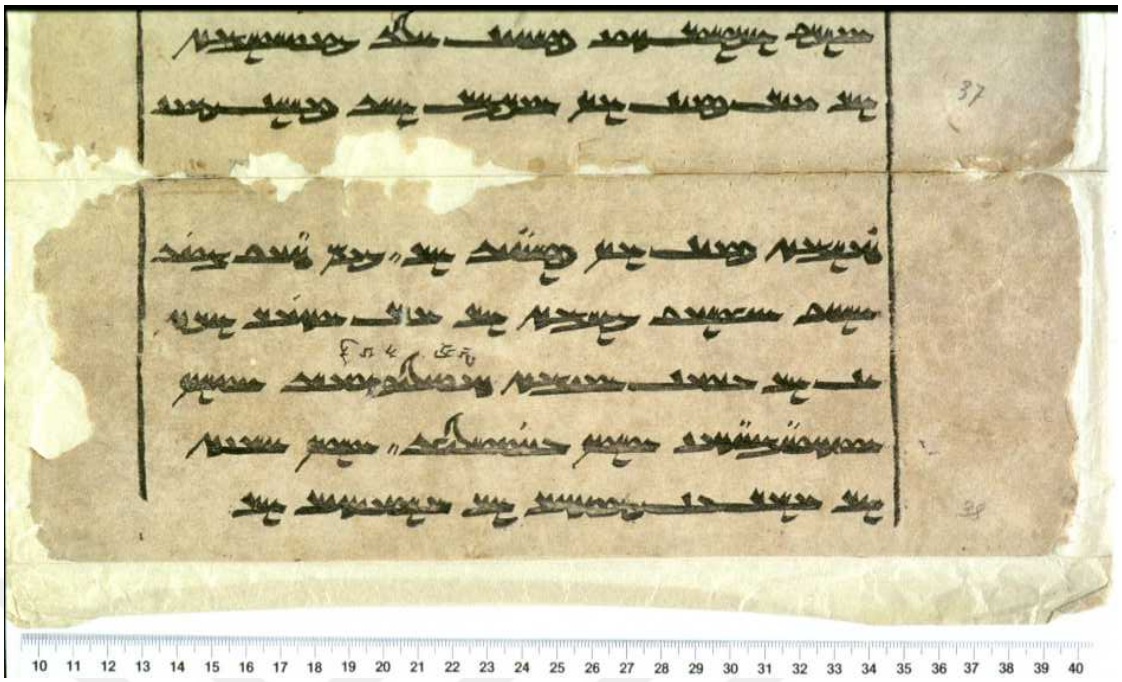
U 398 (T III M 225 (35)) –e sayfası

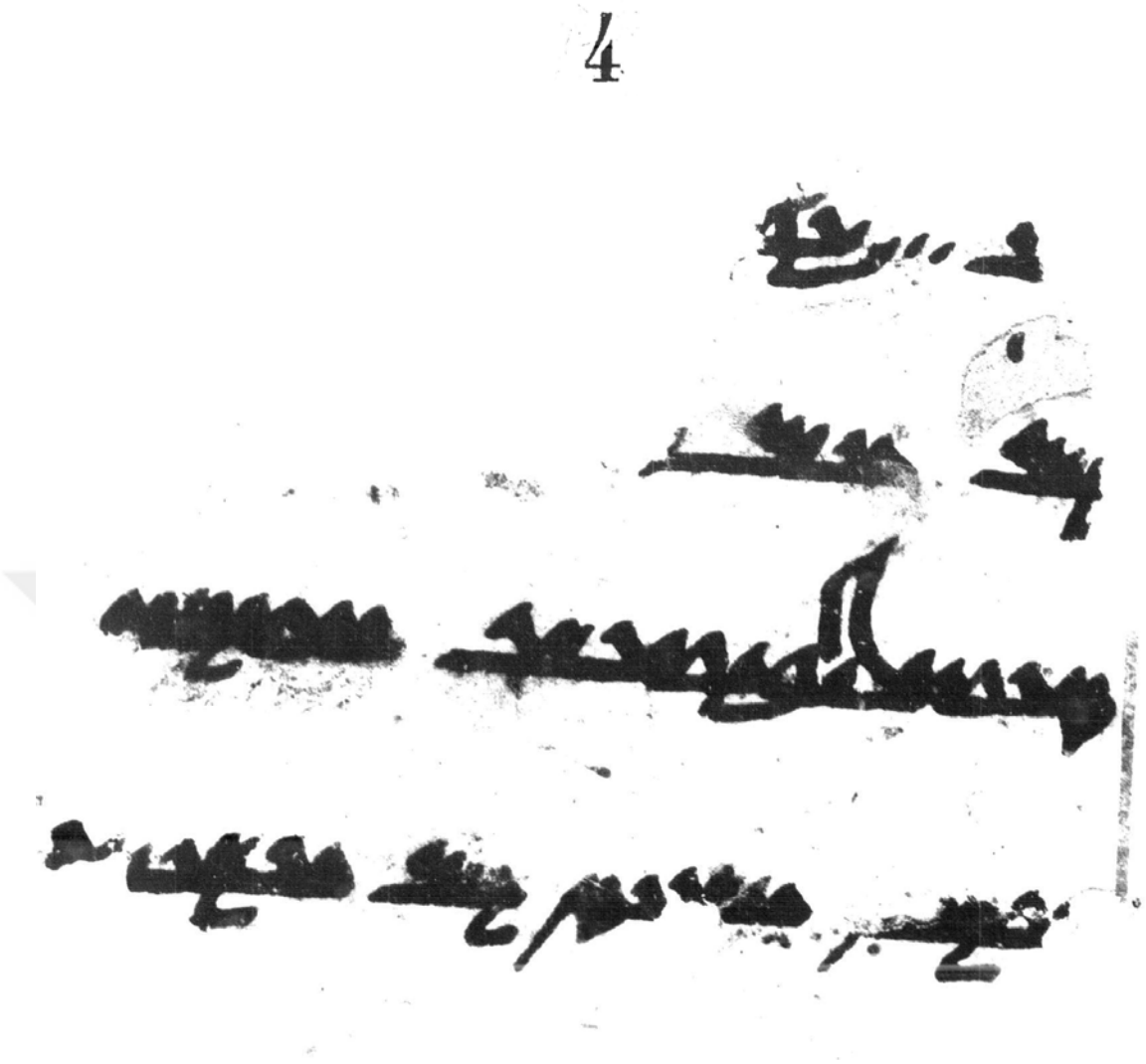
U 398 (T III M 225 (36)) –f sayfası

U 398 (T III M 225 (37)) –g sayfası

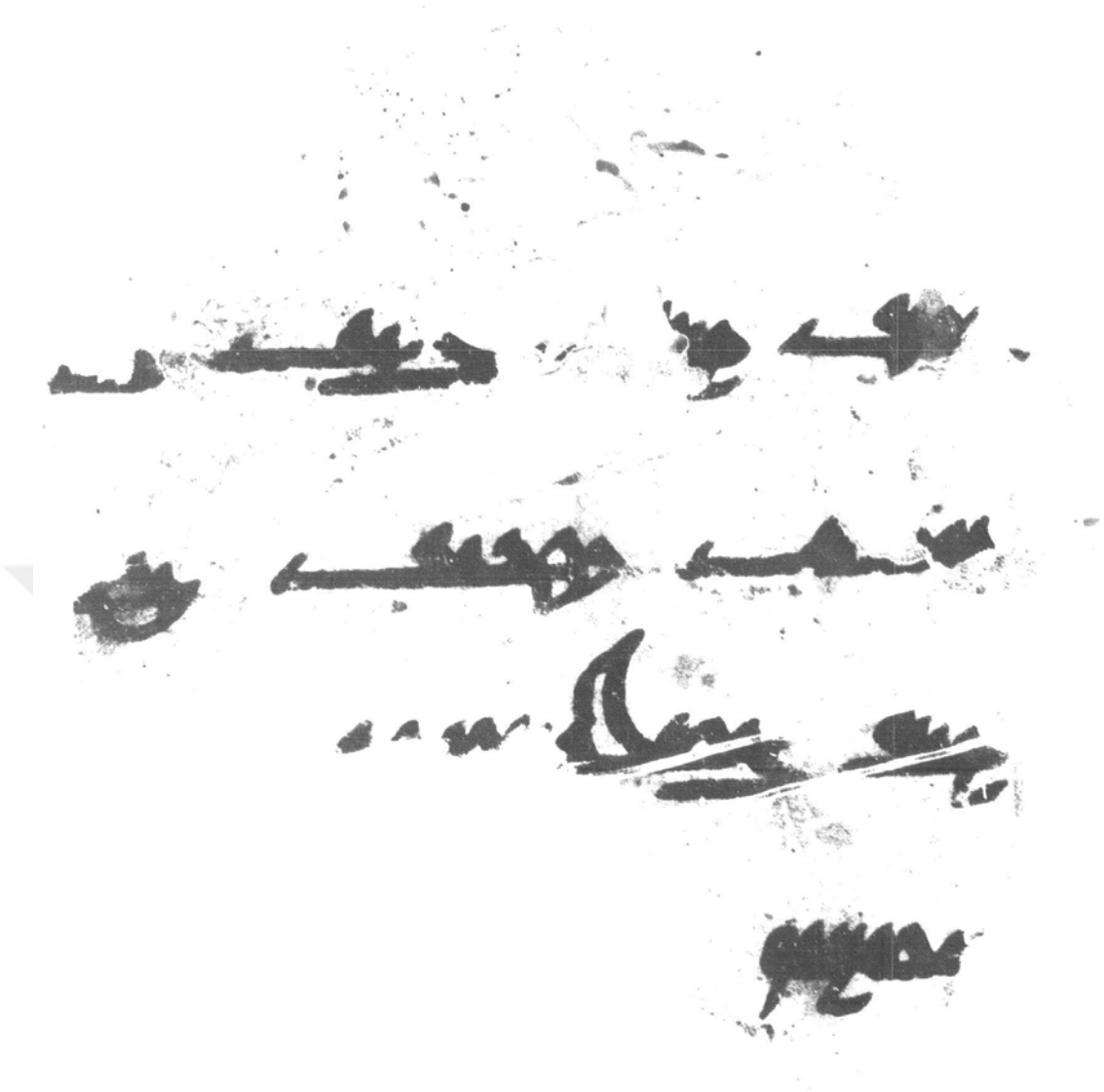

U 398 (T III M 225 (38)) –h sayfası

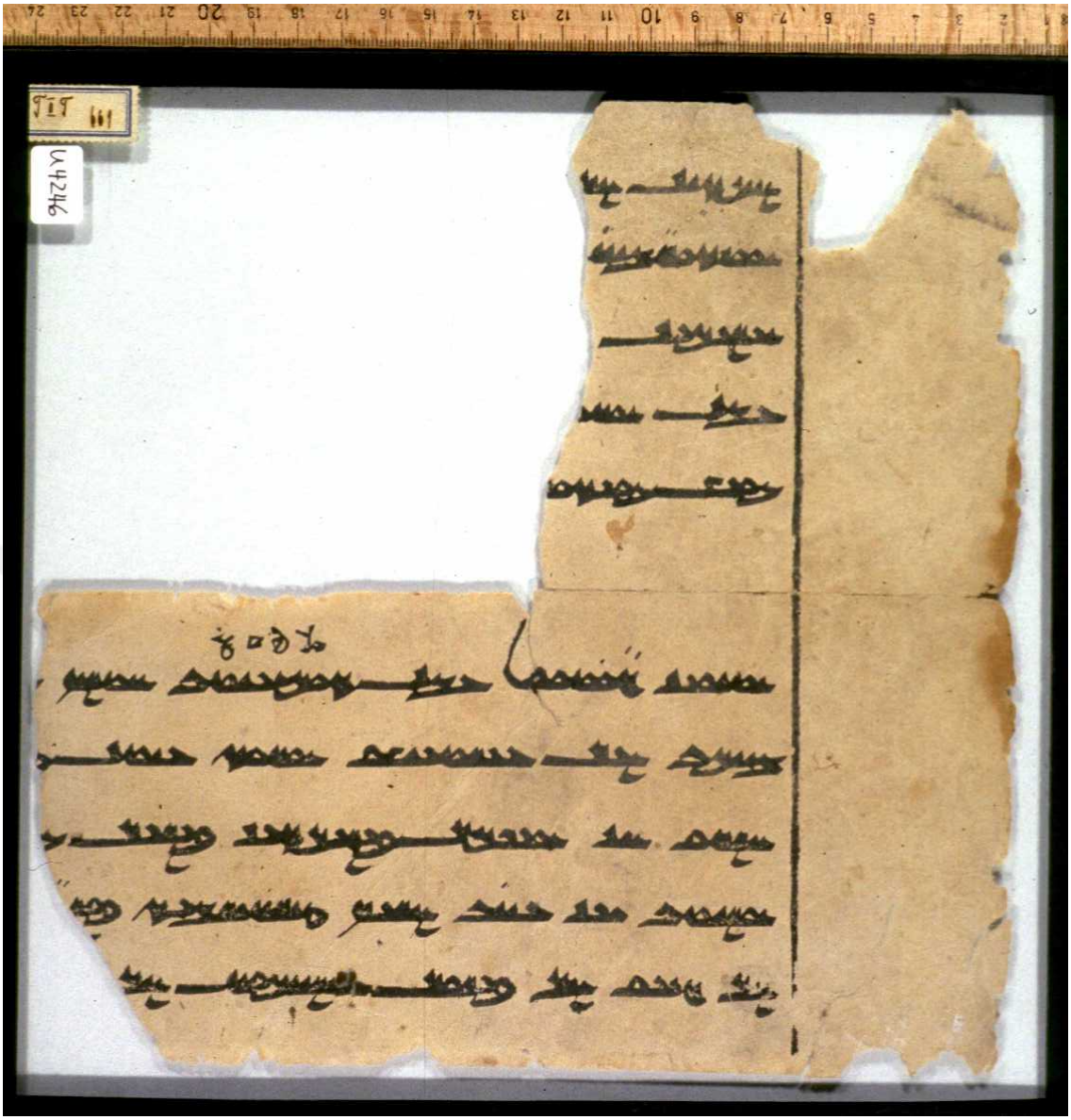
BNF 4 –Ön Yüz (U 398 –h sayfasına paralel fragman)[328]

[328] Bibliothèque nationale de France'ta bulunan Pelliot Ouigour Grotte 181'e kayıtlı 4 numaralı fragmanın ön yüzü. Bu fragman için bk. (Kılıç Cengiz, 2017, s. 250).

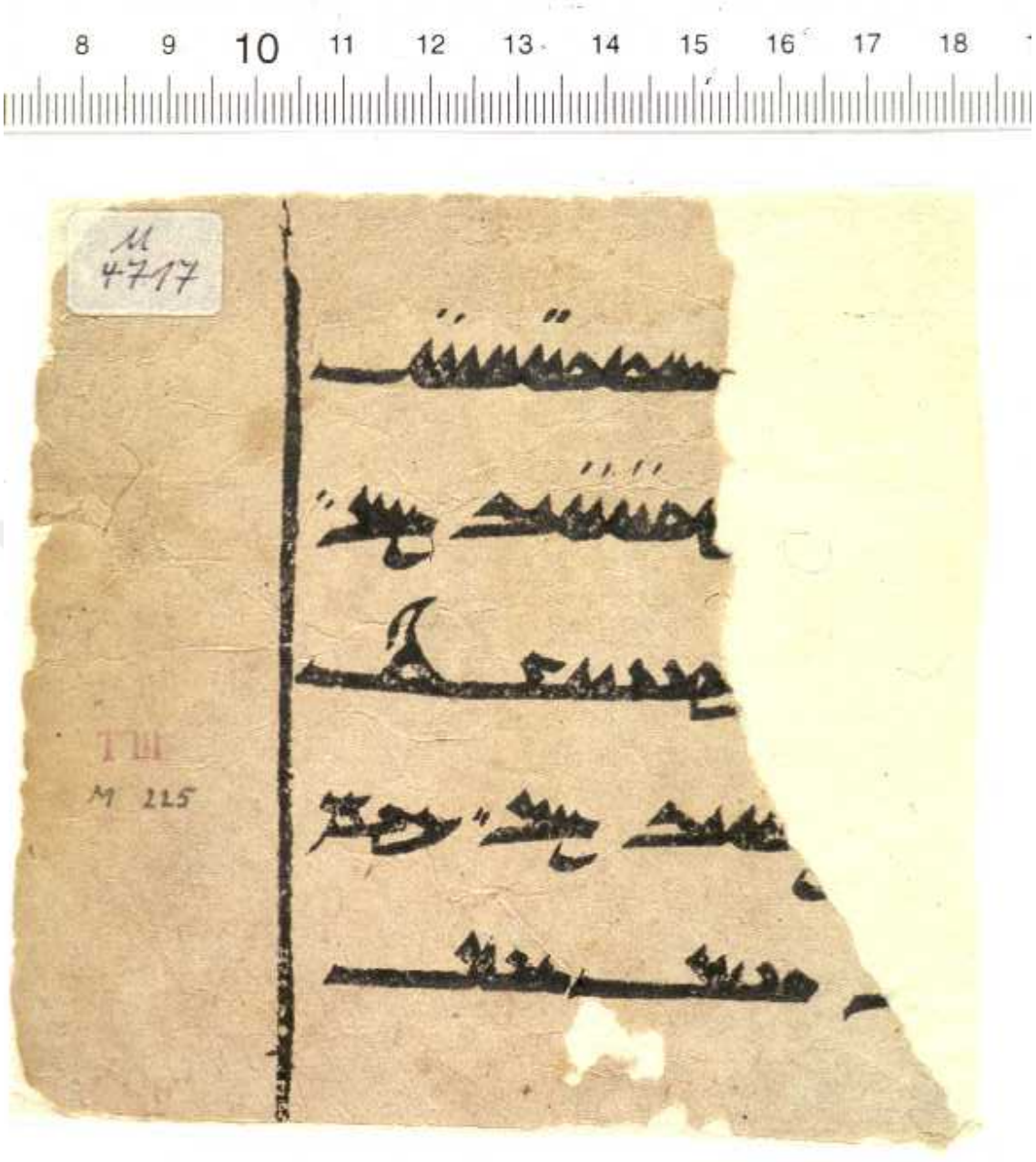

BNF 4 –Arka Yüz[329]

[329] Bibliothèque nationale de France'ta bulunan Pelliot Ouigour Grotte 181'e kayıtlı 4 numaralı fragmanın arka yüzü. Bu fragman için bk. (Kılıç Cengiz, 2017, s. 251).

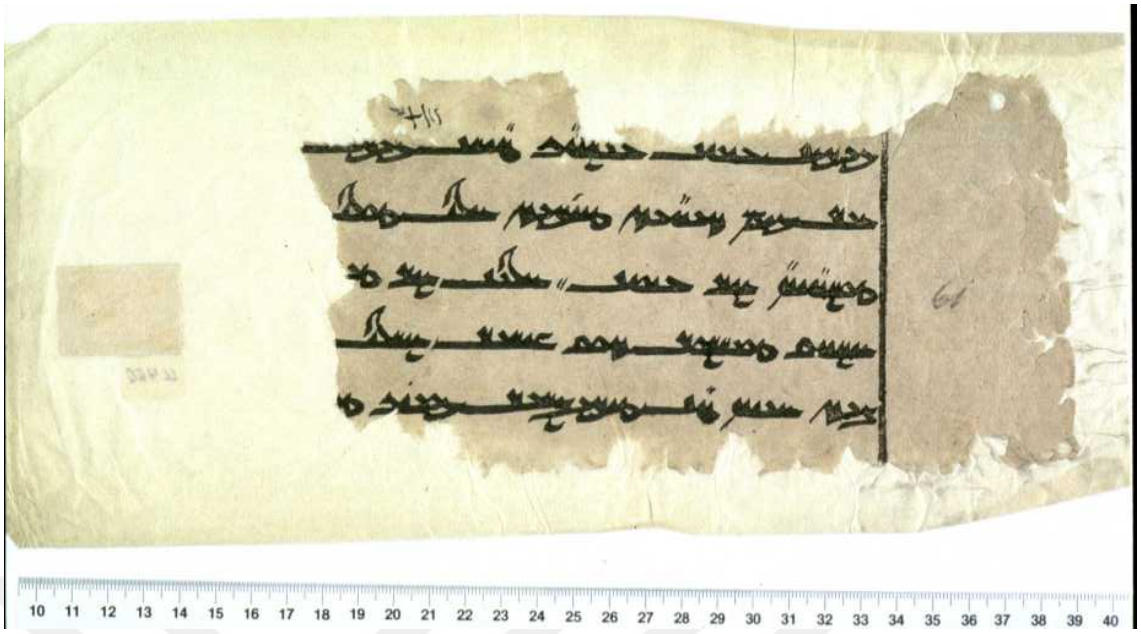

U 4246 (T II T 661) –a ve b sayfaları

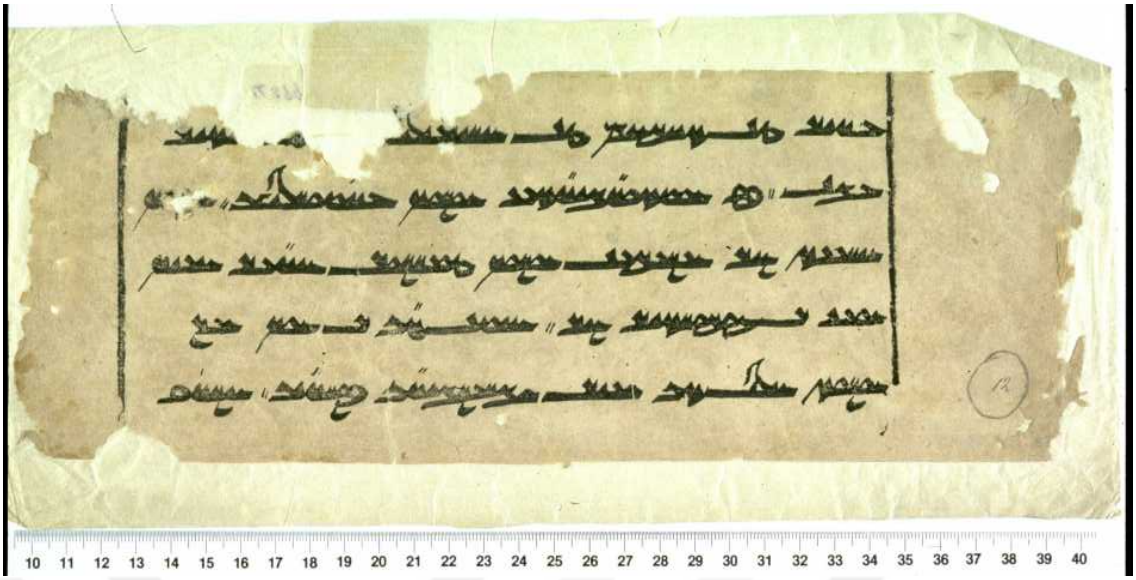

U 4717 (o.F.)

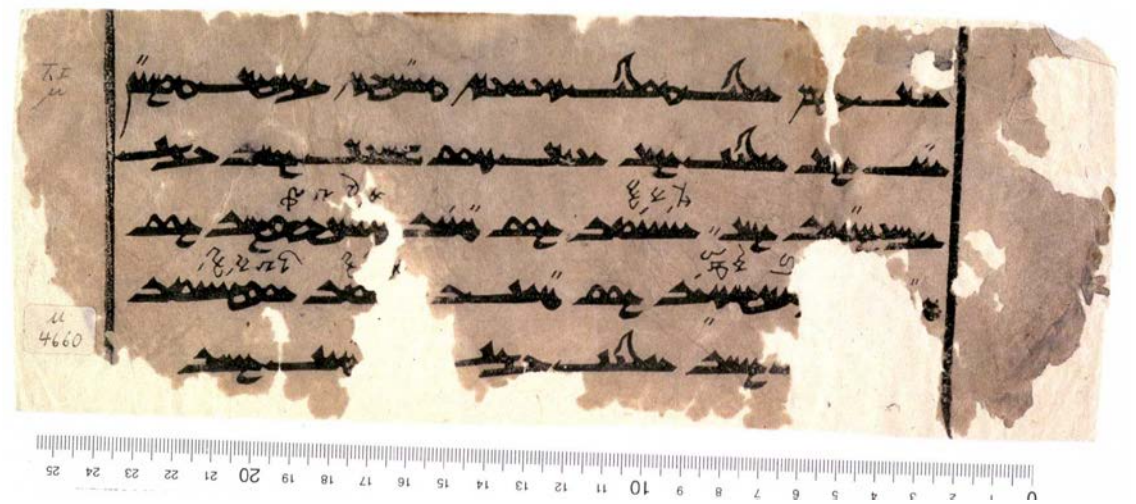
U 4246 (T II T 661) –b sayfası + U 4717 (o.F.) şeklinde birbirlerini tamamlamaktadırlar.

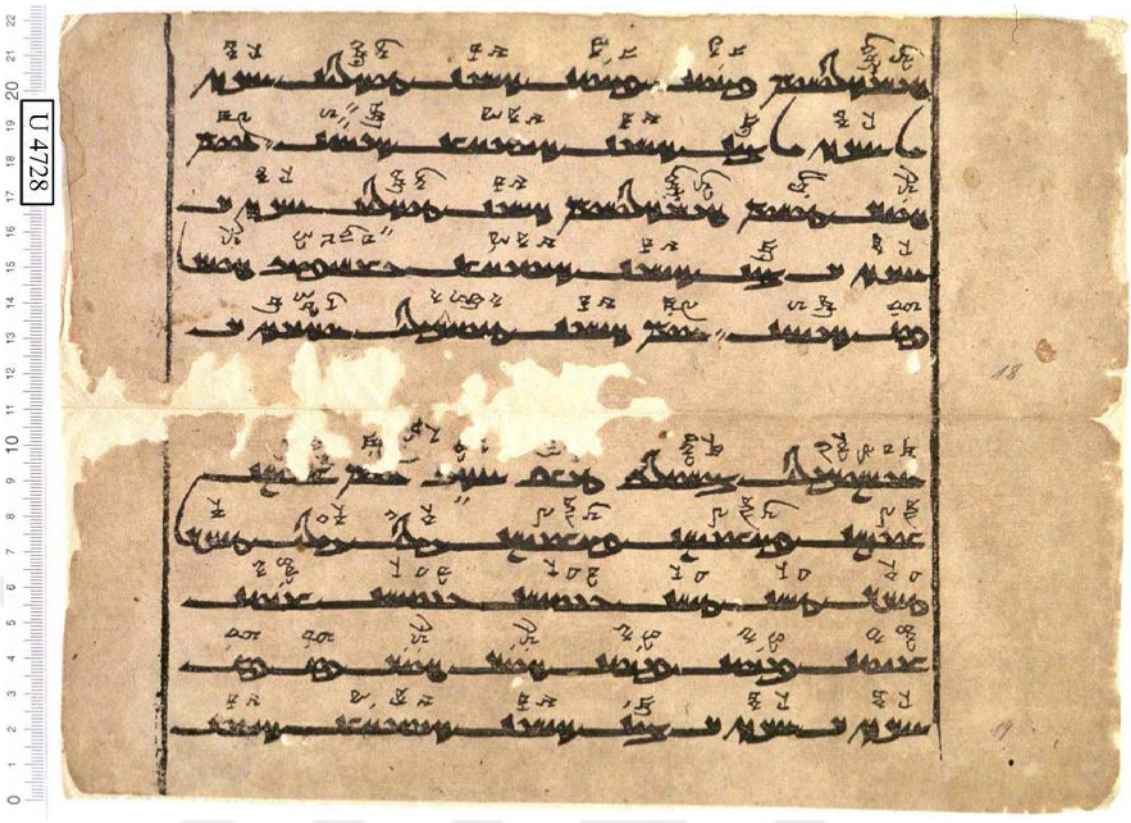
U 400 (T III M 225 (61))

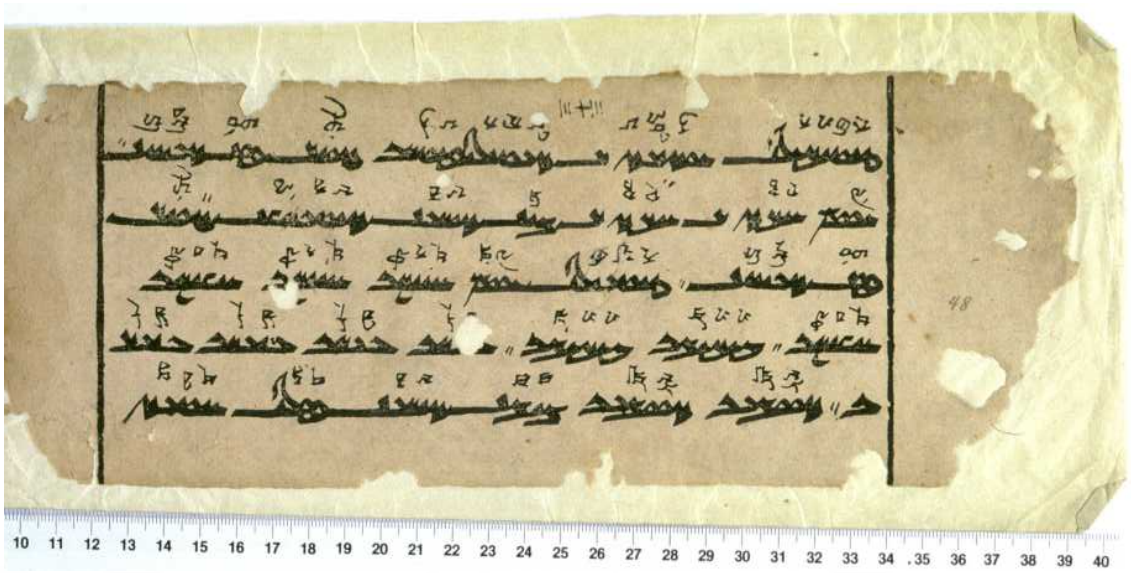
U 399 (T III M 225 (12))

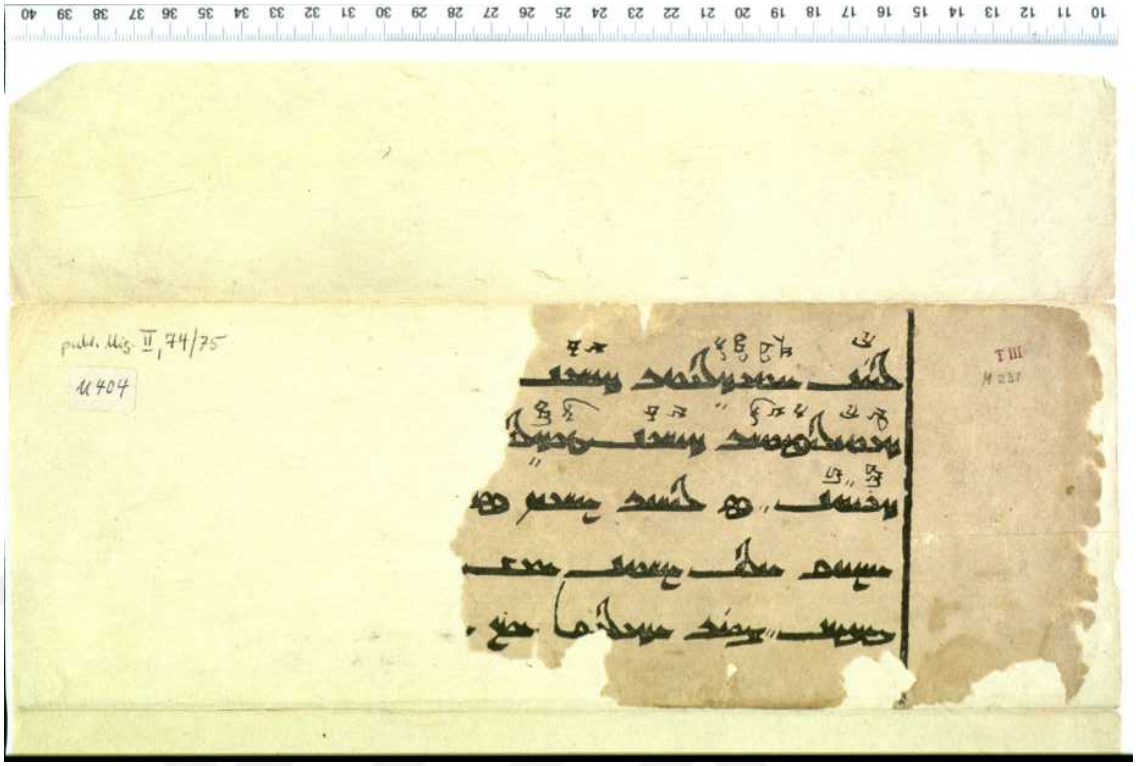
U 4660 (T I μ)

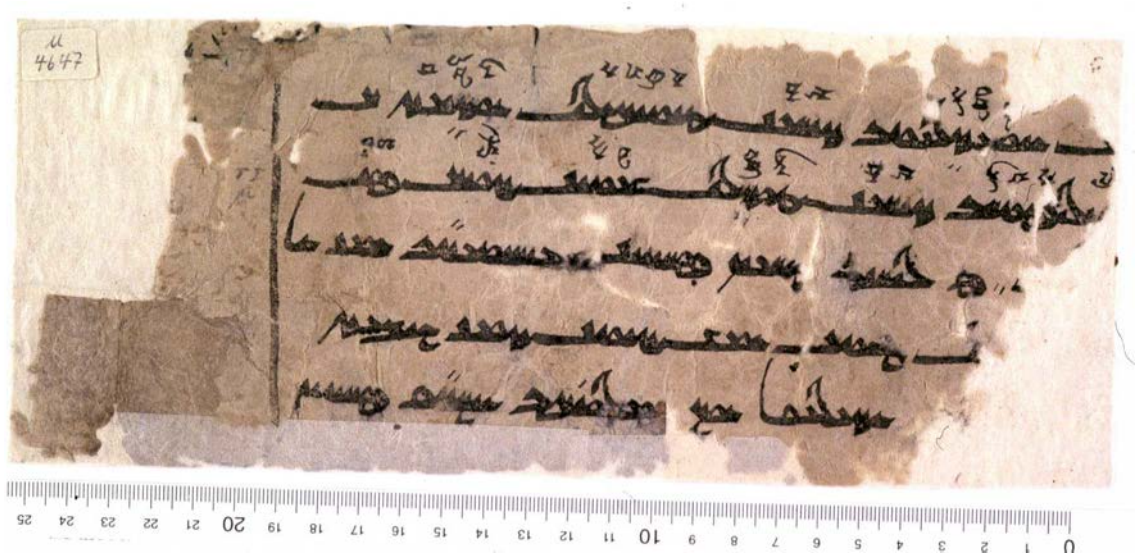
U 4728 (T III M 225 (24)) –a ve b sayfaları

U 401 (T III M 225 (48))

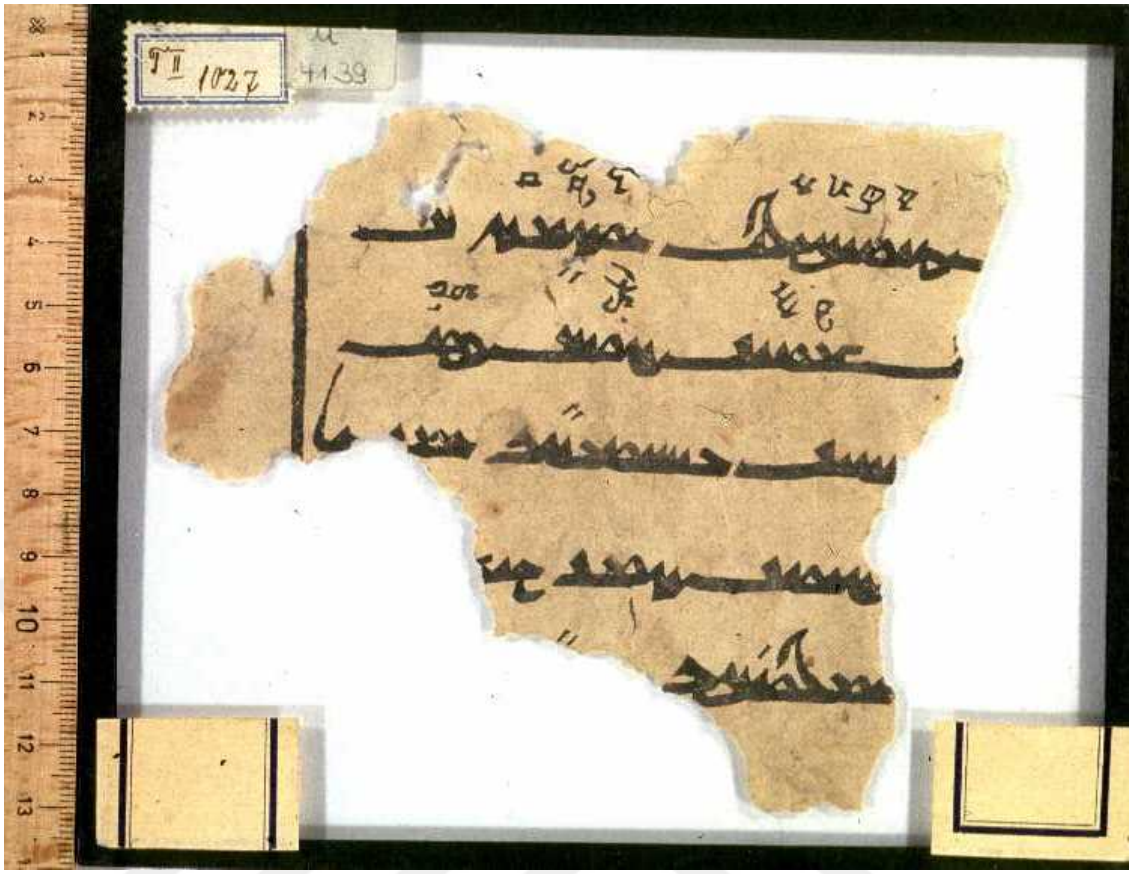

U 404 (T III M 231)

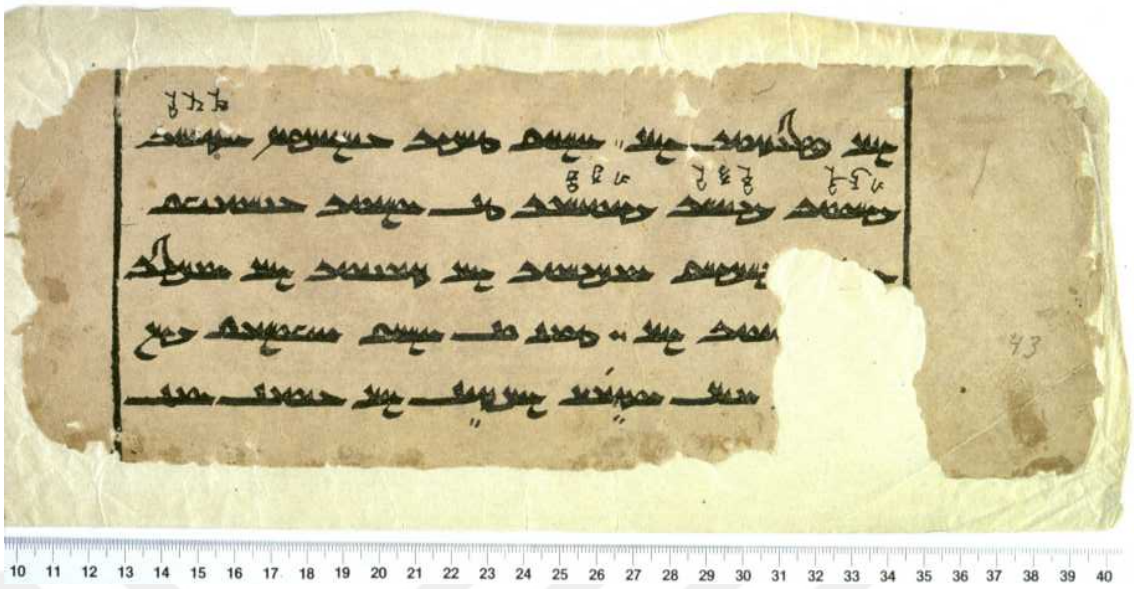

U 4647 (T I µ)

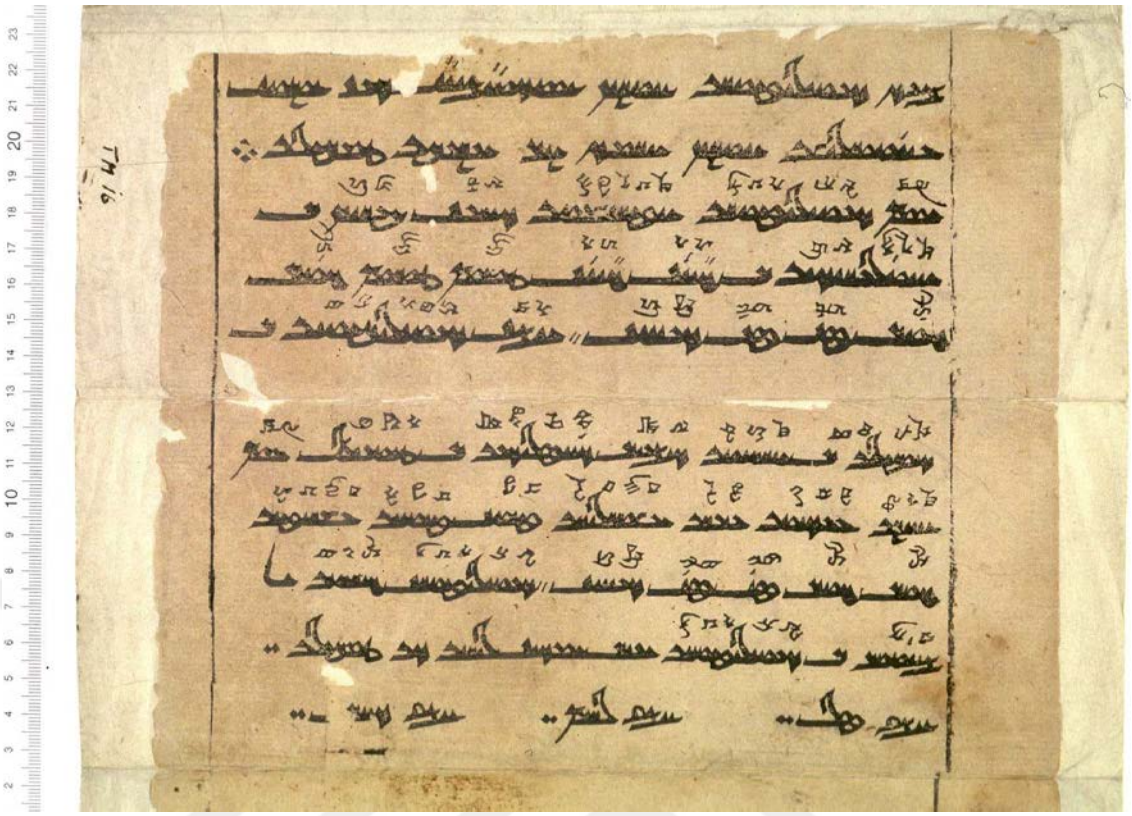
U 404 (T III M 231) + U 4647 (T I µ) fragmanları birbirlerini tamamlamaktadırlar.

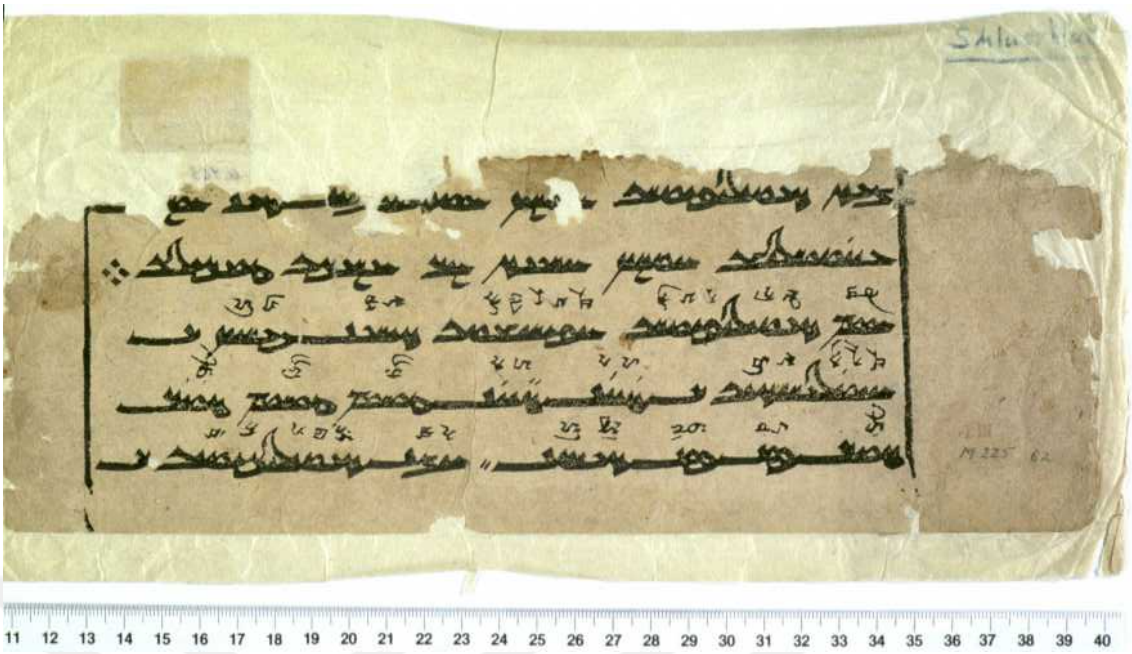
U 4139 (T II 1027) (U 404 (T III M 231) + U 4647 (T I μ) fragmanına paralel fragman)

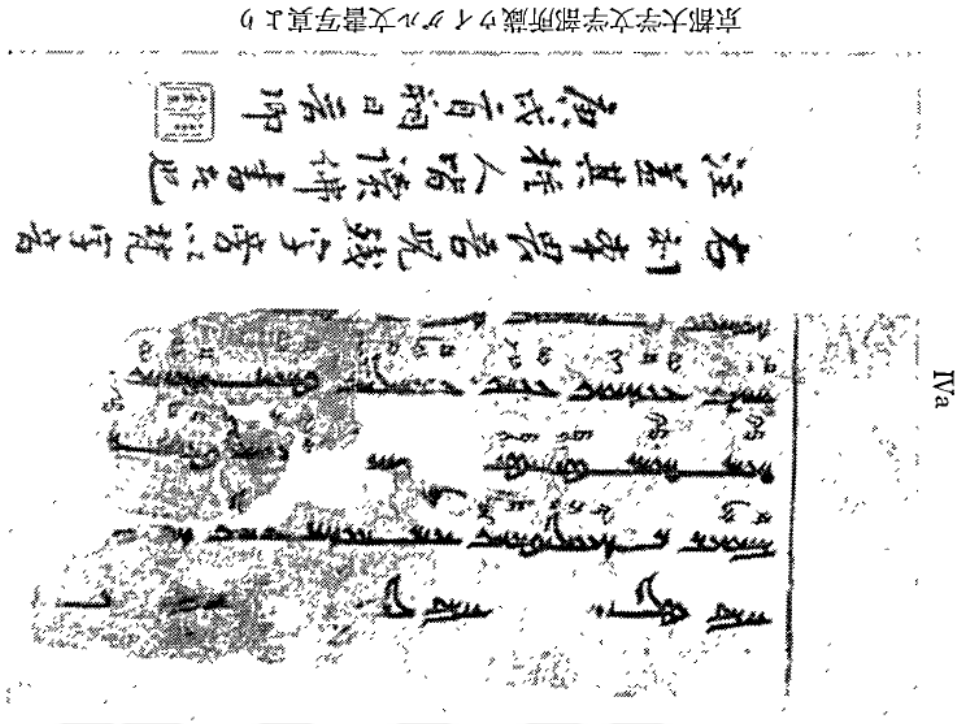
U 402 (T III M 225 (43))

U 4762 (T I D 172) –a ve b sayfaları

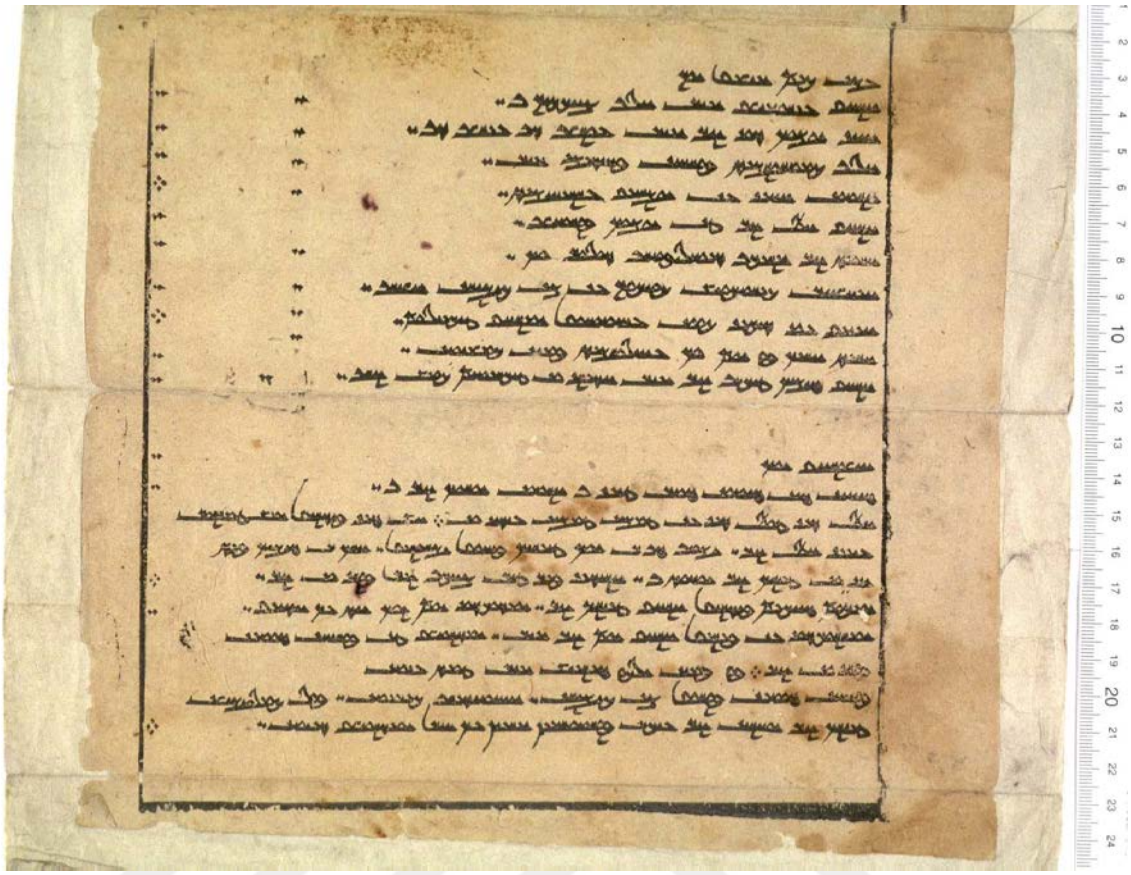

U 403 (T III M 225 (62)) (U 4762 –a sayfasına paralel fragman)

NF IVa (U 4762 –b sayfasına paralel fragman)[330]

[330] Bu fragman için bk. (Shōgaito, 1979, IVa).

U 4762 (T I D 172) –c ve d sayfaları

Signatur: SI Kr. III 8
Bearbeitung: /
Faksimile: /

Text

1 [ ] bulugan hatun kutlug tay t[ıg atlıg]
2 [yıln]ıŋ: ikinti yılı vuu šipkan-[lıg]
3 [ıt y]ıl aram ay bir y[aŋ]ı-ka bo si[tatapatri sudurug]
4 tükäl [ ] tümän küün tamgalaṭı y(a)rlıkadı tayḍu balık-ta

SI Kr. III 8 fragmanı[331]

[331] Bu fragman, St. Petersburg koleksiyonunda muhafaza edilen bir kolofondur. Fragman için bk. (Kasai, 2008, s. 124).

KAYNAKÇA

Adams, D. Q. (2013). *A Dictionary of Tocharian B - Revised and Enlarged*. Amsterdam & Newyork: Rodopi.

Ağca, F. (2006). *Eski Uygur Türkçesiyle Yazılmış Eserlerin Ses ve Şekil Özelliklerine Göre Tarihlendirilmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara.

Ağca, F. (2015a). Eski Türkçe *kö:k teŋri* ve *kö:k kalık* İkilemeleri Üzerine. *Türkbilig, 2015/ 30*. 201-221.

Ağca, F. (2015b). Eski Uygurca İştikaklı Kelimeler Üzerine. B. Gül (Ed.). *Alkış Bitiği Kemal Eraslan Armağanı* içinde (ss. 17-30). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.

Arat, R. R. (1991). *Eski Türk Şiiri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Atalay, B. (2006). *Kâşgarlı Mahmud Divanü Lûgat-it-Türk (Çeviri)*. Ankara: TDK Yayınları.

Ayazlı, Ö. (2012). *Altun Yaruk Sudur VI. Kitap*. İstanbul: TDK Yay.

Bailey, H. W. (1963). *Indo-Scythian Studies: Being Khotanese Texts Volume V*. New York: Cambridge University Press.

Bang-Kaup, W. ve Gabain, A. V. (1931). *Turkische Turfan-Texte V*. SPAW. Berlin. 323-356.

Bang-Kaup, W. ve Gabain, A. V. ve Arat, G. R. (1934). *Türkische Turfan-Texte VI. Das Buddhistische Sūtra Säkiz Yükmäk*. SPAW. Berlin. 93-192.

Barutcu, F. S. (1987). Eski Türkçede Buddha'nın 32 Lakṣaṇası. *TDAY-B, 1987*. 11-33.

Barutcu, F. S. (1987). *Uygurca Sadāprarudita ve Dharmodgata Bodhisattva Hikâyesi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara.

Baumann, B. G. (2005). *Divine Knowledge: Buddhist Mathematics According to Antoine Mostaert's Manual of Mongolian Astrology and Divination.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, University of Michigan.

Beer, R. (1999). *The Encyclopedia of Tibetan Symbols and Motifs*. Boston: Shambhala Publications.

Beluka (t.y.). Deutsch-Türkisch Wörterbuch elektronik sözlüğüne 1 Eylül 2016 - 1 Nisan 2018 tarihleri arasında https://www.beluka.de/ genel ağ sayfasından erişildi.

Benfey, T. (1866). *Sanskrit-English Dictionary: With References to the Best Editins of Sanskrit Authors and Etymologies and Comparisons of Cognate Words Chiefly in Greek, Latin, Gothic and Anglo-Saxon*. London: Longmans, Green and Co.

Beyer, S. (2001). *Magic and Ritual in Tibet, The Cult of Tara*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.

Bhattacharyya, B. (1958). *The Indian Buddhist Iconography, Mainly Based on The* Sādhanamālā *and Cognate Tantric Texts of Rituals*. Calcutta: K.L. Mukhopadhyay.

Bonnefoy, Y. (1993). *Asian Mythologies.* (W. Doniger, Çev.). Chicago and London: The University of Chicago Press.

Bonnefoy, Y. (2000). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*. (L. Yılmaz, Çev.). 1. Cilt. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Boord, M. (1993). *The Cult of the Vajrakīla, According to the Texts of Northern Treasures Tradition of Tibet (Byang-gter phur-ba)*. U.K.: The Institute of Buddhist Studies, Tring.

Brauen, M. (2010). *The Mandala in Tibetan Buddhism.* Elektronik versiyona 23 Eylül 2016 tarihinde https://aras.org/sites/default/files/docs/00030MandalaBrauen.pdf genel ağ sayfasından erişildi.

Buddhism (t.y.). *Digital Dictionary of Buddhism* veritabanına 1 Mart 2017 tarihinde http://buddhism-dict.net/ddb/ genel ağ sayfasından erişildi.

Buswell, R. E. ve Lopez, D. S. (2013). The Princeton Dictionary of Buddhism. Princeton: Princeton University Press.

Carter, T. F. (1925). *The Invention of Printing in China and Its Spread Westward*. Newyork: Colombia University Press.

Chandra, L. (1973-1979). *Mongolian Kanjur, 108 vols. Śatapiṭaka Series 101-208.* New Delhi: Sharada Rani.

Chinese Buddhist Encyclopedia (t.y.). *Chinese Buddhist Encyclopedia* veritabanına 1 Eylül 2017 tarihinde www.chinabudhismencyclopedia.com genel ağ sayfasından erişildi.

Chinese-English Dictionary (t.y.). *Chinese-English Dictionary* elektronik sözlüğüne 1 Eylül 2016 - 1 Nisan 2018 tarihleri arasında www.mdbg.net genel ağ sayfasından erişildi.

Clark, L. V. (1980). Turkic Loanwords in Mongol I: The Treatment of Non-initial s, z, š, č. *Central Asiatic Journal*, V. 24. 36-59.

Conze, E. (2008). *Buddhism: A Short History.* Oxford: Oneworld Publications.

Clauson, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre–Thirteenth Century Turkish*. Oxford: Oxford University Press.

Çince Sözlük (t.y.). Çince online sözlüğe 1 Eylül 2016 - 1 Nisan 2018 tarihleri arasında www.zdic.net genel ağ sayfasından erişildi.

Daniels, P. T. ve Bright, W. (1996). *The Worlds Writing Systems*, Oxford & Newyork: Oxford University Press.

Dankoff, R. ve Kelly, J. (1984). *Türk Şiveleri Lügati [Dīvānü Luġāt-it-Türk] 2. Kısım: İnceleme, Tenkidli Metin, İngilizce Tercüme, Dizinler = Compendium of the*

Turkic Dialects [Diwān luγāt at-Turk]. Cambridge: Harvard University Printing Office.

Das, S. C. (1902). *A Tibetan-English Dictionary with Sanskrit Synonyms*. Calcutta: The Bengal Secretariat Book.

Davidson, R. M. (2011). Sources and Inspirations: Esoteric Buddhism in South Asia. C. D. Orzech (Gen. Ed.). *Esoteric Buddhism and the Tantras in East Asia* içinde (ss. 19-24). Handbook of Oriental Studies, Section 4 (China), 24, Leiden: Brill.

Dmitrieva, L. V. (1969). Drevneuygurskie Materialı (Uygurskim Pis'mom) v Institute Vostokovedeniya AN SSSR. D. A. Ol'derogge (Ed), *Stranı i Narodı Vostoka Vıpusk VIII Geografiya, Etnografiya, İstoriya* içinde (ss. 222-228). Moskva: İzdatel'stvo "Nauka".

Doerfer, D. (1993). *Versuch einer linguistischen Datierung älterer osttürkischer Texte*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.

Eberhard, W. (2000). *Çin İmgeleri Sözlüğü, Çin Hayatı ve Düşüncesinde Gizli İmgeler.* (A. Kazancıgil ve A. Bereket, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Edgerton, F. (1953). *Buddhist Hybrid Sanskrit, Grammar and Dictionary*. Vol. II: Dictionary. New Haven, Yale University Press.

Eitel, J. E. (1904). *Hand-book of Chinese Buddhism: Being a Sanskrit-Chinese Dictionary, with Vocabularies of Buddhist Terms in Pali, Singhalese, Siamese, Burmesi, Tibetan, Mongolian and Japanese*. Tokyo: Sanshusha.

Elmalı, M. (2012). Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde Metamorfoz. *Acta Turcica*. IV, Sayı 2-1. Temmuz. 4-5.

Elmalı, M. (2016). *Daśakarmapathāvadānamālā*. Ankara: TDK Yay.

Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). *Dîvânu Lugâti't-Türk: Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin.* Ankara: TDK Yayınları.

Erdal, M. (1979). The Chrolonological Classification of Old Turkish Texts. *Central Asiatic Journal, 23.* 151-175.

Erdal, M. (1991). *Old Turkic Word Formation, A Functional Approach to the Lexicon, Vol. I–II*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Erdal, M. (2004). *A Grammar of Old Turkic*. Leiden & Boston: E. J. Brill.

Esin, E. (1978). *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.

Esin, E. (2004). *Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Gabain, A. von. (1954). *Türkische Turfan Texte VIII, Texte im Brāhmīschrift*. Berlin: Akademie Verlag Berlin.

Gabain, A. von. (1964). Alttürkische schreibkultur und Druckerei. *Philologiae Turcicae Fundamenta II*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag. 171-191.

Gabain, A. von. (1965). Die alttürkische Literatur. *Philologiae Turcicae Fundamenta II*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag. 211-243.

Gāndhārī (t.y.). Gāndhārī Language and Literature veritabanına 1 Temmuz 2016 - 1 Nisan 2018 tarihleri arasında https://www.gandhari.org/n_dictionary.php genel ağ sayfasından erişildi.

Geng, S., Klimkeit, H. J. ve Laut, J. P. (1988). 'Das Ersheinen des Bodhisattva', Das 11. Kapitel der Hami-Handschrift der Maitrisimit. *Altorientalische Forschungen 15/2*. Berlin. 315-366.

Getty, A. (1914). *The Gods of Northern Buddhism. Their History, Iconography and Progressive Evolution Through the Northern Buddhist Countries.* Oxford: Clarendon Press.

Gharib, B. (1995). *Sogdian Dictionary Sogdian-Persian-English*. Tahran: Ferhangan Publications.

Giebel, R. B. (2011).Taishō Volumes 18-21. C. D. Orzech (Gen. Ed.). *Esoteric Buddhism and the Tantras in East Asia* içinde (ss. 27-36). Handbook of Oriental Studies, Section 4 (China), 24, Leiden: Brill.

Gippert, J. (2004). A Glimpse into the Buddhist Past of the Maldives I. An Early Prakrit Inscription. *Wiener Zeitschrift für die Kunde Südasiens / Vienna Journal of South Asian Studies.* Vol 48, 81-109.

Grierson, G. A. (1912). Paiśācī, Piśācas, and "Modern Piśāca". *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.* Vol. 66, No. 1. 49-86.

Grünwedel, A. (1900). *Mythologie des Buddhismus in Tibet und der Mongolei*. Leipzig: F. A. Brockhaus.

Gül, B. (2004). *Eski Türk Tarım Terimleri*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara.

Gül, B. (2012). *tarı-* Fiili ve Türevleri Üzerine. *Bilig*. Bahar 2012, Sayı 61. 99-120.

Gül, B. (2016). *Moğolca İbni Mühennâ Lügati*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Gyatso, G. J. (2016). P*urification in Tibetan Buddhism, The Practice of the Thirty-Five Confession Buddhas* (J. Nicell, Ed.). Somerwille: Wisdow Publications.

Hazai, G. ve Zieme, P. (1971). *Fragmente der uigurischen Version des "Jin'gangjing mit den Gāthās des Meister Fu". Berliner Turfantexte I.* Berlin: Akademie Verlag.

Hazai, G. ve Zieme, P. (1983). *Sprachwissenschaftliche Ergebnisse der deutschen Turfan-Forschung, Band 4*. Faksimiles zu den Text-Editionen von Albert August von Le Coq, Friedrich Wilhelm Karl Müller, Willi Bang, Annemarie von Gabain, Gabdul Rašid Rachmati, Wilhelm Thomsen. Berlin: Schwarz.

Heissig, W. (1976). *Die mongolischen Handschriften-Reste aus Olon süme, Innere Mongolei (16.-17. Jhdt.)*. Wiesbaden: Otto Harrasowitz.

Hirakawa, A. (1997). *A Buddhist Chinese-Sanskrit Dictionary*. Tokyo: The Reiyukai.

Hoernle, A. F. R. (1897). *The Bower Manuscript, Facsimile Leaves, Nagari Transcript, Romanised Transliteration and English Translation with Notes*. *Parts III to VII*. Calcutta: Office of the Superintendent of Government Printing.

Hoernle, A. F. R. (1911). The 'Unknown Languages' of Eastern Turkestan, II. *The Journal of the Royal Asiatic Society*. 43/2. April. 447-477.

Hoernle, A. F. R. (1916). *Manuscript Remains of Buddhist Literature Found in Eastern Turkestan, Facsimiles with Transcripts Traslations and Notes, vol. I.* Oxford: The Clarendon Press.

Ishihama, J. (1939). Fragments of Sitātapatrādhāraṇī in Uyghur [In Japanese]. 龍谷大學佛教史學論叢 [*Ryūkoku Daigaku bukkyō shigaku ronsō*]. 115-118.

Jordan, M. (2004). *Dictionary of Gods and Goddesses.* New York: Facts on File, Inc.

Inokuchi, T. (1980). Seiiki shutsudo butten no kenkyō: "Seiiki kōko zufu" no kanbun butten 『西域出土佛典の研究』:『西域考古圖譜』の漢文佛典 [*A Study on the Buddhist Texts Unearthed in Central Asia: Based upon Chinese Buddhist Texts in the Archaeological albums of the Otani collection*]. Kyoto: Hōzōkan.

Kagawa, M. (1915). *Saiiki Koko Zufu* 『西域考 古圖譜』*(Illustrated Archaelogy of Central Asia)*, vol. II. Tokyo: Kokkasya.

Kara, G. ve Zieme, P. (1976). *Fragmente tantrischer Werke in uigurischer Übersetzung*. *Berliner Turfantexte VII.* Berlin: Akademie Verlag.

Kara, G. ve Zieme, P. (1977). *Die uigurischen Übersetzung des Guruyogas "Tiefer Weg" von Saskya Paṇḍita und der Mañjuśrīnāmasaṃgīti*. *Berliner Turfantexte VIII.* Berlin: Akademie Verlag.

Kara, G. ve Zieme, P. (1986). Die Uigurische Übersetzung des Apokyrphen Sūtras "Fo ding xin da tuo luo ni". *Altorientalische Forschungen 13*. 318-376.

Karahan, A. (2014). *Eski Uygurcada Bağlaçlar*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Karamanlıoğlu, A. F. (1976). "Georg Hazai- Peter Zieme, Fragmente der uigurischen Version des "Fingangjing mit den Gathas des Meister Fu". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi 22.* 268-269.

Kasai, Y. (2008). *Die uigurischen buddhistischen Kolophone. Berliner Turfantexte XXVI*. Turnhout: Brepols.

Kaya, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk – Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Keown, D. (2003). *Dictionary of Buddhism.* Newyork: Oxford University Press.

Kern, H. (1896). *Manual of Indian Buddhism*. Strassburg: Verlag von Karl J. Trübner.

Keyworth, G. A. (2011). The Ezotericization of Chinese Buddhist Practices. C. D. Orzech (Gen. Ed.). *Esoteric Buddhism and the Tantras in East Asia* içinde (ss. 515-519). Handbook of Oriental Studies, Section 4 (China), 24, Leiden: Brill.

Khabtagayeva, B. (2007). *Mongolic Elements in Tuvan*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.

Kılıç Cengiz, A. (2017). Bibliothèque nationale de France'ta Muhafaza Edilen Sitātapatrādhāraṇī Fragmanları Üzerine. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.* Bahar (26). 239-252.

Kinsley, D. (1998). *Tantric Visions of the Divine Feminine: The Ten Mahavidyas*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.

Krishnamurthy, K. (1985). *Mythical Animals in Indian Art*. New Delhi: Abhinav Publications.

Laut, J. P. (1998). Die Uigurismen im Tarama Dergisi (1934). J. P. Laut ve M. Ölmez (Ed.). *Bahşı Ögdisi. Klaus Röhrborn Armağanı* içinde (ss. 163-230). Freiburg, İstanbul.

Laut, J. P. (2010). Woraus besteht der alttürkische *är*-?. M. Kappler, M. Kirchner, P. Zieme and R. Muhammedowa, Ed.). *Trans-Turkic Studies: Festschrift in Honour of Marcel Erdal* içinde (ss. 51-66). İstanbul: TDAD 49.

Le Coq, A. von. (1919). Kurze Einführung in die uigurische Schriftkunde. *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der F. Wilhelms-Universität in Berlin 22/2*. 93-109.

Leeming, D. (2001). *A Dictionary of Asian Mythology*. New York: Oxford University Press.

Lessing, F. D (1960). *Mongolian-English Dictionary*. Berkeley & Los Angeles: University Of California Press.

Lessing, F. D. ve Wayman, A. (1978). *Introduction to the Buddhist Tantric Systems*. Delhi: Motilal Banarsidass.

Ligeti, L. *Catalogue du Kanjur Mongol Imprimé. Vol I: Catalogue*. Bibliotheca Orientalis Hungarica III. Budapest.

Ligeti, L. (1973). Le Sacrifice Offert Aux Ancêtres Dans L' Historie Secrète. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. Vol. 27. No.2. 145-161.

Linrothe, R. (1999). *Ruthless Compassion*. London: Serindia Publications.

Lorenzen, D. N. (1972). *The Kāpālikas and Kālāmukhas, Two Lost Śaivite Sects*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.

Lurker, M. (2005). *The Routledge Dictionary of Gods and Goddesses, Devils and Demons*. London and Newyork: Routledge Taylor & Francis Group.

Malov, S. E. (1930). Sitātapatrā-dhāraṇī v ujgurskoy redaktsii. *Dokladı Akademii Nauk SSSR 1930*. 88-94.

Matsushida, E. (2001). *Iconography of Mahakala*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, The Ohio State University.

Maue, D. (2009). Einige uigurische Wörter indischen und iranischen Ursprungs. W. Sundermann / A. Hintze / F. de Blois (Ed.). *Exegisti monumenta. Festschrift in Honour of Nicholas Sims-Williams* içinde (293-311). (Iranica 17) Wiesbaden: Otto Harrasowitz GmbH & Co. KG.

McBride II, R.D. (2011). Popular Esoteric Deities and the Spread of Their Cults. C. D. Orzech (Gen. Ed.). *Buddhism and the Tantras in East Asia* içinde (ss. 215-220). Handbook of Oriental Studies, Section 4 (China), 24, Leiden: Brill.

Molnár, Á. (1994). Weather Magic in Inner Asia, with an appendix on 'Alttürkische Fragmente über den Regenstein' by P. Zieme. *Indiana University Uralic and Altaic Studies, Vol. 158*. Bloomington: Indiana University Press.

Monier–Williams, S. M. (1899). *A Sanskrit–English Dictionary, Etymologically and Philologically Arranged with Special Reference to Cognate Indo–European Languages*. Oxford.

Moriyasu, T. (1985). Uiguru-go bunken [Uigurica from Tun-huang]. Kōza Tonkō VI: Tonkō Ko-go bunken [Lecture Series on Tun-huang VI: Literature in Central Asian Languages from Tun-huang] (Z. Yamaguchi Ed.). Tokyo: Daitō shuppansha. 1–98. (森安孝夫「ウイグル語文獻」山口瑞鳳（編）『講座敦煌 6 敦煌胡語文獻』東京：大東出版社，1985. 1–98).

Müller, F. W. K. (1911). *Uigurica II*. Berlin: Abhandlungen der Königlich Preußischen Akademie der Wissenschaften.

Müller, F. W. K. (1922). *Uigurica III*. Berlin: Abhandlungen der Preußischen Akademie der Wissenschaften.

Nadalyaev V.M., Nasilov, D.M., Tenişev, E.R. ve Şçerbak, A.M. (1969). *Drevne Tyurskiy Slovar'*. Leningrad: Nauka.

Nagaswamy, R. (2015). Vedic Goddesses. (A. R. Sengupta, Ed.). *Cult of the Goddess* içinde (ss. 188-190). New Delhi: D. K. Printworld.

Nugteren, H. (2011). *Mongolic Phonology and the Qinghai-Gansu Languages*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Utrecht: LOT, Netherlands Graduate School of Linguistics.

Nebesky-Wojkowitz, R. D. (1996). *Oracles and Demons of Tibet*. Delhi: Rashtra Rachna Printers.

Oda, J. (1980). Eski Uygurca Bir Vesikanın Budizm'le İlgili Küçük Bir Parçası. *Türkiyat Mecmuası*. Sayı 19. İstanbul. 183-205.

Ölmez, M. (1991). *Altun Yaruk. III. Kitap (=5. Bölüm). (Suvarṇaprabhāsasūtra)*. Ankara.

Ölmez, M. (1995). Eski Türk Yazıtlarında Yabancı Öğeler. *Türk Dilleri Araştırmaları 5*. 227-229.

Ölmez, M. (1996). Chinesische Lehnwörter in uigurischer Xuanzang-Biographie (II). *Türk Dilleri Araştırmaları 6.* 131-166.

Ölmez, M. ve Uzunkaya, U. (2017). Eski Uygurcada Tibet Budizmi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 65/ 1*. 61-89.

Orzech, C. D. ve Payne, R. K. ve Sørensen, H. H. (2011). Introduction: Esoteric Buddhism and the Tantras in East Asia: Some Methodogical Considerations. C. D. Orzech (Gen. Ed.). *Esoteric Buddhism and the Tantras in East Asia* içinde (ss. 3-18). Handbook of Oriental Studies, Section 4 (China), 24, Leiden: Brill.

Özyetgin, M. (2014). *İslam Öncesi Uygurlarda Toprak Hukuku*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Pal, P. ve Meech-Pekarik, J. (1988). *Buddhist Book Illuminations*. New York: Hacker / Ravi Kumar Publishers.

Pchelin, N. ve Raschmann, S. C. (2016). Turfan Manuscripts in the State Hermitage – a Rediscovery. *Written Monuments of the Orient 2 (4)*. 3-44.

Phuoc, L. H. (2012). *Buddhist Architecture*. USA: Grafikol.

Porció, T. (1997). Preliminary Notes on the Uigur and Tibetan Versions of the Sitātapatrādhāraṇī. (Á. Berta ve E. Horváth Ed.). *Historical and Linguistic Interaction between Inner-Asia and Europe (Proceedings of the Permanent International Altaistic Conference)* içinde (ss. 229-241). Szeged: Department of Altaic Studies.

Porció, T. (2000). *The One with the White Parasol, Four Sitātapatrā Texts in the Derge Kanjur and a Dunhuang Text (Pelliot Tibétain No. 45) with an Annotated English Translation of the Longest Canonical Version*. Faculty of Arts of the University of Vienna. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Vienna.

Porció, T. (2003a). On the Technique Translating Buddhist Texts into Uygur. (S. Bretfeld ve J. Wilkens Ed.). *Indien und Zentralasien, Sprach und Kulturkontakt (Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica 61)* içinde (ss. 85-94). Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.

Porció, T. (2003b). On the Brāhmī Glosses of the Uygur Sitātapatrā Text. *Central Asiatic Journal*. Vol. 47, No. 1. 91-109.

Poucha, P. (1955). *Thesaurus Linguae Tocharicae Dialecti* A. Praha: Státní Pedagogické Nakladatelství.

Powers, J. (2007). *Introduction to Tibetan Buddhism*. New York & Colorado: Snow Lion Publications.

Prebish, C. S. ve Keown, D. (2005). *Buddhism - The eBook: An Online Introduction. Second Edition.* USA: Journal of Buddist Online Books.

[Rachmati], G. R. (1930). Zur Heilkunde der Uiguren. Spaw. Phil: Hist. Klasse 1930, XXIV. Berlin. 451-473.

[Rachmati], G. R. ve Eberhard, W. (1937). *Türkische Turfan-Texte VII*. Berlin: Verlag Akademie der Wissenschaften in Kommission bei Walter de Gruyter u. Co.

Radloff, W. (1972). *Uigurische Sprachdenkmäler*. Akademie der wissenschaften der union der Sozialistischen Soviet Republiken. Osnabrück: Biblio Verlag.

Raschmann, S. C. (1995). *Baumwolle im türkischen Zentralasien*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Räsänen, M. (1969). *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs Der Türksprachen*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Rhie, M. M. (2016). Buddhist Art for the World. (J. Powers Ed.). *The Buddhist World* içinde (ss. 261-281). London and Newyork: Routledge.

Rhys Davids, T. W. ve Stede, W. (Ed). (1921-1925). *The Pali Text Society's Pali–English dictionary*. 8 parts. Chipstead: Pali Text Society.

Röhrborn, K. (1976). Fragmente der uigurischen Version des „Dharaṇī-Sutras der großen Barmherzigkeit". *ZDMG* 126. 87-100.

Röhrborn, K. (1977–1998). *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der Vorislamischen Türkischen Texte aus Zentralasien, Lieferung 1–6*. [I-1977: a – agrıg, II-1979: agrıglan- – anta, III-1981: anta – asanke, IV-1988: asankelig – ayat-, V-1994: ayatıl- – ämgäklig, VI-1998: ämgäksin- – ärŋäk]. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.

Röhrborn, K. ve Róna-Tas, A. (2005). *Spätformen des zentralasiatischen Buddhismus, Die altuigurische Sitātapatrā-dhāraṇī.* Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Sander, L. (1968). *Paläographisches zu den Sanskrithandschriften der Berliner Turfansammlung*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.

Sander, L. ve Waldschmidt, E. (1980). *Sanskrit Handschriften aus den Turfanfunden. Teil IV. Ergänzungsband zu Teil 1-3 mit Textwiedergaben, Berichtigungen und Wörterverzeichnissen* (Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland 10, 4). Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.

Sander, L. ve Waldschmidt, E. (1985). *Sanskrit Handschriften aus den Turfanfunden. Teil V. Die Katalognummern 1015-1201 und 63 vorweggenommene höhere Nummern* (Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland 5). Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Sanskrit-Wörterbuch der buddhistischen Texte aus den Turfan-Funden, Begonnen von Enst Waldschmidt. (1973-). (H. Bechert, K. Röhrborn, J. U. Hartmann, Ed.). Göttingen: Vandenhoeck, Ruprecht. (Elektronik Kaynak)

Sárközi, A. (1995). *A Buddhist Terminological Dictionary: The Mongolian Mahāvyutpatti*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Sárközi, A. (2007). Goddess with the White Parasol! Protect Us! (V. Veit, Ed.). *The Role of Woman in the Altaic World. Permanent International Altaistic Conference. 44th Meeting, Walberberg, 26-31 August 2001* içinde (ss. 231-246). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Sárközi, A. (2012). The Fifteen Demons Causing Child-Disease". *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae 65*/2. Budapest. 223-234.

Scharfe, H. (1999). The Doctrine of the Three Humors in Traditional Indian Medicine and the Alleged Antiquity of Tamil Siddha Medicine. *Journal of the American Oriental Society*. Vol. 119. No. 4 (Oct. - Dec., 1999). 609-629.

Schumann, H. W. (1993). *Buddhistische Bilderwelt: Ein ikonographisches Handbuch des Mahayana- und Tantrayana- Buddhismus*. München: Eugen Diederichs Verlag.

Sengupta, S. (1999). A Note on Uṣṇīṣa Sitātapatrā Pratyaṁgirā ... Dhāraṇī. (P. K. Mishra Ed.). *Studies in Hindu and Buddhist Art* içinde (ss. 49-56). New Delhi: Abhinav Publications.

Shaw, M. E. (2006). *Buddhist Goddess of India*. Princeton: Princeton University Press.

Shōgaito, M. (1979). Kyūzo Uigurugo Monjō Danpen no Kenkyū (A Study of the Fragments of Uigur Text Found in the Fusetsu Nakamura Collection). *The Tōyō Gakuhō 61*. 1-2: 254 (01)-226 (029).

Shōgaito, M. (1993). *Studies in the Uighur Version of the Abhidharmakośabhāṣya-ṭīkā Tattvārthā, Volume II, Text, Translation and Commentary and Glossary*. Shokado.

Simmer-Brown, J. (2002). *Dakini's Warm Breath, The Feminine Principle in Tibetan Buddhism*. Boston & London: Shambala.

Skorupski, T. (1983). *Sarvadurgatipariśodhana Tantra: Elimination of All Evil Destinies. Sanskrit and Tibetan texts with introduction, English Translation and Notes*. New Delhi: Motilal Banarsidass.

Snodgrass, A. (1992). *The Sembolism of the Stupa*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.

Soothill, W. E. ve Lewis, H. (1937). *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd.

Sørensen, H. H. (2011). Central Divinities in the Esoteric Buddhist Pantheon in China. C. D. Orzech (Gen. Ed.). *Esoteric Buddhism and the Tantras in East Asia* içinde (ss. 90-132). Handbook of Oriental Studies, Section 4 (China), 24, Leiden: Brill.

Stachowski, M. (1995). Türkische Namen für 'Schwalbe' und ihre Spuren im Matorischen. *Türk Dilleri Araştırmaları 5*. 85-96.

Stachowski, M. (2002). Alttürkische Wortstudien. (M. Ölmez ve S. Christiane-Raschmann, Ed.). *Splitter aus der Gegend von Turfan, Festschrift für Peter Zieme anläßlich seines 60. Geburtstags.* içinde (ss. 299-308). İstanbul-Berlin: TDAD 35.

Sutherland, G. H. (1991). *The Disguises of the Demon: The Development of the Yaksa in Hinduism and Buddhism*. New York: State University of New York Press.

Şçerbinin, V. G. (1994). *Russko-Turetskiy Slovar'*. İstanbul: Multilingual Yay.

Taishō (t.y.). *Taishō Shinsū Daizōkyō* (大正新脩大藏經) veritabanına 1 Temmuz 2016 - 1 Nisan 2018 tarihleri arasında http://21dzk.l.u-tokyo.ac.jp/SAT/satdb2015.php?lang=en genel ağ sayfasından erişildi.

Tekin, Ş. (1980). *Buddhistische Uigurica der Yüan Zeit, 1. HSIN Tözin Okıdtaçı Nom, 2. Die Geschichte von Sdaprarudita und Dharmodgata Bodhisattva*, Budapest: Akademia Kiado Verlag.

Tekin, Ş. (1960). *Uygurca Metinler I: Kanşi İm Pusar (Ses İşiten İlâh), Vap hua ki atlıg nom çeçeki sudur (Saddharmapuñdarīka-sūtra)*. Erzurum.

Tekin, Ş. (1980). *Maitrisimit nom bitig: Die uigurische Übersetzung eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule. Berliner Turfantexte IX*. Berlin: Akademie Verlag.

Tekin, T. (1986). İslam Öncesi Türk Şiiri. *Türk Dili [Türk Şiiri Özel Sayısı I (Eski Türk Şiiri)] 51 (409).* 3-42.

Tekin, T. (1994). *Tunyukuk Yazıtı*. Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.

Temir, A. (1946). Uygurca Ançulayu ve Altay dillerindeki Ançu sözü hakkında. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten 3*, 6-7. 569-589.

Temir, A., Kudara, K. ve Röhrborn K. (1984). Die alttürkischen Abitaki-Fragmente des Etnografya Müzesi, Ankara. *Turcica 16*. 13-28.

Tezcan, S. (1978). [Georg Kara ve Peter Zieme: *Fragmente tantrischer Werke in uigurischer Übersetzung. Berliner Turfantexte VII.* Schriften zur Gesichte und Kultur des Alten Orients. Akademie der Wissenschaften der DDR. Zentralinstitut für Alte Geschichte und Archäologie. Akademie Verlag, Berlin, 1976. 112 s. + 49 tablo üzerinde 82 tıpkıbasım, 4º kitabının tanıtımıdır]: *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 1978-1979. ss. 301-306.

Tietze, A. (2016). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati, Cilt 1: A-B.* Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Tokyürek, H. (2009). Eski Uygur Türkçesinde "Ölüm" Kavramı ile İlgili İfadeler. *Bilig*. Yaz 2009, Sayı 50. 169-198.

Tokyürek, H. (2013). Eski Uygurcada "Köŋül" Sözü. *Bilig*. Yaz 2013. Sayı 66. 247-272.

Tokyürek, H. (2014). Eski Uygurcada Āyurveda Tıbbı ve Beş Unsur. *Türkiyat Mecmuası*. C 24/ Güz, 2014. 235-260.

Tureng (t.y.). Tureng Multilingual Dictionary online sözlüğe 1 Mart 2015 - 1 Nisan 2018 tarihleri arasında http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce genel ağ sayfasından erişildi.

Turfanforschung Mainz (t.y.). Dijital Turfan Arşivi veritabanına 16 Temmuz 2015 tarihinde http://turfan.bbaw.de/dta/mainz/dta_mainz_index.htm genel ağ sayfasından erişildi.

Turfanforschung U (t.y.). Dijital Turfan Arşivi veritabanına 15 Temmuz 2015 tarihinde http://turfan.bbaw.de/dta/u/dta_u_index.htm genel ağ sayfasından erişildi.

Tümer, G. (1992). Budizm. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 6. İstanbul.

Uçar, E. (2013). On Taraftaki Bodhisattva'nın Buddha'ya Methiyesi: Altun Yaruk Sudur: X. Tegzinç, XXVII. Bölök [R-M 644/18-649/08]. *Dil Araştırmaları*. Sayı: 12, Bahar 2013. 31-57.

Üçok, N. (1951). Fonemlerin Özellikleri Üzerine Bir Deneme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. Cilt IX, Sayı:4, Ankara.

Ünal, O. (2014). Bir Kez Daha Eski Türkçe *Yaŋa ~ Yaŋan ~ Yagan* "Fil" Kelimesinin Etimolojisi Üzerine. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.* 2014 Güz (21). 229-249.

Wayman, A. (1984). *Buddhist Insight*. Delhi: Motilal Banarsidass.

Wayman, A. (2009). *The Buddhist Tantras, Light on Indo-Tibetan Esoterism*. London & New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Wilkens, J. (2016). Buddhism in the West Uyghur Kingdom and Beyond. (Carmen Meinert, Ed.). *Transfer of Buddhism Across Central Asian Networks (7th to 13th Centuries)* içinde (ss. 191-249). Leiden & Boston: Brill.

Wilkens, J. (2016). *Buddhistische Erzählung aus dem alten Zentralasien Edition der altuigurischen Daśakarmapathāvadāna-mālā. Berliner Turfantexte XXXVII*. Turnhout: Brepols.

Vovin, A. (2008). Some Thoughts on the Origin of Old Turkic *yaŋa ~ yaŋan~ yaɣan* and Middle Mongolian *ʒa'an* 'elephant'. M. Ölmez (Ed.). *Festschrift in Honor of Talat Tekin* içinde (ss. 413-421). İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları 18.

Xing, G. (2005). *The Concept of the Buddha, Its Evolution from Early Buddhism to the Trikāya Theory.* London and New York: Routledge Curzon.

Yakup, A. (1999). [Johan Elverskog: *Uygur Buddhist Literature*, Silk Road Studies I, Brepols 1997 kitabının tanıtımıdır]. İstanbul: *Türk Dilleri Araştırmaları 9.*

Yakup, A. (2005). On the Uyghur Block Prints: Corpus and the Process of Cataloguing. *Eurasia kogo bunken no bunkengaku teki kenkyū*. Newsletter No. 11 2005/9/16. 3-7.

Yakup, A. ve Knüppel, M. (2007). *Alttürkische Handschriften. Teil 11: Die uigurischen Blockdrucke der Berliner Turfansammlung. Teil 1: Tantrische Texte*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Yakup, A. (2009). *Alttürkische Handschriften. Teil 15:Die uigurischen Blockdrucke der Berliner Turfansammlung. Teil 3: Stabreimdichtungen, Kalendarisches, Bilder, Unbestimmte Fragmente und Nachträge.* Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Yakup, A. (2010). *Prajñāpāramitā Literature in Old Uyghur. Berliner Turfantexte XXVIII*. Turnhout: Brepols.

Yakup, A. (2016). *Altuigurische Aparimitāyus-Literatur und kleinere tantrische Texte. Berliner Turfantexte XXXVI*. Turnhout: Brepols.

Yellowbride, (t.y.). *Yellowbride* online veritabanına 1 Eylül 2016 - 1 Nisan 2018 tarihleri arasında www.yellowbridge.com genel ağ sayfasından erişildi.

Yunusoğlu, M. K. (2015). Yönelim Metaforları ve Kültürel Temelleri. *Turkish Sudies.* Volume 10/ 8, Spring. 1627-1642.

Yunusoğlu, M. K. (2016). *Budist Türk Çevresi Eserlerinde Metaforlar*. Ankara: TDK.

Zacchetti, S. (1996). Dharmagupta's Unfinished Translation of the "Diamon-Cleaver (Vajracchedikā-Prajñāpāramitā-sūtra)". *T'oung Pao 82*. 137-152.

Zieme, P. (1975). Zur buddhistischen Stabreimdichtung der alten Uiguren. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae 29*/2. Budapest. 187-211.

Zieme, P. ve Kara, G. (1978*). Ein Uigurisches Totenbuch. Nāropas Lehre in uigurischer Übersetzung von vier tibetischen Traktaten nach der Sammelhandschrift aus Dunhuang British Museum Or. 8212 (109).* Budapest: Akadémiai Kiadó.

Zieme, P. (1981). Bemerkungen zur Datierung uigurischer Blockdrucke. *Journal Asiatique 269*. 385-399.

Zieme, P. (1982). Zum Uigurischen Tārā Ekaviṃśatistotra. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae 36, 1/3*. Budapest. 583-597.

Zieme. P. (1983). Colophons to the Säkiz Yükmäk Yaruq. *Altorientalische Forschungen 10/ 1*. 143-149.

Zieme, P. (1984), Zur Verwendung der Brāhmī-Schrift bei den Uiguren. *Altorientaliche Forschungen 11/2*. 331-346.

Zieme, P. (1985). *Buddhistische Stabreimdichtungen der Uiguren. Berliner Turfantexte XIII*, Berlin: Akademie Verlag.

Zieme, P. (1982). Zum mehrsprachigen Blockdruck des Tārā-Ekavimsatistotra aus der Yuan-Zeit. *Altorientalische Forschungen 16, 1*. 196-197

Zieme, P. (1992). *Religion und Gesellschaft im Uigurischen Königreich von Qočo: Kolophone und Stifter des alttürkischen buddhistischen Schrifttums aus Zentralasien.* Opladen: Westdeutscher.

Zieme. P. (1994). (Tanıtma): Klaus Röhrborn: Die alttürkische Xuanzhang-Biographie VII. Von Peter Zieme. *ZDGM* 144. 424-426.

Zieme, P (1996). *Altun Yaruq Sudur, Vorworte und das erste Buch, Edition und Übersetzung der alttürkischen Version des Goldglanzsūtra (Suvarnaprabhāsottamasūtra). Berliner Turfantexte XVIII.* Turnhout: Brepols.

Zieme, P. (2005). *Magische Texte des uigurischen Buddhismus. Berliner Turfantexte XXIII*. Turnhout (Belgien): Brepols.

Zieme, P. (2005). *Nanda und Upananda in einem Altuigurischen Text*. Academia.edu.

Zieme, P. (2014). Neues zur altuigurischen Sitātapatrādhāraṇī. 1-3. 12.08.2016 tarihinde academia.edu genel ağ adresinden erişildi: http://www.academia.edu/9184825/Neues_zur_altuigurischen_Sit%C4%81tapatr%C4%81dh%C4%81ra%E1%B9%87%C4%AB

Zieme, P. (2015). Altuigurisches Gold. E. Mańczak-Wohlfeld, B. Podolak (Ed.). Words and Dictionaries. *A Festschrift for Professor Stanisław Stachowski on the Occasion of His 85th Birthday* içinde (ss. 397-406). Kraków: Jagiellonian University Press.

Zieme. P. (2016). Anmerkungen zum Maitreya-Glauben. 14.05.2017 tarihinde academia.edu genel ağ adresinden erişildi: http://www.academia.edu/24846375/Anmerkungen_zum_Maitreya-Glauben

Zimmer, H. (1990). *Myths and Symbols in Indian Art and Civilization.* Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 27/04/2018

Tez Başlığı: ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT TANTRİK BİR METİN: SİTĀTAPATRĀDHĀRAṆĪ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

27.04.2018

Adı Soyadı:	Ayşe KILIÇ CENGİZ
Öğrenci No:	N12148947
Anabilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı:	Türk Dili
Statüsü:	☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Tez çalışması için Etik Komisyon'dan izin alınmasına gerek yoktur.

Prof. Dr. Emine YILMAZ

Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr
Telefon: 0-312-2976860 **Faks:** 0-3122992147 **E-posta:** sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 30/04/2018

Tez Başlığı: ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT TANTRİK BİR METİN: SİTĀTAPATRĀDHĀRAṆĪ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 460 sayfalık kısmına ilişkin, 30/04/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
2- ☒ Kaynakça hariç
3- ☐ Alıntılar hariç
4- ☒ Alıntılar dâhil
5- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

30.04.2018

Adı Soyadı:	Ayşe KILIÇ CENGİZ
Öğrenci No:	N12148947
Anabilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı:	Türk Dili
Statüsü:	☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Emine YILMAZ